RVPERTI ABBATIS MONASTERII TVITIENSIS, E REGIONE AGRIPpinæ Coloniæ in Rheni ripa siti, ordinis sancti Benedicti, uiri, & uitæ sanctimonia, & sacrarum literarum peritia præclari, de Diuinis Officijs Libri XII.

ARNOLT BIRCKMAN.

¶ Apud fœlicem Coloniam
Anno salutis. M. D. XXXII.

Aeditio secunda.

R/3.411

AD LECTOREM.

HAbes hic candide Lector breuem ſummulam compendioſumq; indicem inſigniorum ſententiarum, memorabiliumq; dictorum, tum Chriſti, tum autoris, ſparſim in hoc opere poſitorum. Quæ ut quærenti citius occurrāt, diuiſimus unamquanq; paginam in quatuor partes, deſignatas per has quatuor literas, A B C D. Itaut A principium, B medium ſuperius, C mediū inferius, D finem paginæ indicet: Ne forte aliis occupatus meditationibus, longa & confuſa inquiſitione tempus prolixius tædioſe teras, aut calentem animi cōceptum obliuione perdas. Fruere igitur labore hoc noſtro, noſtramq; inopiam tuo ſtudio locupletiore adimple, ſi quid ultra deſyderes. Vale.

Abigail ad Dauid orādo præueniēs, typū geſſit eccleſiæ in ſacrificio altaris. 15.d
Abraham primus, Ioſeph nouiſſimus, in linea Chriſti. 36.b
Abraham abſq; baptiſmo Chriſti, cœlū ingredi non potuit. 88.a
Accidentia in deū nō cadunt. 149.a
Adam incidit in latrones, deſcendens de Hieruſalem in Hiericho 88.a
Adam genuit filios & filias ad imaginem ſuam. 88.c
Adæ filij iuſte damnati & exules. 88.d
Aduentus domini quatuor complectēs dominicas. 24.d
Aduentus dominica prima primum Chriſti aduentū celebrat. 25.b
Aduentus Chriſti ſecundus, ſicut fur in nocte. 97.a
Aduentus ille tremefaciet terrenos, ſicut angelus milites circa ſepulchrum. Ibidem.b
Aegypti rex, diaboli typum geſſit. 33.d
Aetas prima eccleſiæ in Adam, qui reparationis ſuæ oraculum accepit. 43.a
Aetas Chriſti in myſterium trinitatis, eſt annor 33. 96.b
Anaſtaſiæ ſanctæ & nobilis matronæ Ro. paſſio. 37.d
Agon & paſſio dñi pendentis in cruce, ſpirat in miſſa. 18a
Agnus dei, in miſſa, memoria eſt aſcenſionis dñicæ. 19.a
Agnus Chriſtus diabolum uicit, non lex aut decem præcepta decalogi. 62.d
Allegoria de ſeruo Abrahæ, quærente ſponſam filio domini ſui. 89.d
Allegoria de exploratorib⁹ terræ, botrū portātibus. 105.d
Allegoria de oſculo inter ſponſum & ſponſam. 133.d
Alleluia eſt quoddam gaudij ſtillicidium de ſupernæ Hieruſalem diuitijs. 10.d
Alleluia ſignificat æternum angelorum & electorum cō uiuium. Ibidem
Alleluia cur tēpore paſchali magis frequentat. 42.c.11.a
Alleluia poſt graduale canitur, quia iubileus quidam eſt conſolationis futuræ. Ibidem
Alleluia non omnis laus dei dicitur, ſed Chriſtus, deinde etiam eccleſia. 42.a.c
Alba, ueſtis lōga & ſtricta, longe aliud q̄ tunicæ pelliceæ primorum parentum ſignificat. 6.d
Albæ affixa ſurſum lingua, cœleſtem Chriſti doctrinam ſignificat. Ibid.
Altare ſacrificij miſſæ, ſacrariū eſt propitiationis. 5.c
Altare, ſignum uiſibile fidei. 21.b
Altare præminet in templo, ſicut Chriſtus in corpore eccleſiæ. 73.b
Altaria cur uino & aqua lauantur tempore paſſionis domini. 74.a
Aman, affectans adorari, diaboli typum geſſit. 50.d.65a
Amictus, caput ſacerdotis obnubens, carnē Chriſti ſignificat. 6.c
Amor diuinus in ſeipſo ſubſtantia eſt, in hominibus accidentale donum. 150.c
Angeli in ſcala Iacob deſcendentes & aſcendentes quid ſignificant. 35.c
Angeli etiam habent cauſam ut gratulentur ſuper incarnatione uerbi. 126.a
Angeli an in aduentu iudicis trement an non. 128.b
Angeli dicuntur ſancti prædicatores uerbi dei, & hi trement. Ibidem
Animalis uita in corpore domini conſecrato non adeſt, nec prodeſt. 16.d
Aīalia in circuitu ſedis dei ſunt catholici doctores. 158.b
Animæ ſanctorum in cœlo iam nunc conſolantur. 48.a
Anima fidelis, nō ſolum per uerbum, ſed & per ſpiritum ſanctum concipit & impregnatur. 133.d
Anima, tanq̄ ſpōſi, quomodo allicitur in amorē dei. 135.b
Anima arreptitij hominis non ſubſtantialiter recipit in ſe dæmonem. 137.a
Anima iuſti, & angelus bonus tria habēt in ſe, quæ ſunt effigies trinitatis diuinæ. 153.b
Antiphona ad introitum miſſæ, antiquor⁹ patrum expectationem ſignificat. 8.d
Anulum duas ob cauſas portat epiſcopus. 7.d
Apoſtolorum metus & ſilentium à paſcha uſq; ad pentecoſten. 4.a
Apoſtoli ſunt cœli enarrantes gloriam dei. 38.a
Apoſtoli poſt ablatum ſpōſum ſemper in fletu & ieiunio erant. 46.a
Apoſtolorum fuga & ſilentium ſignificatur ſilentio camparum & horarum regularium. 74.b
Apoſtoli quomodo dicuntur filij excuſſorum. 90.a
Apoſtoli octauo die paſchæ fuerunt iterum ſimul, non quidem in Hieruſalem, ſed in Galilæa in monte Nazareth. 100.a
Apoſtoli exploratores fidi & ueraces. 106.a
Apoſtoli quoq; ianuis clauſis exierunt carcerem. 107.c
Apoſtoli quomodo dicti ſunt os lampadis. 114.c
Apoſtoli uiderunt Chriſtum poſt reſurrectionem eius die octauo in Nazareth in domo Mariæ. 115.d
Apoſtoli poſt paſſionē Chriſti ſeparati & eiecti erāt. 118.b
Apoſtoli baptizati ſunt in morte Chriſti, confirmati uero ſpiritu ſancto de cœlo. 130.c
Apoſtoli uere diuerſis linguis & ſcripſerunt & loquuti ſunt. 140.b
Apoſtoli longe aliter quàm Babylonij, turrim ædificauerunt. Ibidem.c
Aqua, populus Chriſtianus, frumētum Chriſtus, in azymis denotatur. 22.a
Aqua ex latere Chriſti profluxa, prima fuit origo baptiſmatis. 74.a.79.b
Aqua illa cur ſanguini ſociari debuit. 79.c
Aquæ Mara per lignū crucis potabiles factæ ſunt. 81.b
Aquæ baptiſmi, fluuius dei, lætificans ciuitatem. 92.d
Aqua benedicta cur diebus dominicis ſuper populum aſpergitur. 98.d
Aqua de templo egrediens à latere dextro, quomodo intelligitur. Ibid.
Arca teſtamēti & eccleſiā & corp⁹ Chriſti deſignat. 115.b
Archiepiſcopor⁹ origo & patriarcharū differentia. 8.b
Archiepiſcopus Remenſi. in Francia cur primatum obtinuit. Ibid.c
Arrius fatue contumelioſus deo, negans ei, generare ſibi ſimile, quod deus creaturis conceſſit. 152.a
Arri⁹ aīalis hō, defluxionē ex carnali gñatione fingēs. Ibi.

Ars humana poteſt ſine defluxione ſui communicari, quanto magis ars & ſapiẽtia dei ſine paternæ ſubſtantiæ defluxione nata eſt. Ibidem.b
Arundo in manu domini quid myſtice deſignat. 78.c
Aſina ſeu pullus aſinæ genus humanum ſignificat. 25.b
Auditores uerbi, & non factores, cui aſſimilantur. 123.b
Auguſt. à Gregorio miſſus, primus Anglorum Archiepiſcopus Cantuarienſis. 8.d
Auguſti. de miraculo quod Petroniæ contigit. 106.d
Auguſt. de 7 gradibus cognitionis dei p 7. ſpũs dñi. 108.c
Aurũ & argentũ in tẽplis quõ deo gratũ eſt. 22.c
Azyma tã ex euãg. q̃ ex legali autoritate ꝓfecta ſunt. 21.c
Azyma non ſunt abolenda, quia optimam habent ſignificationem Ibidem

Balſami & oleæ prærogatiua 68.a
Baptiſmus ſolennis in die paſchæ, non Epiphaniæ, fieri debet. 39.b
Baptiſmus Iohãnis lõge minoris ẏ̃tutis fuit q̃ Chri. Ibi.c
Baptiſmus ſeptiformi ſpiritu, præfiguratus in 7. lotionibus Naaman. 51.c
Baptizandoꝝ præparatio ad bap. p 15. dies ieiunĩ. 54.b
Baptiſmo paſſionis baptizatus eſt Chriſtus, 79.b
Baptiſmi ſacramentũ in mari rubro præfiguratũ. eod.d
Bap. lucroſũ facit cõmutationẽ duplicis mortis nr̃æ. 85.d
Baptiſmus liberat à morte animæ, non corporis. Ibid.
Baptiſmus noſter riuus eſt, fons in cruce è latere Chriſti profluens totam eccleſiam ſimul tunc baptizauit. 86.d
Baptizati paſſione Chriſti ſunt omnes apoſtoli aliiq; tũc credentes. 87.b
Baptizati ſtant ſuper mare uitreum 93.a
Baptizatis cur dant calceamenta & ueſtis candida. eod.d
Baptizati ſpiritu ſancto, & accipere ſpiritũ paracletum, idem ſunt. 120.b
Baptiſmus ſolennis in die pentecoſtes, ad exemplum ſancti Petri. 131.c
Baptiſmi effectus à ſpiritu ſancto eſt. eodem.d
Baptiſmus Chriſti etiam à puero celebratus reiterari non debet. 133.a
Baptiſmus Iohannis non fuit in ſpiritu ſancto ſicut bap. Chriſti. Ibidem.
Baptiſmus extra eccleſiam, baptiſmus quidem eſt, ſed ſine gratia. 144.a
Benedicamus domino, in miſſa, quomodo differt ab Ite miſſa eſt. 19.c
Benedict⁹, pater monachoꝝ, ſpũ oim iuſtoꝝ plen⁹. 104.d
Berengerus abbas ſ. Lau. Leodieñ. ſub quo monach⁹ erat Rupertus. 106.c
Bethania domus obediẽtię, gẽtiũ populũ ſignificat. 49.c
Bethania à Hieruſalem ſolũ quindecim ſtadijs diſtat. 58.d
Bethleem, typus eccleſiæ, in qua natus eſt homo Chriſtus. 37.d
Botrus, quẽ duo in uecte portabãt, Chr̃m ſignificat. 106.a

Caecus ſecus uiam clamans ad Ieſum, genus humanum repræſentabat. 44.d
Cęcus à nauitate, itidem genus humanum ſignificat. 54.c
Cærei flãmantes, gaudiũ in ortu ſaluatoris ſignificãt. 9.a
Cærei ad locũ euãgelij ſimul cũ thuribulo cur portãt. 11.b
Cærei Paſchalis bñdictio à Zozimo papa inſtituta. 84.a
Cæreus illi Chriſti typum gerit. eod.b
Cærei laudes ꝓpter Chriſtum fiunt. Ibid.
Cærimoniaꝝ inſtitutio, in obſequium & myſteria Chriſti. Ibidem
Cæremoniarum cauſas noſſe expedit. Ibidem
Cærimoniaꝝ operarij, non ſine fructu ſunt, etiam ſi cauſas ignorent. Ibidem
Calicem Chriſto dedit pater, amore, non ira, gratia non uindicta. 7.a
Calumnia in euangeliſtas tanq̃ contrarios adinuicẽ. 97.d
Cãpanæ nunc populũ conuocant, ſicut olim tubæ. 4.d
Campanæ prædicatores deſignant. 5.a
Campanarum claſſicum trinum in diebus feſtis. eod.c
Campanæ cur non ſonant tẽpore paſſionis domini. 73.a
Candelæ accenſæ, quæ portantur in feſto purificationis quid ſignificant. 40.c
Candelæ multæ in matutinis trium dieꝝ cur extinguuntur. 72.b
Canonis ſacri myſteria nullis uerbis ſufficiẽter explicari poſſunt. 16.a
Cantus Tetrardi, garrulitate cõcinnus, ſicut alaudæ matutinæ. 101.b
Cappæ ſuperindutæ futuram corporum immortalitatẽ ſignificant. 23.d
Carnalium tumultus in eccleſiam. 159.c
Caro Chriſti, ſicut granum frumenti, creſcit in altari, fructificat in mẽtibus, ac mũdũ uniuerſum impleuit. 17.d
Caſula, ueſtis integra & undiq; clauſa, eccleſiam ſignificat. 7.a
Charitas eſt oculus cordis, quo qui caret, cæcus eſt. 45.a
Charitas facit homines uenire ad dei ſimilitudinẽ. 157.c
Charitas fratrum, bonum maximum. 165.d
Chriſmate ungendum primus Moyſes inſtituit. 67.d
Chriſmate nunc omnes Chriſtiani, olim reges tãtum & Pontifices ungebantur. Ibidem
Chriſmate conſignare epiſcopis proprium. Ibid.
Chriſmate inungere baptizatos, non in fronte, ſed in uertice, presbyteris conceſſit. B. Sylueſter. Ibid.
Chriſmate non ſignantur frontes in die cœnæ dñi. 68.b
Chriſtus in miſſa præſentialiter exhibetur nõ in umbra, ſed in ueritate, non in figura ſed in re. 5.d
Chriſti uita, continua pro nobis & perpes oratio fuit. 9.c
Chriſtus abiturus hinc in ſacrarium cœli, ſacrificij ritũ inſtituit. 16.a
Chriſtus cur ultra ſcripturam, aliã nobis ſui memoriam reliquit. 17.b
Chriſtus, ut homo, nos reconciliat, ut deus, abſoluit. 19.c
Chriſtus feria prima, id eſt, dominica die natus eſt. 34.c
Chriſtus cur nocte natus eſt? Ibidem
Chriſtus repromiſſus eſt; ad Abraham homo, ad Dauid rex, ad Ioſeph deus. 36.b
Chriſtus cur die dominica naſci, ſed feria ſexta concipi ac pati uoluit. eod.d
Chriſtus dicitur primogenitus uaria ratione, 37.b
Chriſtus rex, cui humanitas eſt corona gloriæ, diadema pietatis. eod.c
Chriſti nomen eſt, accelera ſpolia detrahere. 38.c
Chriſtus per baptiſmũ non q̃rebat renaſci, ſicut nos. 39.c
Chriſtus à baptiſmo per annũ fine diſcipulis fuit. 40.a
Chriſtus in baptiſmo nos ſanans præfiguratus eſt per angelum piſcinæ. 49.d
Chriſtus ut rex & ſacerdos tuba clangorem dedit. 58.c
Chriſti paſſio, magno eſt exemplo iuſtis, ne moueantur, dum proſperantur mali. 64.b
Chriſtus uenit, tinctis ueſtibus de Boſra. 66.a
Chriſtus propter nos fact⁹ paup. pro nobis orauit. eod.c
Chriſtus nos gratis redemit gratis uenditos. eod.d
Chriſtus in ultima cœna primũ ſui ſacerdotij officio tinctus eſt. 67.b
Chriſtus in die cœnæ immutauit uultum ſuum, id eſt, ſacrificandi ritum. 69.d
Chriſtus quomodo nobis in cœna miniſtrat. 70.c
Chriſtus eſt altare de terra, quod tempore paſſionis nudatum eſt. 73.c
Chriſtus cũ guſtaſſet, noluit bibere, ꝓpter myſteriũ. 78.b
Chriſtus bis immolatus eſt, primo ſuis manibus in cœna, deinde ab inimicis in cruce. 81.d
Chriſtus in cruce hyſſopo aſperſit, & lauit oẽs retro fideles, eo tẽpore credẽtes, & emiſit uinctos de lacu. 87.a
Chriſtus ſol uerus animas in lymbo, uelut ſpecularia illuminauit. 96.c

Christus matri suæ ante omnes apparuit resurgens. 101.c
Christus cur non statim post resurrectionē ascēdit. 105.a
Christus mystice piscis est assus, hic quidē in igne passionis, in cœlo aūt igne amoris in conuiuio beatorū. 112.c
Christus est pastor bonus substantialiter, non ex accidentali dono. 119.a
Christus per mortem abijt, rogaturus patrem ut det paracletum. 120.c
Christus in terris rogauit patrem pro nobis, in cœlo non rogat sed dat. 121.d
Christus quomodo in cœlis interpellat pro nobis. eod.b
Christus & spiritꝰ sctūs nō locuti sunt à semetipsis. 122.c
Christo mox ab initio conceptionis suæ data est omnis potestas. 124.d
Christus quomodo petijt clarificari claritate quam habuit ab initio. 125.b
Christus uinculū societatis inter creatorē & creaturā. eo.d
Christus secundū humanitatē sedet à dextris patris. 128.d
Christus ascendit super cœlum cœli ad orientem Ibid.
Christus duo, id est, duas naturas habet, sed non duos, id est duas personas. 153.d
Christus, sicut sedēs in equo, nō duæ personæ sunt. 154.a
Christi filij dei, maxima dignatio, qua pro inimicis suis mortuus est. 157.b
Christus humilitatē & charitatē nos docet p̄cipue. Ibid.
Christus boni regis officium gessit, dum prior ipse adimpleuit mandata. eod.d
Christus restituit nos in antiquū statū, salua iustitia. Ibid.
Christiani in die passionis domini cur gaudere non debent. 76.a
Christianorum triplex unctio, prima in baptismo, secunda in confirmatione, tertia in die iudicij. 130.b
Cineres cur super capita spargimus. 46.b
Circuncisio non aperuit ianuam regni cœlorum, sicut baptismus. 87.a
Circuncisio spiritualis, baptizatis necessaria. 117.c
Coccinea chlamys designat geminam dilectionē dei & proximi. 72.b
Codices euagelici cur auro argentoq; & gemmis ornantur. 23.b
Cognitio dei est per amorē, qui est spiritus sanctus. 134.a
Cognitio patris & filij per spiritum sanctum, uera est consolatio. eod.b
Collectæ, secundum orationes Christi dicuntur. 9.c
Colūnæ ignis, quā cæreus præ se fert mysteria. 84.c
Communicantes unū sunt corpus ecclesiæ, sicut ex multis granis unus panis. 15.c
Confidendum est, non in hominem, sed in solius dei testimonio. 50.d
Consecratio panis & uini in corpus & sang. Christi. 15.a
Consecrationis uerba sunt uox uerbi incarnati, uox æterni principij. 16.b
Consecratio olei pro infirmis aliter fit q̄ Chrismatis. 68.d
Consilium trinitatis magnum & profundum in creatione hominis. 152.b
Consolatio ecclesiæ super absente patre. 26.b
Consolatio supernæ Hierusalem, in dominica lætare. 48.c
Conuiuium diuinæ cognitionis in scripturis, quinq; panibus præfiguratum. Ibidem.b
Corpus Christi unum idemq; in cœlo & in altari. 13.c
Corpus unum Christi, unumq; sacrificium in omnibus missis. Ibidem
Corporale altaris, cur lineū potiꝰ q̄ sericū esse debet. 23.a
Corrigiam calceamentorum Christi soluere, nullus sanctorū potuit. 30.d
Credere in Christum plus est q̄ credere Christo aut Christum. 135.d
Crescens discipulus Pauli, Moguntię, & Coloniæ primus Christum prædicauit. 8.d
Crucis signū, in locū ueteris laminæ aureę successit. 60.a
Crucis sanctæ pulchra præconia. 8.a. 78.a. 81.b
Cruce frontes signare, Episcopis proprium est. 8.a
Crucis signacula super sacrificiū altaris nō uane fiūt. 15.b
Cruces duæ quæ pinguntur ad latus calicis, quid significant. 18.d
Crucis pulchra mysteria. 78.a
Crucem portantibus in Parasceue cur respondetur latine & Græce non autem Hebraice. 80.c
Crura Christi non fracta sed integra q̄d significant. 79.a
Curiosa quæstio, ubi & quomodo sit in cœlo corpꝰ Christi. 129.b

DAnielis exaltatio per humilem orationē. 163.d
Dauid corā Achis spumans, uelut insaniens, Chr̄i typum Missam instituentis gerebat. 5.d. 69.d
Dauid, in typum Christi, sacerdotis agebat officiū. 69.d
Dauid primus regum præcipuus prophetarum, Christū præfigurabat. 45.d
Dauid in persecutione Saul gessit typum Christi in multis. 124.d
Dauid in peccato suo grāde præfigurauit mysteriū. 147.c
Decedentes in pace quālibet uirtuosi, uenturum iudicem timere debent. 127.c
Depositi potētes de sede, scilicet scribas & Pharisæos. Et exalt. hum. scilicet Apostolos. 28.d
Descensus in Aegyptum, figura est lapsus Adæ. 23.b
Deo cuncta creata ad nutum obediunt. 107.c
Deus ex beneficijs suis glorificandus. 135.a
Deus solus immutabilis & sine materia. 148.c
Diabolus auctiorem damnationem habet ex lapsu hominis. 33.c
Diabolus per ora impiorum magicæ arti ascripsit quæ in baptismo geruntur. 89.b
Diaboli inuidia homini plus profuit per Christum quàm nocuit. 127.a
Diaconus & subdiaconus cur non procedunt simul, sed unus post alium. 9.a
Diacono euangelium lecturo cur datur benedictio. 11.b
Diaconi stola atq; Dalmatica quid significant. Ibid.
Diaconus, euangelium lecturus, cur ab Austro uadit uersus Aquilonem. 38.c
Dies cœnæ domini, missam in lætitia, horas in tristitia peragit. 67.a
Die cœnæ domini cur oēs ianuæ ecclesiæ patent. 69.d
Dies resurrectionis dominicæ duplici munere solennitas est inenarrabilis, inæstimabilis, ac īfinitæ dignitatis. 76.b
Dies, in quo eximus de terra Aegypti, Christus est. 114.b
Dies rogationum à S. Mamerto instituti. 123.d
Dij plures esse non possunt. 149.a
Doctores ecclesiæ idipsum dicunt omnes. 145.b
Dominicæ diei præconia. 29.c
Dominica die & mundus creatus est, & Christus natus. 54.c
Dominica die, propter gaudium resurrectionis, non ieiunatur. 46.a
Dominica palmarū duas habet processiones. 63.b
Dona & munera quomodo differunt. 15.b
Duo ministri altaris, duo denotant testamenta, legem & euangelium. 9.a
Duo Cherubim, respicientes in propitiatorium, duo testamenta sunt. 34.b
Duæ missæ in nocte natalis Christi, propter duas eius natiuitates. 35.d
Duæ meretrices de puero contendentes, synagoga & ecclesia. 53.a
Duæ tabulæ legis, priores Iudæorum lapidea corda, posteriores gentium in Christum credentium integritatē significabant. 55.a
Duo testes sunt pater & filius, sed non duo dij. 57.a
Duo animalia, lex & prophetæ, per Moysen & Heliam significata. 76.d

Duo cæci à Christo sanati, duos populos gẽtes & Iudęos significant. 145.d
Duplex in bonis prælatis spiritus, ut sint nũc mites, nunc zelo feruidi, nunc in uirga, nunc in mansuetudine ueniant. 123.d

E

Ecclesia concinens suo Dauid in missa. 6.b
Ecclesia quicquid canit, Christo præcentore dicit. Ibidem
Ecclesia offert uerbum dei, filium dei, nouum & uerum immolans sacrificium. 13.a
Ecclesia est illa mulier magna, amicta sole &c. Ibid.
Ecclesia est unum corpus Christi, maiorem habens plenitudinem gratiæ q̃ habent singuli. 13.c
Ecclesia & Christus unũ corpus, sicut uir & mulier una caro. 17.d
Ecclesia in exteriori ornatu res inuisibiles imitatur. 23.a
Ecclesia regina est, quæ amicta uarietatibus assistit regi. eodem.c
Ecclesiæ rectores maiori egent consolatione q̃ alij. 27.c
Ecclesia ex Iudæis dicitur filia Sion & filia Hierusalẽ. 37.d
Ecclesiæ ætates ab Adam usq; ad Christum. 43.a
Ecclesia comparatur mulieri parturienti. 76.a
Ecclesia de gẽtibus per Mariam Magdalenam foris stantem significata 113.b
Ecclesia de gentibus etiam per Eunuchum æthiopem pręfigurata. eod.d
Ecclesia sicut luna, semper indiget lumine solis .i. gratia spiritus sancti. 136.c
Ego & pater unum sumus, hoc dicto Arrius & Sabel. conuincitur. 61.b
Eleemosynarum odor, præfiguratus in unguento Marię Magdalenæ. 62.b
Emitte spiritum tuum & creabuntur &c. 134.c
Epiphaniæ celebritas tres habet causas 39.b
Epistola, uox legis est, apostolicas quoq; literas complectens. 10.a
Epistola supererogatio est ultra duos denarios, scilicet legem & prophetas. Ibid.
Epistola sedendo, euangelium stando auditur. eod.b
Error est negare corpus & sanguinẽ Christi in sacrificio altaris. 12.d
Error Heluidij contra uirginitatem perpetuã Mariæ. 37.a
Esaias, nobilis propheta, magnus & uerus euãgelista. 31.a
Esdras iustitiæ priuilegiũ in uerbis habet & factis. 167.b
Euangelij maiestas legem & prophetas literas q̃ apostolicas præcellit. 10.b
Euangelium cur in sublimiori loco legi solet. 11.c
Euangelium cum summa reuerẽtia audiendũ est. eod.d
Euangelium est omnium quæ in missa dicuntur principale. 12.a
Euangelistæ in resurrectione Christi cur tacent de eius matre. 101.c
Euãgelium secũdum Marcũ cur in die paschæ legit. 103.a
Eucharistiã sine fide sumens, est sicut asinus ad lyrã. 16.c
Eucharistiã propter duas causas instituit dominus post cœnam. 140.d
Exequiæ mortis domini in nocturnis uigilijs trium dierum. 71.d
Extendens cœlum sicut pellem. 134.c

F

Facere mansionem apud pios, patri quoq; & filio sicut spiritui sancto ascribitur. 141.d
Faciamus hominem ad imaginem & similitudinẽ nostram. 155.c
Fenestra in latere Arcæ quid designat. 115.b
Feria quarta & sexta ac sabbathũ cur magis q̃ alij dies ieiunio destinantur. 28.a
Feria sexta Iudæis dicitur parasceue uel cœna pura.
Fides sine operibus mortua. 117.d
Fides sola non sufficit nobis ad salutem. 118.c
Fides apostolorũ añ aduentũ spũs. erat infirma. 143.a
Fides Apostolica est ianua ad ouile Christi. 144.a
Figuræ morales nõ abolent, sicut figurę p̃missionũ 22.d
Filij prodigi ornamẽta in sacerdotibus quæ à Christo accepit. 8.b
Filij quomodo portant iniquitatem patrum. 88.d
Filius dei cum humana natura ascendens ad patrem, nõ facit quaternarium. 154.a
Fimbriæ, stolæ & manipulibonorũ operum perseuerãtiã significant. 10.c
Flumen aquæ uiuæ quid est. 137.b
Forma uerborum in baptismo, maximę uirtutis est 132.d
Frater iunior in parabola, populus gentilis, senior populus Iudaicus. 94.b

G

Galilæa dicitur etiam locus in templo, ubi suprema statio processionis terminatur. 63.b
Galilæa transmigrationem denotat. 99.d
Galilæa & primam & ultimam Christi prædicationem habuit. 100.c
Genua cur non flectimus in horis, diebus festis. 3.d
Genua cur non flectimus tempore Paschali. 105.a
Gregorius antiphonarium centonizauit & canonem auxit. 20.a
Gregorius stationum urbis ordinator. 25.d.27.d.41.d
Gregorij scripta, digito dei dictante, cõcepta sunt. 28.a
Gregorius diuinorum officiorum ordinator. 41.d
Gregorij deuotio erga S. Andream. 104.b
Gregorij atauus, Felix quartus, Pontifex Romanus. eo.c
Gregorius ex monacho factus Pontifex Romanus. eo.d
Gloria in excelsis deo, hymnus angelorum, à Telesphoro missæ additus. 20.a
Gloria patri cur tacetur tẽpore passionis dñi. 59.b
Graduale, pœnitẽtiæ lamentũ, cãtus asper & grauis. 10.c
Graduale infra pentecosten cur non canit. Ibid.
Graduale à grãdibus humilitatis dicitur in cõualle plorationis. eodem.d
Graduale ꝓpter baptizatos prima hebdomada paschæ cantatur. 103.c
Græci de Azymis Romanæ ecclesiæ nimis pertinaciter resistunt. 20.c
Græcia hæresibus fermentata. eodem.d
Græcorum inepta ratio pro fermentato, tumidus Mariæ uterus. 21.a
Gratia spiritus sancti non dat in Eucharistia nisi lotis. 71.a

H

Hæreditas in testamento Christi est paracletus in remissionem peccatorum. 68.d
Hæretici, ut Cham, patrum instituta deridẽt 1.b
Hæreticos erroris stercora fœtore pascunt. 14.c
Hæretici, instar Achis, semper dicunt, Quõ est. 16.a
Hæretici, uulpeculæ, uineam dñi demolientes. 106.b
Hæretici dicẽtes corpus Christi resurgẽtis phãtasticũ. Ibi.
Hæreticorum per miracula confutatio. 107.b
Hæretici loquuntur à semetipsis, ideo loquuntur bella & scandala. 123.a
Hæretici suam, Catholici, Dei gloriam quærunt. 144.c
Hæretici lupi rapaces. 160.b
Hebdomadæ passionis dñi breuis decursus. 14.d
Hebdomada passionis domini respondet hebdomadæ creationis.
Hebdomada paschalis secundum septem spiritus domini peragitur. 108.d
Helias Christi, Helizæus Apostolorũ typũ gessit. 123.c
Helizæus bñ petijt, ideo duplex fact⁹ est in eo spũs. eo.d
Hester, temperantiæ speculum. 167.b
Hieremias & dictis & factis passionem Christi præfigurauit. 59.b
Hieroboam, typus hæreticorũ. 166.d

Hierusalem cœlestis, in qua plenitudo est gratiæ, torrens uoluptatis & caminus ignis plenus & indeficiens. 130.c
Hodie genui te. In æternitate enim semper hodie, id est, præsens est. 37.a
Hoiem cur deus permisit per serpentem decipi. 75.d. 33.c
Homo feria sexta conditus est & redemptus. 74.d
Homo ad imaginem & similitudinem dei creatus. 90.b
Homo ad loquēdum tardus esse debet, ne scilicet, loquatur à semetipso. 122.b
Homo cum omni creatura participans dicit minor mundus. 126.a. 129.c
Homo Christus in cōmunionem trinitatis sine personæ augmento admissus. 126.b
Homo Christus quomodo habet omnia cum trinitate sibi communia. 127.a
Homo post lapsum per Christū maior factus est, quàm antea fuit. Ibid.
Homo in solis naturalibus miser & egenus. 133.c
Hoies ideo nimis ingrati, tradunt in reprobū sensum. 135.b
Hominis est præparare animum, domini autem, gubernare linguam. 136.a
Homo non potuisset melius condi q̄ conditus est. 155.a
Horę canonicæ nō omittunt nisi à uacuis & ingratis. 2.a
Horæ canonicæ pro beneficijs dei uectigales sunt gratiarum actiones. Ibid.
Horæ canonicæ & initium & finē in deū referūt. 3.d
Horæ canonicæ cur per triduum passionis carēt initio & fine. 4.a
Hostia altaris plenitudinē diuinitatis & grāe cōtinet. 13.c
Humaniformij, hæretici, deo humana membra tribuentes. 128.c
Humaniformior ridiculum figmentum. 152.b
Humana natura in Christo exaltata & immutata maxime. 128.d
Humana natura in Christo ante passionē ut aqua, post, ut crystallus. 129.a
Humanū genus per primos parentes surdū & mutū. 161.c
Humilitas conseruat unitatē domesticor dei. eod.b
Hymnus angelorum, gloria in excelsis, propter pacem à Christo factam. 9.b
Hymnus triū puerorū cur sabbathis 4. tēporū cantat. 29.d

I

IAcob, seruiens pro Lia & Rachel, Christum præfigurabat. 7.a
Ieiuniū quadragesimale, decima totius anni. 46.a
Ieiunium primitiuę ecclesiæ multo prolixius fuit q̄ nunc est. eod.b
Ieiuniū æstatis in hebdomada pentecostes. 144.d
Ieiuniū non cōtristat solennitatem spiritus sancti. Ibidem
Iesus filius Naue Christi typū & noīe & opere gessit. 92.c
Ignis per triduū ex lapide aut crystallo q̄d significat. 72.c
Ignis, quem Christus uenit mittere in terrā, spiritus sanctus est. 138.d
Ignis multiplex effectus & commoditas. 139.a
Ignis inuisibilis, quomodo differt à uisibili. 147.b
Imago dei semper mansit in hoie, sed nō similitudo. 90.c
Imber matutinus & serotinus, doctrina est euang. 145.c
Incarnationis mysteriū diabolo fuit occultatū. 125.a
Incensum altaris significat corpus Christi in igne spiritus sancti repletum. 9.b
Incēsum, quod imponitur cæreo paschali, q̄d signif. 85.a
Insignia passionis Christi, omnia in scripturis p̄dicta. 59.a
Inspiratiōe diaboli appetiuerūt Adā & Eua eē sicut dij. 157.a
Instructio nostra ex figuralibus uetes historijs. 105.c
Intentio Chri sacramētū corpis & sang. sui instituētis. 17.a
Intentio euangelistæ in texenda linea Christi. 36.a
Iob demonstrat, scientiam esse causam effectiuam luctꝰ pœnitentiæ. 111.d
Iohannis euangelium de passione domini legitur in die parasceues propter duas causas. 77.b
Ionas putatur filius Sareptanæ fuisse quem suscitauit Helias. 57.a
Ionas Christi typum gessit quādo fluctibus maris se tradidit. 60.c
Iosaphat regis historia, cur in uigilia natiuitatis legit. 31.a
Ioseph cur permissus est uęnūdari in Aegyptum. 32.d
Ioseph nutricius Christi, supremus scalæ gradus, cui innixus est dominus. 35.a
Ioseph uęnundatus à fratribus suis, typū Chri gessit. 51.a
Irriguū supius, amoris inferius, timoris est fletus. 110.a
Iudæi cur dicuntur Assyrij .i. seipsos dirigentes. 32.a
Iudæi per Israël, Gentes per Ioseph significantur. Ibid.
Iudæi in fine seculi in Christum credituri sunt. 38.d. 166.b
Iudæorum sanctificatio ante Pascha. 58.b
Iudæi salices sunt illæ, ad quas suspensa sunt organa cantionum. 61.c
Iudæi coniuncti filijs Edom contra Christum. Ibid.
Iudæi dum timerent pruinam, irruit super eos nix. 62.a
Iudæi promissiones & ritus suos ad terrena conuertebant. 98.b
Iudæi iræ & rixæ filij, gentibus inuident salutē. 116.b
Iudæi per Thomam incredulū præfigurati sunt. 118.d
Iudæi desertum dicuntur, quia deserentes deum, deserti sunt. 119.c
Iudæi recusant uenire ad nuptias. 165.a
Iudith fortitudinis specimen. 167.b
Iustitia dei summa, qua propter Adæ culpam omnibus claudebatur reg. cœlorum. 88.b
Iustus in principio est accusator sui. 124.b

K

Kyrieeleeson omnes uniuersalis ecclesiæ preces significat. 9.b

L

LApis Iacob erectus in titulum, figura Christi lapis angularis. 35.d
Lateranensis ecclesia in nomine saluatoris & honore Iohan. Bapt. à Cōstantino imp. cōstructa. 45.a. 117.b.
Lateranēsis ecclesia cur ad Lateranas dicta est. 117.b
Latus Christi in cruce apertum, præfiguratum latere Adæ dormientis. 79.d
Latro in cruce, de latere Christi profluente aqua baptizatus est, sicut omnis, quæ tunc super terram uel subtus terram erat ecclesia. 87.d
Laurentij mors pretiosa, sicut sanguis Abel, clamauit in cœlum. 42.d
Laurentius piscis magnus & assus. 113.a
Lazarus pauper, gentilis populi typum gessit. 158.c
Lazarus, amicus Christi, mortuus, qualem peccatorem præfigurabat. 56.d
Lazarus prima die nouæ lunæ ante passionem Christi suscitatus. 58.c
Lectionibus p̄mittēda oratio, atq; petēda bīdictio. 4.b
Lectionibus cur subdit, Tu aūt dñe, & deo gratias. eod.c
Lectionem epistolæ semper sequitur graduale, exceptis paucis diebus. 66.b
Lectiones matutinales noui testamenti à pascha usq; ad pentecosten. 130.d
Lectio libri Regum post pentecosten. 166.c
Legati uictoris Chri, sacerdotes sunt in baptizando. 85.c
Leo pri. addidit in Canone, sanctum sacrificium immaculatum, &c. 20.b
Lex quō se habet ad euangelium, & quō præcedit. 9.d
Lex uictoriæ, quādo fortis armatus debellatur. 85.c
Lex, sicut puer medici. 162.b
Libri Salomonis p̄signāt doctores ecclesiæ in pace. 166.d
Liber Iob, contra tentationes legitur. Ibidem
Liber Machabæorum, uirtutum contra uitia pugnas refert. 167.c
Libri prophetarum deinde usq; in aduentum domini leguntur. Ibid.

Lignum ſcientiæ boni & mali quid eſt. 157.a.34.a
Ligneus malleolus in tabula ſonans, Chriſtum in cruce ſignificat. 73.b
Linea Chriſti in Matth. ſecundum deſcenſum. In Luca, ſecundum aſcenſum. 35.c
Linea Chriſti, uelut linea piſcatoris. 36.c
Linguarum diuerſitas apoſtolis neceſſaria fuit. 140.c
Loqui à ſemetipſo, & non loqui à ſemetipſo, quomodo differunt. 122.c
Lucas, uitulus diſertus, ſanguineum Chriſti ſudorem ſolus deſcribit. 63.c
Luctus duplex, unus mortuorum, alter pœnitẽtiæ. 111.a

M

Macedonius hæreticus, æterni delicti reus. 136.d
Magi, gentium primitiæ. 39.d
Mala de' præſciuit, ſed nõ prædeſtinauit. 33.d.75.b
Mandatum in cœna domini duplex, lotionis pedũ, & refectionis pauperum. 71.b
Manipulus dignos pœnitentiæ fructus ſignificat. 10.b
Manna, typus uerbi dei. Ros, ſpiritus ſancti. 31.c.32.b
Mãna cur ſabbatho nõ cõputruit, ſicut alijs diebus. 32.b
Manſio ſpiritus ſancti per ſubſtantiam non eſt ſtabilis in mortalibus ſicut manſio per fidem. 142.a
Manus ſacerdotis oleo ſancto pro clauis paſſionis Chriſti ſignatæ. 15.a
Marcus cur aſſimilatur leoni. 103.a
Mare uitreũ in circuitu ſedis dei, baptiſmi figura eſt. 158.b
Maria, templum domini, ſacrarium ſpiritus ſancti. 28.b
Maria, thalamus ſanctitatis, tricliniũ diuini conſilij. 30.c
Maria, porta cœli maxima. 35.a.32.a
Maria dicitur Hieruſalem, dicitur etiam mõs myrrhæ & thuris. 102.a
Maria regina angelorũ, mater fidei noſtræ. eodem.b
Maria ſpeculum humilitatis. 109.c
Martyrij baptiſmus maioris gratiæ eſt quàm baptiſmus aquæ. 91.a
Materia ſacrificij duplex ſubſtantia eſt, diuina ſcilicet & terrena. 16.b
Matutinarum ratio & myſterium. 2.d
Matutinę in triduo paſſionis cur non dicantur in ſilentio ſicut horæ. 74.c
Mediæ noctis uigiliæ multa habent myſteria. 3.b
Mel de petra oleũq; de ſaxo duriſſimo, quid eſt. 92.d
Miniſtri altaris cur in aduentu non utuntur conſuetis ueſtibus. 25.d
Miracula duo, in teſtimonium Chriſti clauſo prodeuntis ſepulchro. 106.c.d.107.a
Miracula non contra naturã, ſed ſupra naturam. 107.b
Miſericordia & ueritas obuiauerunt ſibi. 89.a
Miſſa ablata, refrigeſceret mox memoria Chriſti & uniuerſa charitas, muta fieret fides, ſpes claudicans. 17.c
Miſſæ decor cum tempore per Romanũ põtificem uarie adauctus eſt. 19.d
Miſſa dicitur, quia ad placandum deum ualens & idonea mittitur legatio. 22.b
Miſſa cur hora tertia, nõ poſt cœnã, celebrari debet. 141.a
Monachi cur feſtis diebus ſtant in albis. 23.c
Monachorũ mos antiquus in mãdato pauperũ. 71.c
Monachi per totum annum diebus dominicis habẽt duodecim lectiones in matutinis. 104.d
Mors & ſepultura Chriſti, hora nona cum planctu recolitur. 76.d
Mors animæ ex uindicta, mors corporis ex miſericordia eſt. 86.b.156.b
Mors corporis potius optanda q̃ fugienda. 86.c
Mortem corporis intulit homini pater miſericordiarum in bonum eius. 156.a
Moyſi interceſſio pfuit Iudęis uſq; ad occiſion. Chri. 53.c
Moyſi exemplo rectores eccleſiarum debent ſe opponere pro peccatis ſubditorum. 161.d
Mos antiquus circa baptizandos. 53.d
Mos ille rationabiliter mutatus. Ibidem
Mulier Sareptana gentium populũ præfigurabat. 50.c
Mulier Samaritana, eccleſiam de gentibus præſignauit. 52.c
Mulieres per noctem ambulabant è Bethania ad ſepulchrum. 97.c
Multitudinis credentiũ cor unũ & anima una. 125.b
Muſcæ morientes, hæretici. 14.c
Myſterium incarnationis uerbi dei nullus ſanctorum cõprehendit. 30.d
Myſterium in tribus muneribus magorum. 36.c.39.d
Myſterium reditus Chri ex Aegypto in Iudæam. 38.d
Myſterium refectionis quinq; milium de quinq; panibus. 48.b
Myſterium in Moyſe uirga bis petram percutiente. 52.d
Myſterium ſcrutinioꝝ in quarta feria poſt Lętare. 54.a
Myſterium in reſuſcitatione pueri per Heliſæum. 56.d
Myſteriũ agni paſchalis, quo uictus eſt Pharao. 62.c
Myſterium in duabus ampullis ad altare deportatis. 69.a
Myſterium lotionis pedũ, ne ſordidi peccatis eamus ad altare. 71.a
Myſterium in Maria lauante pedes domini. 21.b
Myſteria ſcripturarum per paſſionem Chriſti nobis reuelata. 80.d.81.a
Myſterium paſchæ in plenilunio. 83.b
Myſterium cærei paſchalis accenſi. 84.d
Myſterium euocationis diſcipulorum in Galilæam poſt reſurrectionem domini. 99.c
Myſterium in ſtatione proceſſionis dominicalis. 100.d
Myſterium ueteris hiſtorię de Eſau & Iacob. 143.c
Myſterium hiſtorię Dauid, Ioab, & Vriæ. 147.b

N

Natatoria Syloe, lauacrũ ſpũs ſan. ſ. miſſi. 54.d
Nemo intrat cœlum, niſi baptizatus. 87.d
Nemo, præter Chriſtum, pro prima culpa Adę ſatisfacere potuit. 88.b
Nemo filiorũ Adæ ſine peccato, excepto Chriſto. 89.a
Neumę plures ad unã ſyllabã in iubilo Alleluia. 11.a
Niger habitus Monachorum, ſalubris triſtitię humilis q̃ conſcientię ſignum. 23.c
Noctis paſchalis mira præconia. 83.a
Noe inebriatus typum Chriſti geſſit. 1.b
Noe in arca Chriſtum præfigurauit & nomine & facto. 115.a
Noli me tangere, nondum enim aſcẽdi ad patrem. 113.c
Nomen ſanctę Trinitatis quãdo cœpit innoteſcere mundo. 147.a
Nomen Trinitat. à Chriſto primum poſt reſurrectionem expreſſum. 148.a
Nomen dei uiui ſignatum in frontibus noſtris. eod.b
Nomen Trinitatis ſciunt etiã hæretici & carnales, ſed non ſignificatum. Ibid.
Nouem leproſi, hæreticos myſtice deſignãt. 162.c
Nouum paſcha in azymis ſynceritatis & ueritatis. 102.c
Numerus lectionum in nocturnis non idem apud omnes. 3.d
Nuptias ne quis uiſitet abſq; ueſte nuptiali. 165.a

O

Oblatio altaris, publicę ſalutis eſt legatio. 15.c
Oblatio benedicta, aſcripta, rata cur dicitur. eod.d
Octaua, ſcilicet dies reſurrectionis dominicę ſolennitas ſolennitatum eſt. 95.b
Octauę ſanctorum cur celebrantur. 108.a
Octaua beatitudo, eadem quę prima. eod.c
Octaua Paſchalis cur celebratur. 107.d
Octaua chorda in muſicis eadem eſt quę prima. 108.b
Octo animę in arca quid præfigurabant. 115.b

Odium diaboli contra filium dei ab initio. 156.c
Offerēda significat. salubrē pturiētis mulieris cruciatū. 13.b
Offerre debemus primo nosipsos, & spiritualiter arietes bonos & hircos. 18.b
Officia diuina attentū & religiosum reqrūt auditorē. 1.a
Officiū cuiusq; pontificis in die cœnæ domini. 67.c
Officium paschale, transitum ad patriā & gaudia supernæ Hierusalem insinuat. 102.c
Omnia quæ habet pater, mea sunt. 122.d
Omnia mea tua sunt, & tua mea sunt. 126.d
Omnis substantia creata subiacet accidentibus, quia non est id quod est. 149.b
Operatio dei duplex, alia per filiū, alia p spm̄ sanctū. 136.b
Opera trinitatis circa hoiem, personis appropriata. 154.b
Operis profect⁹ ex diligētia, quę in diuinis est spūs. 155.b
Opera trinitatis in reparatione hominis personis appropriata. 156.a
Orationes nostræ cur concluduntur ita? per dominū nostrum Iesum Christum. 9.d
Oratio dnica i missa dicēda, à Grego. primo ē istituta. 18.d
Oones pro oi statu ecclesię cur fiūt i die parasceues. 80.a
Orādo pro Iudæis cur non flectimus genua. eod.b
Ordinatiões sacræ in die dominica aut uespere sabbathi fieri debent. 29.a
Ordinationes à ieiunis ieiunantibus cōferri debent. eod.b
Ordo consecrationis episcopalis pius ac uenerabilis. 67.c
Organum pretiosum humanitatis Christi, à Iudæis confractum. 61.b
Organa scripturarum, Iudæis suspensa, nobis dulciter canunt. eod.c
Osculo Iudæ infamatū est collegium apostolorū. 95.b
Ossa Christi cur frangi non debuerunt sicut ossa latronum. 77.c 79.a

P

PAllium Archiepiscorum, humilitatis & sapientiæ torques est. 8.b
Pallij largitio, est missio episcopi à sede apostolica ad Metropolim. Ibid.
Pallia in templi parietibus appensa significant gloriam ecclesiæ in regno Christi. 23.b
Panis & uinū in corpus & sanguinē Christi trāsferūt. 13.b
Panis nō Mariā inpregnatā, sed ecclesiā significat. 21.b
Panis consecratus non significat, sed est corpus dñi. Ibid.
Panis uiui, qui Chr̄s est, utilitas lōge maior q̄ mānæ. 33.b
Panis subcinericius, panis est pœnitentiæ. 50.c
Panis uerus quō ad uos uenit per portas cœli. 112.d
Parabola de rege cum decē milibus occurrente regi qui habet uiginti milia. 127.d
Parabola de diuite stulto dicēte, destruā horrea mea. 162.d
Paralyticus mystice hō dissolut⁹ abstq; opib⁹ bonis. 164.c
Paralyticum offerentes domino, prælati sunt. eod.d
Paschali tē pore cur tres tantū legūt lectiones. Ibid.
Paschalis solennitatis tres præcipue causæ. 82.d
Paschale gaudiū etiā ex præcedēti ieiunio ampliat. 83.d
Passio dñi uarie cōmemorat in missa sub actione. 18.d
Passiōis dñicæ breuis & pulchra cōmemoratio. 73.c. 75.a
Passio Christi cur nō celebratur cum gaudio, sicut passiones martyrum. 75.a
Pastores aiaꝝ quō uigilare & annuntiare debent. 37.c
Pater meus usq; modo operatur. 56.b
Pater in angelis & hominibus alia per filium, alia per spiritum sanctum operatur. 133.c
Pater in diuinis substantialiter est uita. 150.a
Pater in diuinis nō sterilis est in se, qui oīa fœcūdat. 151.d
Pater generādo filiū, nihil de substātia sua diminuit. 152.c
Paulus dux uerbi præcipuus & seminator uerboꝝ. 44.a
Paul⁹, magn⁹ & mirabilis catechizator orbis terraꝝ. 56.a
Paulus ministrorum primus atq; fidissimus. 94.b
Pauperibus recte datur, sed ob id non minus exornādus est cultus dei. 22.d
Pauperes præfigurantur in pedibus domini, unguento Mariæ unctis. 62.b
Paulo maxime aperuit deus scripturas. 111.c
Paulus luxit non lugentes, & per scientiam lugere docuit. eodem.d
Pax domini, in missa, nuncium resurrectionis Christi est. 19.a
Pacis osculum, in missa, significat reconciliationem nostram per mortem Christi. eod.b
Peccatori occulto, oleum misericordiæ, publico pœnitētiæ cauterium adhibetur. 52.a
Pedum pontificis ornatus quid mystice designat. 7.c
Pedum lotio, exemplum humilitatis. 70.a
Pedes quotidie lauare oportet. eod.b
Pentecostes, id est, 50. dierum uera computatio. 137.d
Pentecostes solennitas duas habet causas. 138.c
Peregrinantium in hac uita non plenū est gaudiū. 94.d
Permissio diuina, irreprehensibilis. 33.a
Petentes à deo, ut exaudiantur, similes esse debent apostolis. 123.c
Petrus & Paulus Romam Christo subiugarunt. 25.d
Petrus rectorum ecclesiæ primus & præcipuus. 27.d
Petrus post Christum primus & Princeps ordinationes sacras celebrauit. 29.d
Petrus primus uidit & cōfessus est salutare dei nostri. 38.c
Petrus in magno corpore cæci illuminati princeps. 45.b
Petrus mitibus, sicut Maria humilibus, ponitur exemplum. 110.c
Petrus traxit rete piscium ad terram, quia ei cōmissa est ecclesia. 112.c
Petri pietas, Pauli scientia, alijs communicata. 126.c
Pharisæorum arrogantia, humiliata, ex uindicta dei. 50.c
Pharisæorum traditiones dolosæ, per auaritiam excogitatæ. 52.b
Pharisæi in sanctificationibus primi, quia clerici Iudæorum. 58.d
Piscis assus super prunas positus, mystice Chr̄s est. 112.c
Plaudere manibus mystice quid est. 127.b
Pœnitentia priuata, laboriosa est, non sic secura de uenia sicut baptismus. 50.a
Pœnitentium in die cœnæ domini reconciliatio. 69.c
Portæ mortis, uitia; portæ iustitiæ, uirtutes. 31.c
Præcepta cur homini à deo data sunt. 33.d
Præcepta primum Noë data sunt, in pueritia mundi. 43.d
Præcepta cur deus minora antiquis, maiora nobis dedit. 157.d
Prædestinatio & præscientia dei quō differūt. 33.d. 75.c
Prędicatores campanis in plerisq; assimilantur. 5.a
Prędicare euangelium omni creaturæ, id est, omni homini. 129.c
Prędicatores uerbi dei excellentius afflantur q̄ alij. 137.c
Prędicatio missę & sacer hymnus ter Sanctus, quid significant. 14.c
Prędati, uectigales seruitij in lotione pedū subditorū. 70.d
Prędati uitiose uiuentibus, tanquam bestijs dominari debent. 71.a
Prima sabbathi sanctior est q̄ sabbathum. 98.a
Prima sabbathi maiorem designat requiem quàm sabbathum. eod.b
Primus dies paschę, refert spiritum timoris dei. 109.a
Primus gradus ascendendi ad deum, est humilitas. eod.b
Processio dominicalis resurrectionem Christi repręsentat. 63.b
Processio cum crucibus & uexillis, quid designat. 99.b
Processio in die ascensionis domini quid designat. 129.b
Processio dominicalis ante tertiam fit, reliquę uero post. eodem.d
Procedit aliter filius in diuinis aliter spiritus sanctus. 136.b
Prosapia deorum, ad quos sermo dei factus est in linea Christi. 36.a

Psalmos in missa instituit Cœlestinus papa, è quibus sumuntur Introitus, gradualia, offertoria & communiones. 19.d
Psalmus 112. Laudate pueri dominum, ad gentes baptizatas dicitur. 103.d

Q

Quacūq; die ingemuerit peccator, saluus erit, quo modo intelligitur. 50.a
Quadragesima, dies dominicos in ieiunio non cōputat. 46.a
Quales inueniri debemus in secūdo Christiani aduētu. 98.b
Quarta ætas mundi sub regibus & prophetis. 45.c
Quarta feria, caput ecclesiæ Christus uenditus est, ideo luctuosa est. 65.b
Quarta die sol corporalis creat⁹ est. sol iustitiæ uēditus. 66.d
Quatuor uirtutes, secundum quatuor dimensiones crucis. 78.a
Qui stat, uideat ne cadat. 160.d
Qui se humiliat, exaltabitur. 163.d
Quinq; uulnera Christi, quinq; foramina petræ uiuētis. 18.a

R

Raab & Ruth, mulieres alienigenę in linea Christi. 35.b
Ramusculi, quibus lauantur altaria, significant flagella quibus cæsus est dominus. 47.b
Rasura uerticis cur nullo ornamento tegitur. 24.a
Rasura designat nos filios esse ueri Helisæi decaluati ꝓpter nos in monte Caluariæ. Ibidem
Rasura uerticis cur corona uocatur. Ibidem
Redemptio hominis diabolo erat abscondita. 150.d
Relatiuis nominibus magis exprimitur diuinæ naturæ arcanum, q̄ substantialibus. 148.c
Relatiua non in omnibus conuertuntur. Ibidem
Relatiuis nominibus maxime glorificatur deus. eodem.d
Relatiua in deo non sunt accidentia nec ex tempore aduenerunt. 149.d
Responsoria debite aptanda lectionibus. 4.d
Resurrectio Christi cur per mulieres nunciari debuit. 85.a
Resurrectio corporum cum immutatione & immortalitate. 86.a
Reus corporis & sanguinis domini quis dicitur. 16.a
Rogationes Mamerti centum annis antiquiores sunt letania Gregorij. 124.a
Rogo te, habe me excusatum, humilitas in uoce, superbia in actione. 158.d
Romanæ sedis episcopus, propter excellentiā principis apostolorum, dicitur apostolicus. 8.c
Romanorum pontificum diuersa & multa additamenta in missa. 19.d
Romanæ ecclesiæ synceritas in fide. 20.d
Romana ecclesia, excelsum fidei tribunal. Ibidem
Romana ecclesia, super petram ædificata, cōtra omnes hęreses murus perstat inexpugnabilis. 22.b
Romana ecclesia mille clypeos omnem q̄ armaturam fortium habet. Ibidem
Roma caput asinæ, super quam sedit Christus. 25.d
Romanus pontifex quando maxime fungitur uice Christi & S. Petri. 29.d
Romanæ ecclesiæ fides uere Apostolica. 34.d
Roma spiritaliter Babylon dicta est. 61.a
Romanæ ecclesię miranda diligentia in ordinatione diuinorum officiorum. 102.d

S

Sabbathum quatuor temporum cur sex habet lectiones. 29.a
Sabbathum ante palmas uacat, propter eleemosynas papæ. 62.b
Sabbathi sancti præconia. 82.b.c
Sabbatho sancto cur lectionibus nō præfigitur titulus. 93.b
Sabbatho sancto redditur gaudium, canitur hymnus angelicus. 94.b
Sabbatho sancto cur in missa, solennia quędā desunt. Ibid
Sabbatho sancto redditur nobis Alleluia. 94.c
Sabbathum Iudæorum, memoria creationis mundi, prima sabbathi, reparationis est. 98.b
Sabbathismus iure in octauam translatus est. eodem.c
Sabellius, confusor personarum in diuinis. 152.d
Sabelliani cur Patripassiani sunt dicti. Ibid.
Sacerdotales uestes neq; in uet. neq; in no. testamento carēt ratione. 6.b
Sacerdos sedens prope altare, Christi uictoriam de tentatore significat. 11.b
Sacerdotum & ministrorum Christi officium quale est. 50.a
Sacerdotes, qui propter decimas & oblationes prępcipue ministrant, reprobi sunt. 52.b
Sacerdotij ueteris deserendi, nouiq; instituendi signum fuit mysticum, q̄ Iesus abscōdit se & exiuit de templo. 59.d
Sacerdotes ad deum legatione funguntur pro populo. 69.b
Sacerdos in altari personam uicemq; Christi gerit. 70.c
Sacerdos & Leuita prætereuntes uulneratum quid designant 128.a
Sacramēta maiora sequuntur in missa post euangeliū. 12.b
Sacrificium altaris, ipse Christus, hostia uociferationis dicitur. eod.d
Sacrificium illud, uerum dei uerbum, uerum dei filium continet. Ibid.
Sacrificiū noui test. lōge melius & sanctius q̄ uet. test. 13.a
Sacrificium per legem præfiguratum, per euangelium ad altare peruenit. eod.d
Sacrificium altaris, nō animalem, sed spiritalem in se uitam habet. 16.d
Sacrificium nostrum acceptū sicut munera Abel, sacrificiū Abraæ. 18.b
Sacrificij noui ritum per primos apostolos accepit Romana ecclesia. 19.d
Sacrificiū ueręin ultima cœna Christus tradidit. 67.b
Sacrificiū missæ cur in die parasceues nō celebrat. 75.a. 76.b
Sacrificium uespertinum & matutinū in die paschę. 83.b
Samaritanus uulneratū à latronib⁹ curās, Christus est. 162.a
Sanguis Christi quomodo clamat de terra. 82.b
Sapientia dei patris, fons uitæ, lumen de lumine. 57.c
Sapientia dei, accidens quidem est homini, sed in seipsa uere substantia est. 150.b
Sapientia dei naturaliter est filius dei. Ibid.
Sapientia deo patri coæterna, sicut & amor. 150.d
Sapientia ludens coram deo omni tempore, quali ludit ludo. 151.b
Sandalia pontificis significant dominicæ incarnationis calceamentum. 7.c
Sandaliorum corrigię significāt copulam carnis cum diuinitate in Christo. Ibid.
Scænopegia Iudæorum, id est festa tabernaculorum. 134.d
Scęnopegiorum mystica & uera celebratio. 135.a.c
Scientia multiplex in ecclesia Christi. 145.a
Scriptura sacra dicitur mystice firmamentum. 19.c
Scripturarum scientia est causa effectiua luctus pœnitentiarum. 111.a
Scrutinia circa baptizandos. 54.a
Scrutinia olim septem fiebant. Ibid.b
Secunda dies, tum creationis rerum, tum passionis domini, minor est q̄ reliqui dies hebdom. 64.c
Sedere à dextris dei, quid est. 128.c
Sedes apostolica, temporibus Ruperti in ecclesia Lateranensi. 117.b
Septuagesima nō à 70. diebus sed à 7. dūicis ita uocat. 41.b
Septem ætates mundi. eod.c
Septuaginta septem generationes Lucæ 3. ab Adam usque ad Christum. 43.a
Septima ætas ecclesię in æterna beatitudine 48.a
Septem dominicę, precedentes dominicam passionis sunt uelut pompa funeris, 59.a

Septem mulieres apprehẽdentes uirum unũ.i. septem dona ſpiritus ſancti apprehendentia Chriſtum. 92.b
Septem duntaxat uocũ diſcrimina in muſicis. 168.b
Septẽ ſpiritus dei tangũ ſeptẽ gradus ad cognitionẽ dei. eod.c
Septẽ officia pẽtecoſtes ſecũdũ ſeptẽ dona ſpũſſ. 132.b. 146.b
Sermo diuinus, frumẽtũ eſt: litera, palea: ſpũs medulla. 143.d
Sibilus auræ tenuis quid eſt. 137.b
Sicut, nõ quãtitatis, ſed ſimilitudinis ẽ, ĩ ſacrificij acceptiõe. 7.c
Silentium miſſæ poſt offerendam, myſterio non caret. 14.a
Sordida ueſtimenta Chriſti quid ſunt. 79.b
Spinea corona, noſtrorũ portatio eſt peccatorũ. 78.d
Spũſſ. datur in confirmatione, tangũ tutor pupillis. 68.a
Spũſſ. ante paſſionẽ Chriſti nusq; dictus eſt paracletus. 69.a
Spũſſ. datur nobis per Chriſtum, ſicut ignis per lapidem. 72.d
Spiritus dei ferebatur ſuper aquas, 90.d
Spiritus ſancti præconia. 93.d
Spiritu pietatis beati ſunt mites. 110.b
Spiritus ſcientiæ facit hominem lugere & ſeipſum & alios peccatores. 111.a
Spiritus fortitudinis dat eſuriem ſitimq; iuſtitiæ. 112.a
Spiritus conſilij miſericordes facit. 113.c
Spiritus intellectꝰ, oculũ purgat cordis, ut deũ uideat. 114.d
Spiritus ſapientiæ pacificos facit. 116.c
Spiritus ſanctus datur, ut paracletus, quando datur in remiſſionem peccatorum. 121.a
Spiritus ſanctus eſt donum optimũ atq; perfectũ, ſine quo & angeli & homines miſeri ſunt. 122.a
Spiritus ſanctus dupliciter donatur nobis. Ibid.
Spiritus ſctũs de meo accipiet, cur nõ ait, mea accipiet. eo.d
Spiritus ſanctus nobis neceſſarius multipliciter tanquã tutor hæreditatis noſtræ. 131.c
Spiritus ſanctus eſt benedictio qua benedicũtur omnes gẽtes in ſemine Abrahæ. 132.a
Spiritus ſanctus non eſt deus recens. eod.c
Spiritus ſancti potentia & gratia in eccleſia primitiua. Ibid.
Spiritus ſancti diuitiarum æternarum cumulus. 135.d
Spiritus ſanctus uere deus eſt, quia animæ humanæ capabilis eſt. 136.d
Spiritus ſancti illapſus quomodo fit. 137.c
Spiritus ſctũs cur cũ ſono repẽte aduenit in apoſtolos. 138.d
Spiritus ſanctus eſt ignis, quẽ Chriſtus uenit mittere in terram. Ibid.
Spiritus ſanctus amor eſt, ideo & ignis dicitur. 130.c. 139.b
Spiritus ſctũs, cur ĩ linguarũ ſpecie apparuit apoſtolis. 139.d
Spiritus ſanctus eſt lingua & calamus ſcribæ uelociter ſcribentis. Ibid.
Spiritus ſanctus quanta dulcedine repleuit apoſtolos. 141.b
Spiritus ſanctus manet in hominibus duobus modis, uno p ſubſtantiam, altero per fidem. eodem.d
Spiritus ſanctꝰ aliter in Chriſto q̃ in iuſtis alijs manet. 142.b
Spiritus ſanctus repleuit orbem terrarum. eod.c
Spiritus ſan. quomodo ſcientiam habet in nobis. eod.d
Spiritus ſan. non datur extra eccleſiam catholicam. 144.a
Statio in medio eccleſiæ in die paſchæ. 101.a
Statio prima proceſſionis ad oratoriũ ſanctæ Mariæ. eod.c
Statio Romæ ad S. Mariam in die paſchæ. eod.d
Stola, collo circũpoſita, Chriſti obedientiã ſignificat. 6.d
Subdiacono cur nõ datꝰ bñdictio, ſicut diacono lecturo. 11.b
Subdiaconus cur librum ante euangelium lectum, clauſum portat. 12.c
Subſtantia dei ſimplex eſt, non formata, ſed forma. 149.c
Superliminare templi in paſſ. fractũ dicit in euangelio Hebræorum. 80.d
Suſcitatio mortuorum duplex. 56.c
Symbolum fidei alacriter à catholicis cantandum. 12.c
Synagoga per filiã archiſynagogi in euãg. deſignata. 145.c

TEmpla & altaria recte ornant rebus prætioſis. 22.c
Templi uirtutes præſidis dixerũt, Tranſeamus ex his ſedibus. 59.d
Templum Iudæorum poſt paſſionem Chriſti deſtrui expediebat. Ibidem
Templi, quod Chriſtus eſt, duo ſunt latera, dextrum, diuinitas, ſiniſtrum humanitas. 99.a
Tentatio quadruplex, à qua ſuos liberat dominus. 111.c
Tentatio iuſti & proficientis. 165.b
Ternarij numeri excellẽtia, pſertim apud Chriſtianos. 69.a
Terra tremet & quieſcet, id eſt, impij terrebuntur & nocere deſinent. 103.b
Terra fluens lacte & melle, cœleſtis patria, 114.b
Terror in aduentu iudicis in die nouiſſimo. 128.a
Teſtimonia trinitatis in uet. teſt. præcipue in Geneſi. 154.d
Thamar de Iuda concipiens, eccleſia de gentibus eſt myſtice. 120.a
Tobias, typus prudentiæ. 167.a
Tractus, cantus triſtitiæ, Alleluia, iubilus lætitiæ. 43.b
Tractus lugentium, Graduale pœnitentiũ lamentũ eſt. 66.c
Traditiones hominum præferebant phariſæi traditionibus dei. 52.b
Tranſitus per mare rubrum, figura baptiſmi. 91.d
Tranſitus patrum ex lymbo in paradyſum. 92.a
Tres pueri in fornace, martyrũ uictorias præfigurarũt. 61.d
Tres lectiones in nocturnis uigilijs tempore paſchali. 104.c
Triduum Chriſti in ſepulchro, tribus temporibus mundi datum eſt. 96.b
Trinitatis cõmemoratio in principio Geneſeos. 90.b
Trinitatis opera perſonis appropriata quidem, ſed indiuiſa ſunt. 93.c
Trinitatis ſacramẽta, tum in uita, tum in morte Chriſti. 96.a
Trium perſonarũ appropriata nomina. pater, uita, filius, ſapientia. ſpiritus ſanctus, amor. 139.c. 150.a
Trinitas unus deus, & ſolus, ſolꝰ qdẽ, ſed nõ ſolitarius. 148.a
Trinitas lõge ſupra dialecticorũ intellectum eſt. 150.b
Trinitatis effigies in creatura rationali. 153.a
Trinitatis fides in antiquis patribus. 154.c
Tunica, ueſtis epiſcopi, non presbyteri, rationẽ ſublimium ſignificat. 7.b
Tunica inconſutilis innuit, ne ſcriptura hæreſibus ſcindatur. eodem.c

VBi corpus, illuc congregantur aquilæ. 127.b
Vela cur ante altaria depẽdẽt in quadrageſima. 45.c
Velata facies Chriſti à Iudæis, ne uideant eam. 78.d
Velox curſus uictoriæ Chriſti. 96.c
Venditi fuimus miſerabili uẽditione, redempti gratis à Chriſto. 66.d
Veris iucunditas poſt hyemis triſtitiã in paſchate. 83.c
Verni temporis prærogatiua. 91.c
Veſperarum magna & multa myſteria. 2.d
Veſperæ & matutinæ hñt octo partes, reliqua ſolũ ſeptẽ. 3.c
Veſperæ & matutinę ordine hymnorũ à cęteris differũt. Ibi.
Vidit deus, q̃ eſſet bonum, Hoc dictum in operibus ſex dierum ubiq; repetitur, excepto opere ſecundæ diei. 155.a
Vidua mortuum plangens filium, eccleſia eſt & ordo prælatorum. 163.b
Vigiliæ nocturnæ cur in tres nocturnos diſpertiũtur. 3.d
Virgineus partus Mariæ per cæreolos deſignatur. 40.d
Vita animalis, quinq; ſenſibus fungitur, ſed hæc in ſacrificio non eſt. 16.d
Vita diuina omnibus ſubtilior & ſimplicior eſt, ideo nullius capax. 150.a
Vita diuina rationabili creaturæ capabilis eſt. Ibidem
Vnguẽtum eſt ſpiritus ſanctus, caput Chriſtus, barba apoſtoli, ueſtimentum eccleſia. 7.b
Vnguentum Mariæ Mag. myſticum. 14.c
Vnicornes, ſingularis ſuperbiæ, dicũtur Iudæi. 63.d
Vrias, id eſt, lux mea dei, ſuperbum populum Iudæorũ præſignauit. 147.c
Vtilitas ſumma euchariſtię, q̃ per eam poſſumus in cœlum aſcendere. 17.c

FINIS INDICIS.

AD VENERABILEM

ECCLESIAE RATISPONENSIS EPISCOPVM CV nonem, epiſtola Ruperti Abbatis, pro libro de diuinis Officijs.

RIMITIAS frugum terrę, quam dominus dedit mihi, nunc offero ſecundum præceptum ſanctæ ac myſticæ legis, dum præſens opuſculum, quod de diuinis ſcripſeram officijs, diu expetitum mitto tibi, Cuno pater mi, hactenus Abbas cœnobij Segebergenſis: nunc autem, adaucta ſuper te domini gratia, pōtifex eccleſię Ratiſponeń. Primitiæ nanq; ſunt iſtæ cunctorum operum, quę mihi à domino prouenisse gauiſus es, & libenter legiſti, nō dubitās ea cōmendare, & teſtificari, quod ueraciter ſint fruges terrę, quam dominus dedit, id eſt, ueri ſenſus ſanctæ ſcripturę, quam ſpiritus ſanctus condidit. Multa eorundem operum tuo nomine attitulaui, nonnulla nomine domini Colonień. Archiepiſcopi Frederici. Hoc autem, quod primum erat, & alia pauca, ſine ſplendore cuiuſquam tituli diſeram, ut ipſe noſti. Itaq; primitias quidem frugum obtuleram, & dimiſerā eas in cōſpectu domini dei, & adorato domino, epulabar in ſcripturis, iuxta quod ibidem protinus lex ſancta dicit. ¶ Et adorato domino deo tuo, epulaberis in omnibus bonis, quę dominus deus tuus dederit tibi. Sed primitias iſtas ſub nullius obtuleram pręſentia ſacerdotis, cū lex hoc modo fieri decreuerit. Tolles de cunctis frugibus tuis primitias, & pones in cartallo, pergesq; ad locum, quem dominus deus tuus elegerit, ut tibi inuocetur nomen eius, accedesq; ad ſacerdotem qui fuerit in diebus illis, & dices ad eum: Profiteor hodie coram dño deo tuo, quod ingreſſus ſim terrā, pro qua iurauit patribus noſtris ut daret eam nobis: ſuſcipiensq; ſacerdos cartallum de manu eius, ponet ante altare domini dei tui. Cur nō ſecundum ritum hunc myſticum ad ſacerdotem acceſſerim dicā. Nondum alicui notus pontifici, & ſacerdos qui erat in diebus illis non curaret, neq; ad mitteret me ad profeſſionem huiuſmodi, neq; crederet ſaltem, q̄ mihi exiguo ſorte diuiſum fuiſſet quicquam de terra iſta intra tribus Iſraël, in funiculo diſtributionis. Ego autem ſciebam, q̄ neq; Moyſes, neq; ſacerdotes, ſed ſolus Ieſus ſorte diuiſiſſet terrā trās Iordanem tribus Iſraël, & proinde de ſacerdotum patrocinio nō multum curās, tenebā cartallum, & primitias frugum huiuſmodi congerebam & ponebam ante altare domini dei, habebam enim intentionem hanc, & deſyderium hoc ut placeret oblatio mea in conſpectu domini. ¶ Audiebam interea tale quippiam, quod me recordari faceret illius ex hiſtoria ueteri, quod cū locutus fuiſſet dominus ad Moyſen dicēs, Loquere filijs Iſraël, ut tollant mihi primitias, ab omni homine, qui offert ultroneus, accipietis eas, & illi certatim offerrent, uenerunt artifices & dixerunt Moyſi: Plus offert populus q̄ neceſſarium eſt, oblata ſufficiunt & ſuperabundant. Simile huic audiebam, quia dicebatur ad uerſum me: Iſte ſcribit quod neceſſarium non eſt. Sancti ſcripſerunt, ſanctorum ſcripta ſufficiunt & ſuperabundant, non ſufficimus legere quæ ſancti ſcripſerunt, nedum hæc quę iſti ignoti ſine autoritate de corde ſuo, ſcribūt. Hæc & alia multo grauiora ſurda aure prętereiens, ut totus erā poſſeſſus ab ea, que me tacere nō ſinebat dilectione uerbi dei, & primitias iſtas & alia nōnulla in cartallo meo congeſſi, donec uenires tu amicus & patronus fidelis, per quem ego innoteſcerem ſacerdoti domini eccleſiæ Agrippineń. ¶ Ecce aūt & tu ſacerdos gratuita uocatione domini, tu pontifex factus es ſpontanea electione cleri & populi, ad quem cum primitijs, imò & cum cunctis frugibus huiuſmodi fidutialiter accedam & dicam: Profiteor hodie coràm domino deo tuo, quod ingreſſus ſim terram, pro qua iurauit patribus noſtris ut daret eam nobis. Scio enim quod profeſſionem iſtam libēter accipias, ut dicam, quia dominus Ieſus, qui populo ſuo traducto p aquas Iordanis, ſorte diuiſit terram in funiculo diſtributionis, id eſt, qui credentibus & iuſtificatis gratia ipſius per lauachrum regenerationis & reuouatione ſpiritus ſancti diuiſiones gratiarum diſtribuit, meam quoque paruitatem in eadem diſtributione cognouit ſecundum funiculum hunc, quem exprimens euangeliſta: Tunc (inquit) aperuit illis ſenſum, ut intelligerent ſcripturas. ¶ Parum dixi quod libenter accipias profeſſionem huiuſmodi, immò & hoc ueraciter dicere poſſum, quia nimis, & plus quàm

Deut. 26

Primitię cūctorū operū Rupti ſunt hi. xii. libri. 2. Petri 1.

Deut. 26 Ritus offerēdi primitias.

Nume. 34 Pſal. 77.

Ioſue. 15

Calūnioſa detractio in autorē.

Exodi. 25 Exodi. 35. 36

Cunonis benignitas.

Deut. 26.

Titū. 3 1. Corin. 12

Lucæ.24. Alibi fatet ipſe autor ex diuina reuelatiõe ſe ĩ ſcripturis uerſatũ eſſe.

q̃uellem inſiſtens, etiam me adiuraſti, ut non contentus dixiſſe tibi, ſcriberẽ quoq; quoliter in hanc terræ optimę partem ingreſſus ſim, cui adiuramento cur obedire nec dum auſus ſim, deus ſcit, & tu mihi conſcius, ex parte noſti. Suſcipies ergo ò ſacerdos domini cartallũ de manu mea, & pones ante altare domini, maiori cum autoritate quàm hactenus feceris, & ego loquar in conſpectu domini, quoties uel tu, uel aliquis exemplo tuo, ſcripta noſtra relegere dignatus fuerit, tanquam fruges terrę quam dominus dedit, cui dominus benedixit. ¶ Sunt autem præſentium primitiarum libelli. XII. & deinde cæterorꝫ, quæcunq; obtuli, numerꝫ ſubſcribere curaui. Cõmentariolum in Iob librorum X. abbreuiatum ex abundantia ſenſuum atq; dictorum B. Gregorij. Tractatus in euangelium Iohannis librorum. XIIII. Opus de operibus ſanctæ & individuę trinitatis librorũ XLII. Opus in apocalypſin Iohannis librorum. XII. Opus in XII. minores prophetas librorum. XXX. Opuſculum de uictoria uerbi dei (quod pene tuum proprium eſt) librorum. *XII. Et opus de gloria & honore filij hominis ſecundum euangelium Matthęi, in quod tu more tuo me impegiſti. Et opus ex libris Regũ, de glorioſo rege Dauid, in q̃d me dominus meus Colonienſis Archipreſul uehementer impulit, quorum in altero uſq; ad octauum, in altero uſq; ad undecimum librum proceſſi, in quibus nunc teneor, quæ cũ, uita comite, pfecero, dimittã & iſta per manũ tuã in cõſpectu dñi, & adorato dño epulis explicui, quod tu tãto libẽtius legiſti, quanto fidelius ac deuotius beatã uirginẽ Mariam, dilecti filij dei genitricẽ, diligis, cuius honori idẽ opus totũ dedicare ſtudui. ¶ Hęc commemorans plurimum congratulor tibi, quod aliquem iam fructũ præceperis magnę dilectionis, qua uerbum dei te ſemper dilexiſſe & diligere optime noui. Hoc uerbũ flamma tua eſt, lux tua eſt, & hoc habens in corde & in ore tuo, lucerna tu es, quã deus qui accendit, non ſolum abſconditam eſſe noluit, uerumetiã maiore q̃ eras in domo, maius ſup cãdelabrũ, q̃ ſteterat, poni ac lucere uoluit. Nec dubito quin oĩs ſimplex oculus, te uidens, cõgaudeat propter lucem uerbi, quæ ex ore tuo radiat, credo, tanto abundantius, quanto plures in domo ſunt, in qua lucem huiuſmodi miniſtrare debes. Ego pręcipue exultare debeo in lumine tuo. Nec uero ad horam exultare uolo, aut debeo in hoc lumine tuo, ſed in exultationem ſempiternã tẽdo, quo & te tendere ſcio. In hoc eſt enim uera exultatio, non quia ditior aut glorioſior factus es in hoc ſeculo, ſed quia diuitiarum præſentiũ & huius glorię cumulus atq; perfectio manet in cęlo, dũ diuitiæ pręſentes manũ implent ad faciendam eleemoſynam, cupiẽti theſaurizare in cœlo. Et gloria præſens, quoniam ſecundum deum eſt, materia fit amplioris dilectionis, & gratiarum actionis, quia miſericordiam hanc ſocia roborat ueritatis ſpes, iuxta illud: Miſericordia & ueritas præcedẽt faciem tuam domine. Miſericordia te hic exaltauit, Veritas illic te beatum faciet, ſcientem nunc & perfectius ſciturum tunc ſanctorum iubilationem, de quibus ita dictum eſt: Domine in lumine uultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in iuſtitia tua exaltabuntur.

Cõpleuit aũt poſtea, ĩ Matthæũ ſane libros XII. in Dauid. XV.

Cõmendatio Cunonis.

Matth 5

Iohan. 5.

Matth. 6.

Pſal. 88.

Ibidem.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS, DE DIVINIS OFFICIIS PER ANNI CIRCVLVM, PROLOGUS.

A QVAE PER ANNI CIRCVLVM, ordine conſtituto, in diuinis aguntur officiis, & attentum auditorem, & eruditum, ut bene exponantur, expetunt uenerabilium ſcripturarum didaſcalum atquæ ſymmyſten. Altiſſimarum nanque ſigna ſunt rerum, & maxima quęq; continent cœleſtium ſacramenta ſecretorum: quorum ad maiestatem contemplandã, non niſi eruditus & religioſus quiſquam aſpirare idoneus eſt. ¶ Siquidem ab his uiris ordinata hæc, atque in obſequium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt caput eccleſiæ, inſtituta ſunt: qui ſacramenta incarnationis, natiuitatis, paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis eius, & ſublimiter intellexerunt, & prædicare uoce, literis, atque huiuſmodi ſignis fideliter & ſapienter curauerunt. Videlicet imitati ſunt hoc pacto benedictos filios Noë, Sem & Iaphet, qui nuditatem patris, ridente maledicto Cham, aſſumpto pallio poſt dorſum ſuum, reuerenti diligentia contexerunt. ¶ Nam quid aliud Noë de uinea ſua, quam plantauit, ipſe inebriatus dormiensq; & in tabernaculo ſuo nudatus, niſi dominũ Ieſum Chriſtũ prefigurauit: qui à uinea ſua, quam de Aegypto tranſtulit & plãtauit, inebriatus aceto pœnarum, ſopitus ſomno mortis, id eſt, habitu inuentus ut homo, palàm, quòd paſſibilis mortalisq; eſſet, apparuit? ¶ Sed exeat & foris nũciet, eumq; infirmitatis arguat Cham quod interpretatur calidus, ſcilicet omnis hæreticus calens ad rixam, contentioſus & impatiens. Nam inclytus Sem, & dilatatus Iaphet, uidelicet Catholici atque Apoſtolici patres, honeſto ſacramentorum pallio, propter nos aſſumptam ornant & uenerãtur infirmitatem, & hoc poſt dorſum ſuum, quia ſane infirma illa tranſierunt, nec ea præſentes ipſi uiderunt. ¶ Hæc uero ſacramenta celebrare, & cauſas eorum non intelligere, quaſi lingua loqui eſt, & interpretationem neſcire. Qui autem lingua loquitur, inquit Apoſtolus, oret ut interpretetur. Hoc inter ſpiritualia chariſmatum dona, quibus eccleſiam ſuam ſpiritus ſanctus exornat, magis æmulari nos hortatur, ut prophetemus, id eſt, ut ea, quæ ſpiritu oramus aut pſallimus, mentis quoq; intelligentia capiamus. ¶ Sed non omnino, quemadmodum ſi orem lingua, ſpiritus quidem meus orat, mẽs autem ſine fructu eſt, ita de his quoque ſentiendum eſt. Nam qui myſteria uel ſigna eccleſiæ fideliter & pie frequentant, quàmuis cauſas eorum ſcire non potuerint, non tamen ſine fructu ſunt. Ideo quippe hæc inſtituta ſunt, ut miro modo ſecreta dei, quæ à paucis poſſunt intelligi, pene ab omnibus poſſint agi. Nunquid quia in operando ſoli uident oculi, cætera membra, quæ non uident & tamen operantur, ſine fructu ſunt? Sed unumquodq; membrum ſuam dignitatem habet. Præminent autem oculi, qui cætera ducunt & dirigunt. ¶ Igitur ſacramentorum omnium opificem inuoco ſpiritum ſanctum, ut qua per ſanctos patres hæc ordinauit, eadem mihi ſecundum ſenſum & autoritatem ſcripturarũ, aperire dignetur gratia. ¶ Viſum eſt autẽ hoc opuſculum ſic ordinari, ut primum ea quæ pene quotidiana ſunt, deinde quæ certis temporibus & cauſis uariãtur, digeram, ipſo adiuuante Chriſto, cuius pio ſanguine uniuerſa terra purpurata eſt, cuius uictoriis cœlum floret, cuius myſteriis tempora inſignita ſunt, cuius memoria dies & horæ ornatæ ſunt. ¶ Illud à bonis omnibus huiuſce ſtudii meritum uel dignitas impetrare debebit, ut quàmuis uetus cum ſuauitate uinum bibere aſſueti ſint, noſtra tamen muſtadeſpuenda non iudicẽt. Neque enim autoritati ueterum quicquam detrahimus, Ammalarii ſcilicet & aliorum, ſi qui forte ſcripſerunt de huiuſmodi, ſed licuit, ſemperq; licebit cuique dicere ſalua fide quod ſenſerit. ¶ Primum quidem quotidianum noſtræ ſeruitutis penſum, uidelicet ſeptem diei horæ, quas Canonicas, id eſt, regulares dicimus, unde cauſas inſtitutionis acceperint, iam dicendum eſt.

Eruditus ac religioſus hic reqritur auditor.

Ephe. 1 Inſtitutio cerimoniarum. Gene. 9

Noe inebriatus typũ Chriſti geſſit. Pſal. 79 Iohan. 19 Philip 2

Hæretici, ut Cham, patrũ inſtituta deridẽt.

Expedit noſſe cauſas myſteriorum. 1. Cor. 14.

Nõ ſine fructu ſunt, q operanť in myſterijs.

Inuocatio autoris.

Modus ꝓcedendi.

Captatio beneuolẽtiæ.

A RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER PRIMVS.

DE horis Canonicis. Caput I.

Horas canonicas omittere non licet.

SEPTEM CANONICAS HORAS DIEI NON LICET à quoquam, qui in conſpectu dei iucundus & ingratus apparere nolit, negligenter præterire. Hæ ſiquidem creatori noſtro deferunt laudes, & pro certis ac magnis eius beneficijs quaſi uectigales ſunt gratiarum actiones. Sol nanque uerus & dies æternus CHRISTVS, duodecim habens horas ſpirituales & ſempiterne ſecum ſtantes, has ſeptem horas temporaliter currentes, clariſſimis miſericordiæ ſuæ radijs illuſtrauit atque dedicauit. Singularum rationes de theſauro ſcripturarum proferemus.

Iohan.11

DE Prima. Caput II.

PRima hora creatori noſtro laudes referre debemus, ante omnem curam corporis, qua ſcilicet hora dominus noſter iam cõſputus & illuſus, atque alapis cæſus, & adhuc obprobrijs ſaturãdus, Pilato propter nos ligatus aſtitit: item q; rediuiuus, ſtãs in littore, cum in captura piſcium, à quibus retia rupta non ſunt, ſignificaſſet eccleſiam, qualis futura eſt in reſurrectione mortuorum, mellitum cum ſeptem diſcipulis celebrauit cõuiuium. Quia ergo primum quærendum eſt regnum dei, & cætera adijcientur nobis: & in lege iubet dominus omne ſibi primitiuum offerri, primã offeramus horam diei noſtro redemptori, & quæramus regnum eius, qui paſſus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

Matth.27 Iohan.21 Matth.6 Exodi 13. 22 Roma.4

DE Tertia. Caput III.

HOra tertia duplici ratione ſplendet inſignis. Nanque hac hora dominus IESVS ſpinis coronatus, & linguis Iudæorum crucifixus eſt. Iuxta illud: Filij hominum, dentes eorum arma & ſagittæ, & lingua eorum gladius acutus, uidelicet quia Pilato iudicante illum dimitti, firmauerunt ſibi ſermonẽ nequam, pertinaciter clamãdo, crucifige, crucifige, & ſpiritus ſanctus, qui in remiſſionem peccatorũ, nõ fuerat datus, ante quam Ieſus eſſet glorificatus: ſuper naſcentẽ eccleſiam in igneis linguis effuſus eſt, & eſt impletum diſcipulis promiſſum domini dicentis: Vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto non poſt multos hos dies.

Matth.27 Mar.15 Pſal.56 Pſal.93 Iohan.19 & 7 Actor.2 & 1

DE Sexta. Caput IIII.

HOra ſexta CHRISTVS dominus propter nos in cruce exaltatus eſt, ut ad ſe omnia traheret, & extincto modico lumine Iudæorũ: de quo ipſa lux uera dixerat: Adhuc modicum lumen in uobis eſt, currite dum lumen uitæ habetis, ut non tenebræ uos comprehẽdant: corporalibus quoque ſuper terram irruentibus tenebris lumen uerum tranſiuit ad illuminationem gentium.

Iohan.12 Ibidem.

DE Nona. Caput V.

NOna quoque hora, iure in laudem dei clamamus, quando clamans dominus IESVS uoce magna emiſit ſpiritum, latrone admiſſo in paradiſum, & uenia q̃ ſero, ueraciter pœnitentibus & confitentibus dedicata, & reſciſſo uelo legis & prophetarum, cœpimus reuelata facie contemplari gloriam domini. Tunc etiam, latere eius perforato, formandæ eccleſiæ profluxerunt, * elementa, ſanguis, quo redimimur, aqua, qua abluimur.

Matth.27 Luc.23 Marc.15 2.Cor 5 Iohan.19 Aliâs ſacramenta.

DE Matutina & Veſpertina Synaxi. Caput VI.

VEſpertinæ atq; matutinæ laudis ſacrificium, magnis eſt nobis ſacramentis dedicatum. Omitto quod in umbra ueteris inſtrumenti, mane & ueſpere iugiter offerebatur holocauſtum, de quo dicit lex: Sacrificium eſt domino in odorem ſuauitatis oblatione perpetua in generationes ueſtras. Ad Euangelicam enim propero gratiam. Inde harum ſplendida clareſcit horarum dignitas. Veſpere dominus panẽ & uinum aſſumens, & ueritate ſui corporis & ſanguinis repræſentans, ſuis portatus in manibus, teſtamentum ſcribit ſuis hæredibus: humilitatem ſcilicet & charitatem, lauando pedes diſcipulorum, maxime commendans, iterum q; recumbens, longi ſolennitate ſermonis, amicis & filiolis iam morituras ultimum uale dixit. Item in ueſpera ſepelitur, in ueſpera nihilominus apparens uiuus in habitu peregrini, cognoſcitur in fractione panis, & hoſpitalia diſcipulorum cro-

Exodi 29 Matth.26 Luc.22 Hebræo.9 Iohan.13 Matth 27 Lucæ 24

rum corda iniecto ſuæ charitatis igne ſuccendit. In matutino Petrum, qui ter negauerat, gal li cantus redarguit. Dominus reſpicit, & negator pœnitens ad lachrymas confugit. Item di luculo ſanctis mulieribus reſurrectione domini à dealbatis angelis annuntiata, triſtitia fide lium iam incipit conuerti in gaudiũ. Quæritur uiuens cum mortuis, & uiuũ ſe oſtendit, tan gi quoque dignatur & adorari. Notandum, quod cum cæterarum ſeptenæ ſint partes hora rum, id eſt, uerſus, Deus in adiutoriũ meum intende, cum Gloria Patri, Hymnus, Pſalmi, Le ctio, Reſponſoriũ uel Verſus, ſupplicatio Letaniæ, & oratio Completiua: His horis octauum additur canticum de Euangelio, quia ſcilicet canuntur pro octaua: ſpectant enim in beatitu dinem reſurrectionis, qua maxime inſignitæ ſunt, iuxta ſenſum illius Euãgelici capituli: Ve ſpere ſabbati, quæ luceſcit in prima ſabbati.

Matth. 26 Marc. 14 Luc. 22 Matth. ult. Mar. ult. Luc. ult. Iohan. 20 In alijs horis, 7 partes In matut. & ueſpe. 8 Matth. 28 Matth 14 Luc. 22 Eſaiæ 63 Ephe. 2 Iohan. 20

DE Completorio. Caput VII.

HOra completorij nobis illud commemorat de paſſione domini, quod iam egreſſo Iuda pauere cœpit & tædere, factuſq; in Agonia, prolixius orauit, & ſanguineas guttas proſtrato corpore ſudauit, torcular tunc ſolus calcans, & in futuro ſangui nem martyrum pro ſe fundendum præſignans, itemq; illud de reſurrectione eius quod prius quam fecerat pacem inter deum & homines legatus fidelis, rediens euangeliza uit nobis, ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, & dicens eis: Pax uobis.

DE Vigilijs nocturnis. Caput VIII.

VIgilias nocturnas, de quibus & Propheta, media, inquit, nocte ſurgebam ad confi tendum tibi. Item Euãgelicæ nobis gratiæ claritas magnificẽtius inſtituit. Nam dominus noſter media nocte de uirgine natus, itidem, ut Samſon quondam ob ſeſſus ab Allophylis, media nocte, confractis portis inferi, ſurrexit à mortuis. Me dia nihilominus nocte uenturus aſſeritur in ſimilitudinem Aegyptij temporis, quando pa ſcha celebratum eſt, & exterminator uenit, & dominus ſuper tabernacula tranſijt, & in ty pum noſtrarum frontium ſanguine agni poſtes cõſecrati ſunt. Vnde reor (inquit beatus Hie ronymus) traditionẽ apoſtolicam permanſiſſe, ut die uigiliarum paſchæ ante noctis medium dimittere non liceat populos expectantes aduentum Chriſti, & poſtq; aduenerit illud tem pus, ſecuritate præſumpta feſtum cunctos agere diem.

Pſal. 118 Luc. 2 Iudicũ 16 Matth. ult. Matth. 25 Exodi 12 Apocal. 7

Cur ueſpere uel matutini, ordine à cæteris differunt horis. Caput IX.

CVm autem exceptis nocturnis uigilijs, hæ ſeptem ſint horæ diei, Matutini, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Veſpera, Completorium: Matutini & ueſperæ à cæteris horis & numero pſalmorum & ordine hymnorum, non immerito differunt. ¶ Nam ex ueteri quoque teſtamento, antiquam (ut dictum eſt) autoritatẽ trahunt. Nec enim nihil momenti habere debuit in his antiquitas illa matutini & ueſpertini ſacrificij, & ut ſupra repetam immolatio paſchalis agni, quæ fiebat in ueſpera, & illud quod fiebat in uigilia matu tina, quia reſpexit dominus ſupra caſtra Aegyptiorum, & interfecit exercitũ eorum, & ſub uertit rotas curruum, ferebãturq; in profundum. Itemq; illud quod in mundi creatione, alijs horis tacitis commemorantur ueſpere & mane, in ſenaria diuinorum operum diſtinctione. ¶ Iure ergo hymnum, qui eſt Euangelicæ lætitiæ, exemplo domini, qui hymno dicto exiuit in montem oliuarum, his duntaxat horis pſalmi uetuſtæ autoritatis antecedunt, & quia ex Euangelio maxima ſacramenta commemorant, & ob hoc Euãgelicis decorati ſunt canticis, hymnos eiſdem pene coniunctos habent. Completorium quoque quia apud quoſdam canti cum de Euangelio habet, cum eodem cãtico poſt pſalmos hymnum habet contiguum. Nec mirum, cum in pſalmorum quoque titulis, nunc pſalmus cantici, nunc canticum pſalmi inue nias, & ipſa commutatio ratione non careat. ¶ Omnium in commune horarum dignitatẽ re uerẽdam & hoc indicat, quod earum initium, & finẽ pariter referimus ad deum. Nam initio deum in adiutorium inuocamus, in fine deo gratias referimus.

Veſperæ & matutinæ ex ueterẽ teſtamẽto. Exodi 29 Deut. 16 Exodi 14 Ordo ĩ pſal mis & hymnis horarũ diuerſus Matth. 26 Mar. 14 Quæ ſint cantica. Pſal. 29 Pſal. 65 Horarũ dignitas ĩ cõmune.

DE Ordine horarum in feſtiuitatibus. Caput X.

QVoties de tempore gratiæ, materiam laudis ſumptam habemus, uerbi gratia, die bus dominicis & ſanctorum natalicijs: genua in ipſis horis non flectimus, ſtando proferentes libertatem & gratiam, quæ colli noſtri, qui eramus curui, iugum fer reum confregit, ut incederemus recti. ¶ Tunc & uigilias in tribus diſpartimur no cturnis, ut nõ ſolum uerbo ſed etiam facto tres uigilias prædicemus, de quibus ait dominus: Beati ſerui illi, quos cum uenerit dominus, inuenerit uigilantes: & ſi uenerit in ſecunda uigi lia, & ſi in tertia uigilia, & ita inuenerit, beati ſunt ſerui illi. ¶ Tunc legendi atq; canẽdi officia, quæ ad ædificandam eccleſiam inſtituta ſunt, numeroſius concrepant, ut nos præparemus ad aperiendum domino quacunque hora pulſauerit, ad modum duarum ueteris teſtamenti tubarum, quæ ad mouendum caſtra crebrius atque cõciſius clangere iuſſæ ſunt. Ipſa autem lectionum pluralitas nõ eadem in omni ordine eſt. Nam clerici nouem, monachi duodecim legunt. Illis nouenarius eſt tetragonus, id eſt, æquis undique quadrus lateribus, hoc innuit,

Galat. 4 Ephe. 2 Hiere. 28 Eſaiæ 45 Luc. 12 Apocal. 3 Numer 10 Cur clerici 9 Monachi 12 lectiões legunt.

quòd uerbum & opus prædicatorum æqualia ſemper eſſe debent, his uero duodenarius ineſt qualibus conſtans lateribus. Nam ter quatuor uel quater tria, duodecim faciunt. Hoc inſi-
Gene.32 nuat, ut in uno magis extendantur, & exemplo Iacob, cum domino luctantes claudicent, ſcilicet minus operantes, ut amplius meditari queant hi, qui fidem trinitatis mundo quadrifido prædicant. Nam in utroq; ordine pluralitas lectionum, pluralitatẽ ſignificat prędicatorum,
Myſteriũ triũ & nouem lectionum. qui ex tẽpore gratiæ plures in mundũ miſſi ſunt. ¶ Sic enim profunda nocte gallus rariores atq; productiores cantus edere ſolet, uicina uero die crebriores atq; citatiores: ſic ante incarnationem dominicam pauci & rari, poſt uero multi & crebri præcones uitæ miſſi ſunt. Pauci tatem anteriorẽ, in tribus priuatarũ noctium lectionibus: multitudinẽ poſteriorum, in natali cĳs domini uel ſanctorũ noui teſtamenti ſignificamus. ¶ Adeo autẽ cauſa hæc uim rationis obtinuit, ut Romanus ordo (qui diuinarũ rerum cauſas ſecundũ Apoſtolicã fidem laudabiliter executus eſt) in ipſa nocte paſchali nõ plus q̃ tres lectiones habere decreuerit. Illa namque
Cur tẽpore paſchali tres tãtum lectiões leguntur. nocte prędicatores ſancti, ſcilicet apoſtoli, & numero pauci, & metu Iudęorũ muti, & de morte domini mœſti, uideri fugiebant, audiri metuebant. Nam in ipſo crepuſculo, referentibus
Lucæ 24 ſanctis mulieribus, quòd reſurrexiſſet dominus, & quòd uiſus eſſet ab eis, nõ crediderunt, & uiſa ſunt coram eis quaſi deliramenta uerba hęc. Nec ſolum illa nocte, ſed exinde quoq; uſq; Pentecoſten, cauſam eandẽ in paucitate lectionũ conſiderat quando prædicatores ſancti & numero plures, & feruore ſancti ſpiritus facundi ſunt. ¶ Non tamẽ minus rationi appropinquant, qui maieſtatem ſolennitatis attendentes, integrum & ſolennem lectionum obſeruant
Matth.28 Iohan.20 & 21 numerum: quia & ſi apoſtoli muti fuerunt, angelorum alloquia, & ipſius domini frequens uiſitatio, ualde celebris & ſequenda prædicatio eſt.

CVR lectiones oratione præuenimus. Caput XI.

Matth.9 PRædictas lectiones ideo oratione prẽuenimus, quia rogare debemus dominum meſſis, ut mittat operarios in meſſem, & ut aperiat cor noſtrum in lege ſua & in præ-
3.Macha.1 ceptis ſuis, ne ſemen uerbi Dei, quod audituri ſumus, aut uolucres comedant, aut ſpinę
Matth.13 Lucæ 8 ſuffocent, aut duritia petræ fruſtrata radice ſupplantet.

DE Iube domine. Caput XII.

LEcturus uero, benedictionem petens, hoc ſignificat, quod nemo, niſi miſſus aut permiſſus, officium prædicandi uſurpare debeat. Quomodo enim prædicabunt, inquit
Rom.10 Apoſtolus, niſi mittantur?

DE Tu autem domine. Caput XIII.

QVodq; in fine dicit: Tu autem domine miſerere noſtri, hoc innuit, ne ipſum quidem bonum officium prædicandi ſine alicuius uel leuis culpæ puluere poſſe peragi. Nam, ut ait beatus Auguſtinus: Verbum prędicationis ſecurius auditur quàm
Vanæ gloriæ ſtimulus. dicitur. ¶ Prędicator quippe, cum benedicere ſe ſentit, difficile nimis eſt, ut non quantulumcunq; ſpiritu elationis tangatur. Et quia quaſi per terram ambulat, & pedes eius
Matth.10 Iohan.13 aliquo puluere ſordidantur, iccirco miſericordia dei indiget, ut in hac parte lauetur, etiamſi mundus ſit totus.

DE Deo gratias. Caput XIIII.

QVod uero deo gratias ſuccinit chorus, non ad ultimam precem lectoris, ſed ad totam lectionem reſpicit. Gratias nanq; agimus deo, quòd doctrinæ ſuæ panem nobis frangere dignatur, ne fame audiendi uerbum dei pereamus. Nam & ad lectio-
Eſaiæ 38 Lucæ 15 Deut.8 Matth 4 nes, quarum in fine, tu autem domine, non dicitur, ſcilicet ad capitula horarum regularium, quia uerbum dei eſt, in quo uiuit omnis homo, deo gratias ſuccłamamus.

DE Reſponſorĳs. Caput XV.

REſponſoria, quæ poſt lectiones canimus, nobis innuunt: ſanctis monitis dei, factis nos reſpondere debere, ne ſimus ſimiles pueris ſedentibus in foro, ludẽtibus ac di-
Matth.11 centibus: Cantauimus uobis, & non ſaltaſtis: lamentauimus uobis, & nõ ploraſtis.
Reſponſoria aptãda lectiõibus. ¶ Dicuntur eñ à reſpondendo. Triſtia nanq; triſtibus, & læta lętis debemus ſuccinere lectionibus. Siquidẽ neq; moris eſt neq; decoris, ut cum lector triſtia dixerit, uerbi gratia, quæ ſunt pœnitentię, ſiue lamentũ aliquod dominicæ paſſionis: chorus in reſpõſorio ſaltet de gaudio regni, & gloria reſurrectionis. Sed dum lector, uelut Iohannes nõ manducans neq; bibens, prædicat pœnitentiã, nos itidem in reſponſorio ploramus: dum ille, uelut filius hominis mãducans & bibens, cantat nobis de gaudio regni, ſuccinẽtes eidem, apte ſaltamus. Quodq; uno præcinente, tam in his q̃ in cæteris eiuſmodi, chorus concorditer ſequitur, illud
1.Cor.1 aſtruit, quod Apoſtolus obſecrat, ut idipſum dicamus omnes, & nõ ſint in nobis ſchiſmata.

DE Campanis. Caput XVI.

Olim tubę, nũc cãpanę populũ cõuocant. Leuit.23.25 SOnora eſſe inſtrumenta in eccleſia, quibus ad laudẽ dei populus excitet, diuinę auctoritatis & antiquæ cõſuetudinis eſt. Nam olim tubæ, aut campanæ, diuerſa quidẽ ſpecie, ſed eadẽ habentur ratione. Legimus in Leuitico, tubas ex iuſſu domini factas, quarum

rum uſus eſſet in Iubilæo,tantæ uirtutis,ut ad crepitum earum corrueret Hiericho,& in Paralipomenon inter cantores, nablis arcana cantantes,& inter Leuitas pro octaua canentes, concinente & ſubſiliente Dauid, ſeptem tubarum clangorẽ perſonante coram arca fœderis domini. ¶ At nunc ad confitendum domino, & ad annuntiãdum mane miſericordiam eius, & ueritatem eius per noctem, & ænea ſigna perſonant,& ad omnem horam diuini officij,tanquam in exordio præclarę orationis,has partes tenent,ut attentos dociles q; ac beneuolos diuinæ laudis auditores efficiant. ¶ Hæc igitur eccleſię ſigna,atque illæ legales tubæ,unum atque idem ſignificant, ſcilicet ſanctos eccleſiæ prædicatores, qui ad Syon montem & ciuitatem ſanctam cœleſtem Hieruſalem, & multorum milium angelorum frequentia,& ad futurum dei iudicium populum inuitant & præparant,magnitudinem rei magnitudine dicendi qua poſſunt, exprimere contẽdunt:ut repoſitas intrinſecus aures cordis percellere,ſenſumque ſurdi auditoris ad audiendum flectere & uincere contendant. ¶ Quamuis ad potiora ſe ſtinet oratio, prętereundum non eſt,quomodo prædicator perfectus,huiuſce ſigni quadam ſimilitudine formetur. Duritiam metalli,fortitudine mentis,plectrum q; ferreum quo ſonus eliditur,conſtantia ſermonis imitetur. Ecce dedi,ait dominus,faciem tuam ualẽtiorem facie bus eorum,& frontem tuam duriorem frontibus eorum, & ut adamantem & ſilicem faciem tuam. ¶ Fugiens quoque terrenam habitationem,& dicens:noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt, ſurſum cor ſuſpendat, pendens q; de turri fortitudinis,quæ ſtat contra faciem inimici, ſpeculatorem ſe meminerit poſitum eſſe domui Iſrael. Geſtet autẽ lignum crucis in capite,id eſt, in principali ſuo, quod eſt mens,funem q; exinde colligatum,id eſt,uinculum charitatis, uſque ad infirmos fratres,quaſi uſque ad terram porrigat, quo commonitus,perſonare,& os ſuum dilatare nunquam deſiſtat,dicẽs: Charitas enim Chriſti urget nos. Ita cuſtos ſuper muros Hieruſalem cõſtitutus non taceat,ſed quodcunq; uiderit uel audierit annuntiet,iuxta illud: Qui reminiſcimini domini,ne taceatis,& ne detis ſilentium ei,& tota die & tota nocte,inſtans opportune, importune, his qui dormiunt in lectis eburneis, & laſciuiunt in ſtratis ſuis, non taceat laudare nomen domini, ne uſq; ad matutinum,id eſt,uſq; ad tremendum dei iudicium male pacato conſepulti ſomno pereant. ¶ Ad poſtremũ illud notandum,quod quemadmodum ex tempore gratiæ plures prædicatores miſſi crebrius theologicis concrepant ſymbolis,habentes donationes ſecundum gratiam quæ data eſt eis differentes:ita ſigna prędicta quantitate & ſono differentia,quoties aliqua donationis euangelicę feſtiua commemoratio fit,tumultuoſius tinniunt,& pertonant crebrius, & productius reboant, ut dormiẽtes in nocte & ebrios(qui enim dormiunt nocte dormiunt, & qui ebrij ſunt nocte ebrij ſunt) ad laudem dei quaſi uiolenter excitent,& ſi nõ euincunt ſic,ut eos exurgere cogant ad orandũ, ne intrent in tentationem ſaltẽ ſecure dormire non permittant. ¶ Trinum itaq; ſolennis diei claſſicum,id eſt,matutinũ,ueſpertinum & quòd ad miſſæ pulſatur initium,ſic imitetur,euangelicus prædicatorum chorus, ut ſemper prædicet lamentationes præſentis uitæ,carmen futuræ,uæ gehennę.

Numer.10 Ioſuę 7 1.Paral.15 Pſal.91

Campanæ prædicatores deſignant.

Similitudo campanæ ad prædicatores.

Ezec.3

Officiũ prędicatoris.

Philip.3 Pſal.60 Ezech.3 2 Cor.5 Eſaiæ 62 2.Tim.4 Amos 6

Alia ſimilitudo communiter cãpanæ & prędicatoris in exciendo.

Rom.12 1.Theſſa.5

Trinũ claſſicũ in diebus feſtis.

DE Miniſterio altaris. Caput XVII.

IAm nunc ad theſaurum ſummi ſacramenti, ſcilicet ad miſſę ſecretarium accedere,quotidiani curſus ordo ſitus expoſcit. Quod ſi mihi peruium fecerit theſaurarius ſalutis atque ordinator charitatis, ſi aperuerit clauis Dauid, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit, gratulari & cantare licebit animæ meæ, quòd eam rex in cellam uinariam introduxerit. ¶ Hoc enim ſacrarium propitiationis eſt, hoc illud propitiatorium, in quod uerſis uultibus duo Cherubin, id eſt, duo teſtamẽta mutuo ſe aſpiciunt. Nam q̃d in uepalam eſt factũ,hic præſentialiter exhibetur, non in umbra ſed in ueritate,nõ in figura ſed in re. ¶ Hic illud agitur, in quo noſter Dauid inſanire uidebatur regi Achis,quãdo tympanizabat pendẽs in cruce,& impingebat ad oſtia ciuitatis,id eſt, ad cõcluſa corda nõ credẽtia ſibi: quãdo ferebatur in manibus ſuis,tenens panẽ & uinum,& dicens,hoc eſt corpus meũ,hic eſt ſanguis meus nouum teſtamentũ: quãdo defluebant ſaliuę in barba,id eſt,uidebatur loqui infantilia dicẽs:niſi manducaueritis carnẽ meam & biberitis meum ſanguinẽ,non habebitis uitam in uobis. ¶ Fugit quippe ab illo populo ſuo,quem nũc uocat Achis, id eſt, q̃modo eſt? eo quod dixerit: Quomodo poteſt hic nobis carnẽ ſuam dare ad manducandũ? Vocabat autem eum prius Abimelech, id eſt,patris mei regnũ,& accepto regno ſuper uerum Iudã,uerum q; Iſrael, nũc iuxta myſticum ſenſum Paralipomenon,indutus ſtola byſſina, ueſtitus Ephod lineo, præcentor inclytus, choros ducit ſacrificans, & ſubſilit coram arca fœderis domini. O regem,ò ſacro q; principem. Quid ſibi uult tantũ tam clari capitis tripudiũ, dum tendit arcæ dei tabernaculũ, & indutus Ephod offert holocauſtũ,& in nomine domini benedicit populum: ad quem,cum eſſet de tribu Iuda,nõ pertinebat ſacerdotiũ? Sed repulit dominus tabernaculum Sylo, & occiſis ſacerdotibus Sylo, elegit tribũ Iuda, elegit Dauid ſeruũ ſuum. Ecce

Apocal 2 Cantico.2 Exod.25 Heb.9 & 10

1.Reg.21

Matth.26 Luc.22 1 Reg.21 Iohan.6

1.Paral.15

1.Paral.16

Pſal.77 Matth.22

prægeſtit rex de tribu Iuda cõfidenter agere in his, quæ deberi ſciebat filio ſuo domino ſuo
Pſal 109 in quem hęc dicebat: Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es ſacerdos in æternũ ſecun
1. Paral 15 dum ordinem Melchiſedech. Ecce imperat ſacerdotibus, mandat Leuitis, ut ſanctificentur,
Pſal. 67 cantores conſtituit, eligit qui cantent arcana, qui canant pro octaua, qui clangant tubis, qui
Ephe. 4 perſonent buccinis, qui concrepent lyris, cymbalis, nablis, organis. In his omnibus ad filium
Arca dei de ſignat humanitatẽ Chriſti. reſpicit. Aſcendẽs enim in altum captiuam duxit captiuitatẽ, dedit dona hominibus. ¶ Scien
dum nanque arcam domini (quæ interdum pro quouis rectore eccleſiæ accipi conſueuit)
multo magis conuenienter deſignare humanitatẽ ſaluatoris Chriſti, quæ in latere feneſtram
habet, id eſt, uulnus lanceæ, quo fluxerunt aqua & ſanguis: intus continens manna, id eſt, uni-
Iohan. 19 tum ſibi uerbum dei: & tabulas teſtamẽti, quia in ipſo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcien
Hebręo. 9 tiæ abſconditi, & uirga ſacerdotalis & regię poteſtatis. Arcam ergo dei noſter Dauid, mor-
Coloſſ. 2 tis imperio, quaſi regno Saul, deſtructo, deducit in Hieruſalẽ, & collocat in tabernaculo cœ-
2 Reg. 6 li, quod ipſe tetendit. ¶ Quod reſpiciẽs eccleſia diebus proximis ſanctæ reſurrectionis, exem
1 Paral. 15 Eccleſia cõ cinens ſuo Dauid in Miſſa. plo prioris populi ſe excitat ad concinendum ſuo Dauid, dum hoc reſponſorium cantat.
Decantabat populus in Iſrael alleluia. Canit ergo uniuerſa multitudo Iacob legitime, &
ipſe Dauid cum cantoribus citharam percutit in domo domini. Quicquid enim Iſrael ca-
nit hoc magiſtro, hoc præcentore, citharas cordium digito dei percutiente, didicit. Ab hoc
concitatus iubilus cordis in uoces corporeas choriq; concentum, nunc grauiter, nunc acute
aut excellenter erumpit, & magni corporis eccleſiæ per omnes gentes diffuſæ, quia una fide
reſonat, cantus pariter, & in ſimul ubique & undique multiplex & unus ab ipſo ſuauiter au-
ditur. ¶ Igitur ordinem altaris, ordinem magnæ & interminatę rationis iam libet attingere,
& eorum quæ pręceſſerunt in capite, ſcilicet Chriſto, ſacrorum principe: in ſacerdotibus, qui
ſunt membra corporis, imitationem, ipſo aperiente, uel ex parte cognoſcere. Et primum de
ſacerdotalibus ueſtibus dicendum.

DE Habitu ſacerdotis. Caput XVIII.

Ratio ueſtium ſacerdotalũ in ueteri teſtamento. IN habitu ſacerdotali nihil eſſe quod uacet à ratione, apud ueteres quoque conſtitit. Sicut Beatus Hieronymus ſcribens ad Fabiolam teſtis eſt. Apud nos ergo quanto ſacerdo
tium Chriſti ueteri ſacerdotio dignius eſt: tãto in habitu ſacerdotali, cauſas habere pro-
batur digniores. ¶ Illi enim ſacras ueſtes ſecundum colorem, materiam, poſitionemq; cuiuſque ad quatuor elementa mundi, ad duo hemiſphæria cœli, partesq; Zodiaci, ipſumq; cœlum referentes, ad ultimum in auri lamina, quæ in fronte pontificis erat, inſcriptũ habens ineffabile dei nomen: hoc ſignificari uolentes, quod omnia quæ ſubterſunt, dei arbitrio gu-
Exodi 28 bernentur iuſtum eſſe commemorabant, ut pontifex * creatoris non ſolum pro Iſrael, ſed & creatorem pro uniuerſo mundo rogaret: licet noſtri & Beatus Hieronymus, iuxta morem ſuum, in his quoque ſpiritualis intelligentiæ uela pandere ſoleant. Quoniam ergo nec ueterа ratione ca
ruerint, nos exemplaria cœleſtium ſupergreſſi, ipſa potius in uero ſacerdotio cœleſtia con-
templemur.

DE Amictu. Caput XIX.

Apocal 10 Pſal. 19 Eſaiæ 91 SAcerdos in officio altaris, capitis ſui, ſcilicet Chriſti, cuius membrum eſt, perſonam ge
rit. Quidam amictu caput ſuum obnubit, donec ſuper os caſulæ illum reuoluat, & ue
lut caput aut coronam illi coaptet. Illud eſt quod in Apocalypſi legimus, angelũ for-
tem deſcendiſſe de cœlo, amictum nube, & in Eſaia: Ecce dominus aſcendit ſuper nu-
bem candidam. ¶ Veniens enim ad ſaluationem mundi, dei filius, angelus magni conſilij, nu-
be amictus eſt: dum diuinitatem ſuam, quæ eſt caput & principium in noſtra carne abſcon-
dit. Hoc ergo carnis latibulum prima ueſtis ſacerdotis, id eſt, amictus ſignificat.

DE Alba. Caput XX.

Ephobad. Gene. 3 Apoc. 1 & 5 Lucæ 12 Ephe. 6 Pſal. 31 ALba, lineum ueſtimentum & ſtrictum, quæ (ut Hieronymus ait) Hebraice dicitur אפוד, & eſt ab antiquo ſacerdotalis ac Leuitici generis, longiſſime diſtans à tu-
nicis pelliceis, quę de mortuis animalibus fiunt, quibus poſt peccatum ueſtitus eſt
Adam: utpote nihil mortis habens, ſed tota candida, nouam uitam ſacerdotij eius
deſignat quam docuit, & in baptiſmo dedit ut de baptiſmo ſurgentes, cingamus lumbos in
ueritate, & tota priſtinorum peccatorum turpitudo celetur. Vnde & Dauid: Beati quorum
remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Lingua eiuſdem ueſtimẽti, ſurſum af-
Iohan 3 fixa, cœleſtem eius doctrinã inſinuat. Vnde Iohãnes, qui de cœlo uenit, inquit, ſuper omnes
eſt, cuius teſtimonium qui accipit, ſignauit, quia deus uerax eſt.

DE Stola. Caput XXI.

Stola obedientiæ ſignum. Galat. 4 Philip. 2 STola, quæ ſuper amictum collo ſacerdotis incumbit, obedientiam ſignificat filij dei,
& ſeruitutem quam dominus omnium, propter ſeculorum ſalutẽ ſubijt. Nam quod
cum magna reuerentia cogitandum eſt, obedienter paſſus & mortuus eſt filius dei.
Cauſam quippe mortalitatis, ſcilicet peccatum, nec origine contraxit, nec actu admi-
ſit, &

fit,& iccirco morti nil debuit. Sed dedit illi calicem pater, non iudex: amore, non ira: uoluntate, nõ neceſſitate: gratia, nõ uindicta. ¶ Et ſicut Iacob liber & ingenuus, præcepto patris ſatac, & matris conſilio Rebeccæ parens, ſeruiuit Laban, ut Rachel & Lyam in coniugium ducaret: ſic filius dei pręcepto patris, & conſilio ſpiritus ſancti obediens, ſeruiuit mundo, ſubiectis humeris eius peccata portando, ut ſynagogam de Iudæis & eccleſiam de gentibus aſſumeret. Cum ergo ſacerdos ſtolam accipit, meminiſſe debet & ſcire, quia grande iugum, licet ſuaue: grande, licet leue, ſuper ſe tollit. Gene. 28 & 29 Matth. 11

DE Caſula. Caput XXII.

CAſula magni ſacerdotis noſtri, Chriſti, ueſtimentum, ſignificat illud ueſtimentum ueri Aaron, cuius in oram deſcendit unguentum, quod eſt in capite. Primum deſcendens in barbam ipſius Aaron. Quod eſt illud ueſtimentum ſancta eccleſia catholica. ¶ Nam barba Aaron, q̃d interpretatur mons fortitudinis, barba (inquam) Aaron, id eſt, Chriſti apoſtoli ſunt atque apoſtolici uiri, fortes & perfecti. ¶ Vnguentum autem regale & ſacerdotale, ſpiritus ſanctus eſt, cuius tota plenitudo eſt in capite, ſcilicet Chriſto: atque inde, primum in apoſtolos quaſi in barbam, deinde in totam eccleſiam, & uſque in extrema membra eccleſiæ, quaſi in oram ueſtimenti deſcendit. ¶ Caſula ergo ueſtimentum Chriſti, quod eſt eccleſia, ſignificat. Eſt autem integra & undique clauſa, ut unitatem uel integritatem ueræ fidei demonſtret. Huic autem ſuperducitur, & ori eius apte circumponitur amictus, quo ante caput ſacerdotis tegebatur. Quem nubem humanitatis eius, in qua latuit diuinitas, ſignificare iam diximus: quia uidelicet, caput, corona, & decus eccleſiæ ſuæ humanitas Chriſti eſt: caput autẽ humanitatis deus. ¶ In eo uero q̃ caſula, cum ſit una & tota integra, aptatione manuum, quæ extenſionem manuum crucifixi domini apte depingit, in anteriorem & poſteriorem partem, quodammodo diuiditur, antiquæ eccleſiæ quæ paſſionem domini præceſſit, & nouæ quæ ſubſequitur, ſignum eſt. Barba Aaron, unguẽtum in capite. Coloſſ. 2 Caſula eccleſiam deſignat. Supra c. 19 Ephe. 1 1. Cor. 11.

DE Tunica. Caput XXIII.

QVæ hactenus dicta ſunt, presbyteris & epiſcopis ſunt cõmunia: quæ uero ſequuntur, epiſcoporum propria. Tunicam quam ſubter caſulam habet pontifex, in ueteri ſacerdotio coloris erat hyacintini, tintinnabulis, & malis punicis in inferiori parte pendentibus, ut totus uocalis incederet pontifex, ne moreretur. ¶ Significat autem (ut Hieronymus ait) rationem ſublimium, quæ non patet omnibus, ſed maioribus & perfectis. Hanc habuerunt Moyſes & Aaron & prophetæ omnes q̃ quibus dicitur: In montem excelſum aſcende tu qui euãgelizas Syon. ¶ Pręcipue uero hanc habuit tunicã, Euangelicæ textrix doctrinę, ſapiẽtia dei, Chriſtus dñs, & dedit illam apoſtolis ſuis Omnia eñ quę cunque audiui à patre meo, inquit, nota feci uobis, ſed non, niſi ſpiritu ſancto ſuperueniente, induere uel portare potuerunt. ¶ Hanc quoque ſignauit illa tunica domini, quam ſcindere milites noluerunt, eò quòd eſſet inconſutilis, deſuper contexta per totum: damnum fore maximum ſignificantes, his, qui chriſtianæ fidei ſcripturam hæreſibus ſcindere conarentur. Tunica q̃d deſignat. Exodi 28 Eſaiæ 40 Iohan. 15 Iohan. 19

DE Sandaliis, Caput XXIIII.

SAndalia pontificis illud ſignificant dominicæ incarnationis calceamentum, de quo ipſe in pſalmo: in Idumæam, inquit, extendam calceamentum meum, id eſt, gentibus notum faciam incarnationem meã. Vt eñ ſacerdotio fungeret pro nobis filius dei, noſtra carne quaſi calceatus in hunc mundum uenit. Sandalia ergo põtificis incarnationem (ut dictum eſt) ſignificant filij dei. ¶ Et pulchre quod in amictu capitis idem in calceamento pedum ſignatur, nam & in carne diuinitas latuit, & per carnem eius notitia uniuerſum mundum percurrit. ¶ Per lingulas, quibus ipſa pedibus ſandalia conſtringuntur, idipſum accipimus, quod Iohannes Baptiſta per corrigiam calceamẽti ſignaſſe probatur, cum de ſponſo Chriſto loquens, cuius, inquit, non ſum dignus corrigiam calceamenti eius ſoluere. Copulam ergo illam ineffabilem, charitatem inæſtimabilem, uincula ſancti ſpiritus inſolubilia, quibus diuinitas uerbi noſtræ carni ſe coniunxit, per ſandaliorum corrigias deſignari accipimus. ¶ Præterea dum tam ſacrum, tamq̃ myſticum põtifex pedis ſui ſpectat ornatum, meminiſſe debet & ſcire, ſe quoque pedem eſſe ſpecioſum, iuxta illud: Quàm pulchri ſupra montem pedes annuntiantis, & prædicantis pacem, & cętera. Pſal. 59 Quid corrigiæ ſandaliorum deſignant. Marc. 1 Lucæ 3 Eſaiæ 52

DE Anulo. Caput XXV.

ANulus digiti, donum ſignificat ſpiritus ſancti, quo diues & ornatus ad eccleſiam ſuam deſcendit filius dei, quod q̃ credentibus in ſe permultas & differentes donationes ſecundum beneplacitum ſuum diſtribuit, alij dans ſermonem ſapientię, alij ſermonem ſcientiæ, & cætera. ¶ Harum diuiſione gratiarum inuiſibiles imitatur uiſibiliter, utpote Chriſti uicarius, catholicus pontifex, per ſacrorum diuiſiones ordinum, ponens quoſdam in eccleſia ſacerdotes, alios diaconos, & cæteros ſacri altaris Rom. 12 1 Cor. 12 Epiſcopus ob duas cauſas anulũ portat.

officiales.¶Latius autem significatio prædicti extenditur anuli, quia dum omni ecclesiæ sanam doctrinam, & fidem integram prædicat, uelut oppignoratam anulo sponsam Christo subarrat. Non ergo ab re in eius digito gemmatus fulget anulus, per cuius ministerium Christus dominus tam fulgida distribuit dona sancti spiritus.

Quod signo crucis aurea lamina cessit. Caput XXVI.

Exodi 28

SIgno crucis Christi, aurea lamina ueterum pontificum cessit, quod olim erat in fronte micans octauum decus pontificum: Inscripta nunc est pene eadem ineffabilis maiestas nominis. Illic enim erat ineffabile nomen dei, hic est inæstimabile mysterium crucis.¶Crux namq; inæstimabile signũ est, admirabilis uirtus est. Crux spes Christianorum, resurrectio mortuorum, cæcorum dux, claudorum baculus, destructio superborum, consolatio pauperum, sustentatio inopum, spes desperatorum. Crux regum magnificentia, sacerdotum gloria. Crux igitur aurea lamina sacratius ornamentum.¶Nec statim occurrat decus hoc ideo non esse pontificis, quia cum illo toti quoque commune est plebi. Nam illa dignitas habet in hoc aliquid, quod nec inferioris ordinis, sacerdotibus commune sit. Sic enim in fronte sua christicolarum signifer hoc uexillum baiulat, ut in subiectæ plebis frontibus soli sibi sacro chrismate pingere liceat. Sicut apostolorum erat, baptizatis imponere manus, ut acciperent spiritũ sanctum: sic & hoc ad idem ualens, proprium est episcoporũ.¶Ecce quale quãtumq; ornamentũ accepit in suis sacerdotibus filius ille prodigus, cui reuertẽti de longinqua regione, ubi porcos pauerat, benignus pater occurrẽs uitulũ saginatũ fecit occidi. Applaudit sibi tota familia patris in gloria pœnitentis filij, frater autẽ eius maior, ille agrarius, foris stans, inuidia torquetur, & fraternæ salutis cõuiuio participari noluit.

Præconia Crucis

Signare frõtem, episcoporũ proprium est.

Filius prodigꝰ populus est gentilis, frater senior, populus Iudaicus.

Lucæ 15

DE Pallio archiepiscopi. Caput XXVII.

ESt tamen octauum archiepiscopis indumentum, pro aurea lamina, quod dicitur pallium ab apostolica sede datum: quod à collo circa pectus dependens, situ suo illam (quæ ualde condecet episcoporum patrem, & eorum concilij principem) patẽter designat humilitatis uel sapientiæ torquem. Quam hoc illorum priuilegium habeat rationem, non uidetur prætereundum.¶Postquam duodecim apostoli per uniuersum mundum dispersi, singulis ciuitatibus præfuerunt, tam ipsi quàm successores eorum, misere per contiguas suis sedibus prouincias prædicatores, quos & episcopos ordinauerunt, ut ubi recepti fuissent, omnia Christianitatis sacramenta, uelut ipsi apostoli peragerent, ut per urbes comprouinciales episcopos ordinarent. Et aliorum quidem apostolorũ successores patriarchæ sunt dicti. Petri autem successor pro excellentia principis apostolorũ, apostolicus nominatur. Qui autẽ ab eis per prouincias missi sunt, tam ipsi q̃ successores eorũ, archiepiscopi uocantur, & qui ab his per urbes comprouinciales ordinati sunt, & qui illis succedunt, usq; hodie simpliciter episcopi nominantur. Initium ergo fidei habẽtes ab apostolica sede, regulam hanc Metropolitanæ obseruant ecclesiæ, ut neminem habeant pontificem, nisi ab eadem sede missum, à qua primus illis prædicator fidei missus est. Illa autem missio, supradicti pallij largitio est, quod (ut dictum est) à collo dependens, humilitatem domini significat, dicentis: Sicut misit me pater, & ego mitto uos.¶Inter cæteros uero Galliarum archipræsules, merito Remẽsis autoritate prẽminet, quia uidelicet antiqua metropolis cum esset, accessit & hoc, quod eius pontifex Beatus Remigius (quod magnũ est) ab ipso deo missus, & antequam nasceretur magnifice promissus, gentem Francorum simul cum rege primus perduxit ad fidem catholicam, quam eius missionem * Ormisda pontifex Rhomanus, à Beato Petro quinquagesimustertius, ut debuit, approbans, eidem Remensi pontifici uices suas delegauit per omne regnum Ludouici, & Remensis ecclesiæ primatum adaugens, summa autoritate confirmauit.¶Treuerensi autem ecclesiæ Maternus, à Beato Petro apostolo missus, hæreditatem pallij suis successoribus dereliquit.¶Moguntię Crescens, apostoli Pauli discipulus, prędicauit. Traiecti sanctus Vuillibrordus, à Sergio papa missus.¶Sed primatum Colonia Metropolis obtinuit, ea maxime causa, quia Crescens prædictus Coloniæ quoque apostolicam uerbi dei uisitationem primus intulit.¶Cantuariæ uero, nobili Anglorum metropoli, Augustinus à Beato Gregorio missus est pontifex primus, qui toti Anglorũ genti, ut Christum cognosceret, strenua prædicationis administratione subuenit. Et de uestibus quidem sacris, quantum ad præsens attinet, pro posse satis dictum.

Origo archiepiscopatuum.

excellẽtia Romanę sedis.

Iohan. 20

Archiepiscopus Remẽsis à Remigio.

Hormisda.

Treuerẽsis à Materno.

Mogũtinꝰ à Crescẽte.

Coloniẽsis

Cantuariẽsis.

DE Ante introitum. Caput XXVIII.

SAcerdote tandem ad sanctum altare ingressuro, debet tam ipse sacerdos, quàm & tota præsens ecclesia, dilatare animam suam, & amplo fidei sinu tenere memoriã incarnationis, passionis, resurrectionis, & ascensionis domini nostri Iesu Christi, & memoriam omnium sanctorum, qui tum ab initio mundi uotis expectauerunt, gestis præsignauerũt, dictisq; aut scriptis prophetauerunt, & in eorũ contẽplatione in uoces erumpere, præcinẽdo antiphonã quæ dicit ad introitum. Nam sicut introitus sacerdotis ingressum filij dei in

Antiphona introitꝰ quid designat.

dei in hunc mundum: ſic antiphona, quæ dicitur ad introitum, uoces & expectationem prę-
ferunt patriarcharum & prophetarum. Ingreditur ergo antiphona prædicta, non minus q̃
ſemel decantata, cum eiuſmodi pompa quæ ſignificatæ rei aptiſſime congruit. ¶ Procedunt
flammantes cereoli, uidelicet in ſignũ gaudij quod in ortu ſaluatoris omni mundo effulſit:
de quo angelus ad paſtores: Annũtio uobis gaudiũ magnũ, & cætera. ¶ Præcedunt ſacerdo
tẽ miniſtri duo, non pariter, neq; à latere incedẽtes, ſed ante ſubdiaconos. Signant em̃ hi duo
uetus & nouum teſtamentum, id eſt, legem & Euangelium: quoꝝ lex tempore prior, Euan-
gelium uero dignitate maius eſt. Hæc nanq; ſalutis miniſteria ſaluator inuexit, qui Euange-
lium quidem attulit, legem uero non ſoluere, ſed adimplere uenit. Iſti ſunt duo pedes ange-
li, qui (ut ſupra dictum eſt) deſcendit de cœlo amictus nube, & poſuit pedem ſuum dextrum
ſupra mare, finiſtrum ſuper terram. Legalis em̃ moralitas, Iohanne Baptiſta uel ipſo domi-
no docente, tranquillius audita eſt, contra Euangelicam uero dignitatem, id eſt, manifeſtam
fidei doctrinam, uerbi gratia, cum diceret, ego & pater unum ſumus, & antequam Abraham
fieret ego ſum, ueluti mirabiles elationes maris, fluxa & falſa corda tumuerunt. ¶ Subdiaco
nus quoque præfert textum Euangelij, quia profecto lex teſtimonia continet Chriſti, ſicut
ipſe dicit Iudęis: Si crederetis Moyſi, crederetis forſitan & mihi. De me enim ille ſcripſit: Por
tat uero clauſum, quia uidelicet antequam agnus occiſus aperuiſſet ſignacula ſeptem, clau-
ſum erat in libro legis, ſacramentum eius paſſionis.

Cerei, ſignũ gaudij. Lucæ 2 Duo miniſtri legẽ & Euangeliũ præferunt. Matth. 5 Apocal. 10 Lucę 3 Matt. 12 & 23 Iohan. 10 & 8 Pſal. 92 Iohan. 5 Apocal. 5

DE Incenſo. Caput XXIX.

INgreſſus ergo ſacerdos, ubi ſancto altari aſſiſtit, thuribulum ei qui incenſum adoleat,
datur in manu. Nam prędictus angelus, ſicut in alia periocha Apocalypſeos legim⁹, ſte
tit iuxta aram habens thuribulum aureum in manu ſua, dum in conſpectu eccleſię ſe o-
ſtendit dei filius, habens immaculatum corpus, quod & impleuit igne, quia corporali-
ter in ipſo ſeptiformis ſpiritus ſancti gratia requieuit. ¶ Interim chorus concinit Kyrie eley-
ſon, quod ſignificat omnes uniuerſales eccleſiæ preces, quæ ſunt incenſa uera, de quibus ibi-
dem dicitur: Data ſunt ei incenſa multa, ut daret de orationibus ſanctorum omnium ſuper al
tare aureum, quod eſt ante thronum dei.

Apocal. 8 Coloſſ. 2 kyrie eleyſon. Apocal. 8

DE Gloria in excelſis. Caput XXX.

MOx ſequitur hymnus: Gloria in excelſis, quem ab ore angeloꝝ eccleſia ſancta ra-
puit. Hic hymnus & angeloꝝ eſt & hominum. ¶ Primũ autem angeloꝝ congra
tulantium, cp̃ nato domino accenſa iam eſſet lucerna clariſſima, cum qua ſine du-
bio perditã drachmam inuentura eſſet æterna ſapiẽtia. Inde eſt quod iam prę oc
cupantes dicunt, & in terra pax hominibus bonæ uolũtatis, quia pacẽ quam nemo omnium
qui ſunt in cœlo, uel qui ſubtus terrã, poterat facere inter deũ & homines, hic factor omniũ
deus, propter hoies homo factus, iãiam factur⁹ eſſet in carne ſua, ſoluto pariete inimicitiaꝝ.

Lucæ 2 & 15 Apocal. 5 Epheſ. 2

DE Collecta. Caput XXXI.

QVæ poſt hæc ſequuntur orationes, à ſacerdote ſalutatione præmiſſa, per quam at-
tenti fiant auditores: ſecundum orationes dicuntur ipſius domini, cuius tota uita
cõtinua pro nobis & perpes oratio fuit, quæ & deſignatur in Apocalypſi per fu-
mum aromatum, quæ aſcendit in conſpectu dei de manu angeli. Homo nan-
que uerus, paſſioni propter nos deſtinatus (cuius illa uox eſt: Holocauſtum & pro peccato
non poſtulaſti, tunc dixi: Ecce uenio) ſemper unitum ſibi pro nobis orabat uerbum domini,
patrem q̃ & ſpiritum ſanctũ, & (ut ait Apoſtolus) in diebus carnis ſuę preces ſupplicatiõesq̃
ad dominum, qui ſaluum illum poſſet facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offe-
rens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. ¶ Quam eius orationẽ bene pſalmus ſeptimus innuit,
cuius titulus inſcribitur, Pſalmus ipſe Dauid, quem cantauit domino pro uerbis Cuſi, id eſt,
Aethiopis, ſcilicet malitioſi populi, qui iam cum Herode uel poſt Herodem illum perſecuti
ſunt, & maxime Phariſæorum, qui ut mali agricolæ uineæ domini, dixerunt: Hic eſt hæres,
uenite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. ¶ Quod autẽ in fine orationis ſubiungitur:
Per dominum noſtrũ, eo reſpectu fit, quòd dominus noſter Ieſus Chriſtus mediator eſt dei
& hominum, & impoſſibile eſt æterna dei beneficia per aliam uiam decurrere ad nos quàm
per ipſum. Per ipſum ergo petimus & impetramus, ſicut ſæpe per mediantem criſtallı lapi-
dem ſubiectam eſcam à longinquo ſole cœleſtem mutuamus ignem. ¶ Huc uſque miſſæ ini-
tium, quod dicitur Introitus, commemorans nobis introitum ſaluatoris in hunc mũdum, id
eſt, à natiuitate eius uſque ad Iohannis prædicationem: quando baptizatus ipſe & orans, qua
draginta dierum ieiunium celebrauit.

Collectę ſecundũ orationes Chriſti. Apocal. 8 Pſal. 39 Hebræo. 5 Oratio Chriſti p̃ 7 pſalmũ prefigurata. Lucæ 13 Matth. 21 Per dominũ noſtrũ Ieſum Chriſtũ. 1. Tim. 2 Introitus miſſæ qd deſignat.

DE Epiſtola. Caput XXXII.

EPiſtola perſonam gerẽs legis & prophetarum, præcurſionis debitum agit officium
ante ſanctum Chriſti Euangelium. Lex enim per manum Moyſi infantem dei popu
lum, uelut pædagogus, cuſtodiendum ſuſcipiens, futurum CHRISTI aduentum
expectare

Quõ ſe lex habet ad Euangeliũ. Galat. 3

Iohan. 1 expectare docuit, & per os digitumq; Iohānis, iam præsentem Christum eidem alumno suo iam adulto, ut eum sequeretur, indicauit. Præcessit nanque lex Euangelium, sicut uirga spiritum mansuetudinis, sicut timor charitatem, sicut initium perfectionem, sicut dominantis præceptum præcedit amantis consiliū. ¶ Epistola uero uox legis est, suam in Iohanne in perfectionem profitentis, & ad perfectionem Euangelicam suos auditores transmittentis. Quàm uis autem sæpe de apostolicis sumatur literis, tamen in eo gradu est, ac si semper de lege sit & prophetis. Semper enim moralitatem uitamq; actiuam magis quàm contemplatiuæ sublimitatem, quæ in Euangelio radiat, apostolica quoque lectio instruit & dispensat. ¶ Epistola uero Græce, Latine dicitur supermissio, uel supererogatio. Quod nomen bene congruit literis apostolicis, quia uidelicet Euangelio Christi supererogatę sunt. Siquidem ordo apostolicus, stabularius ille est, cui noster Samaritanus, id est, custos, dominus noster Iesus Christus, hominem illum, quem à latronibus despoliatum, uulneratum, & semiuiuū relictum inuenerat, commisit. Proferens duos denarios, id est, legem & prophetas, & dicens ei: Curam illius habe, & quodcunq; supererogaueris, ego, cum rediero, reddam tibi. Bene ergo literę, quas apostoli Euangelio Christi supererogauerunt, Epistolæ appellatæ sunt. ¶ Differunt autem, pene pariter ut lex aut prophetæ, à maiestate sancti Euangelij, quia uidelicet pariter de moribus tractant. Et Euangelij sacramenta illi uentura denuntiant, hi iam præterita commemorant. Igitur (ut supra dictū est) morale legis officium agit epistola, tantum distās ab eo, quod in officio missæ præcedit, sancto Euangelio: quantum seruus à domino, præco à iudice, legatus ab eo, qui misit illum. ¶ Quapropter cum legitur, non iniuria sedemus, cum autem sanctum Euangelium audimus, demissis reuerenter aspectibus, sicut domino nostro assistimus. In eo quod sanctum præuenit Euangelium, Baptistæ Iohannis imitatur officium, qui præuaricatores legis corrigens, & mores eorum Euangelicæ fidei suscipiendæ præparans, implebat quod de illo dixerat angelus: Ipse præibit ante dominum in spiritu & uirtute Heliæ, parare domino plebem perfectam.

Apostolicę literæ sunt ille stabularius supererogans.

Lucæ 10

Literæ apostolicæ, sicut & lex atque prophetæ, distāt ab Euāgelij maiestate.

Lucę 3
Matth. 3
Lucæ 1

DE Manipulo. Caput XXXIII.

Manipulus subdiaconi Matth. 3

MAnipulus, quem in brachio sinistro gestat subdiaconus, dextro uacante, ut expeditum sit ad ministrandū: illud nobis innuit, quod si timentes securim iudicij eterni (quæ iam ad radices arborum posita est, ut omnis arbor quę non facit fructum bonum, excidatur, & in ignem mittatur) prędictam pœnitentiā susceperimus, & dignos pœnitentiæ fructus fecerimus, manipulos iustitię reportabimus, iuxta illud: Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos suos. ¶ Fimbriæ uero manipuli, uel stolæ, uel cuiuslibet sacræ uestis, perseuerantiam significant eorundem bonorum operum, uel completionē morum, quia fimbria est ulterior pars uestis. His fimbrijs gloriosa in psalmo circumamicta est filia regis, sicut talari tunica filius accrescens, & decorus erat inter fratres suos Ioseph.

Psal. 125

Fimbrię p-seuerātię signum.

Psal. 44
Gene. 37

DE Graduali. Caput XXXIIII.

GRaduale ad pœnitentiæ respicit lamētum, cantus asper & grauis, adeo, ut illud excellentibus efferre uocibus nec usus nec decus sit. Significat enim nō iam requiem remuneratorum, sed laborem operātium. ¶ Propter q̄d diebus post Pentecosten de officio tollitur, quia uidelicet dies illi futurum in regno dei felicem sanctæ ecclesiæ statum significant: quando iam area, Christi uentilabro (quod est in manu eius) purgata erit nullumq; ex residuis granis iam timebit, quòd ab horreo dominico debeat in ignē palearum inextinguibilē prouici. Attamen in prima paschę hebdomada cantari cōsueuit, cuius consuetudinis causa suo melius loco reddetur. ¶ Dicitur autem graduale à gradibus humilitatis: utpote illi conueniens, qui necdum ascendit de uirtute in uirtutem, sed in conualle plorationis positus, iam tamen ascensiones in corde suo disposuit. Quarum ratio cum in multis inueniatur locis, in mysticis maxime quindecim graduum canticis distincta est. Eiusmodi ascensoris initium & imperfectionem cantor innuens, ad gradum sæpius consistit, & inferior eo stare consueuit, qui subsequens alleluia concinit.

Cur 50 die. bꝰ post pascha graduale non canitur.

Matth. 3
Lucæ 3

Cur graduale dicitur.

Psal. 83

DE Alleluia. Caput XXXV.

Alleluia æterni cōuiuij gaudiū designat.

ALleluia Latinæ linguæ peregrinum nomen est, cuius mysterium, uelut quoddam gaudij stillicidium, de diuitijs supernæ Hierusalem, primum in mente patriarcharum & prophetarum, pòst in apostolorum ora plenius per spiritum sanctum delapsum est. Significat enim æternum angelorum, & beatarum animarū conuiuium, quod est semper laudare dominum, & præsentis semperq; uidendi uultus dei, nouum fine fine cantare miraculum. ¶ Ad hoc uitæ præsentis inopia nullatenus aspirare meretur, scire autem ubi sit & præguſtare illud gaudio spei, sitire & esurire quod gustaueris, hæc illa, quæ dicitur, sanctorum in hac uita perfectio est. Quapropter interpretatum hoc Hebraicum nomē remāsit, ut peregrinum ab hac uita gaudium, peregrinū nihilominus signaret, potius quàm exprime-

Romano. 8
Philip. 3

Cur tpe paschali magis frequētatur.

exprimeret,uocabulum.¶ Quoniam igitur futuræ beatitudinis,quaſi proprium eſt uocabulum, iure eo tempore magis frequentatur, quo reſurgens dominus, eiuſdem beatitudinis ſpem nobis propinauit,& promiſſum. Vt autem alijs quoque temporibus ad miſſam canere-tur, olim Romanæ eccleſiæ conſuetudo non erat, ſed à Beato Gregorio inſtitutum, imò reſtitutum eſt. Nanque à tempore Damaſi papæ, cum prius fuiſſet eadem conſuetudo, defecerat. ¶ Denique cum de hoc & de alijs nonnullis quoſdam murmurare ſentiret, tanquam conſtanter eccleſiæ cõſuetudines ſequeretur, non dedignatus eſt rationem reddere, dicens. Nos in nullo horum aliam eccleſiam ſecuti ſumus. Nam ut alleluia hic non diceretur, de Hieroſolymorum eccleſia, ex Beati Hieronymi traditione, tempore beatæ memoriæ Damaſi papæ traditur tractum. Et ideo in hac magis ſede alleluia conſuetudinem amputauimus, quæ hic à Græcis fuerat tradita. ¶ Canitur ergo alleluia poſt graduale, canticum lætitiæ, poſt luctum pœnitentiæ, & ſummopere nitentes exprimere magnitudinem conſolationis, quæ repoſita eſt illis qui nunc lugent: iubilamus magis quàm canimus, unamq; breuem digni ſermonis ſyllabam in plures neumas, uel neumarum diſtinctiones protrahimus, ut iocundo auditu mens attonita repleatur,& rapiatur illuc, ubi ſancti exultabunt in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis.

Gregorius rationẽ reddens de alleluia.

Alleluia cõſolatio poſt luctum.

Neumas nũc uulgo notas uocãt

Pſal. 194

DE Euangelio. Caput XXXVI.

HActenus ſeorſum ſedebat ſacerdos, malarum uictor cogitationum, dominiq; uictoriam ſedendo ſignificans, cui uicto tentatore, ſedenti & imperanti miniſtrabant angeli, ſicut ſcriptum eſt: Reliquit eum tẽtator, & acceſſerunt angeli & miniſtrabant ei. Surgit tandem ad altare accedens, ita ut opportune ueniat nobis in mentem dominus Ieſus, præparata ſibi per Iohannem uia ad corda hominum, de deſerto rediens, ut doceat ipſe,& diſcipulos ſuos eligens, mittat ad prædicandum. ¶ Mittit nanque ſacerdos diaconum ad legendum ſanctum Euangelium, petitam dando benedictionem: quod ſubdiacono prius epiſtolam lecturo non fecerat. Legem enim & prophetas inuiſibilis inuiſibiliter miſit. Apoſtolos autem & Euangeliſtas, quorum diaconus perſonam gerit, uiſibilis factus,& ſanctam eccleſiam, ſponſam uidelicet ſuam, oſculans oſculo oris ſui, uiſibiliter miſit & docuit. ¶ Accipit diaconus textum ſancti Euangelij, quod baiulans ad lectricium, efficitur pes Chriſti. Præcedunt ceroferarij cum thuribulo, per quæ ſignificantur gaudium & bona opinio. Gaudium enim ſemper eſt in bono nuntio. Bonę quoque opinionis ſe eſſe nouerunt, qui hoc bonum portant nuntiũ, qui & confidenter dicunt, Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco. Quapropter incenſum bonæ opinionis ſignum, locum ipſum aſpergit in quo legendum eſt Euangelium. ¶ Qui locus ſi ſit dies feſtiuus, quando ſolet conuenire populus, eminentior eſt, ut ex ipſo ſtatu commoneatur diaconus, quòd is, qui ſurſum ad dominum deſidem inuitat populum, ſtare debeat in monte uirtutum, iuxta illud: Supra montem excelſum aſcende tu qui euangelizas Syon: Exalta in fortitudine uocem tuam qui euangelizas Hieruſalem. ¶ Quam eius fortitudinem & ſtola prædicat, quæ ſuper humerum poſita, inde uſque ad ſuc cinctionem lumborum deducitur, quòd fortitudinem ad uocem exaltandam tunc habeat, ſi fortis ſit ad operandum, & ſuccinctus contra pugnas libidinum. Euangelica nanque prædicatio, quæ eſt fons hortorum, puteus aquarum uiuentium, nõ fluit impetu aliunde, niſi de Libano, id eſt, de corde caſto,& de ore candido, quia ſordes uitiorum, dum conſcientiam coartant, os quoque anguſtant, ne aquæ uiuę cum impetu fluant. ¶ Quod dalmaticam non niſi feſtis diebus induit, hoc ſignificat, quòd rationem ſublimium ſacramentorum, non niſi poſtq; glorificatus eſt dominus Ieſus,& ſpiritus ſanctus aduenit, diſcipuli portare potuerunt Nam tunicam eiuſmodi, ex autoritate Beati Hieronymi, rationem ſignificare ſublimium, ſupra diximus. Eſt autem clauſa circa collum, ut pectus ſit opertum: quia (ſicut ait Apoſtolus) Euangelium in his qui pereunt eſt opertum. Præcedit ſubdiaconus diaconũ, portans quem Euangelio ſubſternat puluillum, quia uidelicet ad omne, quod loquitur Euangelium, lex competens ſuggerit teſtimonium. ¶ Summa uero reuerentia debetur ad audiendum Euangelium, quod maxime eſt uerbum dei: quam diaconus prima uoce, quam emittit, ſatis uenerabiliter exigit, dicendo: Dominus uobiſcum. Cuius enim melius quàm domini præſentia, reuerentes & religioſi auditores petitum debent præſtare ſilentium? Attenti ergo & beneuoli ſunt illico,& eò cordibus conuerſi,& uultibus reſpondent: Et cum ſpiritu tuo. ¶ Statim dociles quoque reddit, dicendo: Sequentia ſancti Euangelij. Hoc autẽ dicimus, non quòd maieſtas Euangelij dignata ſit unquam regulis oratorum ſubijci, ſed quia quod in hominibus facere nititur ſtudium eloquentiæ, hoc in eccleſia ſua melius perficit ſumma natura ſapientiæ. Nam, ut ait Beatus Auguſtinus: Eloquentia ſapientiæ comes eſt, & quocunq; domina hæc progredi tur, illa ut eius ancilla ſubſequitur. ¶ Reſpõdemus, gloria tibi domine, glorificantes dominũ, quòd miſit nobis uerbum ſalutis, iuxta illud quod in Actibus Apoſtolorũ legimus: Et glorificauerunt dominum, dicentes: Ergo & gentibus deus pœnitentiam ad uitam dedit.

Cur ſubdiacono epiſtolã lecturo nõ dat benedictio

Cantico. 1

Cur cerei & incenſum ſimul portant ad locũ euangelij.

2 Cor. 2

Cur locus ille ſublimior eſt.

Eſaig 40

Cur cingit humerum ſtola.

Cantico. 4

Cur diebus feſtis induit dalmaticã.

Hieronymus ad Fabiolam.

2. Cor. 4

Euangeliũ cũ reuerentia audiendum.

Sequentia ſancti Euãgelij.

Gloria tibi domine.

Actorũ 11

Item

Euangeliũ, omniũ quę in miſſa dicuntur, principale.

Item de Euangelio. Caput XXXVII.

SAnctum Euangelium principale eſt omnium quæ dicuntur ad miſſæ officium. Sicut enim caput præminet corpori, & illi cætera membra ſubſeruiunt: ſic Euangelium toti officio præminet, & omnia quæ ibi leguntur uel canunt, intellectuali ratione illi cõſentiunt. Exempli gratia: Dominica prima aduẽtus domini hoc Euangelium legitur:

Matth. 21 Cum appropinquaſſet dominus Ieſus Hieroſolymam, & cætera. Vt intelligamus, quomodo huic Euangelicæ lectioni cętera membra conſonent officij, quæramus primo, in quo eadem lectio congruat tempori. Ad hoc breui argumentatione hoc modo reſpondendum eſt. Iccirco aduenit Dei filius, ut genus humanum à diabolo peccatorum uinculis colligatum, miſeratus abſolueret, & in cœleſtem Hieruſalẽ, unde homo captiuus abductus fuerat uias ſuas docendo, placidus aſſeſſor cordium reduceret. Hoc autem proculdubio myſticus Euangelij eiuſdem continet intellectus.

FINIS LIBRI PRIMI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SECVNDVS.

DE Symbolo, Credo in unum deum. Caput I.

Quando decantandũ eſt Symbolum.

RECTO EVANGELIO, MAIORE QVAE ſequuntur egent intentione: quia uidelicet maiora continent ſalutis noſtræ ſacramenta. Sicut enim poſt paſſionem domini maiora, quàm ante, chariſmatum dona gratia largiente effuſa ſunt: ſic poſt Euangelij lectionem maiora ſacramenta ordinata ſunt. ¶ Tunc ergo, ſi ſit dies dominica, uel aliqua condigna feſtiuitate decorata, cantatur ſymbolum, quod eſt, credo in unum deum: Maxime enim dominicæ reſurrectionis, uel pentecoſtes ſacramentum reſpicit hoc fidei tripudium: quando noua ſoboles eccleſię, uitalis fontis ingreſſura lauachrum, reddebat eius, quam catechizata didicerat, * ſymbolũ. ¶ Hoc igitur concentu bene & conſone chorus catholicus doctrinę reſpondet Euangelicæ, & ne dicat ei puer electus, cœleſtis cantilenæ doctor, iocundus muſicus: Cantauimus uobis, & non ſaltaſtis, cantando & alacri mente ſaltando oſtendit, quàm bene ſuauem cantilenæ eius modum retinuerit. ¶ Interim ſubdiaconus apertum circumfert Euangelij librum, omnibus religioſo oſculo ſalutãdum, quem ad introitum portauerat clauſum, quia poſt prędicationem Chriſti cœpit lex credentibus, quam antea geſtabat clauſam, apertam oſtendere fidem Euangelicam.

Adde, * fidei.

Alacriter canendũ.

Matth. 11

Libri, prius clauſi, deinde aperti myſteriũ.

DE Offerenda. Caput II.

Offerenda.

Pſal. 94

POſt ſymbolum cantatur offerenda. Offerenda cantus eſt eccleſię, nomen hoc habẽs ab offerendo tractum, eo quod tunc canitur, quando omnipotenti creatori noſtro incorruptum laudis offerimus uel præparamus ſacrificiũ ¶ Hic magis ac magis aperiendum fidei oſtiũ, & animæ triclinia ponenda ſunt, ut ingrediatur ueritatis opus, quo panis & uinum in uerum corpus & ſanguinem domini transferũtur: ne efficiamur, ſicut Achis ille, de quo ſupra dictum eſt. ¶ Multi nanq; fidei oculos non habentes, & in ſancto ſacrificio præter panem & uinum nihil amplius intuẽtes, cum diceretur eis, corpus & ſanguis domini eſt, murmurauerunt dicẽtes, quomodo eſt? Latuit enim eos, quas uoces ſuas ſeptem tonitrua locuta ſint, cum clamaſſet angelus ille fortis uoce magna quemadmodum cum leo rugit, & quod illę uoces quicquam attineant ad myſterium ſacrificij iuxta Pſalmiſtam dicentem: Circuibo, & immolabo in tabernaculo eius hoſtiam uociferationis. ¶ Nos autem credimus propter quod & loquimur, quia quicquid angelus ille clamauit magno clamore Euangelij ęterni, quicquid poſt clamorem eius, eccleſię ſuæ locutus eſt ſpiritus ſanctus, donorum ſuorum ſeptiformi tonitru, uerum dei uerbum, uerum dei filium, ſancta eccleſia catholica offert creatori ſuo, credens corde & ore confitens pariterq; manibus panem & uinum, ſicut ſibi tradidit ipſe Saluator, offerens. Nam pro quota ſuorum parte beneficiorum gratias ageret eccleſia creatori, ſaluatori, & illuminatori ſuo, ſi nihil aliud ei quàm panem & uinũ offerret? Solum denique terrenum corpus huiuſmodi fructibus alitur & ſuſtentatur. ¶ Etiam antequam

1. Reg. 21

Supra lib. 1 c. 17

Error negãtiũ in ſacrificio corpꝰ & ſanguinem eſſe.

Apocal. 10

Pſal. 28

2. Cor. 4

Apocal. 14

Roma. 10

Matth. 26

Lucæ 22

Sacrificiũ

tequam creuiſſet eccleſia, tempusq; nuptiarum attigiſſet, antequam cõiuncta uiro ſuo filium ex eo ſuſcepiſſet, quem in acceptabile ſacrificiũ offerre poſſet: non erat ſacrificium eius adeo uacuum, ut nihil, præter id q̃d uidebatur, in ſe contineret. Habebat nanq; cauſas inuiſibiles propter quas inuiſibiles hoſtias offerret, uidelicet opera dei memoria digna, uerbi gratia, manum, quã extendit dñs ſuper primogenita Aegypti, tranſiẽs ſuper tabernacula Iſrael ſignata ſanguine agni, tranſiẽs & ſaluans, protegens & liberãs: tranſitumq; Iſrael per mare rubrũ, & ſubmerſionẽ Pharaonis & exercitus eius & curruum, cęteraq; dei magnalia. Hęc autẽ omnia umbræ futurorum erant, quia in figura contingebant illis. ¶ Igitur & ipſa ſacrificia, quę propter has fiebant cauſas, ſancta quidem, ſed ſanctiorum umbræ: bona quidem, ſed meliorum erant figurę. Quales cauſæ, tales & cauſarũ memoriæ. Non ergo ſolum panem & uinum, quę corporaliter uidentur: ſed & quod non niſi fidei oculis aſpicitur, uerbum dei, filium dei offert ſancta eccleſia, nouum & uerum immolans ſacrificium, quia iam concipit, corde credendo ad iuſtitiam, iamq; parit, ore cõfitendo ad ſalutem. ¶ Ipſa enim eſt mulier illa magna, quæ in Apocalypſi uiſa eſt amicta ſole, ſcilicet Chriſto, quem induit in baptiſmo, lunam habẽs ſub pedibus, uidelicet omnia mutabilia calcans. Luna enim mutabilis eſt, atque ideo mutabilem mundum deſignat, & in capite ſuo geſtãs coronam ſtellarum duodecim, id eſt, chorum duodecim apoſtolorum, qui in eius initio prefulſerunt, & in utero habens, & clamabat parturiẽs, & cruciatur ut pariat. ¶ Huius in utero habentis, clamantis & parturientis ſalubrem cruciatum. Offerendæ, de qua loquimur, grauis & grandiſonus imitatur cantus: quę neumis diſtenta frequentibus, & ſuis fœcunda uerſibus, quantumuis longa iubilatione non ualet ſatis exprimere quod ſignificat. ¶ Ne ergo dicas in corde tuo, quis aſcendit in cœlum, hoc eſt, Chriſtum inde deducere: ut is qui in ſe reſurgens ex mortuis iam non moritur, adhuc per ſacri altaris hoſtiam in ſuo myſterio pro nobis iterum immoletur. ¶ Prope eſt enim uerbum in ore tuo & in corde tuo, hoc eſt, uerbum fidei quod prædicamus, inquit Apoſtolus. ¶ Quoniam ergo prope eſt in ore tuo, & in corde tuo: uerbum dei, uerbum crucis, Chriſtus dominus, ſi huius uerbi flumen ſuper panem & uinum effuderis, & ordine (qui ab ipſo ſtatutus eſt) ueritatem huius uerbi protuleris, ſtatim de ſancto altari panem ipſum & uinum, in corpus & ſanguinem ſuum transferendo ſuſcipit, eadem uirtute, eadem potentia uel gratia, qua noſtram de Maria uirgine carnem ſuſcipere potuit, quomodo uoluit. ¶ Nec duo corpora dicuntur aut ſunt, hoc quod de altari, & illud quod acceptũ eſt de utero uirginis, quia uidelicet unum idemq; uerbũ, unus idemq; deus, ſurſum eſt in carne, hic in pane: Alioquin & ille panis quem heri ſacrificauimus, & ille quem hodie uel cras ſacrificabimus: plura ſunt corpora, nec recte dicimus offerri ab eccleſia corpus domini, meliusq; diceremus corpora, quia quotidie pene tot offeruntur panes, quot habentur in eccleſia ſacerdotes, ſed hoc prohibet cauſa, conuincit ratio, religio reſpuit. Vnitas enim uerbi unitatem efficit ſacrificij. Similiter enim unum uerbum, & olim carnem de Maria uirgine ſumpſit, & nunc de altari ſalutarem hoſtiam accipit, igitur unum corpus eſt, & quod de Maria genitum in cruce pependit, & in ſancto altari oblatum, quotidie nobis ipſam innouat paſſionem domini. ¶ Cum autem eccleſia quoq; corpus ſit Chriſti, propter eiuſdem uerbi uel ſpiritus unitatem: nam eũdem ſpiritum Chriſti, idemq; in ſe manens habet uerbum dei, quod uniuit ſeſe carni de carne Mariæ uirginis: ſciẽdum eſt, quod non tantum de uerbo dei, ſacræ hoſtiæ accedit, quantam habet gratiam eiuſdem uerbi unus quilibet ſacerdos qui ad ſacrificandum aſſiſtit. Vnuſquiſque enim ſuam diuiſiuam habet gratiam uel donationem uerbi aut ſpiritus ſancti. In ſacram autem hoſtiam tota ſe plenitudo diuinitatis infundit, quanta in Mariæ uirginis uterum deſcendit, quanta in corpus eccleſiæ per gratiarum diuiſiones ſeſe diſtribuit. ¶ Nam quomodo deifer panis ille nõ de uno, ſed de multis conficitur granis, & uinum illud ſacroſanctum non de uno, ſed de multis confluxit acinis: Sic nimirum non tantum habet uerbi dei, quanta eſt gratia unius hominis, ſed quanta eſt plenitudo totius corporis Chriſti, quod eſt eccleſia, quæ de multis hominibus cõſiſtit, quæq; per unum quemlibet catholicæ fidei hominem uniuerſa ad ſanctum altare in loco uel tempore quolibet aſſiſtit. ¶ Sed iam cœptum ordinem proſequamur, & qualiter hæc fiant, nõ ſicut ſupradictus Achis, qui ſemper dicit, quomodo eſt, ſed ſicut uerus Abimelech, id eſt, patris mei regnum, cui uere dicitur: Regnum dei intra uos eſt, quantum poſſumus adiuta fide ſpeculemur.

etiã in ueteri teſtamẽto aliqd inuiſibile cõtinebat. Apocal. 12 Exodi 12 Coloſſ. 2 1. Cor. 10

Sanctius et melius ſacrificiũ noui teſtamẽti. Roma. 10 Apocal. 12

Eccl. 27

Offerenda quid deſignat. Deut. 30 Roma 10. 6

Deut. 30 Roma. 10

Panis & uinũ in corpꝰ & ſanguinẽ trãſeruntur.

Vnũ idẽq; corpꝰ Chriſti in cœlo et in altari.

In ſacra hoſtia plenitudo gratiæ diuinitatis.

Maior plenitudo gratiæ corporis eccleſię q̃ ſingulorũ. Ephe. 1

1. Reg. 21 Lucæ 17

Item de oblatione. Caput III.

CVm concentu memorato, ſuſcepta ſacra panis & uini oblatio, ſic ad ſanctum altare peruenit, ut ſubdiaconus ad diaconum, diaconus ad manus perferat ſacerdotis: Vel quod apud diligentiores fit, in ipſo componat altari. Lex enim quam per ſubdiaconum ſignificari iam diximus, ſacrificium noſtræ ſalutis tantum præfigurauit in Melchiſedech, ſed per euangelicam traditionem ad altare, id eſt, ad ſolennem ritum eccleſiæ peruenit.

Quõ panis et uini oblatio ꝓuenit ad altare. Pſal. 109 Hebræo. 7

DE Silentio poſt offerendam. Caput IIII

Solitudo ſilentij eſt abitio Chriſti. Iohan.1. Idem.12. Idem.11.

POſt hęc iam ſacerdos ſilentij ſolitudinem expetit, inſtante memoria dominicæ paſſionis. conuerſus ad altare concentu chori finito, & omni eccleſia conticeſcente. Hoc autem ſignificat illud, quod dominus noſter iam non palam ambulabat apud Iudæos, cum cogitarent eum interficere, ſed abijt in regionem iuxta deſertum in ciuitatẽ quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Collegerunt ergo põtifices & Phariſæi conſilium, dicentes: Quid facimus? uidetis quia nihil proficimus, ecce mundus totus poſt illum abijt. Et prophetauit unus ex illis, nomine Cayphas, pontifex anni illius, quod expedit, ut unus homo moriatur pro gente, & ab illo die cogitauerunt, ut eum interficerent.

Myſteriũ illius abitionis.

¶ Hoc ipſum autem à myſterio non uacat. Non enim timore paſſionis ſe abſcõdit, qui ad hoc uenit ut pateretur, ſed hoc prętendebat foris, quod intus agebatur in illorum cordibus. Nam uere abiturus erat in regionem gentium pedibus euangelizantium, quæ erant iuxta deſertũ illorum, quibus iam tũc dicebat: Ecce relinquetur uobis domus ueſtra deſerta, non in ipſum deſertum, quod erat illi incredulitas Iudæorum.

Math.23. Sacerdos in ſilentio ſtãs

¶ Sacerdos ergo in ſilentio ſtans, & ſilenter ſuper oblata dicens orationem, ſanctum præparat ſacrificium, quia Dominus noſter, etiam cum ſe abſconderet, nec palam apud Iudęos ambularet, ſalutare nobis paſſionis ſuæ meditabatur ſacramentum.

Iohan.11. Quid de ſignat, rupto ſilentio, per oĩa ſecula ſeculorũ.

¶ Quia uero proximo iam Paſcha, cum multi aſcendiſſent in Hieroſolymam, ut ſanctificarent ſeipſos ante Paſcha, & requirerent eum, dicentes: Quid putatis, quia non uenit ad diem feſtum? Dederant autem Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognouerit ubi ſit, indicet, ut apprehendant eum, uenit Dominus IESVS Bethaniam ante ſex dies Paſchę, ubi fuerat Lazarus mortuus quem ſuſcitauit, & fecerunt cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, quia tunc iterum ambulabat palam, ita ut Lazarus eſſet unus ex diſcumbentibus cum eo. Leuat iterum ſacerdos uocem ſuam dicendo: Per omnia ſecula ſeculorum.

Idem.12.

Dũs uobiſcum.

¶ Dicturus ſq; rem attentione dignam, pręmittit ſalutationem, optans nos quoq; tales eſſe, cũ quibus manere dominus, & apud quos conuiuium facere dignetur. In mente enim tunc habere debet eccleſia mulierem illam formoſam, quæ attulit ad conuiuium illud alabaſtrum unguenti nardi piſtici pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis: & audire quod dicere incipit ſacerdos: Surſum corda, habemus ad dominum, ut & ipſa, ſicut uere mulier unguentaria, ſurſum ad ipſam diuinitatem filij Dei leuet cor ſuum, & illud caput æquale deo patri fide contingens, unguento perungat Catholicæ confeſſionis, quam ſacerdos ſubſequẽdo canit.

Maria Magdalena.

Surſum corda.

Gratias agamus domino deo noſtro.

¶ Gratias enim agere debemus omnipotenti Deo noſtro per CHRISTVM dominum noſtrum credendo & confitendo, quod per ipſum maieſtatem eius laudãt angeli, adorant dominationes, tremunt poteſtates, & cętera. Nimirum hoc eſt, diuinitatis eius arcanũ contingere principium, & odoriferum ſuper caput eius effundere pietatis unguentũ.

Myſterium unguenti.

¶ Hoc unguentum ex medulla pigmenti confectum eſt Euangelici, ſcilicet ex eo quod Iohãnes ait de uerbo, quod in principio erat Deus apud deũ. Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.

Muſcæ morięntes, hęretici. Ecci.10.

¶ Huius nunc odore domus eccleſiæ repleta eſt, ſed muſcæ morientes perdiderunt eius ſuauitatem, uidelicet omnes hęretici ſordibus obuoluti, quos erroris ſtercora fœtore paſcunt, & uerba ueritatis bono odore interficiunt.

Prefatio qd deſignat.

¶ Igitur ſacerdos poſt interiectũ (ut dictum eſt) ſilentium quaſi poſt domini latibulum, uocem leuans, ipſum palàm uenientem in Bethaniam, palàm conuiuantem, & unguento delibutum quodammodo repræſentat.

Sctũs ſctũs ſctũs do. deus Sabaoth Math 21. Eſa.6. Mat.21.

¶ Et illam ſacræ confeſſionis unctionem ſic determinat mulier illa magna, quæ eſt ſancta eccleſia, ut cum angelis & pueris, qui in craſtinum obuiauerunt domino canentes, ramoſq; Palmarũ ſubleuantes, decanter hunc deuoti pectoris hymnum: Sanctus ſanctus ſanctus dominus Deus Sabaoth, & cętera. Vbi enim dicitur, Oſanna in excelſis. Benedictus qui uenit in nomine domini: prædictum piæ confeſſionis unguẽtum demittit, ut non ſolum caput, ſed & pedes ungat domini, paſſionem mortalis hominis fideliter reſpiciens, ad quam cum prædictis turbæ multæ laudibus benedictus aduenit.

De Secreta. Caput .V.

Dies palmarum fuit x. luna.

POſt lętam populi acclamationem ſequitur hiſtoria ſecreti mœroris, & profundi cauſa ſilentij. Secreta nanque memoria dominicæ paſſionis eſt, quàm diu choro ſilentiũ indicit, quæ per hebdomodã ante Paſchalem ordine hoc cucurrit.

Exo.12.

¶ Eadem die, qua laudes acclamatæ ſunt ipſi filio Dauid, decima luna, quando inferebatur in domos ludęorũ typicus ille Paſchalis agnus: ingreſſus eſt hic agnus Dei ciuitatẽ Hieruſalẽ, & à nequiſſimis laniſtis obſeſſus, multis inſidijs quęrebatur ad mortẽ. traditus à deo patre, qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro omnibus tradidit illũ: traditus nihilominus à ſemetipſo: quia dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.

Rom.8. Ephe.5.

¶ Secunda feria & tertia nihil proficiunt, dum eũ cõtingere nõ audent populi metu, q circa illũ multus atq; ad audiendũ illũ totus erat ſuſpenſus.

Decurſus hebdomadę paſſiõis, Luc.21.

¶ Quarta feria Iudas, unus ex duodecim, à diabolo ſupplantatus uendidit illum

Phariſęis

Pharisæis & tradere ſpopondit, ut caperent eum ſine turbis. ¶ Feria quinta iam agone propinquo, teſtamentum ſuum ſcribit hęredibus ſuis, conſignans eis theſaurum corporis & ſanguinis ſui. Eadem nocte, capitur, ligatur, & illuditur. ¶ Feria ſexta crucifigitur, primo linguis Iudęorum, poſt manibus gentilium, tandemq; hora nona facto terrę motu tradidit ſpiritum. ¶ Sabbato quieuit in ſepulchro. ¶ Prima ſabbati reſurgens à mortuis, pacem diſcipulis, pacem omni mundo annuntiauit. ¶ Horum omnium forma faciesq; uera, ita ſecreto repræſentatur in Canone, eorumq; procurſu, & uere uiuo flumine ſuper panem & uinum confluente, tam ueram diuinitatem ueramq; humanitatem Chriſti in cœlo ſedentis & regnantis excipimus: quam ueram ſubſtantiam ignis à ſole, ſuppoſita cryſtalli ſphæra exigua, fere quotidie mutuare poſſumus. Hoc ſolæ operantur manus Chriſti, tornatiles, aureæ, plenæ hyacinthis, eius, qui dixit: Sine me nihil poteſtis facere. ¶ Manus, inquam, Chriſti hoc operantur per manus ſacerdotis, quæ manibus ſuis confortatæ ſunt, maxime: quia ut hoc operari cum ipſo & per ipſum & in ipſo poſſint, oleo ſancto pro clauis paſſionis eius ſignatæ ſunt. Igitur ſingula eorum quæ ſupra digeſta ſunt, quibus in locis commemorentur in Canone, laborioſum non eſt inueſtigare, præſertim cum quædam ex ipſis per ſe ſatis euidenter appareant.

Matth. 26
Marci 14
Lucæ 22
Marci 15
Matth. 27
Lucę 23
Matth. 28
Iohan. 20
Cõſecratio panis & uini in corp⁹ & ſanguinem.
Cantico. 5
Iohan. 15
Manus ſacerdotum oleo ſancto ſignatæ.
Roma. 8
Ephe. 5

Te igitur. Caput VI.

AB initio Canonis, quod eſt: Te igitur clementiſſime pater, uſque ad eum locum, qui pridie quam pateretur, quatuor dierum rationes adnotantur, quorum in primo uerus agnus à deo patre uel à ſeipſo (ut dictũ eſt) traditus, illatus eſt in domos Iſrael, ueniens in ciuitatem Hieruſalem. Quæ illatio uel traditio trina crucis figura ſignatur, dicendo, uti accepta habeas hæc dona, hæc munera, hæc ſancta ſacrificia illibata. In quarto autem à Iuda traditus & uenditus eſt: quæ uenditio uel traditio item tribus crucibus inſignitur, dicendo, benedictam, aſcriptam, ratam. ¶ Illic eccleſia, quæ prius præ nimia paupertate non habens hoſtiam quam offerret dicebat: Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi, gratias agit ſanctę trinitati, quod meruit calicem ſalutaris accipere, & nomen eius inuocare. Hæc dona, inquit, hæc munera. Eadem ſacrificia dona ſunt, munera ſunt. Dona, quia nobis ab ipſo data. Munera, quia à nobis illi oblata: Donum enim eſt quod à ſuperiore datur. Munus quod ab inferiore. ¶ Illic, inquam, iam in prima actione commemoratio omnium fit, quorũ idem ſacrificium, quique illi uera ſimilitudine conueniunt, in eo quod cum ſint multi, ſic per unam fidem unumq; ſpiritum in unum corpus eccleſiæ ſunt coniuncti, quo modo panis ille de multis confectus eſt granis, & uinum illud de multis confluxit acinis. Hi autem ſunt, non ſolum apoſtoli & martyres, ſed & omnes fideles, illoq; meritis ſperantes hoc ſibi proficere ad ſalutem, quibus iam proficit ad honorẽ. Igitur * quomodo & ſcriptum eſt, alienigena non ueſcetur ex eis, quoniam ſancta ſunt: ſolum illum aſſumimus ad eſum huius agni, qui noſtræ coniunctus eſt domui, ſcilicet omnem domeſticum fidei, à principe uſq; ad plebeium, ab apoſtolo uſque ad publicanum.

Crucis trina ſignatio quid deſignat.
Hæc dona, hæc munera.
Pſal. 115
Cõmunicãtes & memoriã uenerantes.
Aliâs * quoniam.
Exodi 12
Leuit. 22
Galat. 6

Hanc igitur oblationem. Caput VII.

IN orationis tomo ſequenti, ſic ſacram oblationem, quomodo diligentem publicæ ſalutis legationem, benedictam, aſcriptam, ratam, rationabilémque fore depoſcimus. Legatio nanque eſt regis eius, qui cum decem milibus non ualẽs occurrere ei, qui cum uiginti milibus uenit ad ſe, mittens rogat ea quæ pacis ſunt. Nam quia de ſolis factis iuſtificari non ualemus coram illo, qui non ſolum de factis, ſed & de cogitationibus rationem exacturus, quaſi cum duplici uenit exercitu: præſentis ſacrificij legationem mittentes, rogamus ea quæ pacis ſunt. ¶ Magnæ autem laudis eſt, ſic legationem hanc peragere, ut ab illo, cui mittitur, mereatur benedici eloquium eccleſię, ſicut benedixit Dauid ſapienti Abigail dicens: Benedictus dominus deus Iſrael, & benedictum eloquium tuum, & benedicta tu quę prohibuiſti me hodie, ne irem ad ſanguinem, & ulciſcerer de manu mea, Abigail nanque (quod interpretatur patris mei exultatio) ſcilicet ſancta eccleſia, quondam uxor Nabal: id eſt, ſtulti, uidelicet diaboli, legatione præſentis ſacrificij, præuenit uerum Dauid, id eſt, manu fortem uel deſiderabilem Chriſtum, perferentem perſecutiones Saul, id eſt, in paſſione mortis agonizantem, rogatq; pacem, ne ſe ulciſcatur manu ſua propter ſtultum Nabal, ita ut ipſa quoque cum illo æterna damnatione pereat. ¶ Quæ quoniam abſq; conſilio uel conſcientia ſtulti illius feſtinat, & præmiſſa munera oratione ſubſequitur, & adorans loquitur ſapienter quę pacis ſunt, oblationem perficit benedictam, dum benedicitur eloquium eius, & aſcriptam, dum nulla obliuione deletur: & ratam, dum data remiſſio peccatorum, nulla ulterius ſententiæ mutatione conuellitur.

Hæc oblatio publicę ſalutis eſt legatio.
Lucę 14
Roma. 8
Legatio eccleſię in Abigail præfigurata.
Benedictã, aſcriptam, ratam.

Qui pridie quàm pateretur uſque, in mei memoriam facite. Caput VIII.

MIraculum tantæ nouitatis integreſcit, & quicquid dicere conamur, collatus cum re ſermo, uix ullius apparet eſſe momẽti. Nam maxime, cum ad ſummi ſacramenti uerticem, cum ad ipſam peruentum eſt ſancti ſacrificij mẽtem, diſparet ſermo,

Nimis igit falſo & impie, uerbo-

Sm uocāt ſacrū cano nē Lutherani.

lingua deficit, & incircumciſa labia mentem nihilominus incircumciſam in ſuis cœptis, temeritatis, impudentię, coarguunt. Quis enim nouit ordinem cœli, aut ponet rationes eius in terra? Ordo nanque cœli præſenti ex capitulo nobis effulſit, cuius claritatem ferre non ualuit ſępe nominatus & nominandus Achis. ¶ Abiturus hinc in ſacrariū cœli pontifex ſummus per uiam paſſionis, ſacrificat modo mirabili ſecundum ordinem ſuum, ſecundum cœleſtis ſacrificij ritum, accipiens panem in ſanctas ac uenerabiles manus ſuas, & dicens: Hoc eſt corpus meum: accipiens præclarum calicem uini, & dicēs: Hic eſt calix ſanguinis mei. ¶ Quid ergo? ſilebimus, & ſilentio noſtro uidebimur conſentientes eſſe his, quorum polluta labia non tetigit Seraphim rubenti calculo, quem attulit de altari, & dicūt ſempert Quomodo eſt? quomodo eſt? Imò clamemus. ¶ Et ne deſit quid clamemus, pulſemus & oſtium amici, qui tres panes commodare conſueuit, id eſt, fidem, ſpem, charitatem, quę in hoc maxime negotio neceſſaria ſunt. Patitur eñ nos, non contradicentes, ſed noſſe cupiētes. ¶ Igitur ne omnino neſciamus, quomodo eſt, libet nunc intueri in ordine tam ammirabilis ſacrificij tria, quę in opere cuiuslibet autoris egregij requirere conſueuimus, id eſt, materiam, intentionem, cauſamq; finalem ſiue utilitatem. Quæ cum ſingula nobis, fidei manu pulſantibus, gratiæ clauicula ſecretarius ueritatis aperuerit, & ſi nondum facie ad faciem, ſaltem per ſpeculum & in ænigmate uidebimus quomodo eſt.

Iob 38
1. Reg. 21
Verba conſecratiōis.
Matth. 26
Hæretici dicunt, q̄mo do eſt?
Eſaiæ 6
Lucæ 11
Tria hic determināda de hoc ſacrificio.
1. Cor. 13

Materia. Caput IX.

Materia huius ſacrificij non ſimpla eſt.

MAteria uel ſubſtantia ſacrificij, quod erat tunc, & nunc eſt in manibus pontificis noſtri, non ſimpla eſt, ſicut nec põtifex ipſe ſolius diuinæ uel ſolius humanæ ſubſtantiæ eſt. Eſt enim tam in pontifice quàm in ſacrificio diuina ſubſtātia, eſt & terrena. Terrena in utroque eſt, id quod corporaliter uel localiter uideri poteſt: diuina, in utroque, uerbum inuiſibile eſt, quod in principio erat deus apud deum. ¶ Nam cum

Quō fiat illa cōſecratio.

diceret idem magnus pontifex panem & uinum tenēs, hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus, uox erat uerbi incarnati, uox æterni principij, uerbum antiqui conſilij. Verbum quod humanam acceperat naturam, id eſt, in carne manēs, panis & uini accipiebat ſubſtantiam. Vi-

Apta ſimilitudo.

ta media, panem cum ſua carne, uinum cum ſuo iungebat ſanguine. ¶ Quemadmodū in corporeis ſenſibus menti & corpulento aëri media lingua interuenit, & utrunque coniungens unum ſermonem efficit, quo in aures dimiſſo, id quod audibile eſt, cito abſumitur & tranſitt ſenſus autem ſermonis & in dicente & in eo qui audit integer permanet & incōſumptus. Sic uerbum patris, carni & ſanguini, quē de utero uirginis aſſumpſerat, & pani ac uino quod de altari aſſumpſit, medium interueniens, unum ſacrificium efficit, quod cum in ora fidelium ſacerdos diſtribuit, panis & uinum aſſumitur & tranſit. Partus autem uirginis cum unito ſibi uerbo patris & in cœlo & in hominibus integer permanet & incomſumptus. Sed in illum in

Qui ſine fide ſumit hoc ſacramentū, eſt ſicut aſinus ad lyram.
Iohan. 6
1. Cor. 10

quo fides non eſt, præter uiſibiles ſpecies panis & uini, nihil de ſacrificio peruenit: quemadmodum aſinus ad lyram, cum irrationales aures arrigit, ſonum quidem audit, ſed modū cantilenæ non percipit. Tales comparantur Iudæis, uel patribus eorum, de quibus dominus: Patres, inquit, ueſtri manducauerunt manna & mortui ſunt. Qui autem cum fide accipiunt, illis comparātur, de quibus Apoſtolus: Patres noſtri, inquit, omnes eandem eſcam ſpiritalem manducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberūt. Nam alij per incredulitatem

Vnus panis in hoc ſacrificio.
Reus corporis & ſanguinis dñi.
1. Cor. 11

patres ſunt Iudęorū & hæreticorū, alij per fidem patres apoſtolorū atq; credentiū. ¶ Panis ergo inuiſibilis, qui de cœlo deſcendit, uita eſt. Panis uiſibilis, qui de terra creuit unus tamē panis eſt, quomodo qui de cœlo deſcendit & qui cōceptus & natus eſt de utero uirginis, Chriſtus unus eſt. ¶ Quapropter qui uiſibilem panem ſacrificij comedit, & inuiſibilē à corde ſuo non credēdo repellit, Chriſtum occidit, quia uitam à uiuificato ſeiungit, & dentibus ſuis mortuum laniat corpus ſacrificij, atque per hoc reus eſt corporis & ſanguinis domini. ¶ Sed dicit

Obiectio de uita ſacrificij.
Reſponſio duplex uita, ſpiritalis & animalis
Iohan. 6

aduerſarius. Viuens & ſenſibilis in corpore ſuo mobilisq; eſt deus & homo Chriſtus. Corpus autem ſacrificij uitam non habet, ſenſum non habet, mobile non eſt. Hoc aſſumpto concludit ſic. Corpus igitur domini nō eſt. Chriſtus non eſt. ¶ Ad hæc, in quam, obſecro te, quam in corpore dñi uitam requiris? Eſt eñ uita animalis, eſt & uita ſpiritualis. Animalis uita quinq; ſenſibus fungitur, uiſu, auditu, guſtu, odoratu, & tactu. Hęc uita animalis eſt, carnalis eſt, caro eſt: Dominus autē dicit, quia caro nō prodeſt quicq̄. ¶ Si eñ Iudæi carnem, quam crucifixerunt, concidere & deuorare, ſicut carnem agni maluiſſent, aut potuiſſent integram uiuamq;

Ionæ 2

abſorbere, ſicut cetus maris uiuentem abſorbuit Ionam, nihil illis profuiſſet, imò maiori ſacrilegio cōſcientias ſuas polluiſſent. Animalis igitur uita, quia caro eſt, ſi in corpore dñi adeſſet, nihil nobis prodeſſet, ac propter hoc illā requirere ſuperfluū eſt. Nam quid cœleſtis homo per ſacrificiū cœleſte, hoc adminiſtraret, q̄d nobis nō deerat? Non eñ prudentiæ eius eſt, cu-

Lucæ 23

rioſitatem noſtrā non neceſſarijs paſcere miraculis. ¶ Quærebat hoc curioſus Herodes quādo erat ex multo tēpore cupiēs Ieſum uidere, qa ſperabat ſignū aliq̄d ab eo fieri. Qd' quia nō

Vita ſpiri-

fecit ſpreuit illū, & remiſit indutū ueſte alba. ¶ Solam ergo uitā ſpiritualē in ſacrificio nobis

ammi-

amminiſtrare ſapientiam eius decebat. Et noſtræ neceſſitati expediebat, quæ eſt ſanctificatio & benedictio, miſericordia & ueritas, iuſtitia & pax. Hęc autem eius uita ſpiritualis ſic eſt in corpore ſacrificij abſque uita eius animali, quomodo lux ſolis abſque calore eius in corpore lunæ nobis repræſentatur. ¶ Igitur his pariter ex rebus ſacrificium nobis conſtruit pontifex ſummus, quibus totus homo uegetatur, id eſt, ex uerbo dei, in quo uiuit homo: & ex terræ fructibus, quibus ſolum uiuit corpus, his duntaxat qui omnium primi ſunt. Panis eſt eorum, quæ ad eſum, uinum eorum, quæ ad potum pertinent, primum eſt. tualis in hoc ſacrificio. Materia huius ſacrificij. Deut. 8

Intentio. Caput X.

INtentionem tanti operis, puriſſimum oculum tam lucidi corporis, dum quærimus, noſter quoque ſimplex oculus, & lucidum debet eſſe noſtrum corpus, id eſt, ut ducamur diſcendi uoto, non contradicendi propoſito. ¶ Vbi ergo inueniemus ammirabilē huius pulchritudinis oculum, ſcilicet quo tendat tantum tam pulchri operis ſacramētum. In capite ipſo in eodem, quod ſonuit nobis, uerbo ueritatis. Ait enim: Hæc quotieſcunque feceritis in mei memoriam facietis. Qui habet aures audiendi, ſic accipit hoc dictum, ſicut lachrymabilem morientis pro filijs patris affectum, ſicut germanæ pietatis eloquium, ſicut præacutum uulnificæ charitatis ſpiculum. Quia uenerat eius hora, ut tranſiret ex hoc mundo ad patrem, quia uerum erat quod dicebat diſcipulis, quo ego uado, uos non poteſtis uenire. Et Petro dicenti: Domine, quo uadis? quo ego uado, inquit, non potes me ſequi, quia inquam non poterat eum tunc ſequi, hæreditatem illis competentem ſcribens uiſibilem ſui memoriam commēdabat. ¶ Non enim ſcripturarum ſolam commonitionem ad hoc ſufficere iudicabat. Obliuioſum nanque & ex magna parte indocilem ęgrotum, ſcilicet genus humanum, curandum ſuſceperat. Ecce uidemus eius, quæ in ſacris ſcripturis eſt, medicinalis diſciplinæ difficultatem. Quota eīm pars noſtri capit illam, quæ in ſancto Euāgelio fragrat tam optimis unguentis antidotum: illud quod in principio erat uerbum, deus apud deum, per quod omnia facta ſunt, quodq; caro factum eſt? Nam illud quidem ruminare, medela eſt probatiſſima, & dulcis faucibus amantis animæ, ſed tantus cibus ualde paucoꝝ eſt. Præterea meditatio hæc, ſolius mentis pabulum eſt, ſolius animę ſanctificatio eſt. At ille utrunque noſtrum corpus & animam ſibi aſtringere ardebat, utrunque infirmum, imò utrunque mortuum, immortalitatis medicamento ſanare properabat. Magna igitur charitatis arte pigmenta ſua dei ſapientia compoſuit, quibus lethargicam magni ægroti mētem renouata quotidie ſuæ ſalutis commemoratione percelleret, & infantilium edentulam plebem animarum, quæ uerbi antiqui & æterni principij ſolidū non poterat terere & ruminare cibum, dulciſſimo hoc liquamine confecto, uerbi eiuſdem diuinitatem, in panis & uini ſacramento ſorbillare cōſuefaceret. ¶ Auferet à cœtu eccleſiæ quotidianas Saluatoris noſtri huiuſmodi exequias, & uide quàm merito dicat ipſe Saluator, quæ utilitas in ſanguine meo? Refrigeſcente enim ea, quæ hoc modo nunc ubique calet eius memoria, refrigeſcet uniuerſa charitas, muta erit fides, claudicabit ſpes, cōticeſcet magnus ille clamor ſanguinis iuſti Abel, qui per traditum tanti ſacrificij ritum quotidie reparat uocem, quotidie laxat os bibentis, & uociferantis terræ, ſcilicet eccleſiæ, maledictum coarguens Cain, & maturam indigne fuſi ſanguinis uindictam repoſcēs. Calente ergo memoria tam celebri, charitas Chriſti concaleſcit, perſtat ſuper fundamentum ſuum ædificium fidei, ſpes quotidiana peccatorum remiſſione reuiuiſcit. Qualis fuit Chriſti hoc ſacrificium inſtituētis intentio. Matth. 26 Cur ultra ſcripturā reliqt nobis Ieſus aliam ſui memoriam. Iohan. 1 Quid ad hęc dicent Lutherani Miſſam abrogātes & abolentes. Pſal. 29 Matth. 24 Gene. 4

Vtilitas. Caput XI.

VTilitas hæc eſt in uirtute huius ſacramenti, q̄d eius ope fit poſſibile his qui in terra ſunt in cœlum aſcendere. Aliter nanque illud poſſibile non eſt, ait enim Saluator: Nemo aſcendit in cœlum, niſi filius hominis qui eſt in cœlo. Vni & ſoli, qui deſcēdit de cœlo, filio hominis, quia una perſona eſt cum filio dei, cum uerbo patris, quod de cœlo deſcendit, & de corde patris in uterum uenit uirginis, uni, inquam, & ſoli filio dei filioq; hominis tanquam ſuo capiti cuncta membra corporis annectuntur, omnes qui in fide huius ſacramenti, in plenitudine huius charitatis ſunt recepti, & ſic unū corpus, una perſona, unus Chriſtus, caput cum ſuis membris in cœlum aſcendit, dicitq; gratulabundus glorioſam deo aſſignans eccleſiam: Hoc nunc os ex oſſibus meis & caro de carne mea. Et oſtendens ſe atq; illam in perſonæ conueniſſe unitatē, & erunt, inquit, duo in carne una. Magnum hoc ſacramentum eſt. ¶ Caro Chriſti, quæ ante paſſionem ſolius erat caro uerbi dei, per paſſionem ita creuit, adeo dilatata eſt, ita mundū uniuerſum impleuit, ut omnes electos, qui fuerunt ab initio mundi, uel futuri ſunt, uſque ad ultimum electum in fine ſeculi, noua conſperſione huius ſacramenti in unam eccleſiam faciat deum & homines æternaliter copulari. Caro illa unum erat granum frumenti, quod anteq̄ cadens in terram mortuum fuiſſet: nūc poſt quam mortuum eſt, creſcit in altari, fructificat in mētibus & corporibus noſtris, & aſcendente magno & diuite domino meſſis, terram fructiferā, in qua creuit, ſecū uehit in horrea cœli. Iohan. 12 Ibidem. Iohan. 1 Iohan. 3 Coloſſ. 2 Ephe. 5 Gene. 2 Ephe. 5 1. Cor. 5 Iohan. 15

Vnde & memores domine: uſque, & calicem ſalutis perpetuę. Caput XII.

Tria huius memoriæ insignia.

QVoniam ergo tanta est commendatæ utilitas memorię, tria sibi beata ecclesia deinceps eiusdem memoriæ proponit insignia, scilicet tam beatam passionem, necnon & ab inferis resurrectionem, sed & in cœlos gloriosam ascensionem. Quorum primum ecclesiæ uulnerat charitatem, alterum confortat fidem, tertium lætificat spem. ¶ Vbi enim dicens, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam, panem sanctum uitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ, quinarium crucis signaculum panis & uini imprimit substantiæ, Christo sedenti ad dextram patris ueraciter (ut dictum est) cōcorporatæ, eruditum contemplatorē rerum, ad illam beatā passionem mittit. Nam ab hinc usq; dum corporale desuper auferat, pendentis in cruce spirat agon, & passio domini. Hæc ergo sunt illa uiuētis petrę foramina, in quibus formosa est & immaculata columba, scilicet ecclesia: in quibus tūc certius nidificat, cum intra uerba prædicta uel quinq; crucis signacula, quinq; dilecti sui plagas, uidelicet duas manuū totidēq; pedū, & unā lateris, fida tenet & contemplat memoria.

Quinq; crucis signacula, propter quinq; uulnera Chri.

Hęc opinio postea correcta est in cōcilio Lateranensi p Innocētiū, III. extra de sum. tri. c. 1

Sicuti accepta habere dignatus es munera Abel, & reliqua. Caput XIII.

Hebræo. 7

SIcut similitudinis est, non quantitatis. Multo enim acceptius hoc sacrificium est deo, quàm quod obtulit Abel, quod obtulit Abraham, quod obtulit Melchisedech. Valet nanque amplius res quàm umbra: ueritas, quàm figura. Ipsam ergo similitudinem desiderēmus, magis quàm acceptionis quantitatem. ¶ Similes offerendo sumus Abel, si recte offerentes, nihilominus recte diuidimus, quod quia Cain non fecit, peccauit. Sua nanq; cui debebat, deo recte obtulit: sed seipsum sibi retinens, & cor suum deo auferens, male diuisit. Abel uero intus in corde suo sacrificium iustitię obtulit, quia non seipsum sibi retinuit, sed deo subdidit: ac propter hoc ad exteriora eius munera dominus placide respexit. ¶ Similiter Abraham, egregia fide totum se prius offerebat, & propter hoc cum offerret sua, placidas offerebat hostias. Quod ut sciremus & imitaremur nos, patrios ab illo deus affectus exegit, & * immolari sibi iussit, statimq; promptum eius animum inuenit, imò nobis ostēdit. ¶ Melchisedech quoq; nisi seipsum prius obtulisset, & in sublime altare dei cor suum deposuisset, non potuisset præuidere causas, quarum intuitu panis & uini sacrificiū, sine exemplo, primus obtulit. ¶ Itaque & nos, si assistentes ad offerendum recte (ut dictum est) diuidimus, id est, prius nosipsos offerentes, arietinam spiritus proteruiam, taurinam q; feritatem, hircinamq; libidinem iugulantes mortificamus, iuxta illud quod in psalmo canimus, holocausta medullata offerant tibi cum incenso arietum, offeram tibi boues cum hircis, recte diuisimus, & iccirco, si cut munera Abel, sicut sacrificium Abrahæ, sicut Melchisedech immaculatam hostiam, nostra sacrificia dominus accepta habere dignatur. ¶ Et iuxta consequentem orationem, iubet hæc per manus sancti angeli sui perferri in sublime altare suum & in conspectu diuinæ maiestatis suæ inlocaliter atque inuisibiliter. Vbique enim est maiestas, inlocalis & inuisibilis, ubique sublime altare eius, quod est ecclesiæ catholicæ fides.

Sacrificiū Abrahæ.

Gene. 22

Adde, * filium.

Gene. 14

Sacrificiū Melchisedech.

Quō nos recte offerimus.

Psal. 65

Nobis quoque peccatoribus. Caput XIIII.

Quid designat sonor ior uox, n obis q̄q.

Luc. 23

MOris est plerisque ecclesiis, cum ad id uentum est: Nobis quoque peccatoribus, famulis tuis, paululum expressa uoce silentium rumpere. Nanque in illo dominicę passionis articulo subuenire nobis debet in mentem latronis confessio, simulq; responsio domini, de tribunali crucis illum paradiso adiudicantis.

Per quem hæc omnia domine semper bona creas. Caput XV.

Matth. 27

TAndem cum tribus illis crucibus, quibus edicit sacerdos, per quem hæc omnia domine semper bona creas, sanctificas, uiuificas, benedicis: passio domini consummatur, & illud nobis commemoratur, q̄d clamans uoce magna emisit spiritū. ¶ Quapropter statim corporale aufertur, quia uelum templi scissum est, imò quia quę de illo scripta erant, hactenus clausa & operta fuerant, & erat uerbum absconditum ab eis, quic quid ipse de passione sua prædixerat: nunc autem ubi consummatum, etiam reuelatum est. ¶ Quodq; discooperto calice trinum de hostia super calice pingitur crucis signaculū, dicendo, per ipsum, & cum ipso, & in ipso, confessionem exprimit cum uoce Centurionis, qui uiso terræmotu, & his quæ fiebāt, clamauit uoce magna. Vere filius dei erat iste. ¶ Duæ uero cruces, quæ pinguntur in latere calicis, dicendo, omnis honor & gloria, sacramēta nobis sanguinis & aquæ repræsentant, quæ patefacto latere domini lancea militis, in redemptionem salutis nostræ, profluxerunt. ¶ Tunc accedit diaconus, & exaltatum parumper sacrificium de altari, reuerenter, tam ipse quàm sacerdos iterū deponit, quia uenit Ioseph ab Arimathæa cum Centurione, & Nicodemus quoque & impetratum à Pilato corpus Iesu deponentes sepelierunt. Sepelierunt, inquam, quod nobis in eo significatur, quod calix iterum corporali cooperitur. ¶ Ibi competēter Beatus Gregorius dominicam orationem dici cōstituit, incongruum esse astruens, ut cum super Eucharistiam oratio diceretur, quam scholasticus composuit, ipsa oratio non diceretur, quam per se ipse dominus noster dictitauit. Quod cum à Græcis accepisse uideretur, in hoc tamen differre uoluit, ut cum apud Græcos ab omni populo dicatur,

Matth. 27

Duæ cruces ad lat⁹ calicis.

Repræsentatio Christi sepulturæ.

Oratio dñi ca dicit ibi ex instituti one Gregorij.

apud

apud nos à ſolo ſacerdote cantetur. ¶ Tunc ergo quia Ieſus (ut dictum eſt) clamans uoce magna tradidit ſpiritum, Centurio clamauit dicens: Vere filius dei erat iſte, & mulieres lamentabantur flentes dominum, leuat ſacerdos uocem, dicendo: Per omnia ſecula ſeculorum, & dominicam orationem. ¶ Similiterq; chorus reſpondendo, imitantes paucos fideles, qui contrito & confracto corde lugebant dominum, ueluti quondam occiſum Abel, inuidi furore fratris maligno, pauci parentes impatienti dolore, & inconſueto cordis dolore lamentati ſunt. ¶ Poſt hoc iterum breue ſilentium fit, ſabbatum reſpiciens, quo dñs in ſepulchro quieuit.

Vox ſacerdotis, per oia ſecula ſeculorum. Reſponſio Chori.

Pax domini ſit ſemper uobiſcum. Caput XVI.

TVnc rurſus eleuatio uocis bonum ſignificat nuntium dominicæ reſurrectionis, dicente ſacerdote: Pax domini ſit ſemper uobiſcum, quod nobis illud commendat, quia dominus noſter ſtans in medio diſcipulorum ſuorum dixit eis: Pax uobis. ¶ Interim tenens corpus domini, quia cognitus eſt in fractione panis, tripartita fractura, ſuam ſanctæ trinitati aſſignat hoſtiam, particulamq; unam quæ perſonam inſinuat filij, ſacro ſanguini demiſſam immergit.

Repræſentatio reſurrectionis. Iohan. 20 Lucę 24

Agnus dei qui tollis. Caput XVII.

STatim ad gloriam aſcenſionis memoria gaudentis eccleſiæ tranſcurrit, dicendo: Agnus dei, qui tollis peccata mũdi, miſerere nobis. Qui ſedes ad dexteram dei patris, miſerere nobis. Ad dandam enim pœnitentiam, & remiſſionem peccatorum deus illum ſuſcitauit, & principem & ſaluatorem exaltauit.

Hebræo. 10 Actor. 5

DE Communione. Caput XVIII.

TVnc religioſa conſuetudine legatum nobis à ſacerdote damus & accipimus inuicem pacis oſculum, gaudentes atque hoc commemorantes, quia reconciliati ſumus deo per mortem filij eius nosq; colligari debere ſignantes oſculo pacis, quod eſt uinculum perfectionis. ¶ Cantus quem communionem dicimus, quem poſt cibum ſalutarem canimus, gratiarum actio eſt, iuxta illud: Edent pauperes & ſaturabuntur, & laudabunt dominum qui requirunt eum.

Oſculum pacis. Roma. 5 Ephe. 4 Coloſſ. 3 Pſalmo 21

DE Collecta. Caput XIX.

COllectæ, quæ dicuntur ad complendum, orationes ſedentis in cœlo capitis noſtri Ieſu Chriſti ſignant, qui mortuus eſt, inquit Apoſtolus, imò qui & reſurrexit, qui eſt in dextera dei, qui etiam interpellat pro nobis. Interpellat enim pro nobis pontifex ſummus, quia nos per id, quod noſtri eſt ſimilis, reconciliat, & per id, quod patri eſt æqualis, abſoluit.

Roman. 8

DE Benedicamus domino. Caput XX.

VLtimam particulã diaconus adijcit, id eſt, Benedicamus domino, & hoc dicto populum excitat ad agendas deo gratias pro acceptis beneficijs, quia profecto redẽptore ad dexteram patris ſedente & interpellante pro nobis, perſeuerãt eius Apoſtoli, dicentes nobis, ſemper gratias agite, ſine intermiſſione orate. ¶ Si autem ſolennitas aliqua ſit, in illud tempus reſpiciens, quo noſtræ ſalutis miſſio celebrata eſt, & diaconus dalmatica indutus perfectionem deſignat futuræ beatitudinis, tunc dicit: Ite Miſſa eſt. Hæc enim populi ſolennis dimiſſio eſt, reuerenda modulantis enuntiatione nitens rei dignitatem exprimere, & quaſi extrema manu in abeuntis populi cordibus memoriam eius ſtabilire. ¶ Hoc autẽ ſacroſanctum altaris myſteriũ iccirco Miſſa dicitur, quia ad placationẽ, & ſolutionem inimicitiarũ, quæ erant inter deum & homines, ſola ualens & idonea miſſio eſt.

Benedicamus dño. Ephe. 5 1. Theſſ. 5

Ite Miſſa eſt.

Ephe. 2

Quomodo uel à quibus Miſſæ officium ordinatum ſit. Caput XXI.

OLim non tanto exterioris apparatu decoris miſſarum ſolennia celebrabantur, nec ab uno quolibet hęc omnis religioſi obſequij gloria conſummata & perpolita eſt. ¶ Pontifices quippe ſacri, ſplendida Romanæ ſedis luminaria, ſicut diuerſis temporibus affulſerunt ita paulatim ſtudij ſui claritate, uenuſtatem huius ſalutaris officij perfecerunt. ¶ Et ſicut traditum à domino per Moyſen ſacrificij ueteris ordinem, præcipue Dauid & Salomon, ſacerdotum & Leuitarum miniſterio, cantorum multiplici numero, pſalmorum diuinorum tripudio, templi uel altaris illuſtri gloria, ſacrorumq; multitudine uaſorum, ſplendidius amplificauerunt. ¶ Sic traditum à domino mirabilem noui ſacrificij ritum per primos Apoſtolos ſancta Romana eccleſia ſuſcipiens, religioſa fide amplexata eſt, fideli cura conſeruauit, diligenti apparatu exornauit. Quæ ergo quique eorum contulerint, iam dicemus, magis ſecundum ordinem illorum quæ ordinata ſunt, quàm eorum qui ordinauerunt.

Decor Miſſæ cũ tẽpore adauctę

3. Reg. 7 1. Paral. 23 & cætera.

Cultũ dei nouo teſtamento auxit ſancta Romana eccleſia.

INSTITVTIO COELESTINI PAPAE.

COeleſtinus, Papa quadrageſimuſ primus, conſtituerat, ut pſalmi Dauid centum quinquaginta ante ſacrificium canerentur antiphonatim ex omnibus, quod ante non fiebat, ſed tantum epiſtola & Euangelium recitabatur. Ex hoc inſtituto excerpti de pſalmis introitus, gradualia,

Ex pſalmis Introitus, Gradualia etc. per Cœleſtinum.

gradualia, offertoria, communiones, cum modulatione ad Miſſam in eccleſia Romana canta ri cœperunt.

GREGORII.

Varia in Miſſa inſtituit Gregorius.

GRegorius, LXI. Antiphonarium regulariter centonizauit & compilauit. Kyrie eleeſon à clero ad Miſſas cantari præcepit, quod apud Græcos ab omni populo cantabatur. Alleluia extra Pentecoſten ad Miſſas dici fecit. In Canone tria uerba hoſtiæ ſuperaddidit, dieſq; noſtros in tua pace diſponas, ab æterna damnatione nos eripe, & in electorũ tuorum iubeas grege numerari. Orationem quoq; dominicam poſt canonẽ ſuper hoſtiam cenſuit recitari.

SYMMACHI.

Gloria in excelſis deo.

SYmmachus, XLIX. conſtituit omni die dominico, uel natalicijs martyrum Gloria in excelſis ad Miſſas cantari: quem hymnum Teleſphorus papa, à beato Petro VII. nocte tantũ natalis domini ad Miſſas, à ſe in ipſa nocte conſtitutas, cantari inſtituit, & in eo, ad angelorũ uerba, quæ ſequuntur, adiecit.

GELASII.

Præfationes.

GElaſius, XLVII. tractus & hymnos compoſuit, & ſacramentorum præfationes cauto & elimato ſermone dictauit.

INNOCENTII.

Oſculum pacis.

INnocentius, XXXVIII. pacis oſculum ante communionem dari decreuit.

LEONIS.

Sanctum ſacrificiũ.

LEeo, XLIII. qui in homelijs declamandis multum ualuit, addidit in Canone, ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam.

DAMASI.

Credo in unũ deũ.

DAmaſus, XXXV. Credo in unum deum, cantari inſtituit ex decreto ſanctæ uniuerſalis ſynodi, à CL. epiſcopis Conſtantinopoli celebratæ.

ALEXANDRI.

Aqua uino admiſcẽda. Iohan. 19

ALexander, VI. ad conſecrationem euchariſtię inſtituit, quod ſicut de latere crucifixi domini effluxit ſanguis & aqua, ita aqua uino miſceatur in ipſa cõſecratione: nec uinũ ſine aqua nec aquam ſine uino debere offerri, decernens.

SIXTI.

Sanctus, Sanctus, Sanctus. Agnus dei.

SIxtus, VII. hymnum, Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari inſtituit.

SERGII.

SErgius, LXXX. ultimum hoc inſtituit, ut inter communicandum, agnus dei, à clero cantetur. ¶ Sic ſtudioſa diuinę legis eccleſia Romana paulatim protulit de theſauro ſuo noua pietatis monumenta, & quoddam uelut ex auro lapidibuſq; pretioſis religioſi officij ſancto ſacrificio fabrefecit diadema. ¶ Non quidem ſanctius hinc eſt, quàm erat prius * ad ſola uerba domini, ſolamq; dominicam orationem conſecrabatur: ſed maxime decuit, ut fides, quæ adhuc erat illo tempore rudis, & (ut ait quidam, tam doctus quàm fidelis) agreſti turbida cultu, nuda humeros, intonſa comas, exerta lacertos: Vbi ornari potuit, maxime in hac parte, tanquam in capite ſuo, deauraretur, & earum rerum, quæ ſuperius dictæ ſunt, ueneranda ſimilitudine fulgeret.

Adde, * quãdo. Decuit Miſſæ officiũ ſic adornari.

DE Azymo. Caput XXII.

Græci Romanæ eccleſiæ de azymo nimis pertinaciter refragantur.

CVr ſancta Romana eccleſia nunquam in ſacrificio fermentum admiſerit, non otioſe quæritur, nec inutiliter ſcitur, maxime quia cõſuetudini huic tota hactenus Græcia refragatur: Nam de fermentato Græci immolant, & neſcio qua autoritate ſuffragante (quæ proculdubio de authenticis nunquam profecta eſt ſcripturis) tam legalem, quàm euangelicam Romanæ eccleſiæ conſuetudinem, nimis pertinaciter abhorrent. Veris perſæpe rationibus ſuperati ſunt, ſed Cõſtantinopolitanæ ſedis arrogantia, multarum hęreſium genetrix, cedere dedignata eſt. Leo, IX. huius nominis papa, à beato Petro, CXLVIII. per epiſtolam ad imperatorem Conſtantinum ſcriptam, animum eius concilians, apocriſiarios ſuos Hunibertum Syluæ candidæ epiſcopum, & Petrum Amalfitanorum archiepiſcopum, Fridericum quoque, VII. Leuitam & Cancellarium, Cõſtantinopolim dirigens, multas Græcorũ confutauit hæreſes, qui inter cætera Latinos uocabant Azymitas, & eos nimis perſequentes, eorum eccleſias claudebant, & Michaelem patriarcham, à gratia & palatio imperatoris remotum excommunicationis gladio percuſſit. ¶ Tantis autem hæreſibus fermenta eſt Græcia, ut mirum uideri non debeat hoc, quod de fermento immolat. Tantæ ecõtra ſyncritatis ſemper fuit ſancta Romana eccleſia, ut cui deeſt ſcripturarum notitia, uel argumentandi facultas, ſola illi de azymo contra Græcos ſufficere debeat eius autoritas. Nam Cõſtantinopolitana non ſolum hæreticos, ſed & Hæreſiarchas protulit multos. ¶ Romana uero eccleſia, ſuper apoſtolicę fidei petram altius fundata, firmiter ſtetit, & tam Græcię quàm totius orbis hæreticos ſemper confutauit, & de excelſo fidei tribunali data ſententia iudicauit. Scri

Græcia hæreſibus fermentata.

Romana eccleſia excelſum fidei tribunal.

pturarum

pturarum tamen ſuffragia deeſſe non debent, ne ullam tam ſyncera autoritas uideatur paſſa eſſe iacturam. Quæ certius atque commodius peterentur, ſi uel ſcripto uel autore certo conſtaret, quid rationis ſuper fermentato ſibi uideantur habere Græci. Nam Romanæ eccleſiæ conſuetudo legalibus, propheticis euangelicis atq; apoſtolicis rationibus conſona eſt. ¶ Fe- Inepta Grę cor̃ ratio pro fermẽtato.
runt tamen quidam hanc à Græcis fermẽtati ſe audiuiſſe rationem, eo quòd Maria prẽgnans de ſpiritu ſancto facta fuerit, atq; ideo per fermentatum ſignari recte dominicam incarnationem, & manifeſtum uirginei uentris tumorem: Quicunq; ex eis huic innituntur rationi, longius à ſanæ doctrinæ regula abſunt, q̃ ſi nullas omnino ſupradictæ rei cauſas redderẽt. Quid enim ideo fermentatum offerunt, ut impregnatum & tumidum Mariæ ſignificent uterum? Nempe hoc reſpectu panem ſacrificiũ Mariam, uitium autem panis, id eſt, fermentum, Chriſtum eius filium eſſe uolunt. ¶ Hęc ratio duabus ex cauſis euidentibus infirmata contemnitur. Primo, quia non Marię, ſed Chriſti ſolius, qui ſolus pro nobis crucifixus eſt, corpus offerre debemus. Secundo, quia fermento, ut aliquid boni ſignificare mereatur, nulla omnino ſacræ ſcripturæ de ueteri aut nouo teſtamento autoritas ſuffragatur. ¶ Pulchrius atq; rationabilius memoriam dominicæ incarnationis ex ſancto Euangelio recognoſcimus. Nam quod dixit dominus de pane, quem accepit, hoc eſt corpus meum, quoties illa ſacroſancta actione iteramus, incarnatiõ eius ita nobis reparamus, ut ad hoc non uterum beatæ Mariæ, ſed ſolam eius fidem, per quam concepit, neceſſariam habeamus. ¶ Eſt autem eius fidei ſignum altare uiſibile, ſicut recte placet doctoribus eccleſiæ. Igitur cum dei uerbum per fidem eccleſiæ deſcendens, panẽ accipit de ſigno fidei, quod eſt altare, renouatur nobis illud, quod idem uerbum dei, per fidem uirginis deſcendens in uterum eius carnem aſſumpſit. ¶ Atq; ita incarnationem dominicam nobis reparamus, non ſicut fermentum in pane ſignificante Mariam, ſed ſicut dei uerbum in pane catholicã ſignificante eccleſiam, in eo, quod ſicut unus ille panis de multis cõfectus eſt granis, ſic eccleſia de multis hominibus una conſiſtit per fidei unitatẽ. Significari autẽ pane illo dixi eccleſiã, non in eo quod offertur & cõſecratur, ſed in eo q̃d de multis (ut dictũ eſt) granis cõficitur. Nam in eo q̃d conſecratur, nec ipſum indiuiduũ corpus domini ſignificat, ſed eſt trãſufio in ſe dei uerbo per fidem paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis domini. Dominus eñ non, hoc ſignificat, ſed, hoc eſt corpus meum, inquit. Infirma ergo & merito contemptibilis eſt ſupradicta fermenti ratio. ¶ At uero azyma tam ex euangelica, q̃ ex legali autoritate profecta ſunt. Nam dominus & in lege, ubi typicum paſchæ ſacrificium mandauit, fermentũ abñci iuſſit, & in Euangelio, ubi nouum ſacrificiũ primus celebrauit, azyma nihilominus ipſe conſecrauit. Et ne forte aliter ſuſpiceris, fermentum in domibus Iſrael tunc non inueniebatur, lege eñ domini ſancitũ erat: Dum ergo à uetere ad nouum ſacrificium proficiſcens, azyma non reliquit, ſed azyma benedixit, fregit, dedit diſcipulis ſuis, dicens, hoc facite in meam cõmemorationem. nunquid de fermento quicq̃ dixit, aut queſtus eſt, quod cogente conſuetudine legis, fermentũ ſibi defuerit? Imò qui in lege de azymis iuſſit, in gratia quod contrarium erat, ſtatuere non debuit. ¶ Notandũ quippe eſt, & animo memori retinendum, nullas antiquæ legis conſuetudines, contrarijs ſuperuenientibus ex Euangelio decretis, eſſe deſtructas. Sed quæ abolitę ſunt uel deſtructæ, melioribus non contrarijs ceſſerunt, ut circunciſio baptiſmo. Nam circũciſio bona quidem, ſed baptiſmus melior. Nec mutabilitate uſus eſt deus, dum bono prætulit melius, præſertim cum bonum illud irritum feciſſet ille populus, ſicut ipſe deus improperat illis per prophetã dicentem: Et irritũ feciſtis pactum meum, & cætera. Magis autẽ præputiũ oppoſitum uidetur circũſioni, ſcilicet ut habitus priuationi. Sed dñs de præputio nihil dixit, imò de utroq; tacuit, quia circunciſio nihil eſt, præputiũ nihil eſt, ait Apoſtolus, ſed fides, quę per dilectionẽ operatur. ¶ At uero azymũ & fermentũ manifeſte oppoſita ſunt, ut cõtraria immediata. Igitur non decebat deum, ut tanquam ſibimet contraria, abiecto azymo de fermento pręciperet, de quo ante prohibuerat, dicens: Non immolabis ſuper fermento ſanguinem hoſtiæ tuæ. Approbat uero deus azymũ, non propter ipſum, ſed propter id cuius eſt ſignũ. Significat quippe ſacrificantibus nobis, ut epulemur paſchali conuiuio, non in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſynceritatis & ueritatis. ¶ Nec ideo rei tam neceſſariæ ſignificatio hæc reñcienda eſt, quia de legis antiquæ cæremonijs illam conſtat, eſſe * perfectam. Non enim cunctas legis antiquæ ſignificatiuas conſuetudines abiecimus. Adhuc quippe plenariam lunæ faciem conſideramus, nec unquam in defectu eius paſcha celebramus, & cotidie thus ſacrum domino in odorem ſuauitatis adolemus, & oleum unctionis ſanctum apud nos eſt, & pro tubis campanas habemus, & multa eiuſmodi. Nam illa quæ ſignificantur, quoniam bona ſunt moralia, ſignificationes ipſas omnes quidem lectione, quaſdam uero actu quoque celebramus: ut ſignificata ipſa noſtris ſenſibus, opportune importune, ingerantur. Quis hoc improbare audeat? ¶ De gentibus quoque, exemplo apoſtolorum atque doctorũ, ſolemus auferre, ſi qua ab illis probe dicta uel facta ſunt, & tanq̃ captiuę mulieris ungues piloſq; ſuperfluos amputare, ut ab alienigena falſitate

Panis non Mariam imprægnatã, ſed eccleſiã ſignificat.
Altare, ſignũ fidei.
Reprobatio eius ex duobus.
Matth. 26
Panis cõſecratus non ſignificat, ſed ẽ corpus domini.
Exodi 12
Deut. 16
Matth. 29
Marci 14
Lucę 22
Abolitio ueteris teſtamenti non eſt per contraria, ſed per meliora noui teſtamenti.
Malach. 2
Galat. 5
Exodi 23
1. Cor. 5
Lege * profectam.
Exodi 12
Leuit. 2
Exodi 30
Nume. 10
Deut. 21

falſitate mundata ſententia, thalamum ueritatis digna ſit introire. Nonne ergo familiarius
Cantico.7 aut iuſtius antiquitatum ſuarum reminiſcitur eccleſia, quæ in Canticis Cãticorum gloriatur
& dicit: Omnia poma noua & uetera dilecte mi ſeruaui tibi. ¶ Igitur azyma non propter hoc
abiicienda erant, quia ſignificationis gratia in antiqua lege tradita fuerant, quin potius ideo
retinenda, quia quòd ſignificant optimum & huic tempori gratiæ magis congruum eſt. Si-
1.Cor.5 gnificant enim id, quod apoſtolica tuba probabiliter ſentiẽdum perſonat, uidelicet, ut inter
Chriſtum, qui de maſſa peccatrice carnem ſine peccato, tanquam azymum aſſumpſit de fer-
mentato: & Chriſtianum populum, ita nequitiæ & malitię nihil interfit, quomodo in azymo
Aqua, po- pulus chri- ſtianus, fru mẽtũ Chri- ſtus. pane cum fermento & aqua nihil ueteris maſſæ aut alienæ confectionis interuenit. ¶ Aqua
nanque populum ſignificat, iuxta illud: Beati qui ſeminatis ſuper aquas. Frumento autem ſi-
gnificari Chriſtum, nullo melius quàm ipſo autore probamus, qui ſeipſum mortificandum
infidelitate Iudæorum, multiplicandum fide populorũ, figurate prædicans: Niſi, inquit, gra-
Eſaiæ 32 num frumenti cadẽs in terram mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autem mortuum fue-
Iohan.15 rit, multum fructum affert. Aqua frumento mixta ſine fermento, ſimplices debere eſſe ſignifi
cat populos, Chriſto per fidem coniunctos. ¶ Cum ergo monimentum ſit ſynceritatis &
1.Cor.5 ueritatis eius, in cuius azymis nos epulari hortatur Apoſtolus, expurgato ueteri fermento, ut ſi
mus noua conſperſio, iure inter utilia legis antiquæ ſigna, reſeruata ſunt azyma, autore ma-
gno pontifice Chriſto & per ſuccedentem ſibi Beatum Petrum, Romanæ eccleſiæ fideliter
Matth.16 delegata. Quæ beata, quod in fundamento ſuo petrã illam excepit, quam ſuo ueritas ore lau
dauit & beatificauit, tali ſtructura ſuper illam ædificata eſt, ut contra omnes hæreſes perſta
Cantico.4 ret murus inexpugnabilis. ¶ Et quacunque mundi ex parte periclitata fides ad illam confu-
git, mille clypeos ex ea omnemq; armaturam fortium, qua ſe defenderet, pendentem & præ-
paratam inuenit.

DE Ornatu altaris uel templi. Caput XXIII.

SAcroſanctum altaris miniſterium iccirco (ut dictum eſt) Miſſa dicitur: quia ad placa-
tionem inimicitiarum, quæ erant inter deum & homines, ſola ualens & idonea mitti-
tur legatio. Cuius diuina ratio, quàmuis aſſidui ſplendoris ſit, cultus tamen exterior
in uaſis ſacris, in apparatu altaris & miniſtrorum eius, ſemper quidem ſancta, ſed pro
Quõ aurũ & argentũ in templis gratum eſt deo. dierum uel temporum diuerſa ratione interdum ſplendidior eſt. ¶ Auro & argento, lapi-
dibus pretioſis, pro poſſe fidelium ſingulis in locis ſplendet feſtiua deuotio, quæ cum in ſe-
cularibus ambitionis inſignia ſint, in eccleſiaſticis & diuinis rebus pietatis officia ſunt: non
quia deum, qui ſpiritus eſt, plus aurea quàm lutea, plus gemmata quàm nuda delectent cor-
pora: ſed quia homines quod diligunt, cum deo libẽter offerunt, dilectione dei qua illud à ſe
1.Iohan.2 ſeparant, quicquid illud ſit, deo pretioſum efficiunt. Diligũt enim aurum, quod maxime con
cupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum. Cum ergo illud offerunt non indigenti
4.Reg.23 deo, ſicut Dauid concupitam libauit aquam domino, procul dubio ſanctum & deo placitum
eſt quod offerunt. ¶ Nimis reprehenſibiliter ſic ungerẽtur pedes luxurioſorum & nequam
Matth.26 hominum, quomodo ſuper pedes domini unguentum effuſum eſt, quod potuit uenundari
Iohan.12 multo, & dari pauperibus. Sed hoc ideo laudabiliter fecit domino deuota mulier: quia domi
nus, cui non indigenti hoc factum eſt, in libra unguenti piſtici, libram appendit potius pieta-
tis & fidei, & ideo pro odore, qui reſperſus eſt in una domo, memoriam prædicandæ mulie-
Ornanda ſunt ergo tẽpla & al- taria auro, alijſq; pre- tioſis reb⁹. ris ſpirare fecit in toto mundo. ¶ Igitur dum auro & lapidibus, ac ſericis ueſtibus honoratur
Chriſtus in altaris apparatu: poterat & hoc dari pauperibus, ſed non ideo iure ornatus men
ſæ domini reprehenditur, cuius habitus, dum eſt incultus, non fine culpa eorum deſpicitur,
qui illam ornare poſſe uidentur. ¶ Nam quòd dominus per prophetam arguit populum di-
Malach.1 centem: Menſa domini contaminata eſt, ideo facere uidetur, quia fine culpa tunc erat, quę pu
Exodi 25.28 & 27 tabatur contaminatio eſſe altaris, nuda paupertas. Reuerſus nanque de Babylone populus,
Reſponſio ad uerba. altare tantum fecerat fortuitis (ut ait Hieronymus) & impolitis lapidibus, abſq; templo, abſq;
Hieron. de auro, &c. urbis ædificijs, abſq; extructione murorũ, & putabant minorem eſſe cultum religionis, quia
Roma.14 templi ornatus deerat, nec intelligebant omnipotentem deum non aurum gemmasq; & ho-
ſtiarum multitudinem quærere, ſed offerẽtium uoluntatem. Cæterum ubi opportunitas &
opes non deerant, dominus ipſe aurea ſibi & argẽtea fieri mandauit opera, ſumma artificum
induſtria. Nec ſtatim nobis illud obiiciatur, ex dictis beati Hieronymi: Quòd ſi hæc ex ueteri
teſtamento ſuſcipimus, conſequenter & uictimarum ritum, & legem ſabbati, & his ſimilia
ſuſcipere deberemus. Pugnat enim hęc eius ſententia, ne aurea uel gemmata diuini cultus or
namenta, uelut neceſſaria requirantur. Nam ſcribens aduerſus Vigilantium, itemq; ad Deme
triadem uirginem, eleemoſynam quidem pauperum præfert, ſed de huiuſmodi unuſquiſq;,
Figurę mo rales nõ ſic abolentur inquit, in ſuo ſenſu abundat, non damno, non reprehendo. ¶ Sed & manifeſta ratione colligi
mus, figuras eiuſmodi, quales de conſtructione tabernaculi beatus Gregorius moraliter ex-
ponit, præſentia ueritatis non ita diſſipari, ut non debeant etiam nunc in exteriori cultu ec-

cleſiæ

cleſiæ ſimili uel eadem ratione proponi: ut in illo nobis eluceat, qualis interioris domus dei, quod ſumus nos, ornatus eſſe debeat. Quàmnis enim author ueterum & nouorum, figurata rum promiſſionum ſacramenta mutauerit, quia promiſſa perfecit, & denuntiationibus (ut ait magnus Leo) ceſſationem impoſuit, quoniam denuntiatus aduenit. In præceptis tamen uel figuris moralibus, nulla prioris teſtamenti reprobata decreta, ſed euãgelico magiſterio mul ta ſunt aucta. ¶ Dictis, factis, pulchrius Euangeliũ quàm lex, frequentius Chriſtus q̃ prophetæ, parabolas uel allegoricas proponit ſimilitudines, cuius magiſterium ſequens eccleſia, rerum habitu uiſibilium, res imitatur inuiſibiles, non ſolum in eorum (de quibus ſupra dictum eſt) miniſtrorum ſacro cultu, ſed in cæteroꝝ quoq; templi uel altaris ornatu. Nam ſi nulla ſignificantur in hoc quoq; ſpiritualia, cur pretioſa pallia, & holoſerica dorſalia parietibus appenduntur, & ſacroſanctum domini corpus lineo corporali ſuperpoſitum obtegitur? Nam iuxta dignitatem eius, quod pretioſiſſimum habere poſſemus, merito illi circumponeremus. Arcana ergo aliqua, quæſitu & intellectu digna, cum hac diſcretione animaduerſa ſunt. ¶ Nam corporale lineum, in quo dominicæ paſſionis celebramus memoriam, tribulationem eius, & ſingularem deſignat in eo carnis munditiam. Linum quippe de terra natum, multis attritum preſſuris, ad niuei candoris honorem & leuem ſubtilitatem peruenit. Groſſum & inglorium e terra conſurgit, ſed inter manus prementium opificum ſubtiliatur, & candeſcit. Tribulationem ergo domini in lineo corporali aduertimus. Aſcendit enim ſicut uirgultum, & ſicut radix de terra ſitienti, non habens ſpeciem neque decorem: ſed propter munditiam animæ ſuæ, quam pro peccato noſtro poſuit, uidebit ſemen longæuum, & uoluntas domini in manu eius directa eſt. ¶ Quod diligẽtiores obſeruant, ut duplex corporale ſit, linteamina ſignificant capitis domini, quibus corpus eius aromatibus conditum inuoluit Ioſeph. ¶ Pallia uero, quæ (ut dictum eſt) ſolenniter appenduntur templi parietibus, futuram ſanctę eccleſiæ gloriam ſignificant in regno Chriſti, quod nobis preſentes ſolennitates commemorant, ubi exhibebit ſibi Chriſtus glorioſam ſponſam, non habentem maculam uel rugam. ¶ Codices quoque euangelici auro & argento, lapidibuſq; pretioſis non immerito decorãtur, in quibus rutilat aurum cœleſtis ſapientiæ, nitet argentum fidelis eloquentiæ, fulgent miraculorum pretioſi lapides, quæ manus Chriſti tornatiles aureæ plenæ hyacinthis operatæ ſunt. ¶ His atque aliis huiuſcemodi ornatibus loquitur quodammodo regina, quę aſſiſtit à dextris ſpecioſi ac potẽtiſſimi regis ut ueſtitũ deauratũ, & uarietates, quibus ipſa circumamicta eſt, omnemq; gloriam eius, quæ eſt ab intus in fimbriis aureis, id eſt, in perſeuerantia bonorum operum, recogitemus & ad memoriam reuocemus, & ammoniti de uiſibilibus, inuiſibiles ornatus & repoſitam in cœlis eius gloriam auida mente ſpeculemur. ¶ Tunc ſolenne eſt cantoribus, ſed & omni choro pſallentium pretioſum de ſacrario capere ueſtitum, & magnis uocibus atque amplificatis cantibus iocundum ſacri ſacrificij celebrare conuiuium. ¶ Cauſa poſtulat quiddam noſtri ordinis, id eſt, monachorum, non præterire proprium. Solemus enim in huiuſmodi feſtis omnes in albis ſtare uel procedere: qua ueſte nouam ſanctorum uitam deſignari ſuperius expoſitum eſt. Tunc nanque in contemplatione eius nouitatis poſiti ſumus, de qua nos hortatur Apoſtolus dicens: Vt quomodo ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. ¶ Itaque cum ſimus comæ illę, de quibus ſcriptum eſt: Comæ eius ſicut elatæ palmarum, nigræ quaſi coruus, quia ſcilicet capiti noſtro adhærentes, humili conſciẽtia nigri eſſe, & uicto mundo ſurſum tendere debemus: tunc tamen quando commemoratur eius ſeculi ſtatus, quo cum filiis ſemper eſt ſponſus, conuenienter lætitiam præferentes, quotidianam ſalubris triſtitiæ nigredinem læto candore obducimus, iuxta illud: Non poſſunt filij ſponſi lugere, quandiu cum illis eſt ſponſus. Conuenienter ergo in albis procedẽtes ſimul etiã omnes à ſenibus uſq; ad infantes manipulos portam⁹, quia uidelicet in illa uita, quę per albas ſignificatur, propriã unuſquiſq; mercedẽ accipiet, ſecũdum ſuum laborẽ, & uenientes uenient cum exultatione, portantes manipulos ſuos.

ſicut figuræ promiſſionũ quæ iam cõpletæ ſunt. 1.Cor.3 Lib.1.cap. 18.&6.

Quid deſignat corporale lineũ.

Eſaiæ 53

Corporale duplex. Matth.28 Lucæ 23

Quid deſignãt pallia in tẽpli parietibus. Ephe.5

Codices euangelici auro decorati. Cantico.5 Pſal.44

Mos cãtorũ in ſolẽnitatibus.

Cur monachi in ſolennitatibus procedunt in albis. Lib.1.ca.20 Roma.6 Cantico.5

Matth.9

1.Cor.3 Pſal.125

DE Cappis. Caput XXIIII.

CAppas quoque in maioribus feſtis ſuperinduimus, ut amplius in deo gloriemur, aſpicientes in futuram reſurrectionem, quando omnes electi, (quibus nunc poſt depoſitionem carnis in anima tantum remuneratis, ſingulæ ſtolæ albæ datæ ſunt) binas accipient ſtolas, ſcilicet requiem animarum, & reſuſcitatorũ glorioſam immortalitatem corporum. Quæ cappæ bene ab anteriori parte patulæ ſunt, & omnino pręter ſolam neceſſariam fibulam inconſutæ, quia profecto immutata iam & immortalia corpora nullis animam obcludent anguſtijs, corda non contegent, nec obſiſtent internæ ſanctæ trinitatis contemplationi. ¶ Fimbrijs quoque ſubterornatę ſunt, quia nil noſtræ tunc deerit perfectioni: ſed quod nunc ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus, cognoſcemus ſicut & cogniti ſumus, quia facie ad faciem uidebimus.

Cappæ deſignant ſtolã immortalitatis. Apocal.6 1.Cor.15

1.Cor.13

DE Raſura capitum. Caput XXV.

Verun-

Cur raſura nullo tegit ornatu.

VEruntamen ſic ſubornati, caput intactum præferimus,& raſurã, quam coronam nominamus, nullo ornamento contegimus. Non eſt enim plenum gaudium noſtrum, quia non in re præſentium, ſed in ſpe gaudemus futurorum. ¶ Iccirco autem raſi ſumus, quia filij ſumus Chore, id eſt, calui, ſcilicet domini noſtri Ieſu Chriſti, qui in caluariæ loco crucifixus eſt, dictumq; eſt ei, uidelicet uero Heliſæo, à ſtultis & inſenſatis pueris cum illuſione: Aſcende calue: Aſcende calue. Rafis ergo capitibus antiquam Nazaræorum legem immutauimus. Olim nanque Nazaræi capillos nutriebant, nos econtra capillos decidimus, quia Nazaræorum princeps, dominus Chriſtus decaluatus, id eſt, in loco caluariæ, ubi damnatorum capita abſcindebãtur, crucifixus eſt. ¶ Dalila, id eſt, paupercula, & mentis inops ſynagoga, raſit caput fortiſſimi Samſon, id eſt, ſolis noſtri, & tradidit in manus Philiſtinorum. At ille captus quaſi uictus, eos qui ſe cœperãt uicit, pluresq; hoſtium occidit mortuus, quàm occiderat uiuus. Mortuus enim dominus infernum confregit, mortem uicit, uitam reddidit. Nos quàmuis in ſupradictis ornatib⁹ de uictoria eius gaudeamus, tamen in raſura capitum decaluationem eius per compaſſionem lugemus. ¶ Hoc autem humilitatis inſigne uocamus coronam, id eſt, uictoriã, quia fidelis illa domini decaluatio, cuius hæc raſura ſignum eſt, procul dubio uictoria eſt, triumphus eſt, honor & gloria noſtra eſt. Mihi autem abſit gloriari, ait uas electionis, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Sed nondum apparuit hæc gloria quid erit: habetq; adhuc triſtitiæ ſpeciem, donec triſtitia conuertatur in gaudium, & gaudium noſtrum plenum ſit.

Corona uictoriæ inſigne.

Galat. 6

Iohan. 16

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER TERTIVS.

DE Ordine eccleſiaſtico ab aduentu domini, Prologus.

In ſuperioribus difficilior nauigatio.

NGVSTIORIBVS ATQVE PROFVNDIORIBUS enauigauit oratio, dum ſuperius ſacramentum domini corporis & ſanguinis pertentans potius quàm perluſtrans, nullum fidei paſſa eſt periculum, ſatisq; confidit in deo iam adulta uel exercitata fide, quia quotieſcunq; per hoc profundum fuerit nauigandum, nullum alicuius obice ſaxi incurrit naufragium. Nunc iuxta propoſitum noſtrum, ad ordinem anni, qui circa ipſum agitur ſacramentum, ingredientes. Ipſum, quo regimur, ſanctum poſcimus ſpiritum, ut placida ſui fauoris aura noſtrum implere uelum non deſinat, donec propoſitũ opus ad optatę conſummationis portum perducat. Quod ab aduentu domini inchoantes, primum cur illud tempus ſic nuncupetur, uel quid hoc ſignificet uocabulo, conſulta cauſarum ratione noſſe debemus.

De ordine anni agendum deinceps.

DE Aduentu. Caput I.

Cur Aduentus nominatur certa pars anni.

TEmpus quod dominicę natiuitatis memoriam antecedit, ideo aduentus nuncupatur, quia totus eius eccleſiaſticus ordo iuxta contemplationem aduentus domini diſpoſitus eſt. Aduenire autem dominus recte dicitur, qui ubiq; eſt inuiſibili præſentia maieſtatis, dum aſſumpto eo quod uiſibile eſt noſtrum, uiſibus carnis uiſibilem ſe oſtendit. Quod tunc factũ eſt, quando uerbum, per quod omnia facta ſunt, quod erat in mundo, & mundus per ipſum factus eſt, ſed mundus eum non cognouit, caro factum eſt ut uiſibiliter habitaret in nobis: itemq; futurum eſt, quando is qui nunc à dextris dei ſedet, & licet nobiſcum ſit uſque ad conſummationem ſeculi, non aliud aſſumẽdo, ſed quod ſemel aſſumpſit nobis repręſentando, & ſicut ipſe dixit: Videbimus filium hominis uenientem in nubibus cœli, cum poteſtate magna & maieſtate. Illud igitur tempus quod dominicæ natiuitatis memoriam antecedit, idcirco aduentus nuncupatur, quia hæc, quæ dicta ſunt, partim pręterita, partim futura commemorantur. ¶ Nam prima dominica, primus aduentus iam præteritus quaſi futurus, in perſona antiquæ commemoratur eccleſiæ. ¶ Secunda & tertia dominica, ſecundus aduentus expectantibus & deſiderantibus, iamiam inſtare, propheticis atque apoſtolicis tubis denuntiatur. Ideo uero ſecundus aduentus duabus dominicis declamatur, quia primum aduentum ſola, quę pręceſſit incarnationem domini, eccleſia promiſſum expectauit: ſecundum autem tam prædecens quàm ſubſequens audiuit, illa propheticis tantum, hæc

Iohan. 1

Matth. ult.

Matth. 24

Lucæ 21

Prima dñica Aduentus.

Secũda & tertia.

hæc autem propheticis pariter atque apoſtolicis edocta præconijs. Quapropter in ſecunda ex ipſis dominicis propheticũ perſonat officium, quod eſt populus Syon. In tertio uero apoſtolicũ: Gaudete in domino ſemper. ¶ Quarta dominica, quæ ſemper dominici natalis diem nouiſſima reſpicit, tempus illud commemorat, quo imprægnato iam & tumido utero uirginis prope erat dominus, & calcians ſe diuinitas, corrigiam illam ſuæ ligabat incarnationis, quam in Euangelio eiuſdem dominicæ Iohannes ſe non eſſe dignum ſoluere profitetur. Quarta. Matth. 3 Lucæ 3

DE Prima dominica aduentus domini. Caput II.

QVod hæc ita ſint, ex ipſis earundem dominicarum patenter cognoſci poteſt officijs. Nam prima dominica non iam retributionem ſed initium iuſtitię poſtulat humanum genus. Nec iam patriam attingit, ſed uiam ſibi poſtulat oſtendi. ¶ Ait enim: Vias tuas domine demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me. Vox hæc ueteris hominis eſt, originalis peccati uinculis alligati, & in ſuam cœleſtem patriam neſcientis redire, nec ualentis. ¶ Propter quod illa tunc Euãgelij lectio recitatur, in qua uel maxime commendantur illæ domini uiæ, per quas illuc, unde corruit homo, debeat & poſſit redire, ſcilicet obedientia, manſuetudo & humilitas charitasq; ſumma. ¶ Obediens nanque patri, ut pateretur pro nobis, ultro ad paſſionis locum uenit manſuetus & humilis, ſicut propheta de illo prædixit: Dicite filiæ Syon, ecce rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper pullum aſinę. Charitas autem erat illa, qua maior non eſt, ſicut ipſe dixit: Maiorem hac dilectione nemo habet, & cętera. Præterea tota primi aduentus cauſa, in illa ſancti Euangelij lectione typice continetur. Sed de hoc ſuperius dictum eſt, ubi ad comprobandum quod Euangelio cohæreant, & conſentiant cætera membra officij, quemadmodum corpus capiti, huius dominicę officium exempli gratia poſitum eſt. ¶ Aſinam nanque alligatam uel pullum eius humanum genus ſignificare nouimus, ad cuius ſolutionem dominum adueniſſe manifeſtum eſt, ut ſeſſor & poſſeſſor noſtri factus, in cœleſtem Hieruſalẽ per uias ſuas equitatu ſalutis nos reduceret. ¶ Igitur ex officio conſtat primam dominicam primum domini ſpectare aduentum. Cuius officij conſtat hanc eſſe intentionem, ut his, quibus nec dum uenit dominus (illis enim nec dum aduenit qui fidem incarnationis eius nondum receperunt, illis, inquam, qui nec dum in aduentu eius crediderunt) adueniat tanta ſalus per fidẽ, ut confidentes in domino non erubeſcant, neq; irrideant inimici, id eſt, dæmones diutius aſinam illam, quam alligauerunt uinculis peccatorum, ſed ſolutæ uias dominus demonſtret illi, & ſemitas ſuas doceat. Hoc in introitu, in graduali, & in alleluia manifeſte conclamatur. ¶ Interuenit Apoſtolus Paulus, & in lectione epiſtolæ demonſtrat aſinæ uias, quas ambulare uel quas non ambulare debeat. Quarum demonſtrationem ſic inchoat: Scientes quia hora eſt iam nos de ſomno ſurgere. Nimirum hæc & reliqua dicens, quaſi fidus auriga, aſcenſuro domino, ut dietam ſuam perficiat, Aſinam infrenat, quo rectas uias teneat, ad ſummum dicens, ſed induimini dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM, quod idem eſt, ac ſi dicat eidem aſinæ: Aſcenſorem ſuſcipe regem Syon. ¶ Quod autem poſt Euangelium, idem clamat offerenda quod antiphona ad introitum hoc innuit, quòd aſina illa, etiam cum acceperit ſeſſorem ſuum dominum, ſecura eſſe non debet, priuſquam perueniat cum equite ſuo in ſupernam ciuitatem Hieruſalem. Poteſt enim fieri, ut offenſus eques ſuum uelit mutare uehiculum, quod prius probaſſe uiſus eſt, ideo perſeuerat in offertorio dicere eccleſia, quod in introitu dixerat, addendo: Dirige me in ueritate tua, & cætera. ¶ Communio quoq; Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Manifeſte uox eſt antiquæ eccleſiæ, primum, domini expectantis aduentum: quando de benignitate ſpiritus ſancti terra noſtra, id eſt, uterus uirginis concipiens, dedit fructum ſuum, deum & hominem proferens, benedicta in æternum. ¶ Ea quæ dicta eſt ad introitum collecta, quæq; ſuper oblata, quæq; ad complendam, manifeſte ad idem, ſcilicet ad primum domini reſpiciunt aduentum.

Introitus. Pſal. 24

Euangelium.

Obedientia Chriſti. Zacha. 9

Charitas eius. Iohan. 15

Lib. 1. in fine.

Pullus aſinæ genus humanum

Intentio officij primę dñicæ.

Pſal. 84

Epiſtola Pauli. Roma. 13

Offertorium.

Cõmunio. Pſal. 84

Collectæ.

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum fiat.

NOtandum quoque, quia ſtatio, dominica hac iuxta ſacratiſſimam ordinationem uigilãtiſſimi papæ Gregorii, iure ad ſanctum Petrum fit: Ipſe eſt unus, imò primus diſcipulorum, qui ad ſoluendam illam magnam aſinam miſſi ſunt. ¶ Siquidem & in apoſtolatu circunciſionis deus illi operatus eſt, & inter gentes cum cõſorte ſuo beato Paulo eadem legatione functus, pro Chriſto Romam ingreſſus eſt, ut imperium orbis tanquam prædictæ caput aſinæ ſolueret. ita ut pulchre nobis illi duo, qui à monte oliuarum miſſi ſunt, ad ſoluendam illam animalem aſinam in typum omnium prædicatorum, in his duobus uidelicet Petro & Paulo repræſentati uideantur, qui caput mundi Romam domini Chriſti regis ęterni uehiculum & habitaculum currum atque thronum effecerunt.

Statio à ſãcto Grego. inſtituta. Galat 2 Petrus & Paulus Romam Chriſto ſubiugarũt.

Cur in aduentu nõ utunt, cõſuetis ueſtibus ſacris Diaconus & Subdiaconus.

EX tunc uſque ad ſacram dominici natalis noctem, diaconus & ſubdiaconus imminuti procedunt. Nam neq; diaconus dalmaticam, neque ſubdiaconus induit tunicam. Subdiaconus

tanquam lex, quæ ante incarnationem domini carebat ornatu Euãgelij: diaconus tanquam ipſum Euangelium, cuius claritas, quanta ſit, nondum apparuerat ante ſacramenta natiuitatis, paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis domini. Horum enim non præſentiam ſed expectationem ſignificat tempus illud: propter quod & aduentus domini (ut dictum eſt) nuncupatur. ¶ Vtuntur autem interdum caſulis, quam ueſtem ſacerdotis eſſe diximus, cum de habitu eius loqueremur. Quod neminem mouere debet. Non enim ſic utũtur caſulis ſubdiaconus aut diaconus ut in ipſis legant uel miniſtrent, ſed lecturi aut miniſtraturi illas exuunt, manifeſte profitentes, illam ſuam non eſſe ueſtem, nec propter ſuum ordinẽ ſibi debitam: ſed propter dominicæ uel alicuius feſti reuerentiam ſe accipere accommodatam, ut inopem atq; indecentem cõſolentur expoliationem. ¶ Eandem ob cauſam: Gloria in excelſis deo, tunc non dicitur, & Ite miſſa eſt intermittitur: quia uidelicet illud tẽpus ſignat (ut dictum eſt) quo adhuc expectabatur gaudium pacis, & illud, quo nunc uſque ſoliciti præſtolamur conſummationem noſtræ ſalutis.

Cur aliquã do utũr caſulis.

Supra lib. 2. cap. 22

Cur gloria in excelſis uel Ite miſſa eſt, non dicuntur.

DE Dominica ſecunda. Caput III.

DOminica ſecũda ſtatio ad ſanctã Hieruſalem. Totum em̃ officium eiuſdẽ dominicæ ad lætificandũ cor illius, decantat, quæ primũ filij dei recepit aduentũ, quæq; per fidẽ iuſtificata, & pacẽ habens ad deũ, deſiderat in ſecũdo aduentu uidere glorioſum regẽ ſuum. Mulier quippe caſta eſt, quæ uiri ſui abſentiã plorat, præſentiã deſiderat: & ſic unici ſponſi ſui ſuſpirat thalamum, quemadmodũ deſiderat ceruus ad fontes aquarũ. Huic ergo deſiderãti, feſtinãti, atq; anhelãti, præſens officiũ lætitiã prænuntiat, ſpem inculcat, patientiã prædicat. ¶ Primũ Euangelij ſententiam cõtemplemur, cui cæteræ officij partes, plenæ gaudij, plenæ conſolationis & pacis, cõſonare probẽtur. Præmiſſis ſignis, quæ glorioſum illum aduentũ præceſſura ſunt. His ergo, inquit dñs, fieri incipientibus, leuate capita ueſtra, quoniã appropinquabit redẽptio ueſtra. Leuate capita ueſtra, ait beatus Gregorius, id eſt, exhilarate corda. ¶ Iuxta huius ueridici promiſſi conſolationẽ, præcinit ad introitum tuba prophetica populo Syon. Ecce, in quiẽs, dñs ueniet ad ſaluandas gẽtes, & auditã faciet dñs gloriã uocis ſuæ in lætitia cordis ueſtri. Paruulus em̃ & pupillus eſt in hoc exilio natus populus Syon, peregrina matre, & illo, quẽ nunq; uidit, genitus patre: patrem abſentẽ gemitibus querẽs, & aſſiduis cœlũ pulſans uagitibus, quo patrẽ ſuum abiſſe, matre narrante, audiuit, & uix infantulus intellexit. Cui flenti & in orationibus uagiẽti cõmiſereſcens mater, totum hoc officiũ canit, iamiã imminere cõteſtans deſiderãti reditũ patris, & audiendã eſſe gloriam uocis eius quando dicet: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ: In lætitia, inquit, cordis ueſtri, quæ tota erit, ut ſignis eius fieri incipientibus, iuxta dñi dictũ, debeamus leuare capita noſtra, id eſt, exhilarare corda. ¶ Quod quia per nos fieri nõ poteſt, niſi nos ipſe gaudio ſpiritus ſui lætificet: recte in collecta depreçamur dicẽtes: Excita dñe corda noſtra, id eſt, leua atq; exhilara, ad præparãdas unigeniti tui uias, ſcilicet, ut parata ſint, occurrere illi: non per timorẽ fugiendo, ſed cum amore aduentũ eius excipiendo. ¶ Ad hæc opportune nobis hęc apoſtolica lectio recitatur. Quæcunq; ſcripta ſunt ad noſtrã doctrinã ſcripta ſunt, ut per patientiam & conſolationẽ ſcripturarũ ſpem habeamus, & reliqua. Valet em̃ ad correptionẽ impatientis animæ, & nimis ægre cupiẽtis diſſolui, & cum Chriſto eſſe, dum abundantiã ſpei nobis optãdo, moras uenturi dñi noſtri ferre ſuader, cum pace & gaudio. ¶ Graduale manifeſte uenturũ eum canẽs, cuius ſpecies decoris ex Syon eſt, iuxta illud, quia ſalus ex Iudæis eſt, eandem lætitiã ſanctis eius prædicat, qui cõgregandi ſunt ad dexterã eius, eo quod ordinauerint teſtamentũ eius nouum ſuper uetera ſacrificia. ¶ Alleluia duobus fœcundũ uerſibus primo uerſu gaudiũ ſpei prædicat, eius, cui dictũ eſt, in domũ domini ibimus, lætitiãq; ex re futuram, ubi ſtabunt pedes eius in atrijs Hieruſalẽ. ¶ Lecto autẽ ſupradicto Euangelio præcentore gaudij, & cõfirmata promiſſione ueritatis, ubi dicit: Cœlũ & terra tranſibunt, uerba autẽ mea nõ tranſibunt, iam uelut cõſolatione recepta, gratulatur populus Syon, & dicit credens ueritati: Deus tu cõuertens uiuificabis nos, & plebs tua lætabitur in te. Viuificabis nos, inquit, ſcilicet per reſurrectionẽ, conuertens nunc per fidem, & plebs tua lætabitur in te. Lætabuntur filij ſponſi reddita ſibi eius præſentia, & priſtina triſtitia in gaudium cõuerſa, pleno gaudebunt gaudio. ¶ Longum nimis eſt, neq; à nobis propoſitũ exponẽtis more omnia perſequi. Solam em̃ concordiam cuiuſq; officij, uelut compagẽ cuiuſq; corporis perquirere propoſitum eſt. ¶ Summa igitur huius officij eſt, ut peregrina Hieruſalẽ, id eſt, eccleſia præſens, huius uitæ exiliũ ſpe patiẽtiſſima perferat, & cum ſecundũ Euangelii iam dicti pra monſtrationem, mundi ruinã imminere cognouerit, leuet caput ſuum, & iuxta cõmunionis cohortationem ſurgat, & ſtet in excelſo, terrena reſpuens & amãs cœleſtia, ſicut petit collecta quæ dicitur ad cõplendum, & uideat iocunditatẽ quæ ueniet ſibi à deo ſuo, ac uelut propinquante æſtate mœroris ſui nubila diſcutiat, quia uitæ dies æterni ſolis claritate fulgeſcunt.

Deſideriũ eccleſiæ ꝑ ſecũdo aduẽtu Chriſti. Roma. 5 Pſal. 41

Euangeliũ de ſecundo aduentu. Lucæ 21

Introitus. Eſaiæ 30

Cõſolatio eccleſiæ de abſente patre. Marci ult. Actor. 1 Matth. 25

Collecta.

Epiſtola. Roma. 15

Philip. 1

Graduale. Pſal. 49

Iohan. 4 Pſal. 49

Alleluia. Pſal. 121

Offertorij. Lucæ 21 Pſal. 84

Iohan. 16

Sũma huius officij. Baruch. 5

Apocal. 21

DE Dominicæ tertiæ officio. Caput IIII.

Domini-

Cõsolatio prælatoꝝ.

DOminicæ tertię totum officium consolationem decantant, maxime rectoribus ec cleſiarum: quorum ſtatus quanto eminentior, tanto uita iudicijs hominum ſubiectior, & tanto magis perſæpe apud homines laceratur opinio, quanto eorum meritum in diuino fulget iudicio. Venturum nanque illis annuntiat, qui harum illuminet abſcondita tenebrarum: quia ipſe iudex eorum eſt & conſcius, qui omnino errare non nouit iudicio. ¶ Vt ergo tanto teſte uel iudice uenturo gaudeant uel quid de illo ſperent ut ſciant, opportune recitatur illud præclarum atque famoſum, quod de Iohanne Baptiſta per hibuit teſtimonium, dicens: Amen dico uobis, inter natos mulierum non ſurrexit maior Iohanne Baptiſta. Magnum teſtimonium, grande præconium. Negauit Deus hominem eſſe illum mollibus ueſtitum, negauit harundinem eſſe uento agitatam, enuntiauit officio uel meritis eſſe angelũ. Oſtendit in uno quod in omnibus facturus eſt, quando ueniens ad iudicium in conſpectu patris & ſanctorum angelorum, congrua ſingulis teſtimonia reddet. ¶ Quis ergo nõ erubeſcet flere, eo quod competens ſuis meritis non habeat ex hominibus teſtimoniũ, tanto ſibi repoſito in cœlis precone meritorum. Gaudete potius in domino ſemper, iterum dico gaudete, inquit Apoſtolus, (q̃d cantamus in introitu) modeſtia ueſtra nota ſit omnibus hominibus. Quod ſi oculos ſuos compreſſerint, & lucem ueſtram coram eis lucentem uidere noluerint, nihil ſoliciti ſitis, dominus prope eſt, qui lucem ueſtram uidere nolentibus inget, tantummodo petitiones ueſtræ innoteſcant apud deum. Vnus enim ille teſtis, contra omnes criminatores præualebit. ¶ Promiſſam conſolationem hanc ſubſequens compleri collecta poſtulat, dicens: Aurem tuam domine precibus noſtris accommoda, & mentis noſtræ tenebras gratia tuæ uiſitationis illuſtra. Tenebras enim, quas patimur, in eo quod errãtes falſo iudicamur & iudicamus, illuſtrabit eius aduentus, quem non tardari poſcimus, ſicut in ſubſequenti lectione epiſtolę ait idem Apoſtolus. ¶ Nolite ante tempus iudicare, quo aduſq; ueniat dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit cõſilia cordium. Tota enim hæc lectio tendit in hoc, ut nobis pro minimo ſit iudicari ab humano die, ſicut fuit Iohanni, qui (ut ſupra dictum eſt) in Euangelio prædicatur à domino harundo uento agitata non eſſe. ¶ De eadem re dominus flebiliter poſtulatur in graduali, præmiſſa laude competenti. Qui ſedes domine ſuper Cherubim, & cætera. Nam in eo quod ſedet ſuper Cherubim, id eſt, ſuper plenitudinem ſcientiæ, nouit & poteſt occultam cordium noſtrorum abyſſum penetrare, & quæcunque ibi latent, uero teſtimonio in publicum proferre. ¶ Ad hoc iuxta uocem Pſalmi, quæ in alleluia perſonat, excitabit potẽtiam ſuam, & ueniet. ¶ Et ſicut in offerenda, quaſi iam factum, quia proculdubio futurum eſt, pręſumimus dicendo: Benedixiſti domine terram tuam, auertiſti captiuitatem Iacob, gaudebunt electi ſtantes à dextris, teſtimonio ſibi reddito à uero iudice, & libertatem accipiẽt filiorum dei, iuxta quod in alio loco ſcriptũ eſt: Cum auerterit dominus captiuitatẽ plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael. ¶ Cuius libertatis ſpe confortat puſillanimes tuba prophetica in communione: Dicite puſillanimes, cõfortamini, & nolite timere, qui ſæpe dum humana cõtra ſe audiuit præiudicia, quàm uis de repoſito in cõſcientia theſauro debeant cõſolari, tamen ualde trepidant, quia necdum ſciunt quales in illo tremendo dei iudicio inueniendi ſunt. Vnde beatus Gregorius, qui multis hominum præiudicijs fatigatus, ſatis & plus alijs multis erat expertus, quid paterẽtur uel quanta intra hęc conſolatione indigerent rectores eccleſiæ, & iccirco hoc illis celebri ſtationem officium dedicauit, ſcribens ad Mauricium imperatorem, inter cætera dicit: Quod autem dominorum pietas illud mihi pauendum & terribile omnipotentis dei iudicium intentat, rogo per eundem omnipotentem dominũ, ne hoc ulterius faciat. Nam adhuc neſcimus, quis ibi qualis ſit. Et Paulus egregius prædicator admonet, dicens: Nolite ante tempus iudicare, donec ueniat dñs, qui & illuminabit abſcõdita tenebrarũ, & manifeſtabit cogitatiões cordiũ.

Introitus.

Teſtimonium Chriſti de Iohãne Baptiſta. Matth. 11

Philip 4

Collecta.

Epiſtola. 1. Cor. 4 Matth. 11

Graduale. Pſal. 79

Alleluia. Ibidem.

Offerenda. Pſal. 84 Roma 8 Pſal. 13

Cõmunio. Eſaiæ 35

Gregorius i regiſt. lib. 4. epiſt. 31

1. Cor. 4

Cur ſtatio ad ſanctum Petrum.

SCiendum uero eſt, præſentis dominicæ officio ſtationem congrue fieri ad ſanctũ Petrum, quia uidelicet ille rectorum eccleſiæ primus & præcipuus eſt: quibus idem officium prædicat gaudium & patientiam in tribulatione, longanimitatem in ſpe, quorum in animo quanta preſſura ſit, & præter illa quæ extrinſecus ſunt, quanta inſtantia quotidiana, quanta ſolicitudo commiſſarum ſibi animarum, nulli præter ipſos qui experti ſunt, perfecte & liquido nouerunt, quàmuis frequenti lectione, maxime ex libris beati Gregorij nonnulla ex parte à ſtudioſis & cordatis lectoribus queant cognoſci. ¶ Ipſe autem beatus Gregorius egregium Romanæ ſedis poſt Petrum apoſtolum decus, qui optime (ut dictum eſt) angoris eius conſcius extitit, hoc ſeſe cum illis officio conſolatus eſt: quippe qui (ut in libro uitæ ipſius legimus) ſtationes per baſilicas uel beatorum martyrum cœmiteria (ſecundum quod hactenus plebs Romana, quaſi eo uiuẽte, certatim diſcurrit) ſolicitus ordinauit: per quas & ipſe ſimul diſcurrẽs dum adhuc loqui prævaluit, uiginti homilias Euangelij diuerſo tempore declamauit, reliquas uero eiuſdem numeri dictitauit quidem, ſed laſſeſcente ſtomacho, languore continuo,

Petrus rectoꝝ eccleſiæ primus

2. Cor. 11

S. Gregor. ſtationum inſtitutor.

Homiliæ Gregorij.

aliꝭ pronuntiãdas commiſit. Qui ſicut uere dulciſſimum ſancti ſpiritus organum, quicquid ſcripſit, digito dei dictante concepit: ſic eaſdem ſtationes non ſine eodem ſpiritu diſpoſuit, & tam hæc, quàm cætera eius opera, tanquam aurum, rutilant in Chriſti eccleſia.

DE Quatuor temporum ieiunꝭs. Caput V.

Cur feria quarta & ſexta potiſſimum ieiunatur.

INter cæteras hebdomadæ ferias, quarta & ſexta feria maxime ieiunꝭs ideo deputantur: quia dominicæ paſſionis memoria præ aliis inſignitę ſunt. Quarta nanque feria dominus à Iuda traditore uenditus, & ſexta à Iudæis crucifixus eſt. Itaque & per ſingulas dominicas proprias Euangeliorum & epiſtolarum lectiones habent, & ieiuniis, litaniis atque abſtinentiis pœnitentium magis idoneæ iudicatę ſunt: ut quibus diebus, innocens dominus uenditus, & pro ſeruis ſuis paſſus eſt, ſeruus peccator fleat & ieiunet, & lectionem ſanctam (quæ eſt animæ pabulum) ſolennius audiat. ¶ Quapropter quatuor temporum ieiunia per eaſdem ferias celebrari inſtituta ſunt, addita dominicæ ſepulturæ die, ſcilicet ſabbato, ut tres dies ieiunii ſint, quatenus trium menſium cuiuſque temporis temperiem bonam, trium dierum, quibus ieiunamus, ſalubri commercio impetremus, & pro menſe diem unum domino offerentes, tranquillam & quietam hanc uitam, ſub elementis mundi, à ſpiritualibus nequitiis, & ab aëriarum malignitate tempeſtatum peragamus.

Matth. 26

Ratio ieiunij quatuor temporũ.

Ephe. 6

DE Ieiunio in aduentu domini. Caput VI.

Quarta feria ieiunꝭ.

TErtia igitur dominici aduentus hebdomoda, quarta feria brumalis temporis ieiunium præfixum eſt: quod propter aduentum domini aliorum temporum ieiuniis celebrius eſt, & officiũ tam diurnum q̃ nocturnũ magis plenariũ habet, ad ipſum domini pertinẽs aduentũ, ut dum caro ieiuniis affligitur, anima redẽptionis ſuę teſtimoniis, ex lectione ſacra, uel cõcentu eccleſię, copioſius lętetur. ¶ Prima ieiunii die, ſcilicet quarta feria ſtatio ad ſanctam Mariam cõuenienter ordinata eſt. Ad illud enim templum domini, ad illud ſacrariũ ſpiritus ſancti: in quo totus deus nouẽ menſibus habitans dignatus eſt homo fieri: totum eius diei officiũ proprie pertinere manifeſtũ eſt. Nam ex Euangelio dñica recitaſ annuntiatio uel incarnatio, propheticis tubis ante declamata, per angelũ præſentialiter allata, per fidẽ beatæ uirginis ſuſcepta, per incorruptũ ei⁹ uterꝫ cõpleta & reddita. ¶ Quę omnia propheticus clangor in introitu breuiter præcinens: Rorate cœli, inquit, & cætera. Dicendo, rorate cœli deſuper, miniſteriũ angelicę expreſſit allocutionis, qua uerbũ deus in interiorem aurem credulę uirginis, ſicut pluuia in uellus, deſcendit, & per hoc quod ait, & nubes pluant iuſtum, ſe atq; cæteros prophetas, qui ut nubes iuſtũ, ſcilicet Chriſtũ & fideles eius in terra cordis noſtri cœleſti doctrina depluunt. Aperiatur, inquit, terra ſuſcipiẽdo uerbũ & dicendo, ecce ancilla dñi, fiat mihi ſecundũ uerbum tuũ, & germinet ſaluatorẽ, benedictã inæternum, deum nobis proferens & hominẽ. Quæ poſt hæc ſequunt, omnia ſimiliter euangelico ſenſui cõſonant. ¶ Epiſtolaris lectio ieiunantiũ animas dupliciter reficiẽs. Primo montẽ illum prædicat, qui ſecundũ conſonũ Euangeliũ, ſedem ſuſcipiẽs Dauid patris ſui, & de lapide paruo creſcẽs in montẽ, & implens orbẽ terrarũ, regnabit in domo Iacob in æternũ. ¶ Cui lectioni pulchre ſuccinit uerſus ſubſequẽs gradualis, quis aſcẽdit in montẽ dñi, &c. Quia uidelicet nõ niſi innocẽs manibus & mũdo corde, & cuius uita cõcordat cum fide, partẽ habebit in illa dñi incarnatione. ¶ Reliqua officii membra patenter ad eundẽ Euangelii ſenſum pertinent, nec ad hoc probandum immorari opus eſt, quoniam manifeſtum eſt. Igitur hac die ſecundum huiuſmodi officium ſtatio ad ſanctam Mariam conuenienter ordinata eſt.

Statio ad ſanctã Mariam.

Lucæ 1

Introitus.

Eſaiæ 45

Iudic. 6

Lucæ 1

Epiſtola.

Eſaiæ 2

Danielis 2

Graduale.

Pſal. 23

DE Feria ſexta Ieiunii. Caput VII.

Statio ad ſanctos apoſtolos.

SExta uero feria ſtatio ad ſanctos apoſtolos præſcripta eſt. Ratio quidẽ occultior eſt, ſed quærentibus parua ex ſcintilla citius elucet. Nam in Euangelio diei præſentis, in cantico beatæ uirginis dignum illud memoria dictum eſt, q̃d patenter ad ipſos apoſtolos attinet: Depoſuit potentes de ſede & exaltauit humiles. ¶ Nam de ſede ſpiritualis magiſterij, de cathedra Moyſi, depoſuit potentes de ſede, id eſt, ſuperbos, ſcribas & phariſæos, & exaltauit in eandem ſedem, humiles apoſtolos: Sicut aliàs ipſe dominus: Confiteor tibi, inquit, pater domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. ¶ Quod quia in ueritate iudicii factum eſt, & cum hæc diceret beata uirgo, prope erat dominus, ſcilicet in utero eius, bene congruit hic introitus. Prope eſto domine, & omnes uiæ tuæ ueritas. ¶ Et quia florente tunc uirga de radice Ieſſe, iam requieſcebat ſuper florem eius ſpiritus domini, ut de plenitudine eius accipiens Iohannes, exultaret in utero Elizabet: apte concinit Euangelio hæc epiſtola. Egredietur uirga de radice Ieſſe, & cætera. Singula percurrere nimis longum eſt, & quia per ſe patent, quod ad eandem rem pertineant, faſtidioſum eſt. ¶ Communio tandem, ecce dominus ueniet & omnes ſancti eius cum eo, ad eorundem perſpicue ſpectat glorificationem apoſtolorum, qui cum eo uenturi ſunt in ſecundo aduentu eius ad iudicium.

Depoſuit potẽtes de ſede.

Matth. 11

Introitus.

Pſal. 118

Epiſtola Iohan. 1

Lucæ 1

Eſaiæ 11

Cõmunio.

zacha. 14

Cur una tantum lectio legatur ad Miſſam, Caput VIII.

Quæri

QVæri autem poteſt, cur quarta feria prima ſcilicet die ieiunij, duæ ſint lectiones, duoq; aſcripta gradualia, ſexta feria una tantum lectio: ſequenti uero ſabbato legantur ſex? ¶ Ad quod reſpondendū, quia cum quarta feria duas legerimus, ſexta ſecundum profectum ieiunij tres legere deberemus, ſabbato autē quatuor: Verum quia ſabbato ſolent ordinationes fieri, translatæ à feria ſexta duæ, quatuor ſabbati lectionibus appoſitæ ſunt, ut his maxime ſacri officij proferenda reſeruetur opulentia, qua & ieiunantes, & ſacrorum ordinum tyrones deſcripti ſunt. Cur ſabbato ſex lectiones legūtur.

Cur ſabbato ieiunij duodecim lectiones titulentur, cum ſex tantum legantur.

SCiendum quoque, quòd cum ſabbato ſex tantum legendæ ſint duodecim in titulis lectiones ea de cauſa prænotantur, quia cum Romana eccleſia de Latinis & Græcis eſſet permixta, ſingulæ lectiones in utraq; lingua recitabantur. Nam in una lingua recitatæ, ab utriuſq; linguæ populis intelligi non poterant. Itaque dum unaquæque bis legitur, duplicato ſenario lectionum numero duodecim computantur. ¶ Præterea notandum eſt, ordinationum ſacramenta dominicæ diei deputari, cuius in ueſpera fiunt, & tam ueſpera ſabbati quàm mane primi ſabbati poſſe & licere ieiunijs à ieiunantibus celebrari. Ordinationes aſcribūtur diei dominicæ.

Sententia Leonis papæ, quod ordinationes, cum ſabbati ueſperæ fiant, ad diem dominicam pertineant. Caput IX.

DIcit enim magnus Leo, ſcribens ad Dioſcorum Alexandrinę ciuitatis epiſcopum. Quod à patribus noſtris propenſiore cura ſeruatum eſſe nouimus, à uobis quoque uolumus cuſtodiri: ut nō paſſim diebus omnibus ſacerdotalis uel Leuitica ordinatio celebretur, ſed poſt diem ſabbati, hoc eſt noctis eius, quæ in prima ſabbati luceſcit, exordio ſub lege diuini officij ſubſtituantur, in quibus his, qui conſecrandi ſunt, ieiunis à ieiunantibus ſacra benedictio conferatur, quod eiuſdem obſeruantiæ erit, ſi mane ipſo die dominico continuato ſabbati ieiunio celebretur, à quo tempore præcedentis noctis initia non recedunt: quam ad diem reſurrectionis (ſicut etiam in paſcha domini declaratur) pertinere non dubium eſt. ¶ Nam propter authoritatem conſuetudinis, quam ex apoſtolica nouimus uenire doctrina, etiam ſacra ſcriptura manifeſtat, quod cum apoſtoli Paulū & Barnabam ex præcepto ſancti ſpiritus ad euangelizandū gentibus mitterent, ieiunantes & orantes impoſuerunt ei manus, ut intelligamus, quanta & dantium & accipiētium deuotione curandum ſit, ne tantæ benedictionis ſacramentum negligenter uideatur impletum. ¶ Et ideo pie & laudabiliter apoſtolicis * mores geſſeris inſtitutis, ſi hanc ordinandorum ſacerdotum formam per eccleſias, quibus dominus præeſſe te uoluit, etiam ipſe ſeruaueris, ut his, qui conſecrandi ſunt, nunquam benedictio, niſi in die reſurrectionis dominicæ tribuatur, cui à ueſpere ſabbati initium conſtat aſcribi, & quæ tantis diuinarum diſpenſationum myſterijs eſt conſecrata, ut quicquid à domino eſt inſignius cōſtitutum, in huius diei dignitate ſit geſtum. In hac mundus ſumpſit exordium, in hac per reſurrectionem Chriſti, & mors interitum, & uita ſumpſit initium. In hac apoſtoli à domino prædicandi omnibus gentibus Euangelij tubam ſumunt, & inferendum uniuerſo mundo ſacramētum regenerationis accipiunt. In hac (ſicut Beatus Euangeliſta Iohannes teſtatur) cum congregatis in unum diſcipulis, clauſis ianuis, ad eos dominus introiſſet, inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorum detinueritis, detenta erunt. In hac denique promiſſus à domino apoſtolis ſpiritus ſanctus aduenit, ita cœleſti quadam regula inſinuatum & traditum nouerimus, in illa die celebranda nobis eſſe myſteria ſacerdotalium, in qua * collecta ſunt omnium dona gratiarum. Ordinationes à ieiunis & conferri & ſuſcipi debent. Actor. 13 Lege * morem. Præconia diei dñicæ. Iohan. 20 Actor. 2 Lege * collata.

Item, de Sabbato, & cur ſtatio ad ſanctum Petrum. Caput X.

HOc ſabbato, & omnibus horum quatuor temporū ſabbatis, ſtatio ad Sanctum Petrum congrue celebratur. Cui enim primo poſt Chriſtum eccleſiæ ſummum collatum eſt pontificium quiq; primus & princeps ſacras in eccleſia celebrauit ordinationes, cuius uice maxime fungitur Romanus pontifex, cum eccleſiæ ſanctæ miniſtros & ouibus Chriſti paſtores ordinat neceſſarios, congrue, ut tanquam ad ſummum recurratur, apud ipſum ſtatio celebratur. Conuenientes igitur ad beatum Petrum ieiunos mater eccleſia filios, uelut ex ore ipſius Petri multiplicatis in anima reficit * ſacramentis, & ex ipſius authoritate ſpiritualium diuiſiones miniſtrationum diſtribuit. ¶ Vbi notandum, quintā ſemper lectionem, quæ ſuperadditæ doctrinę nouiſſima eſt, non mutari, ſemperq; illam eſſe, qua legitur angelus domini cum Azaria & ſocijs eius in fornacem ignis deſcendiſſe. Quod magna & myſtica non uacat ratione. Nam quemadmodum pueris ab Babylonio rege miſſis in fornacem ignis, cœleſtis gratia ſubuenit, & fecit mediū fornacis quaſi uentum roris flantem: ſic nos à confuſionis rege diabolo, libidinum flammis appetitos, ieiuniorum & orationum inſtantia liberat. Hoc denique genus non eijcitur, niſi in oratione & ieiunio. ¶ Hac ergo lectione prælecta, ſequitur & hymnus eorundem puerorum, quo ad benedicendum creatorem Matth. 17 Aliâs * cibārijs. Danielis 3 Hymnus

trium puerorum. omnis creatura cõmonetur, priuſq̃ ſacerdotes ordinentur: ut animaduertamus illorũ ora manusq; ad benedictiones dandas, & quod maximum eſt, ad conficiendũ corpus & ſanguinem domini, iure admitti, qui à confuſionis rege ſuccenſam fornacem uitiorum potenti fide ſuperauerunt. Iam quæ ſequuntur, manifeſte ſecundum domini prædicant aduentũ, & uoci conſonant clamantis in deſerto, parate uiam domino, & cętera. Hoc enim euangelium eius diei eſt, principium ſcilicet prædicationis, qua Iohãnes peccatorum corda percutit, & ad pœnitentiam inuitat, genimina uiperarum, ſecurim dicens iam eſſe poſitam ad radices arboris, & uentilabrum in manu iudicis, ut purgans aream ſuam, triticum congreget in horreum: paleas autem comburat igne inextinguibili. ¶ Hoc euangelium eodem epiſtola ſenſu præcurrit, ſcilicet ſecundum prædicando aduentum domini, quo reuelatum prius hominem peccati, filium perditionis interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione aduentus ſui. ¶ Sed & antiphona ad introitum: Veni & oſtende nobis faciem tuam domine, qui ſedes ſuper Cherubim, & ſalui erimus, manifeſte tẽpus illud reſpicit, quo (ſicut in offerẽda quoq; canimus) exultanti filię Syon. Veniet rex ſuus ſanctus & ſaluator mundi: & ſicut in tractu præmiſſum eſt. Excitans potentiam ſuam uenier, & eum, quem deducit uelut ouem Ioſeph, ſegregatum ab hœdis qui à ſiniſtris eius erunt, ad dexteram ſuam conſtituet. ¶ Interim tamen plorandum eſt ante eum qui fecit nos, ne fortis & terribilis, qui iuxta communionem, exultauit ut gygas ad currendam uiam, nemine aduerſantium paruulorum ualente ſibi reſiſtere, de quibus ſcriptum eſt: Sagittę paruulorum factæ ſunt plagę eorum, cum uenerit, item gygas nobis ſit, & multa fortitudine ſua nobiſcum in iudicio contẽdat, & magnitudinis ſuæ mole premat nos.

Epiſtola.

2. Theſ. 2.

Introitus. Pſal. 76. Zach. 9.

Pſal. 79. Mat. 25. Pſal. 94. Pſal. 18. Pſal. 63.

Cur dominica quarta uacat Caput. XI.

Euangeliũ

Iohã. 5. Iohã. 1.

Pſal. 59. 017.

Introitus. Pſal. 105. Matt. 3. 17.

DOminicæ quartæ officio prſcriptum eſt, Vacat, uidelicet, quia nulli ſanctorũ apoſtolica ſtatione deputatum eſt. Quod quàm recte cautum ſit, conſiderata eiuſdem officij ratione perpendere licebit. ¶ In euangelio dominicę huius, agitãte uẽto phariſaicæ interrogationis, hęc ſcintilla ſplendidæ ueritatis emicat de flamma ignis diuini, qui calebat ardens & lucens in ſancta mente Iohannis. Ipſe eſt inquit qui poſt me uenturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus ut ſoluam eius corrigiam calciamenti. Ab hac probabilis teſtimonij ſententia graui, & digna corde & ore tanti præcurſoris, omnia pendent membra concrepantis officij. ¶ Stat Idumæa illa, quæ uiſitationis ſuæ propheticum illud audierat promiſſum: In Idumęam extendam calceamentum meum, & reſpiciens in illud tempus, quo de accubitu ſuo, ſcilicet de ſinu patris, egreſſus rex ille qui hoc promiſerat, iam in utero uirginis calceabatur: mirabilem illam atq; inſolubilem incarnationis corrigiam ſuis circundans greſſibus. ¶ Illud inquam, reſpiciens, Idumęa ſcilicet alienigena gẽtilitas, clamat in introitu: Memẽto noſtri domine in beneplacito populi tui, uidelicet in filio tuo, in quo tibi bene placuiſti ſolo ex milibus populi, quicũq; tuus fuit ab initio mundi, uiſita nos in eodem ſalutari tuo, ad modum medici iacentem ægrotum dignatione gratuita uiſitantis. ¶ Quæ deinde ſequuntur, id eſt, collecta, epiſtola, graduale, alleluia, cuncta pariter iuxta conſiderationem impregnati uteri uirginalis, prope eſſe dominum, & celerem eius aduentum conſonant. ¶ In offerenda uero palàm eſt, nos, exemplo angeli, ſalutare illud tẽplũ domini, ſacrarium ſpiritus ſancti, thalamum ſanctitatis, triclinium diuini conſilij: in quo ut dictum eſt, diuinitas ueniẽs ad noſtram ſalutem, noſtra carne calceata eſt. ¶ Hoc tantum regis Chriſti myſterium, cui ſanctorum, qui omnes officiales eius ſunt, ita fuit creditum, ut merito decantetur hoc officium præſcripta ſtatione apud quemlibet illorum. Nam quæ apud ſingulos eorum officia ſolennibus deputata ſunt ſtationibus, ſi rite conſiderentur, ſingulorum uirtutibus uel meritis conſonare probantur. Sic apud beatum Petrum, qui principaliter ius obtinet ligandi atq; ſoluendi, ſtatio fit, quando, ut dictum eſt, in typum eccleſię nobis euangelizatur ſolutio afinę: ſic quando agimus ſcrutinia, & catechumini præſignantur, ad * cathezizatorem gentium Paulum ſtatio celebratur. Hanc autem ligaturam corrigię ſoluere, id eſt, ſanctę incarnationis Chriſti myſterium denudare, ipſe Iohannes ſe indignum aſſerit, quo maior inter natos mulierum nemo ſurrexit. ¶ Inueſtigare enim quis poteſt, quomodo corporatur uerbũ, quomodo ſummus & uiuificator ſpiritus intra uterũ matris animatur, quomodo is qui initiũ non habet, & extitit & concipitur? Nulli ergo ſanctorum hoc myſterium ita fuit creditum, ut apud illum propria ſtatione hoc aſſignari debeat officium. Proinde uacat, non quòd (ut nonnullis uidetur) minus ſit authẽticum, ſed quòd de ordinatiſſima ſtationum diſpoſitione, rationabiliter ſit exceptum, utpote materiam habẽs totius ſalutis & ſanctitatis effectrice, ſed nulli ſanctorum inueſtigabilem: omnibus impenſam, ſed per ſolum ſpiritum ſanctum adminiſtratam, qui in triclinio uirginalis uteri ſolus medius, ſolus conſcius, & unus cœleſtium fuit architriclinus nuptiarum. ¶ Nocturnalia, ſtudio uitandę prolixitatis, prętermus officia, maxime, quia per ſe ſatis patent, quod à diurnalibus non diſcrepent. ¶ Notandũ uero quod antiqua & uniuerſali ſanctę eccleſiæ conſuetudine, per hoc tempus rationabiliter

Offerenda.

Cur eo die nulli ſanctorũ deputatur ſtatio.

Petrus. Matt. 16. Mat. 21

rectius *catechizatorem.

Iohan. 1 Mat. 11

Myſteriũ incarnationis

Luc. 1

legitur

legitur Esaias propheta, qui tam primum, quàm secundum domini aduentum eloquẽter eui dens, & euidenter eloquens, nobilis propheta, imò magnus & uetus, nunciat euãgelista. Nam per totum annum iuxta rationes causarum uel temporum, sacrę lectiones probabiliter (sicut in sequentibus locis suis liquebit) ordinatæ sunt. Cur Esaias per aduentum legit.

DE Officio in uigilia natalis domini. Caput XII.

IN uigilia natalis domini frequens ac celeberrimum est in ore ecclesiæ pulchrum illud diuinæ consolationis oraculum: Hodie scietis, quia ueniet dominus, & mane uidebitis gloriam eius. Iudæa & Hierusalem, nolite timere, & cętera. ¶ Per hoc mittit quenquam nostrum ad historiam libri Paralipomenon, quando regnante Iosaphat, cõgregati sunt filij Ammon, & Moab cum habitatoribus montis Seyr aduersus Iudam. Conuenitq; omnis Iuda in Hierusalem & in templum domini, ad deprecandam faciem eius. Et stantibus illis coram domino cum uxoribus & paruulis aut liberis, & uociferantibus ad dominum: exclamauit Hiaziel filius Zachariæ, filij Barachiæ, Leuites de medio multitudinis facto super se spiritui domini: O Iuda & Hierusalem nolite timere, cras egrediemini, & dominus erit uobiscum, & cætera. ¶ Illuc (ut dictum est) mittit quenque nostrum ecclesia, summa cura nitens excitare corda nostra, ut uigilanter aduertamus per hanc similitudinem, quàm opportune subuenit nobis natiuitas filij dei secundum carnem. Non enim parua similitudo est. Nam quemadmodum tunc uisibiliter cõgregati fuerant uisibiles hostes aduersus Iudam, scilicet filij Ammon & Moab & habitatores montis Seyr, qui sępe in scriptura sacra pro peccatis, & uitijs & malignis spiritibus ponuntur, nominibus quoque ad hoc ipsum congruẽtibus. Ammon enim interpretatur populus turbidus: Moab, ex patre, scilicet diabolo: Seyr pilosus uel hispidus: sic ad interitum nostrum congregabuntur peccata & uitia nostra, nec erat qui adiuuaret. Exodi. 16. 2. Paral 20. Historia belli Iosaphat regis. Cur illa tũc canitur. Deut. 23. Hiere. 48. Ezech 35. Gene. 19.

DE Officio eiusdem diei. Caput XIII.

IPsum nomen, quod dicitur uigilia, nos excitare debet, ut uigilanter aduertamus ea, quę in officio diei huius congesta sunt. Quæ cum perspexerimus, quibus ex scripturarum locis conquisita sint, miranda nobis significatio potius quàm expressio sese offeret profundæ intentionis, qua compositor officij nostras in meditatione diuina mentes occupare per huiusmodi officium intendit. ¶ Primum itaque de introitu dicendum: Hodie scietis quia ueniet dominus. Hoc de Exodo parua mutatione sumptum est. Nam cum dixisset dominus filijs Israel: Ecce ego pluam uobis panes de cœlo, dixerunt Moyses & Aaron ad illos: Vespere scietis, quòd eduxerit uos dominus de terra Aegypti, & mane uidebitis gloriã eius. Cum ergo nobis, in expectatione dominicæ natiuitatis mentem uigilantibus, hoc in introitu canitur, quod dictum est, tunc panem de cœlo, id est, manna suscipientibus, & facile persentit chorus eruditus, quid innuat piæ calidus intentionis oculus, id est, quo tendat uel ad quid sensus nostros inuitet officij compositor uere sapiens, & scriba doctus magni sibi thesauri conscius. ¶ Denique ad hoc inuitat nos, ut recogitemus, manna illud (quod datum est filijs Israel, de Aegypto egressis, & tendentibus ad terram repromissionis) figuram fuisse uerbi dei quod per uirginem carnem assumens, nos in se credentes pascere uenit, qui eramus à deo ieiuni, solis carnis uitijs, tanquam carnibus Aegypti, distenti atque crapulati. Huius interpres similitudinis, non quiuis hominum, sed ipse est, qui dixit: Ego sum panis uitę, patres uestri manducauerunt manna in deserto, & mortui sunt: Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex illo manducauerit, non moriatur: Ego sum panis uiuus qui de cœlo descendi. ¶ Hoc igitur intelligentes, & magnifice exultantes, amplius ex subiunctione psalmi dilatamur in intellectu gaudio spirituali, dicentes: Domini est terra & plenitudo eius. Quo de psalmo, sumpta est offerenda quoq; cum uersibus suis. Conuenit nanq; diei uel rei psalmus hic per oĩa, quia totius hodierni officij psalmiq; huius, una fere intẽtio est. Nam & in uigilia præsenti contemplari iubemur, non solum quòd natus sit, sed & cur natus uel quantus sit CHRISTVS, sicut & cantamus: Intuemini quantus sit gloriosus iste. ¶ Et in psalmo iuxta titulum quæ facta est in resurrectione, in prima sabbati. Agit propheta de uictoria CHRISTI, (sicut decet) præparent aduenienti, tollentes, sicut in offertorio cantamus, portas suas, portas mortis, id est, uitia, uel eleuantes portas iustitiæ, uirtutes: ut introeat rex gloriæ, dominus uirtutum, ad debellandum fortem armatum, cuius est orbis terrarum, quia ipse super maria fundauit eum, dum sicut olim diuisit mare rubrũ in diuisiones, ita & nunc orbem, id est, populum Christianum, educens inter dissensiones amaricantium populorum, fundauit in fide, & super flumina præparauit, id est, super principes seculi stabiliuit eum. ¶ Nihilominus & hoc quod eidem introitui, in graduale transformato, uersus iste subiungitur: Qui regis Israel intende, sensum uigilantem ædificat. Nam psalmus ille oratio est pro Iudæis & Gentibus, qui cito apparente domino Iesu commutandi erant in eum. Et pro perfidis quoq; Introitus. Exodi 16. Intentio cõpositoris huius officij. Matth. 13. Manna prę figurabat panẽ uitæ. Iohan. 6. Psalmus 23 huic diei cõueniens. Psal. 23. Hebręo. 7. Psalmus dè uictoria Chri in diẽ resurrectionis. Lucæ 11. Psal. 135. Psal. 79.

Roma.10 Iudæis,qui in titulo appellantur Aſſyrij,id eſt,ſeipſos dirigẽtes ſecundum reputationẽ ſuam: qui iuſtitiam ſuam ſtatuere uolentes, iuſtitiæ dei non ſunt ſubiecti: pro perfidis,inquam,Iudæis orant in illo pſalmo fideles,ut tandem conuertantur, quod ipſi tandem futurum præuident. ¶ Et in ſupradicto uerſu ſub nomine Iſrael Iudaicus populus,ſub nomine Ioſeph,quod interpretatur accreſcens, gentiũ deſignatur multitudo:quæ illis addita eſt,iuxta illud:Alias oues habeo,quæ non ſunt ex hoc ouili,& illas oportet me adducere,& cætera. ¶ De Euangelio uel epiſtola palàm eſt,q̃d eis introitus ſupradictus conueniat:uidelicet quia ſenſus utriuſque hoc maxime intendit atteſtari, qualem per portam cœli ſupradictum manna nobis dominus pluerit,ſcilicet per uirginem,dicente angelo in Euangelio:Quod enim ex ea natũ eſt, de ſpiritu ſancto eſt, pariet autem filium,& cætera.Pauli autẽ in epiſtola:Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid. ¶ Maxima nanque portarum cœli,quas dominus, ut hoc manna plueret,nobis aperuit,Maria extitit,per quam ad nos uerbum dei,caro factum,de cœlo deſcendit.Siquidem aliæ portæ, id eſt,omnes ſanctorum animæ, quæ ab initio uerbum illud in gremio fidei meruerunt ſuſcipere, ore ſuo uerbum ſalutis pepererunt,id eſt,prædicauerũt,ſanctamq; ſcripturam compoſuerunt,dicentes:A timore tuo domine concepimus & peperimus.Spiritum ſalutis tuæ fecimus ſuper terram. Hæc autem uerbum illud ita plena gratia concepit,ut uiſibilem hominem factum pareret, in ueritate carnis: eodem ſpiritu ſancto,& per ora prophetarum uerbum hoc eloquente, & conceptionem eius in utero uirginis operante. ¶ Quod & ipſum cœlitus ſignificatum eſt, in eo quod de ſupradicto manna ſcriptum eſt:Cumq; deſcẽderet mane roſ ſupra caſtra, deſcendebat pariter & manna. Ros enim ſpiritum ſanctum,de quo nunc dictum eſt,quod enim in ea natum eſt,de ſpiritu ſancto eſt:Manna uero(ut ſæpe dictum eſt)uerbum dei ſignificabat, quod per operationem eius humanæ naturæ unitum eſt. ¶ Et quod populus inobediens,de eo quod collegerat,reſeruauit:nec totum ut iuſſum erat, comedit:hoc illud eſt,quod non totum quod accepit à ſanctis prophetis de uerbo dei credere uoluit.Quod autẽ de manna reſeruatum eſt, quale fuit? Computruit,inquit,& ſcatere cœpit uermibus.Nimirum,hoc eſt,quod uſque hodie Iudæa de manna comedere,id eſt,de uerbo dei credere refugit: Quod uidelicet putredinẽ, id eſt,carnem noſtram,aſſumpſerit,& uere fit uermis,quod purũ manna fuerat:id eſt, homo uere mortalis fit factus,qui deus, imò uerbum dei erat. ¶ Quod autem die ſabbati non computruit neq; uermis eſt inuentus in eo quia pulchre illud ſignificat quod, ut ait Apoſtolus,Chriſtus reſurgens ex mortuis,iam non moritur, mors illi ultra nõ dominabitur. ¶ Recte igitur in introitu cantamus:Hodie ſcietis quia ueniet dominus & mane uidebitis,& cætera:quia hodie,id eſt,in præſenti uita ſcimus & credimus,quia de cœlo deſcendit panis uiuus,mane,id eſt,in reſurrectionis gloria,uidebimus non ſolam humanam,ſed glorioſam diuinitatis eius formam, &(ut in communione canimus.Reuelabitur gloria domini,& uidebit omnis caro ſalutare dei noſtri.

Iſrael,Iudęi Ioſeph,gentes.

Iohan.10

Matth.1

Roma 1

Maria porta cœli maxima.

Eſaiæ 26

Ros,ſpũs ſanctus, Manna, uerbũ dei.

Exodi 16

Mãna reſeruatũ computruit.

Ibidem.

In die ſabbati nõ cõputruit.

Roma.6

Eſaiæ 40

DE Eo quod ſolet quæri,cur deus lapſum hominis euenire permiſerit,pro quo incarnatio eius neceſſaria fuit. Caput XIIII.

Quæſtio. IMportuna plerunque à nonnullis hæc nobis impingitur quęſtio. Cur deus lapſum hominis euenire permiſerit,cum utiq;,ut omnipotẽs,impedire potuerit,ſaltem ipſum tentatorem ab ingreſſu paradiſi procul arcendo, maluerit q; ſuam incarnationem humano generi neceſſariam exiſtere,quàm compendio ſerpentẽ ab hominis collocutione abigere. ¶ Hoc Apoſtolus Iudæis ſcandalum,gentibus autem ait eſſe ſtultitiam,nos autem,ſi ſpiritu pietatis regimur, ut mites ſimus, & ideo quærimus ut inueniamus, ſcienter profitebimur hoc ſtultũ dei ſapientius eſſe hominibus. ¶ Quod ut probari poſſit facilius,libet prius rei tantæ maieſtatis aliquam apponere ſimilitudinem, ut quia diuinam iuſtitiam uel ſapientiam in ſemetipſa radiantem,infirmi perſpicere non queunt oculi,tanquam in ſubiecto ſpeculo contemplantes,ſpecioſam illam eſſe intelligant per ipſius imaginem.Nunc ergo ab eo,quod ſcriptum eſt, & uocauit famem ſuper terram,& omne firmamentũ panis cõtriuit,& paulo poſtt Et intrauit Iſrael in Aegyptum,& cætera:competentem licet capere ſimilitudinem. ¶ Quærimus nunc ab eis,qui ſupradicta quęſtione moueri ſolent,Cur deus uoluerit,ut Iſrael in Aegyptum intraret,unde poſtea ſignis atq; portentis,cum ipſorum grandi labore,per Moyſen & Aaron educerentur. Nam teſtamentum ſuum, quod diſpoſuit ad Abraham,quod iurauit ad Iſaac,quod ſtatuit Iacob in præceptum,dicens:Tibi dabo terram Chanaan,cum eſſent incolæ eius,ſcilicet terræ Chanaan, illud,inquam, teſtamentum ſic poterat ratum facere,ut nõ uocaret famem ſuper terram,neque intraret Iſrael in Aegyptum,& ibidem,id eſt,intra Chanaan, augere poterat populum ſuum uehementer,& firmare eum ſuper inimicos eius,nõ relinquens hominem nocere eis,& corripiens pro eis reges: ſed maluit(ut dictum eſt)cauſam euenire,propter quam intraret Iſrael in Aegyptum,& illuc mittere Moyſen ſeruum ſuum et Aaron,ponens in eis uerba ſignorum ſuorũ & increpare mare rubrum ut exiccaretur,& ſubuerſis hoſtibus deduceret eos per deſertum quadraginta annos,& portaret mores eorum,& interim

1.Cor.1 Hæc q̃ſtio p ſimilitudinẽ declaranda.

Pſal 104

Similis quæſtio.

Exo.7.8 &c.

Pſal.104

Pſal.105

Psal 77

interim pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis. Hoc ergo respondeat qui altiora quærit, cur tantis morarum uel operum dispendiis reducendos, illuc intrare permiserit. ¶ Dicet fortassis quod in prõptu est, & quod uerum est, quia ut notam faceret in gẽtibus uirtutem suam, ut essent quæ utiliter annunciari possent inter gentes opera eius, ut scitia abscondita & thesaurus occultus, quæ utilitas in utrisq; quãtomagis beneuolentia dei obsupradictum est fieri permisit. Et recte, bene, irreprehẽsibiliter. Si enim homo non debet oblata occasione omittere quin proferat quod in se utile habet, pro eo quod scriptum est: Sapiẽtiæ suæ thesauros utiles ostenderet, quia uidelicet illa uẽditio captiuitatis illorum causa uel initium fuit. Non enim deo imputandum est illius captiuitatis initium, quia uocauit famem super terram, sed eis, à quibus in seruum uenundatus est Ioseph. ¶ Non ergo dubium est, quin irrepræhensibile sit, quicquid illic à deo permissum est uel actum. Quapropter cum descenderent in Aegyptum, solus pater Iacob, qui culpæ illius fuerat expers, spe promissionis recreatus est. Audiuit enim deum sibi dicentem: Noli timere, descende in Aegyptum, ego descendam illuc tecum, & ego inde adducam te. ¶ At uero illius diuinæ iustitiæ, de qua supra propositum est, hæc imago est, atq; ad exemplar cœlestium hæc in terrenis acta sunt. Eadem simplicitate oculi, id est, intentione utilia faciendi, permisit Adam uolentem descendere in hanc Aegyptum, id est, in tenebras peccati, cum posuisset eum in amœnitate paradysi, cuius illa terra typum gessit, in qua Abraham & Isaac & Iacob peregrinari iussit, repromittens eam illis. Et cuncta utilitas, quę prouenit ex eo, quod Israel in Aegyptum intrare permisit, tanto minor est illa, quæ de peccato Adæ prouenit: quanto minor est figura ueritate, similitudo re, umbra corpore. ¶ Nam ut cætera nunc omittam, quorum latissimæ quidem significationes sunt, sed alijs temporibus uel locis adhibendi sunt, illud quod pluit illis manna ad manducandum, & panem cœli dedit eis, uere magnum & mirificum bonum, quanto minus est isto, quem significabat, pane angelorum, qui est dei uerbum, uerbum deus, uerbum caro factum. Siquidem illud manna, uerbi huius incarnati fuisse signum, non solus in euangelio testatur dominus, ubi ait: Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi: sed & Moyses in Deuteronomio præscribit. Qui cum dixisset: Et dedit tibi cibum manna quem ignorabas tu & patres tui: statim addidit, ut ostenderet tibi, quia non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod egreditur de ore dei. ¶ Et ut supradictam diuini oculi simplicitatem, id est, intentionis puritatem utrobiq; planius perpendas, prõptum est perspicuis probare testimonijs, quo ad erudiendam creaturam, non solum humanam, sed & angelicam, hæc uel illa fieri oportuit. Nam de manna cum dixisset Moyses, quod supra positum est, paulo post adiecit, utiq; hominibus loquens: Quia sicut erudit homo filium suum, sic dominus deus tuus erudiuit te. De sacramento autem uerbi incarnati Paulus ad Ephesios scribens: ut innotescat (inquit) principibus & potestatibus in cœlestibus per ecclesiam multiformis sapientia dei. ¶ Igitur quemadmodum in speculo patet: subiectæ similitudinis clarissimus & ab omni, quod repræhensione uel nota stultitiæ (ut gentibus uisum est) dignum sit, purissimus iustitiæ sol, in dispensatione suæ incarnationis incedit, quia modorum omnium, quibus omnipotens malitiam diaboli peruertere uel cassare potuisse uel debuisse asseritur, à mundi huius sapientia, quam stultam fecit deus, omnium inquam modorum optimus hic modus est, qui deo complacitus est, ut diabolus ad suæ damnationis cumulum hominem decipere permitteretur, & sue fraudis effectu potitus, tum demum per hominem ad iudicium traheretur. ¶ Et sedens in superbiæ principatu Aegypti rex, id est tenebrarum princeps, primum decem plagis, id est, decem legis præceptorũ flagris contunderetur, deinde nobis ad manducandum hoc manna per baptisma concurrentibus, ipse insectator fluctibus eiusdem, enecaretur, nobisq; hoc in manna uerbi incarnati refectis atq; confortatis, terramq; eius, id est, cœlestem patriam, quam ille superbiendo perdidit, inuadẽtibus, ipse cũ satellitibus suis, uidelicet spũalibus Chananęis trucidaretur, qđ in die iudicij futurũ est, qñ mirabili & pulcherrima ordinatiõe hic deus & homo puniet, & qđ in deũ & quod in hominẽ actũ est, id est, & superbiã q̃ cõtra deũ tumuit, & inuidiã q̃ hominẽ decepit. ¶ Hæc omnia deus, priusq̃ hominem conderet, præsciuit & prædestinauit: ipsum autem hominis lapsum præsciuit quidem, sed non prædestinauit, neq; uoluit, quinimo sub interminatione mortis uetuit. Nam bona sola deus præsciuit & prædestinauit: mala autem præsciuit tãtum, non etiam prædestinauit, sed condigna eis loca iuste deputauit. ¶ Addit adhuc quęrere aliquis: Cum præuaricatio nulla fit, si præceptum aut lex non fuerit, cur deus homini præceptum dedit quod non seruandum præsciuit? Videlicet quia creator erat ille, iste creatura, & à creatore creaturam erudiri oportuerat, quippe quę ita creari non potuerat, ut suapte natura perfecta esset, quod solius diuinæ naturę est: neq; sciri posset, quia deus mitis & humilis cor

Pſal.77
Reſponſio ad ſecũdam queſtionẽ.
Pſal.78
Pſal 104
Eccl.20
Pſal.104
Gene.39
Permiſſio diuina, irreprehenſibilis eſt.
Gene.46
Tex.*te reuertẽtẽ.
Deſcẽſus in Aegyptũ, figura eſt lapſus Adæ.
Panis uiui lõge maior utilitas q̃ mãnæ.
Iohã.6
Deut.8
Oĩa illa ad erudiendam creaturam fieri oportuit
Ibidem.
Ephe.3
1.Cor.1
Aegyptirex diabolus.
Iudiciũ contra diabolũ
Mala preſciit deus ſed nõ prędeſtinauit.
Gene.2
Cur deus homini prę cepta dedit

de eſt,

de eſt,niſi eruditione proficeret. At uero præceptum in omni diſciplina eruditionis initium eſt Igitur præceptum dari oportuerat, illud præſertim,quo ad humilitatẽ creaturam diſponeret,uidelicet prohibendo ne plus uellet ſapere,quàm oporteret ſapere, quam ob culpam ceciderat diabolus.& ideo in Ezechiele cum improperio & ironia appellatur Cherub, id eſt, plenitudo ſcientiæ.¶ At ille,ut ſcientiam boni & mali,id eſt omnium ſcientiam,ſicut deus,haberet,comedit lignum,quod exinde ita appellatur ſciẽtiæ boni & mali,non quod uere ita fuerit,ſed quod de illo diabolo fallente mulier credidit.¶ His ergo breuiter prẽmiſſis, propter eos duntaxat,qui nobiſcum dei ſcientiam inclinato corde expetunt, non propter eos,qui inſidioſe agunt,qualibus dicit Apoſtolus:O homo tu quis es,qui reſpondeas deo, nunquid poteſt figmentum dicere ei qui ſe finxit,quare me feciſti ſic? quorum inſidioſis reſpondere queſtiunculis,nec noſtræ facultatis, nec præſentis propoſiti eſt. ¶ His inquam prætermiſſis, gloriã prædicamus eiuſdem dominicæ incarnationis,deum patrem laudantes,qui per illã nobis faciem ſuam oſtendit:glorificantes filium ſalutare noſtrum,qui carnẽ noſtram aſſumpſit: gratias agentes ſancto ſpiritui,cuius proprium opus,illa noui hominis mirabilis conceptio fuit.

Rom.12. Ezech.28. Lignũ ſciẽtiæ boni & mali. Humiliter quærẽdum non inſidioſe. Roma.9. Pro ĩ carnatione trinitati gratiæ agẽdę ſunt. Luc.1. Pſal.79.

Cur duæ legantur in natali dominico ad miſſam epiſtolę. Caput. XV.

ILlud quæſitu dignum eſt,cur in hac ſolennitate dominicæ natiuitatis, tã die quàm nocte duæ ad miſſarum ſolennia legantur epiſtolę: quod alias per totum annum eo modo non fit. Quodq; maxime prætereundum nõ eſt, prima ſemper de ueteri, ſequens de nouo teſtamanto ſumpta eſt. Quod inquirentibus nobis ſplendida beati Gregorij doctrina uiam intelligentiæ protinus aperit. Ait nanq;:Bene duo Cherubim,quæ propitiatorio tegunt,ſeſe inuicem aſpiciunt,uerſis uultibus in propitiatorium. Cherub quippe plenitudo ſcientiæ dicitur:Et quid per duo Cherubim,niſi utraq; teſtamenta ſignantur? Quid uero propitiatorium,niſi incarnatus dominus figuratur? De quo Iohannes ait:Ipſe eſt enim propitiatio pro peccatis noſtris.¶ Etdũ teſtamentum uetus hoc faciendum denuntiat, quod teſtamentũ nouum de domino factum clamat, quaſi utraq; Cherubim inuicem aſpiciunt, dum uultus in propitiatorium uertunt, quia dum inter ſe poſitum incarnatum deum uident, à ſuo aſpectu non diſcrepant,quę diſpenſationis eius myſterium concorditer narrant.Redditam ergo nobis eandem intelligimus ſimilitudinem,dum, ſicut duo Cherubim uerſis uultibus in propitiatorium ſeſe mutuo reſpiciunt,ſic duæ lectiones ex duobus teſtamentis, euangelicam lectionem,qua propitiatorium noſtrum,id eſt incarnatum uerbum prædicatur,cõcordibus teſtimonijs & uno eodemq; ſenſu reſpiciunt. ¶ Cur autem ad ſanctam Mariã hoc officio ſtatio celebretur,cauſa euidens eſt:ſcilicet quia de utero hæc ſalus Iudæ & Hieruſalem expectata & ſuſcepta eſt.

Cur legantur in natali dominico ad miſſam epiſtolę. Caput. XV. g

1. Ioh.2. Duo Cherubĩ duo teſtamẽta. Greg. ĩ Eze. lib. Homi.6 Statio adſanctã Mariã.

Quod Chriſtus nocte natus ſit. Caput. XVI.

DOminica nocte natum eſſe Chriſtum,probabile eſt:quãuis ſacra euangelij de hoc hiſtoria tacuerit. Nanq; ſi per regulam cõputi retro percurras, inuenies eius anni quo natus eſt,concurrentes quinq;. Quos addẽs regularibus Decembris ſeptem uel(ut compendioſius fiat)regularibus Ianuarij tribus,inuenies diem illum, quo Decembrem inchoamus,quintam fuiſſe feriam. & eum quo Ianuarium, primam id eſt diẽ dominicam,ſublatis uidelicet ſeptem ex eo numero, qui regularibus & concurrentibus cõpoſitis accreſcunt. Cum autem December quinta feria,uel Ianuarius inchoatur prima,neceſſe eſt diem natalis domini qui poſt calendas Decembris XXV. & ante calendas Ianuarij eſt octauus,primam feriam,id eſt diem exiſtere dominicam. ¶ Nocte ergo dominica natus eſt Chriſtus, conſonante mirabilium ſuorum ordine,ut quo die dixit,fiat lux & facta eſt lux,eiuſdem diei nocte exoriretur in tenebris lumen rectis corde, & uiſitaret nos oriens ex alto, *illuminare his qui in tenebris ſunt & in umbra mortis.* ¶ Nocte uero congrue natus eſt,ut *ipſo die* ortus ſui tempore, ad illuminandam noctem noſtram ſe aduenire ſignaret.

Feria ptĩa, .i.dñica die, natus eſt Chriſtus. Dñica die creatus eſt mundus. Pſal.111. Luc.1.

Cur duæ miſſæ ea nocte celebrantur. Caput. XVII.

IDcirco nocte illius ſacratiſſimam memoriam duæ miſſæ à ſanctę memoriæ Teleſphoro papa inſtitutæ, decentiſſima uenerationeilluſtrant. Vere apoſtolica ſanctæ Romanę eccleſiæ fides,quę in unius natiuitatis filij dei anniuerſaria nocte,geminę natiuitatis, diuinę ſcilicet& humanę gloriã,ſolẽnibus uigilijs ita cõmemorari cõſtituit: ut ĩ honorẽ eius natiuitatis, qua ex utero ſuo, id eſt ex proprię ſecreto ſubſtãtię, deus pater illũ genuit ante luciferũ, ideſt ante angelicã naturã. & anteq; quicq; faceret, primã miſſam ordĩaret, & in uenerationẽ eiꝰ, quę p uterũ uirgis bñdictꝰ aduenit ĩ noie dñi,ſecũdũ laudãs & exultãs ſuccineret.

Cur cõmemoratio ſit ſanctæ Mariæ. Cur duæ miſſæ ea nocte celebrantur. Cur nocte naſci uoluit Chriſtus. Cur duæ miſſæ in nocte natali domini. Ro.eccleſia Pſal.109. Prou.9.

Cur tunc legitur liber generationis,ante primam miſſam. Caput. XVIII.

HAc nocte ante miſſarum ſolẽnia legitur nobis:liber generationis Ieſu Chriſti,quod pulchro ſatis ordine & myſtica ſanctę eccleſiæ traditum eſt inſtitutione:Ecce enim uere diuini ſtructores ordinis, per huius ſeriem lectionis,ſcalam illam nobis repręſentant profundo noctis tempore,quam nocte dormiens Iacob uidit,cui ſummitate ſua cœlos tan-

Cur tunc legitur liber gñationis. Gen 28. Scala Iacob

los tangens dominus innixus, eidem Iacob apparuit: & semini eius terram hæreditariam re- 1.Cor.10
promisit, quando pro eiusdem propagatione seminis ibat iussu patris sui, ut acciperet uxorẽ de domo & cognatione patris & matris. Nam ut de moralitate nunc taceam, quod secundum hoc, quod omnia in figura cõtingebant illis, scala illa præfiguravit, cui dñs innixus (ut dictum est) apparuit, nisi generationem Iesu Christi, quam sanctus euangelista diuino ore ita conte-
xuit, ut per Ioseph ad Christum perueniret. ¶ Cui uidelicet Ioseph, supremo scalæ gradui, do- Ioseph nutrici⁹ Chri gradus scalæ supremus.
minus paruulus innixus est. An non illi beato innixus est, quando pupillus in hoc seculo, id est absq; carnali patre natus, solatio eius cum puerpera matre sustentari dignatus est? Et ut cætera taceam, nonne tunc uel maxime illi innixus est, quando ne ab inimicis Herode uel cẽteris inueniretur qui quæsituri erant animam eius, in Aegyptum ab eodem nutricio suo de- Matth.2
portatus est, iterumq; defuncto Herode in terram Iuda relatus est. ¶ Cum igitur nos me- Quid nobis tunc contẽplandũ sit.
dio noctis librum illum generationis Christi audimus, non somno corporeo, sed supernorum cõtemplatione dormientes, iuxta quod sponsa dicit in Canticis: Ego dormio & cor meum uigilat: cum inquam generationem illam audimus, tunc prædictam scalam non tam so- Cantico.5
mniamus, q̃ uigilanti animo, & certa fide uidemus. ¶ Et dominum nostrum paruulũ propter Porta cœli sancta Maria.
nos factum, & per portam cœli, quam supremus gradus scalę, scilicet beatus Ioseph, sponsali dignitate contingit, per portam inquam cœli, id est per beatam uirginem, egressum dominũ nostrum paruulum & uagientem, & eo modo quo iam dictum est, scalæ innixum audimus, nostram id est gentium salutem pro magna benedictione promittentem, immò promissam adimplentem. Nam quod in illo somno Iacob audiuit dicentem dominum, atq; in semine tuo Gene.28
benedicentur omnes tribus terræ. Hoc impletur in hac Christi generatione. ¶ Quod & uere Cur ī linea Chri ponũ tur Ruth & Raab.
diuinus euangelista respiciens, Raab meretricem, & Ruth * Moabitem generationi huic nominatim inseruit, uidelicet innuens hoc, quod Christus non Iudæis tantum, sed & gentibus secundum carnem uenerit, quippe qui ex gentibus matres habere dignatus sit, quod & prophetæ ante testati sunt, dicẽte Dauid: Memor ero Raab & Babylonis, id est latitudinis cõ- * Moabitidem.
fusarum gentium. Raab enim latitudo, Babylon uero interpretatur confusio. Esaia uero dicẽ- Psal.86
te in uisione super Moab: Emitte agnum domine dominatorem terræ de petra deserti, ad mõ- Esaiæ 16
tem filiæ Sion. Ac si aperte diceret: Emittes domine agnum tuum Christum de medio gentium, ut non glorietur carnalis Israel, quod * propius eius sit Christus: cui æstimationi eius * proprius.
hoc manifeste repugnet, quod tu eundem Christum de gentibus emittes ad montem filię Sion. Nam per petram deserti designatur Ruth Moabitis, quæ stans firmiter in petra solidæ fi- Ruth.1. 4.
dei, patrios deos populũq; suũ oblita uenit cum Noemi, iuncta uiro Booz Bethleemitę genuit Obed auum regis Dauid, in quo facta est & parens saluatoris. ¶ Duobus igit ex populis, Iuda Angeli in scala ascendẽtes & descendentes Iohan.1 in fine.
ico scilicet & gentili, patres progeniti, tanquam duobus scalę lateribus, diuersi gradus inserti Christum dominum sustinent, egressum à summo cœli omnes q̃ angeli sancti descendunt & ascendunt per eam, & omnes electi prius ad suscipiendam incarnationis eius fidem humiliantur, ut postmodum ad uidendam diuinitatis eius gloriam subleuentur. Vnde & alibi ipse dominus: Amen inquit dico uobis, uidebitis cœlum apertum & angelos dei ascendentes & descendẽtes supra filium hominis, id est subportante & subleuante filio hominis, uidebitis sanctos omnes ascendentes ad deum, apertis sibi cœlorum claustris per redemptionem filij hominis. & ut post ascendere possint, prius descendere ad orationem crucis uel passionis eius in spiritu humilitatis. ¶ Vtrunq; scilicet ascensum hunc & descensum Matthæus & Lucas innue- In linea Chri Matthæus descẽsum Lucas ascensum describit.
re uidentur, dum alter eorum descendẽdo, alter uero ascendendo, Christi generationem contexuit: quia uidelicet factus homo deus dum uagit in cunis, inuitat nos, ut humiliemur exemplo suæ humilitatis, baptizatus autem dum cœlestibus incipit coruscare miraculis, humiles Matth.1
suscitat ad intelligendam gloriam suæ diuinitatis. Lucæ 3

LEcta tandem prædicta generatione Christi, protinus laudem deo solẽnem chorus ecclesię Cur post librũ generationis cãtaẽ Te deũ laudamus.
concrepando succinit. Et merito: Si enim Iacob cum euigilasset à somno ait: Vere dominus Gene.28
est in loco isto, & cætera. Si in quam adeo demiratus est propter umbram uel figuram futurorum quæ in somnis uiderat quanto magis nos peractam rei ueritatem intuentes, excitari debemus in laudem, & uocare locum hunc, id est, sanctam ecclesiam Bethel, id est, domum dei, ubi uere non est aliud nisi domus dei, & porta cœli, scilicet non aliud quàm beata progenies, & gloriosa uirgo, quæ cœli regem genuit? ¶ Et si statim surgens Iacob tulit lapidem, quem Lapis Iacob erectꝰ in titulum.
supposuerat capiti suo, & erexit in titulum, fundens oleum desuper: quanto magis nos confestim, ubi nobis hæc generatio recitata est, attollere debemus summis laudibus lapidem summum, angularẽ, pretiosum, quem supposuimus capiti, id est, cordi nostro, ut stabile fundamẽtum: & super illum fundere oleum piæ cõfessionis & deuotæ gratiarũ actionis? ¶ Bene ergo 1.Petri 2
statim Missarũ solennia celebramus: & sicut uisi sunt angeli ascendentes & descendentes, nos quoq; ascendimus per fidem: primã Missam (ut dictum est) in laudẽ diuinæ natiuitatis, secundam cantantes in confessione & honore humanæ, quam propter nos subijt, generationis. Duę missę propter duas natiuitates Chri.

Cur

Cur euangeliſta Chriſti generationem ita contexuit, ut illam ad Ioſeph potius q̃ ad Mariam deduceret. Caput. XIX.

texere,

QVerat nunc forte aliquis, cur euangeliſta, cum poſſit ab Abraham uel Dauid illam tenere lineam generationis, qua carnalem beatæ uirginis patrem, & ipſam uirginem matrem, filiumq; contingeret ex ea naſcentem: cur ita contexere maluit, ut ad Ioſeph deſcenderet, qui ſine dubio carnalis pater Chriſti non eſt? Ad quod reſpõdendum, quod ſic recte fieri debuiſſet, ſi hoc euangeliſta intendiſſet, quos uel quales per patres carnalem Dauid uel Abrahæ generationem caro Chriſti contingeret. Sed non hoc intendit, quippe cum non ſit tam magnum, carnaliter Chriſti eſſe propinquum, ut euangelico ore opus eſſet per totum mundum declamari. Siquidem multi & carnaliter eius propinqui & mali eſſe potuerunt, de quibus dicit: Amici mei & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt. Quid ergo potius intẽdit? Illud utiq; ut eorum proſapiam texeret deorum, de quibus Pſalmiſta: Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi omnes: quos ipſe dominus in euangelio teſtatur deos eſſe dictos, quia adeos ſermo dei factus eſt. Conſtat uero ſermonem dei, qui ad illos factus eſt, non alium eſſe quam hoc uerbum quod caro factum eſt: cuius incarnationem, aut ipſi per ſpiritum ſanctum, ut Abraham, Dauid, aut per prophetas ad ſe miſſos audierunt, ut Achaz, cui cum dixiſſet propheta: Pete tibi ſignum à domino, paulo poſt intulit: Ecce uirgo concipiet & pariet filium &c. Igitur illam ob cauſam generationem huiuſmodi contexuit, quia per illos aut ad illos, huius incarnationis promiſſio facta eſt. ¶ Nec uero dubium quin illorum omnium primus Abraham, ultimus beatus Ioſeph extiterit: ad quem tunc idem ſermo factus eſt dei, quando illi dictum eſt: Ioſeph fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.

Intẽtio euã. ĩ linea Chriſti.

Pſal 37

Proſapia deorũ, ſcilicet ad quos deus locutus eſt.

Pſal. 81 Iohã. 10

Eſai. 7

Abraham primus, Ioſeph nouiſſimus.

Matt. 1

¶ Notandum diligenter quod dicitur. Cum in hac generatione, Dauid atq; Abraham cæteris inſignius nominati ſint, dicente euangeliſta: Liber generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Hic quoq; beatus Ioſeph, nõ natura carnis, ſed affectu & officio, pater domini nõ minus excellenter nominatur, cum in eadem generatione appellatur uir Mariæ. Hic autem dicitur ei ab angelo: Ioſeph fili Dauid & cætera. ¶ Cum ergo ſint tres primi, tres nominatiſſimi, Abraham, Dauid, Ioſeph: nominati inquam inter omnes, ad quos repromiſſio facta eſt: quærendum ſummopere eſt, quo euangeliſta intendit, ut iſtos excellentius nominaret. Nimirum repromiſſionis incrementa conſiderauit, quibus Chriſtus, homo, rex atq; deus, diuerſis temporibus iſtis tribus repromiſſus eſt. Nam Chriſtum quæ ad Abraham repromiſſio facta eſt, hominem uerum proteſtata eſt. In ſemine, inquit, tuo benedicentur omnes gentes. Quæ autem ad Dauid facta eſt, non ſolum hominem, ſed & regem fore ſignauit. De fructu inquit uentris tui ponam ſuper ſedem tuam. Quæ uero ad beatum Ioſeph facta eſt, manifeſte deũ pronuntiat: Paries, inquit, filium, & uocabis nomen eius Ieſum: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorũ. Saluare enim à peccatis, ſolius dei eſt. ¶ Hæc eadem tria, id eſt mortalẽ hominem, regem atq; deum, tres magi poſtmodum myſticis muneribus teſtati ſunt, mira ſancti ſpiritus operante gratia, ut quę diuerſis temporibus genti Iudaicæ promiſerat, eadem cuncta ſubito addiſceret, bruta quondam & indocta gentilitas. Igitur bene & quomodo cœleſtium myſteriorum inſpectatorem decuit, ſic ſacra Chriſti generatio contexta eſt, ut deduceretur ad Ioſeph: ad quem (ut dictum eſt) ultima quidem, ſed optima repromiſſio facta eſt, quæ ſic finitur: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. ¶ Quod & proinde uel maxime delectat, quod hæc eadem generatio, quaſi longa linea piſcatoris, ſeculi huius fluctibus iniecta eſt, in ſummo hamum ferreum habens in eſca, id eſt uerum deum in carne uera, ad capiendum Leuiathan, ſerpẽtem magnum, humanas, uelut piſces exiguos, deuorantem animas. Conſtat uero, quia non carni, ſed ferro linea piſcatoris innexa eſt. In hoc igitur ſimilitudinis pulchritudo perfecta eſt, quod ſæpe dicta ſaluatoris proſapia, non ſecundum carnalem genituram ad Mariam deducta eſt, ſed ſecũdum diuinam propinquitatem peruenit ad Ioſeph: qui cum Chriſti non carnalis ſit pater, ſed fidei, & ſupradictæ promiſſionis penultimus hæres quaſi non carni ſed hamo ferreo linea ſubligata eſt.

Myſticamunera magorum.

Ad Ioſeph optima repromiſſio.

Lĩea Chriſti uelut linea piſcatoris.

Iob. 40 Eſai. 27

SVperius iam dictum eſt, dominica nocte Chriſtum natum fuiſſe, uidelicet, ut qua die dixit deus fiat lux, & facta eſt lux, eadem die uera nobis lux in tenebris exoriretur. Addere nunc libet & illud, quod hic idem mirabilis plaſtes noſter, qui ut dictum eſt, dominica nocte natus eſt, feria ſexta conceptus eſt. Nam ſi ſuperius ſcriptos illius anni quinque concurrentes uni Aprilis regulari adijcias, fiunt ſex. Cum autem ſexta feria menſis Aprilis incipitur, profecto octauo calendas Aprilis, ſexta nihilominus feria habetur, quando dominicam annuntiationẽ habemus. Igitur pium atque pulchrum ordinem prouidamq; diſpoſitionem, in hoc ſalutis noſtræ opificæ mirantes ueneramur, qui die qua ueterem formauit Adam de limo terræ, nouum ſibi reformare cœpit hominem de uera carne uirginis Mariæ, eadem nihilominus die redempturus mortis paſſione.

Cur Chriſtus die dominica naſci, ſed feria ſexta concipi ac pati uoluit.

Gene. 2 Luc. 1

De officio primæ miſſæ. Caput. XX.

Primæ

PRimæ nanque miſſæ officium, dominus dixit ad me filius meus es, ego hodie genui te, diuinam filij dei natiuitatẽ pene per omnes partes ſuas manifeſte commemorat. ¶ Nam hodie (ut ait beatus Auguſtinus) quia præſentiam ſignificat atq; in æternitate nec præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit: nec futurum, quaſi nondum ſit ſed preſens tantum, quia quicquid æterni eſt, ſemper eſt: diuinitus accipitur ſecundum id dictum, ego hodie genui te, quo ſempiternam generationem uirtutis & ſapientiæ dei, quæ eſt unigenitus filius, fides ſynceriſſima & catholica predicat. ¶ Cum ergo toties hoc ex perſona dei patris uenerabile dictum repetitur, in introitu, in graduali, in alleluia, & in communione: Nam offerenda: Lætentur cœli, lætantibus angelis & gloria in excelſis canentibus ſuccinit, & in collectis natiuitatis quidem domini commemoratio fit, ſed incarnatio uerbi nec in illis adhuc exprimitur, ſed magis claritas ueri luminis: perſpicue, diuinam præcipue generationem filij dei, obſequium huius ueneratur officij. ¶ Quomodo ergo conſonat Euangelio manifeſte humanam eius natiuitatem enarranti? Plane per unum illud dictum ſplendidæ & uenerandæ dignitatis, quod impurus Heluidius cæcis non uidens oculis, & uenerari neſciens, in contumeliam uertit intemeratæ & perpetuę uirginis: Hoc enim ibi legis, & peperit filium ſuum primogenitum. Heluidio quidem putide argumentanti, quod alios beata Maria filios habuerit de Ioſeph, qui fratres domini dicti ſunt, eò quòd primogenitũ illum Euãgeliſta dixerit, primogenitum non dici aſſerens eum cui fratres non ſunt, atque per illud antecedens conſequenter hoc debere recipi. ¶ Bene & diſerte reſponſum eſt à beato Hieronymo primo genitum eſſe omne quod uuluam aperit, omnemq; unigenitum eſſe primogenitum, ſed non conuerti, non enim omnis primogenitus eſt etiam unigenitus. ¶ Cæterum uenerabilius accipiendum eſt, neque Euãgeliſtam diſertiſſimum tam ſuperflue primogenitum poſuiſſe, ut ad matrem referret, quam uirginem matrem eſſe, quod longe maius eſt, quàm cuiuis matri fit, primogenitum parere, tota ſuperiori narratione firmauerat. Beda quoq; ſuper eundem Lucam idipſum ſentiente. Nam primogenitus eſt omnis creaturæ dominus Chriſtus, dei uirtus & ſapientia, quæ dicit: Ego ex ore altiſſimi prodiui, primogenita ante omnem creaturã. Ipſe enim, qui ſecundum humanam naturam poſt Iohannem & poſt alios multos ſanctos uenit: ſecundum altiorem gloriam, & gratiæ in labijs ſuis diffuſæ priuilegium, primogenitus eſt in multis fratribus. Ita ergo accipiendum eſt & ſic diſtinguendum: Et peperit filium ſuum, primogenitum: ſubauditur enim, ante omnẽ creaturam. ¶ Quam generationem eius quis enarrabit? Quamobrem non poteſt fieri, ut iuxta tenorem ſupradicti ordinis, quæ in cantu laudatur uel memoratur diuina natiuitas, in lectionibus enarretur.

Introitus. Pſal. 2. Hodie genui te.

In prima Miſſa diuina Chri na tiuitas præcipue commemorat. Pſal. 95

Error Heluidij de primogenito. Lucæ 2

Reſponſio ſancti Hieronymi cõtra Heluidium.

Alia reſpõſio ſup primogenito ante omnẽ creaturã. 1. Cor. 1. Eccleſia. 24. Roma. 8. Eſaiæ 53. Lucæ 2.

DE Officio ſecundæ Miſſæ. Caput XXI.

SEcundæ Miſſę officium, totũ dictis paſtoꝝ conſonat dicentiũ: Tranſeamus uſq; Bethleem & uideamus hoc uerbũ, & cætera. ¶ Paſtores animarũ, quarum illa uox eſt: Nos autem populus eius & oues paſcuæ eius: paſtores, in quam, ſancti, qui uigilantes & cuſtodiẽtes uigilias noctis, id eſt, uitæ prſentis, ſupra gregem dominicũ, legendo & canendo erudiunt animas eoꝝ: referunt eidem gregi ſuo, quod uiderint in Bethleem, id eſt, in domo panis, uidelicet eius qui de cœlo deſcẽdit. ¶ Et gratulantes dicũt: Lux fulgebit hodie ſuper nos, & cętera. Et ſubiungitur: Dominus regnauit decorem indutus eſt. Dum eñ dominus deus homo factus eſt, regnauit ſuper nos, illum indutus decorem, de quo alibi dictũ eſt: Egredimini filiæ Sion, Et uidete regem Salomonẽ, in decore, quo coronauit eum mater ſua. Ipſa nanq; humanitas, quam propter nimiam charitẽ ſuam, qua dilexit nos, induit diuinitas, ornatus illi eſt, ornatus miſerationis, diadema pietatis, corona gloriæ, decor gratiæ, pulchritudo charitatis. Quæ deinde ſequuntur, cuncta ad eundẽ ſpectant ſenſum. ¶ Duæ lectiones, ſpiritus domini ſuper me. Apparuit benignitas, tanq; duo Cherubin (ut ſupra dictũ eſt) claris & apertis uultibus, id eſt, ſenſibus in illud reſpiciunt in Euangelio, quod eſt incarnatus deus, propitiatorium. Ipſe in graduali benedicitur, in alleluia decorem indutus, de quo dictũ eſt, prædicatur: in offerẽda orbem terræ firmaſſe laudatur, eundem, qui in Euangelio per Bethleem, id eſt, domũ panis, figuratur, uidelicet ſanctã eccleſiam, quam in eo firmauit, quod ipſe homo natus eſt in ea, qui fundauit eam altiſſimus, & extunc parata eſt ſedes eius, ex quo in illa homo natus eſt, qui à ſeculo deus eſt. Ipſa eſt eadẽ Bethleem domus eius, quam decent ſancta in longitudine dierum. ¶ Et quia primus paries ex Hebræis eſt, quoꝝ primitiæ ſupradicti paſtores, fuerunt, cõmunio bene cõgruit: Exulta filia Sion. Proprie nanq; eccleſia, quę ex Hebræis eſt, filia Sion & filia Hieruſalẽ dicitur. Ideo maxime, quia in Sion (quę & Hieruſalẽ) templum & ſancta eoꝝ erant. ¶ Vtraq; Miſſa ſtatio ad ſanctã Mariam eſſe debuit, ſed cauſa intercurrit, ut ad ſanctam Anaſtaſiam ageretur, uidelicet paſſio eius, quę Romanarum nobiliſſima matronarum, ſub Diocletiano imperatore poſt longum laborem caſtitatis, & miniſteriũ ſanctorum, poſt diutinos carceris ſqualores, tandem per manus & pedes extenſa, & ad palos ligata, & circumpoſito igne cremata, ipſo die natalis domini cœlo nata eſt.

Paſtores animarũ qd annuntiẽt. Pſal. 94. Iohan. 6. Introitus. Eſaiæ 9. Pſal. 92. Cantico. 3. Corona Chri, eſt eius humanitas. Ephe. 2. Duę epiſtolæ. Eſaiæ 61. Tit. 3. Exodi 25. Pſal. 92. Bethleẽ figura eccleſię. Pſal 86. Pſal 92. Filia Sion, eccleſia ex Iudęis. Ephe. 2. Lucæ 12. Zach 9. Statio ad ſanctã Anaſtaſiam.

DE Officio maioris miſſæ. Caput XXII.

Euangeliū Iohannis. Iohan. 1

Eſaiæ 66 Ephe 2 Pſal. 18 In omnem terram exiuit ſonus eorum.

Eſaiæ 52 Roma. 10 Pſal. 75

Introitus. Eſaiæ 9 Pſal. 9 Eſaiæ 52

Duplex epiſtola. Hebræo. 1

Graduale. Pſal. 97

Alleluia.

Offerenda. Pſal. 88 Eſaiæ 8

Deprædatio inferni p Chriſtū. Ibidem. Pſal. 67 Iohan. 1

Pſal. 18

Statio ad ſanctū Petrum. Matth. 16 1. Tim 3

Cur diaconus ad aquilonē uerſus legit Euangelium. Abacuc 3 Ephe. 5 Eſaiæ 43 Eſaiæ 52

Reuocādi ad fidē Iudæi in fine ſeculi. Roma 11 Lucæ 15

Myſterium reditꝰ Chri ex Aegypto. Matth. 2

DIe ſancto natalis domini principalis illa clangoris euangelici tuba perſonat, quam ſpiritus ſanctus perflans, maiore animauit gratia, dicēs: In principio erat uerbum & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum, & uerbū caro factum eſt, & habitauit in nobis. Hęc eſt tuba illa mirabilis, quæ dum caneret in Sion, uocauit gentes, annuntiauit populis, annuntiauit in finibus terræ, & in inſulis (quæ procul erant, quia longe à domino receſſerant) dominum & ſaluatotē noſtrum aduenire dixit. Hic, inquam, ſonus ille magnus cœlorꝫ, gloriam dei enarrantium, qui in omnē terram exiuit: hic tonitrus firmamenti, opera manuum eius annuntians, qui uerba cœlorꝫ eloquentium in fines terræ fecit audiri, ſcilicet quòd uerbum deus, deus abſconditus, in ſole poſuit tabernaculum ſuum procedens tanq̄ ſponſus de thalamo ſuo. Nuntiat em̄ gentibus cunctis pedibus pulchris, apportātibus nuntiū bonum, prædicationē pacis, annuntiationē ſalutis. Erupit nanq; de anguſtis Iudææ finibus, in qua ſola notus erat deus, & de carnali Iſrael, in quo ſolo magnū erat nomen eius: & hoc ſalutare dei euāgelica tuba cunctis locuta eſt gentibus, nec iam ſunt loquelę neq; ſermones, quorꝫ non audiantur ſupradictæ uoces cœlorꝫ. ¶ Hoc eſt q̄d in introitu ſecundum prophetam canimus: Puer natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis. Hæc mirabilia quorꝫ cauſa in ſubiunctione cantare dño canticum nouum debemus. ¶ Hoc illud eſt brachiū, quod ſecūdum prophetā huius diei lectionē, parauit dñs in oculis omniū gentium: Hoc ſalutare dei noſtri, quod omnes fines terræ uiderunt: Hoc illud eſt quod ſecundū conſequentem lectionem apoſtolicā, nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis deus in filio qui multifariā multisq̄ modis olim patribus in prophetis locutus eſt. ¶ Sic ſecundū graduale uiderunt omnes fines terrę ſalutare dei noſtri, & notū fecit deus ſalutare ſuū: Sic ſecundū alleluia lux magna deſcēdit ſuper terrā, quia uerbū deus, lux uera deus, quæ illuminat omnē hominem uenientem in hunc mundū: deſcendit per nubē carnis, deſcēdit ſuper terrenā conuerſationem noſtrā. Hęc omnia per ſe ſatis elucēt, quod prædicto Euāgelio capiti ſuo cōſonent. ¶ Vnum eſt q̄d quæſitu dignum eſt, ſcilicet offerēda in qua dominatio & poteſtas dñi noſtri Ieſu Chriſti, magni & metuēdi iudicis regisq̄ uictoriosi prædicatur, maxime in eo uerſu: Tu humiliaſti ſicut uulneratum ſuperbū. Nam arbitraremur, totū hoc officiū ad ſolam noctē illam reſpicere, qua dñs natus eſt. Sed in illa nocte necdū ſciebat puer, qui natus eſt nobis, uocare patrē aut matrē uidelicet per ætatē ſuſceptæ carnis. In hac autē offerenda, & in ſupradicto maxime uerſu, illa fortitudo laudatur, qua ſecundū illud propheticū nomen ſuum, accelera, ſpolia, detrahe, feſtina prędari, ſuperbum diabolū humiliauit ſicut uulneratū, & aſcendens in altum & captiuam ducens captiuitatē, inimicos ſuos diſperſit in uirtute brachij ſui, quod ultimam præmiſſi particulam ſpectat Euāgelij, qua dictū eſt: Et uidimus gloriam eius, gloriam quaſi unigeniti à patre: Plenum gratia & ueritate. Nam gloria hæc eſt incarnati uerbi, quod ſpolia detraxit, & feſtinanter infernum deprædatus eſt. Igitur non tantum uagitus infantis & præſepe abſconditum ſpectat hoc officium, ſed ſonus eſt apoſtolorꝫ, qui in omnem terram exiuit, dicētium: In ſole poſuit tabernaculum ſuum, totumq̄ annum domini acceptabilem prædicantium, totam ſalutem annuntiantium, quam fecit uerbum caro factum. ¶ Vnde cum pro excellentia tantę diei tum & ideo, quia beatus Petrus Apoſtolus hoc ſalutare dei noſtri primus uidit, primusq̄ confeſſus eſt, reuelante ſibi patre qui in cœlis eſt, & Romanæ arci nuntium bonū princeps intulit, iure apud ipſum ſtatio fit. O uere magnum ſacramentum pietatis, quod manifeſtatum eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt mundo, aſſumptum eſt in gloria. ¶ Pulchre cum legit hoc, uel quicquid ſanctum Chriſti continet Euangelium, pene omnibus eccleſijs hæc uetus conſuetudo eſt, ut diaconus tanquam ab auſtro ueniens, ad aquilonem ſtet cōuerſus. Ecce enim ab auſtro uenio dicit dominus, & Abacuc, deus, inquit, ab auſtro ueniet: Ab auſtro quippe uenit: quia ex operatione ſpiritus ſancti, uenit & incarnatus eſt filius dei, & per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit hoſtiam deo in odorem ſuauitatis. Pulchre ergo diaconus, tantā ſalutem recitaturus, ad aquilonem conuertitur: ut per hoc indicet, quòd quando hoc ſalutare dei miſſum eſt gētibus, fortis contra diabolum legatio directa eſt, quod deus dixerat, dicam aquiloni, da.

DE Officio, dum medium ſilentium. Caput XXIII.

DIe natalis domini officium, gaudium eſt, ut diximus, gentium, quæ omnes uiderunt ſalutare dei, & quarū aſſumptio uita eſt ex mortuis ſcilicet Iudæis: hoc autē certe diei ſedē nō habens, & pene uiduum reuocandorꝫ in fine ſeculi præconiū eſt Iudæorꝫ. Non em̄ gloriari debet oleaſter aduerſus ramos bonæ oliuæ, q̄ propter incredulitatē fracti ſunt & ceciderunt. Ipſe autē contra naturam inſertus eſt, & fide ſtat. Neq; dignū eſt, ut exultet iunior frater, quod ſe recepto & cōuiuante cū patre, maior frater iratus ingredi recuſat, ſed inter cōuiuia rogat patrē ſuum, ut exeat, & blādis delinitum monitis introducat. Hæc ita eſſe uel ex cōmunione præſentis officij ſatis elucet. Tolle, inquit, puerū & matrem

matrẽ eius,& uade in terrã Iuda,defuncti ſunt enim qui quærebãt animã pueri.Nunc em puer ille ſcilicet incarnatus deus,reliquit domũ ſuam,& dimiſit hereditatẽ ſuam:quia ſicut ſcriptũ eſt:Aſcendẽs ſuper nubẽ candidã,ingreſſus eſt Aegyptum,abiit ad gentes:quę antiqui Pharaonis,id eſt, diaboli fuerant regnũ. Tunc autẽ defunctis his, qui quærebãt animam eius,id eſt,ſopita modernæ inuidiæ flamma,qua ſanctoꝝ eius animas quæſierunt & ſanguinẽ fuderunt,in terrã ſuam,id eſt,in ſuę gentis notitiã,reuertetur. Tunc,inquam,iuxta myſticũ Euangelij ſenſum, illato Ieſu in templũ,id eſt,in ſynagogam Iudæoꝝ per fidem: Erant pater eius & mater,ſcilicet omnis parentela eius carnalis,mirantes ſuper his quæ dicuntur de eo.Et benedixit illi Simeon, id eſt,ille populus iam iuſtus & timoratus, atq; ita qui nunc poſitus eſt in ruinã,tunc ponetur in reſurrectionẽ in Iſrael.Cuius aduentus,quia ſciri à nobis nõ poteſt,tẽpus,merito nocti cõparatur,atq; ideo in introitu:Dum mediũ ſilentiũ,q̃d præteritũ eſt,canit propter hoc ſimile futurũ. Tunc implebit id,propter quod miſit deus filiũ ſuum factũ ex muliere,factũ ſub lege,ut eos qui ſub lege erant redimeret:& liberabitur.hæres,qui adhuc paruulus intellectu,ſub elemẽtis,id eſt,literali ſenſu,ſeruiens detinetur. Tandemq; obtinebit regnum & ſedem Dauid patris ſui ipſe,de quo in graduali canitur:Speciosus forma.

Hiere.18
Eſaiæ 19
Lucæ 2
Myſteriũ de parentibus & Simeone.
Sapient.18
Galat.4
Pſal.44

DE Sancto die Epiphaniæ. Caput XXIIII.

SAnctus dies Epiphaniæ, cum tribus ex cauſis ſit celebris: ea nanque die à Chaldæis dominus eſt adoratus, itemq; annorum triginta iam eſſe incipiens,à Iohanne baptizatus eſt, atque redeunte anno ex aqua uinum fecit ad nuptias: cum, inquam, tribus ex cauſis his ſit celebris:Primam ſecundum diurni officij ſolennitatẽ rationabiliter accepit. ¶ Videtur in his tribus excedere,quod dominus baptizatus eſt à Iohanne:propter quod & Græci baptiſmi ſacramẽtum hac die numeroſius atq; ſolennius celebrare feruntur. Verum ſancta Romana eccleſia,ſemper illa reuelatione,qua Petrus Chriſtũ filium dei cognouit,illuſtrata,conſuetudinem hanc uitandã eſſe proclamat ſcriptis euidentibus. ¶ Dicit em Leo magnus,ſcribens uniuerſis Epiſcopis per Siciliam cõſtitutis inter cætera:Miror uos uel præceſſores ueſtros, tam irrationabilẽ nouitatem uſurpare potuiſſe:ut cõfuſo temporis utriuſq; myſterio, nullã eſſe differentiã crederetis inter diem quo adoratus eſt Chriſtus à Magis,& diem quo reſurrexit à mortuis. Ac deinceps: proprie,inquit,in morte crucifixi & in reſurrectione ex mortuis potentia baptiſmatis nouã creaturã condit ex ueteri:ut in renaſcentibus & mors Chriſti operetur & uita, dicẽte beato Apoſtolo: An ignoratis,quia quicunq; in Chriſto Ieſu baptizati ſumus,in morte ipſius baptizati ſumus? Conſepulti em ſumus cum illo per baptiſmum in mortem. Et poſt pauca:Ipſa igitur operis qualitas docet celebrãdæ generaliter gratiæ diem eſſe legitimũ,in quo orta eſt & uirtus muneris & ſpecies actionis. Ad cuius rei confirmationem plurimũ ualet,quod ipſe dominus Ieſus Chriſtus poſtq; reſurrexit ex mortuis, diſcipulis ſuis,in quibus omnes eccleſiaꝝ præſules docebantur,& formã & poteſtatem baptizandi tradidit, dicens:Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris,& filij & ſpiritus ſancti. De quo utiq; eos etiam ante paſſionem potuiſſet inſtruere: niſi proprie uoluiſſet intelligi,regenerationis gratiã ex ſua reſurrectione cœpiſſe. Item poſt aliqua. ¶ Si quis autẽ Epiphaniæ feſtiuitatẽ(quæ in ſuo ordine debito honore uenerãda eſt)ob hoc exiſtimat habere priuilegiũ baptiſmatis, quia hoc quidã putãt, quod eadem die dominus ad baptiſmũ ſancti Iohannis acceſſerit, ſciat illius baptiſmi aliam fuiſſe gratiã, aliam rationẽ:nec ad eandẽ pertinuiſſe uirtutẽ, qua per ſanctũ ſpiritum renaſcuntur, de quibus dicitur: Qui non ex ſanguinibus,neq; ex uoluntate carnis,neq; ex uoluntate uiri:ſed ex deo nati ſunt. Dominus autẽ nullius remiſſione indigens peccati, nec quęrẽs remediũ renaſcendi,ſic uoluit baptizari quo modo & circuncidi, hoſtiamq; emũdationis pro ſe offerri:ut qui factus erat ex muliere,ſicut Apoſtolus ait, fieret ſub lege, quam nõ uenerat ſoluere, ſed adimplere, & adimplẽdo finiret: & ſicut beatus Apoſtolus prædicat dicens:Finis autẽ legis,Chriſtus,ad iuſtitiã omni credẽti. Baptiſmi autẽ ſui in ſe condidit ſacramentũ, quia in omnibus primatum tenens,ſe docuit eſſe principium: & tunc regenerationis potentiã ſanxit,quando de latere eius fluxerunt ſanguis redemptionis & aqua baptiſmatis. ¶ Non ergo in tribus cauſis illud eminet, quod dominus à Iohãne baptizatus eſt: quia nõ tunc, ſed quãdo de latere eius ſanguis & aqua profluxerũt, baptiſmi ſui nobis condidit ſacramentũ.Eminet autẽ & præcipuũ eſt illud, q̃d à Magis utiq; gentilibus, adoratus eſt, & illuminataꝝ cordibus gentiũ magnã ſpiritualium præſtat materiam gaudioꝝ. Gentium nanq; primitiæ iam tunc in illis aſſumptæ ſunt. Aſſumpſit em illos pax noſtra quæ fecit utraq; unum deum & hominẽ in ſe unum Chriſtũ,Iudæos atq; gentiles in unum coniungens populum. ¶ De hoc ergo digne totum Miſſæ compoſitũ eſt officium, in quo ſancta eccleſia de gẽtibus electa, pro ſuæ uocationis initio,gratioſum deo pro ſua ſalute laudis offert præconiũ. Tota uero laudum materia,dona ſunt regum,aurum thus & myrrha.Dona quippe illa fuerunt,fide fœcunda cœleſti magiſterio diſpoſita,per ſpiritũ ſanctum intellecta. Quid em cœleſti magiſterio dignius q̃ auro regem, thure deum, myrrha cõfiteri

Tres cauſę huius feſti
Matth.3
Lucæ 3
Iohan.2
Nõ in Epiphania ſed in paſchate celebrari debet baptiſmus.
Matth.16
Verba Leonis primi.
De cõſe.diſtinct.4.ca. proprie.
Roma.6
Matth.28
Minus efficax Iohannis q̃ Chri baptiſmus
Iohan.1
Lucæ 2
Galat.4
Matth.5
Roma.10
Coloſſ.1
Iohan 19
Adoratio Magoꝝ, præcipua huius feſti cauſa.
Ephe.2
Myſteriũ Magoꝝ in tribꝰ donis
Lucæ 2

mortalem? Nihil tale paries ille de proximo contulit, qui de Iudæis ueniens, in paſtoribus an gulari lapidi primus ſeſe coniunxit. Nec mirum. Illos enim, ſcilicet Iudęos paſtores, angelicũ inſtruxit magiſteriũ: Hos autẽ, uidelicet gentiles, nouam ſtellã ſuſcipiẽtes, ſolum diuini ſpiritus inuiſibiliter perdocuit oraculũ. Bene ergo regũ munera ſanctæ eccleſię fidẽ integerrimã teſtãtia, totũ huius diei officiũ propheticis teſtimoniis & laudib⁹ perſonat, uenerat, honorat.

Chriſtus p annũ ſine diſcipulis fuit ex quo baptizatus eſt.

De tertia iam dictæ feſtiuitatis cauſa, ſcilicet de eo quod dominus uinum fecit de aqua, quęri ſolet, qualiter eodem die qua dominus baptizatus eſt, factũ eſſe cõueniat. ¶ Dominus nanq; qua die baptizatus eſt, neq; diſcipulos elegit, neq; miracula fecit, ſed ſtatim duct⁹ eſt in deſertum à ſpiritu ſuo, ut tentaretur à diabolo: ubi & quadraginta dierum celebrauit ieiunium, atque inde reuerſus, tum demũ diſcipulos elegit, quos & doctrinis inſtrueret, & miraculis confirmaret. Nunquid annum ſuę ætatis trigeſimum, cuius in initio baptizatus eſt, totum ſine di

Lucæ 14

ſcipulis exegit, & ita redeunte anno eadem die illud admirabile ſignum primum coram diſcipulis fecit? Ita ſane credendum eſt quomodo tria hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, una die celebrata eſſe ſecundum ſanctæ eccleſiæ autoritatem negare non poſſumus. Nam antequam Iohãnes traditus eſſet, Chriſtus neq; publice prędicauit, neq; duodecim apoſtolos elegit. Aper

Ibidem.

te quoq; liquet, ſecundum Lucæ narrationem, quod egreſſus in uirtute ſpiritus in Galilæam publice prædicans, non ſtatim diſcipulos elegit, ſed ita docebat in ſynagogis Iudæor⁹ & magnificabatur ab omnibus, & omnes teſtimoniũ illi dabant, & mirabãtur in uerbis gratiæ quę procedebant ab ore ipſius. Et ante perſecutionẽ paſſus eſt, ita ut ad præcipitiũ duceretur, fugiẽsq; de ciuitate in ciuitatem, docebat per ſynagogas ſabbatis. Ante & ſocrum Simonis, quæ tenebatur magnis febribus curauit, & alia nõnulla fecit propter quæ dixerant ei cõciues ſui, uenienti Nazareth, ubi nutritus fuerat: Quãta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua. Tribus igitur miraculis ornatum ſanctũ diem Epiphaniæ colimus. Nam, ut canta uimus, hodie ſtella Magos duxit ad præſepia, hac die Chriſtus à Iohanne baptizatus eſt, hac die ad nuptias uinum ex aqua factũ eſt. Breui itaq; id eſt, tredecim diebus, triginta annor⁹ ętatis eius cõmemoratur.

Tres dñicę poſt Epiphaniã gd tractant.

¶ Reliqui tres anni: quibus ipſe prædicauit, miraculis diuinitatẽ ſuam declarauit, tribus illis, quæ ſequũtur poſt Epiphaniã, dominicalibus cõmemorantur officiis. Quæ ideo ad Epiphaniæ, id eſt, manifeſtationis rationem pertinent: quia quæcunq; per tres

Cantico. 5

ſuæ prædicationis annos cœleſtia diuinitatis ſuæ ſacramenta docuit, quęcunq; manibus ſuis tornatilibus & aureis, id eſt, facile operantibus & diuinis fecit: documẽta fuerunt, quibus uera per carnem diuinitas innotuit. Vnde in prima dominica illud ponitur Euãgelium, in quo

Lucæ 2 Iohan. 2

primum teſtatus eſt, patrẽ ſe habere deum, dicens parẽtibus ſuis: Quid eſt quod me quæreba tis? Neſciebatis quia in his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? ¶ In ſecũda uero legitur Euãgelium, quo inuitatus ad nuptias aquas cõuertit in uinum. Quod uere magnum diuinitatis fuit indiciũ, ſolus enim deus mutare poteſt naturã, & noſtræ reparationis (qua mortale noſtrũ

1. Cor. 15

induet immortalitatẽ, & corruptio incorruptelã poſſidebit) uenerabile ſignum, pulchrumq; & conueniens ſignor⁹ eius fuit initium. ¶ In tertia nihilominus dominica, qua dicimus, atq; ad protegendũ nos dexterã tuę maieſtatis extende, ſecundũ extenſionem manus, qua tetigit

Matth. 8

leproſum dicẽs: Volo, mũdare. Vera diuinitas eius ſecundũ fidem Cẽturionis elucet, dum abſens corpore ſanãs puerũ Cẽturionis, deũ ſe eſſe deſignat, q prędens eſt ubiq;. Tribus igit dñicalibus officiis dñi manifeſtatio, ſcilicet tota triũ annor⁹ eius prædicatio cõmemoratur.

Cur in purificatione Sanctæ Mariæ candelas portemus. Caput XXV.

Candelæ gaudij ſignum.

IN purificatione ſanctæ Mariæ ideo candelas portamus, ut fœlici gaudio iuſti Simeonis aliquatenus participemur, qui Chriſtum infantem geſtans in ulnis agnouit, & confeſſus eſt paratum ante faciem omnium populorum lumen ad reuelationem gentium.

Lucæ 2

Hoc enim ſigno commoniti exterius, ipſum uerum lumen, quod illuminat omnem ho

Iohan. 1

minem uenientem in hunc mundum, in mente noſtra fidei ulnis arctius aſtringimus, & abſentiam eius corporalem, ſurſum tendentibus deſideriis, gementes quærimus, quærentes gemimus. Profectus nanque in cœlum eſt, antequam hinc abiret, iam ſupra infantiã, in qua portatus eſt à Simeone, ætate & ſapientia profecerat. Eius igitur uiſibile ſignũ portamus omnes in manibus, quem iam uiſibiliter portare ſicut Simeon, nec neceſſe habemus, nec poſſumus.

Virgineus partus Mariæ per cereolos deſignatur.

¶ Bene autẽ conſecrati cereoli, id quod uiſibile erat Chriſti, nobis ſignificant. Nam ſicut apes ceram cum melle, uirginali producit operet ſic Maria uirgo Chriſtum, deum & hominẽ, ſalua uteri ſui genuit integritate. Apes nanque neque ullo concubitu miſcentur, neque libidine ſoluuntur, nullis partus doloribus concutiuntur, & ſubito magnũ filiorum examen emittunt, de foliis & herbis ore ſuo prolem legentes. Conuenienti igitur ſigno, uectationem infantis Chriſti, pro ut poſſumus, imaginamur, beatitudinem eius corde & ore prędicantes, qui diu uixit, ut Chriſtum dominum uideret, uidit ut adoraret, adorauit ut in pace dimiſſus, feliciter hinc abiret.

LIBRI TERTII FINIS.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVARTVS.

DE Septuagesima. Caput I.

IN HOC CAPITVLO MVLTA QVAERENda sunt, uidelicet quod uocetur septuagesima, & cur uocet hoc nomine, qua ratione ante passionem domini celebretur, & cur alleluia de ore ecclesiæ tollatur. Hæc omnia tam ueras tamq; certas habent rationes, ut quicquid aliud dixeris, recalcitret undique tuta ueritas, & oppositorum uel repugnãtium multitudine inopem & deficientem conscientiam reuerberet. ¶ Verbi gratia: cum dixeris septuagesimam ideo nominari, quod ab hac dominica usq; ad sabbatum quo albæ deponuntur, septuaginta dies computentur, & per hos dies significari captiuitatem nostram, qua peregrinamur à deo in hoc seculo: Illud statim ualde repugnans nostræ computationi occurrit, quod dies dominicæ resurrectionis, nobilitas anni, decus mensium, arma dierum, hunc intra numerum computentur. Quis enim dies indignius captiuitatem significare uidetur quàm ille, quo uicto captiuatore, dominus resurrexit? Quis dies libertatẽ significare merebitur, cum primus dominicæ resurrectionis dies sexagesimus quartus occurrat in numero dierum, qui captiuitatẽ nostram significant, significatam quondam totidem annis, quando populus dei sub Nabuchodonozor fuit exul in terra Babylonis. ¶ Itemq; & illud repugnat, quod cum à prædicto sabbato dominica hæc septuagesima sit, sequens dominica (quam sexagesimam dicunt) nullo modo sexagesima est, & quinquagesima nullo modo quinquagesima est, & quadragesima nullo modo quadragesima est. Quid ergo septuagesimam nominemus, altius atque costantius pandendum est.

Septuagesima quõ cõputari nõ debet. 2. Cor. 5

Ephe. 4

Hiere. 25. 29 Danielis 9

Quid septuagesimam nominemus. Caput II.

SEptem dominicas continue sequentes magnis ac mysticis officijs insignes, septuagesimam nominamus, quarum in prima clamat homo à paradisi felicitate & à creatoris sui facie proiectus: Circũdederunt me gemitus, & cætera. In septima redeũtẽ de peregrinatione hac & de conualle lachrymarum dicitur uoce prophetica: Lætare Hierusalem, & diem festum agite, qui diligitis eam, & cætera.

Septuagesima à septẽ dominicis. Gene. 2

Cur septuagesimam nominemus. Caput III.

IDcirco autem primam dominicam, quæ septima est ab ultima, septuagesimam potius nominamus, & sexagesimã, quæ sexta est, & quinquagesimã, quæ quinta est, quia idem commemoratur officijs, quod significatum est illa septuagenaria captiuitate populi dei, qua realiter sedit & fleuit super flumina Babylonis. Quid autem illud est? Septenaria distinctio ætatum mundi, quarum prima est ab Adam usque ad Noë, secunda à Noë usque ad Abraham, uel secundum quosdam usque ad Moysen, tertia à Moyse usque ad Dauid, quarta à Dauid usque ad transmigrationem Babylonis, quinta à transmigratione Babylonis usq; ad aduentum domini, sexta ab aduentu Christi usque ad finem seculi, septima iam ætas mundi requies est illa, ad quam quotidie transeunt electorum animæ, & requiescunt inter ubera lętantis matris suę supernæ Hierusalẽ. ¶ Quia ergo per has septem dominicas illud idem commemoratur, quod per septuaginta Babyloniæ captiuitatis annos significatum est, dominica hęc prima de septem, recte septuagesima dicitur: quod quàm ratum sit, posterius ex ipsarum dominicarum officijs clarius lucebit. Nũc qua ratione ante passionem domini ordinatę sint, dicendum est.

Psal. 136

Septẽ ætates mundi.

Esaiæ 66

Qua ratione sic ante passionem domini septem dominicæ ordinatæ sint. Caput IIII.

BEatus papa Gregorius, qui (sicut in libro uitę eius contineri iam supra diximus) officiorum atque stationum ordinator extitit solertissimus, intellexit eo sensu, quem illi spiritus sanctus aperuit, dignam ac reuerendam memoriam salutiferæ passionis Christi expetere, ut illi ab omnibus sanctis & electis quicunque fuerunt ab initio mundi, testimonia redderentur, cui quasi communes per os præsentis ecclesiæ redderentur exequiæ. ¶ Omnium quippe sanctorum à mundi constitutione una fuit salus & expectatio, passio redemptoris, & concordibus eorum dictis prænuntiata, gestisq; præfigurata est, ac ut uni subiecta soli, diuersis licet ex locis eandem imaginem multa reddũt specularia: sic plures sancti diuersis tẽporibus ac meritis uenientes, præcurrentes saluatorem, unam eandemq; uarijs figuris eius præfigurauerũt passionem. ¶ Cum ergo iam dictus ordinator officiorum, cõmemorata iam Christi natiuitate, apparitione, & manifestata triennij eius prædicatione, passionis eius memoriam* anno nostro inscripturus esset, laudabilem fecit digressionem, ad

Gregorius

Passio Christi uarie prefigurata.

Ordinator officiorũ Gregorius *animo

mundi recurrens initium, & de diuerſis ętatibus congruas eccleſiæ uoces colligens, quaſi de diuerſis locis ſeptenos choros rationabili ac uenerabili ordine produxit. Quid uel quomodo ſinguli chori præſenti eccleſiæ concinant, paulo poſt explicandum eſt. Nunc illud primitus dicendum uidetur, cur de ore eccleſiæ diebus iſtis alleluia, quod eſt laus dei, tollatur.

Cur alleluia dimittatur. Caput V.

Nõ omnis laus dei alleluia.

SI recte conſideremus, quam laudem dei, alleluia (quod nomen eſt antiquæ dignitatis & autoritatis) ſignificet: perpulchrum & rationabile uidetur, ut uere eſt, quod de ore ſanctæ eccleſiæ uox hæc conſuetudinaliter ablata eſt. ¶ Significat autem non quamlibet laudem dei, non laudem maiorum aut minorũ creaturarum cœli & terræ, & maris & omniũ quæ in eis ſunt. Alioquin, ſi quamlibet laudem dei ſignificet alleluia, fruſtra diebus iſtis de ore noſtro tollitur, cum à laudibus dei non ceſſantes, laudamus, quòd in principio fecit cœlum & terram, quòd diuiſerit lucem à tenebris, quòd fecerit firmamentũ, & poſuerit in medio aquarũ, quòd ad iuſſum eius germinauerit terra herbam uirentem, lignumq; afferens fructum iuxta genus ſuum, quòd luminaria fecerit, & in firmamento poſuerit, quòd piſces, quòd uolucres, quòd beſtias prodire iuſſerit, quòd denique hominem ad imaginem ſuam creauerit. ¶ Quam ergo dei laudem ſignificat alleluia? Illam utique, illam cui dicit deus pater in pſalmo: Exurge gloria mea, exurge pſalterium & cithara. Gloria patris, dei filius, perfecta laus & ſempiterna muſica, utpote ſumma ſapientia, quæ de corde nata eiuſdem patris æterni muſici, citharam noſtræ humanitatis aſſumpſit, quam & confractam ab inuidis & ſtultis pueris, qui ad cantum eius ſaltare debuerant, rurſus per gloriam reſurrectionis reformauit, & inuiolabile pſalterium fecit, illa, inquam, gloria, hæc cithara, ſiue pſalterium, alleluia noſtrũ eſt. Quicquid enim ſupernę iocunditatis auditoribus ſuis exhibuit, quorũ beati oculi qui uiderunt, & aures quæ audierunt, quicquid, inquam, de cœleſtibus gaudijs ore ſuo dominus Ieſus Chriſtus præcinuit, alleluia eſt, canticũ nouum eſt, laus ſuauis eſt. ¶ Hoc autẽ neq; ueteres ſancti uiderunt, aut audierunt, de quibus ait ipſe dñs: Multi reges & prophetæ uoluerunt uidere quę uidetis & non uiderunt, & audire quæ auditis & nõ audierunt: neq; nos, quandiu ſumus in corpore (quia receſſit in cœlũ) uidere poſſumus, aut audire meremur. Quandiu enim ſumus in corpore, peregrinamur à dño. Cum uero probabilẽ antiquæ eccleſiæ nondũ redemptæ ſtatum, cõmemoramus: noſtrumq; incolatũ, quia prolongatus eſt, deplãgimus: pulchro ſatis ordine alleluia ab ore noſtro tollitur. Quia uidelicet, qui per illud ſignificat, illis nondũ uenerat, à nobis iam receſſit, & oblatus eſt ſponſus à filijs ſuis. ¶ Recte hoc cõſiderauit, qui hoc reſponſorium cecinit alleluia. Dum præſens eſt imitantur illam, & deſiderant illam cum ſe eduxerit. Dum enim hic de alleluia dixit hoc, quod de ſapientia ſcriptũ eſt (quæ ſine dubio Chriſtus eſt) profecto per alleluia Chriſtũ intelligi uoluit, qui dum præſens eſſet, imitati ſunt illũ, & deſiderauerunt eum, cum ſe eduxit, aſcendẽs in cœlum, & in perpetuũ coronatus triũphat, ante dominũ patrẽ, ſicut ſcriptũ eſt: Gloria & honore coronaſti eum dñe, & cõſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarũ. Non ille nugas triuit, aut pueriles ineptias cõtexuit, cum diceret, alleluia, reuertere in theſauros tuos, te benedicent angeli. Reuerſus eſt enim in theſauros ſuos Chriſtus dñs, id eſt, in ſecreta cœli, ubi ab angelis benedicit, & à filijs ſuis hic peregrinantibus, deſideratur. ¶ Non ſolum autẽ ipſe glorioſus eccleſiæ ſponſus, nouus homo Chriſtus, hoc nomine prædicatur: ſed & ſponſa eius noua ſancta eccleſia (quia corpus eius eſt) quia & ipſa muſicæ illi organum eſt, id eſt, diuinæ ſapientiæ (cuius in homine Chriſto tota plenitudo corporaliter inhabitat) eodem nomine iure prædicari poteſt. Quapropter die dominicæ reſurrectionis, quãdo noua ſoboles renaſcitur, & claritate repletur agni nouelli, qui uenerũt ad fontes, ipſam nouam eccleſiam, noua cuncto mũdo gaudia nuntiantẽ, non inaniter tali cõpellamus nomine, alleluiat quæ & placido nobis uultu & dulci uoce reſpõdet, quia totum eius diei, uel totius hebdomadæ paſchalis officium, illorũ eſt exultatio, qui tunc per aquam & ſpiritum renati ſunt. Sed de his ſuo loco melius dicemus, nunc ad ſuperiora redeamus.

Cur alleluia in LXX. tollitur.

Ibidem.

Matth. 13

2. Cor. 5

Pſal. 119

Matth. 9

Alleluia noſtrũ Chriſtus eſt.

Sapient. 4

Ephe. 4

Pſal. 8

Cur in paſcha frequẽtatur alleluia.

Ephe. 1

Coloſſ. 2

DE Officio ſeptuageſimæ: & cur ſtatio fiat ad ſanctum Laurentium. Caput VI.

Cur illo die fit ſtatio ad ſanctũ Laurentium.

QVoniam ſeptem dominicis, ſeptem ętates mundi ſignificari ſupra dictum eſt, qualiter officium ſeptuageſimæ, primę conueniat ætati, iam dicendum eſt. ¶ Primoq; nõ prætereundũ cur ſtatio fit ad ſanctũ Laurentiũ. Cauſa nanq; cõueniens, & idonea eſt. Sicut enim in primę ætatis eccleſia protomartyris Abel ſanguis iuſtus clamat de terra ad deum, quę aperuit os ſuum & ſuſcepit eum de manu Cain fratris ſui: ſic in Romana eccleſia, pretioſa mors beati Laurẽtij, nouo & inaudito genere paſſionis clamauit in cœlum, clamauit, & audita eſt per mundũ uniuerſum. Quem clamorẽ ſuum ipſe ſanctus martyr iam prænidens, dicebat ad Hippolitum: Magis in abſconditis, in homine interiore abſconde Chriſtum, & poſtmodum cum clamauero, audi, & ueni. ¶ Vox ergo primæ eccleſiæ conueniens eſt, præcentore Abel: Circundederunt me. Circundederant enim illum gemitus mortis, uitæ gaudijs, per primos parentes perditis, Siquidẽ ille languidus, qui deſcendens ab Hieruſalem

Gene. 4

Introitus. Pſal 17

Lucæ 10

ruſalem in Hiericho,inciderat in latrones,ſpoliatusq; & uulneratus,ſemiuiuus ab illis fuerat relictus,genuerat illam in ſuis doloribus languidus ęgram,ſaucius morbidam,moriens mortalem.Et in tribulatione mea inuocaui,inquit,dominum,& exaudiuit de tẽplo ſancto ſuo uocem meam. ¶Hoc longe poſt futurum,per ſpei certitudinem,quaſi iam factum,fideliter præſumit,iam eñ diuinum, de reparatione ſuæ ſalutis acceperat oraculũ,dicente domino ad ſerpentem: Inimicitias ponam inter te & mulierem,& inter ſemẽ tuum & ſemen illius. Victoria nanq; redemptoris noſtri iam tunc promiſſa eſt,qui cum ſit ſemen mulieris,inimicitias cõtra draconem antiquum intantum exercuit, ut caput eius contereret,& omnem poteſtatem auferret. Dicat ergo: Exaudiuit de templo ſancto ſuo uocem meam. ¶Sed quanta expectatio? Quanta ſalutis dilatio? Generationes nanque LXXVII.ab Adam uſq; ad natiuitatem Chriſti ſunt. In Euangelio ſecundum Lucam ita inuenimus. ¶Bene ergo hi,qui ſecundum Euangelium præſentis diei,mane cõducti ſunt,murmurãtes dicunt: Hi nouiſſimi una hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus. Pondus enim diei & æſtus portauerunt hi, quos à mundi initio,quia diu contigit hic uiuere,neceſſe fuit etiam longiora carnis tentamenta ſuſtinere. ¶Hoc igitur longiſſimum ſtadium eſt,de quo in epiſtola,prædicto Euangelio conſonante: neſcitis,inquit, Apoſtolus,quod hi qui in ſtadio currunt,omnes quidem currunt, ſed unus accipit brauium? ¶Sed conſolabantur ſe longanimes in ſpe,quodammodo dicentes, quod in graduali canimus: Quoniam non in finem obliuio erit pauperis,patientia pauperum non peribit in finem.¶Tractus itidem ſicut collecta,in qua dicimus: ut qui pro peccatis noſtris iuſte affligimur, pro tui nominis gloria, miſericorditer liberemur: tractus,inquam: De profundis,uox eſt hominis ſub manu dei iuſta inter uerbera gemẽtis & dicentis: Si iniquitates obſeruaueris domine, domine quis ſuſtinebit? ¶Hoc autem in tractibus notandum eſt, quod omnes fere grauioribus compoſiti ſunt uocibus,nec unquam ĩjs,qui autentici dicuntur, modis exaltari merentur: ſed cuncti plagalium inferioribus terminis contenti, fletum & triſtitiam in humilitate ſonorum denuntiant. Quod congrue ſatis obſeruatum eſt. Triſtitiæ nanq; tempus exigit,ut alleluia,quod lętantium carmen eſt,intermitteretur.Bene ergo tractus,qui interim pro alleluia cantatur,altitudinem atq; excellentiã gaudii,graui ſuccentu,& modeſtis declinat inceſſibus.¶In offertorio:Bonum eſt confiteri domino,quæ ſimiliter uox eſt flagellati, iuſtitiam ferentis inter uerbera confitentis,ille uel maxime uerſus primordiis conuenit infantis eccleſię: exaltabitur ſicut unicornis cornu meum,& ſenectus mea in miſericordia uberi. ¶Non enim in infantia eius, quando iuſti Abel ſacrificio glorificata, primoq; eius ſanguine purpurata eſt: non in pueritia eius,quando loquente deo ad Noë uel ad Abraham, prima doctrinæ ſalutaris rudimenta percepit: non in adoleſcentia eius,quando pædagogum,id eſt,legem Moyſi,ne laſciuiret,accepit:non in iuuentute,quando ſanctis regibus à Dauid incipientibus coronata eſt:ſed in ſenecta eius,quãdo regum prophetarumq; iam effeta erat,exaltatum eſt cornu eius,ſicut unicornis, id eſt, Chriſtus rex potentiæ ſingularis:& ſenectus eius in miſericordia uberi, quia uidelicet in multitudine miſericordiæ rex Iſrael benedictus aduenit. Cõmunio quoq;:Illumina faciem tuam ſuper ſeruum tuum,uox eiuſdem eccleſiæ eſt,ſecundum primam ætatem mundi,uox,inquam,hominis ſpoliati gloria uultus dei, & parietem inimicitiarũ, quo interiecto, ueri ſolis faciem humanarum animarum ſpecularia perdiderant,diſſolui ac dirui poſtulantis.

Prima eccleſiæ ætas in Adam. Gene.3

LXXVII. generationes ab Adã uſq; ad Chriſtum. Lucæ3

Euangeliũ. Matth.20

Epiſtola. 1.Cor.9

Graduale. Pſal.9

Tractus. Pſal.129

Tractus cãtus triſtitię

Offertorium Pſal.91

In ſenecta cõtigit miſericordia copioſa. Gene.4 Gene.6.18 Exodi.24. Galat.3 Pſal.118 Ephe.2

HActenus à die natiuitatis dominicę de nouo teſtamento erant, quæcunque legebantur in uigilĳs nocturnis,congrue ſcilicet propter præſentem uitam eiuſdem noui hominis Chriſti, quam ſignificant dies illi, magnusq; præco ſanctæ nouitatis Paulus, cum ueteri lege,nouam conferens gratiam:legem factorum deprimebat,& legem fidei cum palma iuſtitiæ ſubleuabat. At nunc iuxta rationem ſupra memoratam, antiqua repetitur hiſtoria, qua ueteris uiæ narrantur miſeriæ,quas in officio præſcripto ſancta deplorat eccleſia.

A natali Chri uſque ad 1xx. legit nouũ teſtamentũ. Roma.1

DE Sexageſima. Caput VII.

PRæclarum huius dominicæ officium,tempus illud ſecundæ ætatis reſpicit,quo primum exĳt,qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum,quo primum reconciliationem mundi præparare incipiens, locutus eſt ad Noë,& eccleſiam iam infantiles annos egreſſam, primis præceptorum ſuorum elementis imbuere cœpit. Nam ex quo de tranquillo & quieto paradiſi utero eiecta, in hanc nata eſt miſeriam, quam eius natiuitatem beatus Iob in eiuſdem eccleſiæ perſona(ut ait beatus Gregorius)deplorat dicens:Pereat dies in qua natus ſum, & cætera:nullam illi præceptorum ſuorum legitur tradidiſſe diſciplinam.¶At uero locutus cum Noë dicens: quia ecce ego ſtatuam pactum meum uobiſcum,& iterata benedictione,ſuperductã incipiens abolere maledictionẽ, paulatim pueritiam mundi ſuo magiſterio ſubĳcit,dans præcepta quædam,primum Noë,deinde Abraham,& in illis primoribus iniians iuſtitiã fidei. Perfecit autẽ hæc in plenitudine gratiæ, dum exĳt in hunc mundũ,formã ſerui accipiẽs,per ſeipſum in populo Iudęoꝝ, & per ſanctos apoſtolos in omnib⁹ gẽtibus ſeminare

Secũda eccleſiæ ætas in Noe. Iob.3

Prima ſub Noe præcepta dei. Gene.9 Philip.2 Matth.13 Euangeliũ. Lucæ8

Statio ad ſanctū Paulum.
minare ſemen ſuum.¶ Hac igitur dominica legitur hoc euangelium: Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum: agiturq; ſtatio ad ſanctum Paulum, digna ſane & euidenti cauſa, quia dux
Actu. 14
uerbi præcipuus, & uere ſeminator uerborum ipſe eſt, per quem omnes gentes cognouerūt
Introitus.
gratiam dei.¶ Anteq; ergo ſacerdos introeat, uelut anteq; ſeminator ille ad opus ſuum exeat,
Pſal. 43
dum adhuc in accubitu ſuo eſt, & in ſinu dei patris quieſcit, conclamat chorus: Exurge quare obdormis domine: exurgendo enim & ſemen ſuum ſeminando, hoc effecturus erat, ut faciem eius, quam propter peccatum auerterat, id eſt notitia eius humano generi rurſus illuceſceret. Ignorantia nanque dei, terræ noſtræ, ſterilitas fuit. Seminator igitur ſapiētię cœleſtis, quia ſuum ad opus (ut dictum eſt) exiens, & aratores ſuos, id eſt ſanctos apoſtolos conducēs, maxime beatum Paulum, qui plus omnibus illis laborauit, operarium utilem habuit, quem
1. Cor. 15
ad gentes miſit, & acuto uomere linguæ eius corda dura proſcindens fidei & morum copioſum ſemen infudit.¶ Ingreſſus ſacerdos ſtatim in collecta: Deus qui conſpicis, celebrem eiuſ
Collecta.
dem doctoris gentium memoriam præmittit, ut ſtationem conuenienter aſcriptam egreſſa
Epiſtola.
quoq; proprietas manifeſtius commendet.¶ Amplius autem ad hoc ſequens epiſtola perti-
2. Cor. 11
net, qua idem fortiſſimus cœleſtis agricolę operarius ueros labores ſuos enumerat, & pericula quibus illum affecerunt hi qui domini ſui fines inuaſerant, nec arari permittebant.¶ Gra-
Graduale.
duale ad utranq; partem hominum reſpicit, & eorum ſcilicet, qui tanq; bona terra, ſemen uerbi dei ſuſcipientes, fructum iuſtitiæ retulerunt: & eorum qui rebellātes uniuerſæ terræ do-
Pſal. 82.
minatori aratrum eius confregerunt, bouesq; innocuos iugilauerunt. Diſſeminato nāq; uerbo dei factum eſt quod ait: Sciant gentes, quoniam nomen tibi deus: tu ſolus altiſſimus ſuper
Tractus.
omnem terram: & hi qui illud repulerunt, poſiti ſunt ut rota, ſcilicet in eo quod ſurgentes in his qui retro ſunt, id eſt in carnalibus, cadūt in anteriori parte, id eſt in intellectualibus: & quē
Pſal. 59.
admodum ſtipula diſpergitur ante faciem uenti, ſic diſperierunt flante ſpiritu iræ dei.¶ In tractu gratias agit ſæpe dicto ſeminatori, commota terra & conturbata, id eſt uniuerſi peccatores, qui quando culturas ſuas aduerterunt eſſe deo execrabiles, commoti ſunt ad pœniten-
Offerenda.
tiam, & per ſignificationē prædicationis incipientes timere, fugiunt à facie arcus, id eſt à die
Pſal. 16
iudicij: in quo duobus teſtamentis, quaſi duobus cornibus inflexis, rebelles uerbi diuini, damnationis æternę ſagitta ferientur.¶ Lecto tandem euangelio, conſona ſequitur offerenda: Perfice greſſus meos in ſemitis tuis. Timendum eſt enim, ne ſuſcepto ſemine uerbi dei ſecus uiam expoſiti, & in exterioribus uagantes à uolucribus, id eſt à ſpiritibus immundis, diripiamur: aut à ſolicitudinibus & ſpinoſis diuitijs ſeculi ſuffocemur: aut humorem, id eſt pinguedinem charitatis non habens, bonum ſemen areſcat in nobis, & ſic non perficiantur greſſus noſtri. Mirificat miſericordias ſuas, dum ſemen miſericorditer iniectum cuſtodit ut pupillam oculi, ne compungatur à ſuffocantibus ſpinis: protegit ſub umbra alarum ſuarum, ne ficce-
Cōmunio.
tur ardoribus ſolis: eripit ab impio, ne auferat uerbum de cordibus noſtris: ut dicat bona ter-
Pſal. 42
ra fructum afferens in patientia. Ego autem in iuſtitia apparebo in conſpectu tuo: & ſicut in
Iohan. 5
communione cantamus: introibo ad altare dei.¶ Semē itaq; dei terram noſtram in qua creuit (quod mirabile eſt) ſurſum uehit ſecum in horrea cœli: quia cum terra ſimus, niſi uerbo dei portemur, quod eſt Chriſtus, in cœlum non aſcendimus, ſicut ipſe ait: Nemo aſcendit in cœlum, niſi filius hominis qui eſt in cœlo. Cum ipſo ergo & per ipſum ſubleuabimur, portantes manipulos iuſtitiæ, lętificante deo iuuentutem noſtram, in uigore nouitatis æternæ.

De quinquageſima. Caput VIII.

Tertia ætas eccleſię ſub Moyſe.
Ezech. 16.
Luc. 18
Cęcus ſecus uiā, genus humanum.
Exo. 5
Introitus.
Pſal. 130

DOminica hæc tertiam mundi ætatem ſignificat, qua adoleſcentulā, pubeſcentēq; eccleſiam reſpiciens deus, cum iam tempus eius iuxta prophetam tempus eſſet amantium, eripuit illam de medio fornicatorum, mittens Moyſen & Aaron, & per ſigna magna atq; portenta filios Iſrael educens de ſeruitute Aegyptiorum. Cui rei ualde præſentis dominicæ congruit officium: ualde competit id quod hac die legitur euāgelium.¶ Nā ſicut hic ſedēs cæcus ſecus uiam poſtulabat lucem, ſed à turbis increpabatur ut taceret: ita illic filios Iſrael intendentes ad fidem patrum ſuorum Abraham, Iſaac & Iacob, & clamantes ad dominum ut educeret eos de Aegypto, quod in lingua noſtra tenebras ſonat, cultumq; ſui nominis eos doceret, quæ uera & neceſſaria illuminatio eſt, increpabātur ab Aegyptijs opprimentibus, & ſuperbe dicentibus: Vacatis otio, & ideo dicitis: eamus & ſacrificemus domino. Igitur cum dominus mittens Moyſen & Aaron, iuſſit populum ſuum adduci ad ſe, & coram illis fecit mirabilia, per quę potuit uerus deus agnoſci, dedit q; legem ſcriptam & mandata uitæ, ritumq; colendi: iam tunc magnus ille cæcus, id eſt humanum genus, cœpit illuminari, & nunc uſq; illuminatur magis ac magis, contradicentibus licet atq; increpātibus turbis, ſemper quidem inuiſibilibus, nonnunquam autem etiam uiſibilibus. Hoc enim dominicæ huius conſonat officium.¶ Nam ingreſſuro iam ſacerdote quaſi peruenit clamoribus ad uentum illuminatoris ſui cæcus ſupradictus, dum chorus concinit: Eſto mihi in deum protectorem. Nempe quod ait: Propter nomē tuum dux mihi eris, & enutries me: ad uiam ſpectat

iuxta

iuxta quam ſedet cæcus mendicans. Via pariter & dux idem eſt Chriſtus. ¶ Sequens itidem collecta: Preces noſtras quæſimus dñe, clementer exaudi: clamor eſt cæci magis ac magis ut exaudiatur inclamantis. Nam & ait: atq; à peccatorũ uinculis abſolutos, ab omni nos aduerſi tate cuſtodi: turbam percutit eorũ, quæ in oratione patitur, phantaſmatũ: ſicut ille cæcus in Euangelio turbam increpantiũ: ſicut filij Iſrael Aegyptios prohibẽtes, & uiolẽter ſe tenẽtes, ne irent ad ſacrificandũ dño deo patrum ſuorũ. ¶ Epiſtolæ quoq; lectio, ſi linguis hominũ lo quar & angelorũ, non ex eo tantũ loco, quo dictũ eſt: Videmus nũc per ſpeculũ & in ænigma te, tunc autẽ facie ad faciẽ: ſed ex tota ſerie ſua, ad eiuſdem illuminationẽ cæci reſpicit dũ cun ctis chariſmatibus excellentiorẽ uiã demõſtrat, id eſt, charitatem. Charitas eñ oculus cordis eſt, qua quiſquis caret cęcus eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit quo eat. Nam & cum illumi nare cœpiſſet deus humanũ genus (ut dictũ eſt) legem dãdo filijs Iſrael, hoc primũ collyrio oculos eius inunxit dicẽs: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota uirtute tua, & ex tota mente tua, & proximũ tuum ſicut teipſum. ¶ Graduale cum ſolam liberationẽ filiorũ Iſrael (de qua dictũ eſt) cunctis pene dictiõibus perſonare uideatur: tamen ex eo quod dicitur: Notam feciſti in gẽtibus uirtutẽ tuam: ad eandem ſpectat magni cæci illuminationẽ. ¶ Sic & in tractu quod dicitur: Intrate in cõſpectu eius, & cætera: idẽ eſt ac ſi diceret: accedite ad eum & illuminamini. Quod q; lecto ſupradicto Euãgelio, dicimus in offertorio: Benedictus es dñe, doce me iuſtificationes tuas, nimirũ alijs uerbis illuminari po ſtulat cæcus. Statim uiæ laudes arripit, iuxta quam ſedens & mendicans illuminatus eſt, tan toq; cõcentu, tam grandi uociferatione uiam teſtimoniorũ perſultat: uiamq; ueritatis, & uiam mandatorũ congeminat, ut ſaxorũ quoq; duritiã ad glorificandũ illuminatorẽ ſuum excita re queat. ¶ Quia uero nõ ſatis eſt ad uiam perueniſſe, & illuminationẽ ſcientiæ percepiſſe: ni ſi abijciamus deſideria carnis, congrue terremur illorũ exemplo, de quibus dicimus in cõmu nione: Manducauerunt & ſaturati ſunt nimis: quia propter deſideriorũ incontinentiam pro ſtrati ſunt in deſerto, nec peruenerunt ad repromiſſionis terram. Quorum nos exemplo Pau lus quoq; ſolicitos reddens: ſic currite, inquit, ut cõprehendatis. ¶ Quem autẽ ducem credi mus fuiſſe uel paſtorem, cum iterum populum ſuum & oues paſcuæ ſuæ dominus educeret de terra Aegypti, diuidens illis per diuiſiones gratiarum mare rubrum baptiſmi, quod de la tere eius pendentis in cruce profluxit? Nempe beatum Petrum apoſtolum, qui & in magno corpore ſæpedicti huius cæci princeps illuminatus eſt: dicente ad eum Chriſto filio dei uiui: Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœ lis. Conuenienter ergo ad eundem apoſtolum dominica hæc ſtatio fit, ut omnis plebs uidens magnificet deum, exemplo eius dicentis: Populus acquiſitionis annuntiate uirtutes eius: qui uos de tenebris uocauit in admirabile lumen ſuum.

Collecta. Lucæ 18 Exodi 5 Epiſtola. 1. Cor. 13 1. Iohan. 2 Deut. 6 Graduale. Pſal. 67 Tractus. Pſal. 99 Pſal. 33 Offerenda. Pſal. 118 Cõmunio. Pſal. 77 Numer. 14 1. Cor. 9 Statio ad ſãctũ Petrũ. Matth. 16 1. Petri 2

DE Prima dominica quadrageſimæ. Caput IX.

Dominicæ huius officium propheticum ſancti ſpiritus perſonat uniformiter atq; congeminat oraculum, ſine mutatione rerum ac perſonarum, quo pugnanti contra draconem antiquum, promittitur ſanctæ eccleſiæ competens altiſſimi adiutorium. Spectat dominica hæc quartam mundi ætatem, qua mundus plenaria iuuentute roboratus eſt, & populus dei quaſi uiriles annos ingreſſus, coronatus eſt diademate regum, & ornatus ſanctorum ſapientia prophetarum. ¶ Nam patriarcha Dauid electus ſecũdum cor domini, remoto Saule, primus regum, præcipuus prophetarum: manu fortem uel deſiderabilem Chriſtum, nomine præſignat, uictorijs præfigurat, propheticis oraculis ac ſpiritualibus canticis annuntiat. ¶ Et quia clauſa fuit, uſq; ad Chriſti aduentum, huius & cætero rum ſcriptura prophetarum: ac ſicut tenebroſa aqua in nubibus aëris, ita contenebrabatur occulta ſcientia in prophetis, donec agnus dei, ſolus dignus accipere librum & ſoluere ſigna cula eius, in paſſione ſua complendo propheticas aperiret uoces: iccirco ab hac dominica uela dependent ante ſancta eccleſiæ altaria, ut populus ſancta ſanctorum non uideat: donec in ante paſchali hebdomada depoſitione uelorum, eadem remouetur ſignificatio, quę facta eſt per hoc, quod uelum templi ſciſſum eſt, ſpiritum tradẽte domino. ¶ Hac igitur dominica poſito hoc Euãgelio, quo caput eccleſiæ Chriſtus ieiunans in deſerto, tẽtatoris inſidias ſuperaſſe narratur, atque ita ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulaſſe, leonemq; & draconem conculcaſſe, propheticæ de toto officio circunſonant tubæ, uictoriã eandem cunctis membris eiuſdem capitis, & toti repromittentes corpori eccleſiæ. ¶ Cuius officij ſtatio ad ſanctum Iohannem, ad Lateranas præſcripta, ualde congruit. Sicut enim hoc officium totum in ueram ſalua toris decantatur felicitatem, qui præ omnibus & pro omnibus ſuper aſpidem & baſiliſcum ambulauit, & totum propheticum eſt: ſic eadem Lateranenſis eccleſia, & in nomine eiuſdem ſancti ſaluatoris, & in honore prophetæ & pluſquam prophetæ Iohannis, ab imperatore Cõſtantino conſtructa eſt. Itaq; propheticæ laudes congrue illic apoſtolica ſtatione celebrant. ¶ Non ſolum dominica hæc quadrageſima dicitur, quemadmodum illæ, quæ præceſſerunt, quinqua-

Quarta ætas eccleſię ſub regibꝰ & prophetis. Dauid. 1. Reg. 16 Cur uelant altaria. Apocal. 5 Matth. 27 Euangeliſtæ. Matth. 4 Pſal. 90 Statio ad ſanctũ Iohannẽ ad Lateranas. Matth. 11 Quadra-

gesima. quinquagesima, sexagesima, atque septuagesima, sed & hoc omne tempus, quod ab hac die usque ad sacratissimam paschæ solennitatem tenditur, quadragesima nuncupatur, uidelicet propter imitationem dominici ieiunij, quàm per hos dies extēdimus. Sed & hanc rationem

Dñica die non est ieiunandum quatuor dies deesse probantur. ¶ Nam licet ab hinc usque ad sacram paschæ noctem, quadraginta duo dies computentur, tamen non nisi triginta sex, Christianæ deuotionis parsimonia sibi dedicare præsumit. Canonica nanq; uetat autoritas, ne primam sabbati dominicæ resurrectionis splēdore illustratam, ulla unquam ieiuniorum publica offuscet nubecula. ¶ Vt igitur nostri solennitas ieiunij dominico magis coaptetur exemplo, quatuor dies, qui hanc dominicam præcedunt, additi sunt ad prætextam totius anni decimam: Totius quippe anni, id est, dierum trecentorū sexaginta, supradictus numerus, id est, triginta sex, decima est. Quibus additis quatuor, fit quadragesima, id est, quatuor cum decima. Et hęc uerior est nominis etymologia: Alioquin una dies, id est, huius hebdomadæ tertia feria sola à die paschæ, quadragesima est. ¶ Sanctæ memoriæ papa Telesphorus, à beato Petro septimus, hanc salutarem ante sanctum pascha constituit præparationem, ut Christiana plebs, quæ apostolicæ abstinentię tenorem exequi non posset, non omnino relinqueret.

Ieiuniū quadragesimale.

Apostoli semp in fletu & ieiunio erant. Matth. 9 Psal. 76 Matth. 13

Apostoli nanque primi eius, qui ablatus fuerat, sponsi filij, tota uita sua ieiunium fletumq; amauerunt, & renuit consolari anima eorum, tantumq; in eo, quod eius memores erant, delectati sunt. At postquam multiplicari cœpit numerus credentium, tamq; in discretos pisces retia fidei contraxerunt, ut cum abstinentibus, multitudo quoq; intraret ebriosorum, subuenit ecclesiasticæ disciplinæ magisterium, & tanquam seuera mater, edacium puerorū intemperantiam moderata est, ut quia de toto cogi non poterant, uel partem obseruarent, uitæq; decimas abstinentiæ dedicarent. Cum ergo de uniuerso tempore gratiæ, dictum sit illud Apostoli: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, & cætera: hac tamen dominica illa lectio epistolæ recitatur, qua temporalis ieiuniorum obseruantia, quæ, ut dictum est, esse continua debuerat, inchoatur.

2. Cor. 6

Cur cineres capitibus imponimus. Caput X.

Lugendi scientia. Threno. 5 Iohelis 2

SI omnes lugendi scientiam haberemus, cunctisq; æqualiter saperet illud, quod propheta deplorans: Cecidit, inquit, corona capitis nostri, uæ nobis, quia peccauimus: & omnibus in promptu esset facere, quod item dicitur nobis: Scindite corda uestra & non uestimēta uestra: tūc neq; cineribus capita nostra aspergere, neq; nudis pedibus

Cur cinere aspgimur, pedesq; nudamus. Gene. 3

opus esset ambulare. ¶ Nunc autem maxima pars nostrum, neque sponte meminit qualem ornatum capitis, id est, cordis sui, deum offendēdo, perdiderit, neq; facile possunt corda lapidea scindi, nisi extrinsecus adhibitis adiuuemur instrumētis. Igitur, ut nostra nobis calamitas ad memoriam reuocetur, & meminerimus quia puluis sumus (quod oblitus fuerat pater noster Adam, quādo proiecit deum coronam suam, & exinde sensit nuditatem suam) iccirco & cinere capita nostra aspergimus, & summas partes corporis, id est, pedes nudamus: Hoc habitu confitentes, quia non dij, neque de cœlo sumus, sed homines sumus, & de terra principium habuimus: & quia per peccatum gloria nostra spoliati, & inter hostes nudi constituti, ornatu gratiæ dei indigemus.

DE Secunda dominica quadragesimæ cur uacat. Caput XI.

Quinta ecclesiæ ætas in captiuitate. Psal. 136 4. Reg. ult. Hiere. 52 Danielis 3

DOminica quadragesimæ secunda, quę in ordine & ratione dominicarum septem supra dictarum, quinta est, pulchra & rationabili dispositione uacat, tāquam non habeat ecclesiæ pontifex iam defessus cantor, quæ uel quibus, aut ubi uerba canticorum domini decantet, aut certe infructuosos fastidiens auditores, organa sua suspenderit ad salices. Significat enim quintam mundi ætatem, quando templo domini diruto, & populo dei in Babyloniam abducto, duplici captiuitate ecclesia dei congemuit, peregrina in hoc mundo, captiua sub Nabuchodonozor. Tunc etenim populus dei, neq; templū neque altare habebat, & Babylonios deos statuamq; regis Nabuchodonozor, diaboli typū tenentis, minaci proposita fornace, cogebatur adorare.

Cur dñica Reminiscere uacat, p prio officio euangeliū.

¶ Non ergo abre & rationabili diligentia dispositum est, ut cum huius temporis omnes priuatę quoq; ferię proprijs officijs locupletatæ, certisq; sint statiōibus insignitæ, præter solum (quod est ante palmas) sabbatum, de quo etiam suo loco ratio quærenda est: sola hæc dominica uacet, sed nec officium nisi aliunde mutuatum habeat. ¶ Attamen ex narratione euangelica lectionem habet, illi iam dictæ captiuitati populi dei uerissime consonantem. Nam quod significauerat illa captiuatio Nabuchodonozor, plebem dei tyrannice de illa nobili Sion & templo domini abstrahente, & barbarici stimuli imperio uiolenter fatigante: hoc idem significatur in Euangelio præsentis domini

Matth. 15

cæ, dæmonio uexante filiam Chananææ, scilicet humanas animas passionibus mali desiderij nequiter à diabolo conflammari, & longo fune peccatorum ad miseram seruitutem uoluntatis eius, mala consuetudine, uiolenter trahi. Clamabat post dominum mulier Chananæa, interueniebat fides patriarcharum, meritumq; Danielis & sociorum eius, ut solueretur captiuitas Babyloniæ: clamat & nunc superna mater nostra Hierusalem, ut pœnitētibus detur peccato

Danielis 9

cato reſiſtendi facultas. ¶ Epiſtolã quoq; habet de proprio, in qua cum dicit Apoſtolus: Hęc eſt uoluntas dei ſanctificatio ueſtra, ut abſtineatis uos à fornicatione, ut ſciat unuſquiſq; ueſtrum uas ſuum poſſidere in ſanctificatione, & honore, & cætera. Ad illius ſeruitutis effugiũ prouocamur, quę ſignificata eſt (ut dictum eſt) per hoc quod uaſa domus domini, Babylonia captiuitate trãslata ſunt & pollutæ: ita ut biberet in eis rex Babylonis, & optimates eius, uxores & concubinæ eius: itemq; ſignificatur in Euangelio per hoc, quod filiam Chananææ, uas utique creatoris ſpiritus immundus inuaſerat. ¶ Cætera, quàmuis mutuata ſint, & de feria quarta ieiunij ſumpta, cunctis conſonant ſenſibus his quæ dicta ſunt. Nam quod in introitu rogamus dominum reminiſci miſerationum ſuarum, ne unquam dominentur nobis inimici noſtri: & in collecta, ut à cunctis aduerſitatibus muniamur in corpore, & à prauis cogitationibus mundemur in mente, & in graduali rogans eccleſia ut de neceſſitatibus ſuis eruatur: Ad te, inquit, domine leuaui animam meam. Et in offerendæ uerſu: Miſerere mei ſecundum eloquium, itemq; in communione: intellige clamorem meum. Hæc omnia clamores ſunt magnæ illius mulieris, ſcilicet eccleſiæ matris, pro qualibet peccatrice anima, uidelicet ſua anima, poſt dominum clamantis iugiter. Quæ ideo cõpetenter de ieiunij die mutuata ſunt, quia mali deſiderij paſſiones, quæ per dæmoniоſam Chananææ filiam, itemq; per captiuatorem populi dei Nabuchodonozor præſignatæ ſunt, non ejiciuntur, niſi in oratione & ieiunio.

Epiſtola. 1. Theſſa. 4

Danielis 5

Mutuata huius officij conueniunt Euangelio.

Pſal. 24

Ibidem.

Pſal. 118

Pſal. 5

Apocal. 12

Matth. 17

DE Dominica tertia quadrageſimæ. Caput XII.

POſt illius captiuitatis myſticã cõmemorationem qua uaſa templi dñi ſuſtulit rex Babylonis, typum, ut dictũ eſt, gerens diaboli, ſequenti hac dominica, quæ ſextã mundi ætatem ſignificat, hoc Euangeliũ ponitur, quo fortis armatus cuſtodiẽs atriũ ſuum, fortiore ſuperueniente, uaſa uel arma, in quibus confidebat, amittere narratur, & immundus ſpiritus, qui exierat ab homine, quærens requiem, & non inueniens dicit: Reuertar in domũ meam unde exiui. Sexta nanq; mundi ætate ueniens in hunc mũdum filius dei per incarnationis myſteriũ, & pugnans in digito dei, mutũ eiecit dæmoniũ, & locutus eſt mutus: qui iuxta alium Euangeliſtã erat & ſurdus. Tunc etenim eiecto dæmonio audiuit ſurdus, & locutus eſt mutus: quãdo foras miſſo principe mundi, audiuit mundus uerba dei, & locutus eſt laudem dei. Sic direpta ſunt uaſa forti armato illi: ſcilicet diabolo, quæ tranſtulerat de honore paradiſi, uelut ſupradictus Nabuchodonozor filios Iſrael, & uaſa templi domini ad contumelias Babylonis. ¶ Ecce autem immundus ſpiritus, qui exierat ab homine, uidelicet à populo Iudaico, nũc iterum reuerſus eſt in eum, aſſumptis ſecum ſeptem aliis ſpiritibus nequioribus ſe, quia nũc deterius delinquunt Iudæi, in ſynagogis ſuis maledicentes Chriſtum, quàm olim in Aegypto diis alienis ſeruientes. In huius ergo dominicæ officio dicit ad introitũ gloriabundus hic mutus, qui eiecto dæmonio loquitur: Oculi mei ſemper ad dominũ, cauſamq; reddit, quam audiuit à ſanctis prędicatoribus qui fuerat ſurdus, quia ipſe, inquit, euellet de laqueo pedes meos: proſequitur facundia muti, cuius oſ ſapientia aperuit, reſpice in me, & miſerere mei, cauſamq; nihilominus reddit ſatis oratoriam, qua deum auditorem flectere poſſit, & patronam efficere miſericordiam, quoniam, inquiens, unicus & pauper ſum ego. ¶ Quodq; in collecta dicimus, atq; ad defenſionem noſtram, dexteram tuæ maieſtatis extende, inuocatio eſt eiuſdem fortioris, qui, ut dictum eſt, forti armato ſuperuenit. Vaſa illa, quæ forti illi uicto atq; ligato direpta ſunt, alloquitur in epiſtola Paulus, fortioris iam dicti miles & adiutor egregius, ut ſacro baptiſmate à priſcis emundata ſordibus, non iam rurſus inquinentur, cum dicit: Fornicatio autem & omnis immunditia, nec nominetur in uobis, & cætera. Graduale: Exurge domine nõ prævaleat homo, clamor eſt omnis uaſis electi aduerſus eundem fortem armatum cuſtodientẽ atrium ſuum, & in pace ſua poſſidentem ante fortioris aduentum. Tractus quoque: Ad te leuaui oculos meos, facunda uox eſt, muti ſæpe iam dicti, ſalutẽ ſuam æternam, eloquentiſſima prece depoſcentis, eandemq; precem decenti ſimilitudine perornantis. ¶ In offerẽda prædicat idem mutus iam eloquens iuſtitias domini rectas, quod eiecto à ſe dæmonio, rurſus ad illum hominem, à quo dudum exierat, ſcilicet ad populum Iudaicum, permiſſus ſit reuerti: quia uidelicet hoc in ueritate iudicij dei ſit factum: Iudicia, inquiẽs, domini uera, proſui uero oris apertione, gratias agens: Et erunt ut complaceant, inquit, eloquia oris mei, & cętera. ¶ In communione gratulatur idem, de muto redditus orator, quod tanq; paſſer inuenerit ſibi domum, & ficut turtur nidum, ſcilicet altaria tua dñe uirtutum, id eſt, ſanctã patriarcharum eccleſiã, ut cum beatis, qui habitãt in domo tua dñe, in ſecula ſeculoꝝ laudet te. ¶ Huius autẽ officij prælibata ratio cõmendat quod ſcriptum eſt, ſtatio ad ſanctum Laurentium. Nam quorum, niſi ſanctorum martyrum, & huius præcipue prælijs, hic, de quo dictum eſt, fortis armatus, de atrio ſuo (quod Roma fuit) eiectus eſt? Dicit enim Prudentius: Iam Roma Chriſto dedita Laurentio uictrix duce, ritum triumphas barbarũ. Item qui ſupra, in perſona eiuſdem martyris: Diſce de adulter Iuppiter, ſtupro ſororis oblite, Romam relinque liberam. Recte ergo ad uictoris militem, uictum canimus fortem.

Sexta ætas eccleſię ſub Chriſto.

Euangeliũ. Lucę 11

Matth. 12

Iohan. 12

Gene. 3

4 Reg. ult.

Matth. 12

Immũdus ſpũs accipiẽs ſecũ ſeptẽ ſpũs nequiores ſe.

Introitus. Pſal. 34

Collecta. Lucæ 11

Epiſtola. Ephe. 5

Graduale. Pſal. 9

Tractus. Pſal. 118

Offerenda.

Pſal. 18

Cõmunio. Pſal. 83

Statio ad ſanctũ Laurentium.

DE Læ-

DE Lætare Hieruſalem & dominica media quadrageſimæ. Caput XIII.

Septima ętas eccleſię in æterna beatitudine.

DOminica hæc ab ea, quæ ſeptuageſima dicitur, ſeptima eſt: ſabbatum mũdi, id eſt, requiem ſignificans, in qua ſanctorum & electorum animæ, depoſito carnis onere, & uelut poſt bella, uictores depoſitis armis feriatæ lętantur, & nunc interim ĩdem electi ſingulis ſtolis, id eſt, animæ beatitudine munerati reſurrectionem, in qua binas ſtolas, ſcilicet tam animarum quàm corporũ immortalem gloriam, recipient, præſtolantur. Illic autẽ Hieruſalem illa, quæ deſurſum eſt, quæ libera eſt, quæ omnium noſtrum mater eſt, lętatur, & diem feſtum agens pro numeroſitate filiorũ ſuorum, de huius ſeculi peregrinatione redeuntium, repoſitas effundit epulas, & lacteas ex uberibus ſuis exprimit maternæ conſolationis delicias. Illic, inquam, pater antiquus deus, nouusq; ſponſus, dei filius, reduces filios conſolatur, quemadmodũ per prophetam promiſerat dicens: Pueri eorũ in humeris portabuntur, & ſuper genua conſolabuntur: quemadmodũ mater conſolatur filios ſuos, ita conſolabor uos, & in Hieruſalem cõſolabimini. ¶ In hac ergo dominica, quæ (ut dictũ eſt) illius ſabbati ſignum eſt, totum officium eiuſdem requiei, eiuſdem conſolationis prędconium eſt, quo commoneantur nunc peregrinantes, illius tantæ tamq; liberæ matris filij, prędſentem triſtitiam ſpe conſolationis futurę ſupergredi: ut ſint iuxta Apoſtolum, ſpe gaudentes, in tribulatione patientes, qui in ſuperna Hieruſalem uberibus conſolationis potandi ſunt. ¶ Primoq; dicendum, quod euangelicum illud conuiuium, quo dominus de quinque panibus & duobus piſcibus ſatiauit quinq; milia hominum, prædictę ſignificationi dominicę huius ſub myſtico ſenſu ualde congruit. Significat eñ (ut autoritas eccleſiaſtica tradit) uitale illud ſanctarum ſcripturarum conuiuiũ, quo de paucis Moyſi, prophetarumq; libris creſcente copia diuinæ benedictionis, inter ora comedentium, id eſt, inter ſtudia tractantium, affatim reficitur mundus, quondam à ſcientia dei ieiunus, & affluentia dictorum ſenſuumq; repletis armarijs, laſſi atq; uicti conuiuæ abſiſtimus. ¶ Hoc autem conuiuium diuinæ cognitionis hic incipitur: perficietur uero in illius ſabbati, de quo loquimur, perenni gloria. Nunc eñ cognoſco ex parte, ait Apoſtolus, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum, & cætera. Nam iuxta prophetam: iam non dicet uir fratri ſuo, cognoſce dominum, omnes enim à minimo uſq; ad maximum cognoſcent me dicit dominus. Igitur illam diuinæ cognitionis ac uiſionis abundantiam, ſignificat hæc, quæ de Euangelio recitatur hac dominica, ſatietas hominum quinque milium. Tunc Ieſus, qui uere abijt trans mare Galilææ, quia reſurgens à mortuis omnes amaritudines ſeculi turbulenti & inquieti, tranſgreſſus eſt ſequentium ſe credentiũ turbam, omnes ſupernæ Hieruſalem filios iam grãdes, iam ablactatos, grandi ſaturabit cõuiuio: cuius in typum pater Abraham, ablactato filio liberæ unico Iſaac, grande cõuiuium feciſſe legitur in die ablactationis eius. ¶ Igitur eiuſmodi conuiuio manifeſte conſonat illa gratulabunda ſancti ſpiritus allocutio, prophetali ore præmiſſa: Lætare Hieruſalem, & cætera: conſolatio, de qua hic canitur: Et ſatiemini ab uberibus conſolationis ueſtræ: ipſa eſt, quam in collecta ſubſequenti poſcimus dicendo: ut qui ex merito noſtræ iniquitatis affligimur, tuę gratiæ cõſolatione reſpiremus: uidelicet quando anhelãtes peregrini poſt laborem captiuitatis huius ſedebimus in illa Hieruſalem cœleſti, dicentes: Facti ſumus ſicut conſolati. ¶ Ipſa eſt conſolatio libertatis, de qua itidem gratulamur in epiſtola, dicẽte Apoſtolo: Illa autem, quæ ſurſum eſt Hieruſalem, libera eſt, quæ eſt mater omnium noſtrum: ipſa eadem pax in uirtute eius, & abundantia in turribus eius, de qua in graduali canimus: Lætantes in his quæ dicta ſunt nobis, à ſanctis apoſtolis & doctoribus noſtris, in domum domini ibimus. Ad quam cum peruenerimus, complebitur & quod in tractu dicitur: Nõ commouebitur in æternum qui habitat in Hieruſalem: cum ablata uirga fuerit, id eſt, poteſtas peccatorum, quam etſi ad tempus dimittit ad probationem, non relinquet dominus ſuper ſortem iuſtorum. In offertorio quoque conſolationis eiuſdem beatificamus cõuiuas lætantes in epulis laudum, ipſumq; conuiuij patrem benedicimus ex Sion qui habitat in Hieruſalem: ut ex præſenti eccleſia, quę dicit Sion, id eſt, ſpecula, in qua poſiti uidemus nunc per ſpeculũ & in ænigmate, laudem, donum & benedictionem perſonare incipiẽtes, perficiamus in ea qua habitat ipſe in cœleſti Hieruſalem. Ipſa eſt quę ſecundum communionis uerum & myſticum ſenſum, necdum conſummata eſt, & adhuc ædificatur ut ciuitas de uiuis & electis lapidibus, in qua aſcenderunt tribus tribus domini, tribus nobiles, tribus regales, tribus ſacerdotales. ¶ Ipſa quoq; eccleſia, ad quam ſtatio præſenti officio præſcripta eſt, eandem ciuitatem dei, cœleſtem Hieruſalem, nomine ipſo deſignat. Dicitur enim & ipſa ſancta Hieruſalem, ut peregrinantibus in hoc ſeculo, cœli ciuibus, non habentibus hic manentem ciuitatem, ſed futuram inquirentibus, nomine ipſo memoriam atq; deſiderium excitet eius ciuitatis, quam inquirunt, & à longe peregrini ſalutant. ¶ Differt autem huius ſtationis ratio ab ea, quæ eſt dominica aduentus domini ſecunda: quia uidelicet illa futuræ beatitudinis eſt annuntiatio, hæc quaſi præſentis contemplatio. Vnde & feſtiuius agimus, quia ſpei noſtræ ſolennitas eſt. Lętatur Chriſtiana plebs, & ſicut in die ſolenni

Errãt ergo & i hoc Lutherani dũ negant animas ſanctorum in cœlo eſſe.

Galat. 4
Eſaiæ 66

Dominica Lætare.

Roma. 12

Euangeliũ.

Iohan. 6

Diuinæ cognitionis conuiuiũ.

1. Cor. 13
Hiere. 31

Gene. 21

Introitus.

Eſaiæ 61

Collecta.

Pſal. 125

Epiſtola.

Galat. 4

Pſal. 121

Graduale.

Tractus.

Pſal. 124

Offertoriũ

Pſal. 134

1. Cor. 13

Cõmunio.

Pſal. 121

Statio ad S. Hieruſalẽ

Hebræo. 12

Feſtiuitas huius dñicę

lenni Christianus imperator coronatur, & ludis innocentibus futuræ pacis otium, quo feria bimur in illius supernę matris sinu, meditari admonetur. ¶ Huius solēnitatis amplitudinem, & hoc indicat, quod ad complendum duæ collectæ Romani ordinis autoritate dicuntur: sicut & annuntiatione dominica duæ nihilominus ad introitum præscribuntur, ut quasi duplex officium pro dignitate solennitatū huiusce modi persoluisse uideamur. ¶ Et ne quis illud obiiciat, cur ergo in maximis solennitatibus natiuitatis ac resurrectionis dominicæ, cæterisq; præcipuis festis, nihil tale obseruatur? Illud dicendum est, nihil hac duplicatione in illis solennitatibus opus esse, quia per octauas producūtur, nec ad earum rationē unius diei coangustantur obseruantia. ¶ Post septem dominicarū ordinatissimam dispositionē, quibus (ut dictum est) septem ętates mundi figurantur, quæ omnes passione domini redemptæ, & sanguine eius respersæ sunt: ipsius dominicæ passionis inchoatur celebratio, & quasi longa funeris pompa præmissa, sequitur ipsa salutis nostræ uictima, nostrarū mentium ingerens oculis, ea quę nostri causa pertulit uulnera. Inchoatur autē à catechuminis nostris, scilicet feria quarta, quando celebramus scrutinia. Quę quam habeant rationē, uel cur ea potius die celebrentur, posterius (pro ut dominus dederit) dicemus. ¶ Nunc ne officia feriarum quadragesimę omnino intacta relinquantur, concordium Euangeliorū atq; epistolarum tantum spiritus sancti luce præeunte contemplemur, quæ tanta est, tamq; utilis, ut absq; consideratione nullatenus debeat præteriri. Nam cætera prosequi nimis longum est atque fastidiosum, præsertim cum his perspectis illa quoque per se, quærentibus satis claresceré possint.

Esaiæ 66 Duæ collectæ.

Tractatus feriarum.

DE Euāgeliis & epistolis feriarū quadragesimę, in quibus sibi cōcordent. Caput XIIII.

SEcunda feria primæ hebdomadæ hoc Euangelium legitur, quo filius hominis uenturus in maiestate sua, ore suo declaratur, congregatasq; ante se omnes gentes separaturus, sicut pastor separat oues ab hœdis, & statuet, inquit, oues à dextris suis, hœdos autem à sinistris, & cætera. Hoc nimirū sermo propheticus Euangelij præcursor, iuxta eundem sensum præuenit dicente domino: Ecce ego ipse requiram oues meas, & uisitabo eas sicut pastor uisitat gregem suam, & cætera. Educam eas, inquit, de gētibus, uidelicet sicut pastor segregat oues ab hœdis: in pascuis uberrimis pascam eas. Quæ profecto non sunt alia quàm regnum: de quo ait: Venite benedicti, & cætera.

Matth. 25

Ezech. 34

FEria tertia in Euangelio eiectis his qui uendebant & emebāt in templo, cum calumniantibus & interrogantibus pharisæis respondisset dominus: & relictis illis, inquit Euangelista, abijt foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique māsit. Hoc autem, ut ait beatus Hieronymus, præfigurabat illud quod illos ob incredulitatē relicturus, & ad gentium salutem esset migraturus: quę per Bethaniam, id est, domum obedientię designantur, ideo quia uerbo dei obedientes factę sunt, iuxta illud: Populus quem non cognoui seruiuit mihi, in auditu auris obediuit mihi. ¶ Bene ergo in lectione prophetica præmittitur, quærite dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est, & cætera quæ sequuntur ad quærendum dominum idonea, & inuentionem eius efficientia. Nam cum hæc diceret propheta, profecto futurum præuidebat tempus, quando à Iudæis inueniri non posset, & ad gentes transiens, tanquam ad domum obedientiæ, illis inobedientibus iam prope non esset.

Matth. 21

Hiero.

Psal. 17

Esaiæ 55

FEria quarta, duplicata solennitate ieiunij legitur Euangelium, quo spiritus immundus egressus ab homine, ambulās per loca inaquosa, quærere requiē & non inuenire asserit: quia procul dubio, iuxta beatū Iob, magis cubat in locis humētibus, dum exciccata ieiunijs, fastidit corpora. ¶ Huic doctrinæ Euāgelicæ præmittunt exēpla Moysi & Heliæ: quorū uterq; in singulis lectiōibus, quadraginta diebus & quadraginta noctib⁹ ieiunasse perhibet.

Matth. 12

Iob 38

Exodi 24

3. Reg. 19

FEria quinta, Iudæos in Euangelio gloriantes & dicentes: Pater noster Abraham est, conuincit dominus, eò quòd opera Abrahæ non faciant: & concludit quòd potius ex patre diabolo sunt, faciendo opera diaboli, & quærendo eum interficere quod Abraham non fecit: uel (ut quibusdam hac die legere moris est) diues cruciatus apud inferos, patremq; uocans Abraham, & deprecans eum, non exaudiri ut filius. ¶ Ad hoc manifeste spectat illud propheticum, quod in epistola prēmittitur: quia uir iustus si genuerit filium latronem, effundentem sanguinem, & uniuersa detestanda facientem, ipse quidem in iustitia sua uiuet, filius autem eius qui operatus est iniquitatem, morte morietur.

Iohan. 8

Lucæ 16

Ezech. 18

FEria sexta significatur in Euangelio baptismi gratia, qua renouatur ficut aquilæ, iuuentus animæ, & redimitur de interitu uita eius, & coronatur in misericordia & miserationibus. Angelus em̄, qui descendebat in piscinam, significabat Christū magni cōsilij angelum, ipsa autē piscinæ aqua, quæ mouebatur, populū Iudaicum, qui motus est seditionibus, descendente in illum eodem magni cōsilii angelo per assumptionē carnis, & ita motus aquæ turbatus est, ut illum crucifigeret. Ille unus qui descendebat in aquā, & sanabatur, unam sanctam ecclesiā catholicam, quæ descendens in baptismum Christi sanatur ab infirmitatibus, figurabat: Qui autē triginta octo annis iacuerat, uniuersitatem eorū, qui grauibus sceleribus

Iohan. 5

Psal. 102

Angelus, Christus: Piscina, baptismus.

Esaiæ 9

languẽtes,& ipſi nihilominus per fidem Chriſti ſanantur. Hoc autem Iudęi uelut iniquum re
Ezech.9 prehendunt. Semper enim gentium ſalutem oderunt. ¶ Bene ergo lectio prophetica prę mit
titur, in qua dicente domino: ſi auerterit ſe impius ab impietate ſua,& fecerit iudiciũ,& cæte-
ra, in quacũq; die ingemuerit, ſaluus erit: murmurãt & dicũt. Non eſt æqua uia domini. Non
aũt perfunctorie ſi quis ingemuerit, ſed ſi ad baptiſmũ Chriſti peccator ingemiſcẽs cõuolaue
rit, ſtatim ſaluus erit, quia oẽs prȩteritę eius iniuſtitię non recordabuntur. Priuata uero pœ-
nitentia, laborioſa eſt, nec inter labores pœnitentem adeo ſecurum reddit de uenia.

Matth.17 Miniſtri altaris quõ aſcendunt in montẽ. 2.Cor.3 1.Petri 3 1.Theſſ.5

SAbbato ſacerdotibus ordinatis,& cæteris altaris Chriſti miniſtris, hoc euangeliũ compe
tenter legitur: Aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Iohannem,& duxit eos in montẽ
& transfiguratus eſt ante eos. ¶ Sacerdotes enim & cęteri altaris miniſtri dum ad tantum
miniſterium promouentur, quaſi in montem altiſſimum cum domino aſcendunt, ut reuelata
facie ſpeculandam eius gloriam ſpeculentur,& intelligant, quid cum ipſo uel de ipſo Moyſes
& Helias, id eſt lex & prophetæ loquant,& populo inferiori annuntient,& cũ fide Chriſti le
galem moralitatem propheticamq; doctrinam habentes, parati ſint reddere rationem omni
poſcenti. ¶ Apte igitur illa prȩmittitur Apoſtoli lectio, qua dicit, rogamus uos fratres corri-
pite inquietos, conſolamini puſillanimes,& cętera. Ipſorum eſt enim hoc officium, qui ad hoc
ut paſtores animarum ſint, ordinati ſunt.

DE ferijs ſecundæ hebdomadæ Caput XV.

Iohan.8 Iohan.7

HEbdomadæ ſecundæ feria ſecunda illa legitur euangelij lectio, qua Iudæis com-
minatur dominus ſe ab illis propter perfidiam ipſorum receſſurum, dicens: Ego ua
do & quæretis me, & in peccato ueſtro moriemini. Quod utiq; dicendo ad gentes
migraturum ſe eſſe ſignificabat. Vnde & illi quaſi diuinantes dicunt: Nunquid in
diſperſionem gentium iturus eſt,& docturus gentes? ¶ Huic ſanè euangelico congruit pro-

Danielis 9 phetica Danielis quę præmittitur oratio, qua furorem & iram domini ab eodem poſtulat au-
ferri. Hũc enim furorẽ & hanc iram maxime lachrymoſa prophetæ deplorat conquæſtio.

FEria tertia dominus in Euangelio culpans ſcribas & phariſæos, quod ſedentes ſuper ca
thedram Moyſi, uane ſibi magiſterium arrogent, dicendo & non faciendo: & q̃d ament
ſalutationes in foro, & uocari ab hominibus Rabbi, tandem eos percutit dicens: Omnis
qui ſe exaltat, humiliabitur: Videlicet quia ſuperbi illi, à magiſterio ſcientię dei remouendi,&

3.Reg.17 Mulier Sareptana gẽtium populus. Eſaiæ 5 3.Reg.17 Matth.23

humiles magiſtri eccleſiæ de gentibus cathedram illorum erãt accepturi. ¶ Quod per illam
uiduam Sareptanam, de qua in præmiſſa narratur lectione, præſignatum eſt: ad quam ex prę
cepto domini perrexit Helias, cum multę uiduę eſſent in Iſrael. Sic enim eccleſia de gentibus,
legis prophetarumq; doctrinam miſſam ſibi à deo, fidei hoſpitio ſuſcepit, remanente apud ſy
nagogam ſiccitate & ſterilitate: quia ſicut alibi comminatus fuerat dominus illi, mandauerat
nubibus ſuis, ſcilicet gratiæ ſuæ prædicatoribus ſanctis, ne pluerent ſuper eam imbrem, atq;
ita hæc ſe humilians Chriſto, dum colligit duo ligna crucis, ut faceret ſibi ſubcinericium pa-
nem, panem pœnitentiæ, exaltata eſt, non deficiente apud eam hydria farinæ, nec imminuto
lecytho olei, id eſt, perſeuerante ſcientia legis, pariter & gratia Euangelij. Illa autem ſe exal-
tans humiliata ſit, adeo ut nec legis farinam molitores eius phariſæi molere ſciant, nec oleum
Euangelij in phylacterijs ſuis & magnificis fimbrijs ambulantes, inuenire queant.

Matth.20

FEria quarta illa Euangelij lectio ponitur, qua dominus conſilium ſuum diſcipulis ſuis ſe-
creto reuelat dicens: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur ad cru
cifigendum, & cætera. Per hęc autem diabolus hoſtis noſter & inimicus capiẽdus & iu-

Heſter 13 Verba ſunt Mardochęi ſed adſcri-buntur ipſi Heſter.

dicandus erat. Bene ergo illa lectio præmittitur, qua Heſter aduerſus Aman, dei implorat au-
xilium. Aman quippe diaboli typum geſſit, in eo quod adorari affectans, populum dei mor-
te tradere uoluit,& Mardochæo crucem parauit. Qui ſicut in eandem crucem quam parauе-
rat, actus eſt: ita diabolum Chriſtus, ut ait Apoſtolus, palàm traduxit confidenter in ſemeti-
ſo, & ipſum chirographum tulit de medio, affigẽs illud cruci. Hoc ergo ſola commendatur

Coloſſ.2

oratio Heſter, quia totam narrare hiſtoriam, quę, ut dictum eſt, dominicę paſſionis typus eſt,
nimis longum & oneroſum fuiſſet. Nobis quoq; diabolum uincendum non niſi per paſſionis
eiuſdem communicationem ex occaſione duorum Zebedæi filiorum inſinuat.

Iohan.5 * non eſt uerum.

FEria quinta dominus in Euangelio ſui exemplo docet, non in hominum, ſed in ſolius dei
confidendum eſſe teſtimonio, dum dicit loquens ſecũdum fragilitatem carnis: Et ſi ego
teſtimonium perhibeo de me, teſtimonium meum * uerum eſt: Alius eſt qui teſtimoniũ
perhibet de me. Et ſubiungit: Et teſtimonium perhibet de me qui miſit me pater. Vos, inquit,
miſiſtis ad Iohannem, & ille teſtimonium perhibuit ueritati: Ego autem habeo teſtimonium
maius Iohanne. Itemq;: Ego teſtimonium ab hominibus non accipio. ¶ His proculdubio cõ-

Hiere.17

ſonat quæ præmiſſa eſt prophetica lectio de Hieremia in hæc uerba: Maledictus uir qui con
fidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, ut à deo recedat cor eius: erit enim quaſi mi
ricæ in deſerto. Et poſt pauca: Benedictus uir qui confidit in domino,& cætera.

Feria

FEria ſexta legitur illa parabola, quam dixit dominus ad phariſæos malos, & male perdendos diuinæ legis agricolas, eò quòd miſſum ad ſe unicũ filium patrisfamilias, id eſt, ſeipſum, quem uereri debuerant, occidere deliberabãt, dicentes: Hic eſt hæres, uenite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas, quibus iccirco auferendum erat regnum dei, & dandum genti, facienti fructus eius. ¶ Huic parabolę profecto illa de libro Geneſis, quæ præmiſſa eſt lectio, pulcherrime cõgruit, in qua miſſum ad ſe Ioſeph uidentes fratres à longe loquebantur mutuo, dicentes: Ecce ſomniator uenit, uenite occidamus eum, & uideamus quid illi profint ſomnia ſua. Ioſeph nanq; in eo quod uenditus & in carcere miſſus eſt, ipſius domini typum geſſit, qui uenditus & morti traditus ac ſepultus eſt, & ſic eiectus de uinea ſua, tanquã lapis inutilis ab ædificantibus reprobatus, cum regno dei ad gentes facientes fructus eius tranſmigrauit, quemadmodum Ioſeph à ſuis uenditus & eiectus, Aegyptios pauit. Matth. 21 Gene. 37 Ioſeph uẽditus, typꝰ Chriſti.

SAbbato tam in Euangelio quàm in epiſtola duorum populorum Iudaici atque gentilis continetur figura: quorum prior quantum ad unius dei cultum, ſcilicet Iudaicus minoris, id eſt, gentilis populi, pœnitentiam pio patre ſuſcipiẽte, inuidia torquetur foris ſtans, quem gaudere oportuerat, quia frater ſuus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuẽtus eſt: quia ſicut eadem die cantamus, lex domini irreprehenſibilis conuertens animas, & ſapientiã præſtans paruulis. ¶ Bene itaq; conſonat Euãgelio præcurrens epiſtola: cum illic iuniore fratre epulante cum patre, maior foris remanet in agro: Hic Eſau, Iacob fratre ſuo patri offerente epulas, & ad benedictionem feſtinante, conſilio matris ſuæ Rebeccæ (quæ ſpiritũ ſanctum ſignificat) foris in uenationibus occupatus tardat. Terrenis em̃ ſenſibus & carnalibus obſeruationibus detentus populus Iudaicus, ſpiritalem amittit gratiam. Lucæ 15 Gene. 27 Eſau typus Iudęorũ nõ credentiũ.

DE Ferijs tertiæ hebdomadæ. Caput XVI.

HEbdomadæ tertiæ feria ſecunda præſignat in Euangelio dominus ſe in patria ſua, ſcilicet in Iudæa honorem non habiturum, & ad gentes, ubi honoretur, tranſiturum, dum dicentibus phariſęis: quanta audiuimus de te facta in Capharnaum: fac & hic in patria tua, reſpondet: Amen dico uobis, quia nemo propheta acceptus eſt in patria ſua: iterumq; cum terribili illo ac uenerabili iuramento ſuo, per ſimile, non tamen omnino expreſſe docet, illis poſthabitis, gentes potius à peccatis ſuis eſſe curandas: in ueritate, inquiens, dico uobis, multæ uiduæ erãt in Iſrael in diebus Heliæ, & ad nullam illarum miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniorum: & multi leproſi erant in Iſrael ſub Heliſæo propheta, & nemo illorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus. Amplius autem in eo quod ſurrexerunt & eiecerunt illum extra ciuitatem, & duxerunt illum in ſupercilium montis, ſupra quem ciuitas illorum poſita erat, ut præcipitarent eum, ſignificatur ab illis tranſitura ſalus, dum dicitur: Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat. Cum enim illum Iudæi crucifigentes, in profundum obliuionis præcipitare uellent: ipſe aduerſus & per medium illorum tranſiens, iuit ad gentium populos pedibus ſuis, pedibus ſpecioſis, id eſt, prædicatoribus ſanctis. ¶ Bene ergo huic Euangelio præmittitur lectio illa de Naaman Syro. Heliſæus Chriſtum, leproſus Naaman gentilem populum ſignificat immũdum & idololatram. Quod non ipſe Heliſæus exiuit ad illũ foras, ſed mandauit illi dicens: Vade & lauare in Iordane ſepties, & mundaberis: hoc prophetice innuit quod factum eſt: quia per ſemetipſum Chriſtus non prædicauit gentibus, ſed mittens præcepit eos baptizari: Euntes, inquit, docete omnes gentes, baptizãtes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Septies autem lauatur leproſus: quia in baptiſmo propria eſt operatio ſeptiformis ſpiritus ſancti, ex quo & renaſcimur & remiſſionem peccatorum accipientes, noui reſtituimur. Lucæ 4 3. Reg. 17 4. Reg. 5 Heliſæus Chriſtum, Naamã Syrus populũ gentilẽ ſignificat. Matth. 28

FEria tertia in Euangelio commendatur lucidum opus miſericordię, dicente domino: Si peccauerit in te, id eſt, te ſciente, frater tuus, uade corripe eum inter te & ipſum ſolum, & cætera. Et quia ubi duo conſentiunt, ſcilicet corrector & auditor, neque opus eſt ut aliũ adhibeas, neq; eccleſię dicas, eo quem corripis inter te & ipſum ſolum ſponte audiente: quia, inquam, tunc parata uenia cõfeſtim impetratur à domino. Amen, inquit, dico uobis, ſi duo ex uobis conſenſerint, ex omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo: & quia de impetratione ueniæ dixerit, hoc teſtatur ipſe dum præmittit: Amen dico uobis: quia quæcunq; alligaueritis ſuper terram, alligata erunt & in cœlo: & quæcunq; ſolueritis ſuper terrram, ſoluta erunt & in cœlo. Terminatur autẽ ſic: Domine quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vſq; ſepties? Et dicit illi Ieſus: Non dico tibi Petre uſq; ſepties, ſed uſq; ſeptuagies ſepties. ¶ Ad hæc pulchre lectio quæ præmiſſa eſt, concinit: Mulier nanq;, quæ clamat ad Heliſæum pro duobus filijs, quos creditor in ſeruitutẽ tollere contendit, ipſa eſt eccleſia, quę pro filiorum peccatis quos in baptiſmate genuit, ſolicita eſt, ne exactor diabolus pro nummę malæ uoluptatis, quem illis credidit, debitores trahat in damnationem perpetuę mortis. Cui uerus Heliſæus, ſcilicet Chriſtus, præcepit oleum infundere uaſis, oſtio clauſo: quia peccatoribus priuata correptione conuentis, præcipit remiſſionem & abſolutionem indulgeri, data Matth. 18 4. Reg. 4

potestate ligandi atq; soluendi, sicut in Euangelio iam dicto promisit, & ueritate interposita, id est, amen, promissionem cõfirmauit. Clauso ergo ostio, uasis infusis redundat oleum: quia per priuatam correctionem pœnitentibus confestim uenia peccatorum affluit. Cum autem quis secreto correptus inter te & ipsum solum non audierit, postq̃ ecclesiæ dictum fuerit, nõ tam facilis indulgentiæ leniendus erit oleo, sed congrue pœnitentiæ secandus cauterio.

Matth. 15 FEria quarta calumniantibus pharisæis quòd discipuli domini transgrederẽtur traditiones seniorum, non lauando manus suas, dum panem manducarent: redarguit eos dominus, & crminationis spiculum retorquet in authores: quare, inquiens, uos transgredimini traditiones dei, propter traditiones hominũ? Nam deus dicit: Honora patrem tuum & matrem tuam: Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri suo aut matri, munus, quodcunque

Dolosus auaritię prætextus. est ex me, tibi proderit, & cætera. ¶ Docuerat eñ auaritia pharisæorũ iuuenes, quorũ laqueus omnes facti erant, ut iniussu parentum, imò prærepta parentibus donaria deferentes ad templum, reclamãtibus parentibus se hoc pacto inhonorari à filiis, cum deus dicat, honora patrẽ tuum & matrem tuam, illud obiicerent, imò hoc pacto honoramus patrem. Nam deus pater noster est, ad cuius hæc deferimus templũ: & quod illi offerimus filij, uobis parentibus proderit. Hæc & huiusmodi culpat dominus in traditionibus hominum, quas traditionibus dei præferebant: simulq̃ edocet, quod sola transgressio mandatorum dei coinquinet hominem.

Exodi 20 ¶ Bene ergo in lectione libri Exodi ipsa dei mandata præferuntur: Honora patrem tuum & matrem tuam, & cætera. De quibus in Euangelio conuincuntur hypocritę, foris nitidi obseruando traditiones hominum, intus autem coinquinati transgrediendo traditiones dei: quia

Iohan. 6 non quod intrat in os, sed quod exit de corde, coinquinat hominem.

FEria quinta uenientes ad se turbas, ut sese facerent regem, quia manducauerant de panibus eius & saturati fuerant, hortatur dominus: Operamini, inquiens non cibũ qui perit,

Notate & attendite o sacerdotes dei. sed qui permanet in uitam æternam, & cætera. Dixerat autem eis: Amen dico uobis, uenistis ad me nõ quia uidistis signa, sed quia manducastis de panibus & saturati estis. ¶ In quo sacerdotum quoq; turbam percutit, qui turmatim ueniunt ad altare domini, non quia delectat eos contemplari mysteria quę illic commemorantur incarnationis, natiuitatis, passionis, resurrectionis & ascensionis domini nostri Iesu Christi: sed quia manducant de panibus eius & saturantur: uidelicet de decimis & oblationibus fidelium, sola quærentes stipendia corporis. ¶ Quapropter illa cõgrue lectio præmittitur, qua Hieremiæ dicitur à domino: Stain porta domus domini, & prędica ibi uerbum istud, & cætera. Sic enim & illi qui pompatice ingrediebantur portas domus domini, & cupiditates suas pascentes applaudebant sibimet, dicendo, templũ dñi, templum dñi, templum dñi est: magis per illud prædas agere de populo, q̃ (secundum quod in eadẽ lectione iubetur) bonas facere uias suas, & bene dirigere studentes.

Hiere. 7

Iohan. 4 FEria sexta legitur in Euangelio dominus Iesus fatigatus ex itinere hora sexta sedisse super puteum, loquensq̃ cum muliere Samaritana, quæ uenerat haurire aquam: si scires, inquit, donum dei, & quis est qui dicit tibi, da mihi bibere, tu forsitan petisses ab eo, & de

Mulier Samaritana, Ecclesia ex gentibus. disset tibi aquam uiuam, & cætera. ¶ Notum atq; celebre est fidei sanctæ ecclesiæ lectionis huius mysteriũ, uidelicet dominũ nostrum Christum ex itinere quo ad nostram salutem uenit, fatigatum usq; ad mortem, mortem autem crucis, sedisse super puteum, id est, mundanę sapientię exuperasse profundum: mulieremq; Samaritanam, id est, ecclesiam alienigenam, quę

Philip. 2 de profundis, imò obscuris philosophorũ doctrinis mortuam aquam haurire cõsueuerat, de qua sitientem animam, ut non sitiret iterum, satiare non poterat, didicisse: quia qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autẽ biberit ex aqua, quam ipse dederit ei, id est, de spiritu sancto, non sitiet unquam, sed fiet in eo fons aquæ salientis in uitam æternam. ¶ Huic Euangelio ual-

Numer. 20 de congruit præmissa lectio, in qua congregatis filijs Israel aduersus Moysen atq; dicẽtibus: Da nobis aquam: iubente domino ducit eos ad aquam, ad petram Oreb: & quanq̃ diffidens, percutit uirga bis silicem, & egressæ sunt aquæ largissimæ, ita ut populus biberet & iumẽta.

Typus in Moyse diffidente & in populo sitiente. ¶ Moyses nanq; significat hac in re Iudaicum populum incredulum: populus sitiens, humani generis expectationem: petra, Christum. Percussit bis silicem uirga Moyses, id est, Iudaicus populus duobus lignis crucis appendit Christum, & egressæ sunt aquæ largissimę, aquæ uiuæ, quas in Euangelio supradicto se habere indicat dñs mulieri Samaritanæ. Aqua hæc spiritus sanctus est, qui tunc datus est, quando petra Christus uirga crucis percussus, imò post percussionem resurrectione atq; ascensione glorificatus est.

Iohan. 8 Sic tentãtium Iudęorum. SAbbato mulierem in adulterio deprehensam legimus in Euangelio, & adductam ad dominum Iesum à scribis & pharisæis tentantibus, ficamq; latrocinij sui ancipitem occultantibus, ut quicquid respondisset calumniantes criminarentur: id est, si ut misericors dimittendam diceret, accusaret iniustus, & legis aduersari⁹: si puniendã, uelut immisericors infamaret. Quibus ita obuiauit mãsuetudo cũ iustitia, ut cedẽtibus accusatoribus quippe ḋs sua subtraxerat cõscientia, soli duo remanerẽt misera & misericordia. ¶ Huic Euangelio illa quæ

præmit-

præmittitur Danielis lectio congruit: quàmuis (ut beatus Hieronymus) in Hebraico non ha beatur, qua legitur Susanna à falsa criminatione adulterij dei auxilio liberata. Nam hæc per misericordiam, illa lapidationem euasit per iustitiam. Atq; ita in eiusdem diei officio quodammodo misericordia & ueritas obuiant sibi paribus in personis, eodemq; præsidio pietatis, q̃uis disparibus causis. Daniel. 13 Psal. 84

DE Ferijs quartæ hebomadæ. Caput XVII.

QVartæ hebdomadæ secunda feria in Euangelio pharisæis interrogantibus ac dicentibus: In qua potestate hæc facis, & quod signũ tu ostendis nobis, cum responderet dñs: soluite templũ hoc, & post triduum excitabo illud: quod de tẽplo dicebat corporis sui, paulo post Euangelista subiungit: Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eò quòd ipse nosset omnes: & quia non erat ei opus, ut quis testimonium perhiberet de homine, ipse enim sciebat quid esset in homine. ¶ Huic Euangelio recte præmittitur illa lectio de duabus meretricibus, quæ coram Salomone de uiuente filio contenderunt: quarum alteri, quæ dixit, nec mihi nec tibi fit, sed diuidatur, non credidit infantem uiuum sapientissimus Salomon. ¶ Nam illæ mulieres, synagogæ atque ecclesiæ typum gesserunt, infans autem Christi: quem synagoga utero fidei nec concepit, nec peperit, imò & desiderabat occidi, & adhuc memoriã eius cuperet extingui, ut nec apud se, nec apud ecclesiam gentium uiueret. ¶ Bene ergo uerus & uere sapientissimus Salomon (ut ait Euangelista) non credebat semetipsum Iudæis, tendens ad ecclesiam de gentibus, & quodammodo dicẽs apostolis suis: Date huic infantem uiuum, hæc est enim mater eius. Iohan. 2 3. Reg. 3 Duæ meretrices, Synagoga & Ecclesia.

FEria tertia loquens dominus ad Iudæos, & arguens homicidas atq; impios, Moysen, cui quondam oranti pro illis, quando fecerunt uitulum in Oreb dixerat: Dimisi secundum uerbum tuum: ueruntamẽ in die ultionis uisitabo & hoc peccatum eorum: Moysen, inquam, hactenus orantẽ pro ipsis iratus remouet dicẽdo: Nonne Moyses dedit uobis legem, & nemo ex uobis facit legem? Remouet enim quem ad illos non pertinere omnimodo, præuaricatione eos separante, ostendit: Statimq; Moyse intercessore remoto, de crimine reos cõuenit: Quid me, inquit, quæritis interficere? At illi suo more insanientes dicunt: Dæmonium habes: Quis te quærit interficere? Ipse uero Moysen, quem perdebant, tertio commemorans, magis ac magis reos cõuincit. ¶ Bene ergo ipsa præmittitur lectio, qua Moysi dicitur: Descende de monte, peccauit populus tuus quẽ eduxisti de Aegypto. Recesserunt cito de uia quam ostendisti eis, & fecerunt sibi uitulũ conflatilem. Et dicente domino: Permitte me, ut deleam eos, sequitur: Moyses autẽ orabat dominum deum suum dicens: Cur domine irasceris in populo tuo, & cætera. ¶ Hæc oratio Moysi ualuit pro illis, donec ueniret hoc tempus quo tantum facturi erant homicidium, crucifigendo dei filium, qui nunc ait illis: quid me quæritis interficere? propter quod iam nunc remouendus erat Moyses intercessor, sicut tũc placatus dixerat illi: Dimisi iuxta uerbũ tuũ: Veruntamen in die ultionis uisitabo & hoc peccatũ eorũ. Iohan. 2 Exodi 32 Iohan. 7 Exodi 32 Intercessio Moysi quã diu pfuit Iudæis.

DE Feria quarta scrutiniorum. Caput XVIII.

FEria quarta, sacramenta, quæ nouæ ecclesiæ propria sunt, inchoantur: quibus sacrosancta redemptoris nostri passio, uenerabili ritu sanctæ ecclesiæ in filijs adoptionis sanctam nouitatem spiritus operãdo figuratur. ¶ Hac enim die catechumini nostri ex antiqua traditione sanctæ Romanæ ecclesiæ signantur, ut sacrosancta solennitate nostræ redemptionis ex aqua & spiritu sancto renascantur Christo in baptismate cõmorientes & conresurgentes iuxta Apostolum qui ait: Quicunq; baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem: ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitę ambulemus. ¶ Moris quippe erat olim in sancta ecclesia non alio tempore regenerationis huius celebrari sacramentum nisi in his, quibus forte superueniente infirmitate uel ægritudine mortis immineret periculum. Cuncta pene ecclesiæ proles quam per annum uerbo prædicationis nouam gignere poterat instante solennitate paschali, hac die sua nomina dabat, & per sequentes dies usq; ad ipsam paschæ solennitatem audiens quisq; regulam fidei, unde & catechuminus dicitur (catechuminus nãque auditor interpretatur) lactatus & grandescens, tandem in plenitudine temporis, postquam luna plena est, plena fide in solennitate sancti baptisterij symbolum reddens, Christo commoriebatur & conresurgebat. ¶ At postquam Christianitas creuit, & sagena illa uerbi dei piscibus impleta est, quia periculosum erat tantã multitudinem differre propter occasiones mortis, quæ in multitudine hominum multę sunt, maxime propter turbam infantum ex Christianis parentibus succrescẽtium, quorum tenera uita persæpe leui occasione succiditur: Visum est sanctæ ecclesię, passim indulgentia baptizandi concessa, imò oblata, cuncta anteuenire pericula, baptismi tamen solennitatem uel in paucis cum dominica resurrectione, cui similis est, celebrare. ¶ Quarta ergo feria nouæ ecclesiæ celebrantur initia, quæ appellantur scrutinia. Scrutinia uero dicuntur à scrutando, uidelicet Catechuminorũ cõsignatio. Iohan. 3 Roma. 6 Mos antiquus circa baptizandos. Matth. 13 Mos ille ratiõabiliter mutatus. Scrutinia,

Actorũ 8 quia perſcrutãdum erat in his qui accedebant, ne qua radix amaritudinis ſubeſſet, uelut fuit in Simone Mago, in hæreticis & hæreſiarchis quàm plurimis, ut ſancta non illis darentur, niſi prius Chriſtiana fides in mentibus eorum radices altas fixiſſet. Cur autem hac potiſſimum die celebrentur, uel quod ſubſequentium uſque ad paſſionis dominicæ diem, numerus dierum myſterium contineat, iam dicendum eſt.

Cur quarta feria fiant ſcrutinia. Caput XIX.

Myſteriũ ſcrutiniũ in quarta feria.

ICcirco quarta feria potius, quàm quinta uel ſexta, maximum ſcrutinium celebratur, ut ieiunantes, & uaſa ſua ſuſcipiendæ gratiæ præparantes, quindecim dies ieiuniũ, uſq; ad diem quo dominus eſt crucifixus, habeant, quia quintadecima luna dominus noſter, uerus agnus, immolatus eſt. Quod à magno myſterio nõ uacat. Luna nanque paſchalis, de qua dominus ait ad Moyſen: Menſis iſte principium uobis menſium, primus erit in mẽſibus anni. Decima die menſis huius, tollet unuſquiſque ueſtrum agnum, & ſeruabitis eum uſque ad quartumdecimum diem. Luna, inquam, hęc paſchalis (lunares enim ſolos menſes nouerũt & computant Hebræi) ſanctam eccleſiam ſignificat, ab eodem uero ſole illuminatam, quę in plenitudine fidei paſſionem eius ſuſcipiens, commoritur illi & conſepelitur in ſacramẽto baptiſmatis. ¶ Igitur quoties eccleſiæ noua ſoboles ad commoriendum Chriſto pręparatur, ut numerus dierum præparationis eius, id eſt, arctioris ieiunij, ætati lunæ, quæ illam ſignificat, exæquet, feria quarta ſcrutinia celebrãtur. Nam ſi ſexta feria potius celebrarentur (quę quintadecima eſt die dominicæ crucis) non niſi tredecim ieiunij dies, eorum præparationi reſtarent. Duæ nanq; dominicæ intercurrunt: Dominicis autem diebus ieiunare non licet. Igitur dum quarta feria ſcrutinia celebrantur, & ſequentes quindecim dies ieiunijs atque doctrinę fidei expendantur, noua eccleſia, pulchra ut luna, ad plenitudinem proficit, ut crucifixo plena luna Chriſto commoriens & conreſurgens, illi in baptiſmo copuletur.

Pręparatio baptizãdorũ per quindecim dies ieiunij.

Quod hoc ſcrutinium præcipuum ſit ſeptem ſcrutiniorum. Caput XX.

SCiendum autem hoc non ſolum agi antiqui moris fuiſſe ſcrutinium, ſed omnium eſſe præcipuum. Nam iuxta ordinem Romanum, uſq; in ſabbatum ſanctum in uigilia paſchæ, ſeptem agebantur ſcrutinia, ut dum ſeptenario numero implerẽtur catechumini, daretur illis gratia ſeptiformis ſpiritus ſancti. Quorum primum erat, tertia quadrageſimæ hebdomada, feria ſecunda qua magnum huius diei, ſcilicet quartæ feriæ ſcrutinium ſic erat ad catechuminos pronuntiandum. Scrutiniũ diem dilectiſſimi fratres, quo electi noſtri diuinitus inſtruantur imminere cognoſcite, ibidemq; ſolicita deuotione ſequenti quarta feria circa horam tertiam conuenire dignemini, ut cœleſte myſterium, quo diabolus cum ſua pompa deſtruitur, & ianua regni cœleſtis aperit, inculpabili miniſterio peragere ualeamus. ¶ Item feria quarta finitis Miſſarum ſolennijs annuntiabat presbyter, ut in ipſa hebdomada reuerterentur ad ſcrutinium, ita dicẽdo: Die ſabbati ueniente, colligite uos temperius ad eccleſiam illam. Iterum atque iterum annuntiabat presbyter, qualem diem uoluiſſet, ita dicendo: Illa feria ueniente, colligite uos temperius ad eccleſiam illam, donec ſeptem, ut dictũ eſt, ſcrutinia complerentur.

Primũ ſcrutinium,

Alia ſcrutinia,

DE Officio eiuſdem quartæ feriæ. Caput XXI.

IAm uero hac feria, quàm ſanctum, quàm pium, quàm myſticum, ſecundum ea quæ dicta ſunt, ſequitur Miſſę officium. Primum in Euangelio, quod, ut ſæpe dictum eſt, totius officij principale eſt, catechiſmi ſimul atq; baptiſmi ſacramentum, ſpecioſe, à ſpecioſo noſtræ ſalutis opifice dei filio præfiguratum eſt. ¶ Homo enim cæcus à natiuitate, genus ſignificat humanum, magnum utiq; cæcum, & ualde cæcum, qui pulchros oculos ad uidendum creatorem, menti (ubi fulget imago factoris) inditos, in primo parente, principem tenebrarum reſpiciente, perdidit: atq; ideo per hominem à natiuitate cæcum, congrue ſignificatur. Cui reuocato ad ueritatis lumen, dum prædicatur, à miniſtris Chriſti, incarnatio ipſius filij dei, cęteraq; myſteria, quæ in carne pro noſtra ſalute geſſit, lutum ipſe facit ex ipſo ſputo, & linit ſuper oculos cæci. ¶ Sputum enim oris & labiorum eius, in quibus gratia diffuſa eſt, Sputum, inquam, quod à capite deſcendit, ſignificat diuinitatem Chriſti filij dei, uerbum bonum quod eructauit cor patris, qui, ut ait Apoſtolus, Chriſti caput eſt. Expuit nanque caput deus in terram, & ſputum ſuum pulueri quem omnis uentus agitabat & circumferebat, uniuit, quando uerbum ſuum eructauit cor eius in terrenum uterum uirginis, & pulueri noſtræ naturę in unam perſonam coniunxit, ut à tali tantoq; ſputo tantillus puluis formã ſtabilem, ſpeciemq; atq; decorem accipiens conſeruaretur. Igitur dum huius incarnationis fides humano generi prædicatur, magni cæci, ut dictum eſt, oculi luto quod fecit dominus, liniuntur. ¶ Cum autem ita catechizatus idem cæcus ad ſacros fontes peruenit, & lauatur fonte uiſibili, purificaturq; uirtute inuiſibili: hoc utiq; agit, quod dominus imperauit. Vade ad natatoriã Syloe & laua. Fons nanq; uiſibilis, inuocata uirtute ſpiritus ſancti, factus eſt natatoria Syloe, id eſt, miſſi: quem aſcendẽs ad patrem, miſſurum ſe eſſe dixit, & miſit diſcipulis ſuis, filius dei. Ille

Euangeliũ. Iohan. 9

Cęcus à natiuitate, genus humanum ſignificat.

Pſal. 44

1. Cor. 11

Natatoria Syloe.

Iohan. 9

Ille,inquam,miſſus in natatoriam ſuam deſcendit,& illitos oculos fide Chriſti,ſua remiſſione lauat à peccatis,illuminat agnitione dei.¶ Ab hoc quaſi capite,uniuerſa membra pẽdent officiũ.Primum in introitu,uox prophetica,dum ſanctificatus fuero in uobis,congregabo uos de uniuerſis terris,& effundam ſuper uos aquam mundam,& cætera.Sanctificatur enim dominus in catechuminis, dum audiunt & credunt quia ſanctus eſt,& ideo effuſa ſuper ſe aqua munda, id eſt,ſpiritu ſancto,per quem hæc uiſibilis aqua mundatur & mundificat,emundati ab omnibus inquinamentis ſuis, ſic deinceps uiuunt, ut teſtimonio ſint ei quòd ſanctus ſit, cuius præcepto & ipſi ſancti ſunt.¶ Hoc in utraque lectione diuerſis uerbis ſed eodem ſenſu reperitur.Nam in prima,quæ eſt Ezechielis prophetę,idem quod in introitu cantatum eſt legitur,& additur.Et auferam cor lapideum de carne ueſtra,& dabo uobis cor carneum,& cætera. Cor nanque carneum, id eſt, molle ac tenerum & facile cedens,nouam legem ſcribenti digito dei, habent catechumini noſtri,dum inſcriptam ſibi capiunt doctrinã fidei,quam non capiunt quæ confringuntur lapidea corda Iudæorum, quorum in typum confractæ ſunt priores tabulæ quas præciderat Moyſes, & aliæ pręciſæ in typum gentium.In ſecunda dum dicit Eſaias: Lauamini,mundi eſtote,& ſi fuerint peccata ueſtra ut coccinum,quaſi nix dealbabuntur: & ſi fuerint rubra quaſi uermiculus, uelut lana alba erunt: nihilominus remiſſio peccatorum, quæ accipitur in baptiſmate commendatur.¶ Gradualia quoque pulchre atq; conſone ad eundem ſenſum concinunt. Cuius enim niſi catechizantis nouam ſobolem eccleſiæ, uox eſt: Venite filij, audite me,accedite ad eum & illuminamini? Nam ut iuxta Euangelium paucis immutetur uerbis,idem eſt ac ſi dicat: Venite cęci,ut luto quod fecit dominus exſputo, ueſtri liniantur oculi,accedite ad natatoriam Syloe,& illuminamini.Hoc autem quòd duæ lectiones totidemq; gradualia, præſens accumulat officium, ſacramenti celebritas poposcit, uidelicet ut propter augmentum filiorum,habeat quoque ſpiritualium augmenta ciborum.¶ Lecto autem Euãgelio,in quo ſæpe dictus cæcus illuminatus & extra ſynagogam eiectus,filium dei foras inuenit,imò à filio dei foras inuentus eſt, & procidens adorauit,conueniens huic ſignificationi ſequitur offerẽda:Benedicite gentes deum noſtrum.Nam in Pſalmo illo, de quo ſumpta eſt, iuxta ſacram expoſitionem uenerabilium doctorum,loquuntur apoſtoli exhortando gentiles laude inenarrabili & opere & uoce deum laudare,& de occulto & terribili iudicio eius, quo illos aſſumpſit& populum ſibi ante peculiarem & electum repudiauit, intra ſe expaueſcere & timere: ne forte ſi naturalibus ramis non pepercit,quia inobedientes fuerunt, imò quia cæcum illuminatum extra ſynagogam eiecerunt,id eſt,gẽtibus cadentibus communicare noluerunt, nec ipſis parcat ſi ſuperbiãt. Bene ergo de Pſalmo illo, utpote de uoce apoſtolorum, qui magnum cæcum ,id eſt, omnes gentes, catechizauerunt, offerenda hæc ſumpta cum uerſibus ſuis ad rem concinit, maxime in eo quod dicimus: In multitudine uirtutis tuæ mentiẽtur tibi inimici tui, & cætera.Mentiti ſunt enim inimici eius dicentes: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia, cum ipſe in digito dei eiecerit.Hoc autẽ illud præibat agendum, quod in catechiſmo Chriſtianæ fidei ſpiritus immundus eijceretur de hominibus per idololatriam poſſeſſis quos ipſe fortis armatus male pacato cuſtodiebat atrio. Bene ergo & uenerabiliter cantamus hac die,qua de hac eiectione muti dęmonij, mentiuntur uſque nunc inimici eius Iudæi, quòd non fiat in ſpiritu dei: Sed fruſtra: Nam illis blaſphemantibus, hoc fit quod ſequitur: Omnis terra adoret te. Venite & uidete opera dei, quàm terribilis in conſilijs ſuper filios hominum, uidelicet in illius prioris populi abiectione, & gentium aſſumptione.¶ Communio quoq; canora ac ſuaui modulatione acutas uoces efferens, gratulabunda prædicatio ſiue teſtificatio eſt humani generis, incarnationem filij dei confitentis, iuxta illud: Credidi propter quod locutus ſum.Et ſicut indignantibus & maledicentibus phariſæis, & extra ſynagogam eijcientibus, non tacebat ille, dicens: Ille homo qui dicitur Ieſus lutũ fecit ex ſputo & liniuit oculos meos & modo uideo: ſic beati illi, quibus ait dominus: Beati eritis cum oderint uos homines, & cum ſeparauerint uos & exprobrauerint, & eiecerint nomen ueſtrum tãquam malum propter filium hominis: quanto magis maledicunt eius inimici Chriſti, & os eorũ opprimunt,tanto magis prædicant ſcientes & intelligentes lutum illud, id eſt, incarnationem CHRISSTI, illuminationem omnium eſſe uidentium.

Introitus. Ezech.36 Leuit.20.21

Duæ lectiones prophęticæ. Ezech.36

Exodi 32 Eſaiæ 1

Duo gradualia. Pſal.33

Offerenda. Pſal.65

Roma.11

Pſal.95 Matth.12

Pſal.65

Cõmunio. Pſal.115

Iohan.9 Matth.5 Lucæ 6

AD INTROITVM.

VBi aguntur ſcrutinia proprie quoque collectæ pro catechuminis dicuntur.

ORATIO.

OMnipotens ſempiterne deus eccleſiam tuam ſpirituali fœcũditate multiplica, ut qui ſunt generatione terreni,fiant regeneratione cœleſtes.

SECRETA.

REmedij ſempiterni munera domine lętantes offerimus,ſuppliciter exorantes,ut eadẽ nos & digne uenerari & pro ſaluandis congruenter exhibere perficias per Chriſtum.

COMPLENDA.

TV ſemper quæſumus domine, tuam attolle benignus familiam, tu diſpone correctam, tu propitius tuere ſubiectam, tu guberna perpetua bonitate ſaluandã. Per dominum noſtrũ.

CVRSTATIO AD SANCTVM PAVLVM.

1.Tim.2 COnſiderata, ut dictum eſt, ſcrutiniorum ratione, perſpicuum eſt, quòd ſtatio ad ſanctum Paulum prę̃ſcripta, ualde rei conueniat. ¶ Ipſe enim magnus & mirabilis catechizator orbis terrarum, & (ut ipſe ait) doctor gentium, in fide & ueritate, ipſe idem magnifice & mirabiliter
Galat.1 catechizatus eſt, quia non ab homine neque per hominem (ſicut ipſe ait ad Galatas) Euangelium meum quod euangelizatum eſt, non eſt à me, neque enim ab homine accepi illud, ne-
Actor. 9 que didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Cum uoce nanque quam de cœlo corporaliter audiuit, qua carnalis eius ſenſus percuſſus & occiſus eſt, incorpoream quoq; uocem accepit cœleſtis magiſterij̃, quam per triduum audiens, iuxta magiſtri catechizantis efficaciſſimam potentiam, ipſe quoq; catechuminus mirabilis perfectus redditus eſt doctor euangelij̃. Nec
Actor. 26 longe diſſimilis illi cæco euangelico, utpote corporaliter cæcus ad natatoriam baptiſmi ſalutaris miſſus eſt, ubi & corpore & anima illuminatus, diſceptantibus contra ſe phariſæis omnibus Chriſti inimicis, enarrare non deſiit, quid fecerit ſibi homo qui dicitur Ieſus, quomodo ſibi aperti ſunt oculi, & lutum ipſum quod fecit ex ſputo dominus, id eſt, incarnationem uerbi dei omnibus oſtendere non ceſſauit. Propter quod & maledixerunt ei, & extra ſynagogam
2.Cor.11 ſuam eiecerunt, quinquies quadragenas una minus cæſum.

DE Feria quinta. Caput XXII.

Iohan.5 Quõ pater uſq; modo operatur. FEria quinta in Euangelio, ubi ait dominus, pater meus uſque modo operatur, & ego operor, ut indicet nobis, quomodo operetur, & non falſum dixerit ſcriptura per Moyſen miniſtrata. Quia deus requieuit, ab omnibus operib⁹ ſuis in die ſeptimo, ut,
Gene.2 inquam, iudicet, quia tũc operatus eſt, cum fecit mundũ, & uſq; nunc operatur cum
Iohan.5 regit mundum, paulo poſt ſubiungit: Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & uiuificat, ſic & filius quos uult uiuificat. Quod ſe dixiſſe oſtendens de reſurrectione quæ nunc fit, qua tranAuguſtin⁹. ſeunt homines (ut ait beatiſſimus Auguſtinus) à morte infidelitatis ad uitam fidei, à morte falſitatis ad uitam ueritatis, à morte iniquitatis ad uitam iuſtitiæ. Amen, inquit, dico uobis, quia qui uerbum meum audit, & credit ei qui miſit me, habet uitam æternam. Et in iudicium non uenit, ſed tranſit à morte ad uitam. Et hoc attendite, inquit idem Auguſtinus, Non nunc tran
Duplex reſurrectio. ſit, ſed iam tranſiit à morte in uitam. ¶ Ac deinceps: Amen, inquit, dico uobis, quia uenit hora & nunc eſt, quando mortui qui in monumẽtis ſunt, audient uocem filij̃ dei, & qui audierint, uiuent. Non, inquit, quia uiuunt, audiunt: ſed quia audiunt, reuiuiſcũt. Per quod ampliuſcla ret de hac reſurrectione, hæc dici, qua mortui in infidelitate & ignorãtia dei, ſic reſurgunt, ut prius audiant, & audiendo reuiuiſcant. Iſta reſurrectione ſi recte credimus, reſurreximus, &
Epiſtola. nos ipſi qui iam reſurreximus alteram in fine reſurrectionem expectamus. ¶ Huic Euange-
4.Reg.4 lio recte præmittitur illa lectio libri Regum de filio Sunamitis, quem puer ab Heliſęo miſſus cum baculo, non reſuſcitauit. Per ſemetipſum uero Heliſæus ueniens, ſeq; ſuper mortuũ ſternens, atq; ad eius membra ſe colligens, huc illucq; deambulans, & in ore pueri ſepties aſpirãs, hunc ad rediuiuam lucem protinus per myſterium compaſſionis animauit. Eandem enim re
Myſteriũ in reſuſcitatione pueri per Heliſeũ ſuſcitationem humani generis quæ fit per fidem, de qua ſupra dictum eſt in Euangelio, teſte beato Gregorio, hæc pueri reſuſcitatio ſignificauit. ¶ Author, inquit, humani generis deus mortuum puerũ doluit, cum extinctos nos iniquitatis aculeo, miſeratus aſpexit: & quia per Moyſen, terrorem legis protulit, quaſi per puerum uirgam miſit. Per legem quippe uirgam deus tenuerat, cum dicebat: Si quis hæc uel illa fecerit, morte moriatur. A peccati igitur mor te, timor ſuſcitare non ualuit, ſed ad ſtatum uitæ apparata manſuetudinis gratia, erexit. Sed puer cum baculo mortuum ſuſcitare nõ ualuit, quia Paulo atteſtante, nihil ad perfectum ad-
Hebræo.7 duxit lex. Ipſe autem per ſemetipſum ueniens, & ſuper cadauer ſe humiliter ſternens ad exq̃quanda ſibi mortui membra ſe collegit, quia cum in forma dei eſſet, non rapinam arbitratus
Philip.2 eſt eſſe ſe æqualem deo, ſed ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, in ſimilitudine hominum factus, & habitu inuentus ut homo. Huc illucq; deambulabat, quia & Iudæam iuxta, & longe poſitas gẽtes uocat. Super mortuum ſepties ſpirat, quia per operationem diuini muneris gratiæ ſeptiformis ſpiritum in peccati morte iacẽtibus aſpirat. Moxq; iuuenis erigitur, quia is, quem terroris uirga ſuſcitare non potuit, per amoris ſpiritum puer ad uitam rediit.

DE Feria ſexta. Caput XXIII.

Euangeliũ. FEria ſexta legitur Euãgelium de reſurrectione Lazari. Notum eſt myſterium huius miraculi, & pene à cunctis doctoribus celebratum, quòd uidelicet Lazarus quẽ ama
Iohan.11 bat dominus, de quo ipſe ait: Lazarus amicus noſter dormit, ſed uado ut à ſomno excitem illum: & cuius ſorores ſępe domino miniſtrauerant, typum geſſerit iam fidelis
Lazarus typũ gerebat peccatoris redeuntis ad cor. & intra eccleſiã poſiti hominis, qui cum ſit amicus domini noſtri Ieſu Chriſti per fidem, moritur

ritur illi per iniquam operationem, & in ſepulchro male conſcientię, conſuetudine ſcelerum obrutus, iamq; fœtens per infamiam, tandem per occultam inſpirationem dei, magno timore futuri iudicij, quaſi magno ſaluatoris clamore concuſſus, ad uitam pœnitendo reſilit, & malæ ſepulchrum conſcientiæ, per ultroneam aperiens confeſſionem, uinculis peccatorum mere- Epiſtola. tur abſolui, quia uiuit. ¶ Hoc autem in filio mulieris Sareptanæ præfiguratũ eſt, ad quam He 3. Reg. 17 lias domino iubẽte ierat, relicta apud carnalem Iſraël ſiccitate & fame. Nam & illa mulier (ut iam ſuperius dictum eſt) eccleſiam de gẽtibus myſtice ſignificauit, quę legem & prophetas, imò Chriſtum, qui ipſi agnoſcitur, tanquam Heliam hoſpitio fidei ſuſcepit. Filiusuero huius uiduæ, unuſquiſq; fidelis eſt, qui tunc moritur, quãdo dignum morte peccatum admittit. Et quòd in clamore domini Lazarum euocantis ſignificatum eſt, in cuius domo & ipſe à ſorori bus eius paſcebatur: hoc idem in clamore Heliæ præceſſit clamantis ad dominum & dicẽtis: Obſecro domine etiam ne uiduam, apud quam ego utcunq; ſuſtentor, afflixiſti, ut interfice Filius Sare res filium eius. ¶ Ad hoc quoq; quod Lazarum amicum ſuum appellauit dominus, pulchre ptanæ dici conuenit illud quod hic fuiſſe dicitur filius Amathi, id eſt ueritatis. Affirmant enim Iudæi, tur fuiſſe quòd Ionas fuerit iſte Sareptanę uiduę filius, quem reſuſcitauit Helias, matre poſtea dicente Ionas. ad eum: Nunc cognoui quoniam uir dei es tu, & uerbum dei in ore tuo uerum eſt, & ob hanc cauſam, ipſum puerum Amathi uocitatum: amathi nãq; ex Hebræo in Latinam linguam, ueritas dicitur, & ex eo quòd Helias uerum locutus eſt, ille qui ſuſcitatus eſt, filius nuncupatus eſt ueritatis. Sed & hoc quòd mortuum ut ſuſcitaret Helias ſupra lectum ſuũ poſuit, à myſterio non uacat: Lectus nanq; Heliæ, catholicam Chriſti deſignat eccleſiam, in qua ſola per remiſſionem peccatorum, mortuæ reuiuiſcunt animæ. Nam de hac eccleſia dicitur in Canticis canticorum: En lectulum Salomonis, ſexaginta fortes ambiũt. Supradictam ergo lectionem euangelij bene ut conſonanter iſta de libro Regum lectio præcurrit.

De feria ſeptima Sabbatho. Caput XXIIII.

SAbbatho hoc euangelium ponitur, in quo dominus cum dixiſſet, Ego ſum lux mundi: qui ſequit me, non ambulat in tenebris, ſed habebit lumen uitę: obuiantibus Iudęis & dicentibus, tu de teipſo teſtimoniũ dicis, teſtimoniũ tuum non eſt uerum: reuincit eos firmo & uero argumento, dum dicit: Etſi ego teſtimoniũ perhibeo de meipſo, te- Deut. 17 ſtimoniũ meum uerũ eſt. Et ſtatim proponit, quòd neceſſario concedendũ ſit: In lege ueſtra ſcriptum eſt, quoniã duorum hominũ teſtimoniũ uerum eſt. Et protinus aſſumit: Ego ſum qui teſtimoniũ perhibeo de meipſo, & teſtimoniũ perhibet de me, qui miſit me pater. Quod Matth. 3. 17 & ipſum concedi oportet. Palam nanq; eſt auditum teſtimonium patris dicẽtis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et mortui reſuſcitati, & cætera quæ oſtendebat eis ex patre ſuo opera bona, teſtimonia erant de ipſo, tam patris quàm filij. Teſtimonium ergo uerę atque fidele, falſo calumniabantur, contra legem ſuam præuaricatores legis. ¶ Ad hæc quæ præcurrit lectio prophetica pulchre accedit in eo quod ait: Ecce teſtem populis dedi eum, Eſaiæ 55 ducem ac pręceptorem gentibus. Ecce gentem, quam neſciebas, uocabis, uidelicet tuus ipſe teſtis, & gentes quæ non nouerunt te ad te current, propter dominum deum tuum, & ſanctum Iſrael, quia glorificauit te, uidelicet iuxta hoc quod de illo dicis, & teſtimonium perhibet de me, qui miſit me pater. Iccirco nanque gentes credendo ad filium currunt, quas neſciebat, quia ipſum filium, patremq; deum, qui duo teſtes ſunt, quia duę perſonæ, ſed non duo dij ſunt, fideles & idoneos comprobant, quorũ teſtimonia recipiãt, ex dictis & ex factis utriuſq; certum tenentes, quòd ipſe filius ad ipſorum ſalutem à patre miſſus ſit. Sed & in eo quod ait in euangelicæ principio lectionis: Ego ſum lux mundi, & cætera. Et in eo quod in propheti- Iohan. 8 cæ lectionis exordio prædictum eſt: Omnes ſitientes uenite ad aquas, & cætera, ſum Iſaiæ 55 ma utriuſque lectionis conſonantia eſt. Nam & illa lux inebriat, & hæc aqua ſapientiæ potatos illuminat, teſtante Pſalmiſta: qui cum dixiſſet, quoniam Pſal. 35 apud te eſt fons uitæ, protinus ſubiunxit: Et in lumine tuo uidebimus lumen. Vna eademq; ſapientia dei patris, fons eſt uitæ, lumenq; de lumine. Et de utroque præmiſſum eſt. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ.

FINIS LIBRI QVARTI.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER QVINTVS.

DE Dominica in paſſione domini. Caput I.

Cur tot die bꝰ ante paſcheuē incipiē de paſſione dñi. Iohan. 11

PRAECEDENTI VESPERA DOMINICAE huius, annua dominicæ paſſionis celebritas inchoatur: Cur autē tot dies ante illum diem, quo crucifixus eſt dominus incipiatur, ex Euāgelio Iohannis animaduertere poſſumus. Ait enim: Collegerunt pō tifices & phariſæi concilium aduerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Et cum prophetaſſet unus ex ipſis Cayphas nomine, qui erat pontifex anni illius, quod expediret unum hominem mori pro gente, & non tantum pro gente, ſed ut filios dei qui erant diſperſi, cōgregaret in unum, ſecutus adiungit euāgeliſta: Ab illo ergo die cogitauerunt ut interficerent eum. Ac deinceps: Ieſus ergo iam non palàm apud Iudæos ambulabat, ſed relictis illis, abiit iuxta deſertum in ciuitatem quæ dicitur Effrem, & ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. ¶ Et quando conciliū illud habitum fit, item ex conſequentibus colligi poteſt. Sequitur enim: Proximum autem erat paſcha Iudæorum & aſcenderunt multi in Hieroſolymam de regione ante paſcha ut ſanctificarent ſeipſos. Plane per hoc, initium primi menſis, tunc extitiſſe commendatur, quādo Lazarus ſuſcitatus eſt, propter quod ſignum, non multo poſt concilium habitum eſt. Moris enim Iudæis erat, ex præcepto legis ſanctificare ſeipſos ante paſcha, ipſamq; ſanctificationem initiari prima die menſis primi: qua die & tabernaculum dedicatum eſt, ſicut in Exodo legimus loquente domino ad Moyſen: Menſe primo, prima die menſis eriges tabernaculum teſtimonij, & pones in eo arcam, & cætera. Et paulo poſt: Aſſumpto unctionis oleo unges tabernaculum cum uaſis ſuis, ut ſanctificentur, & cætera. ¶ Illud quoq; non prætereundum, quod eiuſdem menſis initium, id eſt, luna prima, in ſexta feria tunc extiterit. Siquidem ſexta feria, qua dominus crucifixus eſt: quintadecima extitit, ac per hoc ita eſſe, ut dictū eſt, nemo qui dubitat. Nam quintadecima in eandem feriam ſemper occurrit, in quam & prima. Igitur ex his quæ dicta ſunt, quoniam & eccleſiaſtici compoſitor officij ſupradictum Euangelium de reſuſcitatione Lazari, non fine cauſa, ſexta feria legi uoluit, quæ quintadecima dies eſt ab illa, qua dominus crucifixus eſt: ex his, inquam, quæ dicta ſunt, datur intelligi, quòd dominus ipſo die Neomenię Lazarum ſuſcitauerit. ¶ Delectat ualde legitimus hic regis noſtri proceſſus, legitimus & ſanctus ſummi ſacerdotis noſtri clangor in die Neomeniæ huius. Ipſe qui quondam iuſſerat filijs Iſrael per Moyſen dicens, quando exibitis ad bellum contra hoſtes qui dimicant aduerſum uos. Si quando habebitis epulum, & dies feſtos & calendas, clangetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis uictimis: ipſe rex noſter exiturus ad bellum paſſionis, contra diabolū principem mūdi, ipſe ſummus ſacerdos noſter habiturus epulum corporis & ſanguinis ſui, quod cum traderet diſcipulis ſuis: Deſiderio, inquit, deſideraui hoc paſcha manducare uobiſcum antequam patiar. Habiturus diem feſtum ſuæ ſacroſanctæ reſurrectiouis. Habēs, inquam, calendas, id eſt, initium mēſis uel lunæ, cuius in plenitudine hæc facturus erat, clangit tuba tanti tamq; excellētis miraculi, quo & hoſtes ſuos attonitos reddidit, & corda piorum magis ac magis ad credendum animauit. Nanq; & hoſtes eius turbati dicunt, ſi dimittimus eum, ſic omnes credent in eum, & plebs ad credendum magis animata, præcipue propter hoc ſignum, poſtmodum illi uenienti Hieroſolymam cum palmis & laudibus obuiam proceſſit. ¶ Suſcitato autem Lazaro, non longum erat ut hoc phariſæi audirent. Bethania nanq; ab Hieroſolymis quindecim tantum ſtadijs, id eſt, non integris, duobus diſtat miliarijs. Et ex Iudæis, qui fuerant cum Ieſu, quando illum ſuſcitauit, quidam, inquit Euāgeliſta, abierunt ad phariſęos, & narrauerunt eis quæ fecit Ieſus. ¶ Nec mora fuit poſt hoc colligendi concilij. Mox em̄ ſic Euangeliſta coniungit: Collegerunt ergo pontifices & phariſæi concilium. Rurſus non longum erat aut difficile tunc illud colligi. Cum enim, ut ait Euangeliſta, quia proximum erat paſcha Iudęorum, multi aſcenderunt Hieroſolymam, ut ſanctificarent ſeipſos, tunc uero prę cipue pontifices & phariſæi, qui erant clerici Iudæorum. Si qui forte ex ipſis procul aberant, ſolenniter conuenerant. Continuata quoque duorum ſolennitas dierum, id eſt, ſabbati & Neomeniæ, quæ, ut ſupra dictum eſt, pridie fuerat, agendo concilio frequentiores atque expeditiores reddiderat. ¶ Nihil igitur repugnat, quin eodem ſabbato (cuius in ueſpera, dominicæ paſſionis annuam inchoamus memoriam) illud impiorum concilium collectum fuerit, & quia ab illo cogitauerunt, ut interficerent eum, iccirco in ueſpera, quaſi poſt horam eiuſdē

Sanctificatio Iudęorū ante paſcha. Exodi 40

In Neomenia, id eſt, prima die mēſis ſuſcitatus eſt Lazarus.

Chriſtꝰ rex & ſacerdos tuba clāgorem tunc dedit. Numer. 10

Lucæ 22

Bethania.

Concilium aduerſus Ieſum.

concilij

cõcilij luctum publicum incipiat ecclesia, suo domino per omnia cõpatiens, ut corpus capitis. ¶Hac ergo dominicę passionis, ut dictũ est, commemoratione inchoata, res digna spectaculo procedit. Præmissa nanq; per septẽ dominicas superius digestas, quasi pompa funeris, & secundum ritũ officij procedẽte ecclesia in ordine suo per totidẽ ætates seculi, tandẽ ipsa mors Christi, cui omnis illa pompa præordinata est, effertur præ oculis & pijs fideliũ mentibus ingeruntur uulnera, cunctaq; mortis insignia, quæ pertulit pro cunctis unica salus, deus & homo Christus, dei unigenitus. ¶Nihil quippe tam frequens, q̃ prodeuntia uexilla regis, fulgidumq; mysteriũ crucis. Acetũ quoq; fel & arundinẽ, clauos & lanceã perforati corporis, tam in nocturnis q̃ in diurnis meditamur cãticis, quę de autenticis ueteris pariter ac noui testamẽti scripturis congesta sunt. Sicq; fiunt comæ capitis ecclesiæ, id est, cogitationes cordis eius, quasi purpura regis iuncta canalibus dum passionem redemptoris meditatur, sensum suum autenticis adhibens scripturis, uidelicet pretiosis purpuræ tincturis, quæ per ora prophetarum & apostolorũ, uelut per quosdam canales, spiritu sancto conficiente, profluxerunt.

Ordinatus ecclesiæ ꝓcessus

Insignia passionis Christi ex scripturis Canti. 7.

Cur gloria patri non dicimus. Caput II.

VEruntamen hac dominica totaq; hebdomada luctus ille remissior est, quia nõ statim post habitũ concilium traditus est agnus in manus Lanistarũ impiorũ, ut portaretur ad uictimã, sed quia iam ex tunc quæri cœpit. Et quia mandatũ dederant põtifices & pharisæi, ut si quis cognouerit ubi sit, indicet, ut apprehẽdant eum. Et quia Iesus iam nõ palàm ambulabat apud Iudæos: nos quoq; cum illo quodammodo secedimus, dum uocẽ lętitiæ & laudis aliquantulũ supprimimus. Nam de responsorijs, gloria patri subtrahimus, & apud quosdam ad missas quoq; cum introitu officij non dicitur. Siquidẽ, breuis licet uersiculus, quia sanctæ trinitatis magis expressa magisq; propria laus est, bene capitis nostri solitudinem atq; silentium non palàm ambulantis, dum non dicitur, significat.

Cur gloria patri tũ tacetur.

Cur hac dominica Hieremias legatur. Caput III.

HIeremias quoq; propheta competenter per hos dies ad nocturnas legitur uigilias. Hic enim non solum dictis, sed & passionibus suis, redemptoris nostri passionẽ prefigurauit, & in eo quoq;, quod in eisdem tribulationibus suis non decessit, sed ruinę ciuitatis uel templi superstes fuit, quàmuis post hęc à populo descendente in Aegyptum lapidatum illud Iudei autument: & in eo quod secundum prophetiam eius, captus est Sedechias, & occisis filijs eius, oculos quoq; ipsius eruit rex Babylonis. ¶Nam & redemptor noster cum putaretur & desideraretur extingui & conteri de terra uiuẽtium, iuxta illud: Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur & peribit nomen eius, cunctis tribulationibus suis & morti atq; inferis emersit, & superstes fuit, imò est atq; erit peccatrici ciuitati, quæ cum uocaretur Hierusalem, pars illius meritis effecta est, quæ uocatur spiritualiter Sodoma & Aegyptus. Et secundum prophetiam eius qua dixit: In iudicium ego ueni in hunc mundum, ut non uidentes uideant, & uidentes cæci fiant, captus est in superbia sua Iudaicus populus, & occisis filijs eius. i. carnalibus legis operibus, in quibus nihil uitalis gratiæ dei remã sit, insup oculos eius eruit spũalis Nabuchodonosor. s. diabolus, & obscurati sunt oculi eorũ ne uideãt, & dorsum eorũ semper incuruatur. ¶Bene itaq; Hieremias propheta p hos dies lẽgitur Christi dñi passionem in suis pressuris designans, futuramq; abiectionem gentis Iudaicæ sub typo eius captiuitatis, quæ tunc accidit, lachrymosis lamentationibus deplorans.

Hiere. 38

Idem. 40

Idem. 32

Psalm. 40

Apoc. 11

Iohan. 9.

Psalm. 68.

De officio eiusdem diei. Caput IIII.

TOtum missæ officium illud personat, quod per eandem passionem domini eratfuturum, uidelicet quod deserendum erat uetus sacerdotium Iudæorum, per ipsum noui testamenti mediatorem, nouiq; sacrificij pontificem. Quod & sanctum euangelium mystice significat, & præcurrẽs apostolica lectio manifeste denunciat. Nã cum dixisset Euangelista. Tulerunt lapides Iudei, ut iacerent in eum: statim adiecit. Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo. Et quid abscondendo se (ait beatus Gregorius) dominus designat, nisi quod eis ipsa ueritas absconditur, qui eius uerba sequi contemnũt? Eã quippe, quam non inuenit humilem, ueritas fugit mẽtem. Hoc ergo innuit, ꝙ templum & uniuersa Iudæorum sancta, propter superbiam & duritiam cordis eorum deserturus esset, cunctęq; præfides templi uirtutes, quas Iosephus testatur auditas esse, dicẽtes. Transeamus ex his sedibus, essent meliores aditura sedes, quas inhabitãte dño & ipsæ protegerẽt. ¶In lectiõe autẽ epłæ dicit apłs, Christus assistẽs pontifex futurorũ bonorũ, amplius & pfectius tabernaculũ nõ manufactũ, &c. Quibus dictis apte declarat, ad q̃ meliora, de tẽplo Iudæorũ exiens pontifex noster emigrauerit. ¶Introitus uero, Iudica me deus, & discerne causam meã de gente nõ sancta, &c. Itemq; illud in graduali. Eripe me de inimicis meis, uoces sunt eius exeũtis de tẽplo, & orantis scdm humanitatẽ, ut manifesto discrimine discernat causa eius, scilicet fides euãgelij a iustificatiõibus legis quod & factũ est, in eo, ꝙ & tẽplum destructũ est, & sacrificia Iudæorũ abolita sunt. ¶Nã etsi stetisset potẽtia Iudaici regni, cultusq; templi ueteris, maiori

Translatio sacerdotii Iohan. 8

Iosephus de bel. Iud. lib. 7. ca. 12.

Heb. 9.

Psalm. 42

Psalm. 17.

fuissent

fuiſſent impedimento chriſtianę fidei, quia non facile diſcernere poſſent carnales & infirmi uacuitatē ueteris ſacerdotij, ſi fulciret proſperitate & gloria tēporali. Quomodo ergo prius mortuus eſt Moyſes, & poſtmodum filij Iſraël Ieſu duce tranſierūt Iordanē: ſic expediebat prius deſtrui tēplum, uetusq; ſacerdotium, ut abſq; ſcrupulo ad ſalutarē Chriſti tranſiremus
Pſal.141 baptiſmū. ¶ Quod aūt in graduali ſequitur, doce me facere uoluntatē tuam, illud eſt quod cū
Mat.26 imminente mortis articulo, dixiſſet orans. Mi pater ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, poſtulans non timore patiendi, ſed miſericordia prioris populi, ne ab illis propinatū biberet calicem, unde & ſignanter non dixit, tranſeat à me calix, ſed calix iſte, cū (inq̄) hoc oraſſet, reuertens in ſemetipſum, quod ex hominis perſona trepidanter renuerat, ex dei filij q; confirmat.
Tractus. Veruntamen nō ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. ¶ Deinde tanq̄ ſi requiras cur de templo auerſus
Pſal.128 & iratus exierit, ſequitur in tractu. Sæpe (inquiens) expugnauerūt me à iuuētute mea, id eſt,
Mat.23 ab eccleſiæ primordijs, à ſanguine Abel iuſti: ſæpe (inquā) expugnauerūt me, in mēbris meis, in corpore meo (quod eſt eccleſia) occidendo prophetas, & lapidādo eos qui ad ſe miſſi ſunt: & prolongauerunt iniquitatem ſuam, perſeueranter occidēdo uſq; ad meipſum de quo nūc
Mat.21 dicūt, Hic eſt hæres, uenite occidamus eum, & noſtra erit hæreditas. ¶ In offerēda, cōfitebor
Offerenda tibi domine in toto corde meo, pręmiū repoſcit obedientiæ, factus obediens uſq; ad mortem,
Pſal.118 dum dicit ſecundum formā ſerui. Retribue ſeruo tuo ut uiuā, id eſt, ut reſurgā, & tunc cuſtodiam. i. cuſtodiri faciam, ſermones tuos, uiuifica me ſecundū uerbum tuum. i. per inhabitantis in me uerbi tui potētiam. Sequens uerſus iuxta euangelica uerba, quæ prædicta ſunt, quis
Iohan.8 ex uobis arguet me de peccato, qui eſt ex deo, uerba dei audit. immaculatos beatificat, q ambulant in lege domini, & ſcrutantur teſtimonia eius. Alius quoq; uerſus, uiam ueritatis elegi,
Pſal.118 totus uocalis, dictis elegans neumisq; canorus. Vox eſt deuotæ fidei, cōterritę & excitatæ de
Iohan.8 hoc, quod paulo ante audiuit. Si ueritatē dico, quare uos non creditis mihi? Cū enim hunc eccleſiæ chorus cū uociferatione extollit, exilire uidetur de cœtu illoꝝ qui coarguūtur nō credentes ueritatē dicenti, quicq; propterea uerba dei nō audiūt, quia ex deo nō ſunt, apprehendensq; uexillū ueritatis. Da mihi (inquit) intellectū, &c. Iuxta quod alibi dicūt apoſtoli. A dau
Luc.17 genobis fidē. ¶ Cōmunio, hoc corpꝰ quod pro uobis tradet, notiſſima & prēcelebris eſt uox
Cōmunio hęc ſummi ſacerdotis Chriſti, noui teſtamenti mediatoris, de tēplo ſæpe dicto egreſſi, & ſecūdū præeuntis epiſtolæ dicta, neq; per ſanguinē hircoꝝ aut uitulorum, ſed per proprium ſanguinē introeuntis ſemel in ſancta. ¶ Cuius ſacerdotii, quia B. Petrus primus hæres, primusq;
Heb.9. poſt Chriſtum tēpore & dignitate pōtifex eſt, quem & dicentē, Sequere me, ſecutus eſt ſimili more cinctus, & quo nolebat abductus, recte ad ipſum ſtatio prēſenti officio prēſcripta eſt.

Iohan.21

De conſonantia ferialium lectionum. Caput V.

Iohan.7 FEria ſecunda legitur hoc euangelium, in quo dictū eſt, Miſerunt pontifices & phariſęi miniſtros ut apprehenderent Ieſum, ſequitur. Ieſus aūt dixit eis adhuc modicū tempus uobiſcū ſum, & uado ad eum qui miſit me. Et quid deinde illis euentuꝝ eſſet, ſubiungit: quęretis me, & ubi ego ſum, uos non poteſtis uenire, ſcilicet muro infidelitatis obſiſtente. Quo dicto perſpicue ſe relictis illis, ad gentes cōmigraturū eſſe minabatur. Vnde illi quoq; quaſi diuinantes dicunt. Nunquid in diſperſionē gentiū iturus eſt, & docturus gētes? ¶ Huic euangelio recte illa prēmittitur lectio de Iona, qui prędicare Niniuę ciuitati magnę, fugit in Tharſis, & fluctibus maris ſe tradidit, deſertionē utiq; gentis ſuę ueritus futurā (ut ait Hieronymus) cū gentilibus deus innoteſceret. Ionas enim quod interpretatur columba, qui miſſus prędicare Niniuę ciuitati, gratiam dei, Chriſtū ſignificat dominum, ad ſalutē totius mundi à deo patre miſſum. Nam ſicut Ionas magnam Niniuē nolens adire, potius maris fluctibus ſe tradidit: ſic dominus noſter corporali prēſentia gentes adire nolens, intra ſe-

Ionæ.3
Ionas Chriſti typū geſſit.

ditiones Iudęorum perſequentiū remanſit. Efferbuit mare, & timuerunt nautę. Audiens ēm
Iohan.8 Pilatus accuſationē dicentium, quia filium dei ſe fecit, magis timuit, tandemq; perſiſtēte gra-
Mat.27 ui fluctuatione clamātium, crucifige, crucifige, lotis manibus in modū nautarū, qui dixerūt, quęſumus domine ne des ſuper nos ſanguinē innocentē, dicensq; innocēs ego ſum à ſanguine iuſti huius, tradidit illis Ieſum, ut crucifigerent, quaſi mari immittens. Et abſorbuit eū cetus, id eſt, mors, ſed adurente uentrem eius diuinitatis igne, tertia die uiuū rurſus euomuit. Et tunc demum ad prędicationem eius, territa Niniue magna, ſcilicet mundus, trina merſione baptiſmi, quaſi triduana pœnitentia ſaluatur, & hedera, quæ obumbrabat capiti Ionæ, uidelicet Iudæa, quondam habitaculum Chriſti aruit.

Iohan.7 FEria tertia ubi dictum eſt in euangelio, ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim uolebat ire in Iudæam, quia quærebant eum Iudæi interficere, & paulo poſt, tamen & ipſe aſcēdit ad diem feſtū, non manifeſte, ſed quaſi in occulto. Sequitur, Iudæi ergo quærebant
Danie.14 eum in die feſto, dicētes. Vbi eſt ille? Et murmur multus erat de eo in turba. Alij dicebāt, quia bonus eſt: alij non, ſed ſeducit turbam. ¶ Huic ſane euangelio nonnulla ſimilitudine cōgruit illa, quæ præmittitur lectio, de propheta Daniele, licet in hebraico non habeatur, quod con-

gregat

gregati Babylonij aduersus regem, dixerũt: Trade nobis Danielem, qui Bel destruxit & draconem interfecit, &c. ¶ Nam & Iudæi uere & spiritualiter Babylonij, qui nunc quærebãt Iesum, tandem congregati aduersus præsidẽ Romanæ potestatis Pilatum, quę Roma scribitur & est spiritualiter Babylon, petierunt excitata seditione, ut sibi traderet illum, feceruntq; sicut ipse queritur per prophetam: Deduxerũt in lacum mortis uitã meã, & posuerũt lapidẽ super me. Cumq; uictor leonũ, scilicet malignorũ spirituum, uiuum se itẽq; præbuisset, exclamauit rex Babylonis, uidelicet Romanũ imperiũ, uoce magna dicẽs: Magnus est deus Danielis. Voce, inquam, magna. Magnus quippe sonus extitit, cũ primũ imperator Romanę urbis, magnæ utiq; Babylonis, fidem Christi suscepit. Salutat uos ecclesia quę est in Babylone collecta, inquit apostolus Petrus, Romam tropice percutiens. 1.Petr.5. Apoc.17. Thren.3. 1.Petr.5.

¶ Feria quarta in euangelio circundantes Iudæi dominũ, dicunt: Quousq; animam nostrã tollis? Si tu es Christus, dic nobis palam. Et respondens Iesus: Loquor, inquit, uobis & non creditis. Opera quæ ego facio in nomine patris mei, ipsa testimonium perhibent de me. Et post aliqua subiecit: Ego & pater unum sumus. ¶ Audiat Arrius, unum sumus. audiat Sabellius, quia non dixit, unus, sed unum. Volentibusq; eum lapidare & de blasphemia calumniantibus, Etsi mihi, inquit, non uultis credere, operibus credite. ¶ Hic quia non solum Christum, quod quę rebant, sed & deum se esse protestatus est, quod intelligere nolũt hæretici, cum intellexerint Iudæi, dixerunt: Quia tu homo cum sis, facis teipsum deũ. recte illa præmittitur lectio, qua patribus eorũ p singula penè precepta dominũ se protestatur & deũ, tanq; contumacis serui ceruicem duram contundens. Nam & isti filij rebelliũ & incredulorũ tentatorum & murmurio sorũ, tentantes & ceruicem suam obdurantes hoc merebantur, ut quemadmodum corpora illorũ prostrata sunt in deserto, sic ipsi longe à repromissione pellerentur, stantes cõtra sangui nem proximi, & cuncta supradictæ lectionis præcepta transgredientes. Iohã.10. Ego & pr̃ unũ sumus Leu.19. Num.14.

¶ Feria quinta totum lugubre officium, sterilitatem deplorat Iudaicæ gentis, quæ in morem salicum uiriditatem habens per legis scientiam, nullum tamen fidei aut boni operis fructum referebat. ¶ Ipsi nanque, ipsi præcipue Iudæi, qui domino prædicante obsurduerant, quibus ipse dixerat, Cantauimus uobis & non saltastis, salices erant illę, de quibus eadem die sub persona antiquorum sanctorum atq; nouorum luctuose cantatur in salicibus, in medio eius suspendimus organa nostra &c. ¶ Nam ex quo pretiosum illud humanitatis Christi organũ in ligno crucis cõfregerunt, cui dicit pater in psalmo, Exurge gloria mea, exurge psalterium & cithara, suspenderunt organa sua sancti patres & prophetæ ad salices illas: quia propheta nullo ad Iudæos extunc missus est, & ipsos prophetarum libros quos legunt, quia non intelligunt, uelut organa suspensa uacare permittunt. ¶ Videndum ergo quid tam lugubri officio consonum sit in eiusdem diei euangelio: Reuersi ministri, quos miserant põtifices & pharisæi ut apprehenderent Iesum, reuersi (inquam) sine crimine, pleni admiratione cũ dicerent eis illi, Quare non adduxistis eum, responderunt: Nunquam sic locutus est homo sicut hic homo loquitur. Plane hoc dicendo, cunctis organis cunctisq; cantoribus, quicunq; ab initio cantauerunt nobis hymnũ de canticis Sion, dulcissimam illius cantionẽ. i. doctrinam, ueraciter prętulerũt. ¶ At illi inuidentes & intra semetipsos rixantes, attende quid tandem fecerint. Reuersi sunt, inquit euangelista, unusquisq; in domum suam. O salices infructuosæ. Expressius significari non potuit summæ ac salutaris cantilenæ contemptus. Merito ergo in domibus suis hactenus retrusi, quas distribuere non potuerũt hi qui distribuũt domos Sion, sicut illis in psalmo prę cipitur: Ponite corda uestra in uirtute eius, & distribuite domos eius. In domibus inquam suis, id est, in malis conscięntijs conclusi, non merentur ad publicum reuocari, ut audiant organa scripturarũ, quæ illis suspensa sunt, nobis autẽ dulciter & aperte canunt. ¶ At illi coniuncti filijs Edom, imò caput illorũ effecti, cõmixti inquam terrenis & sanguineis persecutoribus sanctæ Sion, de quibus eodẽ die cantamus: Memento domine filiorũ Edom in die Hierusalẽ, primum illud proprium diuinitatis organum supplicio crucis confregerũt, & inde sapientes & scribas ad se missos occiderunt, flagellauerunt, lapidauerũt, & persecuti sunt de ciuitate in ciuitatẽ, & in ciuitatibus quoq; gentium persecutionẽ apostolis per seditionẽ excitauerũt, quodammodo dicentes: Exinanite, exinanite usq; ad fundamentum in ea, ut funditus tunc, si posset, nascentẽ ecclesiam subruerent. Et sicut in ecclesiasticis historijs legimus, cum spiritualis Nabuchodonosor, scilicet diabolus, Christianos compelleret ad idololatriam, isti nõnunquã uehementius urgebant. ¶ Bene ergo supradictum euangelium lectio præcurrit de libro Danielis prophetæ, quæ est oratio triũ puerorũ, qui secundũ historiã super flumina Babylonis sedentes & flentes, & in medio eius salicibus. i. infructuosis hominibus laudẽ dei se frustra canere dolẽtes, insuper & statuã aureã adorare iussi, & quia noluerũt, in fornacẽ proiecti, martyria uictoriasq; ecclesiæ præcurrerunt. Idcirco aũt hac potissimũ die cõuenienter positũ est hoc officiũ, quia post hanc diẽ nulla legit euangelij lectio de eoq; dñs Iudæis publice prædicauerit: & ecce illud diuinitatis organũ in illis salicibus Babylonis suspensum est. Merito tenentẽ domibus retrusi Iudæi. Iudæi nũc cõiuncti filijs Edom. Dan 3. Tres pueri in fornace, martyrũ typus.

Iohan.11 ¶ Feria ſexta legit hoc euangeliũ: Collegerũt põtifices & phariſęi conciliũ aduerſus Ieſum, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo ſigna multa facit? Si dimittimus eũ ſic, oẽs credent in eum. cauſamq; ſuę ſolicitudinis quaſi rationabilẽ adhibẽtes: Et ueniẽt, inquiũt, Romani & tollent noſtrũ locũ & gentẽ. Nã ſub imperio Romanorũ erãt, quia iam ablatũ erat ſceptrũ de Iuda & dux de fœmore eius, & Pilatũ Romanę ptãtis præſidẽ habebãt. At illi quia ſic timuerũt pruinã, irruit ſuper eos nix, & duplici cõtritione cõtriti ſunt. Nã & locũ & gentẽ perdiderũt, & deleti de libro uiuentiũ, in terra ſcripti ſunt. ¶ Bene ergo illa lectio Hieremię prophetę prę mittit aduerſus canes illos qui dñm circũdederunt, aduerſus illud cõcilium malignãtium q̃d obſedit illũ: Dñe, oẽs qui te dereliquunt cõfundentur, & recedẽtes à te in terrã ſcribentur. & poſt pauca prauã ſolicitudinẽ eorũ intuens, qua dicunt, Venient Romani & tollent noſtrum locũ & gentem: Paueãt, inquit, illi & nõ paueam ego. Induc ſup eos diẽ afflictionis, & duplici contritione cõtere eos. Quod factũ eſt p Titũ & Veſpaſianũ, quando regno dei iam ꝑdito, lo
Gen.4.9 Iob.6. Pſal.68. Hiere.17
Ioh.8.10 cum quoq; & gentẽ perdiderũt. ¶ Quãuis aũt multoties Iudæi dñm quæſierũt occidere, nã & lapides nõ ſemel ſuſtulerũt ut illũ lapidarent, miniſtros quoq; miſerunt põtifices & phariſæi ut illũ apprehenderẽt. Recte tamen de hoc concilio dixit euãgeliſta, Ab illo ergo die cogitauerũt ut interficerẽt eũ. Nũc eñ quaſi nõ tumultuarie uel populari ſeditione aut cũ ꝓiudicio, ſed legitima iudicij ſeſſione ſibi uidebant actitare, ſolicitudinẽ ſuã (ut dictũ eſt) prętendentes, ne cũ rex appellaret, ipſi rei maieſtatis apud Roma. imperiũ ſub q̃ erãt, addicerentur.

Cur uacat ſabbatho ante palmas. Caput VI.

Iohã.12. SAbbatho uacat, qñ dñs papa eleemoſynã dat: hoc ſabbathũ illud ẽ, quo dñs Bethaniã uenit, & in domo Lazari quem ſuſcitauerat, cœnã habuit, ſicut euãgeliſta refert. Ieſus ergo ante ſex dies ſolennitatis paſchæ uenit Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit. Fecerunt aũt ei cœnã ibi, Lazarus uero unus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit librã ungenti nardi piſticę, & unxit pedes Ieſu, & exterfit capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore ungẽti. ¶ Ibi celebri myſterio commendatum
Eleemoſyna in ungẽto Mariæ.
eſt odorifer⁹ opus eleemoſynæ. Maria nanq; typũ geſſit eccleſię. pedes aũt dñi, pauperes ſunt infimi, qui quãuis extrema, tamen eius membra ſunt per coniunctionẽ & unitatẽ fidei. Mulier pedes domini ungit, & capillis ſuis qui utiq; corpori ſuperfluunt, extergit, quoties diuites qui ſunt in eccleſia, pauperes fideles miſericordiæ blandimento refouẽt, & de ijs quæ ſibi abundant, illor⁹ inopiam ſupplent. ¶ Vt ergo Romanus papa celebrẽ cũ Maria dño cœnam exhibeat, hoc ſabbatho eleemoſynã dat, atq; ita circa pedes dñi occupato eo, ſabbathũ uacat.
Eleemoſyna Papæ.

Dominica in palmis. Caput VII.

Exo.12. DOminica hac, qua dominus in ciuitatem Hieruſalẽ paſſurus uenit, luna decima extitit. De hac die pręceperat dñs in lege filijs Iſrael: Decima die menſis primi tollet unuſquiſq; agnũ per familias & domos ſuas, & ſeruabitis eũ uſq; ad quartumdecimum diẽ mẽſis eiuſdem, & immolabit eum uniuerſa multitudo filior⁹ Iſrael ad ue
Pharao nõ decẽ plagis ſed agni immolatione uictus eſt.
ſperam. ¶ Nota & celebris eſt mirabiliũ hiſtoria, quæ ante fuerãt geſta, ſcilicet q̃ decẽ plagis Pharaonẽ & totã Aegyptum Moyſes in uirga manus ſuæ ꝓcuſſerit: quibus Pharao, q̃uis afflictus, uictus tamen nõ eſt, donec agnus immolaretur in domibus Iſrael. Ver⁹ quid hoc ſignificauerit, quomodo hæc oñia in figura contingebãt illis, & ad præſens negotiũ pertinet, præ-
1.Cor.10 Explanatio illi⁹ figurę.
tereundũ non eſt. ¶ Pharao, diaboli: Aegyptus, mundi: filij Iſrael, omniũ qui ad uitam prædeſtinati ſunt & populus dei uocãtur, typũ geſſerũt. Captiuitas ſeruitusq; filiorum Iſrael, captiuitatem illam deſignat, qua diabolus hominẽ in paradyſi libertate conditũ, per præuaricationem in tenebris huius ſeculi captiuauit & morti obnoxiũ fecit. Stetit Moyſes cum Aaron coram Pharaone, tenensq; uirgam in manu, dixit: Hæc dicit dominus: Dimitte populũ meũ. Ni
Exo.7.
mir⁹ in uirga Moyſi, legis diſciplinam: in Aaron, eiuſdem legis agnoſcimus ſacerdotiũ. Hæc enim duo dicta ſunt, ut dei populum à ſeruitute Pharaonis, id eſt diaboli, eriperent. Decẽ plagæ, quibus percuſſus eſt, decem legis præceptorum, quibus populus dei diabolo captiuatori humani generis repugnare iuſſus eſt, ſimilitudinem prætulerũt. Nam tunc primum mors,
Rom.5.
quæ regnauit ab Adam uſque ad Moyſen, cœpit audire in regno ſuo contradictionẽ, deo debitum ſibi exigente ab hominibus cultum & ſuorum obediẽtiam præceptorum. ¶ Sed ſicut
Nõ lex, ſed agn⁹ Chr̃s diabolũ uicit.
Pharao decem plagis non adeo uictus eſt, ut filios Iſrael dimitteret: ita diabolus decẽ præceptorum legis obſeruatione non adeo ſuperatus eſt, ut homo in paradiſum rediret. Igitur ſicut poſt inefficacem uirgam Moyſi tandem agnus immolari iuſſus eſt, & tũc mortua ſunt primogenita Aegypti, & hac una plaga tactus Pharao dimiſit populũ, & ipſe cũ reliquis Aegyptijs perſequens tranſeuntes, in mari rubro ſubmerſus eſt: ſic poſtquam conſtitit q̃d nihil ad
Heb.7. Coloſ.2. 1.Cor.10
perfectum adduceret lex, agnus dei Chriſtus immolatus eſt, & in morte eius primogenitũ, i⁹ originale peccatũ deletũ eſt, & in mari rubro baptiſmi Chriſti ſanguine rubẽtis, actualia quo q̃ peccata cũ diabolo penitus abſorpta ſunt. ¶ Luna ergo decima (ut dictum eſt) dñs Chriſt⁹ uerus agnus, præcepto patris obediẽs, ciuitatem Hieruſalẽ paſſurus ingreſſus ẽ. Sed nec ipſe in-

ingreſſus eius, uacat à myſterijs. Quocunq; enim uerus hic ſol procedit, ſimilitudines eius, quam operatur, ſalutis quaſi umbras interiecto corpori ſimiles reddit: Veniens igitur ad paſſionem, uideamus quas iaciat umbras fulgidę miſericordię, cuius in multitudine benedictus aduenit. Primum à mõte Oliueti, duos mittit diſcipulos in caſtellum, quod erat contra ipſos, ut aſinam illic alligatam, pullumq; eius ſoluentes ſibi adducerent, & cætera. In his profecto quæ utilitas in ſanguine ſuo, quis fructus ſuæ paſſionis, ad quam ueniebat, myſtice prę ſignauit. ¶ Aſcenſurus enim propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatus, ad dexteram patris, qui eſt mons Oliuarum, id eſt, pater miſericordiarum, & deus totius cõſolationis, deus pacis, fonsq; & origo luminis, atq; inde dãdo hominibus dona, miſſurus erat apoſtolos ſuos, qui ligandi atq; ſoluendi poteſtate accepta, aſinam & pullum eius, id eſt, utrunq; populum, Iudaicum atq; Gẽtilem, ab erroris ſtultitia, peccatorumq; oneribus abſoluerent, & adducto ſibi humano genere per fidem, ipſe ſuperſedẽs, iuxta quod ſcriptũ eſt, & equitatus tuus ſaluatio, in cœleſtẽ Hieruſalem animas induceret, turbis angelorũ cum laude occurrentibus, palmasq; uictoriarum cum ramis oliuarum, quæ ſunt pacis inſignia, ſubleuantibus.

Matth.21

Hebræo.2

2.Cor.5

Abac.3

Quod propter proceſſionem palmarum, dominicalis proceſſio non ſit omittenda. Caput VIII.

Duę fieri debẽt proceſſiões in die palmarũ.

DIligentibus euangelicæ authoritatis inſpectoribus recte complacuit, ut cum hodierna proceſſione palmarum, qua proculdubio redemptoris noſtri recolimus paſſionem, non computent illam, quę dominicalis eſt, qua ſingulis dominicis glorioſam eiuſdem commemoramus reſurrectionem. Conſtat enim quod contraria ſiue repugnantia non poſſint ſimul uno eodemq; actu conuenienter exhiberi. Hæc autẽ manifeſte diſſident, ſibiq; contraria ſunt. Quid enim magis contrarium, q̃ triſtitiæ gaudiũ, mortiuita, occaſui reſurrectio. ¶ Singulis dominicis à prima ſabbathi, qua dñs reſurrexit, dedicatis, hoc nobis proceſſionis ordine ſignificamus, quod in Galilæam, id eſt, in trãſmigrationem, ad uidendum dominũ cum apoſtolis eius exire debeamus, ſcilicet ut non ſimus uetuſti homines q̃d fuimus, ſed in nouitate uitæ ambulemus. Vnde ſemper in huiuſmodi proceſſionibus prę latos noſtros præeuntes, quaſi dñm in Galilæã ſequimur, & locus ipſe, quo proceſſionẽ ſuprema ſtatione terminamus, recte à nobis Galilæa nuncupatur. ¶ Hanc uero annuam palmarum proceſſionẽ, nemo qui neſciat paſſionis eſſe præconiũ, & illud nobis ob recreationẽ deuotionis actu renouari, q̃d pueri Hebręorum tollentes ramos oliuarũ obuiauerũt dño clamãtes & dicẽtes: O ſanna in excelſis. ¶ Rectius igitur faciunt hi à quibus accepimus ante tertiã memoriam dñicæ reſurrectionis quæ per totum annũ occurrit de more peragẽtes ſicut in cęteris dñicis, & poſt tertiã cum proceſſione palmarum, dñicæ paſſionis efferentes ſacramentũ.

Proceſſio dñicalis, reſurrectionis eſt. Roma.6

Proceſſio palmarum, paſſionis ẽ

Quod hæc maior hebdomada mũdanę creationis hebdomadæ reſpõdeat. Caput IX.

MAgnum illud eſt & admiratione dignum, quòd die dominica quæ prima eſt, in qua creationem mundi cœpit deus operari, ingreditur ſaluator ad laborem paſſionis, & per totam hanc hebdomadam, quæ maior hebdomada dicitur, ſalutem noſtram operatus, die ſeptimo ceſſauit, & in ſepulchro requieuit. Tot diebus ſalutem hominis operatus eſt, quot diebus hominem & quicquid propter hominem creauit, in mundo diſpoſuit. Et prout operum diuerſorum, creatione, alij plus, alij minus, rerum et officiorum diuerſa quantitate conſecrati ſunt. Primus hic dies, qua cum tãta claritate opus ingreditur ſalutiferæ paſſionis, dignitati illius reſplendet, in qua dixit: Fiat lux & facta eſt lux. Et de ſingulis cæterorum ſuo loco dicetur, nunc de huius diei officio pauca perſpiciamus.

Sicut fuerũt ſex dies creationis, ita & paſſionis ſex celebrantur. Gene.1

DE Miſſa eiuſdem diei. Caput X.

ILla domini noſtri traditio, qua pater illum tradidit, ſicut Apoſtolus ait, qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum: illa, inquam, traditio, materia uel cauſa tam magni tamq; ſolennis eſt officij. Hac enim die pater illum tradidit, in eo, quo ex uoluntate patris in manus inimicorum uenit, qui hactenus multoties cum ſeditione quæreretur, omnes eorum fruſtra uetat impetus. Obediẽs nanque uoluntati patris, calicem paſſionis bibere uenit, & cum caro infirma eſſet ad bibendum, ſpiritu promptu dicebat: Veruntamen non mea uoluntas, ſed tua fiat. ¶ Quia ergo pater illum hac die tradidit, & calicem paſſionis dedit illi, recte paſſio legitur cum eiſdem, cum quibus exceptus eſt, palmarum ramis, totiq; officio uenerandam ipſa præbuit materiam. Nam ex eo quod ait pendens in cruce, deus meus deus meus, ut quid dereliquiſti me, cõſtat uicefimumprimum pſalmum totum ex ipſius eſſe perſona conſcriptum, propter quod hac ipſa die pene totus in eiuſdem nihilominus perſona decantatur. ¶ Primum in introitu, domine ne longe facias auxilium tuum à me, orat ipſe qui tanquam uermis & non homo abſque ullo reſpectu, leuiter conculcabatur, propter nos relictus ad tempus, orat, inquam, patrem, ne elonget auxilium ſuum, id eſt, feſtinet reſurrectionẽ ſuam, & à poteſtate eorum, qui ſunt unicornes, id eſt, ſingularis ſuperbiæ, liberet humilitatem ſuam. ¶ Deinde in tractu hoc ipſum amplius egit ipſe noſter Dauid, ſecundum

Matth.26

Paſſio legitur hac die

Introitus. Pſal.21

Tractus.

cundum titulum eiuſdem pſalmi tendens in finem, id eſt, in uictoriam, pro aſſumptione matutina, id eſt, pro reſurrectione, ut fiat ualde mane, ſicut & facta eſt, cum adhuc tenebrę eſſent ad monumẽtum. ¶ Epiſtola quoq; non dubio paſſionem legendã præcurrit præconio. Nam quod orat dominus ſecundo in paſſione dicens: Mi pater ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum: quod ſummus deus in ſumma humilitate hominis illuditur, cõſpuitur, dorſum ſuum dat percutientibus, & genas ſuas uellentibus, & cætera patienter fert, obediens uoluntati patris uſque ad mortem crucis, hæc omnia nobis Paulus in epiſtola manifeſte proponit imitanda dicens: Hoc ſentite in uobis quod & in Chriſto Ieſu, & cætera. ¶ Item in graduali, dum dicit: Tenuiſti manũ dexteram meã, & in uolũtate tua deduxiſti me, pulcherrime illud inſinuat, quod deus pater, quaſi leua manu ſua dexteram illius tenuerit, id eſt, diuinam potẽtiam eius, ne ſe defenderet, quo dãmodo compreſſit, & in poteſtatẽ inimicorum, id eſt, in ciuitate Hieruſalem, in uoluntate ſua deduxerit. ¶ Quæri poteſt, cur graduale hoc cantetur hoc die, cum non totum eius perſonæ conueniat. Neq; enim illi congruit, ut dicat: Mei autem pene moti ſunt pedes & pene effuſi ſunt greſſus mei. Sed ſciendum quia pſalmus, de quo ſumptum eſt, correptio illorum eſt, qui pro ſoſpitate corporis, & proſperitate uel affluẽtia rerum temporalium, deum tantummodo laudabãt. Huiuſmodi autẽ laudes non defecerant, priuſq; dñs noſter rex omniũ ſeculoꝝ adueniret, & ex his quæ paſſus eſt, cõfirmaret nos, ne ſcandalizaremur, malos proſperari, bonis autẽ non recte ſuccedere, uidentes. Quis enim iuſtus uidens ipſam iuſtitiã eſſe crucifixã ab his, quoꝝ iniquitas quaſi ex adipe prodiit, qui in labore hominum nõ erant, & cum hominibus nõ flagellabantur: quis, inquam, iuſtus, cum ſibi aliquid ſimile acciderit, dicat iam, ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Nam ſi narrauerit ſic, ecce nationem filiorum dei, imò ipſam filij dei paſſionem reprobauit. Bene ergo in oſtenſione flagellati & crucifixi iuſti cantatur: Quàm bonus Iſrael deus rectis corde, ut non moueantur pedes noſtri, id eſt, ratio & iudicium noſtrum, quando pacem peccatorum uidemus. ¶ Offerenda quoque cum uerſibus ſumpta de pſalmo ſexageſimooctauo, qui totus ex perſona ſaluatoris orantis in paſſionis agone conſcriptus eſt, indicat cum quanto deſiderio charitatis illa ſuſceperit, quæ in paſſionis ſerie prælecta ſunt, dum dicit: Improperium expectauit cor meum & miſeriam, improperium ſcilicet in uerbis expectauit, id eſt, deſiderauit cor meum, & miſeriam, ſcilicet in factis. Et ſuſtinui, id eſt, expectaui, qui ſimul contriſtaretur, uidelicet de perditione ſua mecum doleret, & non fuit. ſubauditur: qui id faceret. conſolantem me quæ ſiui, id eſt, bene operantem per pœnitentiam, & non inueni. Et dederunt in eſcam meam fel, hoc eſt, amaros ſe mihi reddiderunt, & cætera.

Matth. 16 Epiſtola. Matth. 26 Eſaiæ 53 Philip. 2 Graduale. Pſal. 72 Quæſtio. Reſponſio ex ſano intellectu. Pſal. 72 Offerenda. Pſal. 68

DE Feria ſecunda hebdomadæ ſanctæ. Caput XI.

Cur ſecũda feria minꝰ illuſtrata ẽ.

FEria ſecunda minus ornata uidetur cæteris huius hebdomadæ diebus, quarum omnium officia, lectione paſſionis uel cæteris dominicæ mortis inſignibus purpurata ſunt: Nec mirum: nam & eius primæ hebdomadæ, qua cuncta creata ſunt, cuius hęc ſimilis eſt, ut ſupra dictũ eſt, dies ſecundus, minus aliquid quàm cæteri, creatoris placito commendatur. Cum enim dixiſſet, fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis, nõ eſt additũ (ſicut in operibus cæterorũ dierum) & uidit deus q̃ eſſet bonum. Hoc enim in ſeptuaginta quidẽ additum eſt, ſed in Hebraico non habetur. In hoc quoq; (ut ait Hieronymus) binarius numerus infamatur, quia primus ab unitate degenerat, & diuiſionis initiator eſt. Et quia diuiſio aquarũ ſuperioꝝ atq; inferioꝝ, diuiſionem ſignificat bonoꝝ & malorum q̃uis iuſtam, tamẽ propter pœnam ipſoꝝ, qui diuidũtur, malam, ipſaq; diuiſio ſecunda die facta eſt, ipſumq; quod dicimus ſecundũ, à binario non uoce, ſed ſenſu proficiſcitur: recte iuxta Hebraicã ueritatem nõ eſt additũ in opere diei ſecundi, & uidit deus q̃ eſſet bonũ. Igitur cum ſecunda dies mundanæ creationis, laude operis minus illuſtrata ſit, non mirũ eſt q̃ huius hebdomadæ, quæ illam reſpicit, ſecunda dies minus paſſionali officio purpurata ſit.

Gene. 1 Euangeliũ. Iohan. 12 Gene. 49 Iohan. 12 Lectio prophetica de paſſione. Eſaiæ 50

¶ Habet autẽ Euangeliũ huius diei, q̃ exceptus cum ramis palmarũ ciuitatẽ Hieruſalem ingreſſus eſt. Et cum gẽtiles eum uidere uellẽt, utpote ſalutẽ ſuam, de quo Iacob lõge ante prophetauerat, dicẽs: Et ipſe erit expectatio gentium, & propter hoc granũ frumenti figurate ſe appellaſſet mortificandũ infidelitate Iudęoꝝ, multiplicandũ fide populoꝝ, cum, inquam, clarificationem ſuam ſaluti gentiũ diluceſcere poſtulaſſet, orans ad patrẽ & dicens: Pater ſaluifica me ex hac hora, pater clarifica tuum nomen, uenit uox de cœlo dicens: Et clarificaui, & iterum clarificabo. ¶ Et quia uoluntati obediens, in manus quęrentium animã ſuam tradidit ſeipſum, ueniens in ſæpe dictam ciuitatem: Bene hæc prophetica lectio præmittitur: Dominus deus aperuit mihi aurem, ſcilicet ut uoluntati eius obedirem, ego autẽ non cõtradico, retrorſum non abij: Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellẽtibus & cætera, quę ad hoc conſonant, q̃ pati nõ refugiens pro ſalute mundi, ſeipſum tradidit. Ad hoc autẽ quod in Euangelio ſeſe orat clarificari, ſcilicet gloria reſurrectionis, cuncta membra cõſonant officij, quo ſe eripi, ſeq; nocentes atque impugnantes, iudicari poſtulat atque expugnari.

DE Fe.

Caput XII.

De feria tertia.

Lectio prophetica. Hierem. 11.

FEria tertia legendam paſſionem bene præcurrit Hieremiæ lectio, qua in pſona eius dicit. Tu domine demonſtrafti mihi & cognoui, tu oſtendiſti mihi ſtudia eorum, & ego quaſi agnus, qui portatur ad uictimam, & non cognoui, quia concitauerunt aduerſum me conſilia dicentes, Venite mittamus lignum in pane eius & conteramus eum de terra uiuentium. Tu domine ſabaoth qui iudicas iuſte, & probas renes & corda, uideam quæſo ultionem tuam ex eis. Nam per hos dies uſq; in quartam feriam, hæc ſtudia, hæc illorum conſilia magis ac magis ferueſcebant, ſed metuentibus, ne forte tumultus fieret in populo, facultas deerat. Nanq; ipſe dominus noſter, diebus quidem (ut ait Lucas euangeliſta) erat docens in templo, noctibus uero exibat in montem, qui uocatur Oliueti, & omnis populus magnificabat eum in templo. Et in tantum nulli unquam adulatus eſt (ut ait Hieronym.) ut in magna & ampla ciuitate uel unius noctis, hoſpitium nunquam habuerit. ¶ Et quomodo ſuperbiſſimus Aman erecta cruce in domo ſua, quam parauerat Mardochæo, quærebat opportunitatem, qua ſuggereret regi de illo mane, ut appenderetur: ſic diabolus inito conſilio in domo ſua, id eſt, in cordibus Iudæorum, dicendo. Venite mittamus lignum in pane eius, id eſt, crucem in corpus eius, quærebat opportunitatem, ut Romanæ poteſtati traderet Ieſum. Vltionem ergo uideſtes ex eis, ut in epiſtola dictum eſt, gloriamur in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti. Nam is à quo conſilium acceperunt, ut mitterent lignum in pane eius, eodem ligno transfixus & ſpoliatus eſt, ut crux Chriſti glorioſa, à pœna reorum ſubleuata eſt in frontibus imperatorum. Itaq; ut in Introitu cantamus: Gloriari nos oportet in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, cætera quæ ſequuntur in officio, manifeſte uerba ſunt perſonæ eius agonizantis, & reſurrectionem ſuam exorantis.

Luc. 21

Aman typus diaboli. Heſter. 5

Galat. 6.

Caput XIII.

De quarta feria.

Dies in q̃ uenditus eſt Chriſtus.

FEria quarta uenditio capitis noſtri, totius corporis eccleſiæ, contritionis & humilitatis inuſitatę principum eſt. Hac namq; die abijt Iudas, & locutus eſt cũ principibus ſacerdotũ & magiſtratibus, quemadmodum Ieſum traderet eis. Et gauiſi ſunt, & pacti ſunt illi pecuniam dare. Et ſpopondit. Igitur pro eo quod eccleſia hac die capite diminuta eſt, deponit hac eadem die conſuetudinalem proceſſionis ſuæ cultum, totiusq; nocturni atq; diurni pſallendi poſt hanc diem, gaudium obſcurat uſitatum. Sed & per totũ anni circulũ in pœnitentialiũ obſeruatione ieiuniorum, propter cauſam ſupradictam, quarta feria poſt ſextam in qua dominus noſter crucifixus eſt, ſcdm obtinet gradum. ¶ Nunc in officio huius quartæ feriæ, quia præ cæteris ſacra diſpoſitione præfulget, immo quia pene totũ uenditi capitis noſtri, luctuoſa uox eſt, pauliſper immorari libet. Primoq; hoc dicendũ, q̃ geminas lectiones, longumq; ac lugubrem, pro ſecundo graduali, tractum, propter iam dictã domini uenditionẽ, præſentis diei meruit officiũ, cunctaq; officij membra reuerentię domini orantis, & in faciẽ ſuã proſtrati uenerabiliter ſubſeruiunt, de quo hac die legitur in paſſione ſecundũ Lucã, hoc modo. Et ipſe auulſus eſt ab eis, quantũ iactus eſt lapidis, & poſitis genibus orabat dicens. Pater, ſi uis transfer caliceẽ iſtũ a me. Et factus in agonia prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius, tanquã guttæ ſanguinis decurrentis in terram, Apparuit aũt illi angelus de cœlo confortans eũ. ¶ Et quidẽ cæteri quoq; euangeliſtæ oraſſe referunt eũ ad patrẽ, quo indubitanter minor eſt ſecundũ humanitatẽ, in qua etiã minoratus eſt paulominus ab angelis: ſed hic diſertus uitulus, ſcilicet Lucas, uictimationẽ ſalutaris uituli elegantius proſequẽs, ex habitu eius in infirmitate noſtra orãtis, magis ammirabile mũdo & angelis & hominibus præbet ſpectaculũ. ¶ Vnde contremiſcit eccleſia tantorum mirabiliũ cõtemplatrix, & in introitu quaſi attonita repentino clamore concrepat. In nomine domini omne genu flectatur, cœleſtiũ, terreſtriũ, & infernorum, &c. Nimirum omniũ angelorum hominumq; dominũ procidiſſe, & in ſudore ſanguinis agonizari uidẽs, humana corda hoc terrifico clamore pcutit, ne quis audeat ſtare rigidus & elatus: cũ ille tãtus in tã magna ſeſe propter nos humilitatę deñciens genua poſuerit. Magnum piumq; huius diei dignumq; ſpectaculo mentiũ noſtrarum officiũ, q̃ laborat ſancta eccleſia, ſingulorum corda filiorum, ad tãtæ rei præſentiã, p contemplationẽ reducere, & per uoces apoſtolorum atq; prophetarum quaſi præſentiũ, & agonizantẽ dominũ, circũſtantiũ in admirationẽ & cõpaſſionem excitari. ¶ Cõclamata namq; (ut dictũ eſt) antiphona introitus, quæ de apoſtolo ſumpta eſt, q̃d ualde rarũ eſt, paucæ namq; de nouo teſtamẽto ſumptæ ſunt, protinus Eſaias propheta deſyderãtiſſimus, huius dominicæ paſſiõis expectator & pręco, quaſi pſens accurrit, lectoris uoce nos ad uidendũ agonẽ illũ excitãs atq; dicẽs. Dicite filiæ Syon, ecce ſaluator tuus uenit, & addit, ecce merces eius cũ eo, & opus illius coram illo. Pulchre ſatis breuiterq; cõmendans, & opus paſſionis, cui intẽdebat, & mercedẽ gloriæ uel honoris, quo coronãdus erat p diuinitatẽ, quæ cũ eo eſt, ſcilicet in unius eiuſdemq; unitate pſonæ. Statimq; admirãs illius habitũ, qs eſt (inqt) iſte q uenit de Edom. i. de ſanguineis ſiue terrenis Iudæis, tinctis ueſtibus, id eſt, membris corporis quæ ſunt ueſtimẽta diuinitatis tincta

Lectio pto phetica Eſa. 62.

Idem. 63.

Bosra ciuitas i Moab.

ex purpura ſanguinis. Tinctis, inquit, ueſtibus de Boſra? ¶ Boſra interpretatur firma atq; munita, ſignificatq; ciuitatē Hieruſalem, quam ipſe qui ab illa cruētatus eſt dñs, ſuo quondā auxilio magis q̄ muroꝝ ambitu firmauerat atq; munierat. Eſt aūt ciuitas in Moab. Quo nomine

Iohan.8

fortiter Hieroſolymitanos percutit Iudęos. Cōſequitur em̄, ut ipſi Moabitę ſint, ut uere ſunt. Moab quippe interpretatur ex patre. Et dñs cum dixiſſet Iudæis, ſi filij Abrahæ eſtis, opera utiq; Abrahæ facite: nunc autē quæritis me interficere, hoc Abraham non fecit, ſubſecutus adiunxit: Vos ex patre diabolo eſtis. Itaq; cum dixiſſet, quis eſt iſte, illo reſpondente ac dicente: Ego qui loquor iuſtitiā, & propugnator ſum ad ſaluandū. Rurſus interrogat: Quare ergo rubrum eſt indumentū tuum, & ueſtimenta tua ſicut calcantiū in torculari? id eſt, cum tu loqueris iuſtitiā, quare cruētatus es preſſura crucis? At ille, torcular, inquit, calcaui ſolus, ſubauditur pro omnibus, ut omnes liberarētur. ¶ His auditis eccleſiæ chorus, ſciens agonē dñi, ſudoremq; ſanguineū, & orationem pro ſe, imò ſuam eſſe, ſuas adiungit uoces nec tamen loquit pluraliter, eò q̄ una ſit perſona cum Chriſto, tanq̄ corpus cum capite ſuo, ſuccinitq; graduale. Ne auertas faciē tuam à puero tuo, id eſt, à me, qui ſum puer tuus, id eſt, ſeruus tuus, quoniā tribulor, ſcilicet pro te, uelociter exaudi me, id eſt, reſuſcita me. Saluū me fac, quoniā aquæ, id eſt, Iudæi, qui ſemper ſunt in motu inuidiæ, intrauerūt uſq; ad animā meā, id eſt, eouſq; ut me occidant, inter quos commorās, infixus ſum in limo profundi, qui ita ſunt, quod non eſt ſubſtantia, quia uerū eſſe amiſerunt. ¶ Itemq; altera lectione eiuſdē prophetę declamata, quam ille, cum eloqueretur præuidebat eum ſpirituali oculo in eodē ſchemate, in quo nunc ab Euangeliſta, repræſentatur, ſcilicet non habentē ſpeciem neq; decorē, aſcēdentem ſicut uirgultū, & ſicut radicē de terra ſitienti deſpectū, & nouiſſimū uiroꝝ, uirum doloꝝ, & ſcientē infirmitatem, uulneratū propter iniquitates noſtras, & attritū propter ſcelera noſtra, cum ſceleratis reputatum, & pro tranſgreſſoribus exorantē. ¶ Hac, inquam, lectione pronuntiata, fit quod nunq̄ alia die per annū agitur præter hanc feriā quartam, & magnū diem Paraſceuen, & præter ſabbatha quatuor temporaliū ieiunioꝝ, ſcilicet q̄ epiſtolā nō graduale, ſed tractus ſequitur. Nam præter ſupra dictos dies ſemper graduale ſequitur epiſtolā aut alleluia, ſi ratio temporis graduale ſubmoueat, q̄d fit per dies Pentecoſtes. Cauſa autē hęc eſt, quia muſicus ille, qui dixit: Cātauimus uobis & nō ſaltaſtis, lamētauimus & nō ploraſtis, cuius cātationi, alleluia, quaſi ſaltatio: lamentationi uero graduale, quaſi ploratio pœnitentiæ reſpondet, ſicut ſuo loco iam dictū eſt: ille, inquam, muſicus his diebus aufertur. Nam feria quarta uēditur, feria ſexta ſequenti crucifigit. ¶ Sed die Paraſceue ſingulas lectiones, ſinguli tractus ſubſequūtur. Hac autē die, quia uēditus licet, tamen adhuc cum diſcipulis habebatur, unus tantum tractus pro graduali tanq̄ imperfectus adhuc luctus aſſumitur. Quod autē tractus lugentium ſit, magisq; luctui cōgruat q̄ graduale, q̄d eſt pœnitentiū lamentū. Illud cōprobat, q̄d non cū alleluia ut graduale, ſed pro alleluia caniſ his diebus, quibus mortē, quæ ſubintrauit in mundum per inuidiā diaboli, id eſt, à ſeptuageſima uſq; in Paſcha lugemus. ¶ Tractus aūt hic de Pſalmo centeſimoprimo eſt, qui rei & tēpori ualde cōgruit. Nam & titulus ad articulū tēporis pertinet, quo uel in agoniā factus, prolixius orauit, ſanguineo ſudore madens, q̄d ſignum erat ſanguinis plurimi cæde martyrū effundendi, uel quo pro tranſgreſſoribus orauit, dicēs: Pater dimitte illis, nō em̄ ſciunt quid faciunt. Itemq; pater in manus tuas cōmendo ſpiritum meum. ¶ Sic em̄ ſe habet titulus: Oratio pauperis cum anxiaret, & corā dño effunderet precem ſuā. Pauper hic ipſe eſt, qui ut ait Apoſtolus, cum diues eſſet gratia ſua propter nos egenus factus eſt. Cum hoc ergo pauper pro nobis orāte, cūcti pauperes ſpiritu, qui corpus unū cum illo ſunt, illo præorante, pariter orāt. Aureumq; thuribulū immaculati corporis tenenti huic ſummo angelo, ſuęq; orationis incenſum præferēti, ſuarū quoq; chorus noſter, orationū incēſa certatim ſimul injcit, dicēdo ac repetendo: Dñe exaudi orationē meā, &c. Lecta quoq; paſſione, ſacrificiū eiuſdē iteratæ orationis in offerēda ſubjcit. Cōmunio quoq; de eode Pſalmo eſt: Potum meū cum fletu temperabā: ut aduertas totū hunc Pſalmū in perſona eius eſſe conſcriptū. Qui, ut ait Apoſtolus, in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationeſq; ad eum, qui illum ſaluū facere poſſit à morte, cum clamore ualido ac multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. ¶ Illud ad ſummū nō prætereundū, q̄d hac die cōuenienter hic ſol iuſtitiæ ad noſtrā ſalutē uēditus eſt, quia in illa mūdanæ creationis hebdomada ſol iſte uiſibilis ad lucendum mundo formatus eſt. Et o uere mira diuinæ gratiæ diſpoſitio. Magna & mira charitatis unicæ dignatio. Sic pro nobis perditis dignatus eſt pati, ut pro uēditis quoque nō dedignaret uænundari. Venditi quippe fueramus nos uenditione miſerabili, ſicut & ipſe per prophetā dñs dicit: Gratis uænūdati eſtis, & ſine argēto redimemini. Vera & diuini pōderis ſententia. Gratis, inquit, uęnundati eſtis, id eſt, falſis promiſſionibus decepti. Quid em̄ ſaltē tēporalis emolumēti miſer aſſecutus eſt homo, pro eo quod receſſit à deo ſeipſum tradēs diabolo? Et ſine argēto redimemini. Quid em̄ captiua filia Syon, pro redemptione tua dediſti? Nullis præcedentibus meritis, ſed ſola gratia, Chriſtus uenditus, uęnundatos redemit.

Secunda lectio prophetica. Eſaiæ 53

Tractus.

Matth. 11

Cur hic unus tantū, in Paraſceue plures tractus cātantur.

Sapient. 2

Aptatio pſalmi 101

Lucæ 22

Lucæ 23

Pſal. 101

Chriſtus pauper p̄ nobis factus.

2. Cor. 8

Apocal. 8

Pſal. 101

Hebręo. 5

Quarta die unꝰ ſol creatꝰ, alter uēditus eſt.

Eſaiæ 52

DE ſe-

Caput XIIII.

DE Feria quinta, quam cœnam domini nominamus.

Missa in lætitia, horæ in tristitia hoc in die canuntur.

FEria quinta, quam cœnam domini nominamus, partim lætarum, partim tristium uariatur commemoratione rerum: & secundum utriusq; habitus, lætitiæ scilicet ac tristitiæ distantiam, regularium quoq; officiorum, diuersas ac pene cõtrarias retinet qualitates. Missa nanq; integrum, & ualde festiuum, imò plus q̃ usitatum habet officium: per regulares autẽ horas, neq; festiuũ, neq; more usitato, integrum deo debitũ reddimus seruitium. Singulis horis capita, id est, initia præcidimus, fines quoq; earum sub silentio abscondimus: missa uero & plenarie solenniterq; perficitur, & per manus pontificis, multiplicibus pietatis sacramentis singulariter fœcundatur. ¶ Et sicut die quinta in hebdomada mundanę creationis, genus ex aquis ortum, partim gurgiti remissum, partim in aëra leuatum est, ut stirpe una prodita, diuersa raperẽt loca: sic feria quinta huius hebdomadæ, qua sumus recreati, sacramenta unius eiusdemq; salutis, partim nos deprimũt in tristitiam, partim leuant in gaudium. Vt pro una salute edita ualde diuerso cultu uel habitu celebrentur mysteria. Causas ergo iuxta textum requirentes Euangelicum, ab his quæ læta sunt, sumamus initium.

Caput XV.

Cur solennis fit missa eiusdem diei.

SOlennitatis, qua prædictæ diei missa, tristes inter horas exultat, sicut medias inter nebulas, sol interdum subrutilat. Causa hæc est: quòd dominus Christus sanctus sanctorum, cui à patre, cum iuramento dictum est: Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Ipse pontifex, ipse & hostia, noui nobis sacrificij ritum instituit, qua nocte tradebatur accipiens panem, & calicem uini, benedicens q̃ ac dicens: Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei. ¶ Tũc enim primum officio sui functus est sacerdotij, finem imponens sacerdotio ueteri: & post esum agni typici seipsum, qui uerus est agnus, deo patri, suis offerens manibus: atq; hoc est, quod Apostolus ait, quia non per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, ęterna redemptione inuenta. Ipsum nanq; corpus, quod occisum est ab impijs, ipsum eundem sanguinem qui in cruce fusus est, ipse tunc sempiternus sacerdos obtulit, & de quo alio loco dictum est, cum illum Iudæi lapidare uellent, Iesus autem abscondit se, & exiuit de templo: nunc uere de templo Iudęorum exiuit, & eorum sacrificia dereliquit, seq; in sacrificio panis & uini ita abscõdit, ut ab impijs omnino agnosci non ualeat quid ibi fit. ¶ Igitur quia uerum sacrificium hodie contradidit, nouumq; testamentum suis hæredibus moriturus suo sanguine cõscripsit in spiritu humilitatis & in animo contrito, ficut ipse dicit: Tristis est anima mea usq; ad mortem: recte in medio tristitiæ, quæ per omnes horas significatur. Sola missa solennem concentum, lætumq; ministrorum altaris meretur ornatum, & ne quid uenustatis sancto sacrificio desit: utpote in die suæ institutionis. Gloria in excelsis quoq; à pontifice decantatur. ¶ Et quisq; pontifex, quicquid sui est officij, debet hac die de integro perficere. Itaq; pœnitentes ecclesiæ restituit, oleum benedicit, chrisma conficit, quo signati testimonium accipientes spiritus sancti dicimus deo: Signatum est super nos lumen uultus tui. ¶ Venerabilis & pius est ordo consecrationis: sed si causas eorum, quæ in eadem consecratione aguntur, uel tenuiter inspexeris, multo amplius intima pietatis pulchritudine delectaberis. Ordo quippe ipse ab omnibus uidetur, sed nos iuxta propositum, causas quæremus. Quid ergo chrisma significet, aut quid illo in nobis agatur, uel cur hac die consecretur, quid'ue mysterij consecrationis eius ordo cõtineat, ueri luminis largitore præeunte, considerare cupimus.

Pſal 109. Matth. 16. 1. Cor. 11.

Christꝰ in cœna tunc primum sacerdotio functus est Hebræo. 9.

Iohan. 8.

Verũ sacrificiũ in cœna traditũ. Hebræo. 9. Matth. 26.

Officiũ cuiuſq; pontificis. Philip. 4.

Ordo cõſecratiõis pius ac uenerabilis.

Caput XVI.

DE Chrismate.

CHrisma Græce, Latine dicitur unctio, à quo nomine dñs noster Christus, id est, unctus nuncupatur. Chrismate ungendũ, primus Moyses instituit in Exodo, quod & iubente dño composuit, & eo primũ Aaron & filij eius uncti sunt. Eratq; eo tempore mystica unctio tantum in regibus & sacerdotibus, qua Christus rex summus & sacerdos uerus prefigurabatur. ¶ Sed postq̃ per seipsum ueniens Christus dei filius, à deo patre cœlesti, & uero ungento est delibutus, iam non soli pontifices & reges, sed & omnis ecclesia unctione chrismatis per impositionẽ manuum consecratur. ¶ Quod solis debet episcopis, ut cõsignent, & spiritum paracletũ tradant. Quod nõ solum cõsuetudo ecclesiastica demonstrat, uerũ & illa lectio Actorum Apostolorum, quæ asserit quibusdã in nomine dñi Iesu baptizatis per impositionẽ manuũ Pauli apostoli datũ esse spiritũ sanctũ, ut ubi legit: Et cũ imposuisset manus illis Paulus, uenit super eos spiritꝰ sanctus, & reliqua. Itẽ in alio loco scribit, q̃ apostoli Hierosolymis Petrũ & Iohannẽ, miserũt Samariã, ut iam baptizatis traderẽt spiritũ sanctum. Tunc imponebant illis manus & accipiebãt spiritũ sanctũ. Vbi aperte dat intelligi, solis pontificibus, apostolorum uicarijs deberi, ut cõsignent, & paracletũ tradant. ¶ Legitur autẽ in gestis põtificalibus, q̃ Syluester papa cõstituit, ut baptizatũ liniat presbyter chrismate, leuatum de aqua, propter occasiones tranſitus mortis, ne propter absentiã episcopi, & difficultatẽ eum consequendi, sine manus impositione baptizati migrent. Presbyteris itaque chrismate

Exodi. 30.

Oẽs Chriani uncti.

Cõsignare episcopis propriũ ẽ. Acto. 19. 8.

In baptizãdo inũgũt presbyteri

In cõfirmatione dat̃ ſpũs ſanct⁹ tanq̃ tutor pupillo.

baptizatos ungere licet, ſed quod ab epiſcopo fuerit conſecratũ nõ tamen in frontem (quod ſolis debetur epiſcopis) ſed uerticem ¶ Forte aliquis dicat: Quid mihi prodeſt poſt baptiſmatis myſterium, myſterium confirmationis? Nam ſi poſt fontem, adiectione noui generis indigemus, quantum uideo, non totum de fonte ſuſcepimus. Non ita intelligendum eſt. Nam quid prodeſt ſi quiſquam parentum, magnam paruulo conferat hęreditatem, niſi prouideat illi tutorem? Paracletus quippe regeneratis in Chriſto, cuſtos & conſolator, & tutor eſt, qui poſſent ſuadente diabolo, ſicut paruuli facultatem, perdere baptiſmi utilitatem, ſi hunc non haberent tutorem. ¶ Igitur chriſma ſpiritus ſancti ſignum eſt, cuius & uirtutem continet. Et pulchre ſpiritu ſancto, per hanc ſpeciem, ſuam nobis placuit dare gratiam. Fructus nanque & pinguedo eſt oleæ quę arbor pacis & luminis miniſtra eſt, cõmixto balſamo, cuius arbor odorifera una eſt & præcipua arborum aromaticarum. Sanctus autem ſpiritus diuinæ ſubſtãtiæ pinguedo eſt, ita ut quicunq; ex eo refectus fuerit, dicat: Impinguaſti in oleo caput meum. Et balſami odor in oleo, ſuauitatem eiuſdem ſpiritus ſancti ſignificat, qua cunctos qui naſum, id eſt, uirtutem habent diſcretionis, bono odore allicit, & ſuimet appetentes efficit. Quem quicunq; accipiunt cum Apoſtolo dicunt, Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco. Bene ergo ſpiritus ſanctus qui propter nos iccirco agit uiſibilia, quo per hæc facilius capere queam⁹ inuiſibilia, per hoc ſimile, ſuam nobis ſuauem & odoriferam infundit gratiam.

Oleę & balſami prę rogatiua.

Pſal. 22

2. Cor. 2

Roma. 1

Quod recte hac die chriſma conſecretur. Caput XVII.

Exodi 12

NOtum eſt hunc diem, quartumdecimum diem primi mẽſis referre, quo agnus immolari ad ueſperam iuſſus eſt, & de ſanguine eius, uterq; poſtis ſignari, & ſuperliminare domor̃, in quibus comedẽdus eſſet, ut eo ſigno uiſo, exterminator Aegypti, ſacri conuiuij domos intactas præteriret. Cõſtat autem ideo frontibus noſtris ex ipſo chriſmate imprimi ſignum crucis Chriſti, ut exterminator diabolus in domibus animarum corporumq; noſtror̃ ius nocendi nullum habeat, & hoc illius typici agni ſanguine, quo poſtes ſignabuntur, fuiſſe præfiguratum. Recte ergo qua die figura tantum illud agebatur, nobis hoc pręſentis rei ſacrum ſolenniter conficitur. ¶ Secundum hanc ſimilitudinẽ conſequens uideretur, ut hac ipſa nocte domus eorum, in quibus agnus comedendus eſt, id eſt, frontes eorum, in quorum mentibus fides agni dei Chriſti reconditur, ſacro chriſmate ſignarentur. Quod recte uideretur, ſi hac eadem nocte, Paſchale conuiuium celebrare conueniret cum eo quod lugemus, ſcelere Iudæorum. Nunc autem licet dominica paſſio, ſalutis noſtræ ſumma ſit, rationabiliter tamen ſancta eccleſia diem illum, in quo paſſus eſt, luctui potius & ſilentio dedicauit, & gaudium ſolennitatis eiuſdem, qua ſumus redempti, uſq; in diem tertium, quo uictor ille reſurrexit, differendum cenſuit: ut tunc demum, & pro recuperata animarum ſalute, quæ ſexta feria patrata eſt, & pro futura corporum reſurrectione, quæ illo reſurgente prima ſabbathi nobis donata eſt, conuiuium paſchalis agni celebremus in domibus noſtris,

Cur non in die cœnę ſignant chriſmate frontes.

1. Cor. 5

dicẽtes: Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus, itaq; epulemur in azymis ſynceritatis & ueritatis. Rectius ergo ſumẽtes illud, unde poſtes noſtrarum frontiũ ſignemus, quieſcimus uſq; in ueſperam ſabbathi, quæ nobis eſt ueſpera paſchalis conuiuij, & tunc ſignatis frontibus baptizatorum, qui uerum Pharaonem, ſcilicet diabolum effugiẽtes, per mare rubrum baptiſmi ad eum tendunt, illud noſtrum in uoce exultationis & confeſſionis inchoamus conuiuium.

chriſmatis cõſecratio.

¶ Et ſi quæras cur non ipſa quoq; chriſmatis conſecratio dilata eſt, ideo ſcilicet quòd ab hac feria quinta uſq; in ueſperam ſabbathi, qua hora utẽdum eſt chriſmate uacamus à miſſarum ſolennijs. Ipſum autem chriſma, non niſi inter miſſar̃ ſolennia, eo loco, quo pacem accipimus, fas eſt conſecrare. Et ante hæc, baptiſmum celebrari ſabbatho ſancto, ratio exigit, de quo dicendum eſt ſuo loco, id eſt, magno ſabbathi ſancti officio. Non igitur chriſmatis quoq; conſecratio differri debuit aut potuit.

Quid myſterij contineat ordo conſecrandi chriſmatis. Caput XVIII.

Cõſecratio olei pro infirmo.

IN eo loco, ubi ſolemus uuas benedicere, conſecratur oleum pro infirmis, concluditur q; concluſione, per quem hæc omnia domine ſemper bona creas, & cætera. Non em̃ proprium habet officiũ, id eſt, nec in capite uerba ſalutationis, hoc eſt, dominus uobiſcũ: nec in fine concluditur, ut cæteræ orationes, per dominum noſtrum. ¶ Huius uero chriſmatis olei conſecratio, quæ dicitur principalis, quia ad eius unctionem, principalis tribuitur ſpiritus, id eſt, ſeptiformis paracletus: habet officium per ſe. Primo exorcizatur, deinde ad dominus uobiſcum, & ſurſum corda, eius benedictio inchoatur, finiturq; per dominum noſtrum. Conſecratur autem in eo loco, ubi pacem ſolemus inter nos dare, & hoc eſt opus diuinæ gratiæ, ut pax & cõcordia regnet in nobis. ¶ Duodecim presbyteri, qui ordinantur, circa epiſcopum, teſtes & auditores eiuſdem myſterij, duodecim apoſtolos ſignificant: quorum in præſentia ſummus pontifex Chriſtus hodie teſtamentum conſcripſit, totamq; hæreditatem ſalutis, ſuæq; diſceſſionis fructum, id eſt, ſpiritum paracletum oſtendit, dicens: Niſi ego abiero paracletus non ueniet ad uos. Si autem abiero, mittam eum ad uos. Eius nanque gratiæ ſacramẽtum,

Cõſecratio chriſmatis

In teſtimonio Chriſti hęreditas ẽ paracletus in remiſſio peccatorũ.

Iohan. 16

tum,chriſma continet,qui ex quo mortis Chriſti pretio,quodammodo emptus & acquiſitus
eſt,cœpit(quod ante nō fiebat)in remiſſionem peccatorum dari. Vnde & paracletus tunc pri
mum appellatus eſt,quia præ damnatis nobis in primo parente, peccatorum remiſſio ſola pa
racleſis,id eſt,conſolatio eſt,quæ non niſi abeunte,id eſt,moriente Chriſto nobis unquam ac
quiſita fuiſſet. ¶ Dicit libellus Romani ordinis de cōſecratione chriſmatis. Continuo duo a
colyti inuolutas ampullas cum ſyndone alba de ſerico teneant in brachio dextro,ita ut uide
ri poſſint à medio. Ampulla antequam ueniat ante epiſcopum ad altare, media eius pars eſt
cooperta, & media nuda. Ampulla cum chriſmate quodammodo ſignificat corpus Chriſti
ſumptum ex uirgine, corporaliter in ſe habitantem, continens ſpiritus ſancti plenitudinem.
Quod antequam trāſiret ad altare crucis,aliquo tempore erat coopertum,& aliquo nudum.
Primæuo tempore erat coopertum,quando ita fugit in Aegyptū,quaſi non eſſet rex regum:
& quando ita portatus eſt ad templum, quaſi non eſſet omnipotens, & quando ita ſubditus
erat parentibus, quaſi non eſſet autor parentum. In his, & ſimilibus coopertum latebat. Nu
dum erat, poſtquam miracula cœpit facere, ſimulq; prædicare, & ſe deum demonſtrare,ut
ego & pater,inquit,unum ſumus. In his & aliis nudum erat. ¶ Ampulla uero poſtquam bene
dicta fuerit, & ab altari redit, à pontifice & miniſtris altaris, uiſibiliter & nuda ſalutatur,hoc
ſignificat, quòd Chriſtus poſtquam ab altari crucis tranſiuit, præſentiam ſuam corporalem
eis præbuit,quos teſtes ſuę reſurrectionis eſſe uoluit. Quod cęteris,inuiſibilis & cooperta ad
ſalutandum defertur, ſignificat, quòd Chriſtus rediens in cœlum, inuiſibilis hominibus fa
ctus eſt:(ut ipſe teſtatur)Exiui à patre,& ueni in mundum, iterum relinquo mundum & ua
do ad patrem. Nos uero quàmuis corporalem eius præſentiam non uideamus, tamen uene
rando eum quotidie ſalutamus.

Quòd recte hac die pœnitentes eccleſiæ reſtituantur. Caput XIX.

OMni quidem tempore,illa debent epiſcopi fungi legatione ad reconciliationē pec
catorum, de qua Apoſtolus loquens cum dixiſſet:Deus erat in Chriſto mundum
reconcilians ſibi,& poſuit in nobis uerbū reconciliationis. Protinus adiunxit:Pro
Chriſto ergo legatione fungimur,tanq; exhortāte per nos. Obſecramus pro Chri
ſto:reconciliamini deo. Maxime tamen hoc die,huiuſmodi legatis,ſolenne eſt hac legatione
fungi:& peccatores,qui baptiſmū criminibus ſuperductis perdiderunt,& propter hoc extrà
eccleſiam miſſi ſunt, & ſicut ablactatū ſuper matre ſua facti ſunt:oblata reconciliatione,ultro
in ſinum matris eorum reuocare, & ut ipſam reconciliationē libenter acquieſcētes ſuſcipiāt,
palàm & ſolēniter foras,egrediēdo obſecrare. ¶ Aſtitit em̄ hac die uultui dei pro nobis Chri
ſtus pontifex ſummus in multitudine miſericordiæ, & ſicut ſupra dictū eſt:Semel officio ſa
cerdotij functus eſt, tradens ſacramentū corporis & ſanguinis ſui, ſtatimq; ſacerdos ipſe,qui
& hoſtia, captus & ligatus ad paſſionem ductus eſt. Vt quid enim miſericordia ligata eſt,niſi
ut miſeros peccatores ſolueret pœnitētes? Vt quid Chriſtus,niſi pro impijs mortuus eſt? Cō
mendat autē, inquit Apoſtolus,charitatem ſuam deus in nobis:quoniā cum inimici eſſemus,
Chriſtus pro nobis mortuus eſt. ¶ Quàmuis ergo à diuitijs bonitatis dei nihil temporis ua
cet, nunc tamen & largior eſt per indulgentiā remiſſio peccatorū, & copioſior per gratiā aſ
ſumptio renaſcentium. Augemur renouādis,creſcimus reuerſis. Lauant aquæ,lauant lachry
mę. Inde eſt gaudiū de aſſumptione uocatorū,hinc lętitia de abſolutione pœnitentiū. ¶ Cuius
peccatoris cor adeo frigore criminū induruit, ut non colliqueſcat calore pietatis, dum audit
uocem ſæpe dicti ſacerdotis Chriſti, proforibus eccleſiæ dicentis, per tubas ſuas rationales.
Venite, uenite, uenite, filij audite me,timorem domini docebo uos? Nam ut probemus hanc
eius eſſe uocem, ſumptum eſt hoc de pſalmo tricęſimotertio, cui titulus inſcribitur, Pſalmus
Dauid,cum cōmutauit uultum ſuum coram Abimelech,& ferebatur in manibus ſuis & dimi
ſit eum & abijt. ¶ Eſt autē celeberrimum in ſcripturis ſacris, & iam à nobis dictū eſt. Dauid,
id eſt,manu fortem & deſiderabilem qui fugiens perſecutionem Saul,uenit ad Achis,qui hic
appellatur Abimelech, & coram illo immutauit uultum ſuum, & ferebatur in manibus ſuis,
ſignificaſſe dominū Ieſum, qui coram Abimelech, qd interpretatur patris mei regnū ſcilicet
coram Iudæis immutauit uultū ſuum,id eſt,ſacrificandi ritū, quando immolato iam paſchæ
ueteris agno, ſumēs panem & uinū ferebatur in manibus ſuis,dicēs:Hoc eſt corpus meū,hic
eſt ſanguis meus. Hoc autē hac remiſſionis & gratię,die factū eſt. Cum ergo tantus pontifex,
deo patri aſſiſtit, tenēs panē & uinum,& inuitat omnes ad corporis & ſanguinis ſui conuiuiū,
nullum iuſtum,nullum excipiens peccatorem, dicensq; per ora pontificum. Venite filij au di
te me:cuius peccatoris uel ſaxeum pectus ad lamentū pœnitentię non emolliatur? ¶ M gna
uox inuitantis eſt,magnus & capax ſuſcipientis ſinus eſt,omnes eccleſiæ patent ianuæ,ut ad
uertas neque ab auſtro, neque ab aquilone uenientes, id eſt, neque iuſtos, neque peccatores
debere prohiberi,quin accedant ad apertos diuinæ miſericordiæ fontes.

Quid deſignat ampulla partim cooperta partim nuda.

Coloſſ.2
Matth.2
Lucę2
Iohan.2
Iohan.10
Lucæ24
Iohan.16
2.Cor.16
Pſal.130
Hebræo.9
Chriſtus rę conciliator noſter.
Roma.5
Vox ſacerdotis ad pœnitētes.
Pſal.33
1.Reg.21
Dauid, dū immutaret uultū ac ferebatī manibus ſuis, typū Chriſti geſſit.
Cur tūc apię ſunt oēs ianuæ eccleſiæ.

DE Lauatione pedum,ſimul & officio. Caput XX.

Quod

Iohan.13 Lotio pedũ exemplum humilitatis.

QVod dominus & deus omniũ, pedes lauit diſcipulis ſuis, dupliciter nos uidelicet, morali pariter atq; allegorico ſenſu inſtruit. ¶ Si eñ, inquit, laui pedes ueſtros, dominus & magiſter, quãto magis uos debetis alter alterius lauare pedes? Exemplũ enim dedi uobis, ut quemadmodum ego feci uobis, ita & uos faciatis. Quomodo nos, cum ſimus puluis & cinis, non erubeſcamus rigidam ceruicem, & ſtaturam, ad quam nemo noſtrum cogitans cubitum unum poteſt adñcere, in contemptum noſtri ſimilium erigere, cum audiuimus humani plaſmatis opificem, ſolo flexis genibus curuatum, lauandis diſcipulorum ſe applicuiſſe ueſtigiis? Hoc igitur facto, ualidum cõtra ſuperbiam noſtram ſuæ humilitatis poſuit exemplum. Quod ideo iam moriturus egit, ut eorum, quos ſuos cõſcribebat hæredes, mentibus artius inhæreret. ſolent enim piis & amãtibus filiis artius inhærere dicta uel facta, quæ pater moriens ultima dixit, quæ mandauit, quæ locutus eſt, quæ rogauit, aut iuſſit. ¶ Porrò per hoc humilitatis opus, maius aliquid myſtice ſignificauit, quod ideo prætereundum non eſt, quia totum inde officium hodiernæ Miſſæ pendet. Per hoc nanque quodammodo elocutus eſt, quia ſurrexerat à cœna, id eſt, à conuiuio paternæ glorię, & poſuerat ueſtimenta ſua: ſemetipſum enim exinaniuit, formam ſerui accipiens, & terrena carne noſtra, quaſi lintheo (cuius utiq; materia naſcitur è terra) præcinctus ſanguinem ſuum effudit uelut aquam in peluim, atque inde quotidie lauat pedes noſtros, cum illum in remiſſionem peccatorum noſtrorum ſumimus. ¶ Pedes quippe noſtros, id eſt, actus noſtros quotidie neceſſe habemus lauari, quàmuis ſemel loti per baptiſmum, toti ſimus mundi per fidem. Si dixerimus quia peccatum nõ habemus, & ſic lauari pedes noſtros recuſauerimus, noſipſos ſeducimus, & ueritas in nobis non eſt. Quàmuis lotus, quàmuis mundus eſſet Petrus, & ſi, inquit dominus, non lauero te, non habebis partem mecum. Cui par eſt illud, quod alibi dicit: Niſi mãducaueritis carnem meam, & biberitis ſanguinẽ meum, non habebitis uitam in uobis. ¶ Secundum hunc ueracem, & à patribus approbatum huius euangelicæ lectionis ſenſum, recte illa de Apoſtolo prẽmittitur lectio: Conuenientibus uobis in unum, iam non eſt dominicam cœnam manducare, & cætera. Illic enim oſtenditur, qualiter hoc ſacramento lauemur, & non iudicium nobis manducemus & bibamus, uidelicet ut probet ſe quiſq; noſtrum: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Nullo quippe alio modo melius à ſordibus terrenoꝝ actuum purificamur, ſi non peccata noſtra fouentes, ſed odio habentes, & toto corde fugientes, ad hanc menſam accedimus. ¶ Quoties ſancto altari aſſiſtimus, Chriſti utiq; perſonã, uicemq; gerentes, ſicut ſuo loco iam dictum eſt. Nam & Apoſtolus dicit: An experimentum uultis eius qui in me loquitur Chriſtus? quoties hæc eius uerba ſuper panẽ uinũq; effundimus: Hoc eſt corpus meũ: Hic eſt calix ſanguinis mei, & cætera. Ipſe miniſter ſpecioſus & elegans, qui nõ uenit miniſtrari ſed miniſtrare, de Miſſa quodammodo atq; cõplicata imperij ſui purpura, birrho ſubſtrictus byſſino, totusq; miniſtrorum in morem expeditus, propinaturus nobis calicem ſalutis cum pane uitæ, aureum liquidumq; diuinitatis ſuæ ſuperfundit pigmentum, atq; ita ſingulis ſubminiſtrans haurientibus nobis in gaudio, infundit uſq; in interiores ſenſus animæ, purificatq; eos, qui terrena curantes (& ſi non penitus ea conculcent, tamen non poſſunt omnino euadere, quin ex aliqua parte uel leuiter ſordidentur. Quod quanta charitate & humilitate faciat, ut ſciremus, illud nobis ſui corporis & ſanguinis ſacramentũ traditurus, prius pedes lauit, ſicut iam dictum eſt, per hoc ſimile, purificationem illam decentiſſime commendans. Recte ergo talis apoſtolica lectio, iam dicto præmittitur Euangelio. ¶ Quia uero poſtquam lauit pedes eoꝝ, accepit ueſtimẽta ſua: & cum iterum recubuiſſet dixit eis: Scitis quid fecerim uobis, & cætera: apte hæc offerenda ſequitur: Dextera domini fecit uirtutem, dextera domini exaltauit me. Non moriar, ſed uiuam, & narrabo opera domini. Poſtquam eñ miniſterium noſtræ ſalutis omne peregit, recepit ueſtimenta gloriæ & claritatem, de qua dixerat orans in forma ſerui: Clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate, quam habui, prius quam mũdus eſſet, apud te: & recumbens iterum in dextera dei aperuit illis ſenſum, dato ſpiritu ſancto ut intelligerent ſcripturas, & ſcirent quid fecerit eis: & tunc impletum eſt, quod multo ante prophetatum, nunc eo reſpectu canitur, ut dictum eſt. Quod enim hic dicitur: Non moriar, ſed uiuam, hoc eſt, quod Apoſtolus ait: Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra nõ dominabitur, quod enim uiuit, uiuit deo: ex illo recubitu ſuo. Narrabo, inquit, opera domini & dicit: Scitis quid fecerim uobis, per interpretem ſuum ſpiritum ſanctum, quem dedit nobis. Reliqua patenter ad eundem ſenſum pertinent.

Myſteriũ illius lotiõis

Philip.2

Pedes quotidie lauare oportet.

Iohan.12 1.Iohan.1

Iohan 6 Epiſtola.

1.Cor.11

Sacerdos in altari perſonã uicemq; gerit Chri.

2.Cor.3

Qualiter miniſtrat nobis Chriſtus in cœna.

Aliud myſteriũ in offerenda.

Iohan.13 Pſal.115

Iohan.7

Lucæ 24

Roma.6

Cur à prælatis lauari debeant pedes ſubditorum. Caput XXI.

Prælati uectigales ſeruitij.

Lucæ 22

INterea ualde notandum eſt, quàm uere, quàm ſapienter nobis conſuluit in eo quoq; qd exterius egit, dum apoſtolos ſuos, omnesq; prælatos eccleſiæ, talis ſeruitij quodammodo uectigales eſſe uoluit, ut ſolenni more ſubditoꝝ ſuorum pedes, exemplo lauare debeant. Per hoc enim quotannis inculcat, & replicat id, quod ait: Reges gentium dominantur eorum, & qui poteſtatem habent ſuper illos, benefici uocãtur, uos autem non ſic, ſed qui

qui maior eſt ueſtrum, fiat ſicut minor, & qui præceſſor eſt, ſicut miniſtrator. Valde nanq; repugnantia ſunt, dominari ut reges gentium, & ex debito iuſſuq; regulæ euãgelicæ lauare pedes in modum ſeruorum. Vnde unus ex magnis apoſtolis: Non prædicamus, inquit, noſmetipſos, ſed Ieſum Chriſtum, nos autem ſeruos ueſtros per deum. ¶ Sed nõ in uitijs ſuis poſſunt ſubditi hac libertate uti. Cum enim homines uitioſe uiuũt, beſtiales, id eſt, beſtijs ſimiles fiunt Vt autem prælati eccleſiæ beſtialibus dominentur, uetus quoq; illis authoritas ſuffragatur, qua creatis primis hominibus præcipitur, ut beſtijs terræ dominentur. Igitur ubi ſubditi ſimiles fiunt beſtijs, illic euangelicus homo, dominari ſe debere iure recognoſcit. Dum ergo prælati ſubditis ſuis hac die pedes lauant, dum cibum reuerenter porrigunt, potũq; miſcent, perit authoritas dominandi, totumq; regum gẽtium, & eor qui poteſtatem habẽtes benefici uocari affectãt, deprimitur in ipſis ſuperciliũ. ¶ Quod autẽ lotis pedibus diſcipulor os ſuum aperuit dñs, ſermonemq; edidit ſplendidiſſimũ, quo paracletũ illum tam ſedule repromittit ſpiritum ſanctũ, quodq; & nos, lotis eius exemplo pedibus, eundem ſermonẽ legimus uel audimus, hoc ſignificat, q̃d nõ niſi lotis & mũdis gratia ſancti ſpiritus oſtẽditur. Vnde & in Apocalypſi, cum Iohanni dixiſſet angelus: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum & faciens iniquitatem & mendaciũ, protinus adiungitur: Et oſtendit mihi fluuium aquæ uiuæ, tanq̃ cryſtallũ, procedentẽ de ſede dei & agni. ¶ De hoc fluuio & in Ezechiele legimus: Vidi aquã egredientem de templo à latere dextro, & omnes ad quos peruenit aqua iſta, ſalui facti ſunt. Non enim omnes, ad quoſcunq; peruenit uiſibilis baptiſmi fons, ſalui fiunt: Alioquin Symonem Magum uiſibiles baptiſmi aquas ingredientem, ſalus non refugiſſet: ſed de hoc uitę fonte, pacisq; fluuio dictum eſt, penes quem eſt omne arbitrium ſalutis, quem dominus ſupradicto modo purificatis hoc ſubſequenti ſermone ſe daturum repromittit.

2.Cor.4 Prælati uitioſe uiuentibus, tanq̃ beſtijs dñari poſſunt. Gene.1

Gratia non oſtenditur niſi lotis.

Apocal.21 & Ezech.47

Actor.8

DE Mandato pauperum. Caput XXII.

Duplex mãdatũ, lotionis & pauperum. Iohan.13

Mandatum quod agitur inter pauperes, nõ omnino eiuſdem rationis eſt. Illud em̃ Chriſti, hoc eccleſiæ eſt. Illud diei præſentis, hoc præteriti ſpectat hiſtoriam ſabbathi. Sabbatho nanq; quãdo uenit dominus Ieſus Bethaniam, ubi fuerat Lazarus mortuus, quem ſuſcitauit, Maria accepit libram unguẽti nardi piſtici pretioſi, & unxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis pedes eius, & domus impleta eſt ex odore unguẽti. ¶ Mulierem illam imitatur eccleſia pedes domini ungens, id eſt, pauperes eleemoſynis refouens, qui licet infima, tamẽ eius membra ſunt, & ſicut pedes, ita magni corporis eius, extremę reputantur partes. Hos pedes capillis ſuis tergit, id eſt, ſuperfluis rerum ſuarum reficit ſicut Apoſtolus ait: Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat. Hoc ergo mandatum, eccleſiæ obſequium eſt, ideoq; cuncta congregatio, pedes lauat pauperũ: in illo autẽ ſoli, ut dictũ eſt, prælati, uice Chriſti deſeruiũt. In quo pulchre dominũ ſuum eccleſia præuenit, ut anteq̃ Chriſtus diſcipulor pedes lauet: ipſi diſcipuli pedes Chriſti, id eſt, pauperũ & lauẽt & eleemoſynæ ungento ungant: & domus, in qua Chriſtus præſens futurus eſt, hora qua pedes noſtros ipſe per prælatos noſtros lauabit, prępareture, impleta huius odore unguenti. Hæc ita eſſe ex eo quoque perſpicuum eſt, quod cãtamus in diebus illis: mulier & Maria ergo unxit pedes Ieſu, & exterſit capillis, & domus impleta eſt ex odore unguenti. Cauſę huius reſpectu, rationabilis mos inſtitutus ab ijs, apud quos religionis ſtudium feruentius eſt, hoc modo tenetur. Primum pauperes, intra clauſtrales officinas introducuntur, & antequam fratres debitum illis in lauandis pedibus, charitatis exhibeant obſequium, diſcumbunt ad cõuiuium ſufficiẽtibusq; ferculis reficiuntur. Nimirum tunc in illis Chriſtus ſuſcipitur in Bethaniam, id eſt, domum obedientiæ, fidesq; non uana gratulatur ibi ſe illi cœnam feciſſe. Tunc cuncta cõgregatio conſurgens, tanquam mulier illa euangelica, Maria quippe illa typum eccleſiæ geſſerat, conſurgens, inquam, de menſa, ad quam cõfidens & modice guſtans, ieiunium fregerat propter tantum hoſpitem (qui proculdubio in pauperibus ſuſcipitur) conuenit ante pauperes, ferens libram unguenti, id eſt, intentionẽ eleemoſynę ſuauiter coram Chriſto redolentis, & procumbens coram illis ſic per omnia tanquam Chriſto deſeruiuit.

Myſteriũ ĩ muliere lauãte pedes domini. 2.Cor.8

Refectio pauperum antiqua.

Matt.10 ¿5

Quod per horas trium dierum eccleſia ſuum ordinem non ſeruat. Caput XXIII.

COnſummatis Miſſarum ſolennijs, quæ ob cauſas ſupradictas feſtiue celebrata, mediſ triſtitię nebulis, ut iam dictum eſt, quaſi ſol interfulſerunt, ſtatim profundiora eiuſdem triſtitiæ ſequuntur & augeſcũt ſilentia. Non enim eccleſia ſuum ordinem ſeruat quem à uigilijs nocturnis eiuſdem diei mutare atque imminuere iam cœperat. A nocturnis ergo uigiliis incipientibus, tantæ mutationis ſeu diminutionis cauſas breuiter exequi cupimus.

DE Inuſitatis trium noctium uigiliis. Caput XXIIII.

PRimo dicendum eſt, harum trium noctium uigilias, quas & inuſitato ordine decantamus, & in tenebris conſummamus, exequias eſſe triduanæ mortis domini, & ideo mortis eiuſdem luctui, quintæ feriæ uigilias attributas, quia ueſperam ſabbathi,

Exequiæ Chri in nocturnis uigilijs.

Matth.28 ſabbathi, noctemq; ipſam, quę luceſcit in prima ſabbathi, nō decuit exequiarum planctui deputari, cuius medio reſurgens dominus, totam noctem ipſam cum prȩcedente ueſpera uictoriæ ſuæ gaudijs illuſtrauit. Extunc nanq; cœptum eſt, ut in omni ſolennitate diem præcedat

Lucæ 22 nox, ſemperq; ueſpera futuræ diei claritate præfulgeat. Vt ergo triduanæ mortis domini, triduo peragamus exequias, noctem feriæ quintæ aſciuimus ſimul, quia miſerrimi Iudæ infami cōmercio iam uenditus fuerat dominus. Itaque quod canonici unquam in priuatis diebus, monachi uero neque priuatis neque ſolennibus nunquam facere conſueuerunt, uterque ordo uigilias cum nouem expendit lectionibus tali ordine, taliq; ſchemate, ut parum aut nihil ab officio defunctorum diſtare uideatur.

Cur initia finesq; omittimus. Caput XXV.

Iohan.8 Apocal.1 NOn ſolum autem, ſed & cunctæ diei ſic tranſiguntur horæ, ut neque initium neq; finem habeant conſueto more. Et recte. Nam dominus noſter, qui initium & finis eſt, ſicut ipſe ait: Ego principium qui & loquor uobis. Et alibi: Ego ſum α & ω, initium et finis: ipſe, inquam, qui eſt caput noſtrum principiumq; Ieſus Chriſtus: per hos dies ablatus eſt nobis, traditus in manus impiorum, & inter iniquos proiectus. Itaque recte iucunditatis noſtræ laudibus, id eſt, regularibus horis, capita præcidimus, finesq; earum ſub ſilentio abſcondimus, & inter pſallendum, gloria patri, omnino ſubtrahimus.

Cur candelæ extinguuntur. Caput XXVI.

Marci 5 Matth. 27 QVòd candelæ extinguuntur, illud ſignificat, quòd crucifixo domino tenebræ factæ ſunt ſuper terram ab hora ſexta uſque in horam nonam, imò idipſum ſignificat extinctio candelarum, quod tenebræ illæ ſignificauerunt, ſcilicet excæcationem Iudaicæ gētis, quæ prius occiſis prophetis & lapidatis eis qui ad ſe miſſi fuerant, tādem occiſo ipſo domino prophetarum, merito in tenebris perfidię proiecta & à lumine uultus derelicta eſt. ¶ Numeroſa quippe luminaria, quæ ſurgentes ad uigilias ardentia reperimus, uniuerſos ſignificāt ſanctos, qui prophetico ſermone lucentes, ſolemq; iuſtitiæ naſciturum & paſſurum, tanquam ſtellæ prȩuiæ nuntiantes, lumen diuinæ ſcientiæ populo illi diuerſis temporibus infundere miſſi ſunt. At illi, uitam eorum extinguentes corporalem, cæcitatem ſibimet intulere ſpiritualem, tandemq; audire meruerunt, ut ueniat ſuper uos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram à ſanguine Abel iuſti, & cætera. Igitur candelę in eo quòd ſingulæ poſt ſingulos extinguuntur pſalmos, prophetas ſignificant, qui ſinguli ex pleto prophetiæ ſuæ miniſterio, ab illis occiſi ſunt. ¶ Illa quoque, quæ ultima, non maior cęteris, extinguitur, ipſum dominū ſignificat, qui reputatus quaſi unus ex prophetis, tandem occiſus eſt: poſt quē nullus apud illos propheta ſurrexit, & hic extinctus, profundas illis erroris & perfidiæ tenebras reliquit.

Candelę, prophetas deſignant.

Vltima cādela Chriſtum denotat.

Quid tropi ſignificant. Caput XXVII.

Lugubres tropi in tenebris. Matth.27 PLeriſque moris eſt, ut extinctis luminaribus, in ipſis tenebris, lugubres tropi, præcinentibus cantatoribus & choro reſpondente, flebili modulatione decantentur incipientibus à kyrie eleeſon. Significant autem lamenta ſanctarum mulierum, quę (ut in Euangelio legimus) lamentabantur dominum, ſedentes contra ſepulchrum.

DE Nouoigne. Caput XXVIII.

Ignis ex lapide & cryſtallo. AMiſſo igne, qui ad matutinos, ut dictum eſt, extinguitur, ad lapidem per eoſdē tres dies confugimus, ut uel lapidem percutientes ex abſtruſis eius uenis ignem occultum eliciamus, uel liquidum cryſtalli lapidem ſereno cœlo ſoli obȝcientes, radium eius traiectum, per eiuſdem cryſtalli orbiculum ſpectabili miraculo in ſubiectam ſuſcipiamus eſcam. Nimirum per hoc nobis pulchre depingimus, quòd deus, qui dixit de tenebris lucem ſplendere, illuceſcat in cordibus noſtris, ad illuminationem claritatis ſuæ per mortem Chriſti, quem (ſicut in matutinis præfiguratum eſt) Iudæi ſibimet extinxerunt, & tenebræ factæ ſunt. ¶ Lapis enim, cum de illo ignem ſic excipimus, Chriſtum ſignificat, quem lapidem reprobauerunt ędificantes, qui factus eſt in caput anguli. Vnde & in benedictione eiuſdem ignis oratio talis eſt: Deus qui per filium tuum angularem ſcilicet lapidem, charitatis ignem tuis fidelibus contuliſti: productum è filice noſtris profuturum uſibus, nouum hunc ignem ſanctifica, & cętera. ¶ Prudentius quoque in hymno ſuo, qui cantat in ſabbatho ſancto, cum dixiſſet: Lumina nos tamen mōſtras ſaxigeno ſemine quærere, ut oſtenderet fieri hoc ad commemorandum illud, quòd de lapide Chriſto procedit nobis ignis ſancti ſpiritus, protinus adiunxit, ne neſciret homo ſpem ſibi luminis in Chriſti ſolido corpore conditam, qui dici ſtabilem ſe uoluit petram, noſtris igniculis unde genus uenit. Lapis ergo quem percutientes ignem elicimus, Chriſtum ſignificat, qui percuſſus uerbere crucis, ſpiritum ſanctum nobis effudit. ¶ Quòd ſi cryſtalli lapidem ſoli obȝcimus, eſcamq; ſubȝcimus, ut median te cryſtallo carbones extincti reuiuiſcant aſpectu phœbeæ lampadis, illud nobis gratiſſime commemorari debet, quod mediator dei & hominū, homo Chriſtus Ieſus, inter deum extinctoſq;

2.Cor.4

Lapis typꝰ Chriſti. Pſal.117

Hymnus Prudentij.

Ignis ſancti ſpūs datꝰ nobis per Chriſtū. 1.Tim.2

ctosq; homines medius interueniens, noſtræq; infirmitati uſq; ad mortem appropinquans, longe à nobis ſecretum ignem, id eſt, ſancti ſpiritus altiſſimam diuinitatem infundit, ignem utique ſpiritus ſancti, quem, ſicut teſtatur ipſe, uenit mittere in terram, & uoluit uehementer accendi. Non enim uana religio eſt, ſolenni proceſſione ad noui ignis benedictionem exire. Exeamus, inquit Apoſtolus, ad eum extra caſtra, improperium eius portantes. Procedentes nanque ad illum ignem, meminiſſe debemus exeũdum nobis eſſe ad eum, quem Iudęi extra caſtra ciuitatemq; ſuam proiecerunt, ut per ignem ſancti ſpiritus, uitam ęternam habeamus, credentes in eum, quem illi à præſenti uita extinxerunt. Deinceps imminente ueſpera, maiora triſtitiæ ſequuntur incrementa. Altaria ſpoliantur, uino & aqua lauantur, campanæ conticeſcunt, omnes, præter uigilias nocturnas, regulares horas abſorbet triſte ſilentium. Vſum nouimus, myſteria requiramus.

Lucæ 12
Hebræo. 13

Cur campanæ non ſonant. Caput XXIX.

SIgna eccleſię, quæ campanas dicimus, ſanctos Chriſti prædicones ſignificare, ſuo loco iam dictum eſt, qui charitatis igne excocti, & diuina inſtructione formati, in protectione dei cœli, tanquam in turri fortitudinis commanentes, imò ſuſpenſa mente pendentes, quadam fraternæ dilectionis corda commouentur, totaq; die, & tota nocte commonentur, ut non taceant prædicare nomen domini dicentes: Qui reminiſcimini domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei. ¶ Notum eſt autem, primos huiuſmodi prędicones, ſcilicet ſanctos apoſtolos, non ſolum conticuiſſe, ſed & relicto eo omnes fugiſſe. Petrus quoque cæterorum princeps, cuius ab ore primum ueritatis præconium in omnem terram exiuit, dicentis: Tu es Chriſtus filius dei uiui, uocem illam clariſſimam repreſſit, conticuit, Chriſtum reliquit, fugit, & negauit. ¶ Igitur ex hora qua dominus traditus eſt, recte ſignis eccleſiæ filẽtium indicimus, Chriſtumq; ſolum torcular calcantem, ſolum in ligno crucis, extenſo corpore tympanizantem, teſtimonium ueritati humili ac ſolitaria uoce perhibentem, ligneo malleolo in tabula ſuſpenſo & perſonante, populumq; ad eccleſiam inuitante ſignificamus.

Pſal. 90
Eſaiæ 62
Matth. 26
Matth. 16
Eſaiæ 63

Cur altaria nudentur. Caput XXX.

CVr altare nudetur ſcire uolentibus, facile liquet, ſi prius animaduerterint, quid ipſum altare ſignificet. Significat autẽ Chriſtum, quia ſic illud in templo, quomodo Chriſtus toti corpori eccleſiæ, dignitate & honore præminet. Quòd ſi & auctoritas deſideratur, occurrit illa domini dicentis per Moyſen: Altare de terra facietis mihi. Quod beatus Gregorius ſic exponit: Altare de terra facere, eſt in incarnatione mediatoris ſperare. Tunc quippe à deo noſtrum munus accipitur, quando in hoc altari noſtra humilitas, id eſt, ſuper dominicę incarnationis fidem poſuerit, quicquid operatur. In altari ergo de terra, oblatum munus ponimus, ſi actus noſtros dominicæ incarnationis fide ſolidamus. Cum itaq; nudum altare cõſpicimus, dignum illud memoria, q̃d magnifice propheta, flebiliterq; deplorat noſtris intimis perſonare auribus, noſtris internis prędentialiter debet apparere cõſpectibus. Ecce uidimus eum, & nõ eſt ſpecies ei neq; decor, & nos cõſideraui mus eum deſpectum & nouiſſimum uirorũ, uirum dolorũ, & ſciẽtẽ infirmitatem. Vere languores noſtros ipſe tulit, & peccata noſtra ipſe portauit. Hęc de paſſione eius dicta eſſe perſpicuum eſt. ¶ Ille em̃ ſpecioſus forma præ filijs hominũ, qui ſemetipſum exinaniuit formã ſerui accipiẽs, maxime in paſſione ſua uiſus eſt nõ habens ſpeciem, neq; decorẽ, & quaſi abſcõditus uultus eius. Nam antea decorus incedebat, & magnificabatur ab omnibus: quia ſicut laudatur in cãticis: Venter eius eburneus, diſtinctus erat ſaphiris, id eſt, naturæ infirmitas interdũ cœleſtibus in illo reſplendebat miraculis. At nũc, quia dñs poſuit in eo iniquitates omniũ noſtrum, aſcendit ſicut uirgultũ coram eo, & ſicut radix de terra ſitiẽti. ¶ Illa facies eius & oculi, ex quibus, ut ait Hieronym⁹, igneũ quiddã & ſydereũ radiabat, uerbi gratia quãdo uẽdẽtes & emẽtes eiecit de tẽplo, q̃d infinitus facere nõ poſſit exercitus, illa, inquam, facies nũc deſpiciebat, alapis cædebat, uelabatur, cõſpuebatur. Vellebant genæ eius, quæ ſicut areolæ aromatũ gratum prope accedẽtibus ſpirãt odorẽ, ita cõtuentibus, benignitatẽ eius exprimebãt & mãſuetudinem. Manus eius: quæ ita faciles erãt ad operãda miracula diuini beneficij, ut merito dicte fuerint tornatiles, aureæ, plenę hyacinthis, uinculis aſtrictæ ſunt, clauis cõfixæ ſunt. Propter talia dictum eſt: Et aſpectus in eo nõ eſt, & nõ eſt ei ſpecies neq; decor. ¶ Inſuper hoc ad denudati altaris cauſam pertinet, q̃d idem dñs ueſtimẽtis ſuis ſpoliatus eſt. Milites nanq; cũ crucifixiſſent eum, diuiſerũt ſibi ueſtimẽta eius, & fecerũt quatuor partes, unicuiq; militi partem. Et de tunica dixerũt: Nõ ſcindam⁹ eam, ſed ſortiamur de illa, cuius ſit. ¶ Tale uinũ bibit noſter Noë, q̃d interpretatur requies, ſcilicet dominus Ieſus in quo requiem inuenimus animabus noſtris, tale, inquam, uinum bibit ex uinea ſua quam plantauit, ſcilicet ex gente Iudaica, quam de Aegypto trãſtulit, quia cunctis amaritudinibus inebriatus, ſoporatus eſt ſomno mortis, & in cunctis à diuinitatis ſuæ gloria nudatus ad tempus apparuit. Cum ergo altare Chriſtum ſignificet, recte ob cõmemorationem horum, ueſtitu & ornatu ſuo ſpoliatũ eſt.

Altare Chriſtus.
Exodi 20
Eſaiæ 53
Pſal. 44
Philip. 2
Cantico. 5
Eſaiæ 53
Matth. 21
Iohan. 2
Cantico. 5
Ibidem.
Eſaiæ 53
Iohan. 19
Gene. 9
Matth. 11
Pſal. 79

Cur uino & aqua lauentur. Caput XXXI.

QAuſa uero, cur lauentur altaria, non minus his, quæ dicta ſunt, ſcientem delectat. Videlicet iccirco illa lauari inſtitutum eſt, quia dominus noſter, quem altare ſignificat, ut dictum eſt, de latere ſuo lancea militis perforato ſanguinem & aquam effudit. Ideo lauantur uino & aqua. Vinum enim pro ſanguine, in ſacramento quoque ſacrificij, ipſo domino authore, aſcitum eſt. Sanguinem, inquam, & aquam effudit de latere ſuo, ſummus noſtræ opifex ſalutis, quæ prima ſunt eiuſdem elementa ſalutis. Sanguine redimimur, aqua abluimur. ¶ Hęc em̃ aqua, prima ſui fuit origo baptiſmi, quo baptizamur nos, quem à nullo accepit, ſed ipſe primus eius author extitit. Hoc ideo dicimus, ne putem⁹ illum à Iohanne, ſuum accepiſſe baptiſmum, quod Romana authoritas non concedit, Græcorum contradicens traditioni, ut die Epiphanię baptiſmum celebremus, ſicut in nocte paſchali (q̃d & ſupra dictum eſt) ubi de die Epiphaniæ mentio facta eſt. Sed de origine baptiſmi opportunius dicemus, cum de morte domini in ſequenti paraſceue, uel ſabbathi ſancti officio, tractatus uel ordo cauſarum popoſcerit. ¶ Sciendum autem quòd rectius faciũt hi quos & nos imitamur, & ordini euangelico magis eorum propinquat conſuetudo: qui hodie quidem, id eſt, feria quinta, altaria nudant, ſed ipſa die paraſceue lauãt. Nam hac feria quinta cœpit quidem dominus ad ueſperam agonizari, ſed feria ſexta ſanguinem & aquam, de latere ſuo lãceatus, effudit. Iccirco & cum cantu ad paſſionem pertinente, uel cum pſalmodia pœnitentiali lauare conſueuimus. ¶ Hiſpidi quoq; ramuſculi, cum quibus lauantur, flagella ſignificant, quę pectus illud ſacratũ, deiq; capax, atrociter ſecuerunt. Non em̃ diuinitas inhabitans, paſſibilitatẽ carnis excluſerat, ſed ueros dolores, ueraſq; uirgarũ uibices, in illo, noſtra caro pertulit.

Aqua ex latere Chri, prima origo baptiſmi.

Q̃n & q̃ cũ cãtu lauant altaria.

Typus flagellor̃ ramuſculi.

Cur horas ſub ſilentio cantamus. Caput XXXII.

QVòd non ſolum campanarum clangor fileſcit, ſed regularium quoq; concentum horarum noſter omnino chorus abſcondit, illud ſignificat, quòd apoſtoli Chriſti non ſolum prædicare ceſſauerunt, ut ſoliti fuerant circuire per caſtella euangelizantes & curantes ubiq;, ſed & nocte hac, poſtquam hymno dicto exierũt cum illo in montem Oliuarum, diffugientes & oppreſſi triſtitia, cuncti à laude communi conticuerunt. ¶ Iccirco autem à completorio profundum hoc incipitur ſilentium, quia circa hanc horam, cum dixiſſet diſcipulis: Ecce appropinquauit qui me tradet: ipſi graues eſſe cœperũt, & præ triſtitia dormitabant, tandemq; ubi turba, & qui uocabatur Iudas uenit, cum tenerent eum, relicto eo, omnes fugerunt. Nec quiſquam ex illis ad eum propius iam acceſſit, niſi diſcipulus ille, qui, ut Iohannes ait, notus erat pontifici, quiq; dixit oſtiarię, & introduxit Petrum, quem Hieronymus ipſum fuiſſe Iohannem aſſerit.

Apoſtolor̃ fuga, & ſilentium. Lucæ 9 Matth. 26

Ibidem.

Iohan. 18

Cur matutinas ſicut horas ſub ſilentio non dicamus. Caput XXXIII.

QVæri hic poteſt, cur cum diurnas horas triſte ſilentium operiat, nocturnasq; uigilias uel laudes intecta melodia depromat? Ad quod dicendum, tempus aliud per diem, aliud ſignificari per noctem. Nam diurnis horis præſentiã ſignificamus dominicæ paſſionis, nocturnis autem uigiliis tempora priora, per quæ futurã eandem paſſionem prophetæ prænuntiauerunt. Qui quia non tacẽtes interfecti ſunt, iccirco nobis uoces illorum proferentibus, candelę, ut ſupra dictum eſt, extinguuntur, quarum ultima quæ extinguitur ad canticum Euangelij, ipſum dominum, qui euangelizans occiſus eſt, ſignificat.

Libri Quinti finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEXTVS.

DE Paraſceue. Caput I.

DIES SEXTVS AB ILLO, QVO DOMINVS noſter ciuitatem Hieruſalem cum gloria, quam mox inuidia ſequeretur, ingreſſus eſt, illud euidentius cõfirmat, quod ſuperius commendatum eſt, ſcilicet hãc hebdomadam humanæ reſtaurationis reſpondere myſteriorum ordine, primæ illi hebdomadæ mundanę creationis. Nam hominem, quem in illius ſexta feria creator mirabiliter condidit in huius nihilominus ſexta feria idem ipſe ſaluator mirabilius redemit. ¶ Dies hic paraſceue uocatur, paraſceue autem præparatio interpretatur. Quo nomine Iudæi, qui inter Græcos conuerſabantur, ſextam ſabbathi, quæ nunc à nobis ſexta feria nuncupat̃, appellabant: quòd eo uidelicet die, quæ in ſabbathũ forent neceſſaria, præpararent, iuxta q̃d de manna quondã erat præceptum,

Matth. 21

Homo feria ſexta & cõditus & redemptus. Paraſceue.

Exodi 16

ptum, ſexta autem die colligetis duplum, & cætera. Qui uero inte. Romanos uitam duce-
bant Iudæi, uſitatius eam Latine, cœnam puram cognominabant. ¶ Quia uero ſexta die ho-
mo factus, & tota mundi eſt creatura perfecta, ſeptima autem conditor ab opere ſuo requie-
uit, unde & hanc, ſabbathum, id eſt, requiem uocari præcepit: recte dominus eadem die ſexta Iohan. 19
crucifixus humanæ reſtaurationis impleuit arcanũ. Vnde cum accepiſſet acetum dixit, con-
ſummatum eſt, id eſt, ſexta die, quod pro mũdi refectione ſuſcepit, totũ eſt opus perfectum.

Caput II.

Cur hac die Miſſa non cantetur.

Quæſtio.

DE hac die primum illud quæritur, cur officium non habeat, imò (quod maxime mi
rum uidetur) cur à Miſſarum ſolennijs uacet, cum paſſio dominica, quę hac die ce
lebrata eſt, ſacrificij principiũ, noſtræq; ſalutis ſumma ſit. Videretur nanque iure, Argumen-
tanta res ſolennibus ſumme celebranda eſſe gaudijs. ¶ Si enim martyris uniuſcu- tatio.
iuslibet annua dies, qua per paſſionem mortis, ad immortalitatis gloriam tranſmigrauit, & Pſal. 115
feſtiuis honoratur gaudijs: & merito, quia pretioſa in conſpectu domini mors ſanctorũ eius:
cur dies hæc ſolennium gaudiorum orbata eſt inſtrumẽtis, qua martyrum & ſanctorum o-
mnium rex, ſanctis omnibus antiquis & nouis per mortem ſuam paradyſum aperuit, & latro Lucæ 23
ni quoque cui dixit: Hodie mecum eris in paradiſo, hoc die ſolutum eſt admirabile pretium,
cuius pondere, ut cantamus, captiuitas mundi redempta eſt, inferni clauſtra confracta ſunt,
& cœleſtis nobis aperta eſt ianua regni. Quæritur ergo, cur adeo publicis gaudijs exempta
ſit, ut nec miſſarum lætitiam, ordinis eccleſiaſtici authoritas illi aſcripſerit. Vnde cõſulto gra
tiæ cœleſtis oraculo, breuiter aliquid ſuper hoc capitulo dicendum eſt. ¶ Gloriari quidem Reſponſio.
(ut Apoſtolus ait) nos oportet in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti, & in gratia tanti pretij, q̃d Galat. 6
pro noſtra redemptione datum eſt, fideliter cunctis poſthabitis exultare gaudiis. Sed ſunt a-
liqua, quæ gloriam hanc & exultationem noſtram nimium nimiumq; obnubilant. Primum Nobis tunc
noſtræ conſcientia cauſæ, propter quam imperioſa ſanctæ trinitatis charitas, hominem tan- dolẽdum,
tæ reuerentiæ tantæq; dignitatis, qui cum deo uerbo una perſona eſt, hominem innocẽtem, mortis cau
& morti nihil debentem, morti addixit, ſicut Apoſtolus ait: Proprio filio ſuo non pepercit ſa fuimus.
deus, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Non enim ita gaudere debemus de gratia tradẽ- Roma. 8
tis, uel de charitate morientis, ut non etiam doleamus, quod tanto domino, tormentorum,
& mortis cauſa fuimus. Siquidem non gaudere, ingratitudinis: non dolere autem, crudelita
tis eſt. ¶ Non ita ſimus incauti laudatores prouidentiæ uel præſcientiæ dei, ut præſcientiam Differentia
eius & ordinationem idem eſſe arbitremur. Non enim hæc, id eſt, præſcientia & ordinatio inter præ-
dei, æqualia ſunt, aut cõuerti poſſunt, quia præſciuit deus quidem omnia quæ ordinauit, ſed ſcientiã &
non præordinauit uel prædeſtinauit, ut fierent omnia quæ præſciuit. Nam de homine cum prędeſtina
faceret eum, duo præſciuit, ſcilicet, & quomodo per fraudem diaboli decipiendus eſſet, & tionẽ dei.
quomodo per omnipotentiã ſuam, deceptum & perditũ reſtaurare poſſet. Hęc, inquam, duo
præſciuit: ſed eorũ alterum, id eſt, lapſum hominis, fieri permiſit, ad cumulum diabolo debitę
damnationis, alterum autẽ, id eſt, reſtaurationem eius, præordinauit, ut (ſicut ait Apoſtolus
ad Epheſios) innoteſceret principatibus & poteſtatibus in cœleſtibus, per eccleſiã multifor Ephe. 3
mis ſapientia dei. ¶ Vnde & Hieronymus in cõmento eiuſdem epiſtolæ: Si, inquit, principa- Hierony-
tibus, & poteſtatibus in cœlis, quas ſanctas, miniſtrasq; dei accipere debemus, ignota fuit mus.
multiplex ſapientia dei, quæ nunc eis per eccleſiam reuelata eſt, quãto magis patriarchis &
prophetis ignota fuit, quos ſupra nõ ignoraſſe myſteria Chriſti, ſed ita ut Apoſtolus, neſciſ-
ſe monſtrauimus. ¶ Multiplex quippe ſapientia dei per eccleſiã eius, nunc & principatibus Per eccleſiã
& poteſtatibus reuelata eſt, quam olim deus futurã in ſua mente decreuerat, & nunc eſſe per innoteſcit
fectam ex eo q̃d uidemus, agnoſcimus. Crux itaq; Chriſti nõ ſolum nobis, ſed & angelis cun eriã angę-
ctisq; in cœlo uirtutibus profuit, & aperuit ſacramentũ quod ante neſciebãt. Deniq; ad cœ- lis ſapietia
lum cum corpore reuertẽtem mirãtur & dicunt. Quis eſt iſte qui uenit de Edom, tinctis ue- Prædiſtina
ſtibus de Boſra? Iſte formoſus in ſtola ſua. Et in alio loco: Quis eſt iſte rex gloriæ, dominus tionis dei.
uirtutũ ipſe eſt rex glorię. Nõ ergo putemus diuinæ ordinationis utrunq; fuiſſe, & hominis Eſaiæ 63
lapſum, & eiuſdẽ reſtitutionem: ſed præſcitũ quidem lapſum, fieri permiſiſſe deum, ad diabo Pſal. 23
li damnationẽ: reſtaurationem autẽ prędordinaſſe, ad multiformis ſapientię ſuę oſtenſionem.
Et nõ ſicut blaſphemamur, inquit Apoſtolus, & ſicut aiunt quidã nos dicere: Faciamus ma- Roma. 3
la, ut ueniãt bona, quorũ damnatio iuſta eſt. Dixerat em̃: Vbi abundauit peccatũ, ſuperabun- Ibidem 15
dauit gratia. Quod quidã iuſte damnandi, ſic peruertebant, ut illum dixiſſe aſſererent, quod
oporteat nos facere mala, ut ueniãt bona. ¶ Quorſum hæc? Videlicet ut aduertam⁹, quia mul
to magis deus, cum faceret hominẽ, nec uoluit, nec ullo modo dixit: Fiant mala, ut ueniãt bo- Gene. 2
na: ſed eo nolente, eo prohibente, mortemq; cõminante, diabolo conſentiens homo malũ fe-
cit: deo autẽ diſponente, bonũ uenit. Et ubi abundauit peccatũ, in tantũ ſuperabundauit gra-
tia, ut quia ſatisfactionẽ pro culpa nullus debebat, niſi homo, nullusq; ſoluere poterat, niſi de
us, miſeratus deus homo fieret: qui cum pro ſe nihil morti deberet, moriendo pro nobis debi

tum noſtrum ſolueret. ¶ Igitur noſtræ, ut ſupra dictum eſt, conſcientia culpæ, gaudium noſtrum reuerberat, ut non exultemus hac die, ſed ambulemus demiſſo capite: quia uulnera illa noſtra fecerunt crimina, quia cõtumaces ſerui commiſimus, quod uapulat ille omnium dominus, quia quæ ille exoluit nos rapuimus. Deinde euangelicę quoque authoritatis eſt, & ex domini dictis accepimus, ut hac die gaudere Iudęis relinquamus, & nos contriſtemur. Nam cum dixiſſet: Modicum & iam non uidebitis me, & iterum modicum, & uidebitis me: ſecutus adiunxit: Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mũdus autem gaudebit: uos autem contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium. Adhuc autem huic tantę rei triſtitiam conuenire, probabili exemplo confirmat, dicens: Mulier cum parit, triſtitiã habet, quia uenit hora eius: cum autem pepererit puerum, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum. ¶ Mulieri quippe eccleſiã ſuam aſſimilat. Quę quia Chriſtum diligit, quem ex deo patre genitum, in noſtram naturam ſuſcepit: recte hac die moriente illo, & per mortem, quaſi per partum in uitam ęternam & in immortalitatis gloriã exeũte, triſtitiam habet, & clamat ut in utero habẽs, & clamat parturiens, & quia poſtquam reſurrexit, æterno ſuo regno natus, gauiſi ſunt diſcipuli uiſo domino, ſicut ipſe dixerat: Iterum autem uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrum, & gaudium ueſtrum nemo tollet à uobis: perpulchre perfecta eſt, quæ præmiſſa fuerat mulieris ſimilitudo, quę poſtquam pepererit, iam non meminit preſſuræ propter gaudium, quia natus eſt homo in mundum.

Eccleſia mulieri cõparatur.
Apocal. 12
Iohan. 20
Iohan. 16

Quòd celebritas noſtrę redẽptionis à feria ſexta ad dominicã transferatur. Caput III.

Differẽdũ gaudiũ redemptiõis uſq; in diẽ dñicę reſurrectionis.
Lucæ 23
1. Cor. 15

DIfferendum eſt igitur gaudium tantæ ſalutis, tantæ tamq; neceſſariæ redemptionis, tanti pretij, cuius pondere captiuitas mundi redempta eſt, inferni clauſtra cõfracta ſunt, ianuæ cœlorũ apertæ ſunt, latro pœnitentiũ exemplum, cum domino paradiſum ingreſſus eſt. Differendum, inquam, uſq; in diem tertium, quo tantus ille uictor ſurrexit, quo nobis uictoriam ſuam annuntiauit, quo nobis in ſemetipſo, quid de nobis ſperemus, oſtendit: & tunc pro redemptione animarum, quę hac die patrata eſt, & pro reſurrectione corporum, quæ illa luce condita eſt: pro hoc, inquam, duplici munere, inenarrabilis, inæſtimabilis, infinitæ ſolennitas dignitatis, toto corde, toto ore, totisq; uiribus concelebranda eſt. ¶ Hac interim die triſtitia regnet, hac, inquam, die, triſtitia denominata, id eſt, triſti die contriſtemur ad pœnitentiam, ferrum dominicę paſſionis noſtram pertranſeat animã, claui, manuum ac pedum eius carnem noſtram configant, crux eius noſtram ſuſpendat concupiſcentiam. Compatiamur ut conregnemus. Hodie nõ ſacrificemus, dum nobis hoſtia tollitur de manibus. Non ſacrificent amici dum trucidant inimici. Dominus, inquit Moyſes, pugnabit pro uobis, & uos tacebitis. ¶ Quandiu ergo torcular calcat ſolus, & indumẽtum eius ſanguine conſpergitur, quandiu ligatus deridetur, uelata facie colaphizatur, & alapatus, cõſputus, quandiu illuditur ueſte alba indutus, itemq; arundinem accipiẽs in dextera, ueſtemq; purpuream & ſpineam coronam, clauorumq; fixuram, quibus in cruce pendens, legis factus eſt maledictum, bibitq; aceti poculum, quãdiu tot obprobrijs exaturatur: tandiu nos, id eſt, à mane uſque ad horam nonam, iuge ac profundum teneamus ſilentium, mœrori amicum, & interiorem penetrantes meditationis ſolitudinem, ſoluentesq; cum Moyſe calceamenta de pedibus noſtris, audiamus illum tanquam de medio rubi dicentem: Videẽs uidi afflictionem populi mei qui eſt in Aegypto, & gemitum eius audiui, & deſcendi liberare eum. Nunc enim quaſi in rubo ſpinis inhęret, clauis confixus, ſpinisq; coronatus, crucisq; arbuſtum guttis ſanguinis, quaſi rubentibus pullulat moris, ut (ſicut ait quidam) triſtes purgantur ſanguine culpæ, quem contorta rubus, denſis cruciatibus edit.

Meditatio dominicæ paſſionis.
Roma. 8
Exodi 14
Eſaiæ 63
Matth. 26
Lucæ 23
Iohan. 19
Deut. 21
Exodi 3

Cur hora nona conuenimus adorare crucem. Caput IIII.

Mors & ſepultura Chriſti.
Matth. 27
Lucæ 23
Iohan. 19

HOra autem fere nona, quando mox traditurus ſpiritum clamauit uoce magna, dicens: Pater in manus tuas commendo ſpiritum meum: uidensq; quod factum fuerat, & quòd ſic clamans emiſiſſet ſpiritum, Centurio, noſtræ fidei præcentor, clamauit & ipſe dicẽs: Vere filius dei erat iſte, iuſſitq; Pilatus ad petitionem Ioſeph reddi corpus, uenitq; Nicodemus ferens myrrhæ & aloës quaſi libras centum, & acceperunt corpus Ieſu, & inuoluerunt lintheis cum aromatibus: tũc, inquam, licuit his & alijs diſcipulis appropinquare, & querelas tanto funeri depromere, paulatim dilapſis perſecutoribus, uel quia diutino dominicæ mortis ſatiati ſpectaculo, diſceſſerãt: uel quia uiſo terræ motu quo uelum templi ſciſſum eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & monumẽta aperta ſunt, territi diffugerant. Circa nonam igitur horam cõueniamus & nos, & ſupremo funeri, non tam Miſſale officium, quàm funebrem exhibeamus planctum, quem & hoc ordine peragimus.

Matth. 27

DE Officio uel ordine adorandæ crucis. Caput V.

duo animalia ſcilicet lex & prophetæ.

NArrandam ſacræ paſſionis hiſtoriam, illa duo præeunt animalia, de quibus & cãtamus: In medio duũm animalium innoteſceris: ſcilicet lex & prophetæ, quæ illi concorditer atteſtantur: iuxta quod Moyſes & Helias apparuerũt in monte, quãdo tranſ-

do transfiguratus eſt, cum eo loquentes. ¶ Nam prima lectio Oſeæ prophetæ eſt: In tribulatione ſua mane conſurgent ad me: Venite, & reuertamur ad dominum, quia cœpit & ſanabit nos, percutiet & curabit nos, uiuificabit nos poſt duos dies, in die tertia ſuſcitabit nos. Secunda de Exodo eſt: Dixit Moyſes filijs Iſrael: Menſis iſte principium uobis menſiũ, primus erit in menſibus anni. Decima die mẽſis huius, tollat unuſquiſq; agnum per domos & familias ueſtras, & immolabitis eum decimoquarto die menſis huius ad ueſperam, & reliqua. ¶ Prima ſane, reſurrectionis præconium eſt: ſecunda, paſſionis, & eidem paſſioni, quæ hac die legẽda eſt ſecundum Iohannem, proprie congruit: maxime pro eo quòd idem Euãgeliſta ſumpſit hoc ex illa teſtimonium: Os non comminuetis ex eo. Singulas lectiones finguli ſequũtur tractus, quem cantum proprium eſſe lugentium, longe ſupra in ſeptuageſima dictũ eſt. Primus nos ad tremorem excitare molitur, dicente Abacuc: Domine audiui auditũ tuum & timui. Si eñ Abacuc hic ex eo, quòd in certamen & luctamen, ut ita dicam, amplexu cum deo congreditur, amplexantis, id eſt, luctantis ſortitus eſt nomen: nullus enim, ut ait Hieronymus, tam audaci uoce, auſus eſt deum ad diſputationem iuſtitiæ prouocare & dicere ei, cur in rebus humanis tanta uerſatur iniquitas? Vſquequo domine clamabo & non exaudies? & cætera: ſi, inquam, hic dei colluctator fortis & rigidus, ſtans ſuper cuſtodiam ſuam, & figens gradum ſuper munitionem, dum Chriſtum in cruce contemplatus, & uidet cornua in manibus eius, & ibi abſconditam fortitudinem eius: timui, ait, & expaui, quid nos, longe impares, longeq; minorem in die iudicij fiduciam habentes: quando uidebimus manifeſtam in nubibus cœli fortitudinem illam, quam hic timet abſconditam in cornibus crucis, quæ erãt in manibus eius? Quid facient tabulæ, ſi tremunt columnæ? Recte ergo, ut noſtrum tractus hic magis ac magis excitet timorem, in pleriſq; eccleſiis religione imitandis ita cantat, ut poſt ſingulos uerſus ſemper primus uiciſſim nunc à principio nunc à medio repetatur. ¶ Sequens tractus: Eripe me domine ab homine malo, ſecundum titulum eiuſdem Pſalmi, qui eſt in finem Pſalmus Dauid, uox eſt eiuſdem manu fortis propugnatoris noſtri, pro noſtra ſalute in paſſione ſua decertantis, & hæc illi oratio hac de cauſa attribuitur, ut nos quoque ſimili exemplo in periculo exiſtentes, orationis deuotione à domino liberari mereamur.

Abacuc 3
Matth. 17
Duæ lectiones.
Oſeę 6
Exodi 12
Lectio Exodi cõuenit huic diei, propter paſſionem dñi ſecũdum Iohannem.
Iohan. 19
Duo tractus.
Abacuc 3
Abacuc.
Abacuc 1. 2 & 3
Secundus tractus.
Pſal. 139

Cur hac die legitur paſſio ſecundum Iohannem. Caput VI.

QVàmuis & ipſe ordo ſcribendi popoſciſſe uideatur, ut hac die poſt alios Euangeliſtas paſſio domini ſecundũ Iohannem legeretur, conſtat enim illum, reuerſum de Pathmos inſula, ubi exilio relegatus fuerat, poſt omnes Euangeliũ ſuum ſcripſiſſe ultimum: tamen & hæc altera maior cauſa eſt, quia præſens interfuit, & cæteris adeſſe non audentibus, ipſe, quia (ſicut de ſeipſo ait, & ſicut Hieronymus perhibet) notus erat pontifici, fidutialius ſecutus eſt, & iuxta crucem ſtetit. Stãtibus enim iuxta crucem Ieſu, Maria matre eius, & ſorore matris eius: cum uidiſſet Ieſus matrem ſuam, & diſcipulum ſtantem quem diligebat, dicit matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus: deinde dicit diſcipulo: Ecce mater tua: Et ex illa hora accepit eam diſcipulus in ſuã. Et paulo poſt de ſe ait: Et qui uidit, teſtimonium perhibuit, & teſtimonium eius uerum eſt.

Paſſio ſecũdum Iohãnẽ ultimo legit propter duas cauſas.
Iohã. 19. 19

Cur Euangeliſta ſuum interpoſuit teſtimonium. Caput VII.

NOn prętereundum tantæ huius rei ſacramentum, cui ſanctus Euangeliſta tam diligenter ſuum interpoſuit teſtimonium, & congrua de ſcripturis ſubiecit exempla. Dixerat enim, quia milites qui fregerunt crura latronum, cum ueniſſent ad Ieſum, & uiderunt eum iam mortuum, nõ fregerunt crura eius: ſed unus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Facta ſunt, inquit, hæc, ut ſcriptura impleretur, quæ dicit de eo: Os non comminuetis ex eo. Et item alia ſcriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt. Cur agnus, qui immolatus eſt, noluit ut os comminueretur ex eo? Non enim caſu, ſed eo nolente & diſponente actum eſt. Siquidem non alia quàm quæ uoluit ac diſpoſuit ipſe ab his, qui eum uolũtate ſua uel propria nequitia peremerunt, tormẽta perpeſſus eſt. Vnum de ſimilibus nobis locutus eſt, hoc ſcilicet, q̃d, ut nos mortalis ac paſſibilis homo natus eſt. Cætera diſſimilia nobis cuncta locutus eſt, quia quando uoluit, & quomodo uoluit natus eſt: quando uoluit & quomodo uoluit mortuus eſt. Cur ergo noluit, ut crura ſua frangerentur, ſicut & illorum ſceleratorum, inter quos reputatus eſt? Videlicet iccirco quia oſſium fractura, nullum uſquam bonum ſua ſimilitudine commendat.

Cur noluit Ieſus oſſa ſua frangi. Vbi ſupra.
Exodi 12
Zach. 12
Reſponſio.

Quòd ſingula eorum, quæ dominus paſſus eſt, aliquid myſtice ſignificent. Caput VIII.

COnſideremus ea quæ in paſſione ſua pertulit dominus noſter, & inueniemus alia quædam, quæ noſ ſpiritualiter amplius æ dificent, per illa ſignificari. Nam non ſolum quæ geſſit, ſed & quæ pati uoluit, ſic diſpoſuit: ut cum interiora perſpexeris, ſi exteriora hæc attendas, ſic utrobique conſonam inuenias ſimilitudinem: quo modo ex qualitate ſeu ex proprietate figurarum uel apicum, eandem ſcriptoris manum, diuerſis in locis recognoſcis.

Diuerſa myſteria ĩ paſſione dñi.

Quid crucis figura ſignificet. Caput IX.

Præconiū crucis.

PRimum ipſa crucis figura nihil'ne myſticum ſignificat? Taceo quòd decentiſſimum eſſe nullus abnuat, ſalutem humani generis in ligno crucis conſtitui, ut unde mors oriebatur, inde uita reſurgeret: & qui in ligno uincebat, in ligno quoq; uinceretur. Quodq; ait quidam: Ne'ue quis ignoret ſpeciem crucis eſſe colendā quæ dominum portauit, ouans ratione potenti: quatuor inde plagas quadrati colligit orbis. ¶ Illud non prę teream, quia ſalutis quam operabatur, primas ianuas, id eſt, fidem, ſpem, & charitatem, quarta mq; illarum, perſeuerantiam, in eiuſdem crucis qua pendebat, figura ſignificabat. Habet enim crux longitudinem, latitudinem, ſublime atq; profundum. Profundum, id eſt, acumen, quo fixa terræ inhęret: longitudinem, id eſt, uſque ad brachia: latitudinem, in eorundem expanſione brachiorum: altitudinē, ab ipſis brachijs ſurſum uerſus, quo caput imminet. His autem quatuor, ſupradictæ uirtutes ſignantur: Profundo, fides: quæ occulta uoluntatis dei uocatione, prima in fundo cordis quaſi fundamentum in ędificio, ponitur: longitudine, perſeuerantia: altitudine, ſpes, quæ nobis in cœleſtibus repoſita eſt: latitudine, charitas. Nam de his, inquit Auguſtinus, Apoſtolum dixiſſe intelligo: Vt poſſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ ſit longitudo, latitudo, ſublimitas, & profundū. Salutis ergo primos aditus in ſupplicij ſui figura Saluator noſter prædicabat.

Quatuor uirtutes ſecundū quatuor dimēſiones crucis.

Ephe. 3

Quid ſignificet, quòd aceti poculum cum guſtaſſet, noluit bibere. Caput X.

Matth. 27

Reprobatio uineæ olim dilectæ.

PEr hoc autem, quòd oblatum ſibi acetum, felle mixtum, cum guſtaſſet, noluit bibere: reprobationem ſignificat uineæ ſuæ: ſcilicet gentis Iudaicæ. Vinea enim domini ſabaoth, domus Iſrael eſt. At illa quam ipſe expectauerat, ut faceret uuas, & fecit labruſcas: tandem illi mortis miſcuit amaritudinē, qua guſtata modice, id eſt, per triduum, iam de genimine uitis illius bibere non uult. Reſurgens em̄ à mortuis, iam non moritur, mors illi ultrà non dominabitur.

Eſaiæ 5

Matth. 26

Roma. 6

Cur chlamydem coccineam circundari ſibi permiſerit. Caput XI.

Matth. 27

Quid deſignat chlamys coccinea.

SEd & quòd chlamydem coccineam, cum illuderetur, non dedignatus eſt circundari ſibi: nun quid non congruit illi, quod propter nos in paſſione ſua fungebatur miniſterio charitatis? Coccus enim coloris ignei, qui in tabernaculo domini offerri, & in ueſte ſacerdotali bis tinctus iubetur aſſumi, geminam ſignificat dilectionem, dei & proximi: qua fit, ut quicquid offerimus, ignitum & quaſi bene coloratum coram diuinis placeat conſpectibus. Ipſe autem propter nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, bibebat calicem paſſionis, ſicut ipſe, ut cognoſcat, inquit, mundus, quia ego diligo patrem, & maiorem charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Igitur huic regi noſtro chlamys coccinea bene congruebat, ut ipſo habitu ſe illum eſſe oſtenderet, qui in lege ſignificabatur per uitulā rufam, cuius corpus pro peccato iubebatur extra caſtra cremari, & cinis eius in aqua cum hyſſopo ſuper populum aſpergi.

Exod. 26. 28

Ephe. 2

Iohan. 14. 15

Numer. 19

Cur arundinem in manu acceperit. Caput XII.

Arūdo ſeu uirga myſtica.

ARundinem quoque ſiue calamum ab illudentibus accipere non recuſauit in manu ſua: quo, ut ait Hieronymus, ſacrilegium ſcriberet Iudæorum ſiue ut uenenata interficeret animalia. Habebat nanque in manu ſua uirgam, id eſt, ſuam, in propria poteſtate, animam, ut uolēs ponere atque iterum ſumere eam. Et ſicut Moyſes coram Pharaone ſuam proiecit uirgam, quæ uerſa eſt in colubrum, deuorauitq; uerſas in colubros uirgas Magorum, iterumq; rediit in uirgam: ſic ipſe nunc ſuam quodammodo poſiturus erat animam, ut deſcenderet in mortem, quæ per colubrum intrauit in mundum, colubrosq; Aegyptiorum, id eſt, mortes abſumeret peccatorum, atque iterum in uirgam, id eſt, in poteſtatem rediit priſtinam.

Iohan. 10

Exodi 7

Sapient. 2

Cur ſpineam coronam geſtauerit. Caput. XIII.

Spinea corona, peccatorū noſtrorū portatio.

PEr ſpineam autem coronam illud uiſibiliter quoque ſignificat, quod de illo prophęta prædixit: & peccata noſtra ipſe portauit. Spinæ nanque peccata deſignant, quæ animam pungunt & lacerant. Nam & propter peccatum homini datæ ſunt, dicente domino ad Adam: Cum operatus fueris terram, non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cętera quoque omnia, quę paſſus eſt, quibus illuſus eſt, myſteria ſimul & moralia continent documenta. ¶ Nam in eo quòd facies eius uelatur, ac deinde colaphizatur, uelamen illud ſignificat, quod ſuper corda Iudæorum expandebatur, ut uidere illum non mereātur, quem nunc uſque in ſynagogis ſuis conuitijs colaphizant & exalapant maledictis. ¶ Nobis autem fortiſſimum in his omnibus præbet humilitatis exemplum. Quis enim nō erubeſcat collum erigere, & pingui armari ceruice, cum deus & dominus omnium, ab illudentibus ſit pro nobis colaphizatus? Nam hominis humilitatem imitari ſuperbi dedignaremur, humiliato ſub tot conuitijs deo, ſuperbire erubeſcamus.

Eſaiæ 53

Gene. 3

Velata eius facies, qua īdigni ſunt Iudæi.

Humilitatis exēplū.

Iob 15

Cur ſua crura frangi noluerit. Caput XIIII.

Qui

QVi ergo cætera rationabililiter pertulit, non fruſtra, ſed *diſponente eo, frangi ſibi crura noluit. Oſſa nanq; quæ ubiq; in ſcripturis myſtice pro uirtutibus accipiunt, nihil nobis myſterij prædicarent in eo q; frangerentur. Sed ecõtra crura eius in eo q; integra conſeruata ſunt, illud nobis myſticant, q; uniuerſæ uię eius rectę inuiolabiles ſunt. Crura nanq; eius, uias eius ſignificant. unde & in Cãticis dicitur: Crura eius columnę marmoreæ, quę fundatę ſunt ſup baſes aureas. i. itinera eius pulchra ſup diuinitatis ſapientiã in rectitudine firmata. Quid igitur uitata crurum fractura fieri maluit?

*diſpenſatiue.

oſſa nõ fracta, quid ſignificent. Pſal. 118. Cant. 5.

Cur ſanguinem & aquam de latere ſuo fuderit. Caput XV.

SEd unus militum (inquit Euangeliſta) lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit ſanguis & aqua. Cur igitur hoc fieri maluit? Videlicet ut illam ſuper nos effunderet aquã cum ſanguine ſuo, quam dum commendaret, dixerat: Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt uidere regnum dei. Siquidem huius aquæ ſacramẽtum ab hoc miraculo ſumpſit exordium. Baptizatus ergo dominus in paſſione ſua, talem ad nos ſuæ ſalutiferæ mortis participationem iam mortuus emiſit. ¶ Nõ eſt nouum hoc aut mirum, quòd illum in paſſione ſua dicimus baptizatum, matre filiorum Zebedæi poſtulante ac dicente: Magiſter, dic ut ſedeãt hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam in regno tuo, reſpondens dixit: Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum, aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Qui cum reſpondiſſent, Poſſumus, Calicem, inquit, meum bibetis, & baptiſmo q̃ ego baptizor, baptizabimini &c. Nomine calicis ſiue baptiſmi, paſſionem uoluit deſignare martyrij, qua & ipſum & illos decebat conſummari. Vnde & alibi de paſſione ſua loquitur: Baptiſmo autem habeo baptizari, & quomodo coartor uſq; dum perficiatur? ¶ Græce autem baptiſmus, Latine ablutio dicitur. Quas ergo ſordes habebat domin⁹, ut baptiſmo paſſionis abluereturꝰ Nempe mortalitatem noſtram & paſſibilitatem, propter quam ſordidus & cõtemptibilis apparebat hominibus, ſicut & in Zacharia legimus: Ieſus autem indutus erat ſordidis ueſtibus. Dixit autem angelus his qui ſtabãt coram ſet Auferte ab eo ueſtimenta ſordida. Ieſus (inquit Hieronymus) indutus erat ſordidis ueſtibus: qui quum non feciſſet peccatum, pro nobis peccatũ factus ẽ, & ipſe infirmitates noſtras tulit. Et in Apoſtolo legimus: Chriſtus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictio. hic in uicesimoprimo Pſalmo loqtur: Longe à ſalute mea uerba delictorũ meorum. Et in ſexageſimo octauo: Deus, tu ſcis inſipientiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita. Quæ uniuerſa (inquit) appellantur ſordida ueſtimenta, & auferũtur ab eo, cum in morte ſua noſtra delet peccata. Cum igitur uidemus dominum Ieſum propter paſſionẽ mortis gloria & honore coronatum, & à noſtris quæ ipſe portauerat ablutum, recte illum accipimus ſuo baptiſmo in morte ſua baptizatum, atq; ut eundem ſuum ad nos trãsfunderet baptiſmum, ſanguinem & aquam de latere ſuo profudiſſe iam mortuum. Baptiſmum autem quo à Iohanne baptizatus eſt, non ad eandẽ pertinuiſſe uirtutẽ, aliàs iam dictum eſt.

Ioh. 19. Iohã. 3. Luc. 12. Baptiſmus paſſionis. Matt. 20. 16 Luc. 12. Ieſus baptizatus ẽ paſſione, qua mortalitatis ſordes abluit. zach. 3. 2. Cor. 5. Eſai. 53 Gal. 3. Heb. 2.

Cur nec ſolus ſanguis, nec ſola aqua de latere eius exiuit: uel cur aqua ſanguini ſociata ſit. Cap. XVI.

IDcirco nec ſolus ſanguis, nec ſola de latere ſaluatoris aqua manauit, qa diuinus ordo noſtræ ſalutis utrunque depoposcit. ſanguine nanque redimimur, aqua abluimur. Nec ad hoc redempti ſumus, ut tales nos ille poſſideret, quales eramus prius. Vnde & Apoſtolus: Non enim, inquit, uocauit nos deus in immũditiam, ſed in ſanctificationem in Chriſto Ieſu. Et in alio loco, cum priora commemoraſſet peccata, Et hæc, inquit, fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis &c. Vt ergo eſſet unde à peccatis lauaremur, aqua, quæ corporales tantum lauare poterat ſordes, ſanguini qui eſt pretium noſtrę redemptionis, ſociata eſt, & ex eius ſocietate uirtutem atq; autoritatem ſumpſit, ut ad abluendas inuiſibiles peccatorum ſordes, digna ſit ſancto cooperari ſpiritui. ¶ Societate, inquã, uiuifici ac pretioſi ſanguinis hoc accepit, ut comparetur uera ſimilitudine rubro mari, per quod ſaluatus populus tranſiuit, Pharaone ſubmerſo cum curribus & equitibus ſuis. Nam fugiẽtes Aegyptum huius ſeculi, mundatos in ueram repromiſſionis terram tranſmittit, diabolum q; perſequentem penitus abſorbet cum præteritis actibus & pompis ſuis. Igitur (ut ſupra dictum eſt) longe rationabilius fuit, ut lancea militis latus domini aperiretur, quàm ut eius crura frangerentur. ¶ Rationabilius, inquam, ac decentius tanto fuit ſalutis artifici, ualdeq; acceſſit ad pulchritudinem operis, ut illud ſibi mortuo de latere educeret, unde naſceretur eccleſia, qui dormienti Adæ coſtam eduxit, unde formaretur Eua. Hac enim ſimilitudine quid pulchrius, quid elegãtius, qd dulcius? Siquidem ille primus Adam obdormiuit, iſte ſecundus (ut dictum eſt) ſurrecturus obijt. illi dominus ſoporem immiſit, huic pater calicem paſſionis dedit.

Sãguine redẽpti, aqua ſumus abluti. 1. Theſſ 4. 1. Cor. 6. Baptiſmus p mare rubrũ præfiguratus. Exo. 14. Similitudo inter latus Chri & latꝰ Adæ dormientis. Gen. 2

¶ Egredimini ergo & uidete filię Sion regem Salomonẽ in diademate, quo coronauit eum mater ſua in die deſponſationis eius, & in die lætitiæ cordis illius. Egredimini, inquã, de tenebris illis, quæ ſuper terrã factæ ſunt ab hora ſexta uſq; in horam nonam, imò de illis quæ per

Cant. 3. Salomõ in diademate typꝰ Chri.

Matt.27. illas ſignificaræ ſunt,& nunc operiunt faciem cordis Iudæorꝝ. De his ergo tenebris exite &
1.Pet.2. uidete intenta contemplatione illum,qui uos uocauit in admirabile lumẽ ſuũ,regem magnũ,
regem pacificũ in diademate ſpineo,quod eſt charitatis & magnæ miſerationis ornamẽtum,
quo coronauit eum mater ſua ſynagoga in hac die deſpõſationis eius,qua(ut dictum eſt)na-
ſcituræ ſibi ſponſæ eccleſiæ in lętitia cordis ſui prima elementa produxit.

Cur hac die ſolennes fiant orationes pro ſtatu eccleſiæ. Cap. xvii.

Chr̃s hac die pro oĩb⁹ orauit.
Ioh.17.
Eſai.9.
Apo.8.

OMni quidem tempore pro ſtatu ſanctæ eccleſiæ fideliter orandum eſt: ſed hac die
præcipue ſolennes pro illa orationes ſecundum graduum uel dignitatum ordines
ac diuerſitates,à ſacerdote perorãdæ, rationabiliter inſtitutæ ſunt. ¶ Hac enim die
ſaluator noſter pro cunctis orauit,& commune pro oĩbus ſacrificium factus eſt,
de quibus & paſſioni appropinquans,imò iam ad aram crucis pene aſſiſtens,cũ pro
diſcipulis ſuis rogaret,dixit:Non pro his tantum rogo,ſed & pro his qui crediturí ſunt p uer
bum eorum in me,nempe hic ille erat magni conſilij angelus,de quo in Apocalypſi legimus:
Stetit angelus iuxta aram templi,habens thuribulum aureum in manu ſua.Hodie iuxta aram
templi(id eſt,in conſpectu eccleſiæ)aſſiſtens, aureum immaculati corporis thuribulũ in con
ſpectu dei,pendens in cruce ſuſtulit,& orationis incenſum dignum cum clamore ualido &
Heb.5. multis lachrymis(ut ait Apoſtolus)pro nobis adoleuit. Recte ergo & nos cum illo ſolennes
pro nobis & pro cunctis orationes offerimus,iuxta quod illic additum eſt:Et data ſunt ei in-
Apoc.8. cenſa multa &c.

Cur pro Iudæis genua non flectimus. Caput xviii.

Cur minus deuote pro Iudæis q̃ꝑ aliſs oram⁹
Roma.11.

VBi notãdum,qꝓ cum in ſingulis orationibus ad pronũtiationem diaconi genua fle-
ctamus,in ea tantũ quæ pro Iudæis dicitur,hoc nõ facimus:uidelicet,quia donec
plenitudo gentiũ ſubintroëat,cæcitas quę cõtingit in Iſraël,nullius orationis ma-
nu depelli uel expelli poteſt.Itaq; diuinis nec debere nec uelle aut poſſe contraire
iudicijs profitẽtes,uehementẽ pro illis nunc intendendã non eſſe orationẽ ſignificamus in eo
qꝓ genua nõ flectimus,& tamẽ oramus utcũqꝓ & pro his, quia futurꝝ eſt ut illos quoq; trahat
Iohã.12. ad ſe,qui idcirco in cruce exaltatus eſt,ut ad ſeipſum oĩa traheret.

Cur ab his qui crucẽ apportãt,cantaĩ,Populemeus,& aliæ antiphonæ: & ad ſin gulas reſpõdetur Græce ἅγιος ὁ θεός:& Latine,Sanct⁹ deus. Cap. xix.

Tres antiphonę tres linguas in titulo crucis deſignant.
Ioh.19.

TRes iſtæ antiphonæ,Populemeus,Quia eduxi te,Quid ultra debui,quæ apportã-
do crucem decantantur,ſenſibus parum aut nihil differentes, uerbis quoq; ac mo-
dulatione cõſimiles,triplicem ſignificant ſcripturã tituli,ſenſumq; eius cõſonant,q
ſuper caput domini Hebraice,Græce ac Latine deſcript⁹ eſt: Ieſus Nazarenus rex
Iudæorꝝ.Nã qa ibi ſcriptũ eſt,Ieſus Nazarenus,hic p ſingulas antiphonas in fine ſubĳcit,Sal-
uatori tuo,iuxta interpretationẽ eiuſdẽ nominis.Et quia uere eſt rex Iudęorꝝ,licet hoc illi ne-
gauerint,& titulũ quoq; mutare uoluerint,dicentes,Noli ſcribere rex Iudæorꝝ, ſed quia ipſe
dixit,Rex ſum Iudæorꝝ:hoc in eiſdẽ antiphonis aſtruit ab effectis,uerꝝ & antiquũ exponen-
Exo.12. Deut.1. do regis officiũ,uidelicet qꝓ eduxerit eos de terra Aegypti,qꝓ deduxerit p deſertũ XL.annis,
qꝓ mãna cibauerit,qꝓ in terrã ſatis bonã introduxerit.¶ Et qa cauſa hæc,Ieſus Nazarenus rex
Cur portãtib⁹ Græce & latine reſpondeĩ,& nõ Hebraice. Iudæorꝝ,tripliciter(ut dictũ eſt)ſcripta eſt.i.Hebraice,Grę ce & Latine, ad ſingulas antipho
nas quibus in fine ſubĳcit,Saluatori tuo,q̃d eſt in illo titulo Ieſus,Græce & Latine reſponde
tur,ἅγιος ὁ θεός ἅγιος ὁ θεός,Sanctus ſanctus,quod eſt in eodẽ titulo,Nazarenus.Hebraice uero non reſpõ-
detur,uidelicet quia gens illa regem ſuũ adhuc negat,titulũq; illũ auerſo corde maledicit &
deteſtatur.Supradictas ergo cantando antiphonas,illò deferĩ crux,quò ſibi Græce & Latine
fideliter reſpõdetur,qa uidelicet crucifixus dñs,à negãtibus Iudæis ſeſe promouens,ad con
feſſionẽ gentiũ proficiſcitur,appropinquantibus apoſtolis & cantantibus.i.totis uiribus op-
1.Cor.1. probrium crucis quam non erubeſcunt,prædicantibus,& interdum multa paſſis grauiq; per
2.Cor.1. ſecutionum pondere feſſis:quod & pulchre ſignificatur per hoc,qꝓ eiuſdem crucis portito-
res nunc eunt,nunc tanquam laſſi ſubſiſtunt.

Quid ſignificet qꝓ crux hactenus operta,nunc diſcooperitur. Cap. xx.

VElamen quo hactenus tegebaĩ eadem crux,q̃dq; aufertur, dicendo,Ecce lignum
crucis,uelamen illud ſignificat,ſub quo ſeſe dñs à Iudæis abſcondit,quodq; cordi
8.Cor.3. eorꝝ oppanſum eſt,nobis aũt reuelatur,qa(ut ait Apoſtolus) in Chriſto aufertur.
Nobis eñ ſeipſum oſtẽdit in prophetis,ſenſumq; aperit ut intelligamus prophe-
Exo.34. tas,non ſicut Moyſes ponebat uelamen ſuper faciem ſuam,dum non poſſent filij Iſraël inten-
dere in faciem eius:ſed faciem nobis reuelat,ut gloriam eius ſpeculãtes,in eandem imaginem
transformemur à claritate legis in claritatem euangelij tanquam à domini ſpiritu.Hæc reue-
Mat.27. latio primum per illud ſignificata eſt, quòd eo tradente ſpiritum, uelum templi ſciſſum eſt à
ſummo uſq; deorſum.Ex tunc enim omnia legis ſacramenta patuerunt,atque ad gẽtilium fi-
Superlimi- dem arcana Iudæorũ tranſierunt,In euangelio quoq; ſecundum Hebrę os,ſuperliminare tem

pli

pli infinitæ magnitudinis, inquit Hieronymus, fractum esse atq; diuisum legimus. Præterea Iosephus refert uirtutes angelicas, præsules quondam tẽpli, tunc pariter conclamasse: Transeamus ex his sedibus. Sed & in hoc quòd terra mota est, & petræ scissę sunt, & monumẽta aperta sunt, iuxta literam quidem magnitudo signorum est, q̃ crucifixum dominũ cœlum & terra & omnia contremiscant: sed mystice tremorem significat credentium, quòd pristinis errorum uitijs derelictis & emollita cordis duritia, q̃ prius erant similes tumulis mortuorũ, postea cognouerint creatorem. Vnde & in Psalmo: Cõmouisti domine terram & conturbasti eam. Item: Commota est & contremuit terra.

nare quoq; fractũ est. Iosephꝰ de bello Iudaico li. 7. c. 12. Matt. 27 terræmotꝰ in morte domini. Psal. 59. 17.

Item de cruce. Caput XXI.

HAec ergo crucis adorandæ reuelatio, sicut & illa ueli templi scissio, nobis illud mystice significat, q̃ credẽtibus in crucifixum clausa prius scripturarum mysteria patefiant. Nam per creditam Christi passionem uel crucem, nunc intelligimus sacramenta legis & arcana prophetarum. Verbi gratia: Cur Pharao uel Aegyptus, quæ decẽ plagis uerberata non cessit, solo sanguine agni uicta, filios Israel dimisit: & quis ille sit in prophetis, cuius factus est principatus super humerũ eius: quis'ue sicut ouis ad occisionẽ ductus sit, & sicut agnus coram tondente se obmutuerit, & non aperuerit os suum. Hæc & cętera clausa prius, nunc crucem Christi suscipientibus aperta sunt. ¶ Sicq; factũ est ut bibere iam possimus de aquis Mara, quas (sicut in Exodo legimus) non poterat bibere populus, donec clamante Moyse ad dominum, ostẽdit ei dominus lignum. quod cum misisset in aquas, in dulcedinem uersæ sunt. Aquæ enim Mara legem significãt, quæ nõ paruam in se amaritudinem habet, dum dicit: Oculum pro oculo, dentem pro dente, & similia. Dulcescit autem per lignũ, dum proposito dominicæ passionis exẽplo, ei qui te p̃cusserit in maxillam, præbes & aliã. &c. ¶ Adoramus igitur in cruce domini nostri Iesu Christi opportunã (ut ait Paulus) gloriam, salutem acquisitam, reducẽ uitam, saluationem perfectam, liberationem perpetuam. Adoramꝰ crucem, fidei præfidium, spei firmamentum, charitatis solium, misericordiæ titulum, pietatis argumẽtum, gratiæ uehiculum, pacis uexillum. Adoramus crucem, quæ superbiam excidit, inuidiam obtriuit, culpam correxit, pœnam destruxit. Crux Christi, ianua cœli, clauis paradisi, diaboli deiectio, hominis erectio, captiuitatis nostræ solatium, libertatis pretium. Crux expectatio patriarcharum, promissio prophetarum, triumphus regũ, dignitas sacerdotũ. Crux tyrannos increpat, potentes inclinat, afflictos subleuat, pauperes honestat. Crux tenebrarum excidium, lucis infusorium, mortis effugium, uitæ nauigium, salutis imperium. Quicqd deo proficimus, quicquid acquirimus, quicquid speramus, adorandæ crucis est fructus. Per crucem Christus ad se traxit omnia. Regnum patris, sceptrum filij, sigillũ spiritussancti, totius est testimonium trinitatis.

Mysteria p passionem Chri reuelata. Exod. 12. Esai. 9. 55. Bibere de aqs Mara p lignũ crucis. Exo. 15. Leu. 24. Deut. 19 Matt. 5. Pulcherria sanctę crucis p̃conia. Iohã. 12.

Cur pridie dominicum corpus in hodiernum diem reconditum sit. Cap. XXII.

CAusa poscere uidetur, ut hac die dominicũ corpus conficientes, & inde usq; ad sabbathum recõdentes, toto eodem sabbatho iugi silentio consopiti, usq; in primã sabbathi ab omni diurno psallentio cũctoq; sacri altaris ministerio uacaremus. Sic em̃ rei propius accedere putaremur, pro eo q̃ hac die dñs noster immolatus, sabbatho quieuit in sepulchro, totãq; sequentem noctẽ discipuli eius in tristitia transegerũt, donec diluculo redeuntibus à monumẽto mulieribus, quę q̃ audierãt & uiderãt referentibus, paulatim respirare & in gaudiũ reuiuiscere cœperũt. Verius itaq; triduanã domini mortẽ obseruare uideremur, & illã de ueteri historia similitudinẽ rectius tenere, qua dictũ ẽ de mãna, q̃d filijs Israël in figurã dñici corporis datũ est: Die sexta colligãt q̃d inferãt, fitq; duplum q̃ p singulos dies colligere solebãt, qa die septima nõ inueniet. ¶ Nunc aũt ecõtra die septima apud nos inuenit, quia post meridiẽ corpus dñi soleniter in uoce exultationis & laudis cõficimus. Hac uero die sexta quodãmodo nõ inuenit, quia nõ cõficitur, sed pridie (i. feria quinta) illatum & reconditũ est, quod hodie sumamus. Cur ita fiat, quia ratione nõ uacat, uigilãter intuẽdum est. ¶ Dñs noster nõ tunc solũ uel tunc primum immolatus est, quãdo à Iudæis in cruce suspẽsus est, sed & pridie q̃ pateretur, quãdo accipiens panẽ & calicem benedixit & dedit discipulis suis, dicens: Hoc est corpus meũ. Hic est calix sanguinis mei: suis manibus immolatus ẽ, suis ipse manibus nobis, ut iugiter immoleꝰ, agnus cõmendatus est. Ab illa immolatione prima sabbathi, tertia dies: ab ista uero, sabbathũ ipsum tertia nihilominus dies est. Cõstat aũt q̃ (ut superius dictũ est) noctẽ siue uesperã sabbathi ab illo silentio uel tristitia, quã exigebat requies sepulchri, causa illa uehemens abstrahit, quòd in parte eiusdem noctis dominus resurgens, totã illam incomparabilis gaudij iubare sol uerus illustrauit. ¶ Triduum ergo dominicæ mortis, quod perfici nequit eo respectu quo ipse à Iudæis est trucidatus, pulchre & rationabiliter ad hunc respectum trãsponitur, q̃ ipse suis manibus est immolatus. Cuius rei uel maximũ illud est indiciũ, q̃ tribus his noctibus minutas extinctis luminaribus canimus uigilias, ad similitudinem tenebrarũ, quæ patiente domino super terrã factæ sunt, significãdo (ut supradictũ est) cæci-

Exo. 16. Cur sabbatho cõficit corpꝰ Chri & nõ in parasceue. chrs bis immolatꝰ, primo suis manibus i cœna, deiñ ab inimicis in cruce. Rñsio ad quæsitũ.

Roma.11. cæcitatem,quę ex tunc accidit in Iſrael. Sicꝙ fit ut ſacrificium nouum,quod mortem domini pridie per manus ipſius præceſſerat,reſurrectioni eius nihilominus pridie,q̃d eſt in ſacro ſancta ſabbati ueſpera,ſolenniter occurrat. Itaque quomodo hac die,quæ eſt feria ſexta,qua Chriſtus hoſtia ſalutaris à ſuis trucidatur inimicis,recte à nobis quaſi ſepultũ eſt ſacrificiũ de

Exod.16. cus,& cœleſte illud manna,quia hodie nõ inuenitur, feria quinta parauimus & intulimus q̃d hac die ſumamus,fuitꝙ duplum q̃ per ſingulos dies colligere conſueuimus.

De eo quòd duo preſbyteri corpus dominicum de loco,quo pridie reconditum fuerat,deferãt: & ꝙ dicitur ſuper illud oratio dominica tantũ. Caput XXIII.

Qualis miſſa in paraſceue. TAndem ſalutata cruce,duo preſbyteri deferũt ad altare corpus dominicum,quod pridie reconditum eſt,& aſſiſtens ſacerdos prẽmiſſa oratione ſic incipit:Oremus, præceptis ſalutaribus moniti. Conſtat locum hunc eſſe in canone,ubi eleuato calice cum corpore domini,dicitur:Per oñia ſecula ſeculorum.& ſequente dominica oratione,rurſus operitur calix:per quod nobis illud ex paſſione dñi repræſentatur,ꝙ depoſitum corpus eius de cruce,ſepultum eſt. Sed de hoc in ſecundo huius opuſculi libello iam dictum eſt,quo & cætera quæ ſecundum ordinem dominicę paſſionis in canone dicenda erãt, annotata ſunt. ¶ Nunc illud dicendum eſt,duos preſbyteros qui corpus domini ad altare de

Iohã.19. ferũt,ſignificare Ioſeph iuſtum ab Arimathia & Nicodemum, qui petitum & cõceſſum ſibi à

Quõ ſanguis Chri clamat de terra. Pilato corpus Ieſu,detulerunt ad ſepeliendũ. ¶ Nos autẽ cum ſilentio cõmunicamus: ſed ſanguis ille quem ſumimus,ad deũ de ore noſtro clamat,ſicut ſcriptũ eſt: Ecce uox ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Nos enim(id eſt,eccleſia)terra illa ſumus,quę aperit os ſuum & ſanguinẽ Abel(id eſt,Chriſti)bibit fideliter,quem Cain(id eſt,populus Iudaicꝰ)effudit crudeliter. At ille maledictus eſt ſup terrã eandẽ,uagusꝙ & profugus eſt ſup eã,ſicut ſcriptum eſt in pſalmo:Diſpge illos in uirtute tua. Maledictus inquam illa maledictione,quã ſibi poſteriſꝙ ſuis ultro arrogauit,dicẽdo: sãguis eius ſuper nos & ſuper filios noſtros.

Incipit de ſabbato ſancto. Caput XXIIII.

Nox uictorioſa. SAbbato poſt profundam triſtitiæ noctẽ dieſcit nobis poſt meridiem in ſummam lętitiæ claritatem,imminentemꝙ ueſperam noctis eius,qua uerus ſol Chriſtus ab inferis uictor aſcendit. Omnis anima Chriſtiana uigilanter attendens & præexultãs, plaudit ſibimet & dicit: Et nox ut dies illuminabitur,& nox illuminatio in delicijs meis. Qua-

Pſal.138. propter quotquot ſacerdotalis aut leuitici ſumus ordinis,iure pro tãti regis uictoria tuba in-

Pſal.80 tonamus ſalutari,iuxta illud Pſalmiſtæ:Buccinate in neomenia tuba,in inſigni die ſolẽnitatis

Præconiũ ſabbati ſancti. ueſtræ. ¶ Quis eñ dies nocte hac inſignior? quæ ſolennitas hac uictoria præſtãtior? quæ alia noſtra eſt neomenia,niſi illa quę hac nocte in Chro per baptiſmũ renaſcitur noua eccleſia? Iure ergo nũc angelica tuba cœlorum exultat,tuba ſalutari inſonat: gaudet tellus,mater eccleſia lætatur,& omnis aula diuini nominis magnis reſultat populorum uocibus.

Cur hoc ſabbatum uocetur ſanctum. Caput XXV.

SAbbatum hoc pro magnitudine rei cõmune nomen exceſſit, quod eſt uigilia, ſcilicet attenta expectatio uel præparatio cuiuſlibet magnæ & cum deuotione ſuſcipiẽdę feſtiuitatis. Dicitur aũt ſabbatũ ſanctũ,tum propter alia plura, tũ maxime propter hoc ꝙ ad ſuſcipiendã tantam luminis claritatem,noua eccleſia ſacro baptiſmi fonte ſanctifica. ¶ Hac eñ die ſolenne eſt,iuxta uerã & euãgelicam patrũ traditionẽ,fontes benedici,& præparata p fidẽ tam corpoꝝ q̃ animaꝝ credentiũ uaſa,regeneratione noua ſanctificari. Prę-

Benedictio fontis. parant animæ,quæ mortuæ fuerant,uitæ uictrici(morte uicta)de bello reuertenti,ut in magna regis Chri curia nullus ſit uernaculus aut ſeruus emptitius,q nõ ad ingreſſum triũphantis dñi,gręco uel caſtitatis auro ueſtiatur. Sed de hoc in ſequentibus ſuo loco dicemus.

Oſee.13. 1.Cor.15.

Quot uel quibus ex cauſis prẽfulgeat paſchalis ſolennitas. Caput XXVI.

Tres cauſę huius ſolẽnitatis. NVnc antequã de ordine uel ratione officij differamus, dicendum eſt,quot uel quibus ex cauſis paſchæ ſolennitas tam illuſtris tamꝙ celebris habeatur. ¶ Multi eñ ſolum hoc in illa reſpiciũt,ꝙ in prima ſabbati reſurrexit dñs: unde & dies dominicæ reſurrectionis appellatur. Magna plane ſolennitatis & lætitię cordis noſtri ma-

Prima,reſurrectiõis ſpes. teria: quia dum illo reſurgente reſurrectionẽ mortuoꝝ eſſe credimus,nos quoq; reſurrecturos eſſe ſperantes,iure gaudemus. ¶ Veꝝ in huius contemplatione ſolẽnitatis nunq̃ illud gaudium memoriæ noſtræ debet præterire oculum,de noſtraꝝ redemptione animaꝝ,quod(ut ſuperius dictum eſt)in hanc diẽ dilatum eſt à feria ſexta,qua per crucẽ & ſanguinem ſuũ ſalMatt.28. 1.Cor.5. Scda,aĩarũ redẽptio p uerum paſcha. uator nr̃ illã operatus eſt. Hęc ſunt eñ feſta paſchalia,in q̃bus uerus ille agnus occidit,eiusꝙ ſanguine poſtes conſecrantur. Paſcha quippe noſtrum immolatus eſt Chriſtus,qui mortem noſtrã moriendo deſtruxit,& uitã reſurgẽdo reparauit. Duæ ſunt iſtę paſchalis magnę & an-

Exo.12. 1Cor.15 numerabiles cauſę feſtiuitatis: redemptio animaꝝ,quæ die paraſceues morte Chriſti parta eſt & reſurrectio corporꝝ,quæ prima ſabbati Chriſto reſurgente data atꝙ confirmata eſt. ¶ Ad

Tertia, baptiſmi ſolẽnitas. diſ his tertia,neceſſaria baptiſmatis ſolennitas,omnem nobis illaꝝ conferens utilitatẽ uel fructum,

ctum:quæ pro eo quòd ab illis exordium totumq; ſuæ rationis ſumpſit ſacramẽtum,recte in eiſdem paſchalibus gaudijs addita eſt. Tribus igitur ex cauſis nox hæc ut dies illuminata refulſit in delicijs noſtris. ¶ O uere feſta dies,uere beata nox,nobilitas anni,menſis decus,arma dieꝝ,ſplẽdor horaꝝ,nox in qua deſertus infernus,apertus eſt paradiſus. Nox iſta,mortis exi tus,uitæ reditus eſt. Lux gratiæ,ſplendor gloriæ,ſuauitatis poculum,fluuius delitiaꝝ,inundatio pacis,acquiſitio fortitudinis,laus cõſilij diuini. Hac nocte ceſſauit exactor,quieuit tributum,captiui redditi ſunt,laſſi reſpirauerũt,cõfracta eſt uirga perſequentiũ,computruit iugũ dominantiũ. Pulchritudine noctis huius paradiſus refloruit,cœlũ purpuratũ eſt,angeli candidati,homines exhilarati ſunt ¶ Nox iſta paſcha dicitur. Paſcha aũt hebraice,latine dicitur tranſitus. Quis ergo tranſiuit:unde & quò trãſiuit:Chriſtus dominus tranſiuit de hoc mundo ad patrẽ,de morte ad uitã,de ignobilitate ad gloriam,de ſeruitio ad regnũ,de cõtumelijs ad honorem,de fluctibus ſeculi ad portũ cœli,de medio latronũ ad patris conſeſſum. ¶ Trãſiuimus & nos. Paſcha enim noſtrũ Chriſtus eſt,tranſitus noſter immolatus Chriſtus eſt. Quò ergo tranſiuimus:Quàm ex longinquo:Tranſiuimus à duplici perditione ad duplicem corporis & animę ſalutem:de diabolo ad deum,de hoſte ad patrem,de tyranno,qui nec deus eſt nec homo,ad regem noſtrum,qui deus eſt & homo. Tranſiuimus,inquam,de tenebris ad lucem,de fatigatione ad requiem,de planctu ad canticum,de nuditate ad tegumẽtum,de paupertate ad opulentiam,de reatu ad gratiam,de pœna ad gloriam.

Pſal.36.

Præconiũ iſti⁹ noctis

Paſcha. Ioha.13.

Tranſitus noſter.

Cur Paſcha non celebretur ante plenilunium, quod primum occurrit poſt uernum æquinoctium. Caput XXVII.

TAm iucundam ſolennitatem,tam mirã ueri luminis claritatem,tam ſplendidã gratiæ celſitudinẽ omnis ſexus agnoſcere,omnis ętas in mente habere,omnis debet conditio ſuſcipere. Neſcire enim,calamitatis:non habere,captiuitatis:nõ indigere,damnationis. Siquidem paganus quia neſcit,miſer eſt:quia non habet Iudæus,captiuus eſt:quia non diligit hæreticus,damnatus eſt. Vt ergo tantum hoc bonum maiorum ſapientiam delectet,minoꝝ infantiam lętificet,mediocriũ profectus ędificet,diuina ſuffragat autoritas,elementoꝝ concurrit natura,eccleſiaſtica ſimul nitit induſtria. ¶ Diuinę nanq; autoritatis eſt,& ex antiqua lege Moyſi traditũ,ut non celebretur ante primi menſis pleniluniũ,uidelicet ubi primum plena luna poſt uernale occurrit æquinoctium. Valde hoc delectat ingenia ſapientiũ:quia magnũ & perpulchrũ in ſe cõtinet myſterium. Luna quippe quæ propriũ non habet,ſed à ſole mutuatur lumen,ſanctam ſignificat eccleſiam,quæ non habet à ſemetipſa,ſed à uero ſole Chriſto interni luminis accipit gratiam. Aequinoctium uero,q̃ tranſacto,iam dies noctem ſupgreditur,noctisq; horas decerpens,illi minuit & ſibi adijcit,illud ſignificat,q; poſt ignorãtiæ noctẽ dies ſcientiæ dei lõga cœpit ſerenitate produci,& multitudinem ignorantiũ ſtudium & labor imminuit ueritatẽ dei cognoſcentiũ. Dum ergo paſchalis agn⁹ immolatur,& populus dei ſubmerſo Pharaone cum exercitu ſuo,de ſeruitute liberatur,pleniluniũ eſt,& nox uincẽte die ſuperatur,quia dum agnus dei Chriſtus patitur,plenitudo gr̃ę ſanctam illuſtrat eccleſiã,ut tanq̃ luna reuelata facie ueri ſolis gloriam contẽpletur,& iã idonea iamq; placens,in thalamos eius ire meditetur. Sicq; dies noctem ſuperat,quemadmodum ſcriptum eſt:quia ubi abundauit peccatum,ſuperabundauit gratia.

Rõ paſchalis cognitu iucunda & utilis.

Exo.12. Myſteriũ paſchæ in plenilunio.

Exo.14.

Rom.5.

¶ Elementa quoq; nos in hoc lætificant,noſtriq; ſenſus lactãt infantiã,q; poſt hyemis aſperitatẽ mollis aër uernas ſpirat blanditias,telluſq; dudum ſterili frigore decrepita,uiridi iuuenescit herba,floresq; ac ſegetes rediuiuo fructu uernãt,& uolucres cœli,gelu triſti terſo,dulce iubilãt. Nã inter gaudia,quæ celebramus dum hæc aſpicimus,ex ipſis uiſibilibus ſimilitudine congrua cõmoneri debemus,qualiter in inuiſibilibus per Chriſti reſurrectionẽ profecerimus:ſcilicet qa pulſo pfidiæ gelu uitioꝝq; imbribus,fidei uirtutũq; pulchritudine refloruit mũdus. unde & in Cãticis dicit:iam em̃ hyems trãſiit,imber abijt & receſſit,flores apparuerunt,uineæ florẽtes odorẽ dederũt,& uox turturis audita eſt in terra noſtra. Temporis ergo ſiue elementoꝝ conſiderata qualitas,nõnihil gaudia piæ cõtemplationis amplificat.

Ver poſt hyemẽ nos lętificat etiam myſtice.

Cant.2.

¶ Quantũ aũtẽ ad cognoſcendam ſolennitatis eiuſdẽ gratiam,carnales quoq; eccleſiaſtica iuuit induſtria. Nam quia nequeũt ad ſpiritualia uidenda mẽtis oculos aperire,niſi cauſarum corporaliter accidentiũ ui maiore excitẽtur,quæſitæ ſunt cauſæ quarũ impulſu uehementer excitãdi percellerẽtur. Ieiunium quippe quadrageſimale(quod pro decimis dieꝝ offerri deo alibi iam dictũ eſt)ſic diſpoſitum,ſicq; præfixum eſt,ut non ante hanc ſacratiſſimã noctẽ ullo modo terminetur,ac deinde quinquaginta dieꝝ numerus continue ſequat̃,in quibus oĩa ieiunia relaxantur. Itaq; dum per abſtinentiam corpus atteritur,nec aliũ de laxatio,niſi ab hac paſchali nocte ſperat̃,uel ſic eadẽ beata nox à carnalibus quoq; ambitur,& cum expectatione ſuſcipit̃,& anteq̃ ueniat:ſic oẽs dies quadrageſimæ qui interſunt,tanq̃ diurna deſiderati uiatoris itinera,pene q̃tidie diligenter computantur. Omnibus ergo(ut dictum eſt)dulcis eſt hæc ſacra ſolennitas,oĩbus chara,cunctis deſiderabilis eſt,ſicut lux ambulantibus in tenebris,

Gaudiũ paſchę ex prędicti ieiunio q̃dragеſimæ.

bris,ſicut ſitiẽtibus fons aquæ de petra ſalientis,ſicut pegrinantibus tabernaculũ q̃d deus fixit.Sed iã nunc ipſum attingamus officiũ, quo tandẽ læta laxemus ora poſt triſte ſilentium.

De cereo. Caput XXVIII.

Cere⁹ à Zozimo papa iſtitut⁹.

PRoprium quoddã huius tantæ ſolennitatis decus eſt, cereus à Zozimo Romanæ eccleſiæ põtifice tricesimonono per eccleſias benedici inſtitutus, à cuius dulciſona benedictione præconia ſanctæ reſurrectionis Chriſti inchoantur. Significat uero eundem dominũ noſtrum reſurgentẽ,ſuoꝝ triſtitiam diſcipulorum,imò mundũ uniuerſum lætitię cõpetentis claritate ſerenantem.Hoc uere congruit, & uis ipſa ſignificationis expoſcit,ut ſicut præteritis noctibus extincta luminaria faciem eccleſię contriſtauerũt,ſic eandem nocte hac cereus illuminatus iugi flãmæ tripudiantis iubare lætificet.

Quid cereus ſignificet. Caput XXIX.

Cere⁹ Chri typũ gerit. Matt.23.

SVpra dictum eſt, per cãdelas quæ extinctę ſunt,mortes ſignificari prophetarum & iuſtorum,qui à ſanguine Abel iuſti uſq; ad Chriſtum occiſi ſunt,ipſamq; candelam quę ad euangelium non maior cæteris extinguitur,ipſum dominum ſignificare,qui euangelizans occiditur,unus ex prophetis reputatus.Conſtat aũt,quia qui contemptus et humilis occiſus eſt, hunc deus ſuſcitauit,ac principem & ſaluatorem exaltauit,ad dandã pœnitentiam in remiſſionem peccatorum.Bene ergo ſignificationis ordo procedit,dum claram reſurgentis magnitudinem præclari ſignificat magnitudo cerei.¶Eo uel maxime cereus ad Chriſti ſimilitudinem accedit,q; paruula quæ ſubſtantiam cerę apes mater educit,abſq; concubitu concipit & parit.Cui recte comparatur uirgo Maria dei genitrix,quę inuiolata nobis deum in carne,quaſi mel in cera,protulit.Cum ergo recte humanitatis Chriſti ſimilitudinem gerat,annus illi ab incarnatione eiuſdem domini Chriſti conſequenter inſcribitur.Et qa crucifixus eſt,crucis quoq; figura congrue nihilominus inſculpitur. Amplius autem id quod dictum eſt eiuſdẽ cerei benedictio confirmat.¶Primo,cum in prefatione benedicens rogat, Vt qui me,non meis meritis,intra leuitaꝝ numerum dignatus eſt congregare,luminis ſui gratiam infundendo,cerei huius laudẽ implere præcipiat.Laus enim cerei nullo modo nominanda eſſet,niſi Chriſtum filium,qui cum patre & ſpũſancto deus unus & ſolus laudandus eſt,ſignificaret:præſertim cum laus eadem cerei, noctis huius iucundum ac prędulce preconium ſit,& reſurgentis gratiã atq; uictoriã,uetera cũ nouis conferẽs,tanq̃ tuba clariſſima perſonet.

Similitudo cerei alia ad Chrm.

Laus cerei propter Chrm.

¶Sed iam colũnę huius(inquit)preconia nouimus,quam in honorem dñi rutilãs ignis accendit.Qui licet diuiſus in partes,mutuati tamen luminis detrimenta non nouit.Ex his quoq; duob⁹ uerſiculis magis ac magis ſæpe dicta cerei ſignificatio colluceſcit. Quod em̃ ait,Columnæ huius præconia nouimus,aperte nobis innuit,q; illud idem per hanc pretioſam lampadẽ intelligere debeamus,quod per illam præfigurabatur columnam,quæ caſtra filiorũ Iſraël de Aegypto exeuntium per mare rubrum pręcedebat. ¶Significabat autem illa colũna nubis,bene notam nobis nubem humanitatis Chriſti,in qua proprie thronũ ſuũ poſuit ſapiẽtia dei,ſicut ipſa dicit:Thronus meus in colũna nubis.Siquidem nũc illa colũna nubis populum ſuũ à diaboli ſeruitute liberatum,& rubrũ mare baptiſmi tranſeuntẽ præcedit dux itineris,ut inducat in uerã terrã repromiſſionis,terrã uiuentiũ,quã(ſicut Moyſes ait)dñs deus noſter die ac nocte intuet,nunc cœleſtibus doctrinis cõpluens,ut uere colũna nubis:nunc igne ſui ſpũs accẽdens,ut uere columna ignis. Iam ergo ueræ columnæ huius myſteria nouimus.

Exo.13.14. Myſterium columnæ. Eccl.24. Deut.11.

Natura ignis.

¶Quod autem adiecit de natura ignis dicens,Qui licet diuiſus in partes,mutuati tamẽ luminis detrimenta nõ nouit:multa nanq; luminaria de uno uidemus accẽdi,nec illud unũ propterea ſibimet lumen diminuit,nihilominus ad idem argumentũ proficit. Nunquid em̃ rem talem tali in loco,præſertim omnibus notã,non propter aliud q̃ propter ſemetipſam docere nos uoluit?Siquidem ineptum fuiſſet hoc abſq; myſterio tantis inſerere laudibus.¶Dum ergo columnam ceream rutilans ignis accẽdit,ſic de ſua naturali copia laudatus,per hoc aliud perpulchrum piumq; ſpectaculum noſtrarum mentium oculis ingeritur. Deniq; illud innuitur,quòd extinctam in ſepulchro iacentem humanitatis Chriſti ſubſtãtiam de ſupernis aſpirans ignea diuinitatis potentia rurſus animauit,& ſicut uere rutilans ignis gloria beatæ reſurrectionis hac nocte in perpetuum nobis gaudium feliciter illuxit.

Myſterium cerei accẽſi.

Cereoli à cereo accẽſi. Iohã.20. Luc.13.

¶Item eodẽ igne cõſecrati cerei,cũcti qui in eccleſia ſunt illuminari debẽt cereoli. Quod cum fit,opportune nobis illud in mentẽ ſubuenit,q; dñs noſter ea die qua reſurrexit, cum eſſet ſero,ſtans in medio diſcipuloꝝ ſuoꝝ,manuſq; & latus oſtendens eis,inſufflauit & dixit eis: Accipite ſpm̃ ſanctũ.Illic em̃ cœpit ille hominibus dari ignis, quẽ per hunc uiſibilẽ ignẽ conſtat ſignificari,quẽ uenit ipſe mittere in terrã & uoluit uehementer accendi.

Cur diaconus cereum benedicat. Caput XXX.

HIc ipſa rei nouitas admonet ut quæratur, cur tantæ materiæ,tantæ dignitatis benedictionẽ ſuper cereum pronuntiet diaconus,præſente ſacerdote uel etiam põtifice, ſacriſq; indutum ueſtibus,cauſa manifeſta ſeſe offert quęrentibus. Conſtat em̃ quia bonũ

bonum ſanctæ reſurrectionis Chriſti nuntium per minorem ſexum (.i. per mulieres) ſanctis apoſtolis flentibus & lugentibus euãgelizatum eſt. ¶ Hoc aũt tam rationabili diuinitatis diſpoſitione actum eſt, ut inter illa quæ ſignificatiue fiunt in eccleſia, memoriale ſuum oĩno iure habere debeat. Nã quia mulier à diabolo miſſa uiro mortẽ obtulit, pulchre ſexus idẽ à redi uiuo Chriſto miſſus, uirili ſexui uitã euãgelizauit. Recte itaq; gradus inferioris miniſter tam dulci, tam pulchra, tamq; melliflua cerei benedictione, tantæ ſolennitatis nr̃æ gaudiũ inchoat: qa per inferiorẽ ſexũ, tam iucundũ tamq; piũ dominicæ reſurrectionis miraculũ, uiris non quibuſlibet, ſed ipſis apoſtolis annuntiatũ eſt.

Luc. 24. Cur p̃ mulieres annũtiata ẽ reſurrectio apoſtolis.

Cur ad benedicendum, cereũ quoq; portat incẽſum. Caput XXXI.

CVmq; diaconus cũ cæteris ſubminiſtris ad benedicendũ accedit, fruſtula q̃q; portant incenſi, ut cruciculæ (quæ cereo inſculpta eſt) offerendo infigat. Et hoc q̃q; ad cauſam prædictã reſpicit. Illæ nanq; mulieres quæ mortuũ quærebant dñm, & uiuum uidere meruerunt, aromata ferebant, ſicut euãgeliſta refert: Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome emerũt aromata, ut uenientes ungerent Ieſum.

Marc. 16.

Cur dicatur uel ſit ſacrificium ueſpertinum. Caput XXXII.

OFferens igit incenſum dicit: In huius igit noctis gr̃a ſuſcipe ſancte pater incenſi huius ſacrificiũ ueſpertinũ. Veſpertinũ eſſe ſacrificiũ, totũ' q; ad ueſperã ſabbathi, quæ luceſcit in prima ſabbathi, diei præſentis pertinere officiũ clar̃ eſt. ¶ Cur autẽ hæc ſacroſancta ſolẽnitas utrũq; ſcilicet matutinũ & ueſpertinũ, habeat ſacrificiũ, ſupra dictis ex cauſis colligi poteſt. Supra nanq; dictũ eſt, duabus ex cauſis præſentẽ ſplendere ſolennitatẽ, ſcilicet ex redemptione animar̃, quæ die paraſceues morte Chr̃i parata eſt, & ex reſurrectione mortuor̃, quæ illo reſurgente prima ſabbathi cõfirmata eſt. Conſtat aũt, q̃ idem reſurrectionis noſtræ autor, imminente ueſpa, caput inclinans tradidit ſpũm: & hora qua primus Adã requiſitus, clamante dño & dicente: Vbi es Adam, inobediẽs deprehẽſus eſt, eadem hic ſecundus Adã conſummata paſſione ſua, clamans & dicens: In manus tuas cõmendo ſpiritũ meum, obediens inuentus eſt. Oblaturi igitur ſacrificium matutinum, pro eo q̃ hic Lucifer matutinus, reſurrectionis primogenitus, diem nobis ẽternitatis reſurgẽdo aperuit. Sacrificiũ quoq; ueſpertinũ primũ offerimus pro eo, q̃ (ut dictum eſt) imminente ueſpera, ſpiritum tradẽs, eandem ueſperam ſua morte fecit memorabilem, ſed eius celebritas dilata (ut dictum eſt) & competenter in hanc tranſpoſita eſt.

Vtrunq; ſacrificiũ die iſto celebraf.

Iohã. 19.

Gen. 3.

Luc. 23.

De baptiſmo. Caput XXXIII.

AEqua uictoriæ lex eſt inter homines, ut q̃cunq; ante bellũ fuerãt uicti, poſt bellum cedant in ius dominationẽ q̃ uictoris, mittanq; legati in uniuerſam uicti poteſtatẽ, qui uictũ eſſe priorẽ tyrãnum annuntient, titulosq; uictoris recipiendos oſtẽdant, & eius iura prædicẽt. Vnde & ipſe dñs, qui ad debellandũ humani generis inimicũ uenerat, dicit in euangelio: Cũ fortis armatus cuſtodit atriũ ſuũ, in pace ſunt omnia quę poſſidet: ſi aũt fortior illo ſuperueniens uicerit eũ, uniuerſa arma eius auferet in quibus cõfidebat, & ſpolia eius diſtribuet. ¶ Hac nocte aduerſus illũ fortem armatũ, ſcilicet diabolũ, fortior ſuperueniẽs filius dei, crucisq; uexillũ eius bellator inferẽs, ipſum cepit, alligauit, arma eius abſtulit, & ſpolia paradiſo reddidit. Ille tã fortis, q uniuerſam terram cõculcauit, hamo crucis captus eſt: quia dum fragilitatẽ carnis in Chr̃o morte appetiit, diuinitatis aculeo transfixus eſt. ¶ Recte igit hac eadẽ nocte celebraf baptiſmi ſacramentũ, quo cõſtanter aduerſus uicti poteſtatẽ iniquã eunt ſacerdotes nr̃i, legati utiq; uictoriоſi regis Chriſti, titulosq; uictoriæ proferentes, uicti abrenuntiationẽ, uictorisq; ab hoĩbus exigũt profeſſionem. De cuius magnitudine ſacramenti aliqua debere dici, tẽpus & officiũ eius ordo nũc exigit, atq; in primis dicẽdum uidef, quõ uel quid mors Chr̃i per baptiſmũ operetur in nobis. Conſequens eñ eſſe uideref, ut quõ propter peccatũ mortales facti ſumus, in remiſſionem aũt peccator̃ baptizamur, iam poſt baptiſmum immortales exiſteremus.

Lex uictoriæ.

Fortis armatus hac nocte & uictus & ſpoliatus eſt.

Iob. 40.

Legati uictores ī baptiſmo ſacerdotes ſunt.

Quõ uel qd per baptiſmũ mors Chriſti operetur in nobis. Cap. XXXIIII.

PAulus apoſtolus dicit: An ignoratis fratres, quia quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Cõſepulti enim ſumus cũ illo per baptiſmũ in mortem: ut quõ ſurrexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Hic patenter oſtendit lucroſam cõmutationem factam eſſe noſtræ duplicis ac ſempiternæ mortis, cui iuſte fueramus addicti, ſcilicet ut per baptiſmum cũ Chriſto iniuſtæ morti addicto morientes, mori ultra non debeamus. Idcirco nanq; mortuus bis, in quo eiuſdem mortis ſuę poſſemus participes fieri, & ſic à noſtra liberari. Valde nãq; retia pariter & hoc admittit, ut quicũq; in morte Chriſti Ieſu baptizati ſumus, ſtatim q̃q; à morte corporis liberi ſimus. Nam in baptiſmo unius ſimplæ mortis Chriſti, quã ſuſcepit, ſimilitu-

Rom. 6.

Effectus baptiſmi.

Baptiſmꝰ liberat à morte aĩę, non corporis.

do eſt. Nos aũt duplam, ſcilicet corporis & animę mortem debentes, baptiſmi ſubimus remedium. Igitur propter unam Chriſti mortem, cuius ſimilitudini complãtati facti ſumus, unam à nobis mortem quæ erat animæ, ſaluatrix gratia depulit, aliam uero, quę corporis eſt, iuſtitię cenſura reſeruauit. Corpus quidem (inquit Apoſtolus) mortuum, id eſt, certiſſime moritur: eſt propter peccatum, ſpũs uero uiuit propter iuſtificationem. ¶ Sed habent ſpei ſuæ conſolationem ipſa quoq; baptizatorũ corpora: quia quorum ſpũs nunc uiuit propter iuſtificationẽ, ipſa quoq; immutabuntur per reſurrectionem, id eſt, fient impaſſibilia, quãdo abſorbebitur id quod mortale eſt à uita. Nec hoc dictum eſt, q̃ ideo reſurrectio conſequatur, quia baptizati ſumus: alioqui quicunq; non baptizantur, non reſurgerent: ſed quia baptizati ſumus, præmium recipiet fides, ut cum omnes mortui reſurgant, ſoli immutentur fideles. ¶ Omnes quidem, inquit, reſurgemus, ſed nõ omnes immutabimur. Canet enim tuba, & mortui reſurgent incorrupti. i. immortales effecti, & nos immutabimur. i. impaſſibilitatem quoq; obtinebimus, quæ infidelium non erit. Nam qui mala egerunt, procedent in reſurrectionem iudicij. Nunc ergo preſentẽ accepimus in baptiſmo ſpũs iuſtificationem, futuræ uero immutationis ſpem. Et ſicut præcedens mors animæ, cauſa extitit corporeæ mortis, omniũq; corruptionũ carnis: ſic nunc uita uel iuſtificatio ſpũs, quo in baptiſmo reuiuiſcimus, cauſa efficiens erit in reſurrectione, ut immutemur, id eſt, ut impaſſibiles ſimus.

Reſurrectio corporum.

2. Cor. 5

1. Cor. 15

Oẽs reſurgemus, ſed nõ oẽs immutabimur.

Iohã. 5.

¶ De morte uero corporis argumentandũ non eſt, quòd conſequenter & ipſam, baptiſmi uirtus abſorbere debuerit. Quamuis em̃ & hæc ab originali peccato, quod in baptiſmo delet̃, initiũ acceperit, modo tamen diuerſo mors utraq; peccãti homini accidit. Nam mortem quidẽ aię cõtumax diuinitatis appetitus intulit: corpori aũt materiã ſemper uiuendi, ſubueniendo potius q̃ perſequẽdo, deus abſtulit: Ecce, inquens, Adã quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonũ & malũ. nunc ergo uidete, ne forte mittat manũ ſuam, & ſumat de ligno uitæ, & uiuat in æternũ. Videtur hęc irã ſonare uel uindictã: ſed ſi recte cõſiderentur, uerba ſunt paternæ prouidẽtię, nosq; iam tũc à lõge circũuolantis quędã præparatio miſericordiæ. Quid em̃ eſſet iam uitiato homini uita æterna, niſi ęterna miſeria? Quod Plotinus quoq; gentiliũ quidã philoſophorũ recte, Auguſtino teſte, intellexiſſe laudatur. Nam cum de humanis animis ageret: Pater, inquit miſericors mortalia illis uincula faciebat. Ita hoc ipſum (ait Auguſtinus) q̃ mortales ſunt homines corpore, ad miſericordiam dei patris pertinere arbitratus eſt, ne huius uitæ miſeria ſemper tenerentur. Tunc enim à dæmonibus q̃d differrent? Nunc aũt longe differunt: qa cum ſit dei beata ęternitas uel ęterna beatitudo, dęmonum aũt miſera ęternitas uel æterna miſeria: homo, cuius eſt miſeria mortalis uel mortalitas miſera, à dei quidẽ beatitudine cecidit, ſed uſq; ad dęmonũ miſeriam nõ peruenit, prouidente miſericordi deo ac dicẽte: Videte ne ſumat de ligno uitę, & uiuat in æternũ. ¶ Non ergo conquęſtione ulla uentilandũ arbitramur, cur in baptiſmo noſtra corporea mors nõ deleatur: quin potius uiro fideli optãda eſt ut ueniat, & tanq̃ miſericordiæ profectus, animã à miſeria uitæ preſentis abſoluat. Non em̃ eſt quaſi homo ut mentiatur, neq; ut filius hominis ut mutetur. Vnius eiuſdemq; gr̃æ propoſitum, quod tunc incepit quando hominem immortalem eſſe uetuit, nũc in fide baptiſmatis oſtendit: perficiet autem in die reſurrectionis.

Mors corporis p miſericordiã nobis inflicta eſt.

Gen. 3.

Plotinus phũs Platonicus.

Mors corporis potiꝰ optanda q̃ fugienda.

Num. 23.

Quòd iuxta ſententiã dñi nullus unq̃, niſi renatus ex aqua & ſpũſancto, regnũ dei introierit, & q̃ illa hora qua dñs noſter ſanguinẽ & aquã de latere ſuo fudit, uniuerſa eccleſia q̃ iam erat uel fuerat ab origine mũdi, uſq; ad latronẽ qui in cruce confeſſus eſt, baptizata ſit. Cap. XXXV.

TAntũ autẽ, tamq; neceſſarium eſt hoc baptiſmi ſacramentũ, ut ſine illo iuxta ſententiã dñi nõ poſſit quis uidere regnũ dei. Hic iã de illo latrone quęri poteſt, cui confitenti in cruce & dicẽti, Memẽto mei dñe dũ ueneris in regnũ tuũ, Amẽ dico tibi, inquit dñs, qa hodie mecũ eris in paradiſo. Hic em̃ ſecundũ regulã, qua ſinguli baptizamur nos, baptizatus nõ eſt. Quõ ergo defendit illa dñi ſentẽtia, dicẽtis: Niſi qs renatus fuerit ex aqua & ſpũſancto, non poteſt uidere regnũ dei? Sed ſi de huiuſmodi pmouemur, angustus eſt adhuc cordis nr̃i intellectus, claraq; maieſtatẽ ſacri baptiſmatis nondũ ſatis aptis intuemur oculis. Solũ riuũ, quẽ ad nos q foris eramus, Chr̃s emiſit, dicẽs diſcipulis ſuis: Euntes docete oẽs gẽtes, baptizantes eas in noie pr̃is & filij & ſpũſancti: ſolũ, inquã, riuũ ſacri baptiſmatis q ad nos exiuit, attendimus, ipſumq; fontẽ domus Dauid, ubi, qñ uel quantũ priusq̃ ad nos deriuaret, inundauerit, minus diligẽter animaduertimus. ¶ At ille fons ſalutaris uniuerſę eccleſiæ, quæ ab initio per ſex mundi ætates collecta, propter originale peccatũ ab ingreſſu paradiſi arcebatur, cunctisq; quia adhuc uiuentes iam corpore erãt eiuſdẽ eccleſiæ, dñm noſtrũ audiẽdo, ipſumq; fideliter ſequẽdo: uniuerſæ, inquã, eccleſiæ ab Adã uſq; ad latronẽ ſupradictũ, fons ille baptiſmi ſalutaris inundauit: qua hora patefacto lancea militis Chriſti latere, ſanguis & aqua prorupit. Ibi pariter totã eccleſiam, quę iam erat uel ab initio mundi fuerat, lauit Chriſtus à peccatis eius in ſanguine ſuo, ut exhiberet ſibi ſponſam glorioſam, nõ habentẽ macu-

Iohã. 3.

Luc. 23.

Quæſtio.

Reſpõſio.

Matt. 28.

Zac. 13.

Fõs ex latere Chr̃i totã eccleſiã p̃cedẽtem tunc baptizauit.

Eph. 5.

culam aut rugam. Nam ex quo primi parẽtis peccato maculata,& propter hoc in medio corruptionum ueteraſcens,corrugata eſt:uel(ut Eſaiæ uerbis utar)ex quo bibit de manu domini calicem iræ eius,& uſq; ad fundum calicem ſoporis bibit,& potauit uſq; ad feces,nõ fuit(ut idem ait propheta)qui ſuſcitaret eam ex omnibus filijs quos genuit,& non fuit qui apprehẽderet manum eius ex omnibus filijs quos enutriuit.Filij tui,inquit,proiecti ſunt,dormierunt in capite omnium platearum,ſicut beſtia illaqueata.¶ Quamuis enim idem ſalutiferæ curationis auxiliũ circunciſio in lege contra originalis peccati uulnus tunc ageret,quod nũc baptiſmus agere,reuelatæ gratiæ tempore,cõſueuit:hoc omnino exceptum eſt, quòd regni cœleſtis ianuã necdũ intrare poterãt:tantũ in ſinu Abrahę poſt mortem beata ſpe conſolati,ſuperna pacis ingreſſum feliciter expectabãt, donec aduenirẽt ipſe qui in eodẽ propheta poſt paulo loquitur:Propter hoc ſciet populus meus nomẽ meum in die illa,quia ego ipſe qui loquebar,ecce adſum.Et paulopoſt idẽ propheta de eodem:Iſte,inquit,aſperget multas gentes.

Eſa.51.

Circũciſio nõ apuit ianuã regni cœleſtis.

¶ De qua aſperſione loquitur eccleſia per os Dauid, qui ex ſupradictis eccleſiæ filijs antiquę unus erat:Aſperges me,inquit,hyſopo & mũdabor,lauabis me & ſuper niuẽ dealbabor. Per hyſopum,quæ herba humilis eſt,naſciturq; in petroſis locis,& bibita tumorem pulmonis deponit:de qua in lege quoq; pręceptum erat, ut faſciculo hyſopi intincto in ſanguine uictimæ aſpergerentur leproſi,& ſic mũdarentur:per hyſopũ,inquã,herbã humilẽ atq; ſalubrẽ, paſſionis Chriſti ſignificat humilitatẽ,qua aſpgenda,lauanda & ſup niuem dealbanda erat ipſa,quę per Dauid hoc loqtur,eccleſia.¶ Hinc & propheta Zacharias cum dixiſſet de ingreſſu eius,q̃ in ciuitatem Hieruſalẽ paſſurus intrauit,Ipſe pauper & aſcẽdens ſup aſinã & ſuper pullum filiũ aſinæ,poſt puſillum conuerſus ad ipſum:Tu quoq;,inquit,in ſanguine teſtamenti tui emiſiſti uinctos tuos de lacu in quo nõ eſt aqua.i.in ſanguine paſſionis tuę eos,qui uincti in carcere tenebãtur inferni,in quo nõ eſt ulla miſericordia,tua clemẽtia liberaſti. Hanc autẽ muniti onẽ,ad quam per eundẽ prophetã eoſdem uinctos cohortatur dñs,ſtatim adiungens,Cõuertimini ad munitionem uincti ſpei,non aliam debemus accipere,niſi habitationem paradiſi,in quam primus cum domino latro ingreſſus eſt.

Leu. 14. Num. 19.

Zach.9. Emiſiſti uinctos de lacu.

¶ Baptizatus ergo Ieſus in paſſione ſua,de qua & ipſe dixerat: Baptiſmo autem habeo baptizari,& quomodo coartor uſq; dum perficiatur, qua hora ſanguinem & aquã de latere ſuo profudit,eadem hora totum corpus eius,quod eſt eccleſia,quantacunque ab initio mundi uſq; in eandem horam concreuerat,ſemel ſimul q; baptizata eſt,& aſperſa hyſopo(ut ſupra dictum eſt)mũdata eſt: & lota,ſuper niuẽ dealbata eſt.¶ Propter eos autẽ qui foris erãt,nec ad huc eiuſdẽ eccleſiæ corpori per fidẽ uniti fuerant,& idcirco non eos ille fluctus attigerat,nec enim baptizatur quis priusq̃ eiuſdem baptiſmi fidem habeat:propter eos,inquã,poſitum eſt quaſi ante fores eiuſdẽ eccleſiæ deriuatum baptiſmi ſacramentum, ut quicunq; Iudęoꝝ ſiue gentilium eccleſiam ingredi cupiunt,baptizentur:quia eccleſia ipſa baptizata eſt.¶ Inde eſt quòd ſingulariter Paulum quidem legimus baptizatum,uidelicet quia quãdo uniuerſaliter (ut dictum eſt)eccleſia baptizata eſt,ipſe in corpore eiuſdem eccleſiæ nondũ erat,ſed in ſynagoga ſatanæ,quæ Chriſtum caput eccleſiæ crucifixerat.¶ Petrum uel quemlibet cæterorũ qui Chriſto adhæſerant,baptizatos ſingulariter non legimus: nec ipſe Auguſtinus reperire potuit in epiſtola,quã ad Seleuciam interrogatus de baptiſmo apoſtoloꝝ,ſcripſit. Nam ante paſſionẽ ſuã Ieſus(inquit euangeliſta)nõ baptizabat,ſed diſcipuli eius. Quomodo autem baptizabant diſcipuli eius,niſi quemadmodum & diſcipuli Iohannis, uidelicet in pœnitẽtiam?

Luc.12. Baptizati paſſione Chri.

Act. 9. Cur Paul⁹ legit baptizatus, non alij apli.

Iohã. 4.

¶ Siquidem & Romana papæ Leonis autoritas ex euangelica ſerie comprobat, quia baptizã di regula ante paſſionẽ domini data non fuerat,ſed poſt paſſionem ac reſurrectionem eius ab ipſo data eſt,dicente:Euntes docete oẽs gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpũſſancti.Cæterum de his uiderit quiſq; quid ſentiat,utrũ eos rebaptizatos eſſe aſſerat.¶ De latrone ſupradicto illud nemo eſt qui dubitet,quin cum domino Paradiſum ingreſſus ſit: & tamen non niſi in uniuerſali eccleſia ſimul illo qui de latere dñi effluxit,flumine pręſentialiter baptizatus eſt.Baptizata quippe(ut ſæpe dictum eſt)tunc eſt omnis quę ſuper terrã uel ſub terrã erat eccleſia,ficq; de mortui Chriſti latere renata,ſicut de latere dormientis Adę fabricata eſt Eua.Nam ſicut coſta Adę cauſa materialis extitit unde formaretur Eua,ſic fluuius ille qui de latere Chriſti fluxit,cauſa fuit effectiua,ut paradiſo uel cœlo,Chriſtiq; ſpũali cõiugio ſancta eius ſponſa renaſceretur eccleſia.¶ Siquidem nullus adhuc de omni genere humanę ſentium uel futurorũ:quia niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,non poteſt uidere regnum dei.Omnes igitur oportuit renaſci,omnem eccleſiam ueterum pariter ac nouorum: quia fuerat in præuaricatione primi Adæ generata,oportuit in fide ſecundi Adæ regenerari,ut poſſet uidere regnum dei.

Regula baptizandi poſt paſſionẽ data.

Latro ſicut tota eccleſia,ex latere Chri baptizatus.

Gen.2.

Nemo ĩtrat cœlum niſi baptizat⁹. Iohã.3.

Cur nulli ueteꝝ ſanctoꝝ ſua triſtitia ſuffecerit, ut per eã illic unde primus homo lapſus eſt, poſſet reſtitui abſq; baptiſmo ſanguinis Chri. Cap. XXXVI.

Rom.4. Nec Abrahã potuit abſq; bapti ſmo intrare cœlũ.

MIretur aliqs, cur hactenus nemo iuſtorũ, nemo ſanctorũ patriarcharũ aut prophe tarũ, nec ipſe pater Abraham, cui primo contra ſpem in ſpem credenti fides ad iuſtitiã reputata eſt, quiq; ob eiuſdẽ fidei meritũ amicus dei appellatus eſt, per laudabilẽ iuſtitiam ſaltem in ſeipſo, delere peccatũ originale ſeq; paradiſo reſtituere potuerit. Sed de hoc profecto quicunq; diuini uel etiam humani iuris peritiã habet, minime miratur. Reus eñ & cõdemnati capitis ſeruus quõ redimet caput ſuum, ſi nihil addat ad ſeruitiũ, uel etiã minuat quod debuerat ante reatũ? Alĩs eñ & minoribus debitis, alia maiora debita nõ redimuntur. Verbi gr̃a. ¶ Homo ille qui deſcẽdebat ab Hieruſalẽ in Hiericho & incidit in latrones, debebat regi ſuo Hieroſolymitano decem milia talenta (quis eñ æſtimare poſſit quantũ creatura debeat creatori?) eratq; diues & inclytus in illa ciuitate, nec illi tanti debiti perſoluẽdi facultas deerat. Præmonitus fuerat ab illo dño ſuo, fidelis ut eſſet ac ſubditus, p̃ceptũq; acceperat, quo non difficulter obſeruato, tunc demũ emeritus iure altiori dignitatis gradu promoueret. At ille ab anathematizato principe Hiericho dñi ſui inimico, ſpe regnãdi ſolicitatus ut deſcẽderet, & tanq̃ regnare idoneus, ſeruire cõtemneret, deſcẽdit, ſecũq; omne dñi ſui debitũ abſtulit: ſtatimq; ab illo deceptore ſpoliatus, & plagis impoſitis ſemiuiuus relictus eſt. ¶ Hic proditor iacẽs in Hiericho, qui anteq̃ trãsfugeret, decem milia talẽta debebat, nunqd pro ſatisfactione centũ offerens denarios, debitũ omne rependit, ſuis quoq; medetur plagis, proditionisq; opprobriũ diluit, ut infamis inter famoſos proceres in illa regali ſedeat curia? Imò bene ac miſericorditer cum illo agitur, ſi tantum in illa ciuitate uel curia non receptus, nõ etiam ignibus exuratur, uel alia pœna funditus à uita qua indignus eſt, extrudatur. Bene ergo cum Abrahã & Iſaac & Iacob uel quolibet iuſto egit clemens diuinitas, q̃ à paradiſo excluſus, nõ etiam inferni cruciabatur ignibus, ſed in pace collocatus, illum expectabat legiſlatorẽ, qui ueniens benedictionẽ daret, ut uideretur deus deorũ in Sion. Quicquid enim fidelis ſeruitq; deo quilibet iuſtus obtulit, tantũ erat ad cõparationem eius laudis & glorificationis, quam homo cõditus in paradiſo ſuo debuerat creatori: quantũ ſi compares centũ denarios decem milibus talẽtis. Vnde ergo peccatum quo q; originale redimeret? ¶ Ad hoc etiam accedebat, q̃ uita hæc miſera ſine actualibus quoq; peccatis ſaltẽ leuibus, ſicut nunc, ita & tũc tranſigi omnino non poterat. Non ergo ſummæ dei iuſtitiæ congruebat, qui in hoc terreſtri ſanctuario ſuo maculatum quippiam ſibi offerri prohibet, ut in illis cœleſtibus ſanctis ſanctorum aliquid niſi immaculatum ſuſciperet, & inemendatam humanam creaturam angelicę dignitati penitus incorruptæ coæquaret: fieretq; iniuſtus ſicut & iuſtus, & clariſſima cœli reſpublica tali inordinatione confunderetur.

Pſal.83. Nemo maculatus cœlũ ingredit. Leu.21.

Exec.18. ¶ Et ne forte (q̃d abſit) iudicia dei reprehẽdamus, cum his q iuxta Ezechielẽ intra ſe parabolã uertebant, dicẽtes: Patres comederũt uuã acerbã, & dentes filiorũ obſtupeſcũt, libet propoſitã ſimilitudinẽ, quoniã ex euangelica parabola eſt, adhuc ſecundũ humanę legis æquitatem perſeq, q̃m hoies ſunt qui reprehendũt iudicia dei: Audiant hoc, & reſpõdeant mũdanæ legis æqui cenſores, & diuini examinis iniqui reprehenſores. ¶ Supradictus homo, poſtq̃ deſcendit in Hiericho, genuit (ſicut ſcriptura refert) ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuam filios & filias. Quid nãq; eſt quod ait, Genuit Adã ad imaginẽ & ſimilitudinẽ ſuam? Hoc utiq; uoluit intelligi, q̃ à latronibus deſpoliatus (ut ſupradictũ eſt) genuit nudos, plagatus morbidos, ſemiuiuus & ipſos ſemiuiuos. Vitiatæ nãq; ſuccus radicis, nihilominus uitioſe in fructibus erupit. Et quod ualde dolendum eſt, ſicut ſpoliatus & ſemiuiuus multo plures genuit q̃ gñare deberat, ſi in priori ſanitate cuſtos paradiſi fidelis & obediens permãſiſſet. Tũc eñ ex illo ſoli naſcerẽtur hi, qui ad uitã præordinati ſunt, quiq; nunc per Chri gratiã ad eandem reuocãtur uitam. Nam propter peccatũ, Maledicta, inqt deus, terra in op̃ere tuo: cũ operatus fueris eã, non dabit fructus ſuos, ſed ſpinas & tribulos germinabit tibi. Cui terræ, ſcilicet mulieri, Multiplicabo, inqt, ærũnas tuas & cõceptus tuos. Multiplices itaq; cõceptus de terra carnis, quę propter ſuperbiã qua diuinitatẽ appetiuit, luxuriæ ſubiecta eſt, tanq̃ tribulorũ & ſpinarũ denſitas excreuerũt ſuper numerũ: & tãti naſcuntur reprobi, ut ad cõparationem illorũ pauci ſint electi. ¶ Dicãt nunc hoĩs illi filĩ, qui oẽs in Hiericho nati ſunt: hois, inquã, qui ciuitatẽ Hieruſalem, quia ſponte dereliqt, iuſte perdidit: dicãt, utrũ iure hæreditario ciuitatem eãdem repoſcant, legaliter patri adiudicatam. Dicant, inquã, legiſperiti, in qua Romanorũ ſeu Barbarorũ curia ſimile quid iudicare præſumant.

Gen.3. Matt.20. Filĩ Adę iuſte dãnati & exules.

Pro.31. Eze.18. Thr.5. Exo.20. Quõ filĩ portãt iniqtatẽ patrũ.

¶ Sed dicit aliquis: Dñs ipſe (cuius in ore lex clementię eſt) Filius, inqt, non portabit iniqtatẽ patris, & pater nõ portabit iniqtatem filĩ. Bene. Sed rurſum alius propheta dicit: Patres noſtri peccauerunt & nõ ſunt, nos aũt iniquitates eorũ portauimus. Et Moyſes ad deum: Qui reddis, inqt, peccata patrũ in filios in tertiã & quartã generationẽ. Quapropter quærenda eſt harũ conſonantia tibiarũ: quia cũ ſpũs illas unus idẽq; perflauerit, in ipſis diſſonãtia nõ debet intelligi. ¶ Videlicet portãt iniquitatẽ patrũ filĩ, qui ſequũtur: nõ portant, qui nõ ſequuntur. Dicis itaq; mihi: Abrahã, Iſaac & cęteri iuſti non ſunt ſecuti primorũ iniquitatem parentum,

ſed

ſed omni teſtimonio fidei probati inuenti ſunt. Fateamur igitur, quia nec portare debuerũt: Heb.11.
ueruntamẽ, inquantũ non ſecuti ſunt. Et qui omnino non ſecutus eſt, Chriſtus deus, carnẽ ha- Nemo ſine ſi-
bens ex carne Adam, & oſſa ex oſſibus Adã, oĩno nec portare debuit. ¶ At illi q̃ longe ab il- rũ ſine pec-
la parentũ iniquitate in altitudinem iuſtitiæ profecti ſunt. Vnus ex prę̃cipuis Eſaias dicit: Fa- cato, excę-
cti ſumus ut immundi nos oẽs, iuſtitiæ noſtræ ſicut pãnus menſtruatæ. Non igit̃ ęquũ erat ut pto Chro.
illorum iuſtitia, quoniam mẽſtruata erat, cœleſte ſanctuariũ introiret, donec fons ille domus Eſa. 64.
Dauid, fons baptiſmi, de quo nunc ſermo eſt, iuxta prophetã Zachariã in ablutionẽ menſtru- zach.13.
atæ pateret, uidelicet lancea aperiẽte latus dñi crucifixi. Interim illis ampla merces, & oẽm il-
lo⁹ iuſtitiam ſupergrediens, erat, apud inferos præſens requies, & futuræ per Chriſtũ glori-
ficationis ſecura & beata ſpes. ¶ Gratias miſericordi dei iuſtitiæ, & iuſtæ dei miſericordię, qui Miſericors
ſic aduerſatus eſt, ut ſubueniret: ſic percuſſit, ut ſanaret, & iuxta illud Pſalmiſtæ: Miſericordia iuſtitia.
& ueritas obuiauerunt ſibi, iuſtitia & pax oſculatæ ſunt. ſic ueritatẽ & iuſtitiã aduerſus culpã Eſai. 19.
exercuit, ut miſericordiã & pacẽ reſeruaret homini. Nam quia ſatisfactionẽ pro culpa nõ niſi Pſal. 84.
homo debebat, & non niſi deus pficere poterat: deus homo factus eſt, quatenus unus idemq̃
Chriſtus, & uerus deus ab hoĩe exigeret, & ut uerus homo perſolueret.

¶ Igit̃, ſicut ſupra dicere cœpimus, ut participatione mortis Chr̃i iuſtificaremur, in morte
ipſius baptizati ſumus, cõſepulti cũ illo per baptiſmũ in mortẽ: ut quõ ſurrexit Chr̃s à mortũ Rom.6.
is per gloriam patris, ita nos in nouitate uitæ ambulemus. De cuius renouationis ſacramẽto
uel ordine, qui poſt ſuprà memoratã cerei cõſecrationem celebratur, iam dictum eſt.

Libri VI. finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER SEPTIMVS.

De ordine eiuſdem baptiſmi. Caput I.

A QVAE in baptiſmo celebrantur, quę dicuntur, quæ aguntur, car- Diabolus p
mina ſunt illa, propter quę tanquam maleficia martyres accuſabantur, ora impio-
rapiebãtur, occidebantur. Diabolus enim, cui per Chriſtianæ fidei pro tũ magicũ
feſſionem in ſacro fonte renuntiatur, in quem iudiciales ſententiæ pro dicit, q̃d in
feruntur, habens iram magnam, ſæuiebat in cordibus impiorum, & tu baptiſmo
ba diui nominis offenſus, illorum cæcitate & inſania pro ſuis aduerſus geriẽ.
deum armis utebatur, & ſicut in Apocalypſi legitur, quia canente tuba Apoc.8.
magnus mons ardens iracundia, cõfugiebat in profundum cordis im-
piorum, & diuinis exorciſmis per quos eiectus fuerat, maleficij crimen
effingens, leges econtra dictabat. Sed uos teſtes mei, dicit dominus, uidelicet quia nihil malæ
artis nos à bono magiſtro didiciſſe, optime cõſcij ſumus. In his igit̃ quæ dicũtur uel aguntur, Eſai.43.
uirtutẽ, qua diabolus dãnatur & confodit̃, admoto fidei ſpeculo, cõtemplemur.

Quòd lectiones & tractus præſentis diei ad baptiſmi pertineant ſacramentum. Caput II.

IN primis lectiones de ueteri teſtamento ad nouũ hoc ſacramentum pertinentes legun- Cr̃a bapti-
tur, & cantica ſimiliter. i. tractus ad idem reſpondentes, ſuccinuntur. Difficile nanq; eſt ſmi ſæpe p̃-
enumerare, q̃ familiare, q̃ frequens ſpũiſancto fuerit, etiam ante aduentum Chriſti, maxi figurata.
me circa aquas operari, & myſticis dictis aut factis gratiam præſignare baptiſmatis. In-
de ergo lectiones ſacræ baptiſmo congruentes, ad inſtructionem baptizandoꝝ ſolẽniter re
citantur. ¶ Et ſicut ſeruus Abrahæ miſſus, ut filio dñi ſui Iſaac uxorem acciperet, Sara matre Gen.24.
eius mortua, Rebeccam inuenit ad fontem aquæ, & inaures dedit ad ornandã faciẽ eius, & ar- Seruus Ab-
millas in manibus, & ita præornatam adduxit ad Iſaac: ſic legati dei patris, id eſt, ſacerdotes rahæ, quæ-
eius, ad fontes baptiſmi uenientes, nouam ſponſam, id eſt, nouam plebem Chriſto filio eiuſdẽ rẽs uxorẽ fi-
antiqui dierum, per fidei doctrinam acquirunt. Adiurauit enim eos deus pater charitate ma- lio eius cir-
gna, coæterni ſibi uerbi incarnationem exhibens, cuius in typum ille ſenex Abraham prædi ca fontẽ ty
ctum ſeruũ adiurauit ſuper femur ſuũ: & ipſi quoq; ferũt ſecum de omnibus bonis dñi ſui, qa pũ geſſit ſa
diuites facti ſunt in omni uerbo & in oĩ ſcientia, magnaq; operatione uirtutũ. Adiurauit, cerdotum.
inquã, eos deus pater, ut filio ſuo uero Iſaac. i. riſui uel gaudio noſtro, nouã ſponſam eccleſiam Dan.7.
de gentibus accipiant: quia mortua eſt quæ ſecundum carnem illum genuit ſynagoga mater 1.Cor.1.
eius, & eiuſdẽ filij ſui quẽ occidit, enecata eſt ſanguine, quia dixit: Sanguis eius ſuper nos &
per filios noſtros. Dũ ergo lectiones ſacras baptizãdis recitamus, quaſi Rebeccã, quæ interp Matt.27.
taſ obedientia, ſeruus Abrahæ ad fontẽ aquæ alloquit̃, datq; inaures. i. fidei doctrinã, quæ obe-
dientẽ bene perornat aurem. Accipit illa & armillas in manibus, dũ quod credit, in mortifica

tione ſuę carnis operatur, propter quod & in morte Chriſti baptizatam ſe eſſe meminit. Nec
Pſal. 44. mora, libenter ad Iſaac contendit, obliuiſcens populum ſuum & domum patris ſui, totāq; expeditam cœleſtibus præbens nuptijs.

De lectione prima, quid ad baptiſmum pertineat. Caput III.

ILla quę prima ponitur lectio libri Geneſis, In principio creauit deus cœlum & terram, forte quærat aliquis, quid ad baptiſmi pertineat ſacramentum. Et qui talis eſt, quaſi clauſus adhuc ſacculus eſt, qui antequam excutiatur, non apparet quid in illo contineatur. Sed prophetæ, quorum Moyſes primus uel maximus eſt, iam excuſſi ſunt, ut inde q̄ clauſa & operta ſacramenta continebant, manifeſta procederēt. Quod quia primitus apoſtoli fecerunt, ipſi nanq; primi poſt Chriſtum quaſi excutiendo nobis prophetas aperuerunt, idcir
Apti filij ex cuſſore. Pſal. 126. co dicuntur in Pſalmo, filij excuſſorum. ¶ Et hæc maxime lectio iam à magnis & fortibus uiris excuſſa & expoſita eſt, à quibus & uocatur Hexameron, id eſt, opus ſex dierum. De quoq;
Hexamerō Baſilij & Ambroſii. dictis ſi omnia congregarentur quæ ad baptiſmi pertinent ſacramentū, nimia prolixitas præſenti loco magnum afferret faſtidium. Breuiter ergo dicendum, quia maxime ex hoc præclarum baptiſmo Chriſti perhibet teſtimonium, quod ait: Et ſpiritus dei ferebatur ſup aquas, ſi mulq; diuini nominis in quo baptizamur, id eſt, ſanctæ trinitatis ſemel & iterum euidens per
Gen. 1. Trinitas in opecreationis. ſonat oraculum. ¶ Ait enim: In principio creauit deus cœlum & terram. Quod aliud principium intelligendum putabimus niſi filium? Ipſe enim de ſeipſo interrogantibus Iudæis quis
Iohā. 8. Ioh. 1. eſſet, Principium, ait, qui & loquor uobis. Ergo principium filius. Per filium fecit deus cœlum & terram. Omnia per ipſum facta ſunt, ſicut Iohannes euangeliſta narrat, Et ſine ipſo factum eſt nihil. Nam proculdubio in dei nomine pater, in principij nomine filius intelligēdus eſt. Profecto, cū dixiſſet, In principio fecit deus cœlū & terrā, ſubſecutꝰ adiūxit: Et ſpūs dei ferebatur ſup aquas, qui tertia eſt in trinitate perſona.

Faciamus hoiem ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā. ¶ Item in eadem lectione, Faciamus hominē ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā. Vnde Gregorius: Cuncta, inq;, dixit deus & facta ſunt. Cum uero facere hominē decernit, hoc quod reuerenter pēſandum eſt, præmittit dicēs: Faciamus hoiem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, ut uidelicet quia rationalis creatura cōdebatur, quaſi cū conſilio facta uideret, quaſi p ſtudiū de terra plaſmatur, & inſpiratione cōditoris in uirtutē uitalis ſpūs exigit: ut ſcilicet nō per iuſſionis uocem, ſed per dignitatē operationis exiſteret, qui per imaginem dei fiebat. De eo q̄d ſupradictū, Et ſpūs dei ferebaſ ſup aquas, & de ſimilitudine quæ hic poſita eſt, Faciamꝰ hominē ad imaginē & ſimilitudinē noſtrā, plus aliq̄d eloqui præſenti negotio cōpetit. Nā uerè idcirco nunc ſpūſſanctus ferſ ſup aquas, ut ſimilitudinē dei quę in hoie per peccatū abolita fuerat, per regenerantē baptiſmi gratiā reſtituat. Quod ut commodius fieri poſſit, dicēdum prius eſt, quæ inter imaginē ſimilitudinemq; dei diſtantia ſit.

Quæ imaginis & ſimilitudinis dei diſtātia ſit: & q̄ nō imaginē, ſed ſimilitudinem homo peccādo pdidit, ad quā reformaſ per baptiſmū Chri. Cap. IIII.

Imago i ratione, ſimilitudo i bonitate. AD imaginē dei homo factꝰ eſt, in eo q̄ rōnalis eſt: ad ſimilitudinē uero, in eo q̄ diuinæ bonitatis imitator conditus eſt. Imago nanq; dei uel figura ſubſtantiæ eius, ſicut Apoſtolus ait, filius eſt: bonitas aūt uel charitas dei & imaginis eius, ſpūſſanctus
Heb. 1. eſt. Et idcirco nō eſt dictum, Faciamus hominē ad ſimilitudinem & imaginem meam, ſed, Ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, quia ſimilitudo non unius tantū, ſed duarū perſonarū, ſcilicet patris & filij eſt: imago aūt nō duarū, ſed unius, ſcilicet patris eſt. Filius nanq; patris tantū, nō etiā ſpūſſancti, filius eſt. Spūs aūt ſanctus non ſolū patris, ſed & filij ſpūs eſt.
Similitudo amitti potuit, non imago. ¶ Potuit aūt creatura rationalis amittere id, q̄d ad ſimilitudinem dei facta eſt: nō potuit uero eo carere, q̄d ad imaginē dei condita eſt. Quare? quia uidelicet diuinæ bonitatis imitatio, per quā dei ſimilitudo retineſ, creaturæ q̄q; uoluntatē exigit: rationalitas autē, quæ impreſſione imaginis dei humanæ aīæ inſculpta eſt, à ſola creatoris arte proceſſit.

Spūs dei ferebaſ ſuper aquas. ¶ Igitur ut ſimilitudinē dei, quam noſtra uoluntate perdidimus, noſtra nihilominus uolūtate recuperare poſſimus: bonitas dei ſpūſſanctus, illuc uſq; deſcendit, quò peruenire nos facile poſſumus, dū ſuperfertur aquis, quæ præſto ſunt, de noſtro ſolā uoluntatem poſtulans, cætera gratis oīa procurās. Nā & aquam illam quæ de mortuo Chriſti corpore profluxit, ipſe creauit, qui corpus ipſum Chriſti de noſtræ aquæ naturæ fotu ſuo concreſcere fecit, ſicut habemus in ſymbolo: Et incarnatus eſt de ſpū ſancto. uel in euangelio: Quod enim in ea natum
Matt. 1. eſt, de ſpū ſancto. & q̄ in mūdi creatione (ut in præſenti lectione ſcriptum eſt) ſuperferebatur aquis, in modū uolucris (ut ait Hieronymus) oua ſua calore animātis, ipſe nūc ſupfertur aqs baptiſmi, ut ingrediētes ſub gratiā ſuā, cōfouens in uerā regeneraret uitā, expādens alas ſuas
Deut. 32. & aſſumēs eos, atq; portās in humeris ſuis. ¶ Et ſi opus eſt ut amplius appropinquet alicui, id eſt, ſi ab aqs arceat aliquis, ut uolēs ad illas peruenire nō poſſit: ſicut arcebaſ Cornelius, Iudæis prohibētibus gētiles recipi: uel ſicut multi Chriſm in pſecutione cōfitētes, necdū baptizati,
Baptiſmus flaminis. Act. 10, 11. ad aquas peruenire nō poterant, artati carceribus & uinculis prępediti: ſi, inquā, opus ſit propter

pter aliquid huiuſmodi, tunc demum aduolat mater gratia dei, ſuasq; ultra nidum aquarum alas extẽdit: ſicut adhuc loquente Petro cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant uerbum, & erant loquentes linguis & magnificantes deum.

Quòd martyres baptiſmum non conſecuti, recte dicantur in ſanguine & morte ſua baptizati. Caput V.

SEd illos, tanto defenſore tutos, iuſſit Petrus aqua baptizari in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: multi autem perſecutionis articulo præoccupati fine aquæ baptiſmo ſupplicijs affecti, pro Chriſto cõſummati ſunt. Quid ergo? Nunqd hi baptizati ſunt? Imò tanto maiorem gratiam præ illis, qui in pace eccleſiæ moriuntur, aſſecuti ſunt: quanto grauiori diſpendio morti & ſanguini Chriſti communicauerunt. Nam in baptiſmo communi, tãtum ſimilitudo mortis eſt, ſicut ait Apoſtolus: Si enim complantati facti ſumus ſimilitudinis mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus: in martyrio autem ipſa mors. Quod ſi martyrium baptiſmus nõ eſſet, nunquam dominus de paſſione ſua dixiſſet, quod iam ſupra commemoratum eſt: Baptiſmo habeo baptizari, & quomodo coartor, uſquedum perficiatur? Verum exceptis his, quos eiuſmodi articulus non intercipit, nulli ſpiritus ſanctus extra fontem occurrit, totamq; remiſſionem peccatorum intra aquas continet, nec ultra extendit. ¶ Ex his maxime locis, de quibus dictum eſt, memorata lectio baptiſmi ſacramẽto congruit. Cæterum niſi uitandi ſubeſſet cauſa faſtidij, poterat ex autenticis doctorũ tractatibus oſtendi, quod tota ſeries mundanæ creationis quæ in eadem lectione digeſta eſt, ſimilitudines præferat noſtræ, quæ per baptiſmum agitur, renouationis. ¶ Nam qui in principio creauit deus cœlum & terram, & cætera fecit ſex dierum opera, nunc dicit: nouos cœlos & nouam terram ego creo, id eſt, nouos ſanctos, & nouam eccleſiæ plebem: & diuidit aquas ab aquis, & poſitum eſt firmamentum apoſtolorum & prophetarum, diuidens diuinæ aquas ſapientiæ, quas continet ab aquis humanæ uel carnalis prudentiæ. De quo Pſalmiſta: Extendens, inquit, cœlum ſicut pellem, qui tegis in aquis ſuperiora eius, & congregatis aquis in unum locum, circundedit deus mari, id eſt, turbinibus huius ſeculi, terminos ſuos: poſuitq; uectem & oſtia & dixit: Huc uſque uenies, & hic confringes tumentes fluctus tuos, & ſic terra eccleſiæ à naufragio liberata, germinauerunt campi eremi, id eſt, latitudines gentilitatis, germen odoris Iſrael, quia floruit in gentibus patriarcharum & prophetarum fides. ¶ Et poſita ſunt in firmamento propheticæ uel euangelicæ ſcripturæ: firmamentum enim, inquit Auguſtinus, contra inſidioſos errores deus ponere uoluit in ſcripturis, in firmamento, in quam, ſacræ ſcripturæ, poſita ſunt ſol & luna, & numeroſitas ſtellarum, id eſt, maiorum minorumq; ac mediocrium luminaria doctorum: & baptizatorum alij per cõtemplationem euoluant dicentes: Noſtra autem conuerſatio in cœlis eſt: alij ſecularibus innatant curis, & proficiente cultu Chriſtianitatis, animalia quoque quadrupedia, id eſt, carnalium turbæ, ad fidem Chriſti prorepſere. ¶ Et talis creaturæ dominus, eſt nouus Adam, cuſtos & poſſeſſor tam terræ quàm cœleſtis paradiſi, quem ſerpens non decepit, mulier non ſeduxit, qui peccatum non fecit, & ideo morti nil debuit.

¶ Sed & ipſum tempus anni primum, id eſt, uernum, eidem congruit ſimilitudini: quo non ſolum in exitu Iſrael de Aegypto ſanguis agni reſtitutio fuit libertatis, ſed & totus mundus initium ſuæ ſumpſit creationis. Vnde magnus Leo dixit: Nunc ad prænuntiatum feſtis omnibus feſtum, ſacer nouorum mẽſis enituit, ut in quo accepit mundus exordium, in eodem haberet Chriſtiana creatura principium. ¶ De qua noua creatura Paulus Apoſtolus dixit: Scimus enim quoniam omnis creatura ingemiſcit & parturit uſque adhuc: uidelicet uſque ad reuelationem filiorum dei, quam ipſe præmiſerat dicens: Nam expectatio creaturæ reuelationem filiorum dei expectat. Ac deinde ſecutus: Non ſolum aũt illa, ſed & noſipſi primitias ſpiritus habentes, id eſt, qui primi dona ſancti ſpiritus accepimus, ipſi intra nos gemimus, & cætera. Quàmuis enim perfecti uideamur, tamen (dum corruptibiles ſumus) ſecuri non uiuimus, neque comprehendiſſe nos arbitramur.

Maioris gratiæ baptiſmus martyrij q̃ aquæ. Roma. 6

Lucæ. 12

Myſteria lectionis primæ. Eſaiæ 65 Ephe. 2 Pſal. 103

Iob 38

Iohel. 2

Firmamentum ſcriptura ſacra

Philip. 3

Actor. 10 Nouus Adam.

Prærogatiua uerni tẽporis.

Roma. 8

Philip. 3

DE Lectione ſecunda. Caput VI.

LEctio ſecunda eſt illa libri Exodi: Factum eſt in uigilia matutina, & ecce reſpiciens dominus ſuper caſtra Aegyptiorũ per columnam nubis & ignis, interfecit exercitũ eorũ, & ſubuertit rotas curruũ, ferebãturq; in profundũ. Nõ dubie neq; per partes, ſed manifeſte tota lectio hæc ſalutaris baptiſmi Chriſti typũ præfert, & notũ eſt, q̃ paſſim in ſcripturis ſacris, lectionis huius ſacramentum à doctoribus concelebratum eſt. Et in ſupra memorata cerei benedictione ſic dictum eſt: Hæc nox eſt, in qua primum patres noſtros filios Iſrael eduxiſti de Aegypto, quos poſtea rubrum mare ſicco ueſtigio tranſire feciſti. ¶ Qualiter hoc fiat nunc in ſingulis per baptiſmum Chriſti, ſola ſuis fides intuetur oculis: & ideo cantat domino canticum Moyſi, id eſt, tractum ſequentem: Cantemus domino, glorioſe enim magnificatus eſt, equum & aſcenſorem deiecit in mare. ¶ Qualiter autẽ hoc

Exodi. 14 Trãſitus filiorũ Iſrael per mare.

Tranſitus q̃ baptiſmũ. Exodi 15 Tranſitus

patrum ex limbo i paradiſum. Eſaiæ 64. 1. Cor. 2

geſtum ſit in patribus ſanctis & omnibus electis, qui apud inferos hunc expectabant tranſitum, quantus beatarum animarũ exercitus, duce potenti anima Chriſti, per illud mare tranſierit, quod de latere eius in aquam & ſanguinem diuiſum exiit, quanta exultatio de tenebris exeuntium, quanta lætitia paradiſum introëuntium, nec oculis uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit.

DE Lectione tertia. Caput VII.

Eſaiæ 4

LEctio tertia: Apprehendent ſeptem mulieres uirum unum in die illa dicentes: Panem noſtrum comedemus, & ueſtimentis noſtris operiemur, & cætera. Hæc quoq; ad baptiſmi ſacramentum, & ad inſtructionem manifeſte pertinet baptizandorum.

Quatuor lectiones iſtius diei.

¶ Sed iam nunc dicendũ cur quatuor legãtur lectiones, de lege & prophetis aſſumptæ. Videlicet lectio prima iccirco legitur, quia ut dictum eſt, de creatione mũdi & hominis conditione narrans, aquarum quoq; myſteria, cum ſpiritus dei authoritate interſerit. Tresuero reliquæ tria mundi tempora reſpiciunt, id eſt, primum ante legem, ſecundum ſub lege, tertium ſub gratia, quibus cunctis temporibus remedium baptiſmatis neceſſarium fuiſſe commendatur. De his qui ante legem fuerũt, claret, quia ſicut iam dictum eſt, in ſecunda lectione,

1. Cor. 10

baptiſmum Chriſti præfigurauerunt in eo, quod mare tranſierunt, & ſicut Apoſtolus dicit: Omnes ſub Moyſe baptizati ſunt in nube & mari. Nondum enim data erat lex. De his autẽ qui ſub lege erant, in tertia lectione dicit Eſaias: Si abluerit dominus ſordem filiarum Sion, & ſanguinẽ Hieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicij & ſpiritu ardoris. De quo ardore dicit Iohannes Baptiſta in Euangelio: Ille uos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. ¶ Vir ille Chriſtus eſt: quem iuxta hanc lectionẽ apprehendent ſeptem mulieres, id eſt, ſeptem gratiæ ſpiritus ſancti. De quibus idem propheta alibi dicit: Et requieſcet ſuper eum ſpiritus domini, ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ & pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris domini. Hæ ſeptẽ gratiæ apprehenderunt Ieſum, quem (ut ait Hieronymus) multo tempore deſiderauerant, quia nullum alium inuenire potuerunt, in quo æterna ſtatione requieſcerent. Quòd autem gratia ſpiritus ſancti cuncta poſſideat, exponi non indiget. Ideo panem noſtrum, inquiunt, comedemus, & ueſtimentis noſtris operiemur. Sed quia in hominibus ſemper obprobrium, nullo uiuente, ut ſancti ſpiritus dona poſcebant, propterea Ieſu nomen ſibi cupiunt inuocari: ut quod in lege imperfectum erat, in Euangelio compleretur.

Matth. 3

Septẽ mulieres, ſeptẽ dona ſpũs ſancti.

Vir, Chriſs. Eſaiæ 11

DE Lectione quarta. Caput VIII.

LEctio quarta: Scripſit Moyſes canticum: ſiue, hæc eſt hæreditas ſeruorum domini. Vtræq; enim uiciſſim leguntur in paſcha & in pentecoſten, & ambæ hoc tẽpus gratiæ manifeſtius exprimunt. ¶ In ea quæ eſt: Scripſit Moyſes canticum, ait idem Moyſes: Noui enim, quòd poſt mortem meam inique agetis, & cætera. Mortem Moyſi finem legis accipiunt pene cuncti doctores ſancti, id eſt, aduentum Chriſti, cuius gratia ſic legi, quemadmodũ Ioſue ſucceſſit Moyſi, qui populũ dei trans Iordanem eductum, ingẽtibus

Deut. 31

Ieſus filius Naue typ⁹ Chriſti.

Hebræo. 2

prælijs in terra repromiſſionis, dux uictoriosus introduxit: Ieſum Chriſtum nomine prefigurans & opere, qui omnem electorũ populum, quoq; neminem lex ad perfectum adduxerat, ſanguine ſuo cõtra diabolum dimicans, uictor mortis per baptiſmi gratiam in paradiſum reduxit. ¶ Profecto in hoc tempore iuxta canticum quod Moyſes ſcripſit: Peccauerunt domino non filij: ſcilicet Iudæi, generatio praua atq; peruerſa, populus ſtultus & inſipiẽs, quem cõſtituerat dominus & pater ſuus ſuper excelſam terrã: ſcilicet legis prophetarumq; notitiam,

Canticum Moyſi.

Deut. 32

ut ſugeret mel cœleſtis doctrinæ de petra, quæ Chriſtus erat, oleumq;, id eſt, gratiam ſpiritus ſancti, de eodem ſaxo duriſſimo, per reſurrectionis potentiam immortaliter ſolidato: & ecce econtrario de uinea Sodomorũ, & de ſuburbanis Gomorræ, uua eorum uua fellis, & botrus amariſſimus: & propter hæc abſcõdam, ait, faciem meam ab eis, & cætera. At uero cœli & terra, de quibus alibi per prophetam dicit: Nouos cœlos & nouam terram ego creo. Noui, inquam, cœli & noua eccleſiæ terra audiuit uerba oris eius, ſicut in ſequenti tractu cantamus: & concreſcit in eis ut pluuia doctrina domini, & fluit ut roseloquium domini, quaſi hymber

Eſaiæ 65

Matth. 28

ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina, quia nomen domini inuocatur ſuper nos, nomẽ patris & filij & ſpiritus ſancti, quod totam uim continet eius, quæ per baptiſmum agitur, noſtræ regenerationis. ¶ Non minus illa Eſaiæ lectio: Hæc eſt hęreditas ſeruorum domini, hoc idem, ut ſupradictum eſt, tempus gratiæ reſpicit, prouocans credentes & dicens: Omnes ſitientes uenite ad aquas, ut ueniant ad fluuium dei qui repletus eſt aquis, & cuius impetus lætificat ciuitatem dei, ut bibant aquas de fontibus Saluatoris qui loquitur ad Samaritanam: Si ſcires donum dei, & quis eſt, qui dicat tibi: da mihi bibere, tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam uiuam, & aquam quam ego dedero ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in uitam æternam. Sciendum autem quòd ait Hieronymus, homo aquam tribuat, deus autem ſpiritum ſanctum, quo ſordes abluuntur & peccata purgãtur.

Eſaiæ 54. 55 Pſal. 64 Pſal. 45 Eſaiæ 12 Iohan. 4

DE Tra-

DE Tractibus, quos lectionibus eiuſdem ſuccinimus. Caput IX.

Baptizati ſtant ſupra mare uitreum.

TAnta quę his tribus lectionibus chorus ſuccinit, ſingula ſingulis exultationem indicant renatorum, quod iure exultare debeant, quia ſubmerſis omnibus peccatis, ipſi per mare baptiſmi tranſeunt liberati. Verum hęc exultatio in metu & tremore debet eſſe, & cum laborioſa & neceſſaria carnis mortificatione, quandiu ſumus in corpore, ſtãtes (ſicut in Apocalypſi legimus) ſupra mare uitreum, quod graues & rurſus oneratos peccatis ſuſtinere non poteſt. Vnde oportet, ut abiectis oneribus ſeculi, & ſimplici tunica contenti, perſiſtamus, uel ambulemus ſuper hoc uitreum mare baptiſmi, mixtum igne ſpiritus ſancti, tenentes (ſicut ibi legitur) citharas dei, id eſt, tota carne mortificati, & in laude dei extenti, canendo trementes, & tremendo canentes, iuxta illud: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. ¶Bene ergò uerba canticorum Moyſi & prophetarum quæ ſuccinimus, in tractus efferimus, quem canticum lugentiũ eſſe, & miſeriæ præſentis exilij congrue re, iam dictum eſt.

Apocal. 15.

Pſal. 2

Quartus tractus baptizãdorũ uox eſt.

¶Quartus tractus in hoc differt à cęteris, quod nulla lectione præmiſſa cãtatur. Nec mirum. Non enim in officio præſenti ſic eſt uox uniuerſalis eccleſiæ quemadmodum & illi. Eorum quippe ſolummodo uox eſt, qui in præſenti aſſunt baptizandi, adhuc peccati oraginalis ueneno infecti, & ideo feſtinant ad baptiſmum ut iuueneſcant, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quod maxime ex ſubſequenti collecta confirmatur: Omnipotens ſempiterne deus, reſpice propitius ad deuotionem populi renaſcẽtis, qui, ſicut ceruus, aquarum tuarum expetit fontem. ¶Econtra lectio prima nullo ſubſequenti cãtico terminata eſt, uidelicet: quia creatis & completis mundi cunctis operibus, non cantauit dignas homo ingratus deo creatori gratias: ſed obmutuit à laude dei, & audito ſerpente, contra præceptum quod acceperat, obſurduit. Vnde & baptizando dicitur, ephpheta, quod eſt adaperire, ſumptum de Euangelio quo dominus noſter curationem humani generis, quod ſic obſurduerat & obmutuerat, ut dictum eſt, in eo quem ſanauit homine ſurdo & muto ſignificauit.

Pſal. 41

Cur poſt primam lectionẽ non cantatur.

Marci 7

Cur nec ſalutatio nec titulus ibi dicitur.

¶Nec prætereũdum, quia neq; collectis ſalutatio, id eſt, dominus uobiſcum, neq; lectionibus ſupradictis ullæ ſuperſcriptiones, id eſt, tituli præferuntur: quos à nudiuſtertius cunctis lectionibus tanquam corporibus capita præſcidimus, donec caput noſtrũ Chriſtus reſurgendo nobis reddatur, cuius reſurrectionis ſimilitudo in his, qui baptizati de fontibus aſcendũt, Chriſtum induti, ut Apoſtolus ait, fidei oculis repræſentatur: nec ante hoc ſigna eccleſię concrepant: quorum cauſa iam ſuperius dicta eſt.

Galat. 3

DE Conſecratione fontis. Caput X.

Regeneratio attribuitur ſpiritui ſancto.

COnſecratio fontis in nomine ſanctæ trinitatis, & maxime inuocatiõe perficitur ſpiritus ſancti. Quod iccirco recte fit, quia tota hominis regeneratio, licet totius ſit opus trinitatis, proprie tamen eſt operatio ſpiritus ſancti. Sancta quippe trinitas, ut ait Leo Magnus, ita ſibi diuiſit opus hominis, ut pater conderet, filius redimeret, ſpiritus ſanctus regeneraret uel igniret. Veruntamen & pater cum filio & ſpiritu ſancto condidit: & filius cum patre & ſpiritu ſancto redemit, & ſpiritus ſanctus cum patre & filio regenerat atq; illuminat. Nam & pater dum cõderet: Faciamus, inquit, hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: & filius dum redimeret, pater illi calicem paſſionis dedit: & ipſe filius per ſpiritum ſanctum bibit, ſicut Apoſtolus ait: Sanguis Chriſti qui per ſpiritum ſanctũ ſemetipſum obtulit deo, & cætera: & ut ſpiritus ſanctus regeneret, pater eundem paracletũ ſpiritum dat, & filius in eodem ſpiritu baptizat, ſicut Iohannes Baptiſta in Euangelio ſibi dictum inſinuat: Super quem uideris ſpiritum deſcendentẽ ſicut columbã & manentem in eo, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. ¶Spiritus ergo ſanctus aquarũ ſanctificator eſt, ſanctus ſpiritus fontis noſtri ſanctificatio eſt, imò ſpiritus ipſe fons uitæ eſt, pacis fluuius eſt. Spiritus ſanctus illa paterni cordis benigna uena eſt, de qua uſque ad nos miſeratio larga, tãquam flumen inundans, procurrit. Amor dei, torrens uoluptatis dei, ſpiritus ſanctus eſt. ¶Hic illũ duorum patrem filiorum, erga iuniorem filium, id eſt, gẽtilem populum, ingenita ſibi pietate flexit, qui luxurioſe uiuẽdo, ſuam paternæ ſubſtantiæ partem, conſumpſerat, porcos alienos in longinqua regione pauerat, id eſt, ſpurcos dæmones coluerat, & nunc reuerſum ſuſcipit, feſtum diem omnibus amicis, id eſt, cœtibus indicit angelicis, iubet primam cum anulo ſtolam proferri. Quid enim intelligimus per anulum, niſi fidei ſignaculũ? Nam catechuminus, dum baptizandus, fidei ſacræ quam firmiter tenet, ſymbolum reddit, profecto illam tabulis cordis eius inſcripſit, decentem anulum in manu eius dedit, & in eo quod configuratus eſt cruce Chriſti: ut dicat cum Apoſtolo: Chriſto confixus ſum cruci: & quod tertio ſubmergitur, ut triduanæ morti Chriſti confirmetur, & hoc mirabili pietatis artificio uiuus & incolumis crucifixo & mortuo atque ſepulto configitur, commoritur & conſepelitur: proculdubio calceamenta accipit in pedibus. ¶Calceamenta nanque de mortuis animalibus fiunt. Et hæc manifeſte dominicæ mortis inſignia ſunt, quæ ideo ſuſcipit, ut eius exemplo qui propter

Præconia ſpiritus ſancti.

Pſal. 35

Eſaiæ 66

Galat. 2

Cur baptizati dant

calceamenta.

pter nos crucifixus eſt, deinceps crucifigat carnem ſuam cum uitiis & cõcupiſcentiis, & mortificans membra ſua quæ ſunt ſuper terram, dicit: Viuo autem iam non ego, uiuit uero in me Chriſtus. ¶ Cum autem candidam ueſtem accipit, quæ utiq; nouam Chriſti conſolationem ſignificat, dicente Apoſtolo: Omnes qui in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis. Profecto primam illi ſtolam induit pater, & mãducemus, inquit, & bibamus, quia filius hic meus mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt.

Galat. 5
Coloſſ. 3
Galat. 2

Cur ueſtis candida.

Galat. 3
Lucæ 15

DE Miſſa eiuſdem diei, & cur illi conſuetudinalis cantus, id eſt, Introitus & Communio deſit. Caput XI.

Tũc ſonant cãpanæ, & caniť Gloria in excelſis.

STatim ergo paſchale ueſpertini ſacrificij conſtruitur conuiuium, trina præeunte litania, in honore ſanctæ & indiuiduæ trinitatis, in cuius nomine trino baptizatus filius hic, de quo loquimur, qui mortuus fuerat & reuixit, perierat & inuentus eſt, concrepant ſigna, quæ hactenus fuerant muta, & perſonãte ſymphonia chorus exultat. Gaudent nobiſcum angeli, & propter illorum gaudium nos repetimus omiſſum à ſeptuageſima hymnum ipſorum, id eſt, Gloria in excelſis. ¶ Adducitur uitulus ille ſaginatus, ſcilicet deus & homo Chriſtus, cuius carnem manducare & ſanguinem bibere debem⁹: qui ideo uitulus dicitur, quia homo pro nobis ſacrificat⁹ eſt: ideo ſaginatus, quia in ipſo habitat plenitudo diuinitatis corporaliter. ¶ Sed huic cõuiuio ſenior frater, id eſt, Iudaicus populus, intereſſe nõ uult, ſtansq; foris & audiẽs ſymphoniã & chorum, detrahit fratri ſuo, inuidia tortus & odio, patrisq; clementiam reprehẽdens, triſtitia mauult & fame conſumi, quàm cum fratre gaudere & epulari. Exibit autem pater quandoq;, & faciem lætam auerſo & triſti filio dignãter ingerens, perſuadebit, & precabitur illum opportunis intereſſe gaudijs & epulis, tenens manum eius, & blandis conſulens ſermonibus, & tunc reliquiæ Iſrael ſaluæ fient. ¶ Interim donec illud fiat, plenum uel integrum non erit paternæ domus, id eſt, præſentis eccleſiæ gaudium: quia licet Iudaicus populus ſemper gentium oderit ſalutem, gentium tamẽ eccleſia dolet quòd ille populus ſtat foris, quodq; ſua ſalus illi in ſcandala ſit. Igitur huius diei ſacrificio ueſpertino, tam feſtiuo tamq; iucundo, conuenienter quædam ornamenta detracta ſunt, ſcilicet introitus, graduale, offerẽda atq; communio, quæ de Pſalmis quondam à Celeſtino Papa quadrageſimo, primum ad canendũ inſtitutis ante ſacrificium excerpta, & cum ſuaui modulatione in Romana eccleſia cantari inſtituta ſunt. ¶ Interea dum uitulus adducitur, conuiuium præparatur, accedit coram ille miniſtrorum primus atq; fidiſſimus Paul⁹, filiumq; illum, qui reuerſus eſt, iam habentem anulum in manu, iam calceatum, iamq; ſtola prima indutum, gratulabundus alloquitur in præſenti epiſtola dicens: Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terrã. Mortui enim eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cum Chriſto in deo. O fidi procuratoris elegans facundia, & officioſa ſedulitas. Mortui, inquit, eſtis, quia uidelicet mortuum eſt in uobis, quicquid ſuper terram ſapiebatis. Quid enim prius ſapiebat ille filius deſertor patris, luxurioſus & prodigus, niſi cũ meretricibus conuiuia ſtruere, ſua diſſipare, alienis inhiare, porcos alienos paſcere? Totum hoc mortuum & in baptiſmo Chriſti ſepultum eſt. ¶ Vita autem noua, quæ de eodem baptiſmo ſurrexit, quæ filium talem longe alterum fecit: Vita, inquam noua, quæ cum Chriſto in deo abſcondita eſt, ipſe idem nouus homo Chriſtus eſt, quem & candida ueſtis baptizati ſignificat. Cum enim, inquit, Chriſtus apparuerit uita ueſtra, tunc & uos apparebitis cum illo in gloria. Vitam eandem diuina nouitate conditam ſignificant, & in Euangelio conſequenti: ueſtimenta angeli quæ erant cãdida ſicut nix. ¶ Ecce interea canore cœleſtis perſonat ſymphonia, quo lętificentur conuiuę tanquam de cœlo remiſſum & ori noſtro redditum alleluia: quod à ſeptuageſima noſtra nõ cecinerunt organa, uidelicet quia diebus his captiuitas præſentis uitæ ſignificata eſt, & ideo quod futuræ uitæ iucunditatem ſignificat alleluia, tacendo uelut ad ſalices Babylonis huius flentibus nobis pepẽderunt. At nunc, quia nox illa ſacratiſſima iam incumbit, qua Chriſtus libertatis author reſurrexit, in qua iam, ut dictum eſt, prima reſurrectione reſurgunt qui baptizantur noui eccleſiæ filij, protinus tanquam de ſalicibus direpta noſtra certatim organa perſultant alleluia, dicuntq; Confitemini domino, cauſamq; ſubijciunt: quoniã bonus, quod ab affectu comprobatur, quoniã in ſeculum miſericordia eius, ſubauditur exhibita in remiſſionem peccatorum, quam eſt largitus in baptiſmo: & hunc merito uerſiculum alleluia primum arripit. Pſalmus quippe cẽteſimuſſeptimuſdecimus, cuius hic prim⁹ uerſus eſt, alleluia in titulo habet, multum hanc miſericordiam, & hanc diem ſolennem, quam fecit dominus, fidei noſtræ cõmendat, ut exultemus & lætemur in ea. ¶ Hoc alleluia ſicut & reliquum huius diei officium, maxime baptizatorum eſt exultatio, eo quòd prima, ut dictum eſt, reſurrectione iam conreſurrexerunt cum Chriſto. Reſtat uero grandis labor, ut habeant partem in reſurrectione ſecunda, & inter ipſum laborem bonorum operum ſupereſt metus, ſupereſt fletus, uel propter periculum gehennæ, uel propter deſiderium uitæ æternæ. Recte ergo, quia nec dum plenum eſt gaudium ſpei uocatorum, quod imminuit ſolicitudo eorũdem adhuc à deo

Vitulus ſaginat⁹ chriſtus eſt.

Coloſſ. 2

Senior frater deeſt cõuiuio.

Roma. 11

Cur huic Miſſæ quędam ſolennia deſunt.

Epiſtola Pauli.

Coloſſ. 3
Lucæ 15

Vita noua.

Coloſſ. 3

Matth. 28

Alleluia redditur.

Pſal. 136

Pſal. 117

Cur poſt alleluia caniť tractus.

peregri-

peregrinantium: cum alleluia tractus quoque cantatur, quem cantum lugentium esse superius iam dictum est. Itemq; per totam paschalem hebdomadam usque ad sabbathum quo abbas ipsi deponunt, eadem pro causa graduale cantatur, qui cantus est laborantiũ, nec nisi propter eos pertineret ad dies pentecostes, quod tempus futuræ requiei, pacisq; & gloriæ signũ est. ¶ Nam & in canone per hanc hebdomadã hoc pro ipsis additũ est: Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ: sed & cunctæ familiæ tuæ, quam tibi offerimus pro his quos regenerare dignatus es ex aqua & spiritu sancto, tribuens eis remissionem omnium peccatorum. Et ab hac uespera qua baptizati sunt, per singulas huius hebdomadę uesperas clerus ad fontes procedit cum Christi resurrectione solennitatem sancti celebrans baptisterij.

Cur à nudiustertius omissum nunc reddatur pacis osculum. Caput XII.

CVr pacis osculum, quod Papa Innocentius à beato Petro tricesimus octauus dari instituit, omissum fuerit à nudiustertius, & hodie reddatur ex ipso canonis loco in quo datur, citius agnoscitur. Datur enim eo loco, quo iam secundo calicem discooperuimus & dicimus: Pax domini sit semper uobiscum. Hic autem locus, sicut in eiusdem canonis tractatu dictum est, illud significat, quod dominus noster resurrexit à mortuis, & stans in medio discipulorum suorum dixit eis: Pax uobis. Per quod illud nobis innuit quòd paries inimicitiarum inter nos ac deum erectus fuerat, id est, peccatum, ad quem dissoluendum dominus noster transitu mortis profectus est. Quo effecto resurgendo rediens pacem annuntiauit quam acquisierat nobis, prima uoce quam emisit in medio discipulorũ suorum dicendo: Pax uobis. ¶ Recte igitur ex quo ad faciendã eandem pacem profectus est, donec rediẽs diceret: Pax uobis, intermisimus: Pax domini sit semper uobiscum: neq; dedimus pacis osculum. ¶ Simul Iudæ traditoris probrosum execrantes & anathematizantes osculũ quo filiũ hominis tradens, sanctũ & innocens apostolorũ infamauit collegiũ apud eos qui foris erant, occasionẽ maledicendi præbẽs, ac detestandi eos, quorum sanctitatis æstimatio magna fuerat, ut de illis tale quid cantitarẽt, quale illud est: Et crimine ab uno disce omnes.

Iohan. 20
Ephe. 2

Osculum Iudæ.

DE Die dominicæ resurrectionis. Caput XIII.

OCtauam illam, quæ in Paralipomenon & in superscriptionibus quorundam inuenitur Psalmorũ, hęc sacra spectat dies quam fecit dominus, ut esset solennitas solennitatum, quemadmodũ pro sui magnitudine dicuntur sancta sanctorũ, Cantica Cãticorum. Sicut eñ illa cætera superant sancta uel cantica: sic solennitates cæteras huius sacrosanctæ solennitatis antecedit nobilitas. Octaua autẽ illa futura est perfectæ atq; consummatæ resurrectionis gloria, in qua electi omnes qui nunc post depositionem carnis una & simplici solius animæ beatitudine perfruuntur, sicut in Apocalypsi legimus: quia datę sunt illis singulæ stolæ albæ: duplici, id est, corporis & animæ felicitate remunerabũtur ficq; binas perennis gloriæ stolas accipient. ¶ Quam octauam sicut septem mundi ætates ordine suo præeunt, quarum sexta nunc ab aduentu Christi uoluitur, septima uero animarum est carne deposita quiescentium, sicut alio loco iam dictum est: sic & hanc sacratissimã solennitatem septem dominicæ præcesserunt, quarum in prima: Circundiderunt me gemitus mortis, in septima cantauimus: Lætare Hierusalem, singulę singulis ætatum earundẽ proprietate sui respondẽtes officij, sicut loco uel ordine suo iam dictum est, & interposita dominicæ passionis memoria per duas hebdomadas, quod ipsum cur fiat, iam dictum est. ¶ Sequitur hęc octauæ ætatis, quæ extra septem est, quia æterna est gloriosa Christi resurrectione commendata festiuitas, nobilis, admirabilis, decora & suauis, splendida & desiderabilis. Non enim parum est quod in illa nobis octaua repositum est. Nam sicut octaua dies eadem quę prima est, sic in illa ætate restituitur homo in hoc ipsum, ad quod conditus est, eritq; corpore & anima immortaliter felix, & feliciter immortalis, sicut angeli dei, imò supra primæ originis reparatus dignitatem, eo quod suam in unitate personæ filij dei respiciat naturam, personam super oĩa opera manuum patris constitutam adorari, laudari & glorificari ab angelis in coëssentia summæ & indiuiduę trinitatis. ¶ Iccirco dum sanctorum recolimus natalitia, de quibus dubium non est, quod egressi à corporibus gloriam sempiternam iam adepti sunt, diem quoque celebramus octauum, beatificantes illos ex eo quoque quod in futuro corporum receptorũ immortalitatem glorioſam feliciter obtinebunt.

Octaua, solennitas solennitatũ. 2. Paralip. 7 Psal. 6 & 11

Apocal. 6

octaua, plenigaudij repratio.

Octauę sanctorum.

¶ Hoc & per octo beatitudines euangelicas significatur, ubi octaua redit ad caput. Nanque & in prima & in octaua hæc eadem beatitudinis sententia est, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Vnde Augustinus: Octaua, inquit, sententia, quæ ad caput redit, perfectũq; hominem declarat, significatur fortasse & circuncisione octaua die in ueteri testamento, & domini resurrectione post sabbathum, qui est utiq; octauus, id est, primus dies, & celebratione octauarum feriarũ, quas in regeneratione noui hominis celebramus. De illa igitur octaua quæ est resurrectio, quæ iam completa est in capite nostro, scilicet Christo, nunc secundum diei prę sentis, in qua resurrexit, officium, ordinemq; mysticum, aliqua dicenda sunt.

Octaua beatitudo eadem quæ prima. Gene. 17 Matth. 28

Cur

Cur dominus non ante diem tertium reſurgere uoluerit. Caput XIIII.

Excellẽtia numeri ternarij.

TErnarius numerus,qui apud ſeculares quoq; philoſophos inſignis habetur pro eo quod imparium & eorum qui prẽter unitatem nullam aliam recipiunt ſectionem, primus eſt numerorum:apud nos longe amplius præclari nominis, imò primæ ac diuinæ eſt autoritatis, tam propter ipſam eſſentiam ſanctæ & indiuiduę trinitatis, quàm pro eo quod ſaluator noſter tertia die reſurrexit à mortuis.Et profecto tertia dies hęc, ad idem ipſum eiuſdem ſanctę trinitatis reſpicit ſacramentum. ¶ Iccirco nanq; dominus non ante tertiam reſurrexit,quia congruum fuit,ut propitiationem ſanctæ trinitatis triduana no bis obtineret mors carnis Chriſti. Alioquin cur cum ſub trina merſione baptizamur in nomi ne patris & filij & ſpiritus ſancti, complantari dicimur, imò uere complantati facti ſumus ſi militudini mortis eius, niſi quia eandem mortem ſuam,quam antea baptiſmum ſuum appel lauerat,triduo pertulit & ipſe in nomine & in obedientia patris & filij & ſpiritus ſancti. Siqui dem & pater filio(ſicut & ipſe filius teſtatur)calicem paſſionis dedit: & ipſe filiꝰ animę ſuę in ſua poteſtate propinauit, ſicut ipſe ait:Poteſtatem habeo ponendi animam meam:& ſpiritus ſanctus illi propinari fecit,ſicut Apoſtolus ait:quia Chriſtus per ſpiritum ſanctũ ſemetipſum obtulit. Congruẽter ergo mors dñi triduana extitit, quam ſancta trinitas diſpoſuit, quamq; ad obtinendam humano generi propitiationem eiuſdem ſanctæ trinitatis,noſtra in illo natu ra ſola pertulit. ¶ Non ſolũ autem,ſed & tota uita eius annorum ſuorum numero ſanctæ tri nitati famulatum ſe exhibere,& eius præcepto ſe obedire innuit.Nam in triginta tribꝰ annis, quibus ſuper terram ambulauit,ternarius eſt repetitus hac ſola differentia, quod unus ter narius ut triginta ſint, in decenum limitem conſurgit, alius ut ſimplex ſit, in ſingulari limite ſubſiſtit. ¶ Cuius in typum Iſaac quoq; ad immolãdum ternario dierum numero ductus eſt. Nam de Geraris ubi tunc habitabat Abraham, uſq; ad montem Moria, id eſt, ſedem templi, dierum trium eſt, ut ait Hieronymus, & conſequenter illuc die tertio peruenit,ſicut hiſtoria refert,& uenit in locum quem dixit ei deus in die tertia. ¶ Sed ut ad inceptũ redeam,mira ue locitas,mirabilis ille ſaluatricis gratiæ curſus,ut in triduo trium temporum ſeculi peccata de leret,omnes qui ante legem fuerant,omnes qui ſub lege erant,cunctos qui ſub gratia uentu rierãt,una Chriſti morte pariter ſolueret,pro ſingulis temporibus ſingulos dies eiuſdẽ mor tis appendens. Totam eius uelocitatem ſpiritus ſanctus innuebat,cum prophetæ imperãs di cebat:Voca nomen eius Accelera ſpolia detrahere,feſtina prædari.

Triduana mors in honorem trinitatis.

Roma.6
Lucæ 12
Iohan.18

Iohan.10
Hebræo.9

Aetas Chri ſt annoꝝ, i myſteriũ trinitatis.

Gene.22 Iſaac p triduũ ductꝰ ad immolãdum.

Triduum chri tribus tẽporibus datum.

Eſaiæ 8

Item de celebritate reſurrectionis. Caput XV.

DE hoc & illud in Canticis, reuertere, ſimilis eſto dilecte mi capreæ hinnuloq; cer uorum ſuper montes Bethel. Accelerauit eñ inferni ſpolia detrahere,feſtinauitq; prædari,reuerſusq; ut caprea aut ceruorum hinnulus,id eſt,patriarcharum filius, ad ſaluandum uelociſſimus, apparuit ſuper montes Bethel, id eſt,uitus eſt apoſto lis,ut eorum triſtitiam cito in gaudium cõuerteret, qui ſunt montis Bethel,id eſt,domus dei, quæ eſt eccleſia, principes ſummis uirtutibus eminentes. Accelerauit, inquam,inferni ſpolia, detrahere, id eſt,electos omnes iure uictoris adducere. Quæ enim mora fieret ad detrahen dum, aut quæ difficultas ad diſcernendum? ¶ Sol erat iſte, illi autem qui quærebantur,tan quam ſpecularia. Illorum fides ſpeculum erat reddendo ſolis aſpectum radio ſatis idoneum ſed ideo non ſplenduerat hactenus,quia ſoli obiectus medius obſtabat paries inimicitiarꝝ,ſci licet originale peccatum. At illum in carne ſua moriens Chriſtus parietem ſoluerat ac diruе rat, qui illa ſpecularia animarum uerum ſolem expectantium umbra tegebat aduerſa. Quæ ergo mora fieret, ut diruto pariete, & deſcendente ad inferos uero ſole,non ſtatim reluceret illa uaſcula lucis exceptoria, id eſt, electorum animæ? Statim ut illic deſcendit hic ſol, id eſt, anima Chriſti præpotens,& inſita ſibi uerbi omnipotentis diuinitate choruſcans,illi reſplen duerunt,& tenebrarum principes diſſipati ſunt ſicut fumus, & ſicut fluit cera à facie ignis. Et iuſti exeuntes de tenebris,& in paradiſum recepti,epulari cœperunt & exultare in cõſpectu dei. Latrone ſimul epulante,cui dixerat dominus in cruce pendens,hodie mecum eris in pa radiſo,totoq; ſabbato requieuit ab omni opere ſuo dominus Chriſtus cum illis,& paſcebatur dilectus in liliis, donec aſpiraret tertia dies & inclinarentur umbræ. ¶ Die igitur tertia,pro pitia nobis facta diuinitatis trinitate, cito mortem, quam guſtauerat, reiecit à ſe,ſicut ſignifi cauerat quando in cruce noſtrã ſalutẽ ſitiens,& ideo ſe ueraciter ſitire dicẽs,cum oblatũ ſibi acetũ noluit bibere. Mortis eñ acetũ paululũ guſtabat, quam cito,id eſt,tertia die reiecturꝰ, nec ultra bibiturus erat. Reſurgẽs eñ ex mortuis iam nõ moriẽs,mors illi ultra nõ dñabitur.

Chriſtꝰ ſol, electorũ animæ ſpecularia, fides ſpeculum.

Ephe.2

Pſal.67

Lucæ 23
Cant.2.4
Chriſtus modicum guſtauit acetũ mortis.

Quid ſignificet quod dominus noſter nocte reſurrexit. Caput XVI.

CErtum tenet Chriſtiana fides, quod dominus noſter qui mortalis homo factus ad hoc uenit ut iudicaretur,ad hoc uenturus eſt in fine ut iudicet,& eandem formam ſerui,in qua iudicatus eſt,cum ſuorum cicatricibus uulnerum iudicatoribus oſten det ad damnationis cumulum,ut uideant in quem transfixerũt:dilectoribus autẽ ſuis

Secũdus ad uẽtus Chri ſicut fur in nocte.

Zach.13

ſuis ad æternum charitatis ſuæ monimentum. Illa autem dies non cum expectatione, ſed ita ſicut fur in nocte ueniet, quemadmodũ factum eſt in diebus Noë, uel in diebus Loth: quãdo uendẽtibus cunctis & emẽtibus, plantantibus & ædificãtibus, uxores ducẽtibus & dantibus ad nuptias, repẽtinus ſuperuenit interitus: & ſecundũ hæc erit quãdo filius reuelabit. Cõueniẽter ergo, dum iudex uẽturus iam cum iudiciaria poteſtate reſurrexit noctis tẽpus elegit, ut ſicut in cęteris tam factis q̃ dictis exterioribus alia quædã ſignificare cõſueuit, ſic & in hoc tempus ſignificaret ſecũdi aduẽtus ſui, q̃d præuideri nõ poterit. ¶ Itaq; quemadmodũ Samſon, q̃d interpretat̃ ſol eoꝝ, obſeſſus ab inimicis, nocte ſurrexit, portas tulit, & in uerticẽ montis aſcẽdit, ſic uerus ſol noſter Chriſtus, obſeſſus cuſtodibus & armis, media nocte de ſomno mortis exurgẽs, portasq; inferni, id eſt, omne ius mortis attollens, & ad dexterã maieſtatis in excelſis aſcẽdens, ipſo tẽpore innuit, quod ſemper debeamus eſſe parati, quia ſicut tũc nocte cunctis quieſcentibus ſurrexit, ita qua hora non putamus ſe uenturum eſſe prædixit.

Matth. 24 Lucæ 11

Iudicũ 16

Lucæ 12

Quid ſignificet quod cum terræmotu reſurrexit. Caput XVII.

Matth. 24 Lucæ 21

TErræmotus quoq; magnus qui factus eſt, eiuſdẽ ſecũdi aduẽtus ſignificationi cooperatur. Erit em̃ cõfuſio maris & fluctuũ, & nõ ſolũ terra, ſed etiã uirtutes cœloꝝ mouebunt̃, & tũc uidebimus filiũ hominis uenientẽ in nubibus cœli cum poteſtate magna & maieſtate. Paſſurus quippe uenit occultus, tũc autẽ iudicaturus manifeſtus ueniet deus noſter, & tũc filebit, ignis in cõſpectu eius ardebit, & in circuitu eius tẽpeſtas ualida. ¶ Et quia tũc areſcentibus reprobis præ timore, iuſti leuabũt capita ſua, id eſt, exhilarabunt corda, & pulchre hic unius eiuſdẽq; angeli habitu utrũq; præfiguraſ, cuius erat aſpectus ſicut fulgur, ueſtimẽta autẽ ſicut nix. Nam impĩj cuſtodes pręfulgore aſpectus eius exterriti, facti ſunt uelut mortui: mulieres autẽ quæ religioſe dominũ quærebant, niueis eius ueſtimẽtis & dulci alloquio cõſolatæ ſunt dicẽtis: Nolite timere uos, &c. Hinc eſt, q̃ hac die cantamus: Terra tremuit & quieuit, dum reſurgeret in iudicio deus. Dictũ eſt em̃ hoc de die illa, quãdo auditum faciet iudiciũ dicens his qui à dextris eius erunt: Venite benedicti patris mei percipite regnũ: his autem qui à ſiniſtris: Ite maledicti in ignem ęternũ. Tunc enim exurgente deo in iudicium, qui nunc uidetur ſopitus eſſe, uel non curare ea quæ ſub ſole fiunt, terra tremet & quieſcet, id eſt, impĩj, qui terreni ſunt, timebunt, & quieſcent: quia nocere deſinẽt. ¶ Igitur dies hæc cuius in nocte dominus noſter cum terræmotu reſurrexit diem illum æternitatis, diem ſignificat futuræ reſurrectionis, cuius diluculo idem dominꝰ noſter improuiſus, ut dictum eſt, cœlis ardentibus, cœloꝝq; uirtutibus trementibus, apparebit.

Pſal. 49 Lucæ 21 Matth. 28

Pſal. 75 Matth. 25

Iob 22

Quòd Matthæus non diſſentiat à cæteris Euangeliſtis in eo quod dicit, mulieres uenìſſe ueſpere ſabbathi, & quod uere ueſpere uenire cœperint & diluculo peruenerint & cur ita egerint. Caput XVIII.

SEd & illud myſtice nobis aliquid innuit, quod deuotæ Chriſto fœminæ, quæ illũ & uiuũ dilexerãt & mortuũ deſiderabãt per noctẽ ambulãtes, iuuãte luna, uenerunt ad monumentũ. Per noctẽ em̃ ambulauerũt quæ diluculo ad monumentũ fuerũt. Alioquin niſi per noctẽ ueniſſent, q̃modo ad ſepulchrũ tam mane adfuiſſent? Verbi gratia: Maria Magdalena, cuius domus erat Bethaniæ, qui uicus quindecim ſtadĩs diſtat ab Hieroſolymis, q̃modo prima ante alias una ſabbathi iuxta Iohannẽ, ualde diluculo ueniſſet, dũ adhuc tenebræ eſſent ad monumentũ? Sepulto quippe dño mulieres quæ illũ ſecutæ fuerant, Hieroſolymis nõ remanſerãt. Sed cũ aſpexiſſent ubi poneret̃, reuertẽtes, inquit Lucas, parauerunt aromata. Quãdo autẽ parauerũt uel emerũt, manifeſtius Marcus indicat. Et cũ tranſiſſet, inquit, ſabbathũ, Maria Magdalena & Maria Iacobi & Salome, emerũt aromata, ut uenientes ungerẽt Ieſum. Siquidẽ ſabbatho, ut ait Lucas, quieuerũt propter mandatũ, ſubaudiſ legis, quia lex ſabbatho uetat operari. Cõſtat itaq;, quia in lachrymis peruigiles amore, nimiumq; longa retardãtis ſabbathi mora fatigatæ, q̃ nec operari nec plus mille paſſibus ambulare licitũ erat Iudæis: mox ut oneroſum illud ſabbathũ abĩt, receſſit, trãſiuit, nõ quieuerunt, nec dederũt oculis ſuis ſomnũ, nõ luciferũ ad proficiſcendũ præſtolatæ ſunt. Noctẽ pro die, deſideriũ pro duce, lunã rapuere pro ſole. Luna quippe nocti nõ defuit, quia tũc ſeptima decima extitit. Septima decima uero luna, clauſo ueſpere paulo poſt, id eſt, fere poſt horã & dimidiã, exurgit, toti deinceps lumẽ ſuũ miniſtratura nocti. ¶ Falſo igit̃ quidã Euãgeliſtas calumniati ſunt, q̃d cõtraria dixiſſent, in eo q̃d Matthęus ueſpere ſabbathi, cęteri prima ſabbathi diluculo mulieres ueniſſe dixerũt ad monumentũ. Matthæus em̃ ut eaꝝ cõmendaret deſiderium, quãdo uenire cœperũt: cæteri dixerũt quãdo peruenerũt. ¶ Quid igit̃ illud myſtice nobis innuit, q̃d mulieres illæ ſic uenerũt, niſi q̃d animæ fideles paratæ, id eſt, mẽte uigiles, diligentes & dominũ quęrẽtes, inueniri feſtinãter ſatagũt, ad illũ filĩj hominis aduentũ, qui, ut ſupra dictũ eſt, ſicut fur in nocte ueniet, nõ ſolũ cũ terræmotu, ſed & tremẽtibus cœloꝝ uirtutibus, ut cõſolationẽ inueniãt, dũ impĩj nõ iã uelut, ſed uere fiẽt mortui? Et ideo nũc parãt & ſecũ portãt aromata, id eſt, collecta de ſcripturaꝝ areolis cũ uirtutũ odoribꝰ, dñicæ reſurrectio

Mulieres p noctẽ ambulabãt ad ſepulchrũ.

Iohan. 20

Lucæ 23 Marci 16 Lucæ 23 Exodi 20

Pſal. 131

Concordãtia Euangeliſtarum.

Myſticus ſenſus in q̃rẽdo dñm.

1. Theſſa. 5 Pſal. 15 Iohan. 19

Lucæ 23 nis teſtimonia, ſcilicet quod uere anima eius non ſit derelicta in inferno, & caro eius non uiderit corruptionem. Et ſicut illis nõ ſatis fuit quod Ioſeph iuſtus, & Nicodem⁹ cõdierant illum cum lintheis & aromatibus ipſis præſentibus & aſpicientibus, niſi & ipſe aliquid de ſuo tantæ pietatis operi addidiſſent, ſic ſanctis & fidelibus ſemper mentibus optabile eſt, ad ea quæ apoſtoli uel apoſtolici uiri ſcripſerũt de fide reſurrectiõis aliquid proprij ſuperadijcere labo-
Iohan. 20 ris, faciũtq; hoc pene cũcti dictis aut factis, pauci etiam ſcriptis. Iccirco quemadmodũ illis uiuum ſe præbuit, & ut agnoſceretur, Mariam ſuo nomine uocauit quod magnũ eſt indiciũ ſuę
Exodi 33 dilectionis. Vnde & Moyſen, noui te ex nomine, inquit: ſic omnibus tunc prope aderit quæ-
Pſal. 144 rentibus nunc eum in ueritate, & nomina ipſorum oſtendet illis ſcripta in libro uitæ.
Apocal. 3

Quanto rectius nũc ſancta ſit prima ſabbathi qua mũdi redẽptor reſurrexit à mortuis quàm olim ſabbathum quo idem mundi creator ab opere ſuo ceſſauit. Caput XIX.

Prima ſabbathi ſanctior q̃ ſabbathum.

QVanto præpõderet primæ ſabbathi ſanctificatio quę nobis eſt data, ſanctificationi illi, qua Iudęis ſabbathũ dedicatũ eſt, ex cõparatione cauſarũ uel temporũ utriuſq; ſanctificationis aduertere licet. Diuerſis em̃ ex cauſis longeq; imparibus, & ſabba-
Gene. 2 thum creator noſter benedixit, & primã ſabbathi idem ipſe Saluator noſter dedicauit. Cauſa nanq; benedictionis ſabbatho fuit hæc, q̃ deus in illo ceſſauit ab omni opere q̃d patrauit, cauſa uero primæ ſabbathi, q̃ deus homo factus, in illa reſurrexit à mortuis. Quis hæc lõgius à ſe differre nõ uideat? Si em̃ dei requies, cauſa ſanctificatiõis diei eſt, cõſequenter
Maior reqes in prima ſabbathi q̃ ſabbatho. ubi maior & uerior eius reqes, illic ſanctificatio copioſior eſt. ¶ Itemq; ubi maiorem in operante laborem attendimus, maiorem nihilomin⁹ in ceſſante reqem agnoſcimus. Cõſtat uero, qa deus dũ cõderet mundũ fatigatus nõ eſt, utpote q̃ oĩa per uerbũ ſuũ operatus eſt, & uniuerſa cõponens de ſingulis dixit, fiat, & factũ eſt. At ipſe idem cum ut mundũ redimeret homo factus, unus idemq; Chriſtus, deus & homo paſſus & crucifixus & ſepultus eſt, proculdubio fatigatione nõ parua fatigatus eſt. Qua ergo die reſurrexit, ueram utiq; reqem, gloria & hono-
Hebræo 2 re coronatus, introiuit, lõge excellentius reqeuit, q̃ cum à mũdi creatione ceſſauit. Deus em̃ nõ in mũdanæ creaturæ mole uiſibili, ſed in intellectualibus cœlis, id eſt, in ſanctis animabus reqeſcit. Nũc em̃ gaudet ſpõſus ſuper ſpõſam, quã ſuo ſanguine acqſiuit, et gaudet ſuper nos
Pſal. 44 deus noſter, & delectãt eũ filiæ regũ, imò qa una eſt eccleſia, illa delectat eũ regina, quæ aſti-
Pſal. 35 tit à dextris eius, quã & in præſenti præparat et uocat amicã, et in futuro torrẽte uoluptatis ſuę potabit eam. Nulli itaq; dubiũ quin prima ſabbathi tanto uberius ſanctificata ſit, quanto uerius ſuam in reqem, quæ ſanctificationis cauſa eſt, deus & homo Chriſtus reſurgẽs introiuit.

Terrenus ſenſus Iudæorum. ¶ Relinquamus igit̃ Iudęis poſtremi ſabbathi ſui uetus gaudiũ, q̃d eſt illis de creatione mũdi uiſibilis, cuius ſolius ſemper fructu trãſitorio delectati ſunt, cuius ſolius proſperitatibus ſemper lactari appetiuerũt, pro cuius ſolius acqſitione creatorẽ eius ſeruiliter timẽtes colere uiſi ſunt. Intantũ em̃ terrenis ſemper inhęſerũt, ut quęcũq; de cœleſtibus illis promiſſa ſunt, terre-
Deut. 6 naq; quas amãt ſemper uelari oportuerit noĩbus req;, ut eſt illud: Audi Iſrael præcepta dñi, & ea in corde tuo quaſi in libro ſcribe, & dabo tibi terrã fluentẽ lac et mel. Nã et ipſum deũ & dominũ, per quẽ mũdus factus eſt, in propria ueniẽte, iccirco ipſi q ſui erãt, nõ receperũt, nec intelligere uoluerũt eũ eſſe regem Iudęoq;, qa cõtra carnalis ſenſus eoq; opinionẽ, beatitudinẽ pauperibus, & uę prędicabat diuitibus, cũ ipſi exiſtimarent, quod nũc quoq; ſomniãt regnante Chriſto, aureã, gemmatã Hieruſalẽ in terris, ſtratasq; auro mũdo plateas eius ſe habituros:

Noſter ſabbathiſmus in octauã iure trãslatus eſt. ¶ Noſter ſabbatiſmus hac die de ſeptima trãsfertur ad octauam, quæ & prima eſt. Nam eadẽ octaua dies, quę & prima. Iccirco aũt iure in octauã transfertur, qa de alio opere, q̃ de creatione mũdi, noſtrũ, ut dictũ eſt, gaudiũ ſumit. Dupla nanq; operatio dei, prima eſt creatio mũdi, ſecunda ſaluatio mundi. Secundũ creationem nihil nouum fit ſub ſole, quia qui uixit in æter-
Ecci. 1 & 18 num, creauit omnia ſimul: ſecũdum ſaluationem, pater meus, inquit Chriſtus, uſq; modo ope-
Iohan. 9 ratur, & ego operor. De creatione mũdi ſabbathizant dilectores mũdi. Nobis aũt de ſaluatio-
Coloſſ. 3 ne mundi gaudendum eſt, quorum uita & requies in deo cum Chriſto abſcondita eſt.

Qua ratione uel authoritate, ab hac die dominicæ reſurrectionis, proceſſio cum benedictione aquæ, cunctis per annum agatur dominicis. Caput XX.

Cur dñicis diebus populus aſpgitur aqua benedicta. PRoprium hoc habet hæc dies, quã fecit dñs, idq; ab ea ſumpſit oĩs prima ſabbathi, q̃ aqua benedicta populis aſperſis, agit̃ proceſſio ſolẽnis. Verũtamen hac ipſa prima & principali dñicaq; omniũ nõ benedicit, neq; die ſctõ pẽtecoſtes, qa in præteriti ſabbathi ueſpera ſumpta eſt de ſacro fõte baptiſmi anteq̃ immergaf aliqs, & anteq̃ chriſma immiſſum ſit. Non em̃ ad hoc aſpergimur, ut rebaptizemur, ſed diuini noĩs gratiã ſuper nos, cum hoc memoriali baptiſmatis noſtri, frequẽter inuocare debem⁹. Et iccirco ſingulis aſpergimur dñicis, qa in ſacroſancta primæ huius dñicæ ueſpera, baptiſmũ uniuerſaliter ſctã celebrat eccleſia, p̃ cauſa ſupius memorata. ¶ Vnde & inter aſpergendũ hac die cãtamus: Vidi aquã egrediẽtẽ de tẽplo à latere dextro alleluia, &c. De p̃pheta Ezechiele ſumptũ eſt hoc. Ciui-
Ezech. 47 tatẽ illi oñderat manus dñi facta ſup eũ, ædificatã ſup montẽ excelſum, & uergentẽ ad auſtrũ

& in

& in illa mirabile cõstitui templũ. Illa autẽ ciuitas ecclesiã significabat, de qua dñs in Euangelio: Nõ potest, inquit, ciuitas abscõdi super montẽ posita. Quid ergo templum, nisi illud, de q̃ ipse idem: soluite templũ hoc, inquit, & post triduũ excitabo illud, loquẽs de tẽplo corporis sui? sed & Iohãnes in Apocalypsi, cum de eadẽ ciuitate sibi ostẽsa loqueret: & templũ, inquit, non uidi in ea, dñs em̃ deus omnipotẽs templũ illius est & agnus. Quã de hoc tẽplo aquã uidit hic egredientẽ, nisi uiuificũ sacri baptismatis fontem? Cum em̃ illud soluissent Iudæi, sanguis & aqua, sicut supra dictũ est, de latere eius exiuit. Et recte de latere dextro aqua exiuit, de qua dicit: Et oẽs ad q̃s peruenit aqua ista, salui facti sunt. ¶ Nam huius q̃q; templi non manu facti latera duo sunt. Dextrũ quippe latus diuinũ, leuũ latus, humana natura est. Signanter ergo dicendũ fuit, q̃ de latere aqua hæc exiuit, quæ ad quoscũq; peruenit, salui facti sunt: à latere dextro, inquit. Et recte. Nam de diuina Christi natura spiritus sanctus aqua inuisibilis procedit, qui aquæ uisibili, quæ de latere leuo, id est, de humanitate lanceata profluxit, salubrandi uirtutẽ tribuit: Hac igitur die dñicæ resurrectionis, quę sacri q̃q; baptisterij celebratione est solẽnis, recte inter aspergendũ cãtamus illud in laudẽ fluminis huius, cuius inundatiõe per mortẽ Christi reuiximus. ¶ Cęteris aũt post pentecostẽ dñicis cãtamus: Asperges me dñe hyssopo & mũdabor, lauabis me & super niuẽ dealbabor, q̃d & ipsum de fide baptismi propheta prædixit, per hyssopũ, quæ herba est humilis, medicinalis, qua tumor pulmonis deponitur, fidem humilitatis uel passionis Christi significãs: per nomẽ lauacri super niuẽ dealbantis, baptismũ ipsius manifestius exprimẽs. ¶ Deinde cum crucibus & uexillis, quæ sunt insignia uictoriæ Christi, omnes albati & exultãtes in laude resurrectionis sanctæ, procedimus, cum tanta populi expectatione sexus utriusq; maiorum pariter & minorum, ut corporaliter quoq; illud propheticum in nobis impleri uideatur, cum iucũditate exibitis, & cum gaudio deducemini, nam & montes & colles exilient expectantes uos cum gaudio.

Matth. 5

Iohan. 2 Apocal. 21

Templi q̃d Christus ẽ duo latera.

Asperges me dñe. Psal. 50

Processio cũ crucib⁹ & uexillis. Esaiæ 55

Cur dominus discipulos ad uidendum se in Galilæam inuitauerit, cum & Hierosolymis uisus sit, & quod ideo processio fiat singulis dominicis. Caput XXI.

VT autẽ processio ageret, ex mystica Euãgelij autoritate tractũ est, scilicet ex eo q̃ angeli mulieribus præcipiũt, dicẽtes: Ite dicite discipulis eius & Petro, quia præcedet uos in Galilæã, & ipse dñs occurrẽs illis exeuntibus à monumẽto, cũ tenuissent pedes eius & adorassent eũ: Ite, inquit, nũtiate fratribus meis ut eant in Galilæam, ibi me uidebũt. Primi huius mãdati, q̃ dñs resurgens per angelos suos & per seipsum, suis mãdat discipulis ut eant in Galilęã, & ibi me uidebũt, inquit. Si causam agnouerimus, pro culdubio fatebimur merito fieri, q̃ mandatũ illud hac die, cũctisq; per annũ dñicis memoria celebri, id est, processione frequẽtamus solẽni. Non em̃ sine causa, nõ absq; diuini pondere cõsilij sese in Galilæa uidendũ esse promittit: cum & Hierosolymis sese illis ostendere potuerit, imò & quinquies ipsa die, qua resurrexit, ibidem uisus fit. ¶ Quod si nõ aliud q̃ latus manus & pedes palpãdos & cõtrectandos illis in Galilęa ostendere disponit, hoc frustra uel sine põdere rationis (quod omnino incongruũ diuinæ est maiestati) uidebitur agi. Hoc em̃ tam secũdum Iohannẽ q̃ secundũ Lucam, hac eadẽ die Hierosolymis fecit, cum reuersis Hierosolymã duobus discipulis, quibus ostẽsus fuerat euntibus Emaus, & referẽtibus quæ uiderãt, illis se cum mirãtibus stetit Iesus in medio eor; & dixit eis: Pax uobis: Et cum hoc dixisset, ostendit eis manus & latus. ¶ Quid ergo amplius in Galilæã euocatis ostẽderit, quærendũ est. Hoc nimirum quod inimicũ erat Hierosolymis terrenæ ciuitati, unde illos euocauit & tẽplo sacerdotioq; ueteri, propositũ suum, imò totius trinitatis cõsilium illis aperuit: Data est, inquit, mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Euntes docete oẽs gentes, baptizãtes eas in nomine patris & filij & spiritus sancti. Ecce hæc est illa magna trãsmigratio, quam Galilæa quoq; suo commendat nomine, Magna, inquã, trãsmigratio Christi discipulis imperata, trãsmigrare de Iudęis ad docẽdas & baptizãdas omnes gẽtes: cum ante dixisset: In uiam gentiũ ne abieritis, & de uetustate circũcisionis ad nouã gratiã baptismi, cuius nũc regulã præscripsit, quã hactenus q̃ tradiderat illis. Magna sane causa & digna quã dñs non solũ uerbis ediceret, sed & facto præsenti præfiguraret. Nam quomodo ante passionẽ suam, pleriscq; dictis aut factis suis similitudines adhibere cõsueuit, uerbi gratia, quomodo superius octaua ab hinc die ueniẽs ad passionem, ut genus humanũ redimeret, eandẽ generis humani redemptionem, per asinæ & pulli eius significauit solutionẽ. ¶ Sic tunc apostolis suis dicens, euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine patris & filij & spiritus sancti, eandẽ gratiæ suæ trãsmigrationẽ significare uoluit per Galilæam, quæ Latine uertitur in trãsmigrationem. Totum hoc ad uos, id est, ad ecclesiã degentibus respicit, ad quam salus ex Iudæis hoc præcepto trãsmigrauit. Recte igitur & merito in primi huius mãdati cõmemorationem, quod statim ut uisus est dominus noster post resurrectionẽ, nuntiate, inquit, fratribus meis, ut eant in Galilęam, ibi me uidebunt: nos processionem agimus solennem, nosq; & loca nostra aspergimus aqua benedicta, in honorẽ huius diei, quo iussi sumus baptizari in nomine patris & filij & spiritus sancti.

Matth. 28

Matth. 10

Marci 16 Iohan. 20

Iohan. 20 Lucæ 24

Cur in Galilæã discipulos euocauit dñs.

Matt. 21. 28 Galilęa trãsmigrationem significat.

Iohan. 20

Quo die diſcipuli in Galilæa, uidẽtes dominũ, adorauerũt ſecundũ Matthęũ. Cap. XXII.

Matth. 28 Opinio Hieronymi.

ILlud quidẽ nemo qui dubitet, quod hac die, qua reſurrexit dñs, id eſt, prima die ſabbathi diſcipulos in Galilæã inuitauerit: ſed illud per ſe nõ ſatis liquet, qua die illuc abeuntes iuxta Matthæũ, illũ uidẽtes adorauerint. ¶ Verũ Hieronymꝰ itẽ prima ſabbati, id eſt, octaua die, factũ hoc eſſe aſtruit, & hãc eãdẽ eſſe apparitionẽ, de qua Iohãnes ait: Et poſt dies octo iterũ erãt diſcipuli intus, & Thomas cũ eis. Ait enim idẽ Hieronymꝰ ſuper Matthęũ. Poſt reſurrectionẽ dñs in Galilææ montẽ cõſpicit, ibiq; adorat, q̃ licet quidã dibitẽt. Tũc manifeſtius oſtẽdit Thomæ, & latus lãcea uulneratũ, clauiſq; fixas manus demõſtrat, ut uere licet nõnulli numerãdo uices, quibus dñs poſt reſurrectionẽ uiſus eſſe deſcribit, aliter ſentire uideant, nos tamẽ prędicto doctori hũc ſenſum nõ improbandũ eſſe arbitramur. ¶ Et ipſa ratio admittit, q̃ diſcipuli eadẽ die qua dñs reſurrexit toties in Galilæã ire iuſſi, nõ ultra dies octo diſtulerint, præſertim cũ eadẽ die ſero illũ uidẽtes, quãdo Thomas nõ erat cũ eis, ſpẽfeſtinantiſſimã iterũ uidẽdi eũ, ardẽtiuſq; deſideriũ cõcipere potuerint. ¶ Nihil enim eſt in quo Hieronymo autoritas euãgelica refragẽt. Nam quod ait Iohãnes poſt dies octo iterũ erãt diſcipuli intus, nõ nos coartat ut eodẽ in loco intus eos fuiſſe fateamur. Intus erãt, ſed in mõte, id eſt, in ciuitate Nazareth, quæ in mõte Galilææ ſita eſt. Sic enim habemus in Luca: Qui cũ dixiſſet, quia dñs poſtq̃ ieiunauit XL. diebus, & XL. noctibus, reuerſus in uirtute ſpiritus in Galilęam, & iam magnificatꝰ in Capharnaũ, uenit Nazareth ubi fuerat nutritus. Et cũ dixiſſent ei quãta audiuimus de te facta in Capharnaũ, fac & hic in patria tua, ipſeq; reſpõdiſſet eis, in ueritate dico uobis, multæ uiduæ erãt in Iſrael, & ad nullã illarũ miſſus eſt Helias, niſi in Sarepta Sydoniæ ad mulierẽ uiduã, cum inquã, hæc dixiſſet Euãgeliſta, ſtatim ſecutus, repleti, inquit, ira ſurrexerũt, & eiecerũt eũ extra ciuitatẽ, & duxerũt illũ uſq; ad ſuperciliũ mõtis, ſupra quem ciuitas illorũ erat ædificata, ut præcipitarẽt eũ. Nõ ergo aliũ in montẽ, q̃ in Nazareth, quæ ſup montẽ ſita erat, dominũ præceſſiſſe, & diſcipulos ſuos euocaſſe putandũ eſt. Itaq; nulla, ut dictum eſt, authoritas euãgelica Hieronymo refragat. ¶ Intus enim erãt poſt dies octo, ſed non in eadẽ domo, nec in eadẽ ciuitate. Et pulchre, ubi perſecutionẽ primã pertulit, primoq; deſertionem Iudæorũ, & tranſitũ ad gẽtes præfigurauit, ſicut poſt ſupra dicta ſcriptũ eſt. Ieſus aũt tranſiẽs per mediũ illorũ ibat, ibidẽ poſt oẽs perſecutiões Iudęos deſeruit, ritũq; eorũ mutauit, circunciſione abolita, gentes oẽs præcipiẽs baptizari in noĩe patris & filĳ & ſpiritus ſancti.

Intus erat poſt dies octo. Lucæ 4

Quòd de redẽptore noſtro prophetice dictum ſit: Neptalim ceruus emiſſus dans eloquia pulchritudinis. Caput XXIII.

Prædicatio Chri in Galilæa & cœpta & finita.

SImulq; & hoc notandum, quod ubi, ante paſſionem maxime prędicauit in finibus Zabulon & Neptalim, ſicut habemus in Euangelio trans Iordanem Galilęæ, illic & poſt reſurrectionem eandem conſummauit doctrinam, dando baptizandi & docendi præceptum, ut ſicut ab eodẽ Euangeliſta teſtimoniũ ſubiunctum eſt de prophęta: Populus gentium, qui ambulat in tenebris, lucem uideret magnã, complens illam quoq; prophetiam, qua dictũ eſt: Neptalim ceruus emiſſarius dans eloquia pulchritudinis. Emiſſus enim per diuinam potentiam à canum inſecutione, de quibus ipſe dicit per os Dauid: Circumdederũt me canes multi, emiſſus inquam, in plenam ſecuritatẽ, uelociſſime ſaltu reſurrectionis, recurrit in fines Zabulon & Neptalim, ubi & ante docere cœperat, factus & ipſe Neptalim, id eſt, dilatatus, uidelicet expeditione charitatis, & hæc dedit quæ prędicta ſunt eloquia pulchritudinis de nobis gentibus baptizandis, quæ ſic finiuit: Ecce ego uobiſcum ſum omnibus diebus uſque ad conſummationem ſeculi.

Eſaiæ 9 Gene. 49 Pſal. 21

Matth. ult.

Item de proceſſione ſecundum quod uariatur in diuerſis Monachorum, & canonicorum ordinibus. Caput XXIIII.

Myſteriũ ſtatiõe proceſſionis.

PRædicta proceſſio ſic agit, ut ſacerdotẽ præcedentẽ, & officium ſuũ ſitantẽ, ſemper in eo loco, quo ſuprema ſtatione, cõſiſtimus, ante nos cũ cruce inuenĩamus. Quod & ipſum ex eadem Euãgelĳ pendet authoritate. Nã dñs noſter, cuius perſonã ſacerdos in ſuo gerit officio (ſicut alio loco iã dictũ eſt) & anteq̃ pateret & poſtq̃ reſurrexit hac die diſcipulos ſuos in Galilęã præceſſurũ ſe dixit: Nã qua nocte tradebatur, poſtq̃ aũt, inquit, reſurrexero, præcedã uos in Galilæã, & cũ reſurrexiſſet ſicut hac die legimus, ite, inquit angelus, dicite diſcipulis eius & Petro, quia præcedet uos in Galilæã. Huic ſignificationi pulchre & ipſa, quã ibidẽ, id eſt, in ſuprema ſtatiõe, ſacerdos dicit, oratio cõcinit, directa ad perſonã filĳ. Dñe Ieſu Chriſte q̃ introitũ portæ Hieruſalẽ ualuas ſanctificaſti, &c. ¶ Nã ad filĳ perſonam dirigit, & ſub noĩe Hieruſalẽ, eccleſię mentio fit, quę de baptizatis omnibus gentibus cõſtruitur, & ſub noĩe portæ eius, nomẽ patris & filĳ & ſpũs ſancti, in quo baptizant, ſignificat ſecundũ Apocalypſim, ubi in ſignificationẽ eiuſdẽ diuini noĩs, patẽt ciuitatis, quæ ſignificat eccleſiam, ab oriente portæ tres, & ab occidente portę tres, & ab aquilone portę tres, & à meridie portę tres, quia quacũq; ętate ueniant ad fidem Chriſti, ſeu in pueritia, ſeu in adoleſcentia, ſeu in iuuentute, ſeu in ſenectute (ut ait Prudentius) occurrit quadrina ad compita nomen.

Matth. 26 Marci 16

Tres portę nomen trinitatis.

Apocal. 21

¶ Sicq;

¶ Sicꝫ fit, ut tota hæc proceſſio nihil aliud quàm gratiarum actio ſit, eo quod reſurgẽs dominus ſtatim memor noſtri, qui eramus abſque deo, diſcipulos ſuos in Galilæam ad hoc conſilium euocauit, ut baptizaremur in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. ¶ Vnde locum quoque quo ſuprema ſtatione proceſſionẽ terminamus nos Galilæam nominamus, & præeuntẽ ſacerdotẽ ſemper in huiuſmodi, id eſt, dominicali proceſſione maiores quiꝫ poſt prælatum noſtrum ut caput digniora membra ſequuntur. ¶ Et illud quoque maiorum exemplis edocti, quia rei iam dictæ congruit, obſeruamus ut in hac proceſſione nulla unquam dominica quicquam, quod ſit ueteris hiſtoriæ cantemus, ſed ſemper quod de nouo teſtamento ſit, gloriamꝫ perſonet Euangelij. Ephe. 2

¶ Sed de hoc principali die paſchæ ſermo nunc eſt, à quo omnis prima ſabbathi inſignita, & dominica dies dicta eſt, quo dominus noſter patres noſtros apoſtolos ad audiendum, ut dictum eſt, gratiæ conſilium in Galilæam euocare dignatus eſt. ¶ Huius diei ſtatio, quo proceſſio terminanda eſt, in medio templi ſplendide ordinata, rem ipſam, de qua dictum eſt, pulchre commendat dum ſacer eccleſię chorus totus feſtiuus, ſexus utriuſꝫ populo circunſtante, totis uiribus in uocem exultationis & ſalutis feliciter erumpit, cantando antiphonam: Sedit angelus ad ſepulchrũ domini. Hæc enim antiphona rem ipſam patenter exprimit, quam perdocere omnes gẽtes iuſſi ſunt apoſtoli, ſcilicet quòd deus homo factus, mortem noſtram moriendo deuicit, & uitam nobis reſurgendo reparauit. Cui rei ualde & ipſa, quæ dictis inſita eſt, congruit melodia, dum cantus is tetrardi garrulitate cõcinnus, agili recurſu, feſtiua dicta ſuſpendens frequenter tripudiat, & læta pronuntians, uelut alauda matutina, per uocum ſuarum ſæpe uolitat acumina. ¶ Hæc igitur ſtatio nobis illud feſtiuo concentu cõmemorat, quòd in Galilæa iuſſi à creatore ſuo, cœli enarrauerunt gloriam dei, gloriam reſurrectionis Chriſti, ſicut legimus, quia uirtute magna reddebãt apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu chriſti domini noſtri. Quod ideo totis uiribus eſt concinendum, & toto corde totoꝫ ore in auditu populorum circunſtantium efferendum, quia in omnem terram exiuit ſonus eorũ, & in fines orbis terræ uerba eorum. In die paſchæ ſtatio in medio tẽpli. Marci 16 Cantus Tetrardus. Pſal. 18 Actor. 4

Quòd nos recte beatam Mariam in principio noſtræ lætitiæ proponimus in hac proceſſione omni dominica ad eius memoriam prima ſtatione diuertentes, & quòd credendũ non ſit quod dominum reſurgentem ipſa non uiderit, & quod inter teſtes mater ſcribi nõ debuerit.

Caput XXV.

RECte & laudabiliter à noſtri, id eſt, monachici ordinis, maioribꝰ traditum eſt, quòd hactenus pro lege fixum atꝫ inconuulſum conſeruatur, ut in huiuſmodi proceſſionibus, cunctis per annum dominicis, beatæ dei genitricis memoriã prima ſtatione uiſitemus decantando quodlibet ꝗd eius propriũ ſit, eaꝫ ſalutata & oratione dicta, tunc demũ proceſſionem ordine ſupradicto peragamus. Sicꝫ feruente ſacrę religionis ſtudio prouiſum eſt, ut infra clauſtrũ habeatur eiuſdẽ beatę uirginis diuerſoriũ, ſcilicet ſacratum in ipſius honore, maxime propter hoc ipſum propriũ nominis eius oratoriũ. ¶ Quid euangelicæ fidei cõuenientius, Chriſtiana ſedulitas cõminiſci potuit? Quid pulchrius, quid uenerabilius, qꝫ congratulari matri uirgini ſuper reſurrectione unigeniti, iam nõ morituri, in cuius paſſione gladius animã eius pertranſiuit? perpẽdere geſtit Chriſtiana deuotio, quãtus torrẽs gaudij repẽte inundans, locũꝫ uulneris replẽs, animã eius ferro doloris cõfoſſam inebriauit, cum rediuiuus filius, illi ante omnes fortaſſe mortales, materno uirginẽ non defraudans honore uictoriã ſuam annũtiauit, & dulcia carnis ſuę uulnera, quã illa uerã de carne ſua carnẽ conceptã peperit, deoſculãda præbuit. ¶ Quid ergo? repugnare uidebit Euãgelio, referenti ꝗd ſurgens Ieſus primo Mariæ Magdalenæ apparuit? Abſit. Sed omnibus beatã uirginem matrẽ excipimus teſtibus præordinatis, ꝗs ſolos nominare ad euãgeliſtas pertinuit, uel ꝗs Chriſti reſurrectionẽ annuntiare decuit. Nũquid illam nũtiare decebat, ut uerba eius tanꝗ deliramẽta uideretur ante apoſtolos? Si em extraneaꝝ uerba fœminaꝝ uiſa ſunt eis tanꝗ deliramẽta, ꝗmodo nõ magis matrẽ amore filij delirare crederẽt? Veriſſime ergo matri filius reſurgẽs apparuit, ſed illa ut ab initio cœperat, ita & nũc cõſeruabat oĩa uerba hæc cõferens in corde ſuo. Quod ſi iccirco ueꝝ nõ uidet, quia nullus euangeliſtaꝝ ſcriptis hoc atteſtat, conſequens eſt ꝗd nunꝗ poſt reſurrectionẽ ſuã uiſus ſit matri, quia quando uel ubi apparuerit illi, nullus eoꝝ nominatim edixit. Sed abſit hoc ab illo, qui in lege ſua patrem & matrẽ honorare præcepit, abſit inquã, ut matrẽ propter ſe doloris gladio tranſuerberatã, tam dura negligentia, talis filius inhonorauerit. ¶ Nõ ſic apoſtolica ſanctæ Romanæ eccleſiæ ſenſit ueritas, quę hanc beatã Hieruſalẽ in principio lætitiæ ſuę propoſuit. Nam cum hac prima die paſchę ſtationem ad hãc, de qua loquimur, ſanctã Mariam Miſſę officio præſcripſit, quid aliud ꝗ Hieruſalẽ in principio lætitiæ ſuæ propoſuit. ¶ Si em oĩs anima timẽs dominũ ſic benedicit, ut uideat bona Hieruſalẽ, & uideat filios filioꝝ ſuoꝝ, pacẽ ſuper Iſrael. Et ideo dicit & eſt ipſa ꝗꝫ Hieruſalẽ, ꝗd eſt uiſio pacis: quãto magis iſta ter quaterꝫ beata uirgo dicẽda eſt Hieruſalem, Statio prima in proceſſione ad oratorium uirginis Mariæ. Chriſtũ matri ſuæ primũ apparuiſſe. Lucæ 2 Euãgeliſtæ nõ matris, ſed teſtiũ mentionẽ faciunt. Lucæ 24 Lucæ 2 Exodi 20 Matth. 15 Statio Romæ ad ſanctã Mariã. Pſal. 136 Pſal. 127 Lucæ 1

quæ bene dicta inter oēs mulieres, uidit filiū ſuum pacē ſuper omnē uerū iſrael, ſcilicet Chriſtum, de q̄ Apoſtolus ait: Ipſe eſt enī pax noſtra, qui fecit utraq; unū? Ipſa præ omnib⁹, ipſa ante oēs uidit hanc noſtrā pacē, ipſa eſt Hieruſalē, pulchra, electa, ſuauis & formoſa, quā uiderūt filiæ Sion, & beatā dixerūt, & reginæ laudauerūt. ¶ Dum ergo hāc hodierna ſtatione ſancta Romana eccleſia in principio lætitiæ ſuæ, ut dictū eſt, propoſuit, non hoc æſtimauit, q̄d pacē ſuper Iſrael uenientē, id eſt, filium ſuum propter iuſtificationē noſtram reſurgentē, ipſa non uiderit. Sed ut ad propriā, de qua ſupra dictū eſt, hodiernæ & omniū dominicaliū proceſſionum, cauſam ſermo recurrat: nunquid uel tunc, quādo undecim diſcipuli abierūt in Galileā, in montē ſicut cōſtituit illis dñs Ieſus, hāc beatā, de qua loquimur, Mariā præterierūt, & abſq; illa uidētes eum adorauerūt? Imò nō alias q̄ in domū illius, nō alium in montē abierūt ut uiderent eum q̄ in illum, ſuper quē ciuitas eius Nazareth ſita erat, ſicut iam dictū eſt. ¶ Igitur pulchre & laudabiliter, ut ſupra diximus, traditū eſt à noſtris maioribus, ut in hodierna, cūctiſq; per annū dominicalibus proceſſionibus, beatæ dei genitricis memoriā prima ſtatione uiſitemus, eandē ob cauſam, qua hodiernæ Miſſæ officio, ſtatio ad ſanctā Mariā præſcribit, ut eam, ſicut iam dictū eſt, in principio lætitiæ noſtræ proponamus, illud de cāticis recolētes, nouū nouæ eccleſiæ ſpōſum, mox ut reſurrexit, dixiſſe nō uane arbitrātes: Vadam ad montē myrrhæ, & ad collū thuris. Qua enī ſui corporis parte altius poſt ipſum caput ſuū Chriſtū, eccleſiæ ſublimitas eminuit, q̄ ſingularibus huius reginæ angelor̄ meritis, cuius ex carne ſine uiro Chriſtus, ut lapis de mōte ſine manibus, eſt editus? Et q̄ in uertice montiū tm̄ myrrhæ, id eſt, mortificationis, cum thuris, id eſt, piæ orationis, odoribus inueniri potuit, quantum in huius beatæ uirginis anima, quā ſingulariter dominicæ paſſionis gladius pertrāſierat. ¶ Ad hūc ergo montē myrrhæ uadimus & nos ſæpe dicta ſtatione ad ſanctā Mariā diuertētes, & ipſa q̄q; eloquia cerui emiſſi, de q̄ ſupra dictū eſt, eloquia pulchritudinis, quibus illic de baptizādis omnibus gentibus mādauit, exultantes myſtice depromimus hac die cantādo: Tota pulchra es. Nota nanq; omnium pene ſententia doctor̄ eſt, nouam his uerbis eccleſiā inuitari, ut ſurgat & properet apoſtolica, quæ tunc numero parua erat, eccleſia de Libano uenire, id eſt, de candidatione baptiſmi gētes ad Chriſtum adducere, Maria matre fidei noſtræ adiuuante, id eſt, omnia uerba hæc, quæ hactenus conſeruabat in corde ſuo, iam aperiente.

Ephe. 2 Cantico 6 Roma. 4 Matth. 28 Maria mater dei recte dicitur mons myrrhæ & thuris. Cantico 4 Danielis 2 Gene. 49 Cantico 4 Lucæ 2

Libri Septimi finis.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER OCTAVVS.

DE Miſſa eiuſdem diei. Caput I.

Officiū paſchale tranſitus ad patriam. Pſal. 67 1. Cor. 5 Iohan. 2

OTVM DIEI PRAESENTIS OFFICIVM cunctis partibus ſuis in illum æternitatis diem intēdit, cuius nobis aditum deus per unigenitū ſuum, deuicta morte reſerauit, ubi epulabuntur & exultabūt iuſti in cōſpectu dei, qui nūc epulātur (ut cāmus ac legimus) in azymis ſynceritatis & ueritatis, bibētq; uinū bonū q̄d ex aqua factū eſt in cœleſtibus nuptiis, id eſt, in gloria delectabuntur immortalitatis & impaſſibilitatis, à corruptione mortalitatis penitus immutati. Et recte. Vt quia paſcha tranſitus eſt illo paſchale præſentis diei canticū intēdat, ubi trāſeuntibus patria cōſtituta eſt. Tunc illa ſancta ciuitas Hieruſalē ſplendebit nouitate æterna, nouūq; cantabit cāticum, noua ipſa nō habens maculā aut rugā. Cuius cātici æterni, doctor ac præcētor erit nouus eius ſpōſus, qui primus reſurrexit, cui cū diceret pater, ſicut habemus in Pſalmo: Exurge gloria mea, exurge pſalteriū & cithara, reſpōdit, exurgā diluculo. Recte ergo in introitu hodierni officij primā uocē emittit, qui primus reſurrexit, dicitq;: Reſurrexi, & adhuc tecū ſum. Ad huius cātici nouitatē nos inuitās & inſtruēs Paulus in ſequēti lectione epiſtolæ: Expurgate, inquit, uetus fermentū, ut ſitis noua conſperſio, &c. Aperta ſimilitudine baptizatos edocet, dum nouā, id eſt, abſq; fermēto, conſperſionē nos eſſe hortat, eò q̄ ex multis hominib⁹ unum eccleſiæ corpus tanq̄ ex multis granis unus panis efficiat. Quale aūt ſit illud q̄ panis iſte fermentet, & paſchali mēſa fiat indignus, ex his quæ ſupra Corinthijs dixerat, patēter agnoſcimus. Dixerat enī, omnino auditur inter uos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gētes, ita ut uxorē patris ſui quis habeat. Et paulo poſt, nō bona, inquit, gloriatio ueſtra. An neſcitis quia modicū fermentū totā maſſam corrūpit? Expurgate uetus fermentum, & cætera.

Apocal. 2 Ephe. 5 Pſal. 56. 107 Pſal. 135 1. Cor. 5

Hoc

Hoc igitur eccleſiaſtici cõpoſitor officij, per hãc lectionẽ eccleſiæ Chriſti intimare uoluit, ut illam quã accepit in baptiſmo, ſeruet immaculatã nuptialem tunicam, utpote quã exhibere ſi bi cupit Chriſtus ſpõſam glorioſam, non habentem maculam aut rugam. Fornicatio eñ, pro pter quam eadem lectio ſcripta eſt, ut ſupra dictum eſt, uel aliud quodlibet damnabile uitiũ, uetus fermentum eſt, uetuſti hominis morbus eſt, ueteris uitæ macula eſt. ¶ Itaq; cum hęc di es nouitatẽ uitæ prędicet, & æternam iuuentutẽ annuntiet, miranda plane & laudãda Roma nę eccleſiæ diligentia in eo quoq;, q̃ in officio præſenti legendũ eſſe euangeliũ ſecundũ Mar cum inſtituit. ¶ Ille nanq; præter hoc q̃ in quatuor animalium admirabili figura leoni aſſimi latur, pręter q̃d eius euangelium recte legi uideretur, ut leo rugitum leonis reſurgentis euan geli zaret, de quo prædictum fuerat: Catulus leonis Iuda. ad prædam fili mi aſcendiſti, requi eſcens accubuiſti ut leo & quaſi leæna. quis ſuſcitabit eum? præter hoc, inquam, officium diei pręſentis euangelium eius maxime pro eo congruit, q̃ ſanctę reſurrectionis nuntium, quem cæteri ſimpliciter appellant angelum, hic altiori myſterio iuuenem appellat: Viderunt, inqt, iuuenem ſedentem in dextris, coopertũ ſtola cãdida. ¶ Hæc enim duo quę poſui, iuuenem & coopertum ſtola candida, duo itidem quę ab Apoſtolo in laudẽ glorioſæ eccleſię dicta ſunt, prædicant, ſcilicet non habentem maculam, non habentem rugam. Nam quia glorioſa eccle ſia, pro qua Chriſtus mortuꝰ eſt, & propter cuius iuſtificationẽ reſurrexit, in illa gloria reſur rectionis, cui ſe præparans, nunc uetus fermẽtum expurgat, ut dictum eſt, rugam uetuſti ho minis quẽ exuit, non habebit, recte ſanctus euãgeliſta reſurrectionis eiuſdem præconẽ ange lum, iuuenẽ appellat: & quia maculam nõ habebit, quam ſponſus ſuus in ſanguine ſuo lauit à peccatis ſuis, pulchre coopertũ ſtola candida, ut uere erat, diligenter expreſſit. ¶ Diligentiſſi ma ergo inſtitutione hac die ſecundũ Marcum legitur reſurrectionis Chriſti euangeliũ, quo baptizatis noſtris, quibus renouata eſt ut aquilæ iuuentus ſua, iuuenis ſedens in dextris dñici ſepulchri, & cooptus ſtola candida, ipſo ſuo habitu, quid acceperint aut qd ſperare debeant, prædicat cunctis cõſonantibus partibus officij, & hoc maxime conclamantibus cõcorditer, ut expurgato ueteri fermẽto, in azymis ſynceritatis & ueritatis epulantes, primã baptiſmi re ſurrectionem ita ſeruemus, quatenus ſecundæ reſurrectionis æternæ iuuẽtuti præparemur. ¶ Tunc (ſicut in offerenda cantamus) reſurgente deo in iudicio, qui nunc ſopitus eſſe & hu mana curare non putatur, terra tremet & quieſcet, id eſt, impij terrebuntur, & traditi gehen næ nocere deſinent: & erit in pace locus domini, ſcilicet eccleſia, & in Sion iuuene, iamq; cãdi da, ſicut angeli ſupradicti habitus prædicat, confractæ erunt omnes aduerſariæ potentiæ, ar cus, ſcutum, gladius q̃ & bella uitioꝝ. ¶ Graduale, quod eſt cantus laborantiũ in hac pere grinatione, iam dictũ eſt ad hos dies reſurrectionis uſq; in pẽtecoſten nõ pertinere, ſed pro pter baptizatos per hanc hebdomadam in officijs additum eſſe, ita tamẽ, ut ſicut his propter quos additum eſt, militiæ laborem, quem arripuerunt, præſens ſubleuat gaudium, de recen ti remiſſione peccatoꝝ: ſic conſuetudinalẽ gradualiũ neumaꝝ ſerenent uerba, diem, quã fecit dñs, q̃tidie pſonantia, & exultãdum atq; lætandũ eſſe in ea, tam ex ipſo q̃ ex uerſibus eius acci pimus, q ex eodem pſalmo ſumpti per hebdomadã diſpertiuntur.

Rom. 5. Eph. 5. Rom. eccleſiæ diligentia. Cur hodie legit euangeliũ ſecundũ Marcũ. Gen. 49. Marc. 16. Eph. 5. Rom. 4. Apoc. 1. Pſal. 102. 1. Cor. 5. Offerẽda. Pſal. 75. Graduale propter baptizatos hac ſeptimana cantatur. Pſal. 17.

De ordine inuſitato ueſpertinæ laudis, cuius cauſa eſt per hanc hebdomadam ſolennitas ſancti baptiſterij. Caput II.

CVm omnes horæ regulares ſupradictæ nouitatis & lętitię prę ferant inſignia, tunc uero ſplendidius ueſpertina ſynaxis huius feſtiuitatis claritate, ſecũdum ordinem Romanum eſt illuſtrata. ¶ Nam quia ueſpera ſabbathi paſchalis baptiſma celebra tum eſt, eadem hora per totam hebdomadam feſtiuã regenerationis iucunditatem hoc modo retinet. Primum, quia in ipſo baptiſmi ordine inceptum eſt kyrie eleeſon, & litania trina decantata eſt ob honorem & reuerentiam adorandi nominis, patris & filij & ſpũſſancti, quo in nomine baptiſmus peragitur: idcirco non, ut fieri ſolet à uerſu, Deus in adiutoriũ meũ intende, ſed à Kyrie eleeſon feſtiuo cõcentu incipiuntur. ¶ Sequũtur ob eandem cauſam tres pſalmi ſub uno alleluia decãtandi, qui & per totã hebdomadã non mutantur, tum qa tota he bdomada hęc pro una die cõputatur, eo q̃ uniuerſalis diẽ reſurrectionis aſpiciat: tum qa tam hi q̃ cæteri q proceſſionibus (de qbus dicẽdum eſt) reſeruantur, inſigni titulo q̃d eſt alleluia, prenotant, q̃d rei uel tẽpori cõgruere, imò propriũ eſſe nouimus. Veruntã primus, i. Dixit dñs, ſolus alleluia nõ habet in titulo, ſed ad laudẽ Chri maxime, & ſecundũ diuinitatẽ, & ſecũdum humanitatẽ, autoritate dei patris commẽdante decãtatur, agẽs per totã ſeriẽ de glorioſa & in effabili exaltatione eius, qua mortis torrẽte bibito, ſuũ hodie exaltauit caput. ¶ Poſt tres pſal mos pro capitulo dicitur canticũ, Hęc dies quam fecit dñs, ſicut & per omes regulares horas, nihilominus ob magnitudinẽ ſignificandę lætitiæ pro capitulo decantatur. Deinde alleluia cũ uerſu ſuo pro hymno canit, quia proprius patriæ cœleſtis hymnus alleluia eſt. ¶ Poſt can ticũ de euãgelio cũ antiphona, dicta oꝛone, procedit ad fontes cum pſalmo, Laudate pueri do minũ, q & ipſe in titulo alleluia prænotatus, pſpicue congruit ipſis, qbus reſeruatus eſt, ſacris

In ueſperis incipitur à kyrie eleeſon. Iidẽ pſalmi p totam hebdomadã. Pſal. 109. Pſal. 117. Proceſſio ad fontẽ baptiſmi. Pſal. 113.

fontibus. Admonitio nanq; diuinę laudis eſt ad pueros.i. nouos eccleſiæ filios, qui per baptiſmum pueri.i. puri, facti ſunt à uitiis, totusq; hic pſalmus tantũ ad fideles de gentibus dirigit: quod ex eo facile perpenditur, quia dicit: Qui habitare facit ſterilem in domo, matrem filiorũ lætantem.i. gentilitatem prius ſterilem, nunc matrem filiorũ ſecũdum fidem facit habitare in
Eſai. 54. domo.i. in cœleſti Hieruſalem, cõpleta prophetia qua dictum eſt: Lætare ſterilis quæ non pa
Gala 4. ris. Vnde nunc apud fontes eccleſia mater iubilãs exultat in laudẽ eius gratiæ, per quam me
Cant. 4. ruit eſſe (ſicut audiuit in Cãticis) Fons hortorũ, puteus aquarũ uiuentium, quæ fluunt impetu de Libano, ut ſint emiſſiones eius paradiſus malorũ Punicorum cum pomorum fructibus, cyprus cum nardo, nardus & crocus, fiſtula & cynamomũ, myrrha & aloë, cum uniuerſis lignis Libani. Quæ omnia diuerſis qualitatibus ſuis diuerſa merita uel profectus ſignificant eorũ, q
Rom. 6. in fonte baptiſmi ſimilitudini mortis Chriſti cõplantati ſunt, de quibus non eſt modo dicendum per ſingula. ¶ Hac ſtatione terminata, trãſitur inde ad oratoriũ ſancti Andreæ apoſtoli, cantãdo: In exitu Iſraël, quo ſignificatur exitus illorũ, qui Iſraël (.i. uidentes deum) renaſcendo facti, de Aegypto huius ſeculi & populo barbaro infidelium exeunt, mari.i. profunditate gentiũ, & Iordane.i. Iudæis. Iordanis enim terræ Iudæorũ eſt fluuius, & à retro fluens interpretatur: gentibus (inquã) & Iudæis uidentibus ea quæ per exeuntes mirabilia facta ſunt, fugiẽtibusq; ab infidelitate ad fidem, à carne ad ſpũm, à diabolo ad deum, quem reliquerant, retroſum. Vnde & montes.i. apoſtoli, & colles.i. eorum diſcipuli, exultantes ut arietes & ſicut agni ouiũ, gratulantur & dicunt: Quid eſt tibi mare q̃d fugiſti, & tu Iordanis quia conuerſus es retrorſum? Sic oĩs Paſchalis hebdomadæ ueſpera, qua hora ſabbatho in ſanctę trinitatis noie
Deuotio S. Gregorij erga ſanctũ Andreã. baptiſma celebratũ eſt, trina ſtatione cõpletur. ¶ Et idcirco fortaſſis ad S. Andream, pene oĩs ueſpera terminat, quia beatus Gregorius qui ſtationes, ſicut hactenus ſeruãtur, ordinauit, eidem S. Andreæ ſpecialiter deuotus extitit, cui & iuxta baſilicã ſanctorũ Iohannis & Pauli ad cliuũ Scauri, monaſteriũ in proprio domate formauit: in quo relictis omnibus, ex huius mundi naufragio nudus euaſit, diu deſideratum monachicum capiens indumentum. Nec mirum hanc illum ueſpertinã ſtationem pro deuotione tanto apoſtolo cõſecraſſe, cum & ſtationẽ ad S. Coſmam & Damianũ, qua die cantatur, Salus populi ego ſum, fecerit illuſtriorem, propriiſq; ac ſolennibus collectis, ſicut à pleriſq; uſq; nũc obſeruatur, ſanctis eiſdem dedicauerit, id-
Felix papa IIII. atauus s. Gregorij. circo q̃ atauus eius, IIII. Felix ſedis apoſtolicæ põtifex, uir magnæ in Chriſti eccleſia reueren
tres tm lectiones in nocturnis uigilijs. tiæ, baſilicã eorundem ſanctorũ, uia ſacra iuxta templũ Romuli, ſicut hactenus cernitur, uenuſtiſſime fabricauit. ¶ Forte & illud maieſtatem diuini nominis reſpicit, patris & filij & ſpirituſſancti, quo in nomine baptiſma celebratũ eſt, q̃ ad uigilias nocturnas tres tantum lectiones ordine Romano legũtur. Nam quo reſpectu ultra numerũ hunc lectiones multiplicarentur? Siquidẽ prædicatores noſtri, quos (ut alio loco iam dictũ eſt) ſignificat amplior in ſolẽnitatibus numeroſitas lectionũ, quia ſub tempore gratiæ plures ueritatis prędones mitti cœpe
Luc. 9. runt, prædicatores (inquam) euangelij.i. apoſtoli, nunc erant muti & abſconditi, neq; (ut ſolebant domino cum illis cõmorante) circuibant per caſtella, euãgelizantes & curantes ubiq;. Nec quiſquã illud obijciat, q̃ tribus quæ præceſſerunt luctuoſis noctibus, plures lectæ ſunt. Nã illarũ alia ratio ſuo loco prędcripta eſt. Igit̃ ternarius numerus autoritate diuini noĩs in baptiſmo illuſtratus, pulchre in hac ſolennitate, tam in pſalmis q̃ in lectionibus principatur.

Cur non monachi æque ut canonici, per hos dies conſuetam debeãt immutare regulam. Caput III.

Alia regula monachorum authẽtica. QVamuis ea quæ ſupradicta ſunt, rationẽ habeant theoricam, noſtri tamen.i. monachici ordinis, æque authẽticam non debent immutare regulam, ut uerbi gratia, nocturnas ulla dominica ad tres lectiones contrahant uigilias, aut per horas regulares litaniæ remoueãt ſupplicationes, & pro ipſis iucundũ alleluia perſonent: idcirco q̃ in illa beatitudine, quam ſignificat hæc Paſchalis ſolennitas, nulla erit deprecatio miſerorũ, ſed ſola laudatio beatorũ. Sed nec illud, ut cum non habeãt fontes eas, quas propter ſolennitates fontiũ fieri dictum eſt, ueſpertinas ſuis in locis imaginẽtur ſtationes. hę nanq; põtificales & ad paſtores plebium pertinentes ſunt traditiones. ¶ Et licet beatus Gregorius q̃ ſtationes ordinauit, & pene oẽm cleri decorem digito dei doctus expoliuit, habitu monachico
Gregorius ex monacho pontifex factus. prefulſerit, nec fic tamen monachico tenendę ſunt ordini cõſuetudines huiuſmodi, quas põtificali potius officio tradens, inferioris.i. actiuę uitę procuratoribus inſtituit. Nunq; enim ſancti patres talem habuere cõſuetudinem, ut contraria uel pugnãtia pręciperent. ¶ Prędceperat autẽ ante illum beatus Benedictus, qui (ut ipſe aſſerit B. Gregorio) ſpũ omnium iuſtorum plenus fuit, ut dominica die nunq; minus à duodecim lectionibus ad uigilias nocturnas legãtur.
S. Benedictus. Similiter & de cæteris regularibus horis uniuerſalẽ, abſq; ulla exceptione, canonem ſuo perſcripſerat ordini. ¶ Nõ ergo credendum eſt q̃ beatus Gregorius, cum actiuæ uitæ ordinẽ inſtitueret, ad quem ſe deſcẽdiſſe in ſuis deplorat epiſtolis, ſuperiorem.i. cõtemplatiuę uitæ ordinẽ ex aliqua parte in cõtrarium deflectere uoluerit. Rectius itaq; ſuam quiſq; tenet ordore

gulã,

gulam,iuxta illud:Eleuatus eſt ſol,& luna ſtetit in ordine ſuo. ¶ Tantum in eo concordantibus cunctis,ut uſq; pentecoſten genua non flectentes,ſed ſtando perorantes,libertatẽ quam nobis reſurgẽdo Chriſtus acquiſiuit,hac ſignificatione profiteamur,& alleluia ſine intermiſſione dicamus,& nos filij ſponſi,quia nobiſcum eſt ſpõſus,non ieiunemus. Cæterum quicũq; monachici ordinis ſupradictam ob cauſam ſupplicationem litaniæ.i.kyrie eleeſon,de horis regularibus per hanc ſeptimanam amputant,cõſequens eſt ut uſq; pentecoſten nõ repetant,q̃niam nõ ſolum hęc hebdomada,ſed uniuerſi quinquaginta dies iſti,æternum futuræ reſurrectionis ſignificant Iubilæum,quo nihil iam ſupplicandum,ſed ſolum in ſalute perfecta exultandum erit & lætandum. Hier.31. Abac.3. Alleluia uſq; ad pentecoſten.

Quàm congrue fides reſurrectionis per quadraginta dies confirmata ſit,ſimulq; de miraculo cuidam fratri oſtenſo hoc anno,ab incarnatione domini milleſimo centeſimo undecimo. Cap. IIII.

MIrãda ſane & prędicãda ſaluatoris noſtri ſtudioſa charitas,qui cũ paſſus propter delicta noſtra,reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtrã: nihilominus propter eruditionẽ noſtram diſtulit quadraginta diebus aſcẽſionis ſuæ gloriam,per quos & prębuit ſeipſum uiuũ in multis argumẽtis apoſtolis ſuis,quos elegit,ut eſſent teſtes ſuę reſurrectionis. Poterat enim eadẽ die qua reſurgendo ſuper occaſum aſcẽdit,nubem quoq; ponere aſcenſum ſuum,& ſemel oſtenſum teſtibus ſuis ueroq; hominem,uera uerbi diuinitas,eadem uelocitate qua ſuſcitauerat,poſt tres uel paulo plures dies in paternæ maieſtatis collocare dextera. Magna ergo charitas,& uere nõ quærens quæ ſua ſunt,quę,ut ſubueniret tardis ad credendum,triumphalẽ Chriſti tardauit aſcẽſum,& ut conſummatã oſtẽderet gratiam,prępparatam uictori diſtulit gloriã. ¶ Itaq; uæ perfidis hęreticis,quos legitimus hic quadraginta dierum numerus expectatos & incorrectos iuſtę tandẽ ſententię ſubigit. legitimus nanq; eſt quadragenarius dierum numerus apud hoĩes quoq; in protelandis conſultationibus,ut is cui forte conſulitur,etiam ſi lunaticus ſit.i. ſtultus(ſtultus quippe ut luna mutatur) cum tot dies expectatus ſanũ conſilium non admiſerit,iuſtus iudicetur,quoniã ante quadraginta dies luna mutatur:unde & hic plus q̃ ſtultus eſt,qui per tot dies mutatus non eſt. Sed libet per aliud ſimile ex antiqua diuinę autoritatis ſcriptura cõprobare,q; reſurrectionis mortuorum detractores,iure nunquam ad eiuſdẽ reſurrectionis gloriam peruenire mereant,quã per quadraginta dies exploratã,adhuc pertinaci impietate calumniãtur. ¶ Legimus in libro Numeroꝝ,qa loquens dominus ad Moyſen in deſerto Pharan,mitte(inquit)uiros q confiderent terrã quam daturus ſum filijs Iſrael,ſingulos de ſingulis tribubus ex principibus.i. uiros duodecim. Qui cum aſcendiſſent,explorauerunt terram,aſcenderũtq; ad meridiẽ,pergentes ad torrentem Botri,abſciderunt q; palmitem cum uua ſua,quam portauerunt in uecte duo uiri &c. Reuerſi'q; exploratores terræ poſt quadraginta dies,omni regione circuita,alij detraxerunt terrã quam inſpexerant apud filios Iſrael,dicẽtes: Terra,quam luſtrauimus,deuorat habitatores ſuos. At uero Ioſue filius Nun,& Caleph filius Iephone,Terra(inquiunt) quam luſtrauimus,ualde bona eſt. Si propitius fuerit dominus,introducet nos in eam,& tradet humũ lacte & melle manantẽ. Cũq; clamaret omnis multitudo,& eos lapidibus uellet opprimere,apparens dominus,Oĩes,inquit,homines q uiderunt maieſtatem meã,& ſigna quę feci in Aegypto & in ſolitudine,& tentauerunt me ecce iã p decẽ uices,nec quiſquã qui detraxit mihi,intuebitur terram pro qua iuraui patribus eorum. ¶ Hæc illis in figuram cõtigiſſe Paulus quoq; apoſtolus teſtis eſt. Nam cum de hac ſacra loquẽs hiſtoria dixiſſet,Patres ueſtri oĩes mare tranſierunt,& omnes in Moyſe baptizati ſunt in nube & in mari,& oĩes eandem eſcam ſpũalem manducauerunt,& oĩes eundẽ potum ſpũalem biberunt,bibebant aũt de ſpũali conſequente eos petra,petra autem erat Chr̃s,ſed non in pluribus eoꝝ,inquit,bene placitũ eſt deo. Nam proſtrati ſunt in deſerto:& qa tentauerũt Chr̃m,à ſerpẽtibus perierũt: & quia murmurauerũt,interierunt ab exterminatore. & protinus adiungit: Hæc autem oĩa in figura contingebãt illis,ſcripta ſunt autẽ ad correptionem noſtrã,in quos fines ſeculorum deuenerunt. In figura uidelicet,quoꝝ,niſi eoꝝ quæ in hoc fine ſeculorum.i.in hac mundi ſexta ætate,facta ſunt. ¶ Chriſtus dñs,Aegypti rege.i.tenebrarum principe debellato,per mare rubrum baptiſmi ſui traduxit illos,& nũc per uitæ pręſentis deſertum regit,ut inducat in repromiſſionẽ æternę hæreditatis.i.in eam,de qua nunc loqmur,gloriam beatæ reſurrectionis. Quam enim ab illo terrã lacte & melle manãtem ſperare debemus,niſi conformitatẽ corporis Chr̃i quod reſurrexit,in q̃ habitat oĩs plenitudo diuinitatis,ut per illud reformet(ſicut Apoſtolus ait)corp9 humilitatis nr̃æ configuratũ corpori claritatis ſuę? ¶ Igit & hi q ueritatẽ negãt eiuſdẽ reſurrectionis,ſicut & illuſores,maloꝝq; cõcupiſcentes,tẽtatores atq; murmuratores,iuſte proſternuntur in deſerto & pereunt,atq; ab exterminatore intereunt. Totidem qppe,id eſt,quadraginta diebus,euangelica refert ſcriptura in multis exploratã eſſe argumentis,terrã carnis Chr̃i,quod uere reſurrexit à mortuis,ut ueraciter agnoſcamus ex illa, Rom.4. Actu.1. Pſal.67.10. 1.Cor.15. Luc.24. Ecci.27. Num.13. Exploratores terræ poſt 40.dies reuerſi. 1.Cor.10. Inſtructiõnra ex figuralibꝰ ueterũ hiſtorijs Inducere ẽ terrã melle & lacte manantem. Colo.2. Phil.3. Myſterium hiſtorię exploratoꝝ. Actu.1.

quæ-

qualis erit nobis ſtatus futurę reſurrectionis. Aſcenderunt fidi exploratores ad meridiem .i.
Botr⁹ Chriſtum deſignat. ubi eleuatus erat uerus ſol Chriſtus per altiſſimā reſurrectionem, & attulerūt nobis botrum cum palmite ſuo, quem portant duo uiri .i. ipſum Chriſtū, cui dicit ſponſa in Canticis: Botrus cypri dilectus meus mihi. portant, inquam, in uecte duo uiri .i. pēdentem in ligno crucis cum
Can. 1. ueritate corporis in quo reſurrexit. Hunc enim ſuſceptum portant duo uiri .i. duo populi, Iudaicus atq; gentilis: & ſicut anterior ex eis qui botrum ferebant, portabat quidem, ſed auerſo dorſo non uidebat, poſterior autē & portabat & uidebat: ſic anterior populus Iudaicus teſtimonia paſſionis & reſurrectionis Chriſti portat quidem in ſcripturis, ſed auerſo corde nō credit, atq; ideo non intelligit: poſterior autem (.i. gentilis) & portat & uidet, quia quod legit, credens intelligit, intelligens credit. ¶ Hunc ergo botrum afferentes ueritatis exploratores, i. an
Exploratores fidi & ueraces apſi. nuntiantes Chriſtū, hunc nobis apoſtoli teſtes fideles dicunt ſcriptis, dicunt miraculis, de gloria ſperādæ reſurrectionis: Terra quam luſtrauimus bona eſt, ſicut ex his fructibus cognoſci poteſt. Quo enim diſſimile eſt huic illud quod nobis annuntiant, incorruptibilem carni ſup-
1. Cor. 5 indui reſurrectionis gloriam, uerāq; & eandem carnis eiuſdem permanere naturam? Luſtra-
1. Ioh 1. *contrecta uerunt. uimus (inquit) eam, uidimus & perſpeximus, manus noſtræ * tētauerunt de uerbo uitæ. Miſimus em̄ manus noſtras & palpauimus latus eius, & cōtrectauimus cicatrices uulnerum in
Iohā. 20. manibus & pedibus eius, dicentis: Palpate & uidete, quia ſpūs carnem & oſſa nō habet ſicut me uidetis habere. &, Manducauimus (inquiūt) & bibimus cum eo poſtquā reſurrexit à mortuis. ¶ At illi qui ſimul aſcēderunt explorare ſcripturam, pleni alieno ſpū, falſi & fallentes, negantes ueram reſurrecturam corpoꝝ naturam, & corpus dominicū poſt reſurrectionē phantaſticū fuiſſe ſuſpicantur. i. uentis & aēre ſubtilius. In quo iſti murmuratoribus illis diſſimiles
Num. 13. ſunt, qui detrahētes terrę quam inſpexerant, dicebant: Terra iſta quam luſtrauimus, deuorat habitatores ſuos? Deuorat quippe habitatores ſuos illa quā ſperamus uita, ſi nos aliter nō admittit, niſi uera in reſurgentibus intereat corpoꝝ natura. Argumentantur em̄ & dicūt: Quo
Ioh 20. modo corpus dominicū poſt reſurrectionem uerum fuit, quod clauſis ad diſcipulos introiuit ianuis? Videbor in uentū uerba iactare, ſi contra hos inimicos fidei Chriſtianæ, multa uelim reſpōſionis argumentoſæ ſpicula uibrare. Illæ nanq; uulpeculæ iamdudū tonitru cœli .i.
Cāt. 2. clamore fulminantis eccleſię cōterritæ, ubicunq; ſint, latitāt in caueis ſubterraneis, nec prodire audent, ut uineas florētes fructūq; parturientes, ſuo more putido dente demoliant. ¶ Sed ecce dum hæc ſcribimus, iucundo per quendā fratrem noſtrum gratia reſurgētis nobis arri-
Proteſtatio det miraculo. Teſtor illam beatā ac delicioſam noctem, in qua Chriſtus ab inferis victor aſcēdit, me nihil ſuper hoc mentiri, niſi ille tam ſacrilegus ſit, ut de huiuſmodi re quippiam fingere auſus fuerit, quod uita eius uel propoſitū omnino prohibet uel ſuſpicari. Fratris tamē eiuſdem nomen tacebitur, quoniā & hoc obnixe precatur. Nam factū quidem lucere coram ho-
Matt. 5. minibus cupit, ut glorificetur pater q̄ eſt in cœlis: ſe aūt uideri non uult, nec ſuis reputare meritis miraculum, cuius ſola dei gratia, quo iudicio neſcimus, operatrix eſt. multi enim uenient
Matt. 7. in illa die dicētes: Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in noīe tuo uirtutes multas fecimus? Et reſpōdebit eis: Amē dico uobis, neſcio uos unde ſitis. Res huiuſmodi eſt: Hoc
Miraculi enarratio. ſancto Paſchæ ſabbatho, quo cereo (de cuius quoq; præconijs ſuperius aliqua diximus) annus ab incarnatione dñi milleſimus cēteſimus undecimus inſcriptus eſt, in eccleſia ſancti Lau
Laurē. Leo dienſis, ubi monachus tūc erat Ruptus hic autor, teſte Tritemio. rentij ad præcedentes eiuſdē diei matutinos, extinctis de more cunctis luminaribus, dum eorum ultimū extingueretur, & ad canticū euangelij hæc antiphona à domino abbate Berēgero imponeretur, Mulieres ſedentes ad monumētum, ecce repēte ante pedes illius proiectum cecidit ipſius, quo firmiter ſubſtrictus erat, cingulū. Ille ſolutū eſſe & ſic cecidiſſe ſuſpicat⁹, q̄d tamen mirꝝ fuiſſet, qa non delapſum fuerat, neq; circū crura pedesq; deſcenderat, ſed ante pedes quaſi proiectum (ut dictū eſt) exiliuerat, inclinauit ſe, ut tollēs illud rurſum ſeſe accingeret. Cumq; manus inieciſſet ut illud ſibimet circundaret, nodum, ut erat fortiter aſtrictus, nō cedere ſibi, ultra q̄ dici poteſt admiratus eſt. Intēdenti & ſecū cum ſtupore magno reputanti, quidnā hoc ſibi uellet, ecce uox facta eſt, & ſibilum tanquā auræ tenuis audiuit, dicētem ſibi:

Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.

Siquidem hæc (ut ipſe referens teſtatus eſt) admiratio mentē eius perſępe ſubibat, quomodo
Simile miraculū ex Auguſt. de Ciuit. dei libro 22. c. 8. ueꝝ domini corpus, unde ipſe nullatenus dubitabat, clauſo reſurgere monumēto, clauſis potuit ianuis ingredi ad diſcipulos. ¶ Mox ergo illi ad memoriā ſimile illud redijt, quod Auguſtinus refert in lib. de Ciuitate dei, factū per quandam Petroniā clariſſimam fœminā, quæ mirabiliter ex magno atq; diutino, in quo medicorū adiutoria cuncta defecerant, dolore ſanata eſt. Hæc à quodam Iudæo dixit ſibi fuiſſe pſuaſum, ut anulū capillatio uinculo inſereret, quo ſub omni ueſte ad nuda corporis cingeretur, qui anulus haberet ſub gemma lapidē in renib⁹ inuentū bouis. Hoc alligato quaſi remedio, ad ſancti martyris Stephani limina ueniebat. Sed profecta à Carthagine, cum in cōfinio fluminis Bagradę in ſua poſſeſſione manſiſſet, ſurgens ut iter pageret, ante pedes ſuos illū iacentē anulum uidit & capillatiā zonam, qua fuerat alligatus,

gatus,mirata tentauit. Quam cum omnino ſuis nodis firmiſſimis ſicut erat, comperiſſet aſtrictam,crepuiſſe atq; exiliuiſſe ſuſpicata eſt. Qui etiam ipſe cum integerrimus fuiſſet inuentus, futurę ſalutis quodammodo pignus de tanto miraculo ſe accepiſſe pręſumpſit,atq; illud uinculum ſoluens,ſimul cum eodem anulo proiecit in flumen. Non credant hoc,inquit idē Auguſtinus,q etiam dominum Ieſum per integra uirginalia matris enixū,& ad diſcipulos clauſis oſtijs fuiſſe ingreſſum non credunt.

¶ Comparentur nunc duo hæc tam inſignia diuinæ pietatis miracula, recens hoc q̄d hominem cingulū renum eius firmiter obſtrictum & indiſſolutum trāſiit & exiliuit: & illud antiquus,quòd zonæ inſertus nodo integro perſiſtente erupit anulus. Neſcio quid mirer amplius,niſi q̄ hic pariter,ut ſupra dictum eſt,uox diuinitus audita eſt:

Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro.

miraculum huic ꝓpoſito aptum contra hæreticos.

¶ Hoc igitur ubi accepi,mane quippe,ubi primū loquendi copia fuit,duobus tantū fratribus quorum unus extiti,attonitus adhuc frater ille rem geſtā retulit,obnixe poſtulās, ut creditū nobis ſecretum nunquā cum ſuo nomine proderemus:ubi,inquam,hoc accepi,tanq̄ meis maxime oblatum à deo uſibus miraculum,lętus arripui. Siquidem eadem nocte & eandem paululum ante horam,qua illud accidit, ſupra dictam ſimilitudinem ruminare cœpera,ſcilicet q̄ hi qui fidei reſurrectionis detrahunt,& ideo non ueram carnis naturam credunt reſurrecturam,quia dominus clauſo ſepulchro ſurrexit,uel quia clauſis ad diſcipulos ingreſſus eſt ianuis,ſimiles ſunt illis,qui terræ quam inſpexerant,detraxerunt apud filios Iſraël dicentes,terra quam luſtrauimus,deuorat habitatores ſuos. ¶ Non igitur importune longior nūc trahit ſermo de reſurrectionis gloria,cui incepto materiam adaugent cœleſtia, quæ ſeſe ultro offerūt, miracula. Nam poterat quidem,etiam ſi iſta deeſſent,Chriſtiana fides comprehendere ſapiētes in aſtutia eorum:qui dum credere fugiunt,clauſis ianuis uerū potuiſſe corpus ingredi,q̄d ſupra naturam eſt,illō declinant iudicium,ut dicant illud uētis & aēre ſubtilius effectū, quod contra naturam eſt. Non ſolum enim nihil ſeſe adiuuant,ſed & magis implicant, dum defendendo naturam ab eo quod ſupra eſt,ad id deuoluunt quod contra illam eſt. V trūq; miraculum,ſed hoc ut dictum eſt ſupra naturam,illud quod hæretici ſuſpicati ſunt, ſcilicet impalpabile de palpabili corpus factum eſſe, maius quidem, ſed inutile & cōtra naturam miraculum eſt. Quid enim maluerit diuinitas,utrum id quod contra naturam,an id quod ſupra naturam eſt,in Pſalmo euidenter oſtendit,dicens: Poſuiſti ſuper me manū tuam. At nunc ꝓponendo exempla ſupradicta,q̄d uerum corpus hominis,uez: cinguli ſui corp⁹.i.zonam ceruicam nodo firmiter obſtrictam exceſſit,olimq; nodum irreſolutum anulus exiliuit, proponit diuinitas: Sic potuit clauſo Chriſtus prodire ſepulchro. Aſſumit ratio: Sed illa ſupra naturā facta ſunt. Concludit fides ſupra naturam: Ergo uerum Chriſti corpus clauſo prodire ſepulchro, clauſis potuit ianuis introire ad diſcipulos. ¶ Et hoc uere deum decuit,uid.elicet ſua taliter uti potentia,ut quam ædificauerat naturam,non deſtrueret,ſed eandem ꝑmanentem,imò perfectam,quò uellet & unde,traduceret uel educeret. quod qui non concedit, ſupereſt ut multo minus illud concedat,quòd corruptibiles ac mortales adhuc apoſtoli ſic educti ſint, quomodo in Actibus apoſtolorum ſcriptum eſt: Carcerem quidem adhuc clauſum inuenimus cum omni diligentia,& cuſtodes ſtantes ante ianuas:aperientes autem carcerem, neminem intus inuenimus. Supereſt ut iſtos quoq; qui necdum reſurrexerant, in uentos & aërem ſubtilem, quo per patentes rimas efflari poſſent, euanuiſſe aſſerant,ſiquidem ſacram recepturi ſunt ſcripturam. Quam qui non recipiunt,nec audiendi,ſed ut infideles omnino uitandi ſunt. ¶ Nobis credentibus illud pro argumento ſufficit,quia de nihilo deus cūcta creauit,& cuncta quæ ſi nihilum & inane reputata ſunt ei ad agendum quicquid uoluerit, ad traducendum quippiam quocunque uoluerit. Mirumq; hoc potius eſſet,ſi ita non poſſet, quum nemo fere tam imperitus artifex ſit,ut quod compoſuit,penetrare ipſe uel aperire non poſſit. At ille quum uoluit,aperta eſt terra & deglutiuit Dathan,ſtatimq; ora concludens operuit ſuper congregationem Abiron, qui principes ſeditionis extiterunt,promiſſionibus dei detrahentes,& cū ſubſannatione dicentes: Reuera induxiſti nos in terram,quæ fluit riuis lactis & mellis. Quorum exemplum cauere debuerant hi,qui reſurrectionis fidem(ut ſupradictum eſt) detrahere auſi ſunt,quomodo & ipſi ex illis ſunt,quibus iuraui(inquit dominus)in ira mea, ſi introibunt in requiem meam,nullus eorum introibit in hæreditatem credētibus promiſſam. Iurauit enim illis in ira ſua,laceſſitus eorum nequitia.

Cōfutatio hæreticorū per hoc miraculum.

1. Cor. 1.

Pſal. 138.

Apli q̄q; ianuis clauſis,carcerē exierunt.

Actu. 5.

Oīa creata deo ad nutū obediūt.

Num. 16.

Pſal. 94.

Cur hæc Paſchalis ſacra ſolēnitas octauas habeat,cū ipſa ſit octaua.i.octauā mūdi ætatē reſpiciat,quæ eſt uniuerſalis reſurrectio. Caput V.

IAm de reliquis Paſchalis hebdomadæ officijs locuturus,opportunum eſſe arbitror,de ipſis Paſchæ octauis communiter aliqua præloqui. Quæri etenim poteſt,cur cum hæc ſacra ſolennitas octauam illam ſignificet,ut ſuperius dictum eſt,quę ſeptem labentibus huius mundi ætatibus,æterna ſtabilis'q; ſuccedet, ipſa quoque octauas habeat. ¶ Nam de eę-

Octauæ cę terarũ solẽ nitatum.

de cęteris solennitatibus illud fere oĩbus notum est, cp idcirco octauas habeant, quia principium iam illis adesse, finemq; i. consummationẽ felicitatis in resurrectione futurã esse pariter considerantes, iure in octauam usq; celebritatis perducimus lætitiam. Hæc autem solennitas, quia resurrectionis est, ipsam totã respicit octauã, & celebritas eius ultra dies octo. i. usq; Pentecosten protenditur. Cur ergo & ipsa octauas habeat, merito quæritur. ¶ Sciẽdum itaq; est, quia resurrectio nostra, quam expectãtes iam nunc huius solennitatis occursu præoccupando celebramus, uera & perfecta erit circuncisio, significata per illam, quę in ueteri lege carnali Israël mandata est, octaui diei circuncisionẽ. Huius aũt ueræ circuncisionis, octo (ut ait Hieronymus) beatitudines sunt. & considera, inquiens, quia ueræ circuncisionis octaua beatitudo martyrio terminetur. Beati qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiã, quoniã ipsorũ est regnum cœlorũ. Veram ergo circuncisionẽ resurrectionis recte solennibus octo dierum celebramus officijs, quã dominus ipse, ut magnificam esse ostẽderet, tanq; plenum & solidum corpus, longo, lato atq; alto permensus est octonario beatitudinũ numero commendans, q eiusmodi est apud geometras, ut plenũ & solidum corpus primus perficiat. Nostris enim numeris illi uti familiare est, imò suis, cui ueraciter dictum est: Omnia in numero & mensura & pondere posuisti. ¶ Verũtamen quoniã non adeo geometricas trãditiones, sed potius æterni musici dei cantiones in scriptura sacra cognoscere operæpretiũ est, qui & citharam se habere indicat, cui dicit in psalmo: Exurge gloria mea, exurge psalteriũ & cithara, cantilenam eiusdẽ citharæ, imò citharam ipsam, in his octo beatitudinũ sententijs tanquã octo chordis, quæ integram reddunt diapason, consideremus. Et hoc placeat uel maxime musicis, quia cũ (sicut tradunt musicæ artis scriptores) citharas antiquitus octo per diapason chordis fieri mos fuerit, musicus cœlestis deus, hanc illis in cithara sua. i. in ea quã assumpsit humanitate, de carnis nostræ sylua similitudinem repræsentat, dum æternę lætitię cãtilenam per integrã diapason, id est, per octo beatitudinũ chordas modulans, scitos pueros ad saltandũ. i. dociles discipulos ad bene operãdum excitat. ¶ Illud quippe fidei nostræ notissimum est, quia citharæ huic de septem uocum discriminibus nihil deest. Quid enim sunt septẽ spũs dei, quibus dominicus homo, requietionis locus unicus est, nisi septem uocum spũalium discrimina, quibus omnis eiusdem domini nostri contexitur doctrina? Illud quoq; prætereundum non est, cp sicut uocum nõ nisi septem sunt discrimina, & idcirco in diapason octaua semper eadem est quæ & prima, sic secundum spiritus sancti septem munera dum nobis cithara hæc, octo chordis, id est, octo beatitudinibus cœlestem diapason personat, octaua beatitudo eadem est, quæ & prima, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Rõ octauę Paschalis.

Gen. 17.

Mat. 5.

Sap. 11. In musicis octaua eadẽ cum prima.

Psal. 56. 107.

Matt. 11. septẽ uocũ discrimina quid designãt.

Septẽ spũs dñi, tanq; septẽ gradus ad cognitionẽ dei.

¶ Quod ne nullius autoris patrocinio fultum, forte ulli contemptibile uideatur, beati Augustini non longe dissimilem super eisdem dei spiritibus, eisdemq; beatitudinibus sententiam habemus. Ille nanq; septem gradus, quibus ad diuinã contemplationẽ possit ascendi, in libro de doctrina Christiana distinguẽs, septẽ spiritibus dei, septem supra dictas beatitudines hoc modo coaptat, octauam nunc interim omittens, quoniam ipsa eadem est quæ prima. De spiritu timoris domini, timor (inquit) iste cogitationem de nostra mortalitate, & de futura morte necesse est incutiat, & quasi clauatis carbonibus omnes superbiæ motus ligno crucis affigẽs, pauperes spiritu, id est, humiles efficiat. De spiritu autem pietatis, deinde (inquit) opus est mitescere pietate, neq; contradicere diuinæ scripturæ siue intellectæ, cum uitia nostra percutit, siue non intellectæ, quasi nos aliquid melius possimus sapere. De spiritu uero scientię, tunc ille timor (inquit) quo cogitat de iudicio dei, & illa pietas qua non potest nisi credere sanctorũ librorum autoritati, cogit eum sei ipsum lugere. Nam ista scientia bonæ spei hominem, non iactantem, sed lamentantem facit. De spiritu fortitudinis, hoc (inquit) affectu impetrat, sedulis precibus consolationem diuini adiutorij, ne desperatione frangatur, & esse incipit in quarto gradu, hoc est, fortitudinis, quo esuritur & sititur iustitia, & ab omni mortifera iucunditate rerum transeuntium fortiter sese auertens animus, extrahit. De spiritu cõsilij, ubi (inquit) aspexerit quantum potest, in longinqua radiantem incommutabilem trinitatem, eandemq; unitatem, suiq; aspectus infirmitate sustinere se illam lucem non posse persenserit, in quinto gradu, hoc est, in consilio misericordię purgat animam tumultuantem, seq; in dilectione proximi gnauiter exercens, in ea perficitur. De spiritu intellectus, cum (inquit) hoc modo peruenerit ad inimici dilectionem, ascendit in sextum gradum, ubi iam ipsum purgat oculum, quo uideri deus potest, quantũ potest ab his qui huic seculo moriuntur, uidelicet per speculũ & in ęnigmate. De spũ sapientiæ, ita (inquit) purgans oculum cordis, talis filius ascendit ad sapientiã quæ septima est, qua pacatus tranquillusq; perfruitur. Initium sapientię timor domini. Abillo eñ usq; ad ipsam per hos gradus tenditur & unitur.

1. Cor. 13. Psal. 110.

Hebdomada paschalis scdm septẽ spũs dñi.

¶ Sed nos iam ad rationes officioꝝ cõsiderationem uertamus, & cum tanti doctoris autoritate eadẽ officia, quæ octo beatitudines mystice prædicãt, à gradibus uel ordine donorum spũssancti non dissonare firmemus. Adeo nanq; in his paschalibus præsentis hebdomadę offi

cijs

cĳs,illa octo beatitudinum conſonantia obſeruata eſt,ut ſenſibus uel ordini ſententiarum q̃-
bus illas dominus beatitudines contexuit,ſenſus & ordo officiorum,ſi diligẽter examinetur,
conſonare probetur.Hoc autem ſuperius in officio primi diei non dictum,ſed uſq; adhuc op-
portune reſeruatum eſt,uidelicet quia longa interiectio nouarum cõſuetudinum,de qbus di
cendum uidebatur,lectoris memoriam fatigare,uel etiam fraudare poterat. Nũc ergo ubi ra
tiones officiorũ Paſchaliũ continuãdæ ſunt,cõpetentius diceẽ quod illic eſt tacitum.

Iterum de officio primi diei dominicę reſurrectionis, quòd & cætera huius he-
bdomadæ officia ſecundum octo beatitudinum,& ſecundum pene
totidem donorum ſpirituſſancti ordinata ſunt aſcenſio
nes. Beati pauperes ſpiritu. Caput VI.

Prima diei paſchæ refert ſpũ timoris dñi.

OFficium primi diei dominicę reſurrectionis ſuperius dictum eſt,ad uniuerſalis ſpe-
ctare diem noſtrę reſurrectionis,idq; planis & ſponte occurrentibus comprobatũ
eſt argumentis,maxime offerenda manifeſtę concurrẽte rationi: Terra tremuit & Pſal.75.
quieuit dum reſurgeret in iudicio deus.Hoc proculdubio Chriſtianæ fidei militi-
am ingreſſos,pauperes ſpiritu(id eſt,humiles)exigit fieri,conſiderantes quia timor magnus
& tremor erit,quando dicet patri rex & iudex omĩum,Reſurrexi & adhuc tecum ſum,in ſu- Pſal.138. 40
gillationem inimicorum ſuorum,qui dixerunt,Quando morietur & peribit nomẽ eius?eo q
neſciat quiſq; noſtrum,quis ad dexteram,quis tunc ſtatuẽdus ſit ad ſiniſtram.Quamuis epu- 1.Cor.5.
lemur in azymis,& immolatus Chriſtus Paſcha noſtrum ſit, quãuis carnes agni pretioſę ſint,
lactucæ agreſtes cum quibus comedimus,ualde amaræ ſunt,& canes propter quos baculos Exo.12.
tenentes in manibus & feſtinantes comedimus,tota nocte formidandi ſunt. Atq; hic eſt ſpiri-
tus timoris domini,qui in fundo cordis ut fundamentum ponitur,quo cætera quæ ſuperędi
ficanda ſunt,firmiter portentur. ¶ Hæc illa paupertas,id eſt,regina humilitas,quæ totius ſe-
cuturæ beatitudinis cumulum,ne ſuperbiæ uento exuffletur, præpoſita ſeruat. ¶ Hic eſt ſe- Primꝰ gradus aſcẽdi eſt humilitas.
ptem graduum primus,per quos iuxta Ezechielem ad portam orientalem aſcenditur. Et ne
quem moueat quòd aliter à doctoribus q̃ à Propheta gradus iſti ordinentur.Spũs nãq; timo- Ezec.40.
ris,quẽ primum ponimus,ab Eſaia ponitur ultimus.Gregorĳ ſententia ponenda eſt:Prophe Eſai.11.
ta,inqt,quia de cœleſtibus ad ima loquebatur,cœpit magis à ſapientia, & deſcendit ad timo-
rem.Sed nos,qa de terrenis ad cœleſtia tendimus,eoſdẽ gradus aſcendendo numeremus,ut
à timore ad ſapiẽtiam peruenire ualeamus.Sed ut ad ſuperiora reuertamur, quid aliud in eo-
dem officio per hoc ſignificatur,qꝺ ſedit iuuenis in dextris cooptus ſtola candida, niſi qꝺ bea- Mar.16.
ti pauperes ſpũ,à timore dñi aſcendentes,regnum cælorũ obtinebunt,& ex ipſis collecta aſſi Pſal.44.
ſtet regina à dextris eius in ueſtitu deaurato.

¶ Quòd præter ſuperius memoratas cauſas, ſtatio ad ſanctam Mariã etiam ſecundũ hæc Statio ad s. Mariã q̃ ſpeculũ eſt humilitatis.
conueniat,ex abundanti eſt per conquiſita probare argumenta.Oĩes enim illam humilium
nouimus eſſe reginam,cuius anima dominum magnificãs,cuius ſpiritus in deo ſalutari ſuo ex Luc.1.
ultans cauſam reddit,quia reſpexit(inquiens)humilitatem ancillæ ſuæ,quia diſperſit ſuper-
bos mente cordis ſui,quia depoſuit potentes & exaltauit humiles.Vere atq; fideliter.¶ Nam 1.Reg.2.
poſuit ſuper eos orbem.Vbi enim habemus in cantico Annę, Domini enim ſunt cardines ter
ræ,& poſuit ſuper eos orbem,in Hebræo ita habemus:Domini enim ſunt afflicti terræ. Affli
ctos terræ,Hebræi(inquit Hieronymus)pauperes ſpiritu & humiles corde intelligũt, ſuper
quos dominum orbem poſuiſſe dicunt,quia terram meritis eorum ſtare autumant.Nos autẽ Ephe.2.
ſuper fundamentum humilium apoſtolorum & prophetarum,orbem,id eſt,eccleſiam noui- Dan.2.
mus eſſe poſitam,& ſcimus quia lapis ille,qui factus mons magnus, hunc implet orbem & ſuſ
tinet,& de uentre humilitatis Mariæ(de qua loquimur)aſſumptus eſt.Et nunc quidem offi-
cium primi diei recapitulauimus,ob continuandas(ut dictum eſt)octo beatitudines, dein-
ceps,ut earum myſtica ſeries euidentius pateat,dabimus operam,ſingula iuxta propoſitum,
percurrendo officia.

De officio ſecundæ ferię,Beati mites. Caput VII.

IAm ſępe dictum eſt,euangelium cuiuſq; officĳ caput eſſe,cæteras q̃ partes illi,ut mẽbra Euangeliũ. Luc.24.
capiti,concordi ſenſu cohęrere.¶ Eſt autem diei præſentis hoc euangeliũ,quod duo ex
diſcipulis domini Ieſu, euntes in caſtellum nomine Emaus, oſtenſum ſibi dominum in
uia,ſed in alia effigie,tandem cognouerunt in fractione panis, & cum ipſe euanuiſſet ex
oculis eorũ,illi ad inuicem dixerunt:Nõne cor noſtrũ ardens erat in nobis de Ieſu,dum loque
retur in uia,& aperiret nobis ſcripturas?¶ Primum ergo uidendum de cæteris partibus offi- Introitus.
cĳ,quomodo huic euãgelio conſonent,& maxime de introitu, Introduxit uos dñs in terram
fluentem lac & mel &c.& tunc palam erit, qꝺ beatitudinum ſecũdæ totum officium conſonet
ſentẽtiæ,Beati mites,q̃niam ipſi poſſidebunt terram.¶ Et qdem difficile hoc eſſet,niſi cõpun-
ctionem lachrymoſam,qua iſti cor ſuũ arſiſſe dixerunt, doctores nominati ante nos terrã aqs Spũs pietatis.
irriguam appellauiſſent,Et recte,qa cõpunctione lachrymas excitante, fidelis anima tanquã

Psal.41 bono terræ suæ frumento refecta, dicit: Fuerunt mihi lachrymę meę panes die ac nocte. Huic animæ beatus Gregorius Axam filiam Caleph eleganter assimilat, quæ sedens asino, cum su-
Iosue.15. spirasset, dixissetq; ei pater suus, Quid habes? Ecce, inquit, terram arentem dedisti mihi, da & irriguam aquis. Deditq; ei pater suus irriguum superius & irriguum inferius. Omnis enim, in quit, fidelis anima sedens, animo.i. carnis suæ motibus presidens, prius timore compungitur, quod est irriguum inferius: pòst amore, quod est irriguũ superius: & quæ prius flebat, ne du-
Similitudo mystica. ceretur ad supplicia, postmodũ amarissime flere incipit, quia differtur à regno. ¶ Et cõpetenter similitudo hęc sese obtulit, quæ cũ in singulis electorum perficiatur inuisibiliter, in his du-
Luc.24. obus de quibus loquimur, uisibiliter quoq; peracta est. Cum enim ambulãtes secũ tristes colloquerẽtur de his quæ acciderant, qd aliud quàm anima eorum uelut Axa sedens asino suspi-
Chrus potest dici Caleph, quasi cor. rabat? Et cum Iesus accedens & iungens se in uia, Qui sunt hi sermones, inqt, quos cõfertis ad inuicẽ ambulantes & estis tristes, quo dissimile est ei q̃d Caleph suspiranti dixit filię, Quid habes? Nam & ipsum nomen Caleph, domino Christo congruit. Interpretatur enim, quasi cor.
Psal 44. Verbum autem dei Christus deus, de corde patris eructatũ est, & paterno cordi, quo eructatum est, per oĩa simile est. Sed & in hoc quasi cor erat idem dominus, q̃ discipulorum cordi sic se conformauit, ut qa apud semetipsos intus amabãt & dubitabãt, eis foris dominus & prę sens adesset, & qs esset non offenderet. Cum autem corda eorum tãta charitate ditauit, ut magnitudine diuitiarum eiusdem charitatis attoniti dicerent, Nõne cor nostrum ardens erat in
Beati mites, spũ pietatis. nobis, dum loqueretur nobis in uia, qs non attendat illum animabus eor̃ de disse irriguum superius, scilicet ut superni amoris profundo uulnere cõpungerentur? ¶ Itaq; dubiũ nil remanet, quin euangelio tali hic introitus consonet, Introduxit nos dñs in terram fluentem lac &
Num.14 mel. atq; ideo constans & probatum est, secundæ huius ferię officio secundã beatitudinis prędicari sententiam, Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram. Mites autem spũs pietatis efficit, quod & ipsa res indicat, & Augustini sentẽtia superius dicta cõfirmat. Itaq; tam secũda beatitudinis sententia, q̃ secundus donorum spũssancti gradus præsentis officij causa materialis habet. ¶ Lectio quoq; Actuũ apostolor̃ quæ præmittitur per os Petri apostoli, ex eo ma-
Epistola. Actu.10. xime loco huic euangelio secundũ suæ præcursionis officium succinit, ubi ait: Huic oẽs prophetæ testimoniũ perhibent, remissionẽ peccator̃ accipere per nomen eius oĩes qui credũt in eum. Cum eĩm dñs supradictos increpasset discipulos, q̃ tardi essent ad credendũ, Et incipi-
Luc.24. ens, inquit euangelista, à Moyse & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scri-
Offerenda. pturas quæ de ipso erãt. ¶ Similiter offerenda, Angelus domini descendit de cœlo, dictis euãgelicis consonat, ubi referentes discipuli domino, quem peregrinum esse arbitrabantur, inter cætera dicunt: Sed & mulieres quædam de nostris terruerunt nos, quæ diluculo fuerunt ad monumentum, & non inuento corpore eius, uenerunt dicentes, se etiam uisionem uidisse an-
Alleluia. gelorũ, qui dicunt eum uiuere. ¶ Alleluia, Nõne cor nostrum, futurum nobis illud inclamat, quod omnes quorum cor nunc ardens est de Iesu in uia, dum loquitur nobis per scripturas,
Luc.14. cum illum cognouerimus in fractione panis, de quo dictum est, Beatus qui manducabit panem in regno dei, tunc æterna exclamatione nos inuicem commemorabimus desideriũ, quo nunc ardemus, nostrãq; satietatem, quę tunc plena sine fastidio erit, admirabimur, re ipsa tandem experti, quod nunc suspirantes credimus.

Cur statio ad sanctum Petrum.

Mitibus in exẽplũ ponit Petrus. ¶ Secundũ ea q̃ dicta sunt, ualde congruit & hoc, q̃ p̃senti officio p̃scripta est statio ad sanctũ Petrũ. Cui eĩm pater omniũ deus largiori gr̃a dedit irriguũ superius & irriguũ inferius, reuocemus ad memoriã quę circa illũ acta sunt, & esse manifestius apparebit. Mox ut trina negati-
Luc.22. one cecidit, cõuersus (inqt euãgelista) dñs respexit Petrũ, & recordat⁹ est Petr⁹ uerbi dñi q̃d dixerat ei, qa priusq̃ gallus cantet, ter me negabis, & egressus foras fleuit amare. Tũc uere be-
Luc.24. atus inter omnes mites cœpit possidere terrã uero timore cõpunctus, q̃d est accepisse irriguũ inferius. Quãdo aũt resurrexit dñs, & (sicut in euãgelio legimus, & in cõmunione hac die cantamus) surrexit dñs & apparuit Petro, qd putamus, quãtos intrò currenti ad se misericordię, respõdit gemitus, uero amore cõpunctus, q̃d est accepisse irriguũ superius? Quia ergo & hic cunctis mitibus positus est in exemplũ, & beata dei genitrix omniũ regina est humiliũ, recte hodierna statione ad S. Petrum, beatos eius exemplo p̃dicamus mites, quia possidebunt terram. Sicut hesterna statione ad S. Mariam, beatos eius exẽplo prædicauimus pauperes spũ. i. humiles, quoniam ipsor̃ est regnum cœlorum.

De officio tertię ferię, Beati qui lugent. Caput VIII.

Contrarietas in uerbis, sed nõ in sensib⁹. Matt.5. QValiter tertię ferię officiũ, tertię cõsonet supradictar̃ sentẽtię beatitudinũ, nõ citi⁹ approbaret, nisi supra scriptis suffragãtis scripturæ patrocinĩs sermo fulciret. Nã constat qdem, q̃ nulla contrarietas, sed nec ulla fit in sensibus diuersitas, sed in uerbis manifesta dissonantia est. Videlicet in illa sentẽtia tertię beatitudinis, lugẽtes beatificamur: Beati q lugẽt, qm̃ ipsi cõsolabunt. In hui⁹ aũt officij introitu, aqua sapiẽtiæ beati uiri

uiri potati referunt. In offerẽda, Intonãte de cœlo dño & altiſſimo dante uocem ſuam, fontes aquarum apparuiſſe memorantur. In cõmunione quoq; qui cum Chriſto reſurrexerũt, quæ ſurſum ſunt ſapere iubẽtur. Ita totum pene officium diuinã nobis commẽdat ſcientiam, nuſquam beatorum luctum proprijs uocibus denuntians. ¶ Hic igitur neceſſario beati Auguſtini, quę ſuperius inter cætera eſt, patronam tenemus ſentẽtiam. Tunc ille timor (inquit) & illa pietas, qua nõ poteſt niſi autoritati ſanctorũ libroꝝ cedere, cogit eum ſeipſum lugere. Nã iſta ſentẽtia bonę ſpei hominẽ, nõ ſe iactantem, ſed lamentantẽ facit. Itaq; nos ad tertium illũ gradum, conſiderationẽ conferamus, & hoc officium, quo ſcientia dei ſub nomine aquarũ prædicatur, à beatitudine lugentium nõ diſcrepare probemus.

Ecclí. 15. Pſal. 17. Colo. 3. Spũs ſcientię facit hominẽ lugere ſeipſum.

¶ Primo ſciendum eſt, luctum hunc de quo dictũ eſt, Beati qui lugent, non eſſe mortuorũ communi lege naturæ, ſed peccatis & uitijs mortuorũ. Sic Paulus apoſtolus flere ſe ac lugere dicit eos, q poſt fornicationem & immunditiã non egerunt pœnitentiam. Lugẽdi enim ſunt, quia non luxerunt. ¶ Hic autem luctus in hodierno cõmendatur euangelio, dicente domino ad diſcipulos quibus apparuerat: Quia ſic oportuit pati Chriſtũ & reſurgere à mortuis tertia die, & prędicari in noie eius pœnitentiã & remiſſionem peccatorũ in omnes gentes. Pœnitere enim, pro peccatis lugere eſt. Sed nec ipſam, quæ luctũ hunc efficit, cauſam hęc eadẽ euãgelij lectio penitus omittit. Cum enim dixiſſet dñs diſcipulis ſuis, Quoniã neceſſe eſt impleri oĩa quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis & pſalmis de me, tunc (inquit euangeliſta) aperuit illis ſenſum ut intelligerent ſcripturas. ¶ Ipſum igitur effectum. i. pœnitẽtiæ luctum, cauſamq; efficientem. i. ſcientiam cæteræ partes prædicant officij. Scripturarũ quippe intelligentia, lamentorum ſiue luctus cauſa eſt effectiua: quia ſicut nemo fere adeo crudelis & ſtultus uiator eſt, ut cum forte per medium occiſorũ graditur, nõ ſaltem aliquãtulum repreſſo riſu & cachinno, ſubſiſtat compunctus: ſic nemo eſt q non aliquanto dolore mordeatur, cũ rite intellectis uerſatus in ſcripturis, prophetas occiſos, dominũq; prophetarũ crucifixũ, oẽsq; prędicones ueritatis ab eo miſſos, tribulationem paſſos attendit, q omne præſentis uitæ gaudium uanitatem & deceptionem eſſe, flendo & moriendo teſtati ſunt. ¶ Intantum autẽ prædicandæ ſcientiæ dei, compoſitio ſtudet huius officij, ut cum uerſus oĩes gradualis per totam hãc hebdomadam, de uno eodemq; pſalmo centeſimo decimoſeptimo ſumpti ſint: hodiernũ uerſum, Dicant nunc qui redempti ſunt à domino, de alio, id eſt, cẽteſimo ſexto pſalmo ſumi placuerit, quia uidelicet totus pſalmus ille, exhortatio eſt ad omnes fideles, laudare dominum, qui per ſcientiam ſui de quadruplici tentatione nos liberauit, ſcilicet quia eripuit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, de periculo infidelitatis, quia liberauit eos de neceſſitatibus eorum, id eſt, à debilitate prauæ cõſuetudinis, quia liberauit eos à tædio bonæ actionis, quia eduxit eos ab hæreticorũ impugnationibus & uerſutijs, qui prius errabant in ſolitudine in inaquoſo, id eſt, in ſiccitate doctrinæ, ſacrarumq; penuria ſcripturarum. Antequam, ſicut in introitu cãtamus, aqua ſapientię potaret eos, antequam ſicut in offerenda canimus, intonante de cœlo domino apparuerunt fontes aquarum, id eſt, apoſtoli, per quos altiſſimus dedit uocem ſuam, id eſt, illam de qua nunc loquimur, notam fecit uiarum ſuarum ſciẽtiam. Plane igitur tertiæ feriæ officium, tertiam beatitudinis commendat ſententiam, prædicando eam, quę non iactantes, ſed lamentantes faciat, ſciẽtiam.

Duplex luctus. 2. Cor. 12. Luc. 24. Luctꝰ pnię p ſpm̃ ſciæ. ſcia ſcripturarũ cauſa effectiua luctus boni pœnitẽtiũ. Verſus gradualis ex pſalm. 106. Quadruplex tentatio. Pſal. 106. Eccl. 15. Pſal. 17.

¶ Curſtatio ad ſanctum Paulum.

¶ Statio ad ſanctum Paulum conuenienter huic officio preſcripta eſt, iuxta omnia quę ſupra dicta ſunt, uel rationabiliter dici poſſunt. Huic enim ſingulari gratia dominꝰ aperuit ſenſum ut intelligeret ſcripturas, quod paulo ante de cæteris apoſtolis dictum eſt. Vnde & ipſe ait, Euangelium meum, quod euangelizatum eſt, non eſt à me, neq; enim ego ab homine accepi illud, neq; didici, ſed per reuelationem Ieſu Chriſti. Itemq; quod in eodem euangelio dictum eſt, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorum in omnes gentes, maxime per hunc adimpletum eſt, per quem omnes gentes cognouerunt gratiam dei, & per eum aqua ſapientiæ gentes potatæ ſunt, & maxime per eum luctuoſa dei ſciẽtia dictis & ſcriptis appoſita eſt, quod uberiꝰ in epiſtolis ad Corinthios inueniri poteſt. Dicit enim his inter quos fornicatio audita fuerat, Et uos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis &c. Item, Contriſtati (inquit) eſtis ad pœnitentiam, contriſtati eſtis ſecundum deum & reliqua. Et intantum ab eis quibus prædicauerat, luctum exigebat, ut ſi ipſi non lugerent, humiliatum ſe à deo ipſe deplangeret, & non lugẽtes lugeret, ſicut ad eoſdem Corinthios, Ne cum uenero, inquit, iterum humiliet me deus apud uos, & lugeam multos qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immunditiam & fornicationem & impudicitiam quam geſſerunt. ¶ Hinc & beatus Iob, cum de ſcientia quam habuerat priuſquam ſibi dominus de turbine loqueretur, dixiſſet, Auditu auris audiui te, & de augmento eiuſdem ſcientiæ, quod accepit ex collocutione dei, ſubiunxiſſet, Nunc autem oculus meus uidet te, ſtatim multiplicem ſcientiam cauſam eſſe oſtendens effectiuam luctusq; & pœnitentiæ, idcirco (inquit) ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere. ¶ Remoueamus igitur noſtram à paſchalibus

Paulus maxime & ſcientiã & luctũ docuit. Gal. 1. Luc. 24. 1. Cor. 5. 2. Cor. 7. 2. Cor. 12. Iob q̃q; ſcientiã luctũ q̃ docet. Iob. 42.

Exo.12. dñs ineptam lætitiam,neq; carnes agni comedamus absq; lactucis agrestibus, quia beati qui lugent,quoniam ipsi consolabuntur.

De officio quartę ferię,Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Caput IX.

Matt.5. Spūs fortitudinis dat esurię sitię iustitiæ.

OFficium quartæ ferię,qualiter quartę beatitudinum sententiæ consonet,approbare operosum non est. Verum illud potius quærendum esset, qualiter quarta hęc beatitudo,qua dictū est,Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam,quarto gradui gratiarū spūssancti i.i fortitudini congruat,nisi ex supradictis Augustini uerbis cōstaret,fortitudinis esse,eousq; ab oñi mortifera iucunditate rerū transeuntium animū euellere,ut uacet illi iustitiam esurire ac sitire.Hoc aūt quod præmissum est, scilicet pręsens officiū, quartæ beatitudinis esse pręconiū, perspicue patet,qa per conuiuiū illud,q̄d secundum hodiernum euangelium dñs noster post resurrectionē cum septem discipulis celebrauit,illa saturitas(ut beatus Gregorius exponit)significata est,quæ hic esurientibus & sitientibus iustitiā in illo æterno conuiuio reposita est.Restat igitur hoc solū,ut pręeunte mystico sensu euangelij,uideamus qualiter illud cæterę consequantur partes officij.

Euangeliū. Iohā. 21. Rom. 6. ¶ Veridica doctorum expositione traditum nobis est,hoc quòd dominꝰ noster post resurrectionem suam,discipulis in mari laborātibus,stetit in littore,illud innuere,quòd ipse resurgens ex mortuis,iam non morit̄,mors illi ultra non dominabitur, ac si rebus ipsis loquatur in æternitatis soliditate stabilitus: Iam uobis in mari non appareo,quia uobiscum in perturbationū fluctibus non sum. ¶ Quòd mane facto stans in littore,discipulis nescientibus quia dominus est,Mittite,inquit,in dextram nauigij rete & inuenietis,illud significat,q̄ mane.i.in die iudicij,transacta præsentis nocte seculi,omnes electos suos uniuersali resurrectione ad dexterā suam congregabit.Magni etenim pisces & numerati oñes centum quinquagintatres,oñes electos significant,qui meritis magni,& sanctæ trinitatis fide perfecti,tunc ad littus maris,id est,in finem seculi,sunt colligendi.Ibi septem discipulos ad conuiuium inuitat,quia perfecta ecclesia,iamq; tota septiformi spiritu constructa,tunc receptis corporibus ad æternas cum illo discumbent epulas. ¶ Quid ergo sibi uult hoc quod cātamus in introitu,dictum de die iudicij,Venite benedicti patris mei,percipite regnum,nisi quia significatur hoc ipsum in euangelio prædicto per illud,quod exeuntibus discipulis ad littus,tantumq; numerum magnorū piscium trahentibus,ait dominus:Venite,prādete.Regnū em̄ illud unū æternū prādium est, una & perpetua cœna est.Illic inuenientur omnes electi,quos hic appellat benedictos patris sui,quiq; per illos pisces magnos & numeratos signati sunt. ¶ Illic, inquā,in littore illo,id est, in seculi fine,prunas inuenient & piscem superpositum,piscem(inquam)assum,id est,Chr̄m deum & hominem passum,tunc in ignem non passionis,sed amoris positum,de quo amore loquitur Esaias:Dicit dominus,cuius ignis est in Sion,& caminus eius in Hierusalem,quia uidelicet ignis amoris,qui in Sion,id est,in præsenti ecclesia,nunc est aliquantulus,tunc in Hierusalem,id est,in illa uisione pacis æterna perpetuus & inextinguibilis erit caminus. Inuenient & panem positum,id est,ueram uitę æternę alimoniam,deum,qui angelorum cibus est, quos pascit immortaliter. ¶ Epistola de actibus apostolorum sumpta,de beati Petri apostoli prædicatione,more suo,cum testimonio secuturi præcurrit euangelij,illum maxime locum contingens,quo dicitur: Ascēdit autem Simon Petrus,& traxit rete in terram,plenum magnis piscibus. Iam enim credo,inqt Gregorius,quòd uestra charitas aduertit, quid est quòd Petrus rete ad terram trahit. Ipsi enim sancta ecclesia commissa est,ipsi specialiter dicitur:Pasce oues meas. Hoc agit uerbis,hoc agit epistolis,hoc(ut ad inceptum redeam)illo sermone secundo egit,de q̄ prędicta lectio Actuū apostolorum sumpta est,quo milia qnq; uirorum retibus fidei conclusa sunt. ¶ Versus gradualis, Dextera domini fecit uirtutem,pulchre ad hoc concinit,quod ait,Mittite in dexteram nauigij rete,& inuenietis. Altius quoq; intuentibus liquet, quia congrua uox est ipsius dominici hominis in littore stantis,ut supra dictum est,& omnes mortalitatis nostrę fluctuationes egressi per potentiam resurrectionis. Dextera,inquit, domini fecit uirtutem,id est,potētia uerbi mihi uniti fecit me uincere mortem,dextera domini exaltauit me,id est,laudabilem fecit me. Iterumq; repetens, Dextera,inquit, domini fecit uirtutem,ut ostendat eiusdem resurrectionis qualitatem,scilicet ęternam,sicut sequitur in eodem Psalmo:Non moriar,sed uiuam. ¶ Iuxta quem sensum cātamus cum Apostolo in Alleluia,in communione:Christus resurgens ex mortuis. Offerenda, Portas cœli aperuit dominus &c. ¶ Tertio nobis inculcat & replicat,quid ille panis significet, quem piscatores nostri cum copiosa multitudine magnorum piscium ad terram egressi,cū asso pisce inuenerunt, & ad prandium uocati sunt. Scilicet ille idem panis,in illa est nobis patria repositus,quē nunc in uia gustamus,ut uideamus q̄niam suauis est dominus,quem in sacramēto altaris sumimus. Aperuit enim dominus portas cœli,& hūc panem pluit nobis,portas(inquam) cœli.i.prophetas qui prædixerunt,angelos qui annuntiauerunt,Mariam quæ cōcepit & peperit, apostolos & doctores alios,q̄ p̄dicando dei uerbū immiserunt in in ora animarū nostrarū egentiū & suā inopi-

Introitus. Matt.25.

Piscis positus super prunas. Esai.33. Apo.21.

Iohā.7.

Epistola. Act.3.

Petro commissa ecclesia. Ioh.21.

Graduale. Psal.117.

Dextera dñi.

Rom.6. Panis p aptas cœli portas.

Psal.77.

am

am anhelantium, ut guſtaremus & agnoſceremus, & ad patriam, ubi panis huius plenitudo eſt, tendentes, in uia non deficeremus.

Cur ſtatio ad S. Laurentium. Caput X.

S. Laurēti⁹ piſcis magn⁹ & all⁹. Iohā. 6.

BEatus Laurētius unus & bene notus de magnis illis piſcibus, piſcis magnus, idemq; aſſus, cuius aſſatura ſuauiter in tota Chriſti fragrat eccleſia, in illa lōga morte, in illis tormentis, quia bene manducauerat & bene biberat, inqt Auguſtinus, tanq̄ illa eſca ſaginatus, & illo calice ebrius, tormenta non ſenſit. Ibi enim erat qui dixit: Spūs eſt q̄ uiuificat. Caro enim ardebat, ſed ſpiritus animam uegetabat. Non ceſſit, & in regnum ſucceſſit. Idcirco de cunctis eiſdem piſcibus, quos Simon Petrus ad terram trahit, conuenienter hic unus electus eſt, cuius magnitudinem hodierna ſtatio ſpectandam nobis demonſtraret. ¶ In hoc enim Chriſtianę fidei fortiſſimo propugnatore maxime claret illud, quod ſuperius cū ſcriptura autoritate monſtratum eſt, quartam beatitudinem, q̄d eſt eſurire & ſitire iuſtitiā, quarto gradui congruere donorum ſpirituſſancti, id eſt, ſpiritui fortitudinis. quia martyr inſignis eſuriens in fortitudine, & fortis in eſurie, adeo primo guſtu panis illius ſaginatus eſt, ut tormēta non ſentiret, q & (ſicut ait Auguſtinus) præeuntem Sixtum epiſcopum ſequi ſitiens, accepit oraculum, uicit diabolum, peruenit ad triumphum.

Quarta beatitudo & quart⁹ ſpūs dñi ī S. Laurentio.

De officio q̄ntæ feriæ, Beati miſericordes. Caput XI.

QValiter officium q̄ntæ feriæ, q̄ntæ beatitudinum congruat ſententiæ, qua dictum eſt, Beati miſericordes, q̄niam ipſi miſericordiā cōſequentur, promptum erit agnoſcere, propoſito prius myſtico ſenſu lectionis euangelicę. Maria Magdalene, q̄ fuerat in ciuitate peccatrix, quæ q̄ amando ueritatem, lauit lachrymis maculas criminis, eccleſiæ de gentibus typum geſſit: quæ agnita ueritate turbas errorum, q̄bus proſtituta fuerat, deſerens, ad fontem gratię lauanda cucurrit, & uox ueritatis impletur, dicentis: Dimiſſa ſunt ei peccata multa, Iudaico inuidente populo, cuius in typum Phariſæus ille miſericordiæ fontē reprehendebat, dicens: Hic ſi eſſet propheta, ſciret utiq; quæ & qualis eſſet quę tetigit eum, q̄a peccatrix eſt. Hæc eadem mulier, ſicut in hodierno legimus euangelio, ſtabat ad monumentum foris plorans: & poſt allocutionem angelor̄ conuerſa retrorſum, uidet Ieſum: & ipſa prius ab illo uocata nomine ſuo, uocat eum & ipſa magiſtrum &c. In his quoq; typum gerit eiuſdem eccleſiæ. ¶ Sic enim eccleſia de gentibus foris ſtabat, quia legis & prophetarum ſcientiam non introierat, & tamen dominum quærebat, ſicut ille beatiſſimus cēturio Cornelius, uel ſicut ille Aethiops eunuch⁹ qui uenerat adorare in Hieruſalē, & reuertebatur legens Eſaiam prophetā, cuius aditum ad intelligēdum inuenire non poterat. Sic & multi gentiliū deum quærētes foris ſtabant, quia per quē ad ueritatis notitiam ingrederentur, nō inueniebāt, futur̄ erat, ſed nō ante domini aſcenſionē, ut illis ueritas illuceſceret, & fidem ſuam apoſtolis indicarent, confitentes Chriſtū aſcendiſſe ad deum patrem ſuū. i. æqualem illū eſſe deo patri ſecundum diuinitatē, quo minor eſt ſecundū humanitatē. ¶ Propter quod Mariæ uolenti pedes eius tenere, Noli, inqt, me tangere. nondum enim aſcendi ad patrem meū. Vade autem ad fratres meos & dic eis: Aſcendo ad patrem meum &c. Ac ſi eccleſiæ de gentibus quęrenti eum, ſicut ſupra dictum eſt, & ſicut ante paſſionē eius legimus gentiles quęſiſſe eū, dicentes Philippo: Domine, uolumus Ieſum uidere, dicat ipſe: Nolite nunc me tenere, ſed poſt quā aſcendero ad patrem, ipſam aſcenſionē meam credere uos, apoſtolis meis oſtendite, qui fratres mei ſunt. i. per me idem quod ego uobis cōferre poterūt. ¶ Itaq; diei preſentis euangeliū beatitudini illi conſonat, Beati miſericordes, quoniā ipſi miſericordiam conſequētur. Nam in Oſee eadē eccleſia dominus dicit: Vocabo nō plebem meam, plebē meam: & nō miſericordiam cōſecutam, miſericordiā conſecutam. Et rectę quinta hęc beatitudo, imò beatitudinis cauſa, quod eſt miſericordem eſſe ſecundum Auguſtinum, ſicut ſupra dictum eſt, quinto ſurſum gradui confertur donorum ſpirituſſancti, id eſt, ſpiritui conſilij: quia ſicut conſiliū regit animum, ſic ſupradictam mulierem miſericordia & compaſſio, qua compungebatur, plorans ad monumentum, iuuit, ut prima uideret dominum, ſic & Cornelium opera miſericordiæ, id eſt, eleemoſynæ quas faciebat, ut indice angelo peruenire ad dominum, imò ſic omnium quęrentium deum, miſericordię cōſilium purgat oculum. ¶ Sed iam officij membra cętera, capiti ſuo, ſcilicet ſenſui coaptemus euangelico. Primum pene idem in eunucho miramur apparere myſterium, de quo narrat præcurrens lectio Actuum apoſtolor̄. Nam quod in euangelio ſignificatur per peccatricem, in epiſtola narratur cœptū agi per Aethiopem. ¶ Vterq; enim iuſtificandæ peccata ſignificabat eccleſię. Illa peccatricis nomine, iſta Aethiopica nigredine. Ibi peccatrix dominū quærens, ipſos apoſtolos ſuperabat amore, hic Aethiopia prę ueniebat domino deo manus dare. Illa quaſi mortuum dominū plorabat, hic in Eſaia prophetiam paſſionis domini compatiendo legebat. Illi tenebræ erant ad monumētum, huic deerat lucerna ſcientiæ ad intelligendum. Illa uidens dominum non agnoſcebat, hic de illo legens comparationem ouis & agni, de quo diceretur, neſciebat. Ad ſummum, illius aperti ſunt ocu-

Matt. 5. Maria Magdalena eccleſiā de gētibus repręſentat. Luc. 7. Iohā. 20. Eccleſia de gētibus ſtabat foris. Act. 10. 8. Noli me tāgere, nōdū em aſcēdi. Iohā. 12. Oſee. 1. Rom. 9. Spūs conſilij miſericordes efficit. Actu. 10. Epiſtola. Actu. 8. Pſal. 67.

li & os,ut diceret Rabboni.Huic,ut magiſterio ueritatis conſentiens,prędicante Philippo,dĩ ceret, Quis me prohibet baptizari? ¶ Iſte eſt mutus per Mariam ſignificatus,& in eunucho tanquam in primitĩs aſſumptus eſt,iſte(inquam)eſt mutus gentilium populus,& iſti ſunt infantes,ſcilicet idololatræ,deum loqui neſcientes,de quibus in introitu cantamus: Victricem manum tuam domine laudauerunt pariter,quia ſapientia aperuit os muti,& linguas infantium fecit diſertas. Quam ob cauſam laudauerunt? Videlicet,quia ſicut in eodem libro Sapientiæ prędmiſſum eſt,inimicos eorum operuit mare,ſcilicet baptiſmi,& ab altitudine inferorum educti ſunt,quia per baptiſmum reſurrectione prima,quæ eſt animæ,reſurrexerunt. ¶ Hæc ita eſſe,manifeſtius ex ſubſequente collecta comprobatur: Deus,qui diuerſitatem gẽtium in confeſſione tui nominis adunaſti,da ut renatis fonte baptiſmatis,una ſit fides mentium & pietas actionum. ¶ Verſus quoq; gradualis in eo congruit quod ait,Dominus deus & illuxit nobis,quia Mariæ quærenti uiuentem cum mortuis,tenebræ erant ad monumentum,per quas ſignificabatur ignorantia dei in cordibus gentium, quę & manifeſtius expreſſa eſt per gentilem atque Aethiopem eunuchum. ¶ Nec aliud alleluia melius ſecundum hũc congruit ſenſum,quàm,Surrexit Chriſtus & illuxit populo ſuo. ¶ Dies ille ſolennitatis noſtræ, de quo in offerenda canimus,In die ſolennitatis ueſtræ dicit dominus &c. dies magnus,dies prędclarus, Chriſtus eſt,dies de die, lumen de lumine, in quo exiuimus de terra Aegypti, id eſt, de tenebris,quas illæ tenebræ ſignificauerunt, quæ erant Mariæ ad monumentum, ſiue ſupra dicti Aethiopica nigredo eunuchi. ¶ Dies,inquam,cuius in lumine gradiendo,tendimus ad terrã, quæ uere lacte & melle fluit,quia præſens illic eſt deus & homo Chriſtus,ſemper ex diuinitate & humanitate ſuauis angelis,& hominibus dulcis,ſemper præſens,ſemp deſiderabilis. Hic nobis extunc illuxit,ex quo nobis ad patrem aſcendit,id eſt,ex quo illum agnouimus & credidimus æqualem patri. Eius ergo uirtutes recte in cõmunione annuntiare iubemur,nos populus acquiſitionis. quia ſecundum ea quæ dicta ſunt,de malis & profundis tenebris uocauit nos in admirabile lumen ſuum.

Introitus. Sap.10. Ibidem. Collecta. Graduale. Pſal.117. Alleluia. Offerenda. Terra lacte & melle fluens. 1.Pet.2.

Cur ſtatio ad ſanctos apoſtolos. Caput XII.

Per apoſtolos os mutũ gẽtium apertũ eſt. Iob.40. Ioh.20.

STatio ad ſanctos apoſtolos perſpicue ſupradicto cõgruit myſterio. per apoſtolorum enim factum eſt miniſterium,quòd os muti apertum eſt,quòd linguę infantium diſertæ ſunt,quòd Aethiops horridus agnelli candido uellere ueſtitus eſt,quòd peccatrix quælibet anima foramen crucis inuenit in maxilla Leuiathan,per quod effugiẽs,crucifixam non iam in monumento,ſed in cœlo quærẽs inueniat miſericordiam. Propter quod eoſdem apoſtolos,in euangelio ſupradicto uocat dominus fratres ſuos, quia ſtudiũs illorum actum eſt,ut eo nihil minus habeat gentium eccleſia,quòd eam dominus ſua corporali non illuſtrauit præſentia.

Philippꝰ os lampadis. Eſa.62. Hie.15. Num.12.

¶ Sed & Philippus,qui ſupra dictum fidei candore ueſtiuit Aethiopem, nomine ſuo cunctos myſtice ſignat apoſtolos. Philippus enim interpretatur os lampadis. Lampas autem,id eſt,lux,mundi ſaluator eſt,ſicut Eſaias dicit de illo: Propter Sion non tacebo,& propter Hieruſalem non quieſcam,donec egrediatur ut ſplẽdor iuſtus eius, & ſaluator eius ut lampas accendatur. ¶ Cuius os,apoſtoli uel quiq; prædicatores ſancti recte dicuntur, quia uerum à falſo ſeparant,ſicut alibi dicitur: Si ſeparaueris pretioſum à uili,os meũ eris. Philippus ergo cunctos(ut dictum eſt) ſuo nomine ſignat apoſtolos,qui uſq; hodie ſcriptis ſuis Aethiopiſſas candidare non deſinunt animas: inſuper & redarguunt ſynagogam murmurãtem contra dominum,propter gentium eccleſiã,ſicut quondam Maria murmurauit contra Moyſen, propter uxorem eius Aethiopiſſam.

De officio ſextæ ferię, Beati mundo corde. Caput XIII.

Matt.5. Rom.7. Mat.28. Luc.11. Matt.28.

OFficium ſextæ ferię patenter reſpondet beatitudinum ſextæ ſententiæ, Beati mundo corde, quoniam ipſi deum uidebunt. Agit enim de felicitate tranſmigrantiũ, ſcilicet omnium qui de uetuſtate carnis ad nouitatem ſpiritus tranſmigrantes, mundato cordis oculo,per longum deſiderium gloriam ſummę trinitatis tandem uiſuri ſunt. Eorum nanq; in typum patres noſtri apoſtoli euocati,abierunt in Galilæam,in montem ubi conſtituit illis Ieſus, ſicut hodiernum refert euangelium, & uidentes eum adorauerunt, ſimulq; mandatum acceperunt, qualiter omnia uaſa,quæ forti armato fortior ipſe ſuper ueniens abſtulerat,emundarent, dicente domino: Euntes docete omnes gentes,baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpirituſſancti. ¶ Illud nemo qui dubitet, quòd cum dixerit, Beati mundo corde,quoniam ipſi deum uidebunt,per mũditiam cordis obtineri intellectum, ac per hoc ſupradictam Auguſtini in hoc quoque conſtare ſententiam,ſextam beatitudinis ſententiam ſexto gradui donorum ſpirituſſancti ſurſum uerſus congruere,id eſt,mũditiam cordis intellectui nunquam deeſſe. Igitur de cęteris partibus officij ſupereſt ut ſuo capiti, ſcilicet euangelico conferantur ſenſui.

¶ Pri-

¶ Primum in præcedente lectione epiſtolæ beatus Petrus, cum præmiſiſſet dicens: In diebus Noë, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam, ſtatim ſubiecit: Quod & uos nũc ſimilis formę ſaluos facit baptiſma, nõ carnis diſpoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in deum. Non quæſitu opus eſt, in quo lectio hæc ſupradicto Euangelio cõſonet, quo primũ ſalutaris baptiſmi regula tradita eſt. Notum quippe eſt, & in doctorum ſcriptis autenticis uſitatum ſimilis formæ, ut ait in hac epiſtola Petrus apoſtolus, eſſe baptiſma, & in eius typum præceſſiſſe hoc quod paucæ, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam in arca in diebus Noë. ¶ Chriſtum nanque præfigurauit Noë, tam actu quàm nomine, uidelicet quia Noë interpretatur requies, quod nomen illi à patre Lamech impoſitum eſt, dicente: Iſte conſolabitur nos: uel, ut in Septuaginta habetur, requiſcere nos faciet ab operibus & laboribus manuum noſtrarum in terra cui maledixit deus. Chriſtus etenim noſtra requies eſt, ſicut ipſe dixit: Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus ueſtris. Cum ergo Noë gubernauit arcam ſuper undas diluuij, quibus & peccatores deleti ſunt, & hi qui cum illo erant ſalui facti ſunt per fidem, quia credentes iuſtitiæ dei ſeſe ab incredulis diuiſerunt: Chriſtum actu quoque præfigurauit, ut dictum eſt, qui nunc gubernat eccleſiam ſuper undas baptiſmi, quibus qui non credunt condemnantur: qui uero credunt & baptizantur, cum ipſo ſaluantur, & illis affert ſpiritus ſanctus, pacem, id eſt, peccatorum remiſſionem, cuius figuram tunc geſſit columba ferens ad arcam in ore ſuo uirentis oliuæ ramum. ¶ Ipſe autem octonarius numerus animarum, quæ in arca ſaluæ factæ ſunt, quia à primo pari, id eſt, binario, proficiſcens, ſolidum corpus creat, ſcilicet habẽs longitudinẽ, latitudinẽ, atq; altitudinẽ. Nam bis bina bis, octo ſunt, q̃d apud geometras & arithmeticos quoque uſitatum eſt. Ipſe, inquam, octonarius numerus animarum, perfectionem deſignat corporis eccleſiæ, quod præeunte mundo infidelium per aquæ iudicium, quo nunc fideles ab infidelibus ſeparantur, fide ſua ſe ſaluat, & in ligno crucis ſuperna tat. ¶ Et pulchre arca illa feneſtram habuit in latere, per quam ſaluandi illi ingrederentur, quia Chriſtus lancea militis in latere eſt uulneratus, per cuius uulneris ſacramentum cuncti credentes eccleſiam ingrediuntur. Et quoniam eccleſia de hominibus conſtat, pulchre arca illa, quæ eccleſiam figurabat, quandam humani corporis ſimilitudinem in ipſa forma ſua prætendebat. Siquidem humanum corpus ſic eſt, ut longitudinis ſuæ ſextam partem habeat in latitudine, decimamq; eiuſdem longitudinis in altitudine. Sic arcam conſtructam fuiſſe non dubium eſt. Tercentorum erat cubitorum in longitudine, quinquaginta in latitudine, triginta cubitorum in altitudine.

¶ Igitur per omnia, lectione epiſtolæ, Euangelio conſonante, cætera promptum eſt officij membra coaptare. Introitus: Eduxit eos dominus in ſpe, & inimicos eorum operuit mare: Itemq; offerenda. Erit uobis hic dies memorialis, cum uerſibus ſuis, notis & propinquis ſenſibus, tam Euangelio quàm epiſtolæ fœderantur. Mittunt enim nos ad hiſtoriam patrum celeberrimam, qui in typum baptiſmi noſtri, omnes in Moyſe baptizati ſunt, in nube, & in mari. ¶ Nam ſicut illos in ſpe eduxit dominus, ſcilicet ſperantes liberari, quàmuis Pharao cum ſuis perſequeretur, & inimicos eorum uiſibiles operuit mare: ſic omnes in Chriſtum credentes, quamlibet maxima peccata ſe feciſſe recordentur, cum certa ſpe remiſſionis ad illum egrediuntur, & omnia peccata eorum in mari, id eſt, in baptiſmi fluctibus operiuntur. Et propterea dies hic, ſcilicet Chriſtus, cuius in lumine à tenebris exiuimus, memorialis eſſe iubetur. Chriſtus, inquam, qui dies noſter, id eſt, paſcha noſtrum eſt, feſtus nobis atque ſolennis, ſemper celebrandus, atque in mente habendus eſt, qui tacentibus nobis ſolus pugnauit pro nobis, quia ſolus moriens pro cunctis, mare illud, quo inimici, id eſt, peccata noſtra, operiuntur de latere ſuo lanceatus effudit. ¶ Verſus gradualis: Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, illi ſententiæ concorditer occurrit, qua dominus noſter gloriam & honorem, quo propter paſſionem mortis coronatus eſt, exprimit dicens in eodem Euangelio: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Et recte in ſuggillationem eorum, qui lapidem talem reprobauerunt ſupra dictæ ſententiæ Euangelij, Propheticum hoc iungitur teſtimonium. Et hoc eſt illud quod cum deſpiceretur coram pontificibus, patienter ferens. Veruntamen dico uobis, inquit, amodo uidebitis filium hominis ſedentem à dextris uirtutis dei.

1. Petri 3. Epiſtolę cũ Euangelio cõſonantia ſuper baptiſmo.

Noe Chriſtũ prefigurauit & facto & noĩe Gene. 5 Matth. 11

Marci 16

Gene. 6

Quid prefigurãt octo animæ in arca.

Quid feneſtra in latere arcæ.

Gene. 6

Introitus. Pſal. 77

1. Cor. 10

Inimicos operuit mare.

Pſal. 117 Hebræo. 3 Matth. ult.

Marci 14

Cur ſtatio ad ſanctam Mariam. Caput XIIII.

QVod ſuperius iam dictũ eſt, cum non improbanda Hieronymi ſentẽtia, diſcipulos undecim abeuntes in Galileam in montẽ, ſicut hodierna Euangelij lectio refert, in Nazareth, quæ in monte ſita eſt, & in domo Mariæ dominum uidiſſe. Illud quoque nonnihil affirmat, q̃d ſtatio ad ſanctã Mariam hodierno officio preſcripta eſt. In hoc eñ idem ſenſiſſe Romana probatur diligentia. ¶ Et pulchre hoc officiũ quod ſecũdum le-

Matth. ult.

Apoſtoli in domo ſanctæ Marię.

dum lectionem Euangelij totum, ut ſupra dictum eſt, ad ſacramentum pertinet baptiſmi, apud ipſam decantari apoſtolica ſtatione præſcriptum eſt, apud quam intus erant diſcipuli, & Thomas cum eis, ut Hieronymo placet, quando ſecundum hodiernam Euangelij lectionem unica baptizandi regula tradita eſt.

DE Officio ſabbathi: Beati pacifici. Caput XV.

Pacifici. SEptima beatitudinum ſententia eſt: Beati pacifici, quoniam filij dei uocabuntur. Pacifici uero hi ſunt, qui pace inter ſe deumq; accepta, nihil iam, quod deo repugnet, admittentes, ſimul & hoc ſatagunt, ut in uia uitæ præſentis ad omnem hominẽ cum pace ambulẽt, iuxta Apoſtolum qui ait: Si fieri poteſt, quod ex uobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. Huius rei nobis exemplum, in ſummo negotio præſentis ſabbathi prædicat officium. ¶ Quod ut manifeſtius fiat, myſticum imprimis hodierni Euãgelij ponamus intellectum: Currebant, inquit Euangeliſta, duo ſimul, uidelicet Simon Petrus, & ille alius diſcipulus, quem diligebat Ieſus, & cætera. Nota doctoꝝ expoſitio eſt, per Iohannem qui prior ad monumentum uenit, ſed non introiuit, ſynagogam ſignificari, quæ habens legem & prophetas, prior dominicam paſſionem legit, ſed credere in mortuum noluit. Per Petrum uero qui poſterior uenit, ſed prior introiuit, multitudinem gentium deſignari, quæ poſterior ad eiuſdem dominicæ paſſionis notitiam peruenit, ſed prior ad fidem acceſſit. Verum ad præſens pertinet negotium, quærere propter prædictam beatitudinis ſententiam, qui ad eccleſiam ſpectet, in eo quod pacifica eſt. ¶ Quod per præcurrentem epiſtolæ lectionem fidelis indagatio citius cõſequi poteſt. Nam cum præmiſiſſet apoſtolus Petrus de lapide Chriſto dicens, ad quem accedentes lapidem uiuum, ab hominibus quidem reprobatum, à deo autem electum & honorificatum, paulo poſt ſubiungit: Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt uerbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt. ¶ Huiuſmodi offenſio uel ſcandalum manifeſte paci oppoſita ſunt, per quæ Iudæi rebellionis & incredulitatis arguuntur, eoq; odio gentium concurrentium, quæ per Petrum, ut dictum eſt, deſignantur, adeo torquentur, ut (ſicut per Iohannem figuratur) Maluit foris ſtando perire, quàm cum ſocietate gentium ad fidem paſſionis Chriſti introire. His ergo iræ & trixæ filijs exhæredatis. Beati pacifici, quoniam filij dei uocabuntur, ſicut in eadem epiſtolæ lectione Petrus adiungẽs: Vos autem, inquit, genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis, & cætera. ¶ Talisq; pacis filius quia nullius hominis ad deum tendentis ſocietate offenditur, aſcendit, inquit Auguſtinus, ad ſapientiam, quæ ſeptima eſt in aſcenſu graduum, id eſt, donorum ſancti ſpiritus, & ipſa ſapientia tranquillus pacatusq; perfruitur. Dictum eſt enim ſupra ſecundum eundem Auguſtinum, ſeptem beatitudines (octaua enim eadem quę prima eſt) ſeptem gradibus donorum ſpiritus ſancti ſurſum uerſus coaptari, quorum primum ſiue infimum eſt ſpiritus timoris domini, ſupremum autem, ſpiritus ſapientiæ, ad quam aſcendunt, ut nũc dictũ eſt, Beati pacifici filij dei. ¶ Secundũ ea quæ dicta ſunt, conſonanter præmittitur ad introitum. Eduxit dominus populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lætitia: Per hoc enim mittitur ad aliam ſimilitudinem antiquam, quaidem præfiguratum eſt, quod nunc in Euangelio per Petrum & Iohannem ſignificari accipimus, ſcilicet ad hiſtoriam patrum, qua referuntur hi qui primum promiſſiones acceperunt reprobati eſſe propter incredulitatem, de quibus illud in Pſalmo: Quadraginta annis offenſus fui generationi illi, ac deinceps, quibus iuraui in ira mea ſi introibunt in requiem meam. ¶ Filij autẽ qui poſt ipſos ſurrexerũt in illam introducti repromiſſionis terram, eundem populum gentium ſignificauerunt, qui nunc per Petrum poſterius uenientẽ, ſed prius introeuntem in monumẽtum, deſignatus eſt, de illis quippe, qui reprobatis patribus introierunt in illam repromiſſionem, dictum eſt in Pſalmo centeſimoquarto: Et eduxit populum ſuum in exultatione, & electos ſuos in lętitia. Eduxit ſcilicet de deſerto. Nam de eo quod de Aegypto educti ſunt, ſupra dixerat: Et eduxit eos cum argento & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus. Sed & hoc quod ſequitur ita eſſe innuit: Et dedit illis regiones gentium, & labores populoꝝ poſſederunt. Supradictus ergo introitus gratiarum actio eſt, quod retardante populo Iudaico, iuxta myſticum Euangelij ſenſum, gentes admiſſę ſunt, ſecundum illud apoſtoli: Quia cęcitas cõtigit in Iſrael, donec plenitudo gentium ſubintraret. ¶ Graduale uero iam ex hac die in alleluia cõuerſum eſt, imò poſt hãc diem uſq; ad pentecoſten omittitur, uidelicet quia hi, propter quorum acquiſitionem nouamq; conſcriptionem hoc laborioſum carmen cantabatur depoſitis albis iam ab hac die pares nobis, in illius octauæ, de qua ſæpe dictũ eſt contemplatione, nobiſcum feriantur. Quod autem ſequitur alleluia, laudate pueri dominum, duplici uerſu, adhortatio eſt ad ipſos qui recenti baptiſmate pueri, id eſt, puri facti ſunt à uitijs, ut laudent dominum uoce & opere, quia ſicut in Petro figuratum eſt, qui prior introiens in monumentum, uidit linteamina poſita, & ſudarium capitis domini: ſic ipſi ad fidem ingreſſi, qui erant

Euangelium. Iohan. 20

Epiſtola. 1. Petri 2

Iudæi iręq; trixæ filij.

Spũs ſapiẽtiæ pacifi cos facit.

Introitus. Pſal. 104

Pſal. 94

Pſal. 104

Roma. 11

Cur ꝓ graduali cãtaẽ alleluia.

Pſal. 112

Iohan. 20

erant abſque deo, notitiam acceperunt humanitatis ac diuinitatis Chriſti. Totus enim Pſal- Ephe.2
mus ad electionem gentium dirigitur, quod maxime ex eo comprobatur quod in fine eius di
citur: Qui habitare facit ſterilem in domo,& cętera. ¶ Offerenda quoque,benedictus qui ue Offerenda.
nit in nomine domini,patenter eiſdem pueris dei congruit. Hunc etenim uerſiculum Pſalmi Pſal.117
centeſimi ſeptimidecimi cantauerunt & illi pueri,qui uenienti ad paſſionem Saluatori occur Matth.21
rerunt, in manibus portantes ramos palmarum. Addit quoque mater eccleſia dicens pueris
ſuis: Benediximus uos de domo domini, id eſt, baptiſmate ſacro ſignamus uos, qui ſumus fa- Eſaiæ 9.
milia domini, quia deus dominus illuxit nobis,ſicut alius propheta dicit: Populus gentium,
qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam,gentium,in quam, quarum,ut dictum eſt,in
Euangelio præſenti Petrus geſtat figuram. ¶ Duo quoque ſequentes uerſus ad idem ſpe-
ctant. Primus iam hæc dies quam fecit dominus,ad gaudium gentium,quarum in typum Pe
trus introiuit in monumentum, ſecundus lapidem quem reprobauerunt ædificantes, ad ſu- 1. Petri 2
gillationem Iudæorꝝ, quibus Chriſtus lapis offenſionis & petra ſcandali eſt, quos deſignans Cõmunio.
Iohannes, cum prior ueniſſet quaſi offenſus ſubſtitit,& à poſteriore Petro præuentus eſt. Cõ Galat.3
munio, omnes qui in Chriſto baptizati eſtis,Chriſtum induiſtis,manifeſte conſonat ſupradi-
ctæ beatitudinis ſententiæ: Beati pacifici, quoniam filij dei uocabuntur: Præmiſerat enim
apoſtolus Paulus loquẽs ad Galatas,quos conturbabant quidam ex Iudæis,quibus erat Chri Galat.3
ſtus lapis offenſionis & petra ſcandali. Omnes,inquit, filij dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu,
& mox cauſam hanc ſubdidit: Quicunque enim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum indui-
ſtis. Quod omnino ad baptizatos reſpicit, ut non quærant circunciſionem carnis, ſed ſolam
ſeruent,quam acceperũt ueram circunciſionem ſpiritus,nec magis ſcandalo Iudæorum per-
moueantur, quàm ſubſtitit Petrus, pro eo quòd Iohannes ante ſe uel pariter in monumen-
tum non ingrederetur.

Cur ſtatio ad ſanctum Iohannem ad Lateranas. Caput XVI.

NOn ſolum hoc ſabbatho, quo deponuntur albæ, ſed & octaua ſuperius die,id eſt, Sedes apo-
ſabbatho ſancto paſchæ, maternum Lateranenſis eccleſiæ priuilegium exigit,ut ſtolica ad
nuſquam apoſtolicus aliàs procedat, ſed in eadem eccleſia,quæ ſedes eſt apoſto- Lateranas.
lica, cœptas nihilominus ſacri baptiſterij concludat octauas. Eſt autem in hono-
re ſancti Saluatoris ſanctiq; Iohannis Baptiſtæ ab imperatore Conſtantino conſtructa dicen Verba Con
te. ¶ Sit omnibus notum, nos ita Chriſti cultores effectos, ut intra palatium noſtrũ templum ſtantini Ma
eius nomini conſtruamus, in quo populus Chriſtianus una nobiſcum conueniens, diuinitati gni.
illic gratias referat. ¶ Nomen ipſum, quod dicitur ad Lateranas, antiqua probra ſpurci Ne- Cur ad La-
ronis accuſat, qui dedecoroſe potionibus uſus maleficis,illic,ut fertur,latens,ranas euomuit. teranas di-
Sed ubi abundauit iniquitas,ſuperabundante gratia,nunc illic Romani imperij mater eſt ec- citur.
cleſia, quæ illos, quos ſabbatho ſancto genuit, & Chriſti candore ueſtiuit filios, nihilominus Roma.5
hac die octaua,ſpirituali circuncidit petra,quam petram ſcandali Iudęis,nobis autem creden
tibus petram honoris & caput anguli in hodierna epiſtola, de qua ſupra dictũ eſt, Petrus ap-
pellat.

¶ Circunciſio uero ſpiritualis, & uera ipſa eſt, de qua in eadem epiſtola lectione præmi- Circũciſio
ſerat. Fratres, deponentes omnem malitiam, & omnem dolum & ſimulationes, & inuidias, ſpiritualis,
& omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes, rationabiles & ſine dolo, lac concupiſci- baptizatis
te,& cætera. Vera,inquam,& uere ſancta ſolaq; neceſſaria eſt circunciſio hæc,qua noſtri cor- neceſſaria.
poris ſenſus omnes, & ipſum principale noſtrum, id eſt,mens,circunciditur. ¶ Nam ſine hac 1. Petri 2
circunciſione Chriſtus in nobis moritur,id eſt, Chriſti fides,nec prodeſt nobis illud quod in Fides ſine
communione gratulabundus nobis loquitur Paulus: Omnes,inquit,qui in Chriſto baptiza operibus
ti eſtis, Chriſtum induiſtis, ſicut & Iacobus Apoſtolus ait: Fides ſine operibus mortua eſt. mortua.
¶ Quod bene per illud ueteris hiſtoriæ factum præfiguratum eſt. Cum eſſet Moyſes in itine Galat.3
re in diuerſorio, occurrit ei dominus, & uolebat occidere eum. Tulit illico Sephora acutiſſi- Iacobi 2
mam petram, & circuncidit præputium filij ſui,tetigitq; pedes eius & ait: Spõſus ſanguinum Exodi 4
tu mihi es. Et dimiſit eum, poſtquam dixit ei, ſponſus ſanguinum tu mihi es ob circunciſio-
nem. ¶ Moyſes nanque,in eo quòd Sephoram uxorem habuit alienigenam, Chriſtum ſigni- Moyſes q-
ficat, qui de gentibus alienigenam accepit uxorem, eccleſiam. Vnde illud quod Aaron & modo præ-
Maria locuti ſunt contra Moyſen, propter uxorem eius Aethiopiſſam: doctores noſtri my- figurabat
ſtice ad hoc referunt,quod ſynagoga & uetus ſacerdotium, inuidendo ſaluti gentium uſque Chriſtum.
hodie Chriſtum blaſphemat. Moyſes itaque cum eſſet in itinere in diuerſorio, nondum cir- Numer.12
cunciſis filijs, occurrit ei dominus, & uolebat eum occidere: quia dum Chriſtus inter nos per
fidẽ in itinere uitæ præſentis ambulans in diuerſorio eſt, id eſt, ad eos qui nunc baptizantur
diuertit: niſi illi filij eius ſic circuncidantur, ut ſupra dictum eſt, fides ipſius in eis citius
moritura eſt.

¶ Quod

Sephora ecclesiã matrem repræsentat.

¶ Quod ne fiat, tollit cito Sephora, id est, mater ecclesia, petram acutissimam, & circuncidit præputium filiorum suorum, scilicet ea circuncisione, de qua supra dictum est in lectione epistolæ: Petra illa, quæ idem Christus est, de qua in eadem lectione dictum est, carnem, id est, opera carnis, solicite ac festinãter abscidit: Tãgitq; pedes eius, id est, uestigia sequitur, dicitq; eisdem filiis suis. Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius. Sponsus, inquit, sanguinum tu mihi es, uidelicet quia me tibi despondens, sanguinem tuum in dotem fudisti, & cum causæ articulus exigit, ut pro te patiar, sanguinis mei uicem reposcis? & nunc interim carnem meam crucifigam cum uitiis & concupiscentiis. Igitur (ut supra dictum est) recte hac octaua die agitur statio ad sanctum Iohãnem Lateranensem, quia mater & apostolica sedes illa ecclesia est, & quos Christo filios genuit, ipsa spirituali circuncisione circuncidit.

1. Petri 2

Galat. 5

DE Octaua die: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Caput XVII.

Prima & octaua beatitudo in idẽ tenduñt, differũt tamẽ causis.

OCtaua beatitudo redit ad caput, id est, eadem est, quę prima, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Veruntamen & paululum differt, in eo scilicet: quod præcedẽs causa beatitudinis alia hic, alia est illic. Illic eñ, id est, in prima, dictum est: Beati pauperes spiritu: hic, id est, in octaua, dicitur: Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam. Vnde Hieronymus: Et considera, inquit, quod octaua uerę circuncisionis beatitudo martyrio terminetur. Igitur licet octaua die cãtetur idipsum officium, quod & prima, eo quòd octaua beatitudo ad caput, ut dictum est, redeat: recte tamen, quoniam & præcedentes causæ beatitudinum, primæ & octauæ differunt, aliud in eodem officio ab his qui diligentiores sunt, retinetur hebdomadę sequentis Euãgelium, scilicet illud secundum Iohannem. Cum esset sero die illa, & cætera. Nam & litera lectionis huius octauam diem commemorat, & post dies octo iterum, inquit, erant discipuli intus, & interior sensus octauam beatitudinis causam non prætergreditur. ¶ Quid enim est quod discipulis, foribus clausis, intro manentibus, dominus in medio steterit bonum ferens nuntium consolationis & pacis, nisi quod his qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quosq; iuxta alium Euangelistam oderunt homines & separant eos, sicut iam apostoli separati erant, non audentes coram illis procedere ad publicum, dominus & deus ipsorum familiaris sese accommodat contemplandum, ut gustent iam in suis tribulationibus, & uideant, quomodo suauis est dominus, atque ideo certior spes illos in medio tribulationis ambulantes consoletur, recolentes id quod illa, de qua loquimur, sententia, replicando inculcare nititur, beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. ¶ Debet autem semper epistola Euãgelio suę præcursionis officium, & iccirco illa quoque, quę huius dominicæ est lectio epistolæ non omittitur. Omne quod natum est ex deo uincit mũdum. Nam in hac lectione uictoriosa fides nostra prædicatur, & ipsa uictoria mundi nuncupatur quæ tribus adiuta testibus, nam pater & uerbum & spiritus sanctus in cœlo attestantur, totidemq; in terra testes, id est, idem ipse spiritus, & aqua baptismi, Christiq; & martyrum eius sanguis ueritati eius astipulantur, ternis, inquam, in cœlo & in terra defensa testibus, regnum cœlorum adiudicat his, quorum iure belli est, scilicet his qui persecutionẽ patiuntur propter iustitiam. ¶ Introitus uero: Qua si modo geniti infantes, per sequentes hebdomadæ dies decantandus est, qui etiam Euangelio prædicto congruit, sed non per eandem sententiam, quæ iam dicta est, scilicet quod propter metum Iudæorum discipuli domini clausis foribus, intus erant, persecutionem propter iustitiam pati incipientes, quæ, ut diximus, octauæ beatitudinis causa est. ¶ Respicit autẽ ad aliam sententiam, quam dominus de futuris fidelibus proferens: Beati, inquit, qui non uiderunt & crediderunt. Nam ne solam nobis fidem sufficere arbitremur, opportune regula uiuendi, sine qua fides mortua est, hoc introitu prælibata est. Nam nos quidem signati sumus in eo quod ait: Beati qui non uiderunt & crediderunt, sed si fidem nostram operibus sequamuri, Ille etenim uere credit qui seruat operando, quod credit. Quocirca de his, qui fidem nomine tenus retinent, Paulus dicit: Confitentur se nosse deum, factis autem negant. Hinc & Iacobus dicit: Fides sine operibus mortua est. Recte ergo qualis uita fidem utilẽ efficiat, per hanc apostolici sermonis particulam in introitu demonstratur, ne seducamus nos audientes de nobis dictum: Beati qui non uiderunt & crediderunt. Ad hoc idem cõsonat & similiter accipienda est extrema pręeuntis epistolæ sententia: Qui credit in filium dei, habet testimoniũ dei in se. ¶ Communio, mitte manum tuam, plana quidem litera fidem nostram ædificat, sed intus perspicientibus liquet, quod ad Iudaicum spectat populum, qui hactenus in incredulitate perstitit, cuius in typum Thomas apostolus, diu dubitans, tandem uidit, palpauit & credidit. Neq; enim si solam sequamur literã, sensus per omnia stare poterit: quia beati quidem qui non uiderunt & crediderunt: sed non ea comparatione uel intẽtione, quam litera sonat: Quia uidisti me credidisti, beati, qui non uiderunt, & crediderũt. Igitur in persona Thomæ, reliquiæ Israel, quæ saluæ fient, minoris fidei, quàm gentes arguuntur: quia gentes non uiderunt

Sepulti e-rãt separati & electi è synagoga.

Lucæ 6

Psal. 33

Epistola.

1. Iohan. 5

Introitus. 1. Petri 2

Iohan 20

Nõ sufficit sola fides.

Tim. 1

Iacobi 2

1. Iohan. 5

Cõmunio.

runt & crediderunt. Iſrael autem, niſi res apparuerit, Helia & Enoch præeuntibus, non credet, cum Paulus dicat, fidem ſperandarum ſubſtantiam eſſe rerum, argumentũ non apparentium, atq; ideo laudabilioris ſumus fidei qui rem nondum apparentem fideliter credimus. Hebræo. 11

Finis libri Octaui.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER NONVS.

DE Dominica ſecunda poſt albas. Caput I.

OVIA DOMINICA HAC SANCTAE ROMAnæ eccleſiæ ſolenne eſt, agendis inſtare conſilijs, bene forma, quam ſequi debeant paſtores animarum, per eiuſdem dominicæ commendatur officium. ¶ Per Euangelium manifeſtiſſime id agitur, quo is qui non ex accidenti dono, ſed ſubſtantialiter bonus eſt dicit: Ego ſum paſtor bonus, & cætera. Deinde ex oppoſita deſcriptione mercenarij, ſuæq; iterata commendatione bonitatis, liquidum præbet ouibus iudicium, quo diſcernant, quos fugere, quibus ſuarum debeant animarum curam credere. ¶ Boni formam paſtoris cæteræ collaudant partes officij. Primo ad introitum cantamus de illa: Miſericordia domini plena eſt terra, uidelicet ut ſicut ille nõ ſolum iudicium diligit, ſed & miſericordiam: & primo loco miſericordiam, ſecũ do iudicium, ſicut in eodem Pſalmo, uno in eodem uerſiculo præmiſſum eſt: Diligit miſericordiam & iudicium: ſic & omnes qui iudices animarum poſiti ſunt, ſemper ſuperexaltent miſericordia iudiciũ, ut idem ipſi conſequantur. Quodq; ſequitur: Verbo domini cœli firmati ſunt, illud indicat, quod apoſtoli uel paſtores apoſtolici, non ſua fortitudine, ſed uerbi dei uirtute, tales effecti ſunt, ut uidentes lupum uenientem non fugiant, neque oues dimittant, ut mercenarij faciunt. ¶ Epiſtola uoce non dubia, ſuæ præcurſionis implet officium, ubi præmiſſo de hoc ſingulariter bono paſtore, qui poſuit animam ſuam pro ouibus ſuis, Chriſtus paſſus eſt pro nobis, uobis relinquẽs exemplum ut ſequamini ueſtigia eius: ſubiungitur in fine: Eratis enim aliquando ſicut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopum animarum ueſtrarum. ¶ Offerenda uero non quidem adeo perſpicue, ſed non minus conſone cum eodem incedit ſenſu Euangelij: Deus deus meus ad te de luce uigilo: Pſalmus nanque ille ſic intitulatur: Pſalmus Dauid cum eſſet in deſerto Idumææ: id eſt, Pſalmus iſte attribuendus eſt Chriſto ſecundũ quod egit uel pertulit poſitus inter Iudæos: qui deſertum ideo uocantur, quia deſerentes deum, & ipſi iuſte à deo deſerti ſunt ¶ Idumæi quoque dicuntur terreni uel ſanguinei, quia prophetarũ & ipſius domini ſanguinem fuderũt. At uero hic paſtor bonus in illo deſerto animã ſuam poſuit pro ouibus ſuis. Recte ergo, qui exẽplo eius idem facere debent, uoce eius excitantur ut ad deum de luce uigilent ſupra gregem ſuum: ad deum non ad mercedem temporalem, anima & carne quàm multipliciter fitiant, & in uelamento alarum, id eſt, in ſpe conſolationis eius exultantes, lupum non timeant, neque dimiſſis ouibus fugiant.

Euangeliũ. Iohan. 10

Introitus. Pſal. 32

Epiſtola. 1. Petri 2

Offerenda. Pſal. 62

Iudæi cur dicti poſſunt Idumæi.

DE Dominica tertia. Caput II.

CAeteræ quæ ſequuntur dominicæ uſq; ad aſcenſionẽ domini, promiſſionẽ eius adimpletam ſuis officijs cõcelebrant, qua poſthabitam de morte ſua triſtitiã, corda diſcipulorum de reſurrectione ſua lætificãda fore promiſerat ea, qua tradebatur, nocte loquens illis in cœna. ¶ Vnde pulchre hac dominica cantamus in introitu: Iubilate deo omnis terra, Pſalmũ dicite nomini eius. Nam huic Pſalmo ſenſibus ſuis cõpetens titulus præſcriptus eſt, In finẽ canticũ Pſalmi reſurrectionis. Cauſa uero uel materia iubilationis, quæ hic imperatur, illa eſt, quam dominus in euãgelio ſubſequenti præmiſſo triſtitiæ nuntio ſubiungit: iterum autẽ uidebo uos, & gaudebit cor ueſtrũ, & gaudium ueſtrũ nemo tollet à uobis. Vt autẽ ſimilitudo, quæ præmiſſa eſt apoſtolis, mulieris, triſtitiã habentis, cum parturit, nobis quoq; cõgruat, quia ſic expedit: bene hoc idem Euangelium, hæc apoſtoli lectio præcurrit: Obſecro uos tanq̃ aduenas & peregrinos abſtinere à carnalibus deſideriis, quæ militant aduerſus animã, &c. In hac eñ abſtinentia labor eſt, & ſicut ait Pſalmiſta, ibi dolores ut parturiẽtis. Præmiſerat ſiquidem: conturbati ſunt, cõmoti ſunt, tremor apprehẽdit eos, loquens de illis, qui iuxta Apoſtolũ, contriſtati ſunt ad pœnitentiã. Sed ſicut dolor parturientis fructuoſus eſt, cum eñ pepererit, iam nõ meminit preſſuræ propter gaudiũ, quia natꝰ eſt homo in mundũ: ſic & illud quod detrectant de nobis tanq̃ de malefactoribus, ſine cõſolatione non erit, cum tandẽ conſiderãtes nos ex operibus bonis, glorificabũt deũ in die uiſitationis. ¶ Quod

Introitus. Pſal. 65

Euangeliũ. Iohan. 16

Epiſtola. 1. Petri 2

In abſtinẽtia labor. Pſal. 47 2. Cor. 7 Iohan. 16 1. Petri 3 Gene. 38

Myſteriū de Iuda & Thamar.

¶ Quod bene per Thamar in hiſtoria ueteri præfiguratum eſt. Quam cum accuſarent dicentes: Fornicata eſt Thamar, & uidetur uterus eius intumeſcere: illa proferens anulum, armillamq; & baculum, quem pro arrabone dederat Iudas: De uiro, inquit, cuius hæc ſunt concepi. Iudas quippe (quod interpretatur confeſſio) Chriſtum ſignificat: Thamar (quod interpretatur amaritudo) eccleſiam de gentibus, in qua eſt amaritudo pœnitētię, qua & Petrus egreſſus fleuit amare. Thamar igitur operiens uultum ſuum, id eſt, eccleſia de præteritis erubeſcēs erroribus, ſedit in itinere, quo ibat Iudas ad lauacrum ad tondendas oues, id eſt, occurrit Chriſto ad baptiſmum, quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quæ cum de Chriſto uero deo fidem per ſpiritum ſanctum conceperit, & eandem fidem tanquam anulum, & opera fidei tanquam armillam, iuſtificationemq; ſpiritus tanquam uirgam pro arrabone, id eſt, pro pignore, acceperit: accuſatur tam à gentilibus quàm à Iudæis, quod cum mēdacio fornicata, & à ſpiritu erroris polluta ſit. At illa patienter fallaces ferens accuſationes, tandem obmuteſcere faciet imprudentium hominum ignorantiam, probans per prædicta pignora, q̄d de uero deo conceperit, & cum eodem deo glorificabitur in die uiſitationis. ¶ Offerēda: Lauda anima mea dominum, ad prædictum in Euāgelio pertinet huius mulieris de Chriſti reſurrectione gaudium. Nam & hic Pſalmus alleluia habet in titulo. Quodq; uerſu canimus: Dominus erigit eliſos, dominus ſoluit compeditos, congratulatio illorum eſt, quorum triſtitia, iuxta promiſſum domini, reſurgente illo, in gaudium conuerſa eſt.

Matth. 26

Pſal. 41

Offerenda.

Pſal. 145

DE Euangelio dominicæ quartæ, quo dictum eſt: Niſi ego abiero, paracletus non ueniet ad uos, & cætera. Caput II.

NOnnullis infirma uidet & inſufficiēs huius ſententiæ uulgata expoſitio, uidelicet, quod iccirco apoſtolis expedierit, ut dominus noſter hinc abiret, quia niſi corporalem præſentiam ſuam illis abſtuliſſet, ipſi ſpiritualiter illum amare neſcirēt atq; ideo dixerit: Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos, ſi autem abiero, mittam eum ad uos. Minus em̄ expoſitum uidetur, q̄ expoſcit maieſtas doni ſpiritus ſancti, maxime quia dominus ipſe eiuſdem ſpiritus ſancti aduentum baptiſmum uocat, dicēs in Actis Apoſtolorum: Quia Iohannes quidē baptizauit aqua, uos aūt baptizabimini ſpiritu ſancto nō poſt multos hos dies. ¶ Baptizari autē ſpiritu ſancto nihil aliud eſt, quàm per ſpiritū ſanctum originalis peccati & omniū actualium remiſſionē accipere peccatorum, totumq; hominem uetere m in uitæ transferri nouitatem. Quo ſenſu prædicta expoſitio procul dubio minor eſt. Non enim ſpiritualiter deum amare, & ſpiritu ſancto baptizari, paria ſunt. Alioquin ueteres ſancti, qui ſine dubio deum ſpiritualiter amauerūt, imò & magna eiuſdem ſancti ſpiritus dona perceperunt, prophetātes & ſigna facientes, baptizati ſpiritu ſancto fuiſſent, id eſt, remiſſionem peccatorum accepiſſent, neq; apud inferos propter originale peccatū tenerētur uſq; ad Chriſti aduentū. Sed & illud repugnat, quod apoſtoli dominū præſentem ſpiritualiter, q̄is nō adeo fortiter amauerūt: uerbi gratia, Petr⁹, cui dictū eſt amotē tertio cōfitenti: Si diligis me, paſce oues meas. Nam hunc amorē non caro & ſanguis reuelauit ei, ſed pater qui in cœlis eſt. ¶ Nō igitur proprietatē ſenſus in his domini dictis nos inueniſſe arbitramur, niſi utranq; eius ſententiam exæquemus, ut ſcilicet idem ſit: ſi em̄ non abiero, paracletus nō ueniet ad uos, ac ſi dixiſſet: ſi em̄ nō abiero, uos nō baptizabimini ſpiritu ſancto. ¶ Quod facile eſt cōſequi, ſi prius aduertamus, quando uel quomodo abierit. Multi em̄ illum tunc primū abīſſe recolūt, quando uidentibus apoſtolis aſcendit in cœlum. Sed quando aſcendit, apoſtoli gauiſi ſunt, & ſicut cantamus, lumine læto petentem ſydera proſecuti ſunt, imò, ut ait Lucas, & ipſi adorantes regreſſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno. Dominus ſe abeunte triſtandos illos fore prędixerat, triſtitia, inquiens, implebit cor ueſtrum. Et paulo poſt: Amen amen, inquit, dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit, uos autē cōtriſtābimini, & cætera. Igitur cum authoritate euangelica non tunc primum illum abiſſe conſtat, quando aſcendit in cœlū, ſed quando moriens reliquit mundum, & iuit ad patrem. Nam de morte eius loquebatur Iohannes Euangeliſta, cum diceret: Sciens quia uenit eius hora ut tranſeat ex hoc mundo ad patrē, & cætera. Eadem quippe nocte tradendus, ſermonē habuit cum diſcipulis ſuis, de quo hæc lectio ſumpta eſt, & circa finem orationis: & iam, inquit, non ſum in mundo, & hi in mundo ſunt, & ego ad te uenio. Propter quod paſſio eius paſcha dicitur, id eſt, tranſitus. ¶ Itaque propter hunc eius abſceſſum datum eſſe paracletum, ſcilicet ſpiritum ſanctum, in eo quod paracletus eſt, hoc modo colligimus: Spiritus ſanctus iccirco paracletus, id eſt, cōſolator, dicitur: quia captiuos filios Adæ, filios efficit dei per regenerationem baptiſmi, & in hoc ſeculo peregrinantes conſolatur, teſtimonium reddendo ſpiritui noſtro quod ſumus filij dei, quando non ſolum in prophetiæ gratiam, ſed in remiſſionem originalis peccati, omniumq; actualium peccatorum, datur per fidem Ieſu Chriſti. Hoc autem nō fieret, niſi Chriſtus unus pro omnibus nobis, æterno patri, Adæ debitum ſoluiſſet, & ueteris piaculi cautionem pio cruore deterſiſſet, Nec antea quiſquam ea gratia ſpiritum ſanctum acceperat, teſtante in

Iohan. 16

Actor. 1

Baptizari i ſpū ſancto.

Iohan. 21

Matth. 16

Idē ſunt dari paracletū, & baptizari ſpiritu ſancto.

Abīit Chr̄s per mortē, potius q̄ p aſcenſionē.

Lucæ ult.

Iohan. 16

Iohan. 13

Iohan. 17

Quō ſpūs dat paracletus.

Roma. 8

Roma. 5

Coloſſ. 2

Euangelio

Euangelio Iohanne ac dicente: Nondum enim erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus: Nec alio modo niſi per ſanguinem Chriſti recõciliationem accepimus, in cuius morte iuxta Apoſtolũ baptizati ſumus, & ſpiritum ſanctum, qui uera peccatorũ remiſſio eſt, accepimus. ¶ Igitur quod ait: Si enim non abiero, paracletus non ueniet ad uos, ſic accipiendum eſt, ac ſi dixiſſet: niſi ego ad mortem traditus fuero, neceſſaria non dabitur uobis paraclefis, id eſt, peccatorũ remiſſio. Nam ſi de aſcenſione accipiatur, repugnat & illud quod antequam aſcendiſſet, imò eadem die qua reſurrexit inſufflauit & dixit eis: Accipite ſpiritum ſanctum, uidelicet in remiſſionem peccatorũ. Sequitur enim: Quorũ remiſeritis peccata remittũtur eis, & quorũ retinueritis retenta ſunt. Ad ſummum & hoc nemo qui dubitet, quia ſi mortis expers Chriſtus, cœlos aſcendiſſet, nobis paracletus iſte non datus fuiſſet. Dixit enim: Niſi granum frumenti cadẽs in terra mortuum fuerit, ipſum ſolum manet: ſi autẽ mortuum fuerit, fructum multũ affert. Itaq; & hoc, & quicquid in illa cœna de abſceſſu ſuo dixit, uerius, rectius atq; conſtantius de morte quàm de aſcenſione accipimus, & quod ait: Vado ad eum qui miſit me, & nemo ex uobis interrogat me quo uadis, nullo modo melius accipitur quàm ut dictum ſit quod poſterius dicit: Venit hora ut diſpergamini & me ſolum relinquatis: eadem quæſtione, qua per prophetam dixerat: Torcular calcaui ſolus, circunſpexi & non erat auxiliator. ¶ Itemq; & quod ait: Rogabo patrem meum, & alium paracletũ dabit uobis: æquabilius eſt de paſſione quàm de paternæ dexteræ confeſſu accipi. Nam quod in cruce rogauerit, quod in morte clamauerit, Paulus aſſerit dicens de illo: Qui in diebus carnis ſuæ preces ſupplicationesq; ad eum, qui illum ſaluum facere poſſit à morte, cum clamore ualido ac multis lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia. Non enim, poſtquam aſcendit in cœlum, clamat ut ſaluetur à morte: ergo nec rogat, ut paracletus nobis detur, ſed dat, iam extũc utens data ſibi poteſtate in cœlo & in terra. Sed in cruce rogauit, utpote paulo minor ab angelis: aſcendens autem in cœlum, ego mittam promiſſum patris mei in uos, ait.

¶ Quod uero Apoſtolus ait: Præſenti tempore interpellat pro nobis Ieſus Chriſtus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt à dextris dei, qui etiam interpellat pro nobis, forte repugnare uideatur, & aſtruere quod nũc quoq; ſupradicto ſenſu roget pro nobis. Sed ſi modus interpellationis rite animaduertitur, potius aſtipulatione firma his, quæ prædicta ſunt, ſuffragari comprobantur. Illa nanq; interpellatio, doctorum omnium uera aſſertione, non ſummiſſa eſt poſtulatio, ſed eius paſſionis, quæ ſemel ſuſcepta, ſemel pro nobis in ſacrificium oblata eſt, æterna cõmemoratio, ſemel in conſpectu ſanctæ trinitatis admiſſa ſanguinis eius innocẽtis exclamatio, homicidas qui fuderũt, conuincẽs: nos autẽ qui bibimus in miniſterio altaris, nõ indiga, ſed potenti interpellatione defendẽs. Alioquin quomodo & anteq̃ aſcendiſſet ait: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra: ſic & poſtq̃ aſcendit ut poſſit interpellat, uel rogat dari nobis paracletũ? ¶ Sed dicit quis: Rogat per humanitatẽ qui dat per diuinitatem. Hoc plane uerum eſt, quia tunc moriens paulo minus ab angelis imminutus, rogauit per humanitatẽ: nunc autẽ gloria & honore coronatus, & cõſtitutus ſuper omnia opera patris, dat per diuinitatẽ, omnẽ habẽs poteſtatẽ, utpote à dextris dei ſedens. Vnde ficut reſurgens ex mortuis, iam nõ moritur: ſic illum ad hoc, ut roget patrẽ iam, nemo inuocat catholicus.

¶ Amplius autem ea quæ dicta ſunt conſtare poterũt, ſi cõferantur ipſius domini ſententiæ: quæ niſi diſcernantur, uidebuntur ſibimet contrariæ, uidelicet quod ait: rogabo patrem meum & alium paracletum dabit uobis, & quod poſterius in eodem ſermone dicit: Illo die in nomine meo petetis: & non dico uobis: quia ego rogabo patrem de uobis: Cauſamq; reddens: ipſe, inquit, pater amat uos. Statimq; idipſum confirmat dicẽs: Quia uos me amaſtis, & credidiſtis quia à deo exiui. ¶ Quid eſt em rogabo, & non rogabo? Hoc nempe quod in paſſione ſua ſacrificium futurus & rogaturus erat, ut paracletũ, id eſt, ſpiritũ remiſſionis peccatorum acciperemus, & ſic paries inimicitiarũ qui medius erat inter deum & homines in carne eius ſolueretur. Quo ſoluto, illo, inquit, die, die pacis & conſequentis gratiæ, non rogabo patrem de uobis. Quare? ipſe enim pater amat uos, inquit, id eſt, ſemel enim moriens deo recõciliaui uos in ſanguine meo: & ficut ſuperius dixi, pacẽ reliqui uobis, pacem meam, id eſt, per me inter deum & uos reformatam dedi uobis. Et hoc per fidem & dilectionẽ ueſtram, quia amaſtis me, & credidiſtis quia à deo exiui. Itaq; quod ait, rogabo patrem & alium paracletum dabit uobis, nullo modo melius accipitur, quàm quod in cruce rogauerit, quod in morte ſua clamauerit, iuxta ſupradictam Apoſtoli ſententiam. ¶ Veruntamen, quia ex die aſcenſionis apoſtoli certi facti de potentia eius, expectabant eundem ſpiritum ſanctum quem promiſerat, recte cantamus & legimus, quomodo moriturus illum promiſit, quomodo item aſcẽdens in cœlum repromiſit, ita ut mortem eius cauſam donationis effectiuam, aſcenſionis eius dandi poteſtatem eſſe ſciamus effectam. Sed iam nunc ad ſuperiora reuertamur.

¶ Huic quartæ dominicæ Euangelio recte illa præmittitur Apoſtoli lectio: Omne datum optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, & cætera.

Iohan. 7 Ephe. 2 Roma. 6 Iohan. 16 Si nõ abiero, paracletus non ueniet. Iohan. 20 Iohan. 15 Iohan. 16 Ibidem. Eſaiæ 63 Iohan. 14 Rogabo patrẽ meũ, & cætera. Hebræo. 5 Matth. ult. Pſal. 8 Lucæ ult. Roma. 8 Quõ Chriſtus nũc p nobis interpellat. Hebræo. 10 Matth. ult. Chriſtus patrẽ nũc nõ rogat, ſed in terris rogauit. Hebræo. 2 Roma. 6 Iohan. 14 Iohan. 16 Rogauit Chriſtus patrẽ in morte, non poſt mortem. Ephe. 2 Iohan. 14 Chriſtus paracletũ promiſit, ac repromiſit. Epiſtola. Iacobi 1

Sine ſpiritu ſcto & angelus & homo miſer ē

¶ Spiritus ſanctus dei donum eſt optimum atque perfectum, ſine quo natura tam angelica q̄ humana miſera & miſerabilis eſt, & cæca & nuda, quod euidentiſſimum eſt tam in dæmonibus q̄ in perditis hominibus. Non enim ſubſtantialiter differt à diabolo Michael, à Pharaone Moyſes, à Nerone Petrus: ſed hoc ſolo diſcernuntur ſpiritu, quem iſti accipere meruerunt, illi indigni iudicati ſunt. ¶ Hoc tantum tamq̄ neceſſarium donum, duplici ope humanæ ſubuenit inopiæ. Prima largitione, peccata nobis remittuntur: ſecunda, diuiſiones gratiarum diſtribuuntur. Et illo beneficio, ſcilicet remiſſione peccatorum, uniuerſaliter atq̄ uniformiter effunditur hoc donum, id eſt, hic ſpiritus, in omnes: hac autē adiectione, id eſt, gratiarum diuiſione, particulariter atq̄ multiformiter datur, alīs aliter. Vnde & Apoſtolus cum eaſdē diuiſiones partim enumeraſſet: Hæc autē, inquit, omnia operatur unus atq̄ idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout uult. Vtraq̄ largitio ſanctis apoſtolis mirabiliter certis temporibus certisq̄ diebus effuſa eſt, id eſt, die dominicę reſurrectionis in remiſſionem peccatorum, die uero pentecoſtes abundanti effuſione gratiarum ad omnium mox futuram inſtructionem gentium. Nam dominus qua die reſurrexit, mortuus propter delicta noſtra, ut oſtēderet ſe reſurrexiſſe propter iuſtificationē noſtram, ſtans in medio diſcipulorū ſuorum, pacem, quam fecerat inter nos & deum, prima uoce nuntiauit, dicendo: Pax uobis, ſtatimq̄ inſufflauit & dixit: Accipite ſpiritū ſanctum. In quo remiſſionem peccatorū, quam ſanguine ſuo acquiſierat, ſeſe dare oſtēdens, nō ſolum illis, ſed per illos omnibus quoq̄ qui crediturі erāt in illum: ſtatimq̄ adiecit: Quorū remiſeritis peccata remittuntur eis: & quorū retinueritis retēta ſunt. Et ut eſſent idonei, remiſſionem peccatorū, quam acceperāt, uniuerſo mūdo prædicare & teſtificarі die pentecoſtes idem ſpiritus ſanctus illis chariſmatū dona tribuit, ut per hæc, ſicut in hodierno lectum eſt Euāgelio, arguet mundū de peccato, & de iuſtitia, & de iudicio. ¶ Igitur, ut ſupradictum eſt, hæc epiſtolæ lectio recte huic præmittitur Euāgelio: quia datum optimū & donum perfectum, non eſt aliud: niſi iſte ſpiritus ſanctus. Qui ſpiritus, quia gratis datur, imò ipſa gratia eſt, bene de huius doni datore ſubiungitur: Voluntarie genuit nos uerbo ueritatis. Quod nō eſt aliud, q̄ ſi dixiſſet, per gratiā ſpiritus ſancti nos regenerauit: quia per ſpiritū ſanctum ſemen, id eſt, uerbum ſuum, noſtris, ut renaſceremur, mētibus infudit. Item & quod ait: ſcitis fratres mei dilectiſſimi, ſit autem omnis homo uelox ad audiendum, tardus autē ad loquendum: magnifico nos erudire poterit exemplo, ſi illam conſideremus ſententiam Euangelicæ lectionis, ad quam intendit eccleſiaſtici diligens compoſitor officij. Non enim cuiuslibet, ſed ipſius paracleti exemplo, præſumptionem humanæ uanitatis conuenit, dum Euāgelio ſupradicto hanc Apoſtoli lectionē prēmittit. Nam quales nos dominus eſſe uult ad loquēdum, talem ipſum fore aſſerit paracletū, dicens: Nō enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunq̄ audiet loquetur. Firmiſſima ratio ſententiæ prēcedentis, quam propoſuerat dicens: Cum autem uenerit ille ſpiritus ueritatis, docebit uos omnem ueritatem. Remouet nanque oppoſitum, quod eſt à ſemetipſo loqui, ſub quo continetur omne mendacium, quod eſt ſine dubio ueritati contrarium. ¶ Vt autem hoc euidētius fiat, diffiniamus utrunque contrarium, id eſt, à ſemetipſo loqui, non à ſemetipſo loqui. A' ſemetipſo loqui eſt, non exiſtentia fingere, quo de peccato Diabolum culpat in Euangelio dominus, dicens: Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur: quia mendax eſt, & pater eius, ſubauditur mendacij. A ſemetipſo non loqui eſt, exiſtentia proferre, etiam ſi neſciens proferat quis, ut Caiphas qui neſciens, imò aliud intendens, dixit expedire, ut unus moreretur homo pro gente. ¶ Multo magis ergo qui ſcienter exiſtentia profert, non à ſemetipſo loquitur, ſicut ipſe CHRISTVS, qui cum ſcienter exiſtentia proferret, uerba, inquit, quæ ego loquor uobis, à meipſo non loquor: ſcilicet non mendacium, ſed ueritatem, quam audiui & accepi ante meam, quam uidetis, humanam naturam exiſtentem, ſicut & alibi Iudæis dicit: Nunc autem quæritis me interficere hominem qui ueritatem locutus ſum uobis, quam audiui à patre meo. Hoc autē & ſpiritus ſanctus agit. Veritatem enim quam audiuit à deo, ueritatem increatam deo patri conſubſtātialem & coæternam loquitur nobis, uere exiſtentem, eſſentiamq̄ ueracem & incommutabiliter permanentem. Vera ergo ratio, non enim loquitur à ſemetipſo, ſed quęcunque audiet loquetur, comprobans id quod propoſuerat dicens: Docebit uos omnē ueritatem. ¶ Quod iterum confirmat ſubiungens: Ille me clarificabit, quia de meo accipiet & annuntiabit uobis: Cauſamq̄ reddens cur de meo dixerit: omnia, inquit, quæ habet pater, mea ſunt. Quæcunque enim habet pater, quæcunque ſcit, quæcunque poteſt: dedit huic qui hæc loquitur dominico homini, ſicut ait in Pſalmo: Dico ego opera mea regi, oſtendens quid dixiſſet: eructauit cor meum uerbum bonum. Omnem ſuam ſapientiam, cunctam fortitudinem, totum denique uerbum ſuum pater in uterū uirginis eructauit, & humanæ naturæ uniuit, propter quod nunc dicit: Omnia quæ habet pater, mea ſunt. ¶ Et non dixit, mea accipiet, ſed de meo accipiet & annuntiabit uobis. Non enim ſpiritus ſanctus apoſtolis illam ſapientiam totam cōprehenſibilem fecit, ſed illa docuit eos quæ erant neceſſaria fidei: ſcilicet myſteria incarnationis,

Iohan. 20

Actorū 2

Roma. 4

Iohan. 20

Iohan. 16

Epiſtola. Iacobi 1

Quid eſt à ſeipſo loq.

Iohan. 8

Iohan. 11

Neq̄ Chr̄s neq̄ ſpūs ſanctus loquitur à ſeipſo.

Iohan. 7

Iohan. 8

Oīa quę habet pater mea ſunt.

Pſal. 44

De meo accipiet.

tionis, natiuitatis, & paſſionis, & reſurrectionis, quæ diſcipuli hactenus portare non poterant, quandiu corruptibilem & mortalem eſſe uidebant, neque doctorem hunc, dari fuerat æquum, niſi prius per mortẽ Chriſti deo reconciliaretur genus humanum. ¶ Igitur ut eccleſiaſticum perſuadet officium, quod huic Euangelio ſupradictam laudabiliter præmittit lectionem: non loquatur homo à ſemetipſo, ſed ſit uelox ad audiendũ, tardus autem ad loquendum, id eſt, audiat prius quid loquatur in ſe dominus deus, & ſecundum illum loquatur pacem: quod facere noluit Arrius, & ideo bella & ſcandala locutus eſt, & omnes qui à ſemetipſis loquuntur, gloriam propriam quærentes. Secundum hoc donum, ſecundum paracletum, uterem cum ſuis actibus hominẽ deponimus, nouumq; induimus, quod eſt cantare canticum nouum: atq; ideo recte hoc ipſum cantamus in introitu, & in offerenda iubilamus, quia donũ hoc æternæ iubilationis efficiens cauſa eſt, quæ hic incipitur, & in futuro perficietur. Iacobi 1 Pſal. 84 Ita & nunc loquitur à ſeipſo Lutherus. Coloſſ. 3

DE Dominica ante aſcenſionem domini. Caput IIII.

DOminica ante aſcenſionem dñi competenter hæc Euangelij lectio ponitur: Vſq; modo nõ petiſtis quicq; in nomine meo, petite & accipietis, ut gaudiũ ueſtrum ſit plenum. Hæc eñ dominus de aſcẽſionis ſuæ gloria locutus eſt, per quam diſcipuli eius certi facti de illius omnipotẽtia, petere cœperunt in noĩe eius, ut gaudiũ eorum ſit plenum, & perſeuerãtes unanimiter in oratione cum mulieribus & Maria matre eius, & fratribus eius, decimo die acceperunt ſpiritum ſanctum. Hac ergo lectione opportune nobis ſuggeret, ut in nomine eius fidutialiter petamus, illud ad memoriam reuocantes in aſcenſione eius, quod ait Iohannes apoſtolus: quia aduocatũ habemus apud patrem, Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum. Nam ut ſpem noſtram ad petendum animaret, abiturus in cœlum per paſſionis uiam, hoc circa finem ſermonis, quem in cœna habuit, inculcare & replicare dignatus eſt, ſubiũcta protinus oratione: qua completa, protinus traditus eſt. ¶ Verum nõ qualeſcunq; ſimus nos, oblatam apoſtolis petendi facultatem, nobis æque ut illis rapiendã eſſe putemus. Niſi enim illoꝝ ſimiles ſimus, qui hæc audire merebantur: quibus & ſupra ſecundũ Lucam dixerat: Vos eſtis qui permanſiſtis mecũ in tentationibus meis: niſi, inquã illoꝝ ſimiles ſimus, eadem fidutia nos ad petendũ uti nõ poſſumus. Quapropter hæc Apoſtoli lectio cõgrue prẽmittitur: Eſtote factores uerbi, & nõ auditores tantũ, fallentes uoſmetipſos. Fallit enim ſemetipſum miles, qui auditor tantum & non factor imperij, larga pro ſolo audito, donatiua reſpoſcit. Idem poſt pauca: Si quis autẽ putat ſe religioſum eſſe, non refrenans linguã ſuam, ſed ſeducens cor ſuum, huius uana eſt religio. ¶ Sane dum petimus lingua quadã propria legatione fungit, ſi abſq; freno & oris cuſtodia, per otioſa uel etiam noxia uerba facile uagatur, difficile dum petit auditur: quia uidelicet à uanis, quibus aſſueta eſt, uſque ad aures domini ſabaoth tantũ eſt interuallũ, ut nõ facile mereatur audiri. Et his quidẽ, qui eiuſmodi ſunt, alibi dicit idem Apoſtolus: Petitis & non accipitis, eo q̃d male petatis. His autẽ qui (ſicut ait in fine lectionis huius) immaculatos ſe ab hoc ſeculo cuſtodiunt, exemplo apoſtoloꝝ, familiariter dominus ait: Petite & accipietis, ut gaudiũ ueſtrum plenum ſit. ¶ Quoꝝ in typum Helizæus, magiſtrum, non tantũ corpore, ſed & corde ſecutus, audire meruit: Poſtula quid uis ut faciã tibi, anteq; tollar à te. Et ille merito conceſſa, cum magna fide utẽs fiducia: obſecro, inquit, ut fiat ſpiritus tuus duplex in me. Helias etenim currus Iſrael & auriga eius, dominũ noſtrum præſenti capitulo ſignificat, qui eccleſiam ſuam ut auriga, uerbo doctrinæ ſuæ regit: & ut currus diuinitatis ſuæ uehiculo in cœlũ ſubuehit. ¶ Helizæus uero, qui ſemel & iterum atq; tertio reſidere ſibimet permiſſus ob amorẽ magiſtri permiſſo noluit uti: apoſtolos atq; apoſtolicos exprimit uiros, qui ob amorẽ Chriſti cõceſſis quoque recuſantes uti, ſequũtur illum ultra terminũ præcepti, ſpontanei ſectatores cõſilij: quod in Euangelio diues adoleſcens facere nolens abijt triſtis. Igitur ei qui eiuſmodi eſt petenti & dicenti: obſecro ut fiat ſpiritus tuus duplex in me, dicit aſcenſor cœli dominus Ieſus: ſi uideris, quãdo tollar à te, erit quod petiſti. Si uideris, id eſt, ſi oculos mentis ad terrena nõ deflexeris, ſed ſolis cœleſtibus inhiaueris, erit q̃d petiſti. ¶ In talibus quippe duplex fit ſpiritus Chriſti: quia cum ille mitis inter homines ambulauerit, ſicut ſignificauit ſpiritus ſanctus, dum ſuper eum in ſpecie columbæ apparuit, iſtos idem ſpiritus mites pariter & zelo feruẽtes reddit. Ad ſubditos nanq; prout cauſa uel tempus exigit, nunc in uirga, nunc in ſpiritu ueniunt manſuetudinis. Hæc illa iucũditas eſt, cuius uocẽ in introitu uſq; ad extremũ terræ nũtiare iubemur: hoc illud eſt beneficium, pro quo offerenda gentes deum benedicere, & in cõmunione cãtare, & ſalutare eius nuntiare cõmonentur: quia noſtræ naturæ participem aduocatum habemus, cuius in nomine petentes, plenum gaudium accipere mereamur. Iohan. 15 In nomine Ieſu petere debemus. Actor. 1 1. Iohan. 2 Quales eſſe debem⁹ ut digne petamus. Lucæ 22 Iacobi 1 Sic militãt nunc Lutherani. Male petẽtes. Iacobi 4 Iohan. 16 Recta petitio Helizæi. 4. Reg. 2 Apoſtoli, ut Helizæ⁹, in perfectione cõſiliorum. Matth. 19 4 Reg. 2 Duplex in bene petentibus ſpũs. Matth. 3 1. Cor. 4 Pſal. 65 Pſal. 95 1. Iohan. 2

DE Rogationibus à ſancto Mamerto inſtitutis. Caput V.

HVius ſponſionis memor & in ea ſpem ponens ſanctus Mamertus, Viẽnenſis epiſcopus, cum Chriſtianus populus longa & graui afflictione urgeretur, auſis etiam diui no iudicio lupis turmatim cum confertis confligere hominibus, rabidamq; dentium

Mamertus Viẽnenſis epiſcopus.

tium cędem, non ſolum uillis, ſed & plenis inferre mœnibus: rogationes fieri ſolennes ante diem eiuſdem dominicę aſcenſionis inſtituit, ut tanquam abeunti in cœlum domino ac dicẽti: Petite & accipietis, humanæ miſeriæ commemoratio triduanis ſupplicationibus ambitioſius ingereretur, & ut rememorata ſponſoris potẽtia fida petentiũ ſpes roboretur, in eiſdem proceſſionibus triumphatoris cœlos aſcendentis inſignia, ſcilicet cruces atq; uexilla præferuntur. ¶ Horum uſus in eccleſia cœpit à Conſtantini temporibus: qui cum uidiſſet in ſomnis ſignum crucis in cœlo ſplendide collocatum, dictumq; ſibi fuiſſet: O Cõſtantine, in hoc uince: iuſſit uiros eruditos ex auro & lapidibus pretioſis in uexillum ſanctæ crucis transformare ſignum, quod labarum uocabatur. Hoc enim ſignum bellicum inter alia pretioſius erat, eo quod imperatorem præcedere, & adorari illud à militibus moris eſſet. ¶ Sciẽdum autem has rogationes triduanas, litania maiore, quam beatus Gregorius inſtituit, eſſe antiquiores. Siquidem à uiceſimo Zenonis anno imperij, quo Mamertus epiſcopus prædictas rogationes inſtituit, uſque ad nonum Mauricij imperatoris annum, quo diluuium magnum in finibus Venetiæ & Liguriæ & Italiæ factum eſt, quale poſt Noë tempus non creditur fuiſſe, & ſubſecuta eſt eueſtigio peſtis inguinaria, qua cum Romanus populus pene deleretur, Gregorius adhuc Leuita, litaniam maiorem indixit, Pelagio Papa eadem peſte extincto: paulo plus quàm centum anni ſecundum Chronographos inueniuntur.

Signũ crucis pro uexillo à Conſtantino ſuſceptũ eſt.

Rogatiões antiqores ſunt litania Gregorij centum annis.

¶ Vtrorunq; ſalutares & opportunæ traditiones eodem celebrantur officio, quo commonemur per euangelicam ſimilitudinem, perſeuerare pulſantes ad oſtium amici, ſcilicet domini noſtri Ieſu Chriſti, cuius oſtium iam clauſum eſt, & pueri eius cum ipſo ſunt in cubili: quia uidelicet, ex quo aſcendens in altum captiuam duxit captiuitatem, in templa ſua tanquam in cubile receptus, illic poſt laborem paſſionis in lectulo conſummatæ glorię requieſcit, & cum eo pueri eius, id eſt, ſancti, qui de mundi huius laboribus exierunt. ¶ Atq; inde (ſicut in introitu cantamus) exaudit uocem noſtram, ſi, quemadmodum in offerẽda dicimus: Confitemur domino nimis in ore noſtro, nimis inquam, id eſt, uſque ad improbitatem, propter quam ſurgat amicus ille euangelicus, & det amico ſuo panes quotq̃t habet neceſſarios. ¶ Epiſtola pulſantem ad amici ianuam competenter animat ad perſeuerantiam, de Helia proferens exemplum ut argumentemur à ſimili, poſſe amicũ uinci improbitate pulſandi. ¶ Nec deſperet qui pulſat, eo quod ſit peccator, & exemplum propoſitum eſt de iuſto. Peccatoribus enim propoſitum eſt. Siquidem peccatoribus loqui ſe indicat idem Apoſtolus, ſic incipiens: Confitemini alterutrum peccata ueſtra. Sed hoc eſt iuſtitiæ principium. Iuſtus enim in principio accuſator eſt ſui, id eſt, ab accuſatione ſua incipit iuſtificari. Peccatorem ergo, ſed accuſatione ſua iuſtificatum, illa concludit uniuerſalis ſententia. Multum enim ualet deprecatio iuſti aſſidua: & iccirco illi exemplo quoq; licet uti, quod propoſitum eſt de iuſto Helia, ut pulſans, ſi nõ amicitiæ cauſa, ſicut in Euangelio dictum eſt, ſaltem improbitate perſeuerantiæ uincat.

Euangeliũ.

Lucæ 11

Pſal. 67

Introitus.

Pſal. 17

Pſal. 108

Epiſtola. Iacobi 5

Peccator accuſatus ſeipſum exaudit.

Ibidem.

Prouerb. 18

Iacobi 5

DE Miſſa in uigilia aſcenſionis domini. Caput VI.

IN uigilia aſcenſionis domini illa ponitur Euangelij lectio, qua dominus Ieſus mox tradẽdus, ſubleuatis oculis in cœlum dixit: Pater uenit hora clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te. Cauſa autem cur in huius ſolennitatis præuentione legatur, hæc eſt: quia quod tunc orauit paſſurus, quando aſcendit, completum eſſe innotuit hominibus: uidelicet quia moriens, ſicut dicit in Canticis, aſcendit in palmam, & reſurgens apprehendit fructus eius. Quod quia per aſcenſionem, ut dictum eſt, innotuit hominibus ad ipſorum ſalutem: homines quippe ſine notitia uel fide eius non ſaluarentur: recte hæc, ut dictum eſt, oratio legitur, qua hoc ipſum orauit, iamiam per paſſionis uiam, per mortiferi torrentis potum ad illam iturus gloriam. Notandum autem, quod cum dixit: Clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te, protinus adiunxit: Sicut dediſti ei poteſtatem omnis carnis, & omne quod dediſti ei det eis uitam æternam. Non dixit, & da ei, ſed ſicut dediſti ei poteſtatem. ¶ Quàmuis enim propter paſſionem mortis gloria & honore coronatus ſit dominus Ieſus: & iccirco deus illum exaltauerit: quia factus eſt pro nobis obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis: tamen & ante ipſam mortem, ante ipſam crucem, dederat ei pater regnum, dederat ei poteſtatem omnis carnis: ſed non erat tempus, ut in eodem regno uel poteſtate, cum adhuc mortalis eſſet, clarificaretur. Quod ut euidẽtius comprobetur, libet de ueteri proferre hiſtoria ſimilitudinem autenticam, cunctis pene uenerabilium literarum ſtudioſis cognitam.

Iohan. 17

Cantico. 7

Poteſtas à deo Chriſto data.

Hebræo. 2

Philip. 2

¶ Ecce ſanctus Dauid, qui hunc deſiderabilem atq; manu fortem Chriſtum nomine ſuo ſignauit, factis præfigurauit, repromiſſione hæreditauit, Pſalmis cecinit propheticis: alio iuxta modum ſuum glorificatus eſt atq; alio tempore, dei dono, regni poteſtatem accepit. Tunc enim gloria ſua glorificatus eſt, quando mortuo Saul aſcendit in Hebron, ſuſceptus primum à tribu Iuda, deinde ab uniuerſo Iſrael: tunc autẽ eandem illi deus dedit poteſtatẽ, quando ſuſtulit eum de gregibus ouium, & per manũ Samuelis unxit in regem, in medio fratrũ ſuorũ. O quãtis à poteſtate accepta, uſq; dũ regno frueret, interfluẽtibus potatus eſt amaritudinib⁹, quantis

Dauid in accipiẽda bis poteſtate regni Chriſtũ præfiguauit.

2. Reg. 2

1. Reg. 16

quantis perſequente Saul, deus coronam eius fabricans, erudiuit eum laboribus. Plane hac ſi militudine res quæ propoſita eſt, facile colligitur. ¶ Sic enim & dominus noſter, antequam clarificaretur ea clarificatione, pro qua nunc orat dicens: pater clarifica filium tuum: accepe rat regiam dignitatem unctus oleo exultationis prę participibus ſuis: non tunc primũ quan do ſpiritus ſanctus in ſpecie columbæ uenit ſuper eum: ſed iam tunc, quando in ſecreto uir ginis utero aſſumptus eſt homo uerus à uero deo dei uerbo, per operationem ſancti ſpiritus, cuius uniuerſa plenitudo, quę in illam incarnationem effuſa eſt, bene per cornu olei deſigna ta eſt, q̃ Dauid in ſecreto paternæ domus, ut ignoraret Saul, unctus eſt. ¶ Et ſicut uitulus quẽ ex præcepto dei tulit ſecum Samuel, fefellit Saul, ut neſciret quid ageretur in domo, nec quicquam opinaretur præter quod prætendebat præparatio uituli, id eſt, uotum ſacrificij: ſic mortalis natura hominis, quæ in mundo apparuit, fefellit diabolum, ut neſciret quid actũ eſſet in utero uirginis, nec aliud quid opinaretur in Chriſto, niſi quod foris oſtendebat caro paſſibilis, id eſt, hominem purum, per omnia noſtræ obnoxium corruptioni, ut putabat, car nemq; peccati: deprehendit tamen proceſſu temporis, poſſe illum co traire ſuæ tyrãnicę do minationi: quemadmodum & Saul dæmoniosus, in uirtutibus Dauid intellexit, quod con tra thronum ſuum ageretur in illo, per eum qui à ſe receſſerat, & in Dauid dirigebatur ſpiritus domini.

clarificatio Chriſti. Iohan. 17 Pſal. 44 Matth. 13 Coloſſ. 2 1 Reg. 16 Myſterũ incarnatio nis diabo lo occulta tum. 1. Reg. 16

¶ Igitur quod ait dominus noſter, inſtãte mortis articulo, pater uenit hora, clarifica filium, ut filius tuus clarificet te, ſtatimq; ſubiungit: ſicut dediſti ei poteſtatẽ omnis carnis, ut omne quod dediſti ei, det eis uitam æternam, tale eſt, ac ſi dicat Dauid, perſequente Saul, in deſerto Ziph, ſiue in deſerto Maon ad petram diuidentem, quando deſperabat ſe poſſe euadere à fa cie Saul: dicat inquam deo, qui exauditor eſt omniũ: Memor eſto uerbi tui ſeruo tuo, in quo mihi ſpem dediſti: uel, ſicut iurafti Dauid in ueritate tua: tunc uidelicet, quando tuliſti me de ouibus patris mei, & unxiſti me unctione miſericordiæ tuæ.

1. Reg. 23 Pſal. 118. 88 1. Reg. 16

¶ Quod autem paulo poſt ait: Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum claritate, quam habui, priuſquam mundus eſſet, apud te: ſic omnino accipiẽdum eſt, ut nullatenus uer bi diuinitatem ab illa claritate, quam habuit in principio deus apud deum, obſcuratam fuiſſe arbitremur. Nam neque orat Chriſtus ſecundum diuinam naturam, ſed ſecundum eam, quæ protinus moritura erat, ſerui formam. ¶ Quomodo ergo natura ſerui claritate prius habita ſe poſcit clarificari, uel quomodo eam prius q̃ mundus eſſet, habuit? Videlicet, propter perſo næ unitatem, ſuam claritatẽ, illam ueraciter aſſerit eſſe formã ſerui, quam habuit priuſquam mundus eſſet apud patrem, illa quæ ſibi unita erat, forma dei. Et ſic omnino claritatẽ tunc ha buiſſe conſtanter dicenda eſt forma ſerui, quomodo dicitur de cœlo deſcendiſſe filius homi nis: Sic enim ait: Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, filius hominis, qui eſt in cœlo: non enim homo qui uidebatur de cœlo deſcendit, ſed qui conceptus & natus eſt de carne Mariæ uirginis. Itemq; homo filiꝰ hominis qui, ut dictum eſt, de terra carnis cõceptus & natus erat, & hæc in terra cõſiſtens loquebatur, non in cœlo erat, ſed in terra gradiebatur, paulo poſt capiendus, crucifigendus, in terra ſepeliendus. ¶ Igitur quemadmodum propter perſonæ unitatẽ, filius hominis de cœlo deſcendit, quia uerbum ſibi unitum in cœlo & ubiq; erat: ſic propter eandem perſonæ unitatem nunc ait orans natura hominis, clarifica me tu pa ter apud temetipſum, claritate quam habui, priuſquam mundus eſſet apud te.

Forma ſer ui dicit clarificari cla ritate quæ fuit ab initio. Iohan. 3

¶ Sed iam nunc ad eas huius euangelicæ lectionis partes ſermo concedat, de quibus cęte ra pendent officij membra. Poſt pauca, ubi ait: Non pro mundo rogo, ſed pro his quos dedi ſti mihi, continuo ſubiungit: Quia tui ſunt, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt, & clarifi catus ſum in eis. Et circa finem eiuſdem orationis: Non pro his tantum rogo, inquit, ſed & his qui crediturí ſunt per uerbũ eorũ in me: ut ſint unũ ſicut tu pater in me, & ego in te, ut ſint in nobis unum, & cætera. ¶ Vnum, inquit, ſint in nobis, ſicut & nos unũ ſumus, modo uidelicet ſupradicto: quia quos dediſti mihi, tui ſunt, nec in meum ius tranſeundo, tui eſſe deſierunt, & mea omnia tua ſunt: & ideo uerius tua, quia mea eſſe cœperunt: Delectat propius hunc intue ri modum cõmunicationis, ut intelligamus ea quæ patris ſunt, ex eo uerius patris eſſe, ex quo homini Chriſto data ſunt. Hoc itaq; nõ prætereundum, quod anteq̃ in rempublicam dei pa tris introduceretur hic filius hominis, & (ſicut Daniel aſpexit in uiſu noctis) adduceret uſque ad antiquum dierum, quia & dedit ei poteſtatem, & honorem & regnum, ut omnes populi, tribus, & linguæ & ipſi ſeruirent immunita atq; inconiuncta creatori erat rerum uniuerſitas, quia uidelicet inter creatorẽ & creaturam nullus erat medius: Nam quicquid erat aut crea tor erat, aut creatuta. ¶ Vt ergo mediũ inueniretur perfectæ ſocietatis uinculũ, hic introdu ctus eſt, qui ex eo creatorẽ & creaturã firmius annecteret: quia unus idemq; Chriſtus utrũq; eſt, creator uidelicet atq; creatura. Creator, quia deus: creatura, quia homo. ¶ Et licet Apoſto lus dicat: Nuſquam enim angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahę apprehendit: nec ſic tamẽ angeli expertes ſunt huius dignationis: quia profecto cum omnis creatura ſit homo, habens

Iohan. 17 Vt ſint in no bis unũ, ſi cut & nos unũ ſumꝰ. Danielis & Chriſtꝰ uin culũ ſocie tatis inter deũ & ho minem. Hebræo. 2 Angelis q̃ gratulan dũ ſupĩcar natiõe uer bi.

eſſe cum lapidibus, uiuere cum arboribus, ſentire cum pecoribus, diſcernere cum angelis, cum, in quam, homo iuxta aliquid omnis creatura fit, hominem autem deus aſſumpſerit, relinquitur & angelis gratulari, quod is qui ſuper ipſos creator erat, creatura quoq; cum ipſis eſt. Amplius autem & hoc ad rem attinet, quod homo, cum ſecundum ſolum corpus quandam uiſibiliter mundi ſimilitudinem gerat, ex quatuor elementis compoſitus, unde à Græcis μικροκοσμὸς, id eſt, minor mundus appellatur, ſecundum ſolam animam angelicæ ſubſtantiæ eſt, uidelicet rationalis atque immortalis, hac ſola, ut angelus quoque, à creatore diſtans ſubſtantiali differentia, quod creata eſt. Itaq; & ad angelicæ creaturæ exultationem illud attinet, quod deus homo factus eſt. ¶ Igitur ſicut ſupra dictũ eſt, ut eſſet quo creator atq; creatura firmius necteretur, hic in rempublicam creatoris, filius hominis mediator introductus eſt, qui in humana natura, quod nõ habuerat accipiens, poteſtatẽ non ſibi uſurparet, ſed iuxta Apoſtolũ, deo & patri regnũ traderet, dicens, ut ſupra poſitũ eſt, & mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt. Atq; hic eſt modus cõmunicationis & ſimilitudinis, quam intẽdens, ait, ut ſint in nobis unum, ſicut & nos unum ſumus. ¶ Quem ueriſſime tenens ſacri compoſitor officij, huic Euãgelio lectionem illam de Actibus Apoſtolorũ præſcripſit: Multitudinis credentiũ erat cor unum et anima una, nec quisq; eorum quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat. Diuidebatur autẽ ſingulis prout cuiq; opus erat. Plane per hoc indicat, qualiter accipiendũ ſit, quod dñs ait orans, ut ſint unum ſicut & nos, & q̃d præmiſerat, omnia mea tua ſunt, & tua mea ſunt. ¶ Itaq; ſi ſolẽ in ſua, præ infirmitate oculorũ, altitudine perſpicere nõ poſſumus, progreſſum eius in gradibus ſuppoſitis cõtemplemur, id eſt, ſi hominem deificũ in communionẽ trinitatis ſine perſonarum augmẽto admiſſum, in ſeipſo peruidere nõ poſſumus, quãtę plenitudinis ſibi cõſcius, dicat, oĩa mea tua ſunt, & tua mea ſunt, ad imitatores eius reſpiciam⁹, de quibus dictũ eſt: Multitudinis credẽtiũ erat cor unũ & anima una, &c. In hoc minori de maiore illo argumẽtemur.

Chriſtus inter creatorem & creaturam mediator.

1. Cor. 15

Epiſtola.

Actor. 4

Homo deificus abſq; perſonarũ in trinitate augmento.

¶ Neceſſario concedendum eſt minus eſſe cõmunionis, minus eſſe concordiæ uel charitatis, minus gratiæ ſpiritus ſancti in pluribus hominũ perſonis, in multitudine hominum, q̃uis credentium, q̃uis iuſtorum, q̃uis in ueritate & charitate ambulantium: plus uero in patre & Chriſto filio, deo & homine, in quo natura humana ſic diuinæ unita eſt naturæ, ut cũ illa perſonam duplicare nõ ualeat, adeo concordiæ & charitatis fœcunda, ut nulla unq̃ defuerit illi ſancti ſeptiformis ſpiritus gratia. Sed ecce in his pluribus & longe minus habentibus, tanta communio, tanta charitatis cõcordia eſt, ut in ſpiritualibus cor illis unum & anima una ſit, in corporalibus quoq; nihil proprium, ſed omnia ſint cõmunia. ¶ De corporalibus liquet, quanta ſit cõmunionis charitas: quia tales profecti ſunt de baptiſmo, ut eleganter cõparentur gregi tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, ut ſpoliati uelleribus rerum quas ponebant ante pedes apoſtolorum. De ſpiritualibus quoq; paſſim in ſcripturis, & maxime in Apoſtolo, clarum & euidens habemus unitatis indicium. Qui cum dixiſſet: Diuiſiones gratiarũ ſunt, idem autem ſpiritus: & diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem dominus, paulopoſt ſubdidit: Sicut enim corpus unum eſt, & membra habet multa, omnia autẽ membra, cum ſint multa, corpus unum ſunt: ſic & Chriſtus. Sicut enĩ in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi unum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius membra. ¶ Tale quid & in beati Laurentij reſponſis inuenimus. Qui cum Decio pauperes oſtendiſſet, non de panniculis uel morbidis eorũ corporibus, ſed de donis ſancti ſpiritus quem credẽtes acceperant, dixit: Ecce iſti ſunt theſauri ęterni, qui nunq̃ minuuntur nec decreſcũt, qui in ſingulis aſpergunt, & in omnibus inueniuntur. ¶ Diuiſiones nanq; gratiarum pauperes Chriſti accipiunt, ſuoq; ſinguli munere funguntur, ſed ſuam ſinguli diuiſuam gratiam omnibus impartiuntur. Verbi gratia: Spiritus ſcientiæ, ſpiritus q; pietatis, bonæ partes theſauri cœleſtis, in ſingulis Petro & Paulo aſperſæ ſunt, ſed in omnibus inueniuntur, dum ab ore Pauli ſcientia cũctis auditoribus pro captu auditorum affluit: pietas autem Petri ſuomet erudita lapſu, cunctis peccatoribus, rite pulſantibus, miſericordiæ competentis ianuas aperit. Sic uniuerſo corpori & oculus uidet, & auris audit, nec poteſt dicere oculus manui, opera tua non indigeo, nec caput pedibus, non eſtis mihi neceſſarij.

Declaratio cõmuniõis inter patrẽ & Chriſtũ, per ſimile à minori.

Multitudinis credentium cor unũ & anima una.

Cantico. 4

1. Cor. 12

Reſponſa ſancti Laurentij.

Sciẽtia Pauli, & pietas Petri aliis communicata.

Eſaiæ 11

1. Cor. 1

Oĩa mea, tua ſunt, & tua mea ſunt.

1. Iohan. 3

1. Cor. 13

¶ Igitur illa trinitatis cõmunione aſſumptę naturæ hominis longe firmior unanimitatis connexio eſt, propter quam dicit: Et mea omnia tua ſunt, & tua mea ſunt: quam & ſi nunc uidere nõ poſſumus, ſicuti eſt, ſaltem per ſpeculum huius ſimilitudinis noſtrę, nõnulla ex parte ſpeculamur. Et ecce magnũ quiddam & mirabile, cœliſq; ac cœlorũ uirtutibus ſpectabile, apparet in illa beati filij hominis natura, cui cum patre ſunt omnia cõmunia, ſcilicet & quæ in ſe habet naturaliter, & quæ ſub ſe condidit potentialiter. Habet enim pater in ſe naturaliter uerbum de ſe natum, ſed hoc eructãte illo habet homo ille in ſe incarnatũ, habet pater nihilominus ſpiritũ ſanctum, nihilominus à ſe procedẽtem, habet homo ille ſpiritum ſanctum ſemper in ſe requieſcentẽ. Cõdidit ſub ſe pater potẽtialiter cœlũ & terrã, & oĩa quæ in eis ſunt, angelos, archãgelos, thronos, dñationes, principatus, poteſtates, uirtutes, cherubim atq; ſeraphim,

Coloſſ. 1

drachmamq;

drachmamq; decimam,id eſt,hominem. Coniunxit uero in ſeipſo,& pacificauit hęc oñia uerus hic homo Chriſtus,& ſuper hęc omnia conſtitutus eſt, & oñia ſubiecta ſunt ſub pedibus eius.Sedet ſuper thronum pater ille antiquus dierũ,ſedet & agnus hic filius hominis imò pater non iudicat quenquam,ſed omne iudicium dedit filio:&(ſicut alibi dicitur)poteſtatẽ dedit illi iudicium facere,quia filius hominis eſt. Pſal.8. Iohã.5

¶Omnes ergo gentes,ſicut in Introitu cãtamus,plaudite manibus,iubilate deo in uoce exultationis,plorante & mœrore ſeipſam conſumente diaboli inuidia,quia fruſtrata eſt,imò qa profuit,dum nocere cupit quia priusq; caderet homo,tantum erat homo:nunc autẽ dum caſum corrigit,dum aſcendit,deus eſt & homo.¶Nunc eſt dominus,nũc eſt excelſus,terribilis, rex magnus.Dominus(inquã)eſt,& in uniuerſa terra admirabile nomen eius:excelſus,qa ſuper cœlos eleuata eſt magnificentia eius:terribilis,quia quemadmodũ aſcendit,ita ad iudicãdos uiuos & mortuos reuertetur. Et hic rex magnus nunc in illa ſedet curia uictor ad dexteram patris,honore coronatus & gloria,ſpecioſus & expectabilis rex in illa ſua beata republica,patris non mortui,ſed & nunq; morituri hæres,mortuus ſemel, & ultra iam nõ moriturus, cunctos patris imperatoris antiqui poſſidens theſauros in arca pectoris ſui reconditos,unde & dona dat hominibus,alij fidem,alij ſapientię uel ſciẽtię ſermonẽ,alij diſcretionem ſpirituũ, alij genera linguarũ,alij interpretationẽ ſermonum,alij operationem uirtutum, & his ſimilia. ¶Omnes itaq; gẽtes, ut dictũ eſt,plaudite manibus.i.cum lætitia bene operamini.Elegãtius quicq; præmitti non potuit ad introitũ,ſecundum prędictum euangelij ſenſum, ſiue lectionis Actuum apoſtolorũ.Nam in eo qđ ait,plaudite manibus,& operatio,& ſupradicta charitatis communicatio,breuiter cõmendatur.In plauſu enim lætitia,manuumq; concurſio conſpicitur.Ita ergo manibus plaudere iubemur,ut hilari charitate quicquid habemus,quicquid ſcimus,quicqd poſſumus,cõmune faciamus,ut hoc pacto unũ ſimus,ut Chriſto tanq; corpꝰ conſona mẽbrorum aptitudine cohæreamus. Introitus. Pſal.46. Exaltatio hois. Pſal.8. Actu.1. Pſal.67. 1.Cor.12. Oẽs gentes plaudite manibꝰ.

De officio in die dominicæ aſcenſionis. Caput VII.

OFficium diei dominicę aſcenſionis, gaudium cunctis eius cantat dilectoribus: quia dum eundem redemptorẽ noſtrum ad cœlos aſcendiſſe credimus,ipſi quoq; mente in cœleſtibus habitamus:& ſpei certitudine iam poſſidemus rem,ad quã illũ peruenire gaudemus.Nam(ſicut ipſe ait) ubicunq; fuerit corpus,illuc congregabuntur aquilę.i.illuc ſubſequentur ueri ſolis contemplatores & amatores claritatis eius,ubi ipſe eſt,quorum animæ uirtutum pennis cum terrenorum deſpectu ad cœleſtia ſubuolãt, nec ad terram propter cadauera ſeſe iterum deuoluũt. Etenim corpus quo ſolo huiuſmodi aqlę paſcuntur,in cœlo eſt:corpus(inquã)Chriſti,in quo corporaliter habitat plenitudo diuinitatis, quæ angelos paſcit,quæ cibus eſt & uita æterna omnis creaturę rationalis. ¶Hoc inquã gaudiũ diei præſentis prædicat officium:ſed illud hoc ipſum ſolicitat gaudium,quod pariter angelorum decantamus uoces dicentiũ:Sic ueniet quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum.Nam aſcendit quidẽ deus in iubilatione,ſcilicet apoſtolorum,qui adorãtes(ut Lucas refert)reuerſi ſunt in Hieruſalẽ cum gaudio magno,cuius gaudij participes maxime ſunt hi,q in ſe perfectionem habentes charitatis,fiduciam habent in die iudicij.Aſcendit,inquam,deus in illorum iubilatione,ſed aſcendit & in uoce tubæ,id eſt,cum terrifico eiuſdẽ iudicij prędicatore,dicentibus angelis:Sic ueniet quemadmodum uidiſtis eum euntem in cœlum.¶Eorum quippe,qui in pace eccleſię finiũtur,nimiũ rarus quiſq; eſt qui ita pugnet,ita legitime decertet,ut illa uenientis regis inſignia,ſcilicet crucem clauoſq; ſigna ſecurus aſpiciat, & irreuerberata deoſculetur cõſcientia:qui,inquã,ita crucem ſuã baiulando,illũ ſecutus ſit, ut iure largã repoſcat pro laborioſa militia tanti triũphatoris donatiua,imò ut ſecundum parabolã dictum ſit ab ipſo propoſitam:rarus eſt q talenta,quę homo hic peregre proficiſcens ſibi credidit,cũ debito lucro reportet,id eſt,dona(quæ dedit hominibus, aſcendens in altũ & captiuã ducens captiuitatẽ,ſcilicet carnem,cuius naturam noſtras mentes in hoc ſeculo tenet captiuas) ita proximorũ utilitatibus impẽderit,ut nihil ex eis in terra defoſſum, id eſt, in terrenos uſus praue detortum,ab uſura ſpũali uacare permiſerit.Sed eſto: Inuenitur interdũ,qui probe uiriliterq; in huiuſmodi ſtudijs brachium ſuum roborauerit,& merito laudat:quia cũ defides alij nudis ac deſertis erant lateribus, hic multo milite ſtipatus incedit, & illi regi cum decem milibus occurſurus eſt ad bellum,id eſt,ad diſceptationẽ iudicij. At ille rex iuxta parabolam euangelicã cum uiginti milibus uenit:quia uidelicet,cũ hic ſeruus bonus & fidelis, tãtum de factis ſuis rationem reddere uix poſſit,ille dominus eius de cogitationibus qq; rationem exiget,cum redierit.Atq; ita duplici territus interrogationum exercitu,neceſſe eſt ſuis diffidat ſimplis ac dimidiatis reſpõſionibus. Vbi corpꝰ, illuc cõgregabunt aq læ, Matt.24. Luc.17. Colo 2. Iohã.6. Act.1. Luc.24. Pſal.46. In pace decedẽtes,bene timẽt uẽturũ iudicẽ Lu.9.& 14. Matt.25. Pſal.67. Rom.7. Luc.14.

¶Igiſ dũ de legatione mittẽda & pace rogãda,ſoliciti reſpõſum pacis eiuſdẽ expectamus, gaudemus qdẽ,ut ſupradictũ eſt,in ſpe,ſed hoc ipſum gaudiũ ſpei,magna ex parte metus imminuit.Et qa ſolicitudo hęc ſalubris eſt,cõpetenter hic epiſtolę finalis aculeus,& ad introitũ,

Sic ueniet quēad.uid. eū eu.i cœ. 1.Cor.1.

& ad offerendam frequentatur: Sic ueniet quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. ¶ Tota autem uis sententiæ, tota pene huius euangelicæ animositas tubæ, magis in ea personat dictiuncula, quæ uerbo appositа est, Sic ueniet. Percutit enim acriter infelicem superbiā eorum, qui illum transfixerunt, perditamq; mundi sapiētiam ac reprobam fulmine ferit prudentiam: quia tunc uere quod infirmum est dei, fortius erit hominibus: & quod stultum est dei (stultitiam quippe Iesum Christum crucifixum reputauerūt) hominibus sapientius erit, ipsis cum dolore fatentibus. ¶ Tūc implebitur illis illud Esaiæ terrificum uaticinium: Domine, exaltetur manus tua, ut non uideant: subauditur, gloriam domini. Gloriam enim domini, id est, diuinitatem filij hominis Iesu Christi non uidebunt impij, quam uidere salus uidētium erit, sed uidebunt carnem, quam spreuerunt, illuserunt, conspuerunt, flagellauerūt, spinis coronauerunt, transfixerunt. Hoc etenim secutus ait idem propheta: Videant & confundātur. Quæ confusio malæ conscientiæ quanta fit exprimens, Et ignis, inquit, hostes tuos deuoret. Tunc trement angeli & archangeli, impij autem ubi parebunt: Tremēt, inquā, angeli, & (sicut ait dominus ad beatum Iob) territi purgabuntur, quando Behemoth, qui factus est ut nullum timeret, qui est rex super omnes filios superbiæ, mirabiliter creatus, & in sua natura malitia q; & ferocitate conspicua formidabilis, coram filij hominis fortitudine adducetur, patefactis inferni uisceribus, & uidentibus cunctis præcipitabitur. ¶ Et quidem sancti angeli purgatorio terrore non examinandi probantur: solidati nanq; sunt ut firmamētum, q̄modo mollities aquarum fertur in solidum uerti cryſtallum, ex quo peccante illo peccati principe, ipsi peccare nolentes, hoc in remuneratione acceperunt, ut iam peccare non possint: nisi quia cōditionis eiusdem cum essent, peccare & ipsi potuissent, possibilitatem eandem sibi unquam fuisse fortassis intuitu præsentis iræ pauebunt, quā & ipsi incurrere poterant, si à gratia deserti fuissent. Ait quippe dñs Effrem, qa ipsa agmina angelorū expauescēt in die aduētus eius & contremiscēt. Sed de hominibus sanctis, q annuntiādo ueritatē dei, supernorū imitātur officia spirituū, & idcirco commune cum illis uocabulum sortiuntur ut angeli uocentur (angelus quippe nomē est officij, non naturę) de his, inquam, hominibus non est dubium qn tremant, & terrore purgētur. Si ergo trement sancti angeli, ubi parebunt impij? Dies illa super eos dies iræ, dies calamitatis & miseriæ, dies magna & amara ualde.

Esai.26. Veniēte iudice quāt⁹ erit terror. 1.Petr. 4 Iob. 41. Behemoth An scti angeli pauescent in die iudicij. Effrem. Soph.1.

De eo q̄d dictum est, Et sedet à dextris dei. Caput VIII.

Marc.16. Sedet à dextris dei. Dani.7. Psal.109. Error Hūaniformiorū Rom.1.

HAec itaq; solicitudo nobis gaudium præsens imperfectum reddit, cuius summam solus in euāgelio Marcus perscribit. Nam cum dixisset, Et dominus quidē Iesus postquam locutus est eis, ascendit in cœlum, addidit hoc: Et sedet à dextris dei. ¶ Sūma quippe gaudij nostri est, q; uera carnis nostrę natura in illo nos hominis filio præcedens, consedet à dextris dei, quem ueniētem iuxta Danielem in nubibus cœli, hodie ueneranduſ ille antiquus dierum cum milibus milium sibi ministrantium, & decies milies cētenis milibus sibi assistentium in illo throno suo flammeo susceperit, dignam cano capite suo sentētiam elocutus, iuxta patrem ipsius, secundum carnem Dauid, Sede à dextris meis &c. ¶ Quod nō sic accipiendum est, ut Humaniformiū putant, q; deus ita ut nos, hinc dexteram atq; inde habeat sinistram, & humana forma circunscriptus sit, aut hoc ipsum quod deus sedere dicit, flexis poplitibus fieri putandum est: nec illud incidamus sacrilegium, inqt Augustinus, in quo execratur Apostolus eos, qui cōmutauerunt gloriam incorruptibilis dei in similitudinē corruptibilis hominis. Tale em̄ simulacrum deo nefas est Christiano in templo collocare, multo magis in corde nefarium, ubi uere dei templū est. Sedere ergo q̄d dicitur deus, non membrorum positionem, sed iudiciariam significat potestatem. ¶ Et q̄d ait Christo domino, Sede à dextris meis, id est in mei æqualitate. quod idem est ac si dixisset, Conregna mecū. Et hoc secundum humanam naturam illi dictum est: quia secūdum illam datum est ei regnum & honor, & omnes populi, tribus & linguę ipsi seruient. Vnde & in cōmunione canimus: Psallite domino qui ascēdit super cœlos cœlorum ad orientē. Humana qppe Christi natura, dignitate uirtutum oīum & sanctitatis, omnem spūalem excessit creaturam, in tantum ut ascenderet usq; ad orientem, id est, usq; ad filium sibi personaliter unitum, quia præter deum nihil, trāscendendo, dimisit. ¶ Vbi notandū, quia non dixit ad ortum uel orituruṁ, sed ad oriētem. Illa em̄ ineffabilis genitura, non secundum præteritū & futurum consideratur, sed sempiterno præsenti filius à patre generatur. Veruntamen hoc localiter quoq; accipiendum est, quia ascēdit super firmamentum cœli, & hoc uersus oriētalem plagam. Nam quod dictum est, usq; ad orientem, id est, usq; ad filium sibi personaliter unitū, non utiq; secundum locum, sed secundum humanę naturę immutationem dictū est, qua immutatione & nos iuxta Apostolum pro modo nostro immutabimur. ¶ Nec uero sic immutata est, ut in illā orientis substantiam uera carnis substantia transiret, sed accessit gloria, non decessit natura: absorpta est passibilitas, successit impassibilitas: periit mortalitas, acquisita est carni uerbi coæternitas. Sic in similitudinē lapidis a quæ durantur. Cryſtallum nanq; similitudo lapidis est, non suapte natura lapis: qa durata

Sede à dextris meis .s. secūdū humanam naturā. Dan.7. Psal. 69. Ascēdit sup cœlū cœli ad orientē. 1.Cor.15. Hūana natura Chri q̄ modo immutata est.

rata gelu aquæ ſubſtantia, ſicut aiunt phyſici, ſpeciem hanc efficit. Quod ad prędictam immutationem carnis apta ſimilitudine referri Gregorius perhibet in Ezechielem, dum dicit: Corpus redemptoris noſtri, quia uſq; ad mortẽ paſſioni ſubiacuit, aquæ ſimile iuxta aliquid fuit: quia naſcendo, creſcendo, laſſeſcendo, eſuriendo, ſitiendo, moriendo uſq; ad paſſionẽ ſuã per momenta tempor̃ decucurrit. Sed quia per reſurrectionis ſuæ gloriam ex ipſa corrupti one in incorruptionis uirtutem cõualuit, quia cryſtalli more ex aqua duruit, ut in illo & hæc eadem natura, & ipſa iam quæ fuerat, corruptionis immutabilitas nõ eſſet. Aqua ergo in cryſtallum uerſa eſt, quando incorruptionis eius infirmitas per reſurrectionẽ ſuam ad incorruptionis eſt firmitatem ſolidata. Et notãdum, quia cum ſpecies cryſtalli perpulchra ſit, dicitur in hac ſignificatione, quaſi aſpectus cryſtalli horribilis: quia redẽptor noſter unus idemq; ſerenus iuſtis, iniuſtis autem (ut ſupradictũ eſt) apparebit terribilis. ¶ Igitur ſicut aqua, nõ perunte ſubſtantia uel ſubſtantiæ quãtitate, ſed ſolum qualitate, quæ fluxa fuerat, in ſoliditatem tranſeunte, in ſimilitudinem lapidis duratur, ſic dominicus homo, cui pſallimus, non pereunte ſubſtantia membror̃, quæ ſeruato numero uel quantitate, aſcendit primum quãdo reſurrexit, aſcendit (inquam) inlocaliter ad orientis, id eſt, diuinitatis (de qua ſupra dictũ eſt) conformitatem atq; coęternitatem, ſola penitus abſorpta quaſi fluxã qualitate, ſecundum quam timuit, potuitq; tædere & pauere, & dixit: Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem, & cætera talia, ſecundo autem aſcendit & localiter hac die, uidentibus apoſtolis, ſuper firmamẽtum cœli (ut ſupra dictum eſt) ad orientem, id eſt, ad orientalem plagam. ¶ Vbi autem & quomodo ſit dominicum corpus in cœlo, curioſiſſimum & ſuperuacaneum eſt quærere, inquit Auguſtinus in libro de fide catholica. Tantummodo in cœlo eſſe credendum eſt. Non enim eſt fragilitatis noſtræ, cœlorum ſecreta diſcutere.

Greg. in Ezech. lib. 1. homilia 7.

Aqua in cryſtallũ uerſa

Dñicus hõ aſcendit ad orientẽ dupliciter.

Matt. 26. Marc. 14.

Curioſa quęſtio.

Quòd autoritate euãgelij proceſſio fiat in die aſcẽſionis dñicę. Cap. IX.

QVòd hac die proceſſionem agimus, illud nobis commendat, quòd dominũ noſtrũ ſequi debeamus in ipſum cœlum, quo præcurſor ipſe introijt, per eandem obediẽtię uiam, quam ipſe, factus obediens uſq; ad mortem, exemplo ſuo pręmonſtrauit. Nam & ipſe mox aſcenſurus in cœlum, hoc ipſum ſignificare dignatus eſt, ſicut Lucas euangeliſta refert. Cum enim dixiſſet dominus, Ego mittam promiſſum patris mei in uos, uos autem ſedete in ciuitate, quoadusq; induamini uirtute ex alto, ſecutus Lucas adiunxit: Eduxit autem eos foras in Bethaniam. Eductione illa, q̃ nos eum ſequi debeamus (ut prędictum eſt) nomine Bethaniæ (quod interpretatur obedientia) ſignificauit, quòd imitando eius obedientiam, membra eius eſſe, & cum illo omnia uerbo uirtutis ſuæ portante, aſcẽdere ualeamus. ¶ Recte itaq; de reſponſorijs, q̃ magis ad eandem pertineant eductionem, diligentioris eccleſiæ ordines cantant in hac proceſſione, ut nos reſpõſorium hoc, Eduxit dñs Ieſus diſcipulos ſuos foras in Bethaniam, & benedixit eis, quod ex euangelio Lucæ ſumptum eſt. Hoc enim cãtando & procedendo, nobis inuicẽ loquimur, & cõmemoramus idipſum, q̃d illa dominus eductione ſignificabat, uidelicet q̃ ſequaces eius de mundo foras exire debeãt, ſicut iam dixerat illis: Ego elegi uos de mũdo, ut eatis & fructum afferatis. Quò eatis? Vtiq; in uniuerſum mundũ. Nam hoc eſt, quod & tunc ait illis ſecundũ Marcum: Euntes in mundũ uniuerſum, prędicate euangeliũ omni creaturæ. In quo Iudæos palam percutit uane gloriãtes, q̃ peculiaris populus dei ſint. Nam præter hoc q̃ iuxta aliquid (ut ait beatus Gregorius) homo oñis creatura eſt, habet eñ eſſe cum lapidibus, uiuere cum arboribus, ſentire cum beſtijs, diſcernere cum angelis, præter hoc (in quã) Iudęos (ut dictum eſt) percutit, dicẽdo, oñi creaturæ. Cõpendio q̃ppe uſus eſt, dicendo, oñi creaturæ, pro omni homini. Si dixiſſet, omni homini, reddẽda erat ratio cur nõ Iudæo ſoli. Quę aũt ratio melior poterat reddi, niſi qa ſicut Iudęus creatura dei eſt, ita & gẽtilis? Vnde Apoſtolus ait: An Iudæor̃ deus tantũ? nonne & gentiũ? imò & gentiũ. Pulchre igitur cõpendio uſus eſt, dicẽs, omni creaturæ, q̃ noie ſimul & oẽm exprimit hoiem, & præcepti ſui iuſtã apponit rationem.

Prędicate euãgeliũ oĩ creaturæ. Matt. 16.

Rñſoriũ proceſſiõis

Iohã. 15.

Rom. 3.

Cur eadem proceſſio non ante, ſed poſt tertiam agatur. Caput X.

CVm igitur hac die proceſſionem rationabiliter agamus, nihilomin9 & hoc rationabile eſt, quòd non, ſicut in die Paſchæ uel cæteris dominicis, ante quam tertia cãtetur, ſed ea cantata celebratur, Sola nanq; proceſſio dominicalis, quia tunc aqua benedicitur in memoriam & uenerationem ſacri baptiſmatis, ſicut aliàs iam dictum eſt: ſola (inquam) eiuſmodi proceſſio tertiam præcedit, qua hora ſpirituſſanctus ſuper apoſtolos aduenit, ut ſicut baptizamur, & ſic ſpũm ſanctum accipimus, ſic aqua benedicta prius nos & loca noſtra reſpergamus, & ſic aduentus ſpũſſancti memoriale, ſcilicet horam tertiam decantemus. Cur autem dominica die ſic nobis baptiſmatis ſacri memoria renouetur, ſupra dictũ eſt, ubi de ſacra Paſchæ ſolennitate uel ordine pro poſſe diximus. hæc ergo & cæteræ, quæ abſq; aquę benedictione aguntur, proceſſiones, iure pręmiſſam ſequuntur horam tertiam, & ſecuturo ſine interruptione iunguntur officio miſſę.

Proceſſio dñicalis fit añ, reliquæ poſt tertiã. Supra libr. 7. c. 20. & 21

De do

De dominica poſt aſcenſionem domini. Caput XI.

Luc.24. Actu.1. DOminicæ huius officium uox eſt apoſtolorum, qui iuxta præceptū domini aſcendentis, ſedebant in ciuitate, quoadu ſq; induerentur uirtute ex alto, ut erāt unanimiter orātes cum mulieribus & matre Ieſu, ſicut in Actibus apoſtolorum legitur.

Orandū nobis ut deſcēdat ſpūſſanctus. Pſal. 132. ¶ Non ſolum autem illorum, ſed & noſtra uox eſt corde & ore proferenda in aures domini, ut ſpiritus eius gratia dignanter ad nos uſq; deſcendat, qa uidelicet corporis eiuſdem, in quo pręminent apoſtoli, nos quoq; membra ſumus, licet ultima. Deſcendat, inquam, in nos ungentum illud, quod plenarie redundans capite, id eſt, in Chriſto, deſcēdit primum in barbam Aaron, id eſt, montani, ſcilicet eiuſdem Chriſti domini noſtri, ſuper montem cœli exaltati, in barbam, inquam, id eſt, in fortes atq; perfectos uiros, patres noſtros apoſtolos: deſcenditq; & in ora ueſtimenti eius, id eſt, in uicinos apoſtolis electos ex Iudæis: & ſicut ros deſcendat in montem Sion, id eſt, in omnem ex nobis gentibus fidelem.

Introitus. ¶ Huic ergo expectationi præſentis Introitus officiū ualde cōgruit. Exaudi domine uocem meam qua clamauī ad te.

1. Reg. 16. 2. Reg 2. 2. Reg. 5. Pſalmo nanq; uicęſimo ſexto deſcriptum eſt hoc, titulus hic inſcribitur: Pſalmus Dauid priuſquam lineretur, id eſt, in regem ungeretur. Qui & mittit nos ad hiſtoriam. ¶ Dauid adhuc in domo patris ſui, ſcilicet Bethlehem, puerulus unctus eſt à Samuele, regem illum futurū ſpirituſancto ſic præſignante. Deinde unctus eſt in Hebron, & ſuper tribum Iuda tantū regnauit mortuo Saule. Poſtea uero tertio unctus eſt, quando totius Iſraëlitici populi prouinciam accepit.

Chriſtianorū triplex unctio. Quę unctiones nobis myſticant aliquid. ¶ Sicut enim tertio unctus eſt Dauid, ſic quoq; fideles participes debent eſſe ternæ unctionis. Prius in baptiſmo, ubi gratia ſpirituſancti innouantur: ſecundo, quādo per impoſitionem manuum epiſcopi donis eiuſdem ſpirituſancti augmentantur: tertio, in die iudicij, quando eiuſdem ſpiritalis gratię perfectam dulcedinē adipiſcentur. Non eſt autem credendum Dauid feciſſe hunc pſalmum, antequā in domo patris lineretur: ſed an poſt illam unctionem ſtatim, an poſt ſecundam fuerit, incertum eſt.

Impoſitio manuum apl̄is de cœlo uenit. At nos quidem poſt ſecundam unctionem in expectatione tertię hoc officium canimus, iam enī impoſitionem manuum ab epiſcopis accepimus. ¶ Apoſtoli autem, quorum expectationem imitamur, ſecundam poſt primam unctionem præſtolabantur. Nam illi poſt peccatorum remiſſionem, quam in morte Chriſti acceperant, inſufflante illo ac dicente, Accipite ſpiritūſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, manuum impoſitionem expectabant de cœlo, ab eodem pontifice magno, qui penetrauit cœlos, Ieſu Chriſto, quę ſecunda extitit illis unctio.

Iohā. 20. Heb. 4. Tertia unctio ī cœleſti eccleſia. ¶ Nos autem, hac ſecunda per illorum officium, ab epiſcopis cum ſacro chriſmate accepta, tertiā expectamus gratiam pro gratia, quā in illa cœleſti percipiemus eccleſia, tāta plenitudine, ut merito uocetur ebrietas, & affluens uoluptas, ſicut dicit Pſalmiſta: Inebriabūtur ab ubertate domus tuæ, & torrēte uoluptatis tuæ potabis eos. Et Eſaias dicit: Dicit dominº, cuius ignis eſt in Sion, & caminus eius in Hieruſalem. Donum quippe ſpirituſanctus in Sion, id eſt, in præſenti eccleſia quantuſlibet ignis eſt, in Hieruſalem autem, id eſt, in cœleſti patria caminus plenus & indeficiens eſt.

Pſal. 35. Eſai. 31. Pſal. 26. Igitur ſecundum prædictam expectationem cantamus in Introitu, Exaudi domine uocem meam qua clamauī ad te, & quia non ſufficit uox corporis, addimus, Tibi dixit cor meum, quæſiui uultum tuum &c.

I. Pet. 4. Iohā. 15. ¶ Epiſtola qualiter hoc ipſum orare debeamus, indicat, dicens: Eſtote prudentes & uigilate in orationibus &c. Euāgelium, Cū uenerit paracletus, quem ego mittam uobis à patre, idcirco congrue legitur, quia promiſſionem eandem apoſtoli expectabant, proculdubio in mente & in ore habebant ſimul & orationem quam in fine ſermonis pro ipſis & pro nobis, qui per uerbum eorum crediturī eramus, orauit ad patrem. Propter quod & communio congruit: Pater, cum eſſem cum eis. Offerenda quoq;, Lauda anima mea dominum, ab re nō diſcrepat, quia ſic ſcribit Lucas: Et erant in templo laudantes & benedicentes deum.

Iohā. 17 Luc. 24

Cur hactenus apoſtolicæ literæ ad uigilias lectæ ſint. Cap. XII.

Lectiones noui teſtamenti. Act. 4. IDcirco per hos dies dominicæ reſurrectionis, id eſt, à Paſcha uſq; ad Pentecoſten, apoſtolicæ literæ lectæ ſunt in uigilijs nocturnis, uidelicet Actus apoſtolorū, Apocalypſis, cum ſeptem canonicis epiſtolis, quia teſtimonium perſonāt eiuſdem reſurrectionis, ſicut ſcriptum eſt, quia uirtute magna reddebāt apoſtoli, uidelicet tam uoce q̄ literis, teſtimonium reſurrectionis domini noſtri Ieſu Chriſti.

Lectiones Pauli. ¶ Diebus autem quibus tēpus illud ſignificatur, quo ante paſſionem ſuam in hoc mūdo uixit dominus, idcirco Paulus legitur apoſtolus, quia pene ubiq; tota intentio eius eſt approbare gratiam toti mundo, id eſt, tam Iudaeis q̄ gētibus fuiſſe neceſſariā, nec ullum ex operibus legis, ſed ſola fide Chriſti poſſe ſaluari.

Scripturæ ubera dicūtur. Cant. 1. Itaq; toto tēpore, quo ſiue ante, ſiue poſt paſſionē ſuā domini noſtri præſentia cōmemoratur, congrue noui teſtamenti præcones loquuntur, ut quaſi ab ſponſi præſentis uberibus, filij eius lacte conſolationis potentur. ¶ Hæ ſiquidē ſcripturæ ubera illa ſunt, de quibus eidem ſpōſo in Canticis eccleſia dicit: Quia meliora ſunt ubera tua uino, fragrantia unguentis optimis.

Finis libri IX.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER DECIMVS.

De aduentu seu diuinitate siue operatione sancti spiritus. Cap. I.

QVAM uenerabilis & amplectenda sanctæ matri ecclesiæ filijs'q; eius uniuersis debeat esse de aduentu spirituſſancti ſolennitas, consi derata personæ aduenientis dignitas, simul'q; causa aduentus eius euidenter demõstrat. ¶ Ipse enim deus ac dominus est, patri filio'q; consubstantialis & coæternus, increatus, atq; immensus: utpote cre atricis tertia persona trinitatis, cui° absq; gratia, nulla in ordine cœ lorum consistit creatura rationalis: à quo recedẽs angelus diabolus factus est, ad quem accedens homo, deo similis redditus est. ¶ Cau sa autem aduentus eius hæc est, ut quia sponsus ablatus est, filiorum eius curam atq; tutelam pupillorum suscipiat, & testamento patris legatam illis, imò sanguine eius conscriptam hæ reditatem, aduocatione legitima defendat, in omni prætorio, corã quouis iudice, rege aut tyran no siue principibus terræ. Proponenda nanq; erat lis in iudicio de terminis paternæ possessi onis: & quum antiquus dierum dixerit huic, de quo loquimur, sponso, pupillorum patri: Po stula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam & possessionem tuã terminos terræ, futuri tamen erant qui hæreditatem eius nimium uellent angustare, aut etiam annullare, ut Iudæi, qui in sua tantum synagoga: ut Donatus, qui in sola coartare contendit Africa: ut pagani, qui nullam illius possessionem usquam esse uolebãt. Præterea cœlorum prædia, quæ perdere po terant filij supradicto patris testamento, sibimet legata, infidiantibus malignis spiritibus, tu torem hunc fidissimum adesse oportebat, qui illos erudiret, protegeret, atq; pro delinquenti bus interueniret. Nam quid oremus (inquit Apostolus) sicut oportet nescimus, sed ipse spiri tus pro nobis postulat gemitibus inenarrabilibus. ¶ Igitur iuxta personæ aduenientis digni tatem, & aduentus causam, gloriosa, splẽdida, uenerabilis & dulcis est sanctæ ecclesiæ domui solennitas hęc de aduentu spirituſſancti, æque ut illa sacrosancta festiuitas dominicę resurre ctionis, quia uidelicet sicut nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset: ita nihil nobis redi mi profuit, nisi spũsancto illuminari, & peccatorũ remissionẽ accipere profuisset.

Spũſſanct° deus.

spũſſanct° tutor hęre ditatis nr̃g.

Psal. 2.

Rom 8. Qr̃ neces sari° est no bis aduẽt° spũſſancti.

Qua autoritate sabbatho Pentecostes, sicut & sabbatho Pa schæ baptizãdum sit. Caput II.

QVapropter hæc duo tempora, id est, Paschę & Pentecostes, à Romanis pontifici bus ad baptizandum præfixa sunt. Vnde magnus Leo scribens ad uniuersos epi scopos per Siciliam constitutos, cum de sabbatho sancto Paschę, quo baptizandũ sit, dixisset, adiecit: ¶ Additur sane huic obseruantię, etiam Pentecostes, ex aduen tu spirituſſancti, solennitas, quæ de Paschalis festi pendet articulo, & cum ad alios dies cętera festa pertineant, hæc semper ad eum diẽ, quę resurrectione domini est insignis, occurrit, por rigens quodammodo auxiliantis gratiæ manum, & eos quos à die Paschæ, aut molestia infir mitatis, aut longinquitas itineris aut nauigationis difficultas intercluſit, inuitans, ut quibuſli bet necessitatibus impediti, desiderij sui effectum dono spũſſancti consequant. Et paulo post: ¶ Hoc autem nos non ex nostra persuasione defendimus, sed apostolica autoritate satis ido neo probamus exemplo, sequentes beatum Petrum apostolum, qui in ipso die, quo omnium credentium numerum promiſſum spũſſancti repleuit aduentus, trium milium populum sua prædicatione cõuersum, lauacro baptismatis consecrauit, quod sancta scriptura, quæ aposto lorum continet actus, fideli historia docet, dicens: His auditis, compuncti sunt corde, & dixe runt ad Petrũ & ad reliquos apostolos: Quid faciemus uiri fratres? Petrus uero ad illos: Pœ nitentiam, inquit, agite, & baptizetur unuſquiſq; uestrũ in nomine dñi nostri Iesu Chri &c.

Verba Leo nis papę I.

Baptiſmus in die pẽte coſtes exẽ plo b. Petri Actu. 2.

¶ Digna sane & iusta tanti domini reuerentia, quoniam æquitas paribus in rebus paria iu ra desiderat, ut quia filius non nisi in digito dei fortem armatum resurgendo deuicit, & uasa eius diripuit, atque mundauit, ęque huic digito dei, scilicet spiritui sancto, aduenienti, sicut & filio resurgẽti suum repræsentetur opus, id est, sacri baptismatis effectus, maxime quia bapti ſmatis eiusdem regeneratio, propria sancti spiritus operatio est. De cuius regenerationis sa cramento nonnulla superius in sancto Paschæ sabbatho, simul'q; de lectionibus & cantibus ad idem sacramentum pertinẽtibus, quãtum proposita breuitas permisit, expositа sunt, quę digna quæsitu uidebantur.

Marc. 13. Luc. 11.

Effect° baptiſmi à ſpi ritu ſancto

Quid pertineat ad sancti spiritus gratiam, lectio, Tentauit deus Abraham. Caput III.

Verum.

VEruntamen nunc illud pretereundū non eſt, qd ad baptiſmi gratiam pertineat illa, quæ de hac die legitur lectio: Tentauit deus Abrahām. De qua re quærētibus facilis & aperta patet reſponſio, quia uidelicet in illa, quam celebramus, effuſione ſancti ſpiritus, illud impletū eſt, quod in hac lectione patri noſtro Abrahæ dominus ait: Per memetipſum iuraui, quia feciſti hanc rem, & non pepciſti filio tuo unigenito, benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cœli, & ſicut arenam quę eſt in littore maris. Maximeq; quod addidit: Poſſidebit ſemen tuū portas inimicorum ſuorum, atq; in ſemine tuo benedicentur omnes gentes terrę, pro eo q̄ obediſti uoci meæ. Illud, inquam, nunc impleri cœptum eſt, quando ſpūſſanctus apoſtolorū pectora inuiſibiliter penetrans, nouum dedit ſanctificationis ſignum, ut in ore eorum omniū genera naſcerentur linguarum. Sāctus enim ſpiritus tunc omnibus dari cœpit gentibus, manifeſto, ſuper gentiles Cornelium & alios nonnullos ueniens ſigno, qui una & ſola dei benedictio eſt, qua benedicuntur omnes gentes in ſemine Abrahæ, qui eſt Chriſtus, quem in utero uirginis idē ſpūſſanctus prēuenit in benedictionibus. i. omnium gratiarum ſuarum effuſionibus, ut de plenitudine eius nos oēs accipe remus. Tractus hanc lectionem idcirco nullus proſequitur, quia canticum pater Abrahā pro hoc facto nullum cecinisſe ſcribitur, quippe quibus uel cum qbus caneret non habebat, unus & pene ſolus dei cultor, idemq; in terra aliena peregrinus. Cætera, ut ſupradictū eſt, in officio ſabbathi Paſchalis pro poſſe dicta ſunt.

Gen. 22.

Act. 2.
Act. 10. 19.
Spūſſanct⁹ eſt benedictio omnium gentiū.
Pſal. 20.
Iohā. 1.

Quòd in honorem ſeptiformis ſpiritus, ſeptem ſint officia, quinta uacante feria. Caput IIII.

IN cunctis ſacroſanctæ ſolēnitatis huius officiis autoritas ſpūſſancti præminet, cuius & maieſtas materiā præbet, quod maxime in epiſtolis, ſumptis de Actibus apoſtolorū, clarum eſt, in qbuſdam tamen euangeliis, uel his quæ ad introitus officiorum, uel quæ dicuntur in offerendis, non adeo liquet in ſuperficie literę, q̄ perſonam uel propriam ſancti ſpūs operationem prædicent: ſed ſi perſcrutemur, & ut ad latētia grana perueniamus, ſpicas manibus confricemus, cuncta ad illius operationem atq; ad baptizatorū competentē pertinere patebit inſtructionem. ¶ Sunt aūt ab hoc ſabbatho uſq; ad aliud ſabbathum officia ſeptem: uno die, id eſt, feria quinta, proprium nō habēte, ſed de dominica mutuāte officium, uidelicet in uenerationē poſita ſeptem eiuſdē ſpūſſancti donorum. Sed in his eo contenti nō erimus, ut iuxta propoſitum in officiis queramus partium cōcordiam, magisq; opificem noſtræ ſalutis inquirendo, uenerabimur ſancti ſpūs diuinitatē. ¶ Dignū qppe eſt, ut prophetica uel euangelica ſeu apoſtolica penſando dicta, quę in his congeſta ſunt officiis, organiſtam antiquū ſuis ex uocibus, nō recentē agnoſcamus eſſe deum, preſertim cū in his quoq;, quę hoc minus in litera perſonare uidētur, magnificētius interdum cōprobetur, interiore fideliter pondera to ſenſu, ut eſt illud: Cibauit eos ex adipe frumēti, & de petra melle ſaturauit eos.

Septē officia ꝓpter ſeptē dona ſpūſſancti.

Non eſt recens deus ſpūſſanct⁹.

Pſal. 80.

Cur apoſtolus Paulus eos, qui in Iohannis baptiſmate baptizati fuerant, nihilominus baptizari fecerit. Caput V.

LEctio Actuum apoſtolorū, Factum eſt cum Apollo eſſet Corinthi &c. Cūctis huius hebdomadæ diebus lectiones de Actibus apoſtolorum ſumptæ, ſancti ſpūs euidēter prędicant potentiā ſimul & gratiam, qua teneram naſcentis eccleſię cū tanta dulcedine lactabat infantiam, ut imponētibus manus apoſtolis, loquerentur linguis fideles & prophetarent. Sed hodierna, id eſt, ſabbathi lectio, unicam baptiſmi Chriſti cōmendat dignitatē, in eo q̄ Paulum diſcipulos, qui baptizati fuerant in Iohannis baptiſmate, rebaptizaſſe, imò quia baptizati nō fuerant in nomine dñi Ieſu, baptizaſſe commemorat. ¶ Cauſa autem manifeſta eſt, uidelicet qa baptiſmus Iohannis nō ad eandem uirtutem pertinuit, quā operatur in nobis baptiſmus Chriſti. Primo, quia Iohānes baptizabat in pœnitentiam, Chriſtus uero baptizabat remiſſionē peccatorum. Deinde, quod maximū eſt, Iohannes nō baptizabat in nomine patris & filij & ſpūſſancti, quæ ſola & unica regula eſt baptizādi, quam ſuo ſanguine conſcriptam, ſaluator poſt reſurrectionē ſuam & non ante diſcipulis ſuis contradidit. ¶ Quæ tantæ uirtutis atq; autoritatis eſt, ut quantacūq; dicat quis interm erſionē, ſi cuncta ex ordine quatuor euangelia percurrat, totamq; fidei catholicę decantet expoſitionē orthodoxam, hanc aūt ſolam omittat regulam, uerbum abbreuiatum quidem, ſed conſummās: Ego te baptizo in noīe patris & filij & ſpūſſancti. Si, inquā, iſtud omittit, non fecit opus baptiſmi, atq; ideo fruſtratus, qui ſic intinctus eſt, nihilominus baptizari indiget. Quòd ſi ſola hæc uerba deprompta fuerunt, quicunq; ſit ille uerbi & aquæ miniſter, quicūq; baptizet, ſiue columba, ſiue coruus. i. ſiue caſtus, ſiue adulter aut ebrioſus, ſiue catholicus, ſiue hæreticus, ſiue etiam ludo qs forte baptizet: nullatenus baptiſmū licet iterari, ne tanti nominis inuocatio uideat annullari. Vnde licet fere nemo dubitet, libet tamen qddam ad hoc pertinēs inſerere, q̄d Eccleſiaſtica de Athanaſii principis refert hiſtoria.

Act. 19.
Potētia & gra ſpūſſancti in primitiua eccleſia.

Differentia inter Iohānis & Chri baptiſmū.
Forma uerborū in baptiſmo maxime uirtutis.

Eſai. 10.

In Eccleſiaſtica hiſ. li. 10. ca. 15.

¶ Tēpore quo apud Alexandriā Petri martyris diē Alexander epiſcopus agebat, cū poſt exple-

expleta ſolennia, conuẽturos ad conuiuium ſuum clericos expectaret, in loco mari uicino uidet eminus puerorum ſuper oram maris, ludum, imitãtium (ut fieri ſolet) epiſcopum, atq; ea quæ in eccleſiis geri mos eſt. Sed cum intentus diutino pueros inſpectaret, uidet ab his geri quædam etiam ſecretiora & myſtica. Perturbatos ilico uocari ad ſe clericos iubet, atq; eis eminus ipſe uideret, oſtendit. Tum abire eos, & comprehenſos ad ſe perducere omnes pueros imperat. Cumq; adeſſent, quis eis ludus, & quid egiſſent uel quomodo, percontantur. Illi ut talis habet ætas, pauidi negare primo, dehinc rem geſtam per ordinem pandunt, & baptizatos à ſe eſſe quoſdam catechuminos confitentur per Athanaſium, q ludi illius puerilis epiſcopus fuerat ſimulatus. Tum ille diligenter inqrens ab his qui baptizati dicebãtur, qd interrogati fuerint, quid'ue reſpõderint, ſimul & ab eo qui interrogauerat, ubi uidet ſecundum religionis noſtrę ritũ cuncta cõſtare, collocutus cum cõcilio clericoꝝ, ſtatuiſſe traditur, illis, q̃bus integris interrogationibus & reſpõſionibus aqua fuerat infuſa, iterari baptiſmũ non debere, ſed adimpleri ea quę à ſacerdotibus mos eſt.

Athanaſius dũ puer eſſet, p ludũ uere baptizauit q̃ſdã.

¶ Manifeſtum eſt igitur, baptiſmũ Iohãnis longe imparis fuiſſe uirtutis à baptiſmo Chriſti, neq; ulla quęſtione opus eſt, cur apoſtolus Paulus eos, qui tantũ in Iohãnis baptiſmate baptizati fuerant, nihilominus baptizari fecerit: quippe qui interrogati, Si ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes, reſpõderunt: Sed neq; ſi ſpũſſanctus eſt, audiuimus. In q̃ ſatis liquet, quantæ imperfectionis baptiſmus Iohannis fuerit, in quo nec nominabatur is, in quo ſolo baptiſmi ſubſiſtit uirtus, ſpirituſſanctus, in quo baptizat Chriſtus, ſicut idẽ Iohannes ait: Ego baptizo uos in aqua, ille uos baptizabit in ſpirituſancto & igni. Et itẽ: Qui miſit me, inquit, baptizare, ille mihi dixit: Super quem uideris ſpũm deſcendentem ſicut columbã, & manentem in eo, ille eſt qui baptizat in ſpũſancto.

Iohãnes nõ baptizauit in ſpũſctõ, ſicut Chriſtus Act. 19.

Matt. 3. Iohã. 1.

De proprietate conſolationis, ſecundum quam ſpirituſſanctus alius datus eſt paracletus. Caput VI.

SPirituſſanctus, ſicut alia perſona eſt q̃ filius, ſic proprietate conſolationis ſuæ qua conſolatur nos, alius eſt paracletus, propter q̃d dei filius multa de ſeipſo locutus, ait in hodierna lectione ſancti euãgelij: Et ego rogabo patrẽ, & aliũ paracletũ dabit uobis. q̃d ut tandẽ cõmodius patefiat, diſcretione diligẽti opus eſt ad cognoſcendũ qd proprie per filiũ, qd proprie pater, in creaturis operet per ſpũmſanctum.

Iohã. 14.

¶ Omniũ ſubſtantia creaturaꝝ per filiũ condita eſt, ſicut Euãgeliſta teſtat, dicẽs: Oĩa p ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factũ eſt nihil. Sed oĩbus exceptis quæ ad p̃ſens negotium nõ ptinent, de angelica & humana tantũ ſubſtantia dicendũ eſt.

Iohã. 1.

¶ Oĩs humana uel angelica creatura, oẽsq; ſubſtantiales qualitates, ſine quibus nuſquã illa poteſt uel cogitari ſubſtãtia, uidelicet eſſe, uiuere, ſentire & diſcernere, quę naturaliter inſunt, & idcirco eidem abeſſe ſubſtantię nõ poſſunt, per filiũ ſimul cum ipſa ſubſtantia conditæ ſunt. At uero bene eſſe, ſancte uiuere, recte ſentire, prudenter diſcernere, uel ſapiẽter intelligere, accidentales qualitates per ſpũmſanctum appoſitæ ſunt. Quas ex eo conſtat accidentales eſſe, qa uidelicet adſunt bono, & abſunt malo homini uel angelo, natura uel ſubſtantia permanẽte. Et ne qs calumniæ locus patere uideatur, ſic dictũ eſt, has qualitates accidentales eſſe, cum ipſe ſpũſſanctus, cuius hæc dona ſunt, ſubſtantia ſit, ſicut mulieri proculdubio accidens eſt, fœtam eſſe, cum ſemen, q̃ imprægnata eſt, uel illud de quo & per q̃d ſemen in ea trãſfuſum eſt, ſubſtantia ſit. ¶ Sed ut ad propoſita redeã, nimiam patiũtur penuriã, qui ſolius creatricis potẽtiæ beneficiũ aſſecuti, ſolis naturæ ſuæ bonis utẽtes, quæ per uerbum creata ſunt, necdum meruerunt ſuperioribus ornari, quæ à patre & filio dantur per ſpũmſanctum. Amplius uero miſeri ſunt, q illa nunq̃ accipere merentur, qualibus dicit dñs: Væ uobis, qa habetis conſolationẽ ueſtrã. Apoſtoli aũt non eiuſmodi erãt, qui nunq̃ accipere merent: nondũ tamen diuinæ diſpenſationis ordo poſcebat, ut iam acciperent, iamq; perficerentur. ¶ Et q̃d inter eos filius dei erat, q; nondum ſpũ dato cum illis loquebat & inter eos ambulabat, prępara tio temporis erat, quo mentibus eoꝝ per eundem ſpũm infunderetur, per quem in utero uirginis, humanę naturę fuerat unitus. Quodq; dicebat eis, Rogabo patrem meũ, & alium paracletũ dabit uobis, ut maneat uobiſcũ in æternũ, tale eſt, ac ſi ſponſæ amanti, quę dixerat, Oſculetur me oſculo oris ſui, dicat inter oſcula os amici poſt parietem ſtantis, per feneſtram reſpicientis: Diruã parietem hunc, q oſcula noſtra uix per feneſtras admittit, diuidens inter te uentremq; meũ eburneum, diſtinctum ſapphiris, & mox erimus duo in carne una, fietq; per infuſoriũ ſeminis, ut ultra ſterilis nõ ſis. Cum eñ hæc ante paſſionẽ ſuam loqueret dñs, adhuc ſtabat paries inimicitiaꝝ. i. originale peccatum inter hoĩes & deũ. Corporalis aũt p̃ſentia Chriſti tanq̃ os erat dilecti, qui tot oſculis amicã alliciebat, q̃t doctrinis uel miraculis eccleſiam in paucis diſcipulis adhuc paruulam ad fidem inuitabat. ¶ Sed ſicut ſolo nunq̃ amica concipit oſculo, ſic animæ illoꝝ imprẽgnari non poterant uirtute uerbi, quod eſt ſemẽ dei p̃is, niſi p ingreſſum ſpirituſſancti copula dei noſtraꝝq; animarum perficeretur, & per illum uſq; ad in

Egeni etmiſeri hoĩes, ĩ ſolis naturalibus. Luc. 6.

Chr̃us corporaliꝑſentia præparabat apoſtolos ad gr̃am ſpũſſancti. Iohã. 14. Canti. 1. 2. Ibid. 5. Eph. 5. 2.

Non p ſolũ uerbũ, ſed p ſpũmſctm concipit & imprẽgnat aia fidelis.

Psal. 76. terſiora uentris earum ſemen, quod eſt uerbum dei, perferretur. Quo facto, ſtatim renuit conſolari anima eorũ in temporalibus ſeu naturalibus humanæ creaturæ bonis, & idcirco omnẽ rerum ſæcularium conſolationem reſpuerunt, quia memores fuerunt dei, id eſt, intellexerũt deum eſſe incomparabiliter dignius & altius bonum, & hoc intelligẽtes delectati ſunt. ¶ De hac patris & ſui cognitione, paulo ſuperius dixerat dominus: Si cognouiſſetis me, & patrem meum utiq; cognouiſſetis. Nam de qua cognitione dixit, niſi de experimento amoris? Si quidem pro experimento copulæ naturalis, in ſacra ſcriptura tã honeſte quàm proprie dici conſueuit, uirũ uxorem, uel uxorẽ cognouiſſe uirũ. Qua ſimilitudine, quia cognoſcẽdus erat deus ab eccleſia, per paſſionem filij, qui hæc loquebatur, acquiſita, ſtatim addidit: Et amodo cognoſcetis eum. Et quia ſic cognouiſſe uidiſſe eſt, continuo ſubiecit: Et uidiſtis eum, præteritum ponens pro futuro, quod certiſſime futurum eſt, eo loquendi more, quo & paulo poſt dicturus eſt, Et iam non ſum in mundo. Quod ſi cui non placet, oſtẽdat quomodo aliter q̃ per amorem ſuum deus ueraciter uel utiliter cognoſci poteſt, aut q̃modo iam uiderunt patrem, cum ipſe filius nunc dicat: Si cognouiſſetis me, & patrem meũ utiq; cognouiſſetis. In qua propoſitione præcedens atq; conſequens, diſcipuli nõ cohærere arbitrantur. ¶ Vnde ait Philippus: Domine, oſtende nobis patrẽ, & ſufficit nobis. ac ſi dicat: Te quidem oſtẽdiſti, & uidemus te tantummodo, patrẽ nobis oſtende. At ipſe hunc illorũ non approbãs ſenſum, quia nihil ſupereſſe putabãt de filio quod nõ uidiſſent, cum & ipſe ſit deus, qui æque ut pater corde uidetur, ſicut alibi dixit: Beati mundo corde, quoniã ipſi deum uidebunt, ait: Tãto tempore uobiſcum ſum, & nõ cognouiſtis me? Nõ enim me cognouiſtis, qui uiſo me ſecundũ hominem, totum uidiſſe putatis. Qui uidet me, uidet & patrẽ. Sed patrem non uidiſtis, ſicut ipſi fatemini, ergo nec me uidiſtis, quia ego in patre & pater in me eſt. Quod nõ localiter accipiendum eſt, nec ſic eſſe poteſt. ſed hoc eſt q̃d ait: Cognitio p̃ris in cognitione filij, cognitio filij in cognitione p̃ris eſt. ¶ Quæ utriuſq; cognitio per ſpũm ſanctũ fit, & hęc ſola eſt conſolatio ſanctorũ in hoc ſeculo peregrinantiũ, quia ſubleuati, ferunt patiẽter, imò gratãter, q̃ eos mundus odit, exprobrat, eiicit, p̃ſequitur, flagellat, occidit: & tam in proſperis q̃ in aduerſis, orante pro illis hoc ſpũ gemitibus inenarrabilibus, pro refectione habent flere, ſicut ſcriptũ eſt: Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte &c.

Iohã. 14.

Iohã. 17.

Iohã. 14. Dñe, oſtende nobis patrẽ.

Matt. 5.

Iohã. 14.

Cognitio p̃ris & filij p ſpm̃ ſctm̃ uera ẽ ſctõ rũ conſolatio.

Rom. 8.

Psal. 41.

Emitte ſpiritũ tuũ, & creabunt.

Psal. 103.

Gene. 3.

Rom. 8.

¶ Igitur quia propria ſpũſſancti operatio hæc eſt, recte alius paracletus dictus eſt. Sequitur q̃ hæc offerenda, Emitte ſpiritum tum &c. Hoc enim alio loco paracleto dato, hoc ſpiritu emiſſo, creãtur homines noui, & ſic renouatur facies terrę noſtrę, quę maledicta eſt in peccato Adæ, & dãnata, ſpinas & tribulos, pullulante carnis luxuria, germinare: renouat, inquã, & nouã profert creaturã, cuius expectatio (ſicut ait Apoſtolus) reuelationẽ filiorum dei expectat, quę ingemiſcit & parturit, uſq; dum in illa reuelatione filiorũ dei, reuelet ſemẽ dei, quod per hunc ſpũm, primũ à baptiſmi gratia cõcepit.

Quõ aĩa recte bñdicit dñm.

Psal. 103.

¶ Inde in ſequenti uerſu hortatur ſeipſam pręgnãs anima, benedicere dñm propter ſuam uehementem magnificentiã. Quæ benedictio uel gratiarũ actio, ſi tantum labrĳs fiat, adulatio eſt apud deũ: ſi autẽ corde diligẽte illam, quam laudat magnificentiã, beneuolentia præmio digna iudicatur apud eum. Vnde recte magis internum animæ ſpiraculũ, quàm linguæ plectrum hortatur ad benedicendũ dñm. Talis q; confeſſio decora eſt, quã induit dñs, & ea tanq̃ luminoſo amicitur ueſtimento. ¶ Cauſa benedicẽdi dñm magis in hoc uerſu exp̃ſſa, hæc eſt,

Extẽdẽs cœlum ſicut pellem.

Extendẽs cœlum ſicut pellem. Nã per hunc, de quo loqmur, ſpũm ſanctum extẽditur cœlũ. i. ſcriptura prophetarũ. Extendit (inquã) ſicut pellis, in qua nihil latet cũ extenſa fuerit. Quite gis (inqt) in a quis ſuperiora eius. i. excellentẽ illis uiã charitatis in donis ſpũſſancti ſuperfundis. Communionẽ, Vltimo feſtiuitatis die, manifeſtũ eſt, ad donũ ſpũſſancti pertinere, de quo

Iohã. 7.

ait: Qui in me credit, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. hoc enim dixit de ſpũ, quẽ acceperuri erant credentes in eum.

De proceſſione eiuſdem ſpũſſancti à patre filioq; procedentis. Cap. VII.

Verba Chriſti digne pẽſanda.

SEd q̃a propoſitum nunc eſt, nõ ſolum partiũ conſonantiũ in officijs, ſed & diuinã quærere potentiã ſpũſſancti, p̃tereunda nõ eſt hęc ſentẽtia ſaluatoris, quã nõ ſola commẽdat dignitas ſenſus ſui, ſed & reuerẽda autoritas dicẽtis, maxime q̃a cũ clamore, ut attentos faceret, edixit. ¶ Sic em̃ ſcriptũ eſt: In nouiſſimo aũt die magnæ feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat dicẽs: Si quis ſitit, ueniat ad me & bibat &c. Itaq; ſi auditores ſumus nõ ingrati, & tali oratore digni, non ſolũ q̃d dixerit, ſed & quali tẽpore dixerit (nã & hoc ad rẽ attinet) cõſideremus beneuoli, dociles & attẽti. ¶ Dies feſtus erat Iudæorũ: Scęnopegia. Quid ſit ſcęnopegia, nouerunt (inquit Auguſtinus) qui ſcripturas legerunt. Faciebant die feſto tabernacula ad ſimilitudinẽ tabernaculorũ, in quibus habitauerãt, cũ educti ex Aegypto peregrinarent in deſerto. Iſte erat dies feſtus, magna ſolennitas. Celebrabãt hoc Iudæi, uelut reminiſcentes beneficia domini, qui occiſuri erãt dñm. In huius feſtiuitatis nouiſſimo die, ſtabat Ieſus & clamabat, inuitans ad bibendum, non qualeſcunq;, ſed quoſcũq; ſitientes. Bene. In-

Scænopegia Iudæorum.

Leuit. 23.

terea

terea dum reminiſcerentur(ut dictum eſt)beneficiorum dei,dirigebatur ad eos clamor inuitantis ad populum ſpirituſſancti. ¶ Nos autem educti de Aegypto infidelitatis, liberati à captiuitate & ſeruitio ſpiritualis Pharaonis,& traducti per mare baptiſmi, nunc in eremo uitæ præſentis peregrinantes,habitamus in tabernaculis,quæ ſunt eccleſiæ uel cœnobia, in qbus militamus,donec ad regnum ſupernæ hereditatis perueniamus.Si ergo memores beneficiorum dei feſta celebramus,à malis operibus uacantes,& in contemplatione diuinę bonitatis exultantes,quia per paſſionem unici filij ſalutem noſtram operatus eſt,clamorem inuitantis audimus,in fiti currimus,bibimus,quia ſic nobis benigna diuinitatis uena,ſcilicet ſpirituſſanctus,aperitur. Myſtica & uera feſti huius celebratio.

Quo ordine fiat eadem proceſſio ſancti ſpūs. Caput VIII.

MAgna res & à deo ſperanda,quam conſiderare propoſuimus,ſcilicet quo ad creaturam ſuam ordine ueniat ſpirituſſanctus.Quod ubi animaduerſum fuerit,clarebit & hoc,quàm recte in euangelio,procedens dictus ſit.¶ Ordo neceſſarius hic eſt,ut prius in creatura rationali,bona uoluntas exciterur erga creatorem,conſideratione beneficiorū eius.Hæc uero ut non deeſſent, ille proprio filio ſuo non pepercit,ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Quomodo(inquit Apoſtolus) non cum illo nobis omnia donauit? Sed ſunt homines ingrati,qui ſicut in operibus mundi nulla beneuolentia laudant deum artificem,quos Apoſtolus percutit,dicens: Qui cum cognouiſſent deum,non ſicut deum glorificauerunt,aut gratias egerunt,ita cum prædicatur eis tanta charitas dei, quòd pro nobis filium ſuum tradidit,non uenerantur magnitudinem beneficij,ſed irrident ut ſtultitiam uerbum crucis Chriſti.¶ Tales ſpiritus nunquam dignatur,quia deo odibiles,ingratitudine nimia legem naturalem pręuaricantur.Naturale nanque eſt homini amantem redamare,& opus q̄d laude dignum,quod'ue indignum ſit,poſſe diſcernere. Quod quia uitio ſuo,uidelicet quia ſunt ingrati erga deum,facere nolunt,merito ſpiritus dei ſemetipſum nō credit eis,eosq; in defideria cordis ipſorum,in immunditiam,in paſſiones ignominiæ, & in omnē reprobum ſenſum,ſicut Apoſtolus ait,traditos derelinquit. At uero quorum intuitum diabolicę non cęcauit telum inuidentię,cognoſcentes ex operibus mundi artificem, uenerantur illum,& beneuole ſapientiam eius laudant in qualitate operum,magis autem incarnatū & paſſum pro omnibus audientes,dei uirtutem & dei ſapientiam Chriſtum, diligunt, approbant, amplectuntur,honorant. Vnde eſt illud in Canticis: Oleum effuſum nomen tuum,ideo adoleſcentulæ dilexerunt te.¶ Itaq; quemadmodum in ſponſalibus,primum ſponſę oſtenditur ſponſus,laudatur genus,fortitudo prædicatur,diuitiæ numerantur & forma commēdatur, per quæ omnia mutuus affectus,uoluntariusq; puellę exigitur aſſenſus: & tunc demum per conuentum amoris,is,qui in ſuis placuerat,totus in ſeipſo cognoſcitur.Ita creator noſter prius animarum noſtrarum in ſe excitat affectum,ſuorum oſtenſione operum,ſuęq; diuinitatis omnipotentiſſimæ & incarnationis ſacroſanctæ fideli p̄dicatione,& deinde,ubi ſeipſum placuiſſe uiderit,confidenter accedit, ſicut de muliere forti ſcriptum eſt: Confidit in ea cor uiri ſui,& plenitudinem ſui amoris,id eſt,ſpiritum ſanctum,in illam effundit. Ibi manifeſtat illi ſeipſum,quod nunquam per aliud fit,niſi per hunc,de quo loquimur,ſpiritum ſanctum.¶ Idcirco iamiam paſſurus dominus,& poſt eandem paſſionem ſuam hunc ſpiritum daturus,dilectionem attentius commēdabat,uidelicet ut dilectio cordis humani, dilectioni dei, qui eſt ſpirituſſanctus,occurreret,locumq; præpararet. Iam,ut ad ſuperiora reuertamur, talem dilectionis ſitim requirebat,quum in templo ſtans & clamās dicebat: Si quis ſitit,ueniat & bibat. Vbi & Scænopegię feſtiuitas, quando memores beneficiorum dei,tabernacula faciebant,ut ſupra dictum eſt, ad ſimilitudinem tabernaculorum,in quibus habitauerunt per deſertum, quando de Aegypto educti ſunt, feſtiuitas inquam magna, ſolennitatis eius typus erat, quæ noſtris in mentibus ſplendere debet,contemplantibus beneficia dei,quę per filium ſuum redemptorem noſtrum magnifice nobiſcum egit,& ob hoc ſitiētibus illum in ſeipſo contueri, quem in tantis ſuis expertę ſunt beneficijs.¶ In his nimiæ clamor ille domini non ſurdas aures inuenit, dicētis: Si qs ſitit,ueniat & bibat.Et exponens,quā ſitim quęrat, qd bibendū offerat,adiungit: Qui credit in me,flumina de uentre eius fluēt aquę uiuę. Qui credit in me, idem eſt ac ſi dixiſſet, Qui ſitit me. Quid em̄ eſt in Chriſtū credere,niſi Chriſtum ſitire?¶ Plus qp̄ pe multo eſt,credere in Chriſtum,q̄ credere Chriſto,uel credere Chr̄m.Credere Chr̄o, ſubauditur,q̄ uerū credat,uel credere Chriſtum,ſubauditur eſſe,non magnū eſt.Siqdem & dæmones credunt & contremiſcūt.At uero credere in Chriſtum.i. per fidem ambulando tendere in Chr̄m,uenerari & amare uerbum per quod omnia facta ſunt,amplius aūt q̄ uerbum caro factum,& habitauit in nobis.Qui ergo ſic ſitit,illi datur bibere de ſpū Chriſti. O quāta de nam diuitiarū cumulus eſt, quo ita inebriat & impletur uenter animę,ut de illo fluant aquę uiuæ,ſcilicet dogmata diuinæ ſapiētię,ut merito dicatur fons hortorū,puteus aquarū. Igit,ut ſu

De⁹ ex bñficijs glorificandus. Rom 8.

Rom.1.

Rom.5. 1.Cor.1.

Hoīes deo nimis īgrati,in reprobum tradū tur ſenſum Rom.1.

1.Cor.1. Cant.1.

Creator.ut ſpōſus:aīa, ut ſponſa.

Prou.31.

Vbi nō eſt amor,ibi non daf ſpirituſſanct⁹ Iohā.15.

Iohā.7.

Si qs ſitit, ueniat ad me.

Iaco.2.

Iohā.7. Cant.4.

pradictum eſt,hic ordo cõſuetus, hęc præparatio competens eſt ante aduentum ſancti ſpũs, ut prius bona creaturę uoluntas erga creatorẽ excitetur,prędicatione beneficiorum eius,qa teſtante ſcriptura quę dicit,Hominis eſt pręparare animũ,domini autem gubernare linguã, itemq;,Hominis eſt diſponere uiã ſuam,ſed dñi eſt dirigere greſſus eius,hac,inquam,ſcriptura teſtante,naturale eſt,ut humanus affectus.i.bona uolũtas erga creatoris benefacta moueatur. Quod ubi non fit,ingratitudinis uitium,& ſuperbientis animi contemptus eſt. Nam q̃d ait Apoſtolus,Deus enim eſt,q operatur in nobis uelle & perficere pro bona uolũtate,ſupradictæ non repugnat ſententię.Siqdem hominis eſt animum præparare,id eſt,bona uelle, dũ rationali ſenſu bonũ diſcernit & approbat,ſicut idẽ Apoſtolus ait:Nã uelle adiacet mihi, deus uero hoc ipſum uelle operatur,dum gratia ſua cauſas agere,atq; homini oſtendere dignatur,quarum intuitu uoluntas eius ad amandum deum excitetur. Verbi gratia Petri apoſtoli fuit,ut uellet paratus eſſe cum dño & in mortẽ & in carcerẽ ire,ſed hoc ipſum uelle operatus fuerat in eo pater,q Chriſtũ filium ſuum in hunc mundum miſerat,& huic reuelauerat.Et qa Iudæis inuidentibus atq; perſequentibus,hic, & cæteri apoſtoli ſuum uelle deo (ficut iam dictum eſt) accõmodauerant,idcirco q̃d ſuum erat,pfecit deus,mittendo illis ſpũm ſanctũ,quo accepto Petrus,q iam uelle habuerat,perficere quoq; haberet,ſcilicet,ut potenter pro Chriſto & in carcerem & in mortem iret.

Pro.16. Phil.2. Pro.16. Rom.7. Luc.22. Mat.16.

Cur proprie ſpũſſanctus procedens dicatur,cum filius à deo proceſſerit, ficut ipſe ait:Ego eñ à deo proceſſi & ueni. Caput IX.

CVm & filius à patre proceſſerit,ſicut ipſe Iudæis loquitur,dicens:Si deus pater ueſter eſſet,diligeretis utiq; me,ego enim à deo proceſſi & ueni, merito quęritur cur proprie ſpirituſſanctus procedens dicatur. ¶ Ad quod facilis promptaq; patet reſponſio,q uidelicet,qa filius ſemel miſſus,ſemel uenit, redimere mũdum per incarnationis myſterium,& ſicut oĩa per ipſum ſemel & ſimul facta ſunt,ita & per ipſum oĩa ſemel & ſimul reſtaurata ſunt. Propter quod non præſenti tempore ait, Ego enim à deo procedo, ſed præterito,Proceſſi,inquit,& ueni. At uero ſpirituſſanctus non ſemel neq; cũcta ſimul electorum pectora perluſtrat,ſed diuerſis tẽporibus uenientes diuerſis modis uiſitat,id eſt,gratiarũ diuiſiones,unus idẽq; deus ac dominus uarie diſpenſat, de cuius ſanctificatione ait filius Pater meus uſq; modo operatur,& ego operor. Duplex enim eſt operatio dei. Et de alio opere dei,quod per filiũ operatus eſt,ſcilicet de creatione omniũ,ſcriptum eſt: Qui uiuit in æternum,creauit oĩa ſimul. Idcirco cum de ſpũſancto loqueretur filius,dicens:Cum uenerit paracletus,quem ego mittã uobis à patre,ſpũm ueritatis,præſenti tempore ait:Qui à patre procedit. ¶ Et ſicut lunæ corpus integrum ſemel in cœlo formatũ eſt,ſemper aũt beneficio ſolis, ut ab illo illuſtretur,indiget,quia lumine proprio non lucet:ſic eccleſia ſancta ſemel in baptiſmo nata eſt,ſed ſemper inter pręſentis uitæ defectus uariosq; labores,gratia ſancti ſpũs uiſitari ac refici opus habet. Quapropter uultui diuinitatis aſſiſtere ſatagit,dum quotidie creatori ſuo pro beneficijs eius gratias agit,uerbi gratia,dum in conſecratione euchariſtię dignũ & iuſtum eſſe confitetur,illi ſemper & ubiq; gratias agere, cum cœli cœlorũq; uirtutibus ſuas quoq; uoces admitti deprecans:quia per Chriſtum dominũ noſtrum & ipſa cõdita, & per eundem benedictũ q uenit in nomine dñi, redempta eſt. Hac eñ maxime beneficio; eius cõmemoratione uultui creatoris ſui occurrit,& tanq̃ luna uero ſoli faciẽ cordis obijcit,ficq; ſpiritu ſanctificationis,& in illis q forte necdum acceperunt,initiatur, & in illis qui iam acceperunt,per adiectionẽ muneris perficit. ¶ Recte igitur ſpũſſanctus,q à patre procedit, ſolus procedens dicitur:filius uero,qa non procedo,ſed proceſſi,ait,& ueni,non procedens, ſed genitus,ut uere eſt,aſſeritur. Proceſſit eñ ante oĩa tempora,de corde patris natus:uenit ex tempore,ex Maria uirgine incarnatus.

Iohã.8. Filiꝰ ſemel proceſſit, ſpirituſſanctꝰ ſæpe procedit. 1. Cor.12. Iohã.5. Eccl.18. Iohã.15. Eccleſia,ut luna, ſemp indiget lumine ſolis, .i. gra ſpũs ſancti. Filius genitꝰ, ſpũſſanctus procedens.

Item unde ſupra,& q ſpirituſſanctus ſit capabilis humanæ animæ,quod eſt proprium diuinæ ſubſtantię. Caput X.

SI prudenter uerba domini ſuperius poſita aduertimus,q loquens de ſpiritu, quem accepturi erant credẽtes in eũ,Si quis ſitit,inqt,ueniat & bibat & c. ueram & perfectam ſancti ſpũs diuinitatem,in his quoq; agnoſcimus,de qua nunq̃ aliquid aridus & inanis bibit Macedonius,oĩesq; alĩ qcunq; blaſphemando in ſpũm ſanctum,ęterni delicti rei conuincuntur. Quod ut manifeſtum fiat,primo ponendum eſt illud, de quo nemo dubitat,ſcilicet potum hunc non carne,ſed ſpiritu percipi:non ore,ſed corde:non palato,ſed ratione diſcerni. Quod autem bibitur,profecto bibẽtis interiora penetrat,ſuaq; ſubtilitate capabile,craſſiora atq; ideo ſui capacia complet receptacula. Conſtat igitur,q ſpirituſſanctus humanæ animę capabilis ſit,eiusq; penetret interiora,utpote quem illa bibit,id eſt,in interiora ſuæ ſubſtantię recipit. At uero hoc diuinæ ſubſtãtiæ propriũ eſt,nihilq; aliud humanum uel angelicũ poteſt penetrare ſpũm,præter ipſius omniũq; creatorẽ deum,cui dicit: Tu ſolus noſti corda omniũ filiorũ hoĩm, hic (inquã) ſolus implet animam ſpũs. ¶ Nam q homo arreptitius

Iohã.7. Vera diuinitas ſpũſſancti.qa aĩæ hũanæ capabiles. Actu.1. Aĩa arrepti

tius dæmone plenus dicitur, non ſic accipiendum eſt, ut malignus ſpiritus ſpiritum hominis ſubſtãtialiter introiſſe credatur. Vterq; enim creatus eſt, neuter altero adeo ſubtilior, ut alter alteri capabilis, alterius'ue capax ſit. Sed ita plenus demone quis eſſe poteſt, quomodo mero aut febri interdum non incongrue plenus dicitur. Quod utiq; ſecundum corpus accipitur, quia uenas neruosq; uel omnes occultos meatus corporis, non etiam animæ ſubſtantiam ingreſſa febris aut ebrietas, habitantem illic in ſuis ſedibus fatigat animam. Igitur ſpũs ſanctus deus eſt, quia capabilis eſt humano ſpiritui, ſicut iam dictum eſt, Chriſto autore, qui ad bibẽdum illum ſitientes inuitat animas, quo ſenſu & illud Apoſtoli accipimus: Miſit deus ſpm̃ ſuũ in corda noſtra, & talia q̃plurima. tm̃ non ſubſtantialiter recipit dæmonem.

Gal. 4.

Item de proceſſione ſpũſſancti in minore uel maiore uiſitatione, iuxta illud q̃d dictum eſt: Spũs ubi uult, ſpirat.

Caput XI.

CVm uero idem ſpiritus, humani cordis circuit profundum, nemo quidem ſcit, niſi ipſe qui accipit. Flumina autem aquę uiuæ conſequẽter de uentre eius fluentia, qui bibunt, de ſapore magnitudinẽ infuſi muneris agnoſcunt. Vnde dominus in euangelio: Et uocem, inquit, eius audis, ſed neſcis unde ueniat aut quò uadat. ¶ Flumen quippe aquæ uiuæ, id eſt, affluentia ſalutaris doctrinæ, quæ de uentre fluit in Chriſtum credentis, uox eſt ſpiritus ubi uult ſpirantis, qui ubicunq; ſpirauerit circuiens mentis uterũ, fontem aquæ uiuę, id eſt, ſenſum ueritatis efficit, riuumq; eius ad os dirigẽs, corporea uoce induit, & in aures tuas emittit, perq; aures ad animam perfert, cui bibenti ſaporis qualitas uera; per hibet, quia ſpirituſſancti uox eſt, ſcilicet dum infuſus pectori, gratiam multis profuturam in electo uaſe componit. Si quidem nec ipſe qui accipit, ſcit unde ueniat aut quò uadat, licet ſciat & ſentiat quando uenit aut quando uadit, peracta uiſitatione ſenſibili. Quaſi enim ſibilum auræ tenuis (ut ait Gregorius) ſubito percipit, atq; hoc eſt q̃d de incomprehenſibili ſubſtantia æternitatis conſpicit. Verum per illum in Helia ſibilum aurę tenuem, frequentior uiſitatio deſignatur, qua diuinitatis ſaporem deguſtat mens, q̃ties in contemplationis ſublimitate ſuſpenditur. De illa magis uiſitatione ad præſens ptinet opus, qua longe excellentius tũc mens humana clarificatur, quando ad publicum qs mittendus eſt, ut ad ſalutem multorum, flumina de uentre eius fluant aquę uiuę, uel (ut alibi ſcriptum eſt) ut à timore domini concipiẽs pariat, & ſpiritum ſalutis eius faciat ſuper terrã. Quomodo miſſi ſunt patres noſtri apoſtoli, uel apoſtolici uiri, & ſiqui ſcribẽdi officio magis quàm acceſſu uel preſentia corporis, uiuam nobis aquam emiſerunt, quam de hoc fonte ſaluatoris, de huius ſancti ſpiritus abundantia, felici ter hauſerunt. ¶ In his magnificentius tunc illud adimpletur, quod in Canticis cãticorum dicitur: Dilectus meus miſit manum ſuam per foramen, & uenter meus intremuit ad tactũ eius. Subito enim, dum neſcitur, infilit ſpũſſanctus, & quaſi per foramẽ, interius animæ clauſtrum illabitur, intremiſcente protinus ad introitum eius infirmitate humani ſpũs, ob inſolitũ uigorem quem ſentit & pondus. At ipſe q illapſus eſt, primitus familiari dulcedinis ſuę blandimẽto, quaſi oſculo, pauitantem animam conſolatur. ¶ Deinde ſecundum opus, ad q̃d animam illam præparat, exurgens, uerbi gratia, ſi hoc intendit, ut (ſicut dictum eſt) de uentre eius fluant aquæ uiuę, id eſt, largiora dogmata uitę: exurgens, inquam, circuit animæ uterum, & circumeundo dilatat, breuem prius & anguſtum mirabili ſuorum incremẽto circulorum futurum eius ſignificans in diuina ſcientia profectum, tanta nonnunquã magnitudine inundans, ac ſi unum de paradiſi fluminibus per dilatatũ eiuſdem animæ fluat alueũ. Interea miraf ipſa ſuimet amplitudinem, uaſtumq; finus ſui deambulatorium, uere ter quaterq; beata, quæ (ſicut ſcriptum eſt) quia dilexit cordis mũditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habet amicum regem, uidelicet Chriſtum, à quo tale percipit donum. ¶ Impleta tandem menſura, quã dare uult hic ſpũs (nam ſicut ſpirat ubi uult, ſic & diuidit ſingulis prout uult) ubi miraculum conquieſcit, & anima in ſeipſam reuertitur, tum uero recuſare non poteſt, quin ſurgat & dilecto aperiat. i. ad doctrinæ miniſterium ſe accingat, & ea quæ clauſa ſunt Chriſto, corda aperiat, ſemper uoce, nonnunq; & literis amouere contendens peſſulũ incredulitatis, ſicq; progrediens ad publicum, præceptum exequitur quod intus audiuit: Deriuẽtur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.

Eſa. 26.

Eſai. 12.

Cant. 5.

Illapſus ſpiritusſancti.

Prou. 22.

Iohã. 3.

1. Cor. 12.

Prou. 5.

De die Pentecoſtes, q̃modo dies quo data eſt lex, quinquageſimus computetur, à die qua in Aegypto agnus immolatus eſt, cuius ſolennitatis die ſpũſſanctus datus eſt.

Caput XII.

PRimo illud prętereundum non eſt, diem illum, q̃ data eſt lex, in cuius rei memoriam ſolennitas magna erat Pẽtecoſtes, quo die ſpũſſanctus apoſtolis datus eſt, diem (inquam) quo poſt trãſitum maris rubri data eſt lex filiis Iſraël in mõte Sinai, plane qn. putandi ſcientiæ ſtudent, cum legunt quartadecima die menſis primi immolatũ fuiſſe agnũ, menſe autẽ tertio, tertia die menſis, deſcendiſſe dñm coram omni populo ſuper montẽ Sinai,

Queſtio de die qnquageſimo.

Exo. 13.

iam enim (inquit ſcriptura) aduenerat dies tertius, & mane incaluerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua &c. cum (inquam) hæc legunt, mirantur & hęrent, numerum quinquagenariũ à quartadecima die menſis primi uſq; ad tertiam diem menſis tertij non conſtare probãtes. Nam cum Hebræi ſolos lunares habeant menſes, & luna primi menſis undetriginta dies habeat, luna uero ſecundi triginta, profecto à quartadecima die primi, uſq; ad tertiam diẽ menſis ſecundi, non quinquaginta, ſed quadragintanouem dies ſunt. Itaq; non prætermittenda eſt quæſtio, quę hoc modo ſoluitur: ¶ Tertia quidem die menſis ſecundi deſcendit dominus (ut prędictum eſt) ſuper montem Sinai. ſed uide quid poſt hæc ſequitur: Moyſi quoq; dixit Aſcende ad dominum tu & Aaron, &c. Solusq; Moyſes aſcendit ad dominum, & illi non appropinquabant. Venit ergo Moyſes & narrauit plebi oñia uerba domini atq; iudicia. Ac deinceps: Et mane, inquit, conſurgens ædificauit altare ad radices montis. Et poſt pauca: Dixit autem dominus ad Moyſen: Aſcende ad me in montem, & eſto ibi, dabo q; tibi duas tabulas lapideas, & legem ac mandata quæ ſcripſi, ut doceas filios Iſraël. Itaq; non tertia die menſis quando dominus ſuper montem aſcendit, ſed die quarta, quando tabulas & ſcripturam ſuam dedit, lex data eſt. Igitur diem datę legis ab immolatione Paſchalis agni quinquageſimũ extitiſſe planum eſt. Qua die cum datur ſpirituſſanctus, mira nobis operũ eius cõcordia commendatur, de qua ſufficienter tractatum eſt à ſanctis doctoribus. ¶ Sciẽdum quoq; eſt, quòd ex præcepto legis, hi dies quinquaginta, nõ ab ipſa Paſchali ueſpera, qua immolabat agnus, ſed à ſubſequente prima ſabbathi incipiebãt numerari. Sic enim ſcriptum eſt in Leuitico: Feretis manipulos ſpicarum primitias meſſis ueſtrę ad ſacerdotem. Qui leuabit eum coram domino, ut acceptabilis ſit uobis altera die ſabbathi, & ſanctificabit illum. Numerabitis ergo ab ipſo die, in quo obtuliſtis primitiarum manipulos, ſeptem hebdomadas plenas, uſq; ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ, & ſic offeretis ſacrificium nouũ domino ex oñibus habitaculis ueſtris, panes primitiarum duos &c. Itaq; à prima ſabbathi, quam nos dominicam diem dicimus, id eſt, trãſacto magno die paſchalis ſabbathi, dies quinquaginta incipiebant numerari. At uero dominus noſter illo die reſurrexit, corpusq; ſuum uere nouarũ frugum terræ noſtræ faſciculum, uerus ipſe ſacerdos, corã domino deo patre ſuo leuauit & ſanctificauit. Nihil ergo quæſtionis remanet, cur dies ille, quo ſpirituſſanctus datus eſt, qui utiq; à die qua reſurrexit, quinquageſimus eſt, Iudæorum quoq; fuerit pentecoſtes: qa (ſicut iã dictum eſt) non ab ipſa ueſpera paſchali, ſed à ſubſequente prima ſabbathi, dies pentecoſtes incipiebant computari. ¶ Offeramus itaq; domino hac die panes primitiarum duos, id eſt, pro duobus illi gratias agamus beneficijs, ſcilicet quòd uno eodemq; ſpiritu ſuo & olim ueteribꝰ legem ac mandata ſcripſit in tabulis lapideis, ſicut Moyſes in Deuteronomio ait: Dediq; mihi duas tabulas lapideas ſcriptas digito dei. Digitus enim dei ſpirituſſanctus eſt, & nunc nouis, id eſt, euangelicis patribus gratiam in tabulis ſcripſit carnalibus. Solẽnemq; agamus diem poſt ſeptem ſeptimanas emicantem, & numero ſuo, id eſt, quinquagenario, iubilæũ ſignificantem, id eſt, dimittentem, quo ab omni debito dimiſſi, ad antiquam reuertemur poſſeſſionem, quam perdidimus ſub peccato uenũ dati. Nam quomodo poſt ſeptem hebdomadas feſtiuus hic dies erumpit, ſic poſt mũ di circuitum, in q̃ nunc laboramus, ille dies æternaliter feſtiuus effulgebit, quo iam non laborabimus, ſed felici otio compoſiti, ſolem uerum feſto diademate coronatum ſpectabimus, mirabimur, laudabimus. Nunc ſecũdum officium eiuſdem diei, de eodem ſpirituſancto (ut cœptum eſt) proſequamur, epiſtolam in capite ponẽtes, qua eius narratur aduentus.

Rãſio, q̃ dies qnquageſimꝰ eſt, in q̃ tabulę legis datæ ſunt.

Exo. 24.

Leui. 23.

Duæ cauſę ſolẽnitatis pẽtecoſtes

Deu. 9.

2. Cor. 3.

Leu. 25.

Rom. 7.

Quid ſignificauit, quòd ſonus factus eſt de cœlo adueniente ſpiritu ſancto. Caput XIII.

SOnus qui adueniente ſpirituſancto repente factus eſt de cœlo, ſignum fuit ſoni qui in omnem terram exiturus erat, cœlis illis, quos nunc firmare ueniebat, enarrãtibus gloriam dei, & firmamento conſtantiſſimæ fidei illorum annuntiante operã manuũ eius, cum magnifico uerbi tonitru & miraculorum coruſcationibus. Sic enim mox futurũ erat, hoc ſpiritu per os illorum intonante Chriſti præconia, ut ad pœnitentiam commoueretur & contremiſceret terra, & fundamenta montium, id eſt, corda ſuperborum, conturbarentur & commouerentur, audito q̃niam iratus eſt eis, niſi pœnitentiam egerint. ¶ Vnde & in Apocalypſi, cum accepiſſet angelus thuribulum & impleſſet illud de igne altaris, & miſiſſet in terram, facta ſunt tonitrua & uoces & fulgura & terræmotus magnus. Nũc ignis ille mittebatur, unde & apparuerunt apoſtolis diſpartitæ linguæ tanquam ignis, ille (inquã) ignis mittebatur in terram, quo angelus ille, angelus magni conſilij, dudum impleuerat aureum thuribulum immaculati corporis ſui, & nunc aſſumptus in cœlum agebat quod dixerat Ignem ueni mittere in terram, & qd uolo niſi ut ardeat?

Actu. 2.

Pſal. 18.

Pſal. 17.

Apo. 8.

Eſai. 9.

Luc. 1.

Cur ſpirituſanctus, cuius natura eſt inuiſibilis, uiſibilem foris ignẽ oſtendit. Caput XIIII.

Quòd

QVod uero foris quoq; uiſibilis oſtenſus eſt ignis, qui utiq; non erat ipſa, quæ inuiſibilis eſt, ſubſtantia ſpiritus ſancti: quod, inquam, ignis uiſibilis oſtẽſus eſt, ſignum nobis fuit diuinæ eius operationis, ut per effectus, q̃s nouimus, huius noſtri ignis, intelligamus quid hic ignis, hic deus, hic ſpiritus ſanctus operetur in nobis. ¶ Eſt autem multiplex in rerum uiſibilium natura, uiſibilis ignis commoditas. Cœlum in ſole & luna ſyderibus q̃ miris ornatibus illuſtrat: terram autem non ſolum fuſo deſuper lumine lætificat, ſed & beneficio caloris ad gignendum prouocat, & finu eius recepta nutrit ſemina. Præterea de filicum uenis exceptus, & competentibus alimẽtis enutritus, noctem nobis alleuiat, abſentemq; diem lux agit æmula, & innumera mortalibus præſtat cõmoda, quibus uitę præſentis iuuatur inopia. Adde quod tunc temporis ex iuſſu domini ſemper ardebat in altari, ſacerdote iugiter ligna ſubĩciente, quodq; conſumebat holocauſtũ, quodq; ſacrificium ſic dicebatur, eò quod eſſet totum incenſum. ¶ Sed inter cætera naturalia præclarum hoc habet ignis, quod diuiſus in partes, mutuati non ſentit detrimenta luminis, horum omnium ſignificationes referri ad ſpiritum ſanctum & opera eius, his qualitatibus aſſimilari nouerunt, qui ſcripturas legũt. Igitur quod in igne ſpiritus ſanctus oſtenſus eſt, ſignum fuit, non ſibi, ſed nobis quibus diuina maieſtas eius ab initio ſignis loqui conſueuit.

Multiplex effectus & cõmoditas ignis.

Leuit. 6 Num. 28. 29

Cur cum patris & filij & ſpiritus ſancti una ſit ſubſtantia, magis ſpiritus ſanctus dicatur ignis. Caput XV.

NEc illud omittendum eſt, cur, cum una ſit ſubſtantia patris & filij & ſpirituſſancti, magis & pene ſola perſona ſancti ſpiritus appelletur ignis, & nonnunq; ignis domini, ut ibi: In igne eñ domini deuorabitur omnis terra. Quod tamen mirum nõ uidebitur, ſi ad memoriam reuoces, quia proprie uel naturaliter amor eſt iſte ſpiritus. ¶ Amor, inquam, uel charitas, qua pater filium uel filius diligit patrem, ſpiritus ſanctus eſt, qui & bonitas utriuſq; dicitur & eſt. Nam ſi quæras, inquit Auguſtinus, quis omnia fecit, reſpondeo, deus. Si quæras per quid, per uerbum ſuum. Si quæras, quare? quia bonus eſt, omnia fecit. Et hæc trinitas unus eſt deus. Itaq; amor dei ſpiritus ſanctus eſt. Amor autem tam ſpiritualis quàm carnalis reuera ignis dicitur & eſt, adeo ſenſibiliter calens, ut nemo amantiũ calorem eius neſciat. Sed cum deo, conſubſtantialis amor ſuus ſit, ſic eodem amore ſuo deus ignitus eſt, ut ſine diſtinctione perſonarum dicatur deus, & ſit inuiſibilis atque incorporeus ignis, iuxta illud Apoſtoli: Etenim deus noſter ignis conſumens eſt. ¶ Veruntamen ubi perſonarũ diſtinctione opus eſt, cum quid cuiuſq; perſonæ ſit propriũ diſtinguimus ſicut deum patrem uitam in ſe immortaliter uiuẽtem: filiumq; eius dicimus ueram & incommutabilem ſapientiam, per quam uniuerſam condidit creaturam: ſic ſpiritum ſanctum dicimus amorem eius per quem cõcupiſcit rationalem & inhabitare appetit creaturam. Qui amor quaſi ignis, imò ut uere ignis ad eandem appoſitam ſibi tendit rationalem creaturam, ſicut hic ignis uiſibilis ſemper in appoſitam tendit competentem ſibi materiam. ¶ At illo igne, quæ conflatur, non conſumitur creatura, ſicut hoc igne uiſibili conſumuntur ligna, fœnum, ſtipula: ſed quẽ admodum aurum & argentum hoc igne liqueſcunt, neque cõſumuntur, ſed perfiſtunt, & pura ſunt, ſic illo igne, illo, ut ait Eſaias, camino, qui eſt in Hieruſalem: Beata rationalis creatura, inconſumptibiliter liqueſcit in incendio huius amoris, in torrente huius uoluptatis, ſemper pura, ſemper liquida, ſemper ardens amore, ſemper fruens deo amatore, deſiderando nõ indigens, fruendo non faſtidiens.

Sopho i

Spũs ſctũs amor eſt, ideo & ignis dicitur.

Hebræo. 12 Pater, uita: filius, ſapiẽtia: ſpiritus ſanctus, amor proprie dic. t. Differẽtia inter ignẽ uiſibilẽ & inuiſibilem. Eſaiæ 31

Cur ita ſpiritus ſanctus in igne apparuit, ut de eodem igne linguas quoque formare dignatus ſit. Caput XVI.

CVm igitur conſtet, recte ſpiritum ſanctum in igne apparuiſſe, eo quod hic deus noſter ignis conſumens ſit: quæritur & illud, cur ſic in igne apparuerit, ut ex eodem igne linguas formare dignatus ſit. ¶ Sed & hoc ſigno magnifice nobis eiuſdem ſpiritus ſancti commendatur operatio. Spiritus enim coæternus patri & filio per linguam, quæ maximam habet cognationem cum uerbo, non ſolum hoc expreſſit, quod eiuſdem ſit ſubſtantiæ cum eodem dei uerbo, ſed & hoc, quod per ipſum deus pater ſuum nobis eloquatur uerbum, ſicut ipſe in Pſalmo dicit: Lingua mea calamus ſcribæ uelociter ſcribentis. Nanque ut aduerteremus, hunc eundem ſpiritum per illum Pſalmi uerſiculum exprimi, ipſe qui incarnationem filij dei operatus eſt, cuius incarnationis ille Pſalmus epithalamium eſt, ipſe, inquam, qui uerbum bonum de corde patris eructatum, in uterum uirginis humanę naturæ uniuit, nunc in lingua ſpiritus ſanctus apparuit, ut idem ipſum uerbum mentibus apoſtolorum inſcriberet, ſic quoque comparandus calamo ſcribę uelociter ſcribentis. ¶ Qua propter congrue uerſus hic, lingua mea, cum præcedenti, eructauit cor meum, in officijs quoque cantantur apoſtolorum, quod tamen frequentius eſt in officijs uirginum. Et recte, quia uerbum hoc in ſinum uirginitatis plenius atq; excellentius eructatum eſt, uidelicet, ita, ut inde carnem aſſumeret: in cordibus autem apoſtolorũ ita, ut inde uoce corporea ſumpta, nobis

Cur in linguæ ſpecie apparuit ſpũs ſctũs.

Deut. 4 Actor. 2 Pſal. 44

Spũs ſctũs eſt lingua & calamus ſcribæ.

audibile & intelligibile fieret. Igitur quia ſpiritus ſanctus illa dei patris lingua eſt, qua, uelut calamo ſcribæ uelociter ſcribentis, bonum uerbum ſuum, humanæ naturæ, uelociter, ut uoluit, totum inſcripſit, dicẽs, opera ſua regi, id eſt, aſſumpto homini: ut idem omnino, quod ipſe, operari ſciat & poſſit, recte ſuper apoſtolos oſtenſus eſt in lingua, quibus eiuſdem uerbi & incarnationis eius notitiam, ut eloquenter prędicare ſecũdum ſcripturas, homines hactenus idiotæ, ſcirent, eadem calami uelocitate inſcribere ueniebat.

¶ Per hoc maxime conſonat & cohæret Euangelio, quoniam impletum eſt hic quod dicitur illic. Hæc locutus ſum uobis apud uos manens. Paracletus autem ſpiritus ſanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia, & ſuggeret uobis omnia quæcunq; dixero uobis. Ecce enim miſſus ſtatim doctorem illum ſe profitetur, qui iuxta promiſſum ſponſi in morte agonizãtis, paracletus, id eſt, cõſolator filijs eius orphanis aduenerit. Doctorem, inquam, qui illos doceat omnia, ſed hoc ſigno profitetur, dum oſtenditur in lingua, ſimulq; omnium edocet gentium loquelas, ut omnibus eloquerentur hominibus, ea de quibus ſoli docebantur interius, dei magnalia.

Iohan. 14

Quod non, ut quidam opinantur, apoſtoli una tantum, id eſt, Hebręa lingua loquebantur, ita ut cuiq; genti ſua uideretur, quod miraculum, ut ait Beda, non loquentium eſſet, ſed audientium. Caput XVII.

ET non (ſicut ſuſpicantur nonnulli) ſic in illorum uocibus omnes loquelæ atq; ſermones audiebantur, ut tamen una tantũ lingua, ſcilicet Hebræa, loquerentur: ſed uniuſcuiuſq; nationis homini ſua lingua uideretur: quod, ut ait Beda, miraculũ non loquẽtium eſſet, ſed audientium, id eſt, non in illis qui loquebãtur erat uera uirtus, ſe in audientium auribus prodigium, imò error, id eſt, non rei exiſtentis erat ſenſus. ¶ Non, inquam, ſic egit ille ſpiritus ueritatis, nec ſic opinatur de illo quicunq; prudẽter diſcernit, quid deceat magiſtrum illum, qui omnem ueritatem docere uenit. Supereſt eñ ut ſcripta quoq; illorum, quæ diſperſi per mundũ uniuerſum diuerſarũ linguarum hominibus mittebant: iſti unius tantum, id eſt, Hebraicæ linguæ literis eos aſſerant ſcripſiſſe, omnemq; hominem cuiuſq; linguæ, quicunq; uidiſſet Hebraicos illoꝝ apices, eodem miraculo ſuæ linguæ ſcripturam æſtimauiſſe: Quod ualde ridiculũ eſt: Saltem nos Latinos excipiant. Nam de nobis certum habemus, quia ſcripturas, quas Hebraice aut Græce conſcripſerunt, abſq; translatoribus legere nequiuimus. Illud quoq; conſequens eſt, ut quamcunq; ipſi linguam audirent, putarẽt Hebręã, quamcunq; uiderent ſcripturam, exiſtimarent eſſe Hebraicam. Quod nimis friuolũ, ut dictũ eſt, ineptumq; & erroneum, ſanctoq; ſpiritui probatur indignum per omnia. ¶ Nec difficile eſt, hanc pręſumptuoſam ſuſpicionẽ, ſcripturæ quoq; authoritate explodere. Et repleti ſunt, inquit, omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt loqui uarijs linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat, eloqui illis. Cœperunt loqui uarijs linguis, ut ſpiritus ſanctus dabat eloqui illis, ſcripturæ uerba ſunt, quibus omnino repugnat id quod prædicta ſuſpicio coniectat. Loquebantur ergo, nec falſo uidebantur loqui, dabatq; uere ſpiritus ſanctus eloqui illis: uerum nouum hoc canticum, ut canimus, ponens ſanctificationis ſignum, ut in ore eoꝝ omnium genera naſcerẽtur linguarum. ¶ Nouum, inquam, ſignum: Significabat enim, quod eccleſia deum, hactenus notum ſibi in ſola Iudæa, linguis omnium gẽtium deinceps eſſet locutura. Ita uero ſignum fuit, ut cauſa quoq; efficiens, principiumq; eſſet futuræ rei. Nam quomodo gentium magiſtri fierent, niſi per ſciẽtiam linguarum copiam habuiſſent conferendi cum eis ſermonem? Quomodo, inquam, ſaltem reſpondiſſemus amen, ſuper benedictionem illorum, cum quid dicerẽt, ne ſciremus? ¶ Turrim iſti ædificaturi erant, nunc tempore accepto & opere diuino, turrim, inquam, cuius cacumen cœlos tangeret, per quam futurum quiſq; metuẽs iudicium, in cœlum fugere poſſet. At illi qui olim abſq; dei magiſterio, ſoloq; humano opere, ſuperbia duce turrim ſibi extruere uoluerunt, per quam aſcẽderent in cœlum, facta cõfuſione linguarum, cum prius eſſet terra labij unius & ſermonũ eorundem, diuiſi contra ſe ac diſperſi ſunt. Igitur nũc quando dei cõfilio turris corporis Chriſti (quod eſt eccleſia) de uiuis & electis lapidibus per uniuerſum mundũ rite & ordinate conſtruitur: recte omnes linguæ ad horum artificum ora reuocantur, ne, ſicut ibi, cum quis poſceret lapidem, alius offerebat bitumen, cum peteret aquam porrigebat trullam: ita hic, cum ſtructores noſtri annuntiarent pacem, nos ſuſpicaremur bellum: cum prædicarent regnum dei, nos putaremus gloriam mundi.

Vere diuerſis linguis locuti ſunt & ſcripſerunt apoſtoli.

Iohan. 16

Actoꝝ. 2

Myſteriũ in generib⁹ linguarum

Pſal. 75

1. Cor. 14

Gene 6

Aliter apoſtoli, q̃ Babylonij, turrim ædificauerunt.

1. Petri 2

Quàm cõgrue ſpiritus ſanctus in apoſtolos hora tertia aduenerit. Caput XVIII.

OPportune ſpiritus ſanctus, omnium arbiter ſacramentoꝝ, hora tertia ſuper apoſtolos aduenies, uiuificis eandem horam dedicauit myſterijs, qua homines adhuc ſobrij & carnalibus cibis adhuc ieiuni, primum quærere debent regnũ dei. ¶ Nam quia dominus noſter, qua nocte tradebatur, poſt typicam agni cœnam, ſacram corporis & ſanguinis ſui tradidit euchariſtiam, forte parũ aut nihil referre arbitraremur, utrum pranſi an ieiuni ad illud uitę epulum accederemus. At ille ratione & articulo temporis agebatur,

Matth. 6

1. Cor. 11

Duę cauſę, cur euchariſtiã inſtituit dñs poſt cœnã.

batur, ut tali hora ſacramentum illud condere non moraretur. Ratione: quia non ante conſummationem ueteris, inchoandus erat ordo noui ſacrificij: articulo temporis, quia ſtatim capiendus & ad paſſionem ducendus, aliud non habebat ſpatium, ut ante mortem ſuam hoc hęredibus ſuis cõſcriberet teſtamentum. Vnde cum illis tradens ſanguinis ſui calicem, dixiſſet: Bibite ex hoc omnes, hic eſt enim calix ſanguinis mei, & cæteraſtatim addidit: Dicõ autẽ uobis, non bibam amodo de hoc genimine uitis, uſque in diem illum cum illud bibam uobiſcũ nouum in regno patris mei. ¶ Et quidẽ cum in regno patris, id eſt, cum iam factus immortalis, poſt reſurrectionem ſuam cum diſcipulis ſuis manducauit & bibit: potuit tunc primũ tradere illis corpus ſuũ, & calicem noui & æterni teſtamenti, ſed nunc magis ordinate egit, quia teſtamentum ratum non fuit: niſi, ut ait Apoſtolus, mors interuenerit teſtatoris. ¶ Igitur ſpiritus ſanctus, qui huius & omnium ſacramentorum author & uirtus eſt, congrue hora tertia dari dignatus eſt, ut tempus oſtenderet, quo ſua quoq; ſacramenta dari uel celebrari magis conueniret. Vnde recte uniuerſalis eccleſiæ conuentus, magis hac hora (niſi forte dies ieiunij ſit) congregari conſueuit, & dicta hora tertia, quæ cęteris illuſtrior eſt ob honorem eiuſdem ſpiritus ſancti, ſolennia Miſſarum celebrari aſtantibus choris, cum pſallentio communi. Nec cuiquam hæc diuina traduntur myſteria, poſt cibum corporis, niſi urgeat ea, quæ retardari non poteſt, inſtantis neceſſitas mortis.

Matth. 26

Luc. 24
Iohan. 21

Hebræo. 9

Hora tertia debet Miſſa celebrari nõ poſt cœnam.

Quod ſigna prædicta ſpiritus ſanctus uiſibiliter quidem oſtendit, ſed inuiſibilis inuiſibiliter operatus eſt, & intrinſecus corda repleuit. Caput XIX.

ET hæc quidem, quæ prædicta ſunt, extrinſecus uiſa uel audita ſunt: intrinſecus autem omnis erat gloria, cuius hæc deforis apparentia ſigna fuerunt. Intus enim beati apoſtoli mundo corde deum uidebant, animarum ſuarum ſecreta magna cum maieſtate ſubeuntem, ſuamq; fortitudinem largiflua dulcedine temperantẽ, ut adhuc fragilia mortalium hominum pectora, non tam miraculo potentiæ terreret, quàm intimo ſenſu gratiæ lætificaret. Ibi enim erat, de quo dictum eſt: Fluminis impetus lętificat ciuitatem dei. Item: Spiritus eñ meus ſuper mel dulcis. Item: Et uinum lætificat cor hominis. De quo & Iudæi, quaſi diuinantes, muſto aiunt pleni ſunt iſti. Ibi, inquam, id eſt, in nouos utres cordium, miſſum erat feruidum diuinæ ſubſtantiæ muſtum, ſpiritus ſanctus, ſicut ait illis, promittens eum dominus Chriſtus: Vos autẽ cognoſcetis eum, quia apud uos manebit, & in uobis erit.

Matth. 5
Quãta dulcedine repleuit apoſtolos ſpiritus ſanctꝰ.
Pſal. 45
Eccleſia. 24
Pſal. 103
Actor. 2
Matth. 9
Iohan. 14

Quod non eo minor ſit ſpiritus ſanctus, quia capabilis eſt humano ſpiritui, cum idem de patre & filio debeat intelligi. Caput XX.

IN uobis, inquit, erit: Capabilis enim, ut ſuperius iam dictũ eſt, humano uel angelico ſpiritui, ſpiritus ſanctus eſt. Quod cum ſufficere poſſit ad probandam eiuſdem ueram diuinitatem, quidam hæreticoꝝ in ſuæ potius perfidiæ uerterũt argumentum. Dicentes enim, patre filium eſſe minorem, ſpiritum quoq; filio minorem, huic aſſerere uoluerunt, quod in nobis ſit, atq; humanarũ patiatur cõtagia animarum. ¶ Sed hoc dicendo, peccatores errauerunt, & falſa loquuti ſunt. Cõſequitur enim eos, ut nec patrẽ nec filium cõfiteantur eſſe deum. Paria nanq; imò eadẽ dicta ſunt, ſicut, exempli gratia, hodiernũ probat Euangeliũ. Vbi cum dixiſſet filius: Si quis diligit me ſermonẽ meum ſeruabit, protinus adiecit: Et pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mãſionem apud eum faciemus. Igitur cum ſpiritũ ſanctum negãt eſſe deum, eo quod dictũ ſit, apud uos manebit, & in uobis erit: cõſequitur, ut nec patrem nec filium fateãtur eſſe deum, eo quod de patre & de ſe dicat filius: Veniemus & manſionem apud eum faciemus. ¶ Sed his exploſis, & cum fumo ſuo, cum quo de puteo abyſſi tanquam locuſtæ exierunt, euentilatis, hoc potius in argumentum ueritatis catholica fides arripit, deum eſſe ſpiritum ſanctum comprobãs, eo quod humano ſpiritui capabilis ſit: quod proprium diuinæ eſt ſubſtantiæ, ſancto ſpiritui cum patre & filio commune, qui unus & ſolus deus nullius capax, ſuæq; creaturæ rationali capabilis eſt.

Errores.
Pſal. 77
Cõfutatio.
Iohan. 14
Apocal. 3

Quod licet apoſtolis dictum ſit de ſpiritu ſancto, quia apud uos manebit, proprium tamen filij dei ſignum fuerit, quod dictum eſt Iohanni: Super quem uideris ſpiritum deſcẽdentem ſicut columbam, & manentem in eo. Caput XXI.

SCiendum uero quia in eo quod ait dominus diſcipulis ſuis de ſpiritu ſancto, apud uos manebit & in uobis erit, longe differentem modum manſionis, ratio cogit accipi, ab eo quod in unigenito dei filio idem ſpiritus mãſit de quo dictum eſt: Super quem uideris ſpiritum deſcendentem ſicut columbam, & manẽtem in eo, hic eſt qui baptizat.

Iohan. 14
Iohan. 1

¶ Quæ manendi differentia ſi recte animaduerſa fuerit, ſimul & illud clarebit: cur cũ tota trinitas apud dilectorem ſuum manſionem faciat, ſæpius & quaſi ſingulariter hoc de ſpiritu ſancto ſcriptura ſacra contineat.

¶ Manere ſpiritum ſanctum in creatura ſua, duobus modis accipimus: Vnus quidem modus eſt manẽdi, cum illa creatrix ſubſtãtia, per ſeipſam creaturæ replẽs ſubſtantiã, ſemper inhabitat, ꝗd de beatis angelis ſanctoꝝq; hominũ ſpiritibꝰ, qui iam cum deo ſunt, carne ſoluti, non eſt

Duplex modus manendi, q̃ manet ſpũs ſctũs ĩ ſanctis.

Vno, p substantiam.

non est dubitandum. De his autem qui adhuc in carne mortali sunt, nõ idem est arbitrandũ: quia, quandiu corpus quod corrumpitur aggrauat animam, multis uarietatibus subiacẽt, & nunc quidem dilatato corde, si ualde perfecti sunt, uisitationem illam merent: quæ, ut ait Gregorius, significatur in Helia per tenuem auræ sibilum: uirtutemq; resumunt, ut idem Helias, qui post eundem sibilum regna uertit, reges alios ungens, prophetamq; Helisæum: nunc deficiente animo trepidant, ut idem rursus, qui paulo ante uerbo cœlum clauserat, & nunc propter uerba mulieris per deserta fugiebat. ¶ Alius uero manẽdi modus est, cum per fidem inhabitare incipiens, ecclesiam suam nunquã in infidelitate derelinquit, uel cætera charismatũ dona semel tribuens, postea nunquam subtrahit. Verbi gratia: Paulo Apostolo datam sapientiam, non sic per tempora distinxit, ut nunc affluente dono sapiens, nunc relabente fieret insipiens. Et de hoc quidem modo dicit: Non te deseram neq; derelinquam. De modo autem supradicto: Auerte, inquit, oculos tuos, quia ipsi me auolare fecerunt. Itemq; de hoc modo scriptum est: quia quatuor animalia incedentia non reuertebantur, sed unumquodq; ibat ante faciem suam, id est, in proposito suo permanebat. De modo autem supradicto: Ibant, inquit, & reuertebantur in similitudine fulguris coruscãtis. ¶ Nec quisquam mortalium extitit in quo hic spiritus, qui diuini amoris substantia est, æterna statione requiesceret, præter illum uirũ unum, quem septem mulieres, id est, septem huius spiritus gratiæ, semel apprehenderũt, semperq; tenuerunt: propter quod & dictum est: Super quem uideris spiritum descendentem & manẽtem in eo: non quod tunc primum in illum spiritus descenderit, quippe qui totam eius plenitudinem in se corporaliter habitantem ab ipsa conceptione habuit, sicut scriptum est: quia sapientia ædificauit sibi domum, scidit columnas septem, id est, sapiẽtia dei patris in ædificatione uel conceptione sui corporis, statim septẽ, spiritus sui, gratias adhibuit: sed fidei præcursori & testi eius signum opportunũ datum est, ut sciret, quale de illo testimoniũ perhibere deberet. ¶ Secundũ fidem autẽ & cætera charismatũ dona singulis, prout uult, ipsis diuisa, semper, ut dictum est, in ecclesia sua, spiritus sanctus habitabat. ¶ Quę dona, quia proprie sancti spiritus opera sunt, iccirco sæpius & quasi singulariter, ut supra dictum est, mansionẽ sancti spiritus in nobis scriptura sacra commendat, cum tota trinitas capabilis sit, & mansionem sibi in nobis faciat: quia nunc in nobis peregrinantibus per illa dona sua spiritus sanctus inhabitat, in futuro autem æternis complexibus ipsa trinitatis inhabitabit substantia.

Altero per fidem.

Hebræo. 13
Cantico. 6
Ezech. 10
Ezech. 1
Aliter i christo q̃ i sanctis semp manet spũs sanctus.
Esaiæ 4
Iohan. 1
Colos. 2
Prouerb. 9

Quod ubique esse non nisi deus possit, unde spiritus domini, quia repleuit orbem terrarum deus est. Caput XXII.

1 Cor. 12
Cur potius spũs sctũs q̃ pater aut filius in nobis manere dicitur.

NIhilominus & per hoc quod cantamus ad introitum: Spiritus domini repleuit orbem terrarum, diuinam eius, ecclesia catholica, prædicat potentiam. Quis em̃ nisi deus incircunscriptus orbem terrarum replere, & omnia potest cõtinere? Nisi deus hic esset, diuisis apostolis per orbem terrarum, quomodo uno eodem tempore posset omnibus adesse? Verbi gratia: Thomæ in India, Petro uel Paulo Romæ: imò cum per annos singulos, tam sabbatho sancto pentecostes, quàm sabbatho paschæ, baptismi sacramẽta sancta celebrat ecclesia, quod absq; sancto spiritu nullã noscitur uirtutem habere, quomodo in toto orbe terrarũ, quo iam ecclesia diffusa est, posset adesse, ut in fontes plenitudo eius ubiq; descenderet, ubiq; spiritualis equitatus Pharaonis, id est, peccatorũ omnium turbas, fluctibus operiret? Sic enim orbem terrarum illum replere dicimus, ut ecclesiã uniuersam, quæ per orbem terrarum est diffusa, intelligere debeamus. Mundi enim elementis uel corporibus inanimatis diuinitas non capitur, sed sanctam ecclesiam ubiq; replere recte credit. ¶ Quodq; magis dignum uerumq; diuinæ maiestatis eius est signum, ipsum eiusdem ecclesiæ caput implet, sicut scriptum est: Iesus autem plenus spiritu sancto regressus est à Iordane. Diuinã igitur eius ubiq; testamur esse præsentiam, cantando in introitu: Spiritus domini repleuit orbẽ terrarum, iam dicto sensu huius enuntiationis illud respiciente, quod ecclesiam adhuc paruulam, sed toto terrarum orbe diffundendã, id est, Christi discipulos repleuit, progenitis in ore eorum pro signo uniuersis orbis terrarum linguis. ¶ Quod uero sequitur: Et hoc quod continet omnia, scientiam habet uocis: cur sapientia dixerit, manifestum est, ex eo quod addidit, propter hoc qui loquitur iniqua non poterit latere: uel quod præmisit: & non liberabit maledictum à labijs suis, quoniam rerum illius testis est deus, & cordis eius scrutator est uerus, & linguæ illius auditor. Per quæ constat sic esse dictum, sciẽtiam habet uocis, ac si dixisset, non uidit, qua mente quisque loquatur. Veruntamen in ratione præsentis officij scientiam linguarum respicit, quarum diuersitatem dando fidelibus, suis magnifice probauit, scientiam se habere omnium, per quæ potest uox humana uariari.

Lucæ 4

Spũs sctũs scientiã habet uocis.
Sapient. 1

Quod sancti spiritus effusio, totius sit diuini operis cõfirmatio. Cap. XXIII.

Psal. 67

BEne supradicto sancti spiritus operi congruit hęc offerenda: Cõfirma hoc deus q̃d operatus es in nobis. Nam ut nouerimus, quia spiritus sancti effusio totius diuinitatis confirmatio sit, hoc primo dicendum est, quid ante aduentum eiusdem sancti spiritus

tus in apoſtolis ſuis dominus operatus ſit, fidem utique in illis operatus eſt, quæ ex ore Petri pro omnibus ſonuit: Tu es Chriſtus, filius dei uiui. ¶ Sed hæc quàm infirma fuerit, antequam ſpiritus ſanctus adueniret, cunctis liquet ſcientibus, quia Petrus, idem apoſtolorũ princeps, unius ancillæ uoce territus, illum, quem, ut iam dictum eſt, Chriſtum filium dei uiui confeſſus fuerat, ſe noſſe negauit. Vbi uero ſpiritus huius donum accepit, nec Romani principis imperium timuit, ſed uſque ad mortem confitens, eadem morte ſua Chriſtum clarificauit. ¶ Fidem igitur ſpiritus ſanctus in apoſtolis confirmauit, atq; ideo bene, ut dictum eſt, in offerenda canimus: Cõfirma deus hoc quod operatus es in nobis, ut per eundem ſpiritum fides eadem in nobis confirmetur, ſubiungentes, à templo tuo quod eſt in Hieruſalem, id eſt, ab ecclesia apoſtolica, quæ utiq; cœpit ab Hieruſalem, id eſt, à Iudæa, ſicut alibi loquitur ipſe dñs, quia ſalus ex Iudæis eſt. Per eundem, inquam, ſpiritũ confirmari poſcimus, quia præter hunc quicquid credimus, quicquid baptizamur, quicquid molimur, infirmũ & uacuũ eſſe cõprobatur. Nam & cœli, ſcilicet ordines ſupernorũ ſpirituum, in eo quidẽ firmati ſunt uerbo dñi, ut in ſua natura ratiõales eſſent & ęterni, & ſpiritu oris eius oĩs uirtus eorũ firmata eſt: qua in ſimilitudine dei, id eſt, in ſanctitate perſiſtũt. Vnde alibi ſcriptũ eſt: Spũs eius ornauit cœlos.

Matth. 16 Fides apoſtolorũ ante aduentũ ſpũs ſancti, infirma. Lucæ 22 Iohan. 21 Confirma hoc deus, & cætera. Pſal. 67 Iohan. 4 Iob 26

¶ In reliquis præſentis hebdomadæ officijs, cum pene omnia ſancti ſpiritus nomen perſonent & gratiam, ſola poſſunt Euangelia facere quæſtionem, quid ad aduentus eius pertineãt ſolennitatem. Quapropter de illis breuiter aliquid dicẽdum eſt, ad hoc duntaxat, ut eorum, cum ſingulis officijs, quibus deputata ſunt, appareat concordia.

DE Officio ſecundæ feriæ. Caput XXIIII.

FEria ſecunda legitur hoc Euangelium: Sic deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat uitam æternam, & reliqua. Hoc quod dictum eſt, non quidem per ſe citius liquet, quid ad præſentem pertinet ſolennitatem, ſed quæ præmittitur lectio Actuum Apoſtolorum, conſiderata, confeſtim quaſi luminis radius cauſam eius elucidat. Loquente, inquit, Petro cecidit ſpiritus ſanctus ſuper gentiles qui audiebant uerbum. Et obſtupuerunt ex circunciſione fideles, qui uenerãt cum Petro, quia in nationes gratia ſpiritus ſancti effuſa eſt, & cętera. Iccirco nanque prædictum Euangelium cum hac ponitur lectione Actuum Apoſtolorũ, ut comprobetur hoc opus ſpiritus ſancti, quo gentibus pœnitentiam ad uitam dedit, non eſſe factum mutabilitate conſilij, cum filius antequam pateretur, idem uoluerit, licet per ſeipſum tunc gentibus prædicare noluerit, imò diſcipulos mittens dixit eis: In uiam gentium ne abieritis: Nam quod hic ait Petrus: In ueritate comperi, quia non eſt perſonarum acceptor deus, ſed in omni gente, qui timet deum & operatur iuſtitiam, acceptus eſt illi: Hoc in Euãgelio teſtatur filius dei dicens, miſſum ſe eſſe, non ad iudiciũ, ſed ad ſalutem totius mundi: & ſubiungens, abſq; diſtinctione Iudæi atq; gentilis: ut omnis qui credit in ipſum, non pereat, ſed habeat uitam ęternam, & cætera quæ ſequuntur. Adeo nihil quidem per ſe gentibus prædicauit Chriſtus, ſed de illarum ſalute ſuiq; apud illas glorificatione multa prædixit. ¶ Sic Iſaac nihil quidem per ſeipſum iuniori filio ſuo Iacob de afferendis ſibimet cibis mandauit, ſed per concorporalem illi Rebeccam Iacob ſubintroductus eſt, cum ille benedictionem Eſau primogenito ſuo dare diſponeret. Nam Iſaac Chriſtum, Eſau populum Iudaicum, Iacob gentilem, Rebecca mater ſignificat ſancti ſpiritus gratiam. Rebecca nanq; conſulente, id eſt, ſancto ſpiritu conſilij prouidente, iunior ille filius, ſcilicet gentium populus, ingreditur ad Iſaac, uidelicet ad Chriſtũ, tardante foris Eſau, & occupato in uenationibus, id eſt, priore populo intẽto ceremonijs carnalibus. Ingreditur, inquam, iunior populus cum obſeruatione decem mandatorũ legis, quæ tradita ſunt populo priori, & ſciẽtia legis & prophetarum perornatur, uelut ille Iacob à matre indutus eſt ualde bonis ueſtibus Eſau, habẽs circa manus collumq; pelliculas hœdorũ, id eſt apertam proferens cõfeſſionem peccatorum, cibosq; offerens, id eſt, fidem quæ operatur per dilectionem, eandem præripit benedictionem, quæ in apoſtolos deſcendit, ſicut audiuimus in ſupradicta lectione. Adhuc loquente Petro cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebant uerbum, & erant loquentes linguis & magnificantes deum.

Euangeliũ. Iohan. 3 Epiſtola. Actorũ. 10 Cõſonãt a epiſtolę cũ Euangelio. Matth. 10 Actorũ 10 Gene. 27 Myſterũ ueteris hiſtoriæ de Iſaac. Galat. 5 Actorũ 10

¶ Magnitudinem tantæ benedictionis hic introitus innuit: Cibauit eos ex adipe frumenti, & de petra melle ſaturauit eos. Per hoc enim felicitas gentium innuitur, quæ per ſpiritum ſanctum, interiorẽ ſacræ ſcripturæ, tanq; homines rationales, percipiunt medullã, cum Iudęi carnales, tantũ exteriorẽ, ut irrationalia pecora, ſectẽtur paleam. ¶ Sermo nanq; diuinus frumentum eſt, in quo literæ ſuperficies, palea: ſenſus uero ſpiritualis qui à nobis quæritur, medulla eſt. Vnde liquet, q; ſpiritus ſanctus quaſi pinguedo diuinæ ſubſtãtiæ ſit, de quo in Pſal mo dicitur: Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea, quia uidelicet eius inſpiratio uerbi dei pinguedinem noſtris animabus inſerit. Cibauit, inquam, eccleſiam de gentibus ex adipe frumenti, ut dictum eſt. ¶ Saturauit etiam eos melle fluente de petra, id eſt, doctrina & ſapientia & ſolutione arcanorum quæ præceſſerunt de domino Ieſu, in quo ſunt omnes theſauri

Pſal. 80 Cibauit eos ex adipe frumenti. Pſal. 62 Et de petra melle ſaturauit eos.

Coloſſ.2 Iohan.14 Pſal.17

ſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Propter quod de eodem ſpiritu in communione dicitur: Spiritus ſanctus docebit uos quæcunque dixero uobis. Offerenda, intonuit: non dubie ad hoc ipſum cogruit, quia per ſpiritum ſanctum apparuerunt fontes aquarum, id eſt, intellectæ ſunt ſcripturæ prophetarum.

Extra eccleſiã apoſtolicã non datſpūs ſcūs. Actor.8

Quod ſpiritus ſanctus extra catholicam non datur eccleſiam. Caput XXV.

IN officio tertiæ feriæ prædicatur nobis, extra catholicam eccleſiam non poſſe dari ſpiritum ſanctum: ſolisq; apoſtolicæ fidei præſulibus eſſe datum, ut per impoſitionem manus ipſorum hi, qui confirmandi uel ordinandi accedunt, accipiãt eiuſdem ſpiritus ſancti donum. Sic enim habet, quæ in hoc officio poſita eſt, lectio Actuum Apoſtolorum: Cum audiſſent apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, quia recepiſſet Samaria uerbum dei, miſerunt ad eos Petrum & Iohannem: Nondum enim in quenquam illorum uenerat ſpiritus ſanctus, ſed baptizati tantum erant in nomine domini Ieſu. Tunc imponebant illis manus, & accipiebant ſpiritum ſanctum. ¶ Et ut ſciamus non niſi per apoſtolicę fidei ianuam intrari debere in ſanctam eccleſiam, nec aliter accipi ſpiritus ſancti gratiam, cõgrue lectioni huic coniungitur hoc Euangelium in quo dominus ait: Amen amen dico uobis, qui non intrat per oſtium in ouile, ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt & latro, & cætera. Paſſim per libros patrum ſententiæ reperiuntur, quibus confirmatur, talium ſacramenta, ſpeciem quidem pietatis habere, uirtutem autem eius abnegare: quomodo palmes cum fuerit abſciſſus de uite, palmes quidem eſt, ſed iam fructificare nõ poteſt: & manus cum abſciſſa fuerit de corpore, manus quidem eſt, ſed corporis uitam ſenſumq; in ſe retinere non poteſt. ¶ Quapropter cum baptizati à talibus, ad catholicam reuertuntur eccleſiam, non quidem repetitur in illis lauachrũ carnis, ſiquidem baptizati ſunt in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti: multæ quippe hæreſes ſic quoque baptizant, ſed per impoſitionem manuum accipiunt ſpiritum ſanctum, quem foris (ut dictum eſt) accipere non poterãt. Hoc igitur, ut ſupra dictum eſt, officio declamatur, foris nõ dari ſpiritum ſanctum, ſed intus per epiſcopos, quorum eſt, manus imponere, ex ſucceſſione apoſtolorum, quorum & illa uox eſt in introitu, manus imponentium & dicentium: Accipite iucunditatẽ glorię ueſtræ, gratias agẽtes deo, qui uos ad cœleſtia regna uocauit. ¶ Quod de apoſtolicis ſumptũ epiſtolis, parce à litera detortũ eſt. Nam pro eo quod dominus ait: Accipite ſpiritum ſanctũ, iſti uerecunde utentes eius uice, dicunt: Accipite iucunditatem gloriæ ueſtræ: Siquidem Paulus ad Corinthios ſcribẽs, qui ab eiuſmodi furibus & latronibus, quos in ſupradicto Euangelio dominus percutit, multipharie ſubuerſi fuerant, id eſt, à pſeudoapoſtolis, quia gloria ueſtra ſumus ait. Et in alio loco: Gratias, inquit, agentes deo, & cætera. Catholicorum quippe atq; orthodoxorũ gloria eſt, quod per oſtium intrauerunt ouile ouium, id eſt, per fidem illorum qui non ſuam, ut hæretici, ſed dei gloriam in ſpiritu ſancto quærunt. ¶ Vnde & in communione canimus: Spiritus qui à patre procedit ille me clarificabit. Quod idem eſt ac ſi dixiſſet: Spiritum, qui à patre procedit, quicunq; dabunt uel accipient, nõ ſuam ſed dei gloriam uel glorificationem quærent: In offerenda quoq; portas cœli aperuit dominus, donum ſancti ſpiritus prædicatur, quo ſcripturæ ſacræ apoſtolis, & per apoſtolos nobis apertæ ſunt, ut manna uerbi dei plueret nobis dominus in abundãtiam, quorũ authoritate eccleſia catholica ab inſurgẽtibus in ſe hæreticis exaltatur, ſicut in ſequenti uerſu canimus.

Non intrat in ouile, niſi p fidẽ apoſtolicã. Iohan.10 2.Tim.3 Iohan.15

Recõciliatio p manũ impoſitionem.

Accipite iũ cũditatem gloriæ ueſtræ. Iohan.20 2.Cor.1 Ephe.5

Iohan.16 Gloriã dei catholici: Hæretici ſuam quærũt Pſal.77

Quod ieiuniũ ęſtatis in ipſa pẽtecoſtes hebdomada celebrandũ ſit Cap. XXVI.

IN officio quartæ feriæ prædicamus eam, quæ per ſpiritum ſanctũ data eſt, eccleſiæ multiplicem ſcientiã, conſonantibus maxime his, quæ ieiunio deputatæ ſunt euangelicis ac propheticis lectionibus. Illæ nanq; lectiones trium dierum ieiunij magis cõſonant officiorum partibus reliquis, nõ ſolum ſenſu ſed interdũ & litera, ut ille introitus: Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, qui de lectione epiſtolæ, quæ ieiunio deputatur, ſumptus eſt. ¶ Vnde ſatis eccleſiaſtice & hoc Romana cenſet authoritas, ut ſemper in hac ſacra pẽtecoſtes hebdomada, ſiue tardius ſiue temperius termini occurrãt, ieiunium celebretur ſolẽnitas, quod ab antiquis quoq; præfinitũ eſſe apoſtolicis, nõ dubia teſtantur ipſorũ ſcripta. Non eñ ab illis tradita eſt noua hæc allegoria, ſecundũ quã uiſum eſt quibuſdã noſtrorũ, à prima hebdomada Martij tres obſeruare hebdomadas τεσσαρακοστάς, uſq; ad natale domini ad ſimilitudinem trium τεσσαρακοστῶν quas Matthæus in Chriſti generatione cõtexuit. Sed quia primũ ieiunium ueris, ſecundũ æſtatis eſt, & terminus quadrageſimæ nunq; ante ueris initium, pentecoſtes uero nunq; ante æſtatis occurrit introitũ: placuit iure uenerandę matri Romanę eccleſiæ, in prima quadrageſimę hebdomada, & in ipſa pentecoſtes ſolennitate, ieiuniorũ eorundẽ officia præfigere, nec unq; propter uelocitatẽ aut tarditatẽ terminorũ eadẽ cõfundere. ¶ Nec uero contriſtat aut obſcurat, ſed magis illuſtrat obſeruantia ieiuniorũ illam de aduẽtu ſancti ſpiritus ſolennitatem: quippe quia delitiæ ſancti ſpiritus, delitiarũ carnalium faſtidiũ important electorũ mentibus: & quia ſponſus ablatus eſt, ieiunandũ eſt filijs eius, hoc ſpiritu ſancto paracleto ſic ſuam diſpẽſante gratiam & cõſolationem, ut delectentur gemitibus inenarrabilibus,

Roma.5

Ieiuniũ pẽtecoſtes ratiõabiliter ab eccleſia Romana inſtitutum.

Ieiuniũ nõ cõtriſtat ſolennitatẽ ſpũs ſancti Matth. 9 Roma.8 Mich.2

libus,gementes ut columbæ,gemitumq; pro cantu habentes. Igitur hæc officia ſecundum ie iunium,quomodo ſuis in partibus conſonent,breuiter eſt aperiendum.

De officio quartę ferię. Multiplicē eccleſiæ ſcientiā per ſpiritū ſanctū eē datā. Cap. XXVII.

PRimo officiū quartæ feriæ, multiplicē,ut ſupra dictū eſt,prædicat eccleſiæ ſciētiam: quia iuxta quod ait Daniel, pertranſibunt plurimi,& multiplex erit ſciētia: ſtudio uirorū illuſtriū,qui ſpiritu ſancto illuminati ſunt,de libris Moyſi paucisq; prophetarū ſcriptis tanta creuit copia librorū,ut nos legētes,tanq; laſſi cōuiuę, plura relinquētes, uideamur abſiſtere. Hoc myſtice ſanctū nobis innuit Euangeliū, de quinq; panibus & duob⁹ piſcibus ſatiatis quinq; milibus hominū,& duodecim cophini ex fragmētis impleti ſunt. Auſecti ſunt eīn domini benedictione,ſancti ſpirit⁹ effuſionē ſignificāte: quo dato, lex & prophetæ inter ſtudia tractantiū,ſicut illi panes inter ora comedentiū,multiplicati ſunt. De quo ſpiritu in lectione prima dicit ſapiētia: quia ſpiritus dñi repleuit orbē terrarū,&c. Et Eſaias in lectione ſecūda: Noli timere ſerue meus Iacob,& rectiſſime quē elegi. Effundā eīn aquam ſuper ſitientem,& fluenta ſuper aridā. Et exponēs quid dixerit: effundā,inquit,ſpiritum meū ſuper ſemen tuū,& benedictionē meam ſuper generationem tuam. His cōſone præcinit introitus: Deus cū egredereris corā populo tuo, iter faciens eis,habitās in illis. Hic ſiquidē particulatim de Pſalmo LXVII. ſumptus eſt,qui Pſalmus totus de exaltatione Chri & eccleſiæ glorificatione cōpoſitus eſt. Nam per prædictā ſcientiā,& cætera chariſmata ſpūs ſancti,egreſſus eſt de⁹, id eſt,notus factus eſt in cōſpectu populi Chriſtiani,proſperū iter faciēs eis,remotis uidelicet priſtinis erroꝝ laqueis. ¶ Et quia prædicti doctores ſancti quoꝝ & illa uox eſſe poteſt in oferenda: Meditabar in mādatis tuis quæ dilexi ualde: qui meditādo diligēter ſacras expoſuerūt ſcripturas,idipſum dicūt oēs, & nō ſunt in eis ſchiſmata: bene in cōmunione recitat eis illud domini dictum quod amplectūtur ipſi: Pacem meam do uobis,pacem relinquo uobis.

Daniel.12 Multiplex ſcientia in eccleſia Chriſti. Iohan.16 Sapient.1 Eſaiæ 44 Pſal.67 Doctores eccleſię idipſum dicūt oēs. Pſal.118 1.Cor.1 Iohan.14 Myſteriū Euangelij de ſynagoga ad Chriſtū conuertenda. Matth.9 Marci 5 Naſcēte ſynagoga infirmata eſt gentilitas. Actoꝝ 10 Actoꝝ 13 Roma.11 Iohel.2 Imber matutinus & ſerotinus. Iohan.6 Pſal.70 Lucæ 8 Pſal.102 Iohan.3 1.Cor.12

De officio ſextæ feriæ: Synagogam per fidem eſſe reſuſcitandam. Caput XXVIII.

FEria ſexta pulchro & mirabili myſterio ſignificatur in Euāgelio nobis illud,q̄d futurum de ſynagoga ſperamus,uidelicet q̄ tandē per fidem Chri ſuſcitanda ſit,quę nūc præ inuidia mortua eſt, ex quo ſpiritus ſancti gratia uenientē de gentibus eccleſiā ſuſcepit. Mulier nanq;, quæ à fluxu ſanguinis,tactu fimbriæ de ueſtimēto ſaluatoris,ſanata eſt: eccleſiā de gentibus: archiſynagogi filia, quā idem dñs reſuſcitat,ſynagogā,quę nūc (ut dictū eſt) per infidelitatē mortua eſt, ſignificat. In quo illud mirabile ualde eſt myſticūq;, q̄ quādo filia nata eſt archiſynagogi, tūc mulier iſta cœpit infirmari,& quādo hæc ſanata eſt, tunc illa obijt. Sic enim ſcriptū eſt in Euangelio: quia puella erat annoꝝ duodecim,& mulier fluxum ſanguinis patiebat annis duodecim. ¶ Quid pulchrius,quid cōuenientius? Nam quādo in Abraham, Iſaac & Iacob ſynagoga nata eſt, gentilitas ſordibus idololatriæ tanq; fluxu ſanguinis,cœpit languere. Et quādo trahente & ſuſcipiēte ſpiritu ſancto teſtificatus eſt in Cornelio,hæc ſanata eſt: tunc ſynagoga inuidens,& indignā uitæ æternæ ſe iudicans,mortua eſt. Sed iterū reuiuiſcet poſtq; plenitudo gentiū ſubintroierit,quod præſenti factura prædicatur gratia ſpiritus ſancti. Huic in præeunte prophetica lectione dicitur ſub nomine ciuitatis ſuę Syon: Exultate filiæ Syon,& lætamini in dño qui dedit uobis doctorē iuſtitiæ,deſcendere faciet ad uos imbrem matutinū, & ſerotinū in principio. ¶ Per imbrem matutinū & ſerotinū, doctrinam ſignificat Euangelicā,quę illis & primo tempore tanq; matutinus imber,miſſa eſt: & nouiſſimo tanq; ſerotinus, mittenda eſt. Et comedetis,inquit, ueſcentes,& ſaturabimini,& laudabitis nomen domini dei ueſtri,qui fecit uobiſcum mirabilia. Comedetis,inquam,non cibum qui perit,ſed qui permanet in uitam æternā: de quo ad introitū in perſona eius quę ſuſcitanda eſt, dicimus: Repleatur os meum laude tua,&c. ¶ Quapropter nec illud à myſterio uacat, q̄ cum puellā dominus ſuſcitaſſet, additū eſt: Et iuſſit illi dare mādūcare. Refecta eīn interius, dicet id quod in offerēda canimus: Benedic anima mea domino,&c. Et tūc magis uniuerſaliter impletū erit,quod in cōmunione canimus: Spiritus ubi uult ſpirat,uidelicet habēs poteſtatem cum uult, uadere ad gentes,& iterum uenire ad Iudæos, ubique ſua ſe uoce prodēs, quia nemo poteſt dicere, dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto.

De Officio ſabbathi: Duos populos gentilem & Iudaicum pacem & concordiam habituros. Caput XXIX.

SAbbathi officio, duoꝝ concordia populoꝝ præſignatur, Iudæi ſcilicet atq; gentilis, qui tandem uno eodemq; ſpiritu ſe illuminatos profitentes, agnitum ambo fine controuerſia ſequentur Chriſtum. Duo nanq; cæci, qui in Euangelio referuntur illuminati, hos duos ſignificant populos, quod ex præeunte lectione epiſtolæ manifeſtum eſt. Quibus enim niſi Iudæorum pariter & gentium, duobus, contra ſe inuicem rixantibus, populis Paulus ait: Iuſtificati igitur ex fide pacē habeamus ad deum, per dominum Ieſum Chriſtum? Quod ſuperiora legentibus atque intelligentibus clarum eſt, ubi longa & ualida diſputatione cauſatur Iudęos & Græcos omnes ſub peccato eſſe, nec iſtos excuſabiles eſſe propter

Duo cæcià Chro ſanati, duo populi ſunt Iudæi & gentes. Matth.20 Roma.5

ignorãtiam deit nec illos iuſtificari potuiſſe ex operibus legis, & omnibus æque neceſſariam eſſe Chriſti gratiam. Quibus omnibus ſub peccato concluſis tandem infert: Iuſtificati igitur ex fide, & cætera. Itaque duo cęci illuminati, myſtice duo ſunt populi, quorum & illa uox eſt in introitu, ſumpto de prædicta lectione epiſtolæ: Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per inhabitãtem ſpiritũ eius in nobis. Adeo ieiuniũ fieri præſenti hebdomada, ratio uel authoritas exigit, ut maxime officijs cõſonent lectiones & Euangelia ad ieiunium pertinentia. ¶ Sed & lectiones quinque, ſi conſiderentur, ſpiritus ſancti gratiam teſtantur, omnes quidem ſignificationibus rei competentibus, quædam autem & apertis uocibus, ut hæc prima Iohelis prophetæ: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & cætera. Secunda quoque, qua dicitur: Numerabitis & ſeptem hebdomadas plenas uſque ad alteram diem expletionis hebdomadæ ſeptimæ: præſentem ſolennitatem contingit, quam numeratis à paſchæ die ſeptem hebdomadibus, pro aduentu ſpiritus ſancti celebramus, quę magna, & apud antiquos in memoriam datæ legis feſtiuitas hebdomadarum erat, & apud nos in memoriam datæ gratiæ, id eſt, remiſſionis peccatorum, iucundus iubilæus eſt. Et quia poſt factam duorum concordiam populorum, in breui dominus uenturus eſt, recte filijs abſentiam ſponſi deflentibus, & cum deſiderio reditum eius expectantibus, illa conſolantis uerba in cõmunione canimus: Non uos relinquam orphanos, ueniam ad uos iterum & gaudebit cor ueſtrum.

Conſonantia lectionum.

Iohelis 2

Leuit. 23

Iohan. 14

Quod ſingula officia quæ prædicta ſunt, ſingulis ſancti ſpiritus donis conueniant. Caput XXX.

NVnc in quo ſingulis donorum ſpiritus ſancti ſingula conueniant officia, breuiter perſtringendum eſt. ¶ Prima duo ſabbathi & ſequentis die pẽtecoſtes officia, ſpiritum ſapientiæ & intellectus prædicant. Sapientiam nanque & intellectum apoſtolis dedit, ut ſicut ſabbatho cantauimus: Flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ: & intelligerent ſcripturas, ſicut ipſa die pentecoſtes legimus, domino promittente: Paracletus autem ſpiritus ſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille uos docebit omnia quęcunque dixero uobis. Eoſdem enim & ſapientes, qui noſſent quando deberent proferre ſermonem: & intelligentes ut ſcripturarum myſteria non ignorarent, qui hactenus idiotæ fuerant, & ſine literis, cœleſte magiſterium reddidit.

Spũs ſapiẽtiæ & intellectus datꝰ apoſtolis.

Iohan. 17

Actoꝝ 4

SEcundę ferię officium ad ſpiritum conſilij pertinet, quia de aſſumptione gentium deum collaudant, quorum ſalus dum in ſecreta dei uoluntate eſſet, ipſi apoſtoli illud ignorabãt conſilium, donec Petro diceretur in exceſſu mentis: Quod deus ſanctificauit, tu ne commune dixeris: quo loquente poſtmodum, cecidit ſpiritus ſanctus ſuper omnes qui audiebãt uerbum, quod ideo, ut ſupra dictum eſt, commemorat officium.

Spiritus conſilij.

Actoꝝ 10

FEriæ tertiæ officium, apoſtolos & eorum ſucceſſores commendat in eo, quòd aduerſus fures & latrones, qui aliunde aſcendũt in ouile ouium, id eſt, aduerſus pſeudoapoſtolos uel hæreſiarchas, confortari ſpiritu fortitudinis audent, dum cauſa expoſcit & dicunt: Nam gloria ueſtra ſumus: & gloriantur non inſipienter, ſed ueritatem dicẽtes: Quapropter hoc officium ad ſpiritum fortitudinis pertinet.

Spiritꝰ fortitudinis.

Iohan. 10

QVartæ feriæ officium ſpiritum ſcientiæ prædicat, quod maxime ex Euangelio claret, quo benedictione domini panes multiplicati referuntur, de cuius rei myſtico ſenſu ſuperius iam dictum eſt.

Spiritus ſcientię.

Iohan. 6

SExtæ feriæ officium reſpicit ad ſpiritum pietatis. Opus enim pietatis eſt quod dominus puellam reſuſcitat, iubetq; dari ad manducandum: imò quod per illud ſignificatur, quia mortuam nunc ſynagogam, in fine reſuſcitans per fidem, replebit os eius laude, ut piam eloquatur iuſti iudicij dei confeſſionem.

Spiritus pietatis.

Lucæ 8

SAbbathi officium ad ſpiritum timoris pertinet, quia uidelicet cum duo cæci ſupradicti, id eſt, duo populi ſuum pariter agnouerint illuminatorẽ, prope erit dies iudicij, quę cauſa timoris & tremoris erit etiam electis.

Spũs timoris dñi.

1. Petri 4

¶ Nec mirum hunc ordinem officiorum deſcendendo à ſpiritu ſapientiæ ad ſpiritum timoris deduci: paſchalis uero hebdomadæ officia aſcendendo à ſpiritu timoris ad ſpiritum ſapientiæ perduci, quia per hæc deſcenſus ad nos ſpiritus ſancti, per illam uero noſter aſcenſus ad ipſum digeſtus eſt, quod plenius dictum eſt in eiſdem paſchalibus officijs.

Duplex ordo donoꝝ ſpiritus.

LIBRI DECIMI,
FINIS.

RVPER-

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER VNDECIMVS.

Cur poſt ſolennitatem ſancti ſpiritus, officium de ſancta trinitate ponatur. Caput I.

CELEBRATA SOLENNITATE DE ADVENtu ſancti ſpiritus, ſtatim ueſtigio gloriam ſanctæ trinitatis dominicæ ſubſequentis officio, recta diſpoſitione cõcinimus, uidelicet quia poſt aduentum eiuſdem ſpiritus ſancti, prædicari ſtatim & credi, & in baptiſmo celebrari cœpit fides & confeſſio nominis patris & filij & ſpiritus ſancti. ¶ Nam antea præſente in carne domino, nuſquam nominis huius diſtinctionem aperte traditam uel obſeruatam legimus, niſi cum poſt reſurrectionem ſuam ait diſcipulis ſuis: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Sed tunc quidem hæc regula tradita eſt, nunc autem primum actu exhibita, ubi ipſa die pentecoſtes primitus in tribus milibus eccleſiæ baptiſma celebratum eſt. ¶ Sicq; cœpit innoteſcere terris, fortitudinis, nomen domini, propugnantibus magni Dauid regis Chriſti ducibus, ipſo quidem corporaliter abſente, ſed per diuinitatis præſentiam totam belli ſummam regente ac diſponente, ſummaq; cura nitentibus fidiſſimis eius ducibus, dum capitur ciuitas aduerſa, ut non ſuo ſed eius nomini aſcribatur uictoria, quemadmodum & Dauid illi dictum legimus à duce ſuo, obſidente Rabath filiorum Amon: Congrega populum & obſide ciuitatem, quia capienda eſt urbs, ne cum capta fuerit, nomini meo aſcribatur uictoria.

Nomẽ ſanctæ trinitatis quando cœpit innoteſcere. Matth. ult.

Myſteriũ hiſtoriæ Dauid & Ioab atque Uriæ. 2. Reg. 12

¶ De quo & ſubditur, quia tulit diadema regis eorum de capite eius, & impoſitum eſt ſuper caput Dauid. Pro regis eorũ, in Hebræo ſcribitur Melchom. unde Hieronymus: Rex eorum uocatur idolum eorum, quod hic uocatur Melchom, cuius diadematis aurum conflaſſe & purgaſſe dicitur Dauid ſecundum legem, & feciſſe inde ſibi diadema, quod hic poſitum ſuper caput eius dicitur. Sic utique cultum idolorum tulit noſter Dauid, & de ſummis principibus illa colentibus, tanquam de diademate illorum ſe atque eccleſiam ſuam coronauit. Vnde eidem eccleſiæ ſuæ dicit in Cãticis: Coronaberis de capite Amana, de uertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum, de montibus pardorũ. ¶ Nam & tunc tulit idem Dauid uxorem Uriæ Ethæi, ipſumq; Uriam fecit occidi, ferentẽ in manu ſua ſcriptam ſuæ mortis ſententiam, graue quidem committens piaculum ſecundum rem geſtam, ſed grande præſignans myſterium, per Chriſtum regem uere manu fortem atq; deſiderabilem ſuo tempore peragendum. Sic enim hic uerus Dauid dominus noſter, cum in ſolario domus ſuæ deambularet, id eſt, in paternæ maieſtatis ſolio iam regnaret poſt meridiem, id eſt, poſt paſſionis ſuæ pondus & æſtum, iamq; miſiſſet apoſtolos ſuos ad prędicandum cunctis gentibus, quæ hic per Rabath ciuitatem filiorum Amon figurãtur, uidit legem, quam dederat per Moyſen, ſanctam quidem & bonam, ſed inutiliter carnali populo cohęrentem, ſicut infructuoſo coniugio Berſabeę, pulchra quidem ualde, ſed ſterilis iuncta erat Uriæ Ethæo. Tollensq; eam ſcilicet legem ſacram, & ſpiritui ſuo ſenſum eius copulans uirum eius ſuperbum, ſcilicet Iudaicum populum, cuius ſuperbia ſignificatur per Uriæ uocabulum: Urias enim interpretatur lux mea dei, lucẽ quippe dei ac ſcientiam ille populus putabat ſuam eſſe propriam, tanquam deus Iudæorum tantum ſit deus, non etiam gentium. Illum, inquam, carnalem populum hoc modo interficit, ablato à corde eius interiore ſenſu, legis ſuæ literam ſolam in manu eius derelinquit, qua accuſante reus teneatur, ſicut ait ipſe dominus: Eſt qui accuſet uos Moyſes, in quos ſperatis. Hoc bene per illud figuratur, quod conſcriptam à rege Dauid mortis ſuæ ſententiam Urias ipſe portare iubetur.

Tulit diadema regis eorum.

Cantico. 4

2. Reg. 11

Myſteriũ in peccato Dauid.

Romã. 7

Berſabea lex: uriæ Iudæi: Dauid Chriſtus.

Roma. 8

Iohan. 5

2. Reg. 11

¶ Igitur celebrata, ut ſupra dictum eſt, ſolennitate de aduentu ſancti ſpiritus, quo accepto, ſtatim ſanctæ trinitatis fidem prædicare cœperunt apoſtoli: recte huius ſequentis dominicæ tam nocturno quàm diurno officio, nomen & gloriam prædicamus eiuſdem ſanctæ & indiuiduæ trinitatis.

¶ De cuius ſubſtantiæ unitate, perſonarumq; trinitate, quia magni & catholici patres magna & digna conſcribentes, ſua quaſi uindemiantes repleuere torcularia, nos quaſi colligendo racemos poſt uindemiatores, & ipſi in benedictione dei ſperantes, nouiſſimi pro eadem fide uerba catholicæ pacis effari cupimus.

Tractatus de ſancta trinitate.

Quod nomen patris & filij & ſpiritus ſancti, propria ueri dei deſcriptio ſit. Caput II.

Sancta trinitas unus & ſolus eſt deus.

NOmen patris & filij & ſpiritus ſancti perfecta & integra unius ueri dei diffinitio eſt, omnium quicunque dicantur uel aliquando dicti fuerint dñi ſiue in cœlo ſiue in terra cunctam amputans tubam, quorum omnium alij falſo dicti ſunt dñi, quos uario errore deluſa gentilitas coluit, alij non naturaliter dñi, ſed accidentali dono

Pſal. 81

à uero deo deificati, iuxta illud: Ego dixi dñi eſtis, & filij excelſi omnes. ¶ Nam cętera quidem

Attributa diuina.

quàmuis propria ſummæ & unius diuinitatis nomina, humana præſumptio falſis dijs affinxit, ut creatores atque rectores orbis terrarum immortales ac ſempiternos, cœleſtes atque omnipotentes eos nuncuparet, & ſimilia, quæ poëticis quoq; figmentis inſerta dæmones paſcere conſueuere, uocabula illis imponeret. ¶ At uero nomen hoc à ſæculo non fuit auditum,

Nomẽ trinitatis à Chriſto, primo expreſſum

nec homines de corde ſuo comminiſci potuerũt, uidelicet quia ſignificatum eius oculus non uidit, & auris non audiuit, & in cor hominis nõ aſcendit. Solent quippe prius res intelligi, &

Eſaiæ 64

poſt ad placitum nomina illis imponi, ſicut aiunt magni quoq; philoſophi gentilium, ea quæ

Ariſtoteles libro 1 Perihermeniaſ.

ſunt in uoce, ſunt earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ. Sed ſignificatum ſupradicti nominis, patris & filij & ſpiritus ſancti nullus eorum nouit, qui deos ſibi finxere quos uoluerũt. Rebus ergo quas deos appellauerunt, nomen hoc adinuenire uel imponere nequiuerunt. So-

Matth. ult.

lus ipſe deus nomen ſibi hoc impoſuit, ubi dixit: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Cuius ſignificatum & ſi prophetæ utcunq; nouerunt, tamen ipſum nomen edicere non debuerunt, uidelicet quia mundus adhuc infans,

Nomẽ dei uiui ſignatũ in frontibus noſtris

ipſum nominis capere non poſſet ſignificatum.

¶ Perfecta igitur, ut prædictum eſt, & integra ueri dei diffinitio eſt, nomen hoc dei uiui,

Apocal. 7

manifeſtam faciens diſcretionem, quo pertineant hi, qui ſcriptum illud habent in frontibus ſuis, de quibus clamatum eſt in Apocalypſi ab angelo aſcendente ab ortu ſolis, & habente ſignum dei uiui: Nolite nocere terræ & mari, neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus eorum. Tunc enim angelus ille magni conſilij clamauit quatuor angeEſaiæ 7

lis, id eſt, quatuor principalibus regnis, id quod ſupradictum eſt, quando clamor ę prędicationis euincente, factum eſt, ut reges quoque & imperatores ad fidem conuerſi, non obſtarent docentibus & baptizantibus in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti.

DE Significato eiuſdem nominis patris & filii & ſpiritus ſancti. Caput III.

Nomen trinitatis ſciunt etiã carnales & hęretici, ſed non ſignificatum.

AD ſignificatum uero ſiue myſteriũ huius tanti nominis intelligendũ, mundandus eſt ille, quo ſolo deus uideri poteſt, cordis oculus: ſicut cum ſolem iſtũ aſpicere uolumus, oculũ corporeum à puluere, ſi forte incidit, mũdare neceſſe habemus. Nam nomen quidem patris & filii & ſpiritus ſancti, carnales quoq; qui ſunt in eccleſia,

1. Cor. 13

multæ quoq; hæreſes, non ſolum carnis puluere cæcutientes, ſed & impietatis tenebris palpantes, nomen hoc memoriter tenent & confitentur: quia uidelicet euangelica auctoritate, quæ uoce domini tradita eſt, utcunq; tenentur. At uero ſignificatũ nominis, ab his ſtantũ, qui cordis oculos emundauerunt, uidetur nunc per ſpeculũ in ænigmate, tunc autẽ facie ad faciẽ uidebitur, cum uenerit quod perfectũ eſt. Qui ergo eiuſmodi ſunt, intelligunt per hęc pia naturæ uocabula patris & filii & ſpiritus ſancti, ueram & unicam ſummę diuinitatis gloriam, uidelicet quia & nunc, & anteq; quicq; faceret, unus idemq; & ſolus erat deus, ſed non deſertus neque ſolitarius: ſolus, in quam, ſed in ſubſtantia, ſolus & unus, ſed non in perſona.

Quod his relatiuis nominibus magis quàm ſubſtantialibus natura dei ſignificetur. Caput IIII.

Nomina ſubſtãtialia

IPſum diuinę naturę arcanũ his relatiuis magis quàm quibuslibet ſubſtantialibus exprimitur nominibus. Subſtãtialia nanque dicimus nomina, quæ tribus æque perſonis ſunt communia: qualia ſunt, deus, omnipotens, increatus, immenſus, æternus, & his ſimilia.

Relatiua nõ ſemp cõuertuntur.

Hæc autem relatiua ſunt, quia uidelicet, pater alicuius pater eſt, & filius alicuius filius eſt, & ſpiritus ſanctus alicuius ſpiritus eſt. ¶ Sciendum uero, quia relatio non æque in omnibus cõuertitur. Nam pater quidem ad filium refertur & conuertitur, quia pater filii pater eſt, & filius patris filius eſt: ſpiritus autem ſanctus patris quidem, & filii ſpiritus eſt, ſed non conuertitur. Non enim pater ſancti ſpiritus pater eſt, neq; filius ſancti ſpiritus filius eſt. ſed item ſpiritus ſanctus dicitur & eſt donum, quo nomine relatio recte reciprocari poteſt. Donum

Nominibꝰ relatiuis magis glorificatur deus.

quippe datoris donum eſt, & dator doni, dator eſt. ¶ His, inquam, relatiuis nominibus magis quàm ſubſtantialibus commendatur nobis quid amemus, laudemus, glorificemus. Quid

Eſaiæ 65

enim creaturæ beneuolentia creatori ſuo magis cupiat, quàm illud unde potiſſimum ipſe gloriatur dicens: nunquid ego qui alios parere facio, ipſe non pariam: ſi ego qui aliis generationem tribuo, ſterilis ero. Quod licet de adoptiuis dictum uideatur filiis, principium laudis ab

Roma. 8

illius habet genitura filii, qui ſolus naturalis eſt, cuius participatione alii fiunt adoptiui filii:

Pſal. 2

quia ſolum illum pater qui hæc loquitur genuit: alios autem creauit, nec de ſua ſubſtantia ge-

Tit. 3

nuit, ſed per gratiam ſuam regenerauit.

Cur tres perſonas confitentes, tres tamen deos dicere prohibemur. Caput V.

Iccirco

In deū nullum cadit accidens.

ICcirco autem tres perſonas confitentes, tres deos nihilominus dicere prohibemur, quia nec ipſa, quæ prędicta eſt, relatio, deo per accidens euenit, nec aliud quodlibet accidens diuinæ ſubſtantiæ ſe interſerit. Non enim in his tribus perſonis ulla eſt diuerſitas, aut quantitatis, aut qualitatis, aut temporis, aut loci, aut faciendi, aut patiendi, aut ſitus, aut habendi. Quantitatis, eo quod ſubſtantialiter tam pater, quàm filius, & ſpiritus ſanctus ęque ſit immenſus: Qualitatis, eo quod item ſubſtantialiter æque ſit ſanctus, iuſtus & bonus: tem poris, eo quod æque ſine initio ſit: loci, quod æque incircunſcriptus & in omni loco ſit: facien di, eo quod operatio trinitatis æque impermutabilis ſit: patiendi, eo quod æque nulli ſubia ceat paſſioni: ſitus, eo quod æque nulla teneatur poſitione locali, iacendi aut ſedendi. Eius ue ro generis, quod dicitur habere, eo quod nunq̄ de deo niſi figurate prædicetur calceatus, ar matus, coronatus, & his ſimilia. ¶ Vnde ergo numerus deor̄ in trinitate poteſt aſtrui ubi de eſt accidentiū multitudo, quę ſola in his, quę ſub eadem ſpecie ſunt, indiuiduis numerū facit? Nam uerbi gratia, cum ſit homo ſpecialis unus, & omnes homines ſpecie ſint unus (ut ipſi q̄ que gentiles perhibent philoſophi) ſcrutare quæ cunq; in indiuiduis numerūt faciunt, & ni hil omnino inuenies præter ſolā multitudinē accidentiū. Sed hæc, ut dictū eſt, à diuinitate pe nitus aliena ſunt. Quapropter nec eſt, cur uel unde dicatur pluralitas deorum.

Non poſſunt eſſe plures dij.

Quod diuina ſubſtantia propter ſui ſimplicitatem nullis accidentibus ſubiaceat. Caput VI.

Oīs ſubſtātia creata ſubiacet accidentibus, quia nō eſt id q̄d eſt.

CAuſa manifeſta eſt, cur ſubſtantia creatrix accidentia non ſuſcipiat, ſi primo atten das cur eiſdem creata ſubſtantia ſubiaceat. Videlicet accidētibus iccirco ſubiacet, quia quæ cunq; illa ſit, ex materia ſimul & ex forma conſiſtit, uerbi gratia, uelut au rifex cum fabrili arte ſtatuam figurat, materia eius eſt ęris ſpecies, forma uero, quę uis inducta per artem effigies, ſcilicet imago imperatoris, aut ſi maluerit, ſimulachrum Iouis. Ita quod ſtatuam nominamus, non eſt id quod eſt, quia non unum aut ſimplum aliquid eſt. Sed nec ipſum æs, antequam in illo aliquid figuretur, ſimplum quid eſt, utpote cuius materia terra eſt, multū ab ipſa differens, quæ uidetur, æris ſpecie. Ipſam quoq; ſi conſideres terram, non eſt id quod eſt, utpote quę à forma nomen hoc habet: Dicitur enim terra eo quod ſit gra uis & ficca. Suum autem eſſe ſumit ex hyle, quam dicunt materiam creatam informem. Simili ter homo non eſt ſimpliciter hoc uel hoc, uidelicet quia conſtat ex partibus, quæ ſunt anima & corpus, quas ſolubili uinculo nexas, proculdubio mors diſſociat. Sic & cætera quæcunque ſunt, ex materia ſimul & forma, ut dictum eſt, conſiſtunt, ideoq; accidentiū multitudini ſubia cent & mutabilia ſunt.

Subſtantia dei ſimplex eſt, nō formata, ſed forma.

¶ At uero dei ſubſtantia ſimplex eſt, non formata, ſed ſolummodo for ma, forma, inquam, carens materia. Vnde neſcio quod ſancti ſpiritus organum cecinit, præ miſſo, confirmatum eſt cor uirginis, in quo diuina myſteria angelo narrante concepit, ſtatim ſubiiciens: Te forma præ filiis hominum caſtis ſuſcepit uiſceribus. Hoc uere catholicus eccle ſiæ præcentor prædixit: Formam enim, id eſt, deum, beata uirgo caſtis uiſceribus ſuſcepit, & hominem eadem forma ſpecioſum præ filiis hominum nobis protulit.

Solus deus immutabilis & ſine materia.

¶ Hoc unum eſt quod formatum non eſt. Vnde ergo accidentibus ſubiaceat? Nam quod cætera ſunt mutabilia, de ſua, ut dictum eſt, trahunt materia. Hoc unum ſine materia eſt, & ideo uere eſt, nulloq; nixum eſt, quod eſt, eſt, præ cunctis ſolidum, ſuper omnia pulchrum. Non poteſt illi quicquam ineſ ſe, præter id quod ipſum eſt, nec enim poteſt accidentibus eſſe ſubiectum. Cumq; ſit ſubſtan tia, non eſt ſuſceptibile contrariorum, licet hoc non capiat ſapientia mundi, quam hic idem deus ſtultam fecit. 1. Cor. 1

Quod relatio nominum patris & filij & ſpiritus ſancti, nullatenus in deo accidens ſit, li cet relatio unum de accidentibus ſit. Caput VII.

IGitur tres perſonas, ut ſupra dictum eſt, confitentes, tamen tres dicere deos iure pro hibemur, & quæcunque ſubſtantiæ nomina ſunt, numero plurali prædicare non debe mus. Solummodo perſonas triplicamus, quoniam ad hoc manifeſta relatione, id eſt, re latiuis nominibus, patris & filij & ſpiritus ſancti, rite compellimur.

Relatiua in deo nō ſūt accidentia.

¶ Sed hæc ipſa rela tio, licet in multitudine accidentium ſecundum hominem recte computetur: ſciendum ta men, quia deo nullatenus accidiſſe concedimus. Non enim ex tempore accidit deo, ut pater eſſet, aut filium generaret, quemadmodum homini, qui longe ante in ſua ſubſtātia perfectus eſt, quàm pater fit, aut filium generet. Tranſeunda eſt tota hæc noſtræ mutabilitatis nebula, & purgato cordis oculo (ficut initio iam dictum eſt) uidendum eſt ſaltem per ſpeculum in ę nigmate, quia longe aliter de deo natus eſt deus, q̄ de homine homo per carnis fluxum tem poraliter & localiter naſcitur. Ad quod nonnihil adiuuat, ſi nunc interim patrem & filium & ſpiritum ſanctum, aliis & ſubſtantialibus uocabulis exprimamus.

¶ Dicimus itaque ſanctam trinitatem eſſe, uitam, ſapientiam atque amorem. Nam deum patrem uitam dicimus, immortaliter in ſe uiuentem: filium dei patris ſapiētiam eius dicimus, ineffabiliter de corde eius genitam, conſubſtantialem & coæternam: ſpiritum ſanctum dici-

mus amorem patris & filij, nihilominus cõsubstantialem & coæternum. Hæc autem substantiæ nomina sunt. ¶ Pater nanq; substantialiter uita est, non uiuificatum aliquid, ut homo siue animal, quod uiuificatum corpus est: non ut anima quæ cum sit uiuens, nõ est ipsa uita, unde multis perturbationibus est obnoxia, & uitæ superioris indiga: sed ipsa uitæ substantia subtilis, lucida, mobilis, acuta, nullis, ut supradictum est, accidentibus subiecta, nullius indigens, omni uitæ rationali capabilis, nullius ipsa capax. ¶ Nam id quod alterius capax est, crassius utique densius atq; corpulẽtius est eo cuius capax est: ut uasculum iccirco aquæ capax est, quia materia eius terra est, quæ profecto densior atq; corpulentior aquæ elemento est. Sed hæc uita, de qua loquimur, adeo cunctis subtilior atq; purior est, ut rebus omnibus ex materia formaq; cõstantibus, sicut iam superius dictum est, forma ipsa siue materia sit, atq; ideo simplex, & id quod est, absq; omni mutabilitate permanens, forma boni, lumen non illuminatum sed tantum illuminãs, lumen, inquam, uerum, fonsq; & origo sempiterni luminis. ¶ Nullius ergo hæc uita capax est, sed tantum capabilis, cuius ad comparationem cætera densa atque corpulenta spirituũ uascula sunt, sed ab hac uita in se uiuente deo, capaci rationalitate formata, eius capacia sunt, unde & beate sancteq; uiuunt.

Deus pater substantialiter ẽ uita.

Vita diuina omnib⁹ subtilior & simplicior, ideo nulli⁹ capax est.

Hæc uita rationali creaturæ capabilis est.

¶ Filius uero item substantialiter sapientia est, id est, non tantummodo sapiens (quod dici potest & de aliquo qui accidẽtali dono sapientiæ participat) sed ipsa sapiẽtiæ substantia. Nec iccirco dialecticorum uocibus utimur, quod eorum uanitati sanctam trinitatem subiiciẽdam ullatenus arbitremur, sed ut significanda notis significationibus melius & compẽdiosius exprimamus. Nam illis cõcedimus quidẽ, in duo, scilicet in substantiam & accidens, omnia diuidentibus: sed id quod est ultra omnia, extra omnia, & præter omnia, uidelicet hanc sapientiam, imò totam beatam trinitatem, eorũ descriptionibus nequaquam submittimus. Etenim substantia hæc nullatenus contrariorum susceptibilis est, licet deus, more nostrę locutionis, nunc iratsci, nunc uero complacari dicatur. ¶ Et hæc dei sapientia, accidens quidem est homini, quoniam potest adesse uel abesse prẽter subiecti corruptionem, id est, prẽter humanę substantiæ diminutionem uel absumptionem. Sed in seipsa uere substantia est, mobilibus omnibus mobilior, ubiq; attingens, omnia operans, cuncta disponens, speciosa, suauis, lucida, generosa, locuples, omnium artifex. Hanc sapientiam dei esse filium, naturaliter ex illo genitum, dicimus, credimus, & confitemur. ¶ Naturaliter, inquam, non imaginarie uel per similitudinem, quomodo filios beati hominis interdum accipimus opera eius: sed quam naturaliter gignit homo hominem, tam naturaliter genitum accipimus ex deo deum, ex lumine lumen, genitum, inquam, non factum, natum non adoptatum, coæqualem, coæternum, consubstantialem. Iccirco non consequitur, ut cum homini datur hæc eadem sapientia, filius cordis eius dicatur, nisi figurate, quomodo dominus, quicunque fecerit uolũtatem patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater & soror & mater est. Non, inquam, hæc sapientia filius eius est cui datur, sed eius de quo uere nata est, à quo datur: quoniam & radius, quo nostri oculi irradiãtur, non noster, sed solis est radius. Illius est filius hęc sapientia, qui illum non aliunde accepit, cuius de corde nata est, ut splendor ex sole, ut riuus ex fonte, ut uapor ex igne.

Trinitas supra dialectcorum intellectum.

Dei sapientia in hominibus accidens, in seipsa uere substãtia ẽ.

Sapiẽt. 7. 8

Hæc sapientia est naturaliter dei filius.

Matth. 12

¶ Spiritus sanctus nihilominus substantialiter amor est, id est, non tantummodo amans, quod dici potest & de aliquo, qui accidentali dono eiusdem spiritus participans, secundum quantitatem participationis amare incipit: sed ipsa diuini amoris substantia est. ¶ Nec ideo caliginem noster sensus ullam patiatur, quo minus hunc amorem substantiam ueram atque perfectam arbitremur, quoniam humanæ substantiæ diuinus hic amor adesse uel abesse potest, præter aliquam eiusdem substantiæ nostræ absumptionem, quoniam hic amor, homini quidem accidens, id est, accidentale donum est. Sed in seipso uera substantia est, uiuida natura est, uerus deus. ¶ Qui iccirco proprie spiritus sanctus dicitur, cum & pater spirit⁹ & filius spiritus sit, & pater sanctus & filius sanctus sit. Quia sicut spiritus aẽrius, uerbi gratia, meridianus auster, (hic enim spiritum sanctum significat, quia calidus est) sicut, inquam, meridianus auster à plaga sua in oppositum septentrionẽ transcurrit, & opportunos arẽtibus terris hymbres aduehit, sic iste spiritus sanctus, operatione sua, quæ ipsius propria est, à creatore procedens in creaturam rationalem, supradictam eius sapientiam inopi naturæ, prout uult deus ipse ac dominus, infundit. ¶ Vnde & spiritus sapientiæ dicitur, etiam extra dispositionem uel ordinem, quo septem eius gratiæ numerãtur, spiritus, inquam, sapientiæ, sanctus, unicus multiplex, subtilis, disertus, mobilis, incoinquinatus, certus, suauis, amans bonum, acutus, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens uirtutem, omnia prospiciens.

Amor diuinus in seipso substãtia est, ĩ hominib⁹ accidẽtale donum.

Cur amor iste ꝓprie dicit spũs sanctus.

Dicitur & spũs sapiẽtiæ.

Sapient. 7

¶ His igitur substãtialibus nominibus, ut supra dictũ est, quę sunt uita, sapientia, amor uel charitas: his, inquã, ad intellectũ iuuamur, ut relationẽ, quæ in nominibus patris & filij & spiritus sancti cõsistit, nullatenus ex tempore, cœpisse uel suspicemur. ¶ Nam cum pater, ut dictum est, uita sit, & filius sapientia: quisquis ex tempore cœpisse contendit nomen patris aut generationem filij, consequitur, ut deum aliquando sine sapiẽtia: deum, inquam, insipientem

Sapientia deo patri coæterna.

(quod

(quod dictu quoq; nefas eſt) fuiſſe concedat. Sed hoc abhorret fides, anathematizat pietas, omnis deteſtatur creatura. Itaq; non ex tempore, ſed ante omnia ſecula deus pater eſt, quia filius, id eſt, ſapientia eius, ſine initio cum illo eſt. Vnde ipſa eadem ſapientia dicit: Ante quã deus quicq̃ faceret, aderam cum eo cuncta componens, ludens cum eo oñi tempore, ludens in orbe terrarũ. Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum. Cui par uel idẽ eſt illud, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud deum, & deus erat uerbum &c. ¶ Rurſus cum ſpũſſanctus amor ſit, quiſquis patrem & filium prius fuiſſe contendit, q̃ ſpũm ſanctum, conſequitur fuiſſe, quando neq; filius patrem, neq; pater amabat filium. Quod uel ſuſpicari dementiſſimum eſt atq; impium. Nobis uero ſuperuacaneum eſt, teſtimoniis aſtruere q̃ pater diligat filium, imò q̃ (ſicut ipſe ait) dilexerit eum ante mundi conſtitutionem, quia ſatis probabile, imò neceſſarium eſt, q̃ talis pater talem ſemper dilexerit filium.

Pro.8. Iohã.1. Amor pri & filio coæternus. Iohã.17.

Quod ait Sapientia, Ludens eram coram eo (ſcilicet deo) in principio, idem eſſe q̃d de uerbo dictũ eſt, Quod factum eſt, in ipſo uita erat. Cap. VIII.

ATtamen ne capitulum prælibatum ſub obſcuro reliquiſſe uideamur, quem alium arbitrari poſſumus ludum, in eo quod ait Sapientia, Ludens eram corã eo omni tẽpore, ludens in orbe terrarum: niſi huius, de qua loqmur, dilectionis gaudium? Ludus enim erat amabilis deo patri, uidere in ſapiẽtia ſua, quæ facturus erat, primo beatam cœli curiam, pulchram'q; rempublicam decus erat denis angelorum ordinibus diſtinguendam: deinde uiſibilem mundi huius architecturam, ſphæricam cœli camerã, ſolemq; & lunam, lucida ſydera, aquas ſuperiores, aquas inferiores, omnes abyſſos, niues atq; grandines, montes & colles, cunctamq; terræ aream, mare & omnia quæ in eis ſunt, quicquid ſurſum uolat, quicquid deorſum repit aut ambulat, beſtias & uniuerſa pecora, reges terrę & omnes populos. Nam de his omnibus ait Euangeliſta: Quod factum eſt, in ipſo uita erat. ¶ Quid uero eſt quod addidit, Et deliciæ meæ eſſe cum filiis hominum? Quid, inquam, niſi q̃d iam tunc in eadem ſapientia prouiſum & hoc erat, ut in humana requieſceret natura, & caput hominũ effecta, ſanctorum & ſapientium ſibimet conſociaret in ſuis deliciis agmina? Hæc (inquam) uidere anteq̃ fierent, ludus erat deo & ſapientiæ eius, ludus feſtiuus, ludus iucũdus, ludus delicioſus. ¶ At uero de huiuſmodi gaudere, hæc omnia ſpectare cum hilaritate, in cordis amplitudine, amor eſt ſapientiæ, amor ſtudioſus, amor ſanctus: quem ſuprà ſanctum eſſe ſpiritum diximus. Igitur quod ſapientia quæ filius eſt, de ſua dicit antiquitate æterna, ſimul & de hoc amore, qui ſpirituſſanctus eſt, neceſſario conceditur: uidelicet, quia dominus poſſedit eũ initio uiarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio, ab æterno ex antiquis, antequam terra fieret &c.

Pro.8. Lud⁹ æternus ineffabilis gaudij. Iohã.1. Pro.8. Deliciæ m. eſſe c. fi. ho. Gaudiũ & amor ille ſpũſſanct⁹ eſt. Gen.1. Gen.5. Arri⁹ fatue cõtumelioſus deo. Nõ eſt de⁹ pr̃ ſterilis. Eſai.66. Apo.3. Vn⁹ deo patri filius naturalis, multi adoptiui Pſal.81.

Quòd fides catholica neq; (ut Arrius) ſubſtantiam ſeparet, neq; (ut Sabellius) trinitatis perſonas confundat. Caput IX.

ITa neque (ut Arrius) ſubſtantiam ſeparamus, neque (ut Sabellius) perſonas in trinitate confundimus, utriuſque erroris uoraginem declinantes cum execratione, & uia regia currentes, uela pandimus inſignia confeſſionis catholicę. ¶ Alter enim eorum, filium patre minorem, & creaturam, atque conuertibilem eſſe contendẽs, impie atque ſceleratiſſime creatori hoc auferre molitus eſt, quod ille creaturis à ſe factis omnibus, quæ uiuunt tantum, quæq; uiuũt ſimul & ſentiunt, benigne largiri dignatus eſt. Sic enim ſingula diſtinxit, ut in ſpecie ſua generarent, & non degenerarent: Germinet, in quiens, terra herbam uirẽtem, & facientem ſemen iuxta genus ſuum, lignum'q; faciens fructum, & habens unumquodque ſemen ſecundum ſpeciem ſuam. Item, Creauit deus cete grandia, & omnem animam uiuentẽ atq; motabilem, quam produxerunt aquæ in ſpecies ſuas, & omne uolatile ſecundum genus ſuum. Ac deinceps: Producat terra animam uiuentem in genere ſuo &c. Tandem & hominem fic plaſmauit, ut generaret (ſicut ſcriptum eſt) ad imaginem & ſimilitudinẽ ſuam. ¶ Sic fatuus ille, ut non uideat quantam creatori irroget contumeliam, quantamq; naturę eius criminetur ſterilitatem atque inopiam, ut creaturis ab eo factis, in genere ſuo ſemen afferentibus, nullum ipſe creator generis ſui ſemen habeat, eodem utiq; bono, quod aliis contulit, ipſe careat, ſterilis, deſertus atq; ſolitarius? ¶ Nonne ergo merito contra huiuſmodi derogatores queritur ipſe in Propheta, dicens: Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe nõ pariam? & qui aliis generationem tribuo, ipſe ſterilis ero? Vnde enim exemplar accepit, ut fœcũditatem ſuis daret creaturis, ſi in ſeipſo ſterilitate aridus exiſtit, ſi creans tam multa, nihil de ſeipſo generare ualuit? Vt quid tantopere tota nocte uitæ præſentis adoleſcẽtularum oſtia circuit, ſibiq; poſcit aperiri, ſi non infito ſibi naturaliter calet amore, ſi non genuino uiret ſemine? ¶ Inſtat enim & intrinſecus, ut ſuę naturę communionem, eum quem ſpiritum ſanctum dicimus, uehementem ſpirat amorem, ſuumq; uerbum, iamq; à principio & ab æterno natum, & adhuc tamen, ut uere ſemen ſibimet inſitũ in multas coniuges. i. in multas animas ſpargens, deorũ quotidie multiplicat gentẽ, quibus ait Propheta: Ego dixi dij eſtis, & filij excelſi

Iohã.1. Arrius,aĩalis homo. 1.Cor.2.

omnes.itemq; Euangelista de illo unico filio dei,deiq; uerbo loquens: Quotquot autem receperunt eum,inquit,dedit eis potestatem filios dei fieri. ¶ At ille,de quo supra dictũ est,Arrius infelix,& quicunq; similis eius,animalis homo non percipiens ea quæ dei sunt,& ea sola sapiens quæ carnis sunt,audiens deo filium natum,toto sensu inhæret carnis imaginibus, cõ sequens esse contendens,quòd ut filius generaretur uel nasceretur,substãtia patris defluxerit,& filius localiter ab eadem patris substantia traductus sit,& hãc passibilitatis calumniam, quasi consequenter aduersum nos redarguit. Itẽq; de filio subiũcit: Si natus est,erat profecto quãdo nõ erat. Et quasi necessario de tẽporalitate cõcludens,coeternitatẽ prĩs filio,quãtum in se est,auferre cõtendit. Sed de coeternitate uel cõsubstantialitate iam superius dictũ est.

Carnalis sensus Arrĩ in defluxionis figmento.

¶ De argumento uero defluxionis uel diminutionis paternæ substantię, quam in generatione filĩ contendit,consequenter intelligi oportere dicendum est,male illos,nimiumq; carnali sensu sibimet illusisse. Non enim à carne,quæ in propagando passibiliter defluit,argumẽtum ducere debuerant in ratione diuinæ generationis. Rebus quippe dissimilibus eadẽ non conueniunt. Quid autem tam dissimile,quàm carni spiritus,& non quilibet spiritus,sed omnium spirituum creator spiritus? Deus enim spiritus est,& eum qui adorat,in spiritu & ueritate oportet adorare.

Iohã.4. Mala similitudo à carne ad spm̃.

¶ Nobis ergo filium dei naturaliter ex patre natum confitentibus,obiice re non debuerant,quòd confessionem nostram diuinæ substantiæ passibilitas, quę in generatione carnis non abest,id est,fluxus uel diminutio,consequeretur. Nam est quidem aliqua similitudo à carne sumpta ad deum qui spũs est,sacrisq; inserta scripturis,ut in Canticis mysticisq; prophetarum libris,sub nominibus sponsi & sponsæ,aut uiri & uxoris: sed oĩno figurate hoc fit,id est,ut in eo quod litera sonat,longe aliud intelligas,scilicet in uiro deum,in semine dei filium.i.eius uerbum,in amore spũmsanctum,in uxore creaturam rationalem.i.humanam animam,uel angelicam substantiam. Sed est uerior illa similitudo,quæ ab interiore homine sumpta,suis hostẽ telis reuerberat. Nam si ab homine similitudo in deum conquiritur,inde sumatur,ubi eius,scilicet dei,imago splendere probatur.

Figmẽtum Hũaniformiorũ. Esai.66.

¶ Nõ autem corpus hominis formatum est ad imaginem dei, quod arbitrati sunt hi qui dicũtur Humaniformĩ,pro eo quòd deũ humanam formam suspicantes,immane simulacrum in templo cordis sui collocauerunt. Nam cum scriptũ est,Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedũ meorũ,cõsequebatur opinionem eorũ,ut deus in cœlo tam uastus sederet,ut terram pedibus tãgeret. Ab interiore ergo homine ecõtrario argumentari licet,q; generatio filĩ dei,nullã paternæ substantiæ diminutionem fluxum'ue nos cõpellat recipere.

Qua similitudine ualeat intelligi, filium absq; fluxu uel diminutione paternæ substantiæ potuisse nasci. Caput X.

Ars alĩus cõmũicata sine defluxione sui.

COnsilium itaque uel artem in hominis anima fitam, operæpretium est aduertere, qualiter ab anima absque diminutione eius in auditorem quempiam uel in actum transeat. Si cunctis, qui adesse uel audire possunt,tuum consilium proferas, tuam' ue scientiam doctor sedulus in multorum aures, dicendo, docendo transfundas, & quos uacuos acceperas, discentium animos impleas,num idcirco sensus tuus defluxit, imminutus est,& sui aliquod detrimentum passus est? Itemq; si artifex es,& egregium aliquod opus meditaris,modicumq; structuræ prius in mente præpingis,& postmodum in re mirãdum atq; laudandum in actu componis,nunquid ingenĩ tui uena protinus aruit, nec idẽ retinet quod edidit? ¶ Quanto ergo magis sapientia dei,quæ est deus,dei filius est,omnium artifex,omnia prospiciens,quę attingit à fine usq; ad finem,nõ sic nata est ut efflueret,nõ sic genita est,ut paternam substantiam diminueret? Nec tunc, quando primum ad componẽdam mundi fabricã emicuit,& oĩa uisibilia uel inuisibilia cõdidit: nec tunc,quãdo in utero uirginis carnẽ assumens humanæ naturæ,tota inscripta est,nihil minus in corde suo pater habuit, nec ideo uerbum in eius natura deletum aut detritum est,quia totum illud in nostræ naturę pellem transcripsit. Hic ergo, Arrius scilicet,& quicunq; trinitatem consubstãtialem nõ confitentur,anathema sint,inquit sancta synodus Nicena. His autẽ qui consubstãtialem trinitatẽ prædicant,regna cœlorum sint prępara ta.

Nihil efflu-xit pr̃i per gnationẽ filĩ. Sap.8.

Quòd hæresis Sabelliana personas confundens, consequenter dicta sit Patripassiana. Caput XI.

Cõfusor p̃sonarũ Sabellius.

ALter uero,uidelicet Sabellius,diuerso quidem, sed non minus detestabili errore, psonas trinitatis confundens,unam esse personam asserit,id est,ipsum sibi esse filiũ,q; pater est,ipsumq; spũmsanctum: ita cæcus mente,ut uel hæc tam præclara,tam apta testimonia non attendat domini dicentis: Ite,baptizate omnes gẽtes in noĩe patris & filĩ & spũssancti. Itemq; eo baptizato in Iordane,uocem de cœlo dicentem: Hic est filius meus dilectus,in quo mihi bene complacui: sanctumq; spũm in columbę specie super eum descendentem.

Matt. 28. 3.

Pr̃ipassiani dicunt Sabelliani.

¶ Hanc hæresim consequenter Patripassianam dicimus. Nam si idem ipse filius qui pater est,cũ filius incarnatus & passus sit,proculdubio pater ipse incarnatus & passus

est.

eſt. Vnde recte (ut dictum eſt) patripaſſianam hanc hæreſim nominamus. Sed nos hunc erro
rem execrantes, uerbū quod erat in principio apud deū, uerbum (inquam) deum, nō ipſum,
apud quē erat hoc uerbū, credimus & cōfitemur carnem factū, uidelicet aliū eum qui genu-
it, alium cōfitentes eum eſſe q genitus eſt. Aliū, inquā, in pſona, non aliud in ſubſtantia. Vnde Iohā. 10.
ait ipſe filius: Ego & pater unū ſumus. Vnum utiq; ſecūdum ſubſtantiā ſumus: ſecundū plu-
ralitatem perſonarū, eum dixiſſe nō dubitamus.

Quòd in creatura rationali bene conſtituta, ſancta trinitas per ſuorum diſtincti onem operum agnoſci ualeat. Caput XII.

IN creatura quoq; rationali bene & perfecto decore conſtituta, tanquā in ſpeculo perlu In rationali creatura q̄dā effigies ſanctæ trinitatis.
cido paret quodammodo, quia non in una ſola, ſicut prędictus Sabellius errat, ſed in tri
bus perſonis adoranda ſubſiſtit diuinitas. ¶ Ecce enim (ſicut ſuperius dictum eſt) patrē
& filium & ſpūmſanctum, quæ relatiua nomina ſunt, aliįs & ſubſtantialibus nominibus
dici, uel eſſe, uitam, ſapientiam, atq; amorem: ſic in homine uel angelo ſancto hæc tria compu-
tamus, ſpiritum uel animam, rationalitatem, atque dilectionem. Hæc tria ſunt. Manifeſtumq;
eſt, ſpiritum uel animam non ipſam eſſe quæ eſt rationalitas. alioqui nulla eſſet ratione carēs
anima. Sed eſt bruta pecoris anima, quæ ſicut ratione caret, ſic & æternitate: & ſicut ſolis fun-
gitur carnis ſenſibus, ſic & cum carne moritur. Item rationalitas non eſt ipſa quæ dilectio, ali
oquin nullum rationale eſſet abſque dilectione. Sed eſt omnis homo uel omnis angelus rati-
onalis quidem, non autem omnis homo uel omnis angelus habet in ſe dei dilectionem. Vnde
arguitur per Ezechielem diabolus, qui illam in ſemetipſo ſpreuit primus: Aurę, inquit, opus Ezec. 28.
decoris tui, & foramina tua in die qua cōditus es, prępărata ſunt. Et poſt pauca: Repleta ſunt,
ait, interiora tua iniquitate. Rationalitatem cum qua cōditus eſt, foramina eius appellat: quia
ſicut lapis pretioſus auro ligatur, ita ſpiritus ſancto, q utiq; dilectio eſt, ligari & in unitate cœ-
leſtis ordinis cum poſſet aſtringi, recuſauit. Sic & homo tumidus, quicunque ſuperbiam eius
imitatur. ¶ Non ergo (ut iam dictum eſt) dilectio ipſa quæ rationalitas, nec rationalitas ipſa In aīa q̄q; tria ſunt: ſpūs, rōnalitas & dilectio.
quæ anima uel ſpiritus eſt, ſed tria ſimul unum opus perfectum, & creatori ſimile, oſtendunt.
In hoc igitur tanquam in ſpeculo (ut ſupradictum eſt) contemplare creatorem deum, nō uni
us tantum, ſed trium perſonarum eſſe. Quarum quālibet quis deneget, deum non habet, ſic-
ut rationali creaturę q̄odlibet ex ſupra dictis tribus detrahas, nullius dignitatis opus rema
net. Amiſſa nanq; dilectione, qui angelus lucis creatus fuerat, diabolus princeps tenebrarū
factus. Et homo ſimiliter abſq; dilectione malus, & eiuſdem diaboli filius eſt. Quòd ſi rationa
litas deſit, brutū eſt omne q̄d uiuit & ſentit. Si anima uel ſpiritus non ſit, multo magis nec ra-
tionalitas nec dilectio in ulla creatura eſt. ¶ Sic (inquam) quālibet triū perſonarę deneges, de Nulla triū pſonarę abnegari debet.
um non habes: quia ſi ſpiritum ſanctum abneges, patrem & filium confitens, cum idem ſpūs
amor ſit, deum ſine amore, id eſt, hoſtē uel inimicū tibi conſtituiſti. Si filium deneges, cum fili
us dei ſapientia ſit, deū tibi brutum & inſipientem phantaſtico errore confinxiſti. Nam de fi-
lio male ſentientes, Niceni fides concilij, gentiliū ſimiles eſſe conuincit. Itaq; iure catholica fi
des, ut ſupradictum eſt, ſicut in Arrio ſubſtantiæ ſeparationem, ſic in Sabellio perſonarę ana-
thematizat confuſionem uel peremptionem.

Quomodo numerus trium perſonarum nihil inde auctus ſit, quòd homo factus eſt filius deinec idcirco quaternitas, ſed dicatur & ſit nihilomi nus trinitas. Caput XIII.

QVamuis autem filius incarnatus ſit, idemq; deus & homo ſit, non creſcit ex eo per-
ſonarę pluralitas, ut quæ ante incarnationem eius erat trinitas, pòſt dicatur aut ſit
quaternitas. Non enī duos eccleſia catholica recipit filios, imò anathematizat Ne-
ſtoriū & oīes, qui unum ante ſecula, aliū profitētur poſt carnis aſſumptionem.
¶ Nam duo quidem, id eſt, duas ſubſtantias, duo (inquam) neutro genere, non maſculino du Duæ naturæ, ſed non duæ pſonę in Chro.
os, id eſt, duas in Chro p̄dicamus pſonas. Et ſicut homo ſedens in equo, nō duo ſunt, ſed unus
equus, ſic deus in hoīe non duo Chri, ſed unus eſt Chriſtus. Quomodo enī de diuerſarę ſpeci-
erū indiuiduis duos aut tres prędicabis, cum unū ſubſtantiæ nomē ſubįcere non poſſis. Ver
bi gratia: Hic homo, atq; hic equ⁹, diuerſarę ſpecierū, id eſt, hominis & equi indiuidua ſunt. Si
ergo de hoc equo & de hoc homine loquens, duos dixeris, inconuenienter hoc mobile præ-
dicabis, cum ſubſtantiale fixum non ſit q̄d ſubįcere poſſis: quia neq; homines neq; equos de
uno homine & uno equo dicere ratio permittit. Non minus incōuenienter de Chriſto prędi
cabis duos. Nam q̄modo cōſtat, hic eques ex hoc homine & ex hoc equo: ſicut & Chrs con-
ſtat ex hoc indiuiduo dei, quod eſt uerbū patris, & ex hoc indiuiduo hominis, quod ex uirgi Maior differentia inter deū & hominē, q̄ inter homi nē & equū.
ne Maria naſcendo initium ſumpſit. ¶ Dubium autem non eſt, quòd deus & homo diuerſæ
ſint ſpecies, omnino ſubſtantialibus differentįs longe ab inuicem diſtantes, ab uſque genera
liſſimi generis (quod eſt ſubſtantia) diuiſione prima. Nam ſub corporeo longe infra cōtine-
tur homo, deus aūt uerus ſub incorporeo. Si ergo de Chriſto loquens dixeris duos, inconue

nien

Non sunt duo Chri.

nienter prædicabis: quia non est fixū subſtantiale, quod congrue subiicere possis. Nec si christos subieceris, recte dixisti: quia Christus nec subſtantiale nomen est, sed est nomen officij: nec magis de deo & homine, duos recte potes prædicare christos, q̄ duos equites de homine & equo. ¶ Sed & minus conuenienter de deo & homine duos dicis christos, q̄ de homine & equo eqtes duos: quia deus homini unitus, nunq̄ separabitur: homo aūt equo sedēs, quoties descendit, toties separatur. Nec incongrue similitudo hæc pro argumento sumpta est: quoniam in Christo diuinitas humanitate tanq̄ equo usa est. unde & in Zacharia propheta equ⁹ roseus ostenditur, & in euangelio Samaritanus hominem à latronibus conuulneratū, iumento suo imposuisse legitur. ¶ Itaq; quemadmodum filius tuus, si egressus pedes, forte sedēs eq̄ ad te reuertitur, nō idcirco tecum personas triplicat, sed tantū ut prius geminat, non enim dignum est, ut cum filio tuo filius iumenti personā duplicet: sic filius dei, uerbum patris in sola diuinitate eructatū in uterū uirginis, dum cū humanitate redit ad dexteram patris, personarū numerus non inde succrescit, quia dignum non est, ut cum natura dei personam duplicet, natura hominis, quæ ab illa subſtantia pluribus & maioribus distat differētijs, q̄ equus ab homine. Nam hominē ab equo rationalis differentia seiungit, hominē autem à deo plurimę secernunt (quas enumerare longū est) subſtantiales differentiæ.

zach.1. Luc.10 Filiꝰ cū humana natura ascendēs in cœlū, nō auget nūerū p̄sonarū.

Cur ante incarnationem domini fides sanctę trinitatis à uulgo non debuerit aut potuerit exigi. Caput XIIII.

IDcirco præteritis generationibus ante aduētum Christi tacitum fuit uulgo mysterium tanti huius diuini nominis patris & filij & spiritussancti, quia nec dum illud capere poterat infantia seu iuuentus mundi nimiū carnalis, quippe qui ne nunc quidem iam grādæuus, postq̄ incanuit, Christo adueniente, sine magno prædicantiū labore, intelligere potuit, simul qa nec dum illam, quam in hac fide cōfitemur, suā beata trinitas fecerat misericordiam. ¶ Nec dum (inquam) nobiscum illam, pro qua nūc iure colitur, fecerat misericordiam, qua sibi circa salutem nostram beata trinitas diuisit operationem trinam, ut hominem, quem pater creauerat, filius redimeret, spiritussanctus igniret, nō quia pater absq; filio sancto q̄ spiritu quicq̄ creauerit, aut filius sine patre sancto q̄ spū redemerit, aut spiritussanctus absq; patre filioq̄ illustrauerit, & peccatorum remissione mundauerit, sed quia sic est communis quidem, & ubiq; inseparabilis summæ & unius diuinitatis operatio, ut tamen in proprietate uel ordine operis, manifesta, nulliq; fidelium ignoranda, personarum sit discretio. Nam illa uox, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, patris uox est ad filiū & spiritū sanctum: & illa caro, quæ de uirgine sumpta, mortua ac sepulta est & resurrexit, filij caro est: & illa columba, quæ super dominum descendit, & ille ignis qui super apostolos eius apparuit, non qdem subſtantiam, sed præsentem sancti spiritus potentiam uisibiliter exhibuit. Præteritis ergo seculis iure à uulgo nō exigebatur fides sanctæ trinitatis, quia sicut dictum est, infanti adhuc & sub pædagogo seruienti populo dei, declarata non fuerat hæc eadem trinitas adorandi exhibitione uel distinctione operis.

Opa trinitatis circa hoiem.

Gen.1.

Matt.3. Actu.2.

Gala.3.

Quòd uetus testamentum eandem fidem trinitatis non tacuerit, nec sine illa ueteres sancti deo placuerint. Caput XV.

NOn tamen penitus absq; hac fide ueteres deo placuerunt, quoniā hi à quibus tanquam radicibus suis multiplices rami portabant, scilicet magni patres, diuini huius nominis pinguedine non caruerunt, qua nunc pascimur nos: q̄ cum oleaster essemus, naturalibus ramis propter incredulitatem fractis, per eandem fidem in bonam oliuam inserti sumus. ¶ Plurima quippe illorū libri testimonia trinitatis euāgelio Christi conferunt. Vnde hęc duo testamenta recte per duo seraphin significantur in Esaia, quorū est ille clamor: Sanctus, sanctus, sanctus dominus deus sabaoth, pleni sunt cœli & terra gloria tua. Et quia Iudaicus populus, hoc audito clamore per apostolorum ora, post aduentum sancti spiritus, incredulitate cæcatus est, bene & hoc propheta ostenditur, in eo quòd domus domini fumo impletur. Fumus enim ille Iudæorum cæcitatem designat, sicut & paulo post eidem prophetæ dicitur: Excæca cor populi huius &c. ¶ Sed nos ad librum, quem aperuit agnus, oculos cordis per fidem apertos habētes cum supradictis seraphim, uel cum quatuor quoque animalibus dicimus: Sanctus, sanctus, sanctus, adiungentes: Salus deo nostro qui sedet super thronum & agno, uidelicet quia librum iam dictum aperiēs agnus, trinitatis mysterium in illo descriptum ostendit, quod nesciebatur. ¶ Nam quum interrogantibus Iudæis & dicentibus, Tu quis es, respondisset, Ego principium qui & loquor uobis, aperuit nobis, quia iuxta quod & in Psalmo dicit, In capite libri scriptum est de me, non aliud Moyses principium intelligi uoluit, ubi ait: In principio creauit deus cœlum & terram, non aliud (inquam) principium quàm filium, quoniam & Iohannes ait: Omnia per ipsum facta sunt. Creauit cœlum & terram deus in principio, id est, pater in filio. Cui adde quod sequitur: Et spiritus dei ferebatur super aquas, & ecce in capite libri quem agnus aperuit, beata præfulget tri-

Rom.11 Sctūs, sanctus, sctūs dñs deꝰ sabaoth. Esai.6.

Agnꝰ librū aperuit. Apoc.5. Testimonium trinitatis ī Genesi Iohā.8. Psal.39 Gene.1. Iohā.1. Gene.1.

trinitas. Per has fores trifidas ſanctam ingreſſus ſcripturam, paſſim deinde reſperſos inuenis aureos eiuſdē diuini nominis titulos.

Quō in operibus ſex dierū ſingulis trinitas cōmendetur. Caput XVI.

PRimum in opere ſex dierum, ſi uigilanter attendas, eadem commē datur trinitas uer bi gratia: Dixit deus, Fiat lux. Ac deinceps, Vidit deus quod eſſet bonum. In eo quod ait, Dixit deus, uerbum, per quod oīa facta ſunt, cum patre agnoſcimus. Et in eo q̄d addidit, Et uidit deus quòd eſſet bonum, nimiam operantis diligentiam atq; beneuolentiam intelligimus, quę procul dubio non eſt aliud, quàm qui tertia in trinitate perſona eſt ſpiritusſanctus. ¶ Non enim caſu aut ſuperuacue ſic poſitum per ſingula, Vidit deus quòd eſſet bonum, æſtimare debemus. Sed magnam creatori diligentiam nobis commendatam fideliter aduertamus. Et ut ſcias, quantum illa diligentia, de qua loquimur, in opere dei profecerit, conuertere ad cor tuum ò quicūq; es artifex alicuius laudandi effector operis. Vt, inquā, ſcias, quantum diligentia, quæ eſt ſpiritus eius, operi profecerit, reſpice quātum in opere tuo diligentia tua contulit. Certe in mente tua quodam modo ſic habebas artē, ſicut erat in principio uerbum apud deum. Eius artis tibi conſcius, non otioſum te eſſe paſſus es. Quare? Vt de multis, quæ ſubeſſe potuerunt, cauſam meliorem inferam, utilitatis amor, id eſt, intentio proficiendi plurimis, otiū te impatientem reddidit. Vna cauſa hæc ab illo te ſeruo diſcernit, q̄ malus & piger arguitur, dum tu laudaris ſeruus bonus & fidelis. Nam de cætero pares fuiſtis, uidelicet quia tam in illius, quàm in tua mente talentum bonæ artis appenſum eſt. ¶ Sed uide quantam inter te atq; illum diſtantiā, diligentia ſiue beneuolentia, quæ in te eſt, effecerit. Dū ille fodit in terram & abſcondit pecuniam domini ſui, tu operando in credito tibi talento, duplicia lucraris, uidensq; per ſingulos profectus, quia bonum eſt lucrum, amplius ſitis, & præ magnitudine deſiderij laborem in opere non ſentis. Creſcit lucrum, creſcit lucri deſiderium. Ad hanc ergo ſimilitudinem perpendis, quantū in opere dei, diligentia uel bonitas eius effecerit. quæ magnifice delectata eſſe monſtratur in eo, quod per ſingula dicit, Et uidit deus q̄d eſſet bonum, & ait, Fiat &c. Tantum in opere ſecundi diei non eſt illud additum, certi grā myſterij, de quo iam aliàs dictum eſt. Illa uero diligentia uel bonitas, alia (ut dictum eſt) q̄ ſpiritusſanctus intelligi non debet. Si enim interroges (inquit Auguſtinus) quis oīa fecerit, reſpondeo, deus. Si quæras, per quid, aio, per uerbum. Si quæras, quare, reſpondeo, quia bonus. Et hæc trinitas, inquit, unus deus eſt.

Vidit deus, q̄ eſſet bonū, hæc diligentia eſt ſpūſſanct⁹.

Matt. 25.

Profectus opis ex diligentia.

Auguſtin⁹

Quòd in plaſmatione hominis, cuiuſq; perſonę trinitatis proprium opus diſcernendum ſit. Caput XVII.

IGitur in opere mundanę fabricæ cunctorūq; creatione, omnipotens, omnia ſciens, oīmibus commendatur benigna trinitas. ¶ Amplius autem in eo, quem uniuerſis præponere decernebat, id eſt, in homine ſeipſam exprimere dignata eſt, dicē do: Faciamus hominem. Nam in uerbo, faciamus, manifeſte perſonarū pluralitas innuitur, in quo & per cōſilium, quod ſic p̄mittitur, eadem diligentia, de qua iam dictum eſt, magnificentius cōmendatur. Et in hoc opere, plaſmatio, propria patris operatio eſt. Duo uero, quæ in hoc plaſmate ultra cętera animalia, quę iam creata fuerant, addita ſunt, uidelicet, ut fieret ad dei imaginem & ſimilitudinem cęterarum perſonarum, id eſt, filij & ſpirituſſancti inſignia ſunt. ¶ Ad imaginem quippe dei, quæ filius eſt, ſicut Apoſtolus ait, de illo loquens: Qui eſt imago dei inuiſibilis, & alibi: Qui cum ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius: ad imaginem (inquam) dei, ſiue figuram ſubſtantiæ eius, homo conditus eſt, in eo quòd rationalis eſt: ad ſimilitudinem uero, in eo quòd diuinæ bonitatis imitator cōditus eſt, quod proprie ſancti ſpiritus opus eſt. Bonitas quippe uel charitas dei, ſpiritus ſanctus eſt. Qui cum (ut ſupra dictum eſt) patrem ut oīa per uerbum operaretur, excitauerit, tum uero in plaſmatione hominis ita ſtudioſum reddidit, ut nihil eorum ſubtraheret, quę conferre potuit. ¶ Quid enim taliter cōdito homini p̄ter naturalem diuinitatem defuit? At uero id quod per naturam deus ſit, generare utiq; deus potuit: deus enim eſt uerbum quod genuit: creare aūt uel plaſmare tale quid, cum ſit omnipotens, nullo modo potuit. Nec in hoc quicq̄ derogatur omnipotentiæ, cum æquale ſibi qui eſt ultra oīa, extra oīa, p̄ter omnia, dicitur deus creare non potuiſſe. Igitur in plaſmatione hominis (ut dictū eſt) beneuolentia dei, quę eſt ſpūſſanctus, maxime operam ſuā adhibuit, cum ei, qui (utpote creatus) naturaliter nō poterat eſſe deus, gratia ſui ſimilitudinem dei contulit. Quę dei ſimilitudo, ut ſedem uel receptaculū haberet, imago ſiue figura ſubſtātię dei, quę eſt filius, animę hominis impreſſa eſt, ut à ſuo ſpiritu ſancto prædictam ſimilitudinem reciperet: quomodo pretioſo lapidi foramē aperitur, per quod gracilem auri uirgulam, qua conſtringatur & teneat, recipiat. ¶ Quod & de angelica ſentiendū eſt creatura. Vnde & arguitur in Ezechiele (ut ſuperius dictū eſt) angelus ille: Et foramina tua (inquit) in die, qua creatus es, præparata ſunt. Qui rationalis conditus, quia per foramen eiuſdem rationis aurū, id eſt, ſanctum dilectionis ſpiritum, admittere noluit, ideo ſequitur: Repleta ſunt interiora tua iniq-

In creatiōe hoīs opus trinitatis.

Homo ad imaginē & ſimilitudinem dei factus. Colo. 1. Heb. 1.

Optime cōdit⁹ fuit homo.

Similiter & angelus. Ezec. 28.

Magnū & profundū trinitatis consiliū in creatione hois. Eph.3.

iniquitate. ¶ Sed ut ad hominem redeam, maxime in plasmatione hominis, magnum & profundum trinitatis consilium significari debuit. uidelicet quia non solum conditus est, sed & unica materia est, per quam innotescit principatibus & potestatibus & cœlestibus (sicut ait Apostolus) multiformis sapientia dei. Nam prēter hoc, quod hęc uerba sonant, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, hoc quoq; in eodem consilio prefinitum est, qualiter perditum eundem hominem propria singulaꝝ operatione personaꝝ, eadē, quę plasmabat, trinitas recuperaret. Quod manifesta eiusdem operationis distinctione perspicuum

In reparatione hois distincta triū psonarum opera. Gen.3.

est. ¶ Nam post plasmationē, imò post lapsum hominis, eadem quæ condidit trinitas, hoc ordine sese in recuperando erexit: Primū pater est, qui quæstionē hanc depromens, Ecce Adā quasi unus ex nobis factus est, sciens bonum & malū, protinus adnectit: Nūc ergo uidete, ne forte mittat manum suā, & sumat de ligno uitæ, & uiuat in æternum, eiecit illum &c. ¶ Viam enim hic fecit pater misericordiarum, uiam (inquam) fecit misericordię suę, in eo q̄ hominem

Illatio mortis, à prē est p̄ miam.

post peccatum noluit uiuere in æternum. Nam cū sit hominis post peccatū misera uita, si esset æterna, qd esset nisi æterna miseria? Hæc aūt dęmonū est, scilicet ęterna miseria uel misera æternitas: ex opposito dei, cuius est æterna beatitudo, uel beata æternitas. Igitur primum & magnū opus misericordiæ, quòd (sicut cōmemorat Augustinus Plotinum quoq; gētilium quendam philosophum recte dixisse) pater misericors mortalia nobis cōdidit corpora. Hoc enim modo custos hominum, non solum sibi contrarium hominē posuit, sed & à dęmonibus

Iob.7.

longe differre fecit, ut esset eius temporalis miseria, uel misera tēporalitas. ¶ Est ergo proprium personæ patris opus, mortalitatis illatio: propriū personę filij, animarum redemptio, pariterq; corporum resurrectio: propriū sancti spūs, animaꝝ resuscitatio, pariterq; corporꝝ immutatio illa, de qua dicit Apostolus: Mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. i. im

Filij ē redēptio, spūs scti pctōrū remissio. 1.Cor.15.

passibiles erimus. Solum nanq; hi, qui spūm sanctum acceperunt, post resurrectionem impassibiles erunt. Itaq; tam in creatione q̄ in recreatione hominis (ut prędictum est) trinitas distincte operata esse comprobatur, totumq; opus hoc prouisum esse ab eo, cuius prouidētia in sui dispositione non fallitur, testatur illa consilij diuini reuerenda expressio, qua dictū est, Faciamus hominem ad imaginē & similitudinē nostrā. ¶ Igitur (ut supius dictū est) recte in Esaia

Duo Seraphin, duo testamēta. Esai.6.

per duo Seraphin, duo intelliguntur testamenta, quæ consona uoce ad alterutrum clamant: Sanctus, sanctus, sanctus dñs deus sabaoth, dum eiusdem trinitatis gloriam, quę in nouo testamento reuelatur, uetus quoq; cōcorditer attestatur, sicut in ipsis antiquæ scripturæ foribus apparere iam breuiter diximus. Cæteraꝝ, si introgressi, undiq; eiusdē trinitatis testimonia scrutari uelimus, prolixitas modum excedet, nimiumq;, præsertim cum aliud propositum sit, fastidium pariet. Quapropter ad propositum festinantes, illud solum considerare libet, qua ratione ad propitiationem dei patris humano generi impetrandum, soli uel maxime filio carnē assumere conuenerit.

Quàm recte cum tres personæ sint deitatis, ad solam filij personam carnem susci pere, hominemq; redimere pertinuerit. Caput XVIII.

Odium diaboli cōtra filiū dei ab initio. Esai.14.

Diuina dispositio, qua filij personā potius q̄ patris aut spūssancti incarnari complacuit, idcirco maxime mirāda est, qa peccatū primi hois maxime cōtra eūdem filiū admissum est, ob cuius expiationē filius ipse homo fieri dignatus est. ¶ Sed & diaboli peccatoris antiq superbia, maxime propter filiū aduersus creatorē in tumuit. Quod ex ꝓbis eius aduertere prōptum est. Ait em̄: Ascendā super altitudinē nubium, similis ero altissimo. Vtiq; cū hæc diceret, inuido aduersus filiū liuore seruilis cōtumacia torquebat, eo q̄ uni & soli nato, nō facto, tota cœlorꝝ curia ęque ut patri, pro tanta differētia iure famularetur. Grandi quippe differentia sese ab uno qui erat in sinu patris distare indignabatur, cum se inter cætera ab artifice deo factū, illum ex patre deo solum uideret super omnia natū. Tūc seruilis tumor aduersus eundem unigenitum grassatus est, lōge nequius, quàm Ismaël ex an

Gen.21. Gala.4.

cilla procreatus, dominum suum Isaac de libera genitum persequebatur, ut testatur Apostolus. Nequius, inquam, utpote ubi & longe subtilior malitia, & multo longinquior cōditionis

Iohā.8.

erat differentia, quæ superbientis odium concitabat. ¶ Propter quod odium iam erat homicida, testante eodem dei filio in euangelio suo ac dicente, Ille homicida erat ab initio. Sed homicidiū illud tunc actu perficere non poterat, cū nondū in illo dei filio esset humana, quę posset occidi, natura. Perfecit aūt, cum illū ad terras descendisse, hominēq; mortalem factum esse

Luc.4.

agnoscēs (exibant em̄, inquit Euāgelista, dæmonia à multis clamantia & dicentia, scimus qa filius dei es) agnoscēs, inquā, illum aduenisse in carne, peccator antiquus insurrexit, eūq; per

Redēptio hois diabolo absc̄dita. 1.Cor.2.

suos satellites patibulo crucis affixit. ¶ Nā sapientiā eius, uidelicet dispositionē, qua per mortem suā redēpturus erat humanū genus, nemo principū huius seculi cognouit, ingt Apostolus. Si em̄ cognouissent, nunq; dñm glorię crucifixissent. Virtus aūt ipsa, p quā se uicisse putabat, mortis infirmitate, pfistit in eiusdē dei filij odio implacabili, p Iudęorꝝ ora negātium, per hæreticorꝝ blasphemias, creaturā illum esse asserētium. ¶ Sed ut ad primi hominis peccatum

redeā,

redeam, ſciendum, qa priusq̃ per ſerpentem diabolus de uetito ligno comedere mulierẽ perſuaderet, uterq;, ſcilicet uir & mulier, occulta eiuſdem hoſtis inſpiratione appetiuerant eſſe ſicut dñ. Alioqn fruſtra ad perpetrandum id q̃d perſuadebat, hac promiſſione uſus fuiſſet, dicens: Et eritis ſicut dñ. Nemo enim, niſi id quod ſentit appeti, pro fructu repromittit alicuius operis. Quàm autem contra trinitatis perſonam magis hic hominis quoq; tumor ſeſe intenderit, apparet per hoc quod addidit, Scientes bonum & malum. Vtiq; filium, qui ſapiẽtia patris eſt, ſuperbe æmulati ſunt, id eſt, pares illi ſeſe fore arbitrati ſunt, habendo ſcientiam omnium. ¶ Vnde lignũ preuaricationis, ironice nomen accepit, ut diceretur lignum ſcientiæ boni & mali, licet à ſcriptore hiſtoriæ ſic uocetur, etiam ante peccatum hominis. Quod per anticipationem conſtat fieri. Eadem ironia dicit ipſa, quæ unus eſt deus, trinitas: Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum. Quaſi unus ex nobis, id eſt, quaſi filius qui ſapientia patris eſt, cuius æqualitatẽ appetiuit, id eſt, ſcientiam boni & mali. Nam ſcientia boni & mali, ſolius dei eſt, qui omnia ſcit, & malo quoq; bene nouit uti. Vnde cum dictum eſſet, Ecce Adam quaſi unus ex nobis factus eſt, ſtatim ironice additũ eſt, in quo, uidelicet in eo q̃d eſt ſciens bonum & malum. Similiter ironice diabolus quoq; appellatur Cherub in Ezechiele, quod interpretatur, plenitudo ſcientiæ. ¶ Igitur magis cõtra propriam perſonam filij dei diabolus & ipſe intumuit, & hominem erexit: dum uterq; æqualitatem ſapientiæ dei, quæ filius eſt, appetiuit, eiq; ſubeſſe contempſit. Vnde miranda (ut ſuperius iam dictum eſt) diuinitatis diſpenſatio, mira dignatio, ut ille, contra quem potiſſimum peccatũ admiſſum fuerat, ſcilicet filius, interceſſor apud patrem accederet, homo factus, & pro inimicis ſuis morti ſponta nea charitate addictus, tanquam ſi Iſaac idcirco ſe patiatur immolari, ut Iſmael in gratiã patris ac matris ueniat, ſuusq; cohæres fiat, qui ideo fuerat eiectus, quia ſeſe, non ipſum patrem perſequebatur. Sed neq; Iſaac, neq; alium quempiam ſacra refert hiſtoria pro inimicis ſuis intercedendo, ſpontaneam excepiſſe mortem. Vix enim pro amico ſuo, uel (ut ait Paulus) uix pro iuſto quis moritur. Commendat ergo charitatem ſuam in nobis dei filius, quoniam cum in ipſum peccando, patrem offendiſſemus, ipſe naturam, in qua pro nobis moreretur, aſſumere dignatus eſt. In hac dilectione quiſquis illum imitatur, poteſt ad illam dei ſimilitudinem, quam per ſuperbiam diabolus uel ipſe homo appetiuit, aſcẽdere. Cum enim dixiſſet ipſe, Diligite inimicos ueſtros, benefacite his qui oderunt uos, ſtatim adiecit: Vt ſitis filij patris ueſtri qui in cœlis eſt. Ac ſi diceret: Non magnificentia ſcientiæ, de qua præſumens ſatanas, dixit in corde ſuo, Similis ero altiſſimo, uel quam ueſtris parentibus promittens dixit, Eritis ſicut dñ, ſcientes bonum & malum: non (inquã) ſcientia, ſed ſupereminens ſcientiæ charitas, cauſa eſt efficiens, ut altiſſimo ſimiles ſitis. Nec ego uobis filiorum dei dignitatem inuideo: non enim rapinam arbitratus ſum, me eſſe ęqualem deo, ſed aſcenſum ſuperbiæ auerſor, per quam cum aſcenderet Satan, uidebam eum ſicut fulgur de cœlo cadentem. Diſcite ergo à me quia mitis ſum & humilis corde. Hoc miraculum diuinæ diſpenſationis propheta intuens, ait: Deus, iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis. Magnum eſt hoc & mirabile, quòd filius, cum æque ut pater deus ſit creaturæ ſuæ, rex quoq; eius dignatus eſt dici & eſſe, & hoc ſecundum iudicium, legemq; iuſtitiæ. Quod hoc modo promptum eſt aduertere. Dignum erat ut is ipſe, ſcilicet filius, per quem omnia condita ſunt, dominus & rex eſſet omnium, neque per quemlibet alium regerentur, qui utiq; cum eſſet creatus, non erat creator eorum. ¶ Regis autem debitum ac legitimum eſt officium, ut ſubditis danda uel data præcepta, prior ipſe actibus impleat, ne dum militibus laborioſam mandat militiam, ipſe in deliciis ſua poteſtate abutendo, cauſam præbeat eorum murmurio, procul dubio dicentium, delicioſum eſſe ducem, q ſubditis ea præcipiat, quæ facere fugiat aut non poſſit. Igitur & hoc dignũ fuit, ut ea quæ prę ceperat uel præcepturus erat ut deus, ipſe præcipue opere impleret, ut rex, uidelicet omnimodæ humilitatis opus, quale eſt illud: Quanto magnus es, humilia te in oñibus. Magnum hoc (ut ſupradictum eſt) & mirabile eſt, quòd cum dominari poſſet creaturæ ſuæ, ſola excellentia potentiæ, maluit æqualiter cum ea iudicium legemq; ſubire iuſtitię. ¶ Quapropter an tequam in forma ſui militiam uitæ ſubiſſet humanæ, minora dedit hominibus præceptat: cum autem homo factus eſſet, impoſuit altiora ad modum regis probi ac ſtrenui, q̃ dum in prima acie commiſerit cum hoſte, acri certamine feſſus, cruentisq; inſignis uulneribus, cum diſcrimine uniuerſos eripuerit, tum demum dat prȩcepta fortitudinis, fidutialius, iuſtius, conſtantiſo ducis ſanguine, non audentibus. Ita priuſquam circundatus eſſet infirmitate dominus uir tutum, dictum eſt antiquis: Non occides. Quando autem idem rex gloriæ tentatus eſt per omnia pro ſimilitudine abſque peccato, & didicit obediens eſſe, non ſeipſum defendens: ego autem dico uobis, inquit, quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo &c. ¶ Bene ergo Propheta (ut ſupradictum eſt) Deus, inquit, iudicium tuum regi da, & iuſtitiã tuam filio regis: quia uidelicet immenſitate potẽtiæ nullatenus minor eſt diuinæ tanta magnitudo iuſtitiæ. Quam iuſtitiã,

Inſpiratiõe diaboli, appetiuerunt Adã & Euaeẽ ſicut dñ.

Lignũ ſciẽtiæ boni & mali p ironiã dictũ ẽ. Gen. 3.

Ezec. 28.

Maxĩa filij dignatio, q̃ pro ſuis inimicis mori dignatus ẽ. Gen. 22.

Rom. 5.

Matt 5.

Eſai. 14. Gene. 3. Ephe. 3. Phil. 2. Luc. 10. Matt. 11. Pſal. 71.

Boni regis officium.

Eccĩ. 3.

Minora p̃cepta dedit deus antiqs q̃ nobis.

Heb. 4. & 5.

Matt. 5. Pſal. 71.

Reſtituit nos Chriſtõ

antiquũſtatũ ſalua iuſticia.

nos quoq; q ſub paterna præuaricatione rei detinebamur, in eo ſuſcipimus, ſicut mox in eodem pſalmo additum eſt: Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam. in eo, inquam, ſuſcipimus, quia quem primi parentes noſtri contempſerunt deum in gloria ſua fulgentem, nos adoramus in carne noſtra naſcentem, in cruce ſua moriẽtem. Hinc enim iuſtificamur, qa ſup antiquũ ſeruitutis penſum, quod eſt adorare deũ, quod debebat etiã ſi nunq̃ peccaſſet genus humanũ, hoc adiũcitur, ut hominẽ crucifixũ adoremus. Hac, inquã, ſatisfactione efficitur, ut ſalua iuſtitia ſua, nos in antiquũ ſtatũ reſtituat iuſtus deus.

De officio eiuſdem ſanctæ trinitatis. Caput XIX.

Euangeliũ Iohã 3.

IN officio eiuſdem ſanctæ trinitatis, recte hæc euangelij lectio ponitur, qua maxime neceſſarium ſalutaris baptiſmi remedium commendatur, uidelicet, quia ſine uirtute huius nominis quantacunq; dicas, irritum eſt lauacrum, neq; per aquam poteſt quiſquam renaſci: nec aliter hoc nomine ſignamur, niſi cum illo baptiſmi ſacramẽtum ſuſcipiamus.

Epiſtola. Apo. 4.

¶ Huic euangelio conſonat ea quę præmittitur, lectio libri Apocalypſis, maxime in eo quod ait: Et in circuitu ſedis tanquam mare uitreum, ſimile cryſtallo. Mare nanq; uitreum cryſtallo ſimile, baptiſmum ſignificat puræ confeſſionis & ſolidę fidei. Et quod in euangelio dictũ eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt uidere regnum dei: hic ſignificatur per hoc, quòd in circuitu ſedis mare oſtenditur. Nam quia in circuitu ſedis eſt mare, profecto ut ad eandem ſedem perueniatur, mare neceſſe eſt tranſmeare. Septem quoq; lampades ardentes ante thronum, id eſt, ſeptem ſpiritus dei. Quia non eſt dictum, Niſi quis renatus fuerit ex aqua ſolũ, ſed ex aqua & ſpiritu ſancto. ¶ Et in medio ſedis & in circuitu eius quatuor animalia, die ac nocte dicentia: Sanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus omnipotens, qui eras & qui es & qui uenturus es, catholici doctores ſunt, q meritorũ qualitatibus, tanq̃ diuerſis diſcreti uultibus, & ad cauendam hæreticorũ perfidiam, ſiue ad ſubditorum ſuamq; ſalutẽ prouidendam, in circuitu & intus. i. in corporalibus & in ſpũalibus pleni oculis, ſcilicet illuſtratione ſpiritus ſancti, fidem ſanctæ trinitatis, tam in aduerſis q̃ in proſperis, prædicare non ceſſant, & inuitare populos ad illud mare baptiſmi. Finis libri XI.

Mare uitreum ī circuitu ſedis, figura baptiſmi eſt.

Aĩalia ī circuitu ſedis ſunt catholici doctores.

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS DE DIVINIS OFFICIIS, LIBER XII. ET VLTIMVS.

Dominica prima poſt pentecoſten. Caput I.

Euangeliũ Luc. 16. Paup Lazarus, gẽtilis populꝰ eſt.

DOMINICAE primæ poſt octauas pentecoſtes officiũ r/oces emittit pauperis illius, qui per Lazarũ in euangelio figuratur. /cilicet gentilis populi, qui ad fidem trinitatis, præ cantibus (ut ſ/pra dictum eſt) apoſtolis, confugiens, de interiore ſenſu legis cupiebat refici, tanquam de micis quę cadebant de menſa diuitis, uidelicet populi Iudaici, qui dum doctrinam legis non ad charitatem habuit, ſed ad elationem, quaſi de acceptis opibus tumuit: ille autem, ſcilicet gentilis populus, dum conuerſus ad deum, peccata ſua cõfiteri non erubuit, ulceribus plenus extitit, & ei uulnus in cute fuit. Huius, inquam, uoces ſunt mendicantis, quod maxime claret in graduali, Ego dixi domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi. Epiſtola, Deus charitas eſt, primo aduerſus Iudaici populi depromitur inuidiam, qua, pauperem iam dictũ non debere admitti contẽdit, iuxta illud: Qua re introiſti ad uiros præputium habentes? Manifeſtum eſt enim, Iudæos ſemper gentiũ odiſſe ſalutem. ¶ Simul, quia moralis quoq; ſenſus in hoc euangelio non deeſt, commonemur uti liter hoc exemplo, ne ab ullo paupere auertamus faciem noſtram. Charitatem, quæ in prędicta commẽdatur epiſtola, promptum eſt eodem ſenſu, id eſt, morali, accipere, maxime q̃d ait: Qui eñ non diligit fratrem ſuũ quem uidet, deum quẽ non uidet, quõ poteſt diligere?

Pſal. 40. 1. Iohã. 4. Actu. 11.

Senſus moralis.

Dominica ſecunda poſt pentecoſten. Caput II.

Euangeliũ Luc. 14.

DOminica ſecunda legitur hoc euãgelium, Homo q̃dam fecit cœnam magnam, & uocauit multos. Notũ eſt autẽ, qa per multos qui uocati fuerant, & hora cœnę cœperunt excuſare, contemptores ſignificãtur, q plus terrena q̃ cœleſtia diligũt, qui amplius rebus corporalibus q̃ ſpũalibus occupantur. ¶ Et per hoc q̃d ait quiſq; illorũ, Rogo te, habe me excuſatũ, q̃d (inquã) dicit, Rogo, & tamen uenire contemnit, quod ſonat humilitas in uoce, ſuperbia in actione, per hoc plane (ut dictum eſt) exprimitur, qꝺ dum cuilibet carnalium dicitur, Conuertere, deum ſequere, mundum relinque, reſpondere ſolet, Ora pro me, quia peccator ſum, hoc facere non poſſum: dicendo, Peccator ſum, humilitatem inſi-

Rogo t. habe me excuſ.

nuat,

nuat: ſubiungendo, Conuerti non poſſum, ſuperbiam demõſtrat. De his ergo labijs iniqs, de hac lingua doloſa, in graduali nos liberari poſcimus. ¶ Recte, pulchre atq; cõſone ſeruꝰ egregius, qui nos inuitat, dicit in præeunte epiſtola: Filioli mei, non diligamus uerbo neq; lingua, ſed opere & ueritate. Quorum iniqua labia linguamq; doloſam qui contemnit (ſolent em ali os conuerti uolentes deuocare, tum ſanctũ propoſitum uituperãdo, quod eſt iniqua labia habere, tum nimium laudando, nimiasq; difficultates arctę uiæ uel anguſtæ portæ prætẽdere, quod eſt linguam doloſam acuere) qui, inquam, dehortantes eos cõtemnit, & audire nõ uult, confortat animã ſuam, & dicit illud q̃d in alleluia cantamus: Deus iudex iuſtus, fortis & patiens, nunq d iraſcetur per ſingulos dies: uidelicet cũ alibi dicat: Et eũ qui uenit ad me, non ejjci am foras. tandẽq; de infirmitate conualeſcens, & uiam mandatorũ domini, quæ anguſto initio cœpta fuerat, dilatato corde percurrens, dicit quod in Introitu cantatũ eſt: Factus eſt dñs protector meus, & eduxit me in latitudine.

Pſal. 118. Epiſtola. 1. Ioh. 3. Matt. 7. Pſal. 7. Ioh. 6. Pſal. 17.

De dominica tertia poſt pentecoſten. Caput III.

IN euangelio dominicæ tertiæ commendatur nobis, quanta de conuerſis peccatoribus deo cura ſit, per parabolam centum ouium, & unius perditæ, quam bonus paſtor inuentam imponit in humeros ſuas gaudens, & ſic reportat ad gregem, itemq; per aliam parabolam decem drachmarum, quarum unam quæ perdita fuerat, mulier ſtudioſa lucernam accendens, requirit & inuenit. ¶ Ad hunc ſenſum profecto reſpicit, quod Petrus in epiſtola ſua euigilandum eſſe commonens, Quia aduerſarius ueſter, inquit, diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret: qui utiq; ouem illam centeſimam deuorauerat, & nunc inuentam eſſe dolens, iterũ circuit & amplius rugit. Ideo præmiſit & hoc, Omnẽ ſollicitudinẽ ueſtram proj̃cientes in eum, quoniã ipſi cura eſt de uobis. Cui ſenſui graduale ſuccinit, Iacta cogitatũ tuũ. & Offerenda, Sperent in te om̃es. Et quia prædictũ euangeliũ pro peccatore contextũ eſt, ſup quo pœnitentiã agente gaudiũ eſt angelis dei, recte unicus & pauper clamat in Introitu, Reſpice in me & miſerere mei.

Euangeliũ. Luc. 15. Epiſtola. 1. Pet. 5. Pſal. 54. 9. Pſal. 24.

Dominica quarta poſt pentecoſten. Caput IIII.

DOminicæ quartæ euangelium eſt, Eſtote miſericordes, quia & pater ueſter miſericors eſt. Cui palam lectio epiſtolæ, quæ præmittitur, concinit, iterum atq; iterum creaturam aſſerens expectare reuelationem filiorum dei, quem patrem noſtrum eſſe præſenti euangelio dominus aſſerit: Eſtote, inquit, miſericordes, ſicut & pater ueſter cœleſtis miſericors eſt. Introitus, Dñs illuminatio mea, itemq; Offerẽda, Illumina oculos meos, idcirco congruunt, quia trabem uel feſtucam peccati de oculo, i. odium, quod euangeliũ monſtrat oportere ejjci, quum gratia ſancti ſpũs expellit, dñs illuminatio cordis eſt, & hi q̃bus uidendus eſt deus, illuminãtur oculi, ut (ſicut in graduali canimus) Videat cor mundum uoluntatẽ dñi, & uiſitet tẽplum eius. & hoc nõ ſuis uiribus, ſed eius, cui in cõmunione dicimus, Dñs firmamentum meum &c.

Luc. 6. Rom. 8. Pſal. 26. 12. Pſal. 26. Pſal. 17.

Dominica quinta poſt pentecoſten. Caput V.

IN euangelio quintæ dominicę narratur, quia laxatis ad imperium domini retibus in capturam, concluſaq; piſcium multitudine copioſa, & retia rumpebantur, & impletę ſunt nauiculæ ita ut mergerentur. ¶ Per hoc illud ſignificatum eſt, quia carnalium turbis ecclefiam complentibus, & ſuper numerum multiplicatis, tumultus & diſſenſiones oritẽtur, & non ſolum ebrioſorum, raptorumq; ſubintroeuntium malis moribus, eccleſiæ nauicula premeretur, ſed hæreticorũ quoq; diſceptationibus rete fidei diſrumperetur. Propter hoc illa magni piſcatoris noſtri Petri apoſtoli lectio, opportune prę̃mittitur, piſces ſuos ad unitatem & pacem cohortantis & dicẽtis: Omnes unanimes eſtote, patientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, neq; maledictũ pro maledicto, uidelicet quia per hoc tumultus creſcit, & ſeditio conualeſcit. Et poſt pauca: Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam, beati &c. ¶ In huiuſmodi periculis conſtitutæ eccleſiæ, uoces ſunt, cæteræ partes officij̃. Introitus, Exaudi domine uocem meã, amplius autem graduale, Protector noſter aſpice deus, ſenſui ſupradicto cõſonat. Sumptum eſt enim de pſalmo habente in titulo, Pro torcularibus. Quo nomine præſentem eccleſiam deſignari dubium non eſt, ubi electi reproborum tot ſcandala patiuntur, ut iuxta euangelicam ſimilitudinem, quaſi rete tumultu piſcium rumpi uideatur. Quorum ſchiſmata quiſq; cauẽs, dicit in offerẽda: Benedicam dominum qui mihi tribuit intellectũ. Et in cõmunione, Vnam petij̃ à domino, i. non ſciſſuras mentiũ, ſed unitatem fidei.

Carnaliũ tumultꝰ in eccleſia. 1. Petri. 3. Pſal. 26. Pſal. 83. Pſal. 15. 26.

Dominica ſexta poſt pentecoſten, Caput VI.

DOminica ſexta dicendo dominus in euangelio, Audiſtis quia dictum eſt antiquis, Non occides, ego autem dico uobis &c. manifeſte nobis illam nouitatem neceſſariam inculcat, quæ paſſim in ſacris commendatur ſcripturis, ut renouemur ſpiritu mentis noſtræ, & exuentes ueterem hominem, induamus nouum eum, qui ſecun-

Matt. 5. Eph. 4.

cundum deum creatus eſt. Quod enim antiquis dictum eſt, nos qui noui dicimur, in melius tranſcendere debemus. ¶ Recte ergo illa præmittitur lectio, ut nouum hominem Chriſtum
Rom. 6. indueremus, dicẽte Apoſtolo: Quicunq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus &c. Dicendo itaque, Et nos in nouitate uitę ambulemus, plus quàm illud quod
Pſal. 27. antiquis dictum eſt, nos debere, teſtatur. Cæteræ partes officij, Introitus, Dominus fortitu-
Pſal. 83. 16. do: graduale, Conuertere domine: offerenda, Perfice greſſus meos, eccleſię uoces ſunt, ad ſu pradictam perfectionem euangelicam tendentis, & auxilium implorantis, quia uera & perfecta iuſtitia, nemo per ſe poteſt iuſtificari. Et cuius iuſtitia ſic abundauit, ut iuxta idem euan-
Matt. 5. gelium, ſi offert munus ſuum ad altare, & recordatus eſt quia frater ſuus habet aliquid aduerſus eum, relinquit ibi munus ſuum, & uadit prius reconciliari fratri ſuo, ille eſt qui in Cõmu-
Pſal. 26. nione dicit: Circuibo & immolabo in tabernaculo eius hoſtiam iubilationis.

Dominica ſeptima poſt pentecoſten. Caput VII.

Marc. 8. DOminica ſeptima legitur hoc euangeliũ, quo refecturus dñs cum dixiſſet, Miſereor ſuper turbam &c. hanc miſerationis ſuæ cauſam ſubijcit, dicens: Quidam enim ex eis de longe uenerunt. At uero hi qui de longe uenerunt, illos deſignant, qui à criminalibus peccatis, uel etiam à diabolo & cultura ad uerũ deum conuerſi, iuſtitiam, à qua ieiuni ſunt, eſurierunt & ſitiunt. Bene ergo illa lectio præmittitur, in qua talibus dici-
Roma. 6. tur: Cum eẽ ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quẽ ergo fructũ habuiſtis tunc, in quibus nunc erubeſcitis? nam finis illorũ mors eſt. Talibus dicit eccleſia mater in graduali: Veni-
Pſal. 33. te filij, audite me &c. Et iſti, quia peccatores ſunt, dicunt in offerẽda: Sicut in holocauſtũ ari-
Danic. 3. etum &c. Iſtis nihilominus ſaturatis dicitur in Introitu: Omnes gentes plaudite manibus, di-
Pſal. 46. centes, quemadmodũ alibi refecti dixerunt: Vere hic eſt propheta, imò dñs prophetarum, q
Ioh. 6. uenturus eſt in mundum.

Dominica octaua poſt pentecoſten. Caput VIII.

Matt. 7. IN euangelio dominicæ octauæ, Attendite, inquit dominus, à falſis prophetis, qui ueniunt ad uos in ueſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. & reliqua. Hoc de
Hæretici, lupi rapaces. omnibus quidem intelligi poteſt, qui aliud habitu ac ſermone promittunt, aliud opere demonſtrant: ſed ſpecialiter de hæreticis intelligendum eſt, qui uidentur cõtinentia, caſtitate, ieiunio, quaſi quadam pietatis ueſte ſe circundare: intrinſecus uero habentes animum
Rom. 8. uenenatum, ſimplicium fratrum corda decipiunt. Lectio epiſtolæ, Debitores ſumus non carni, ut ſecundum carnem uiuamus, conſonat huic euangelio, quo dicitur: A' fructibus eorum cognoſcetis eos. Nam & paulo ſupra dixerat Apoſtolus: Si quis autem ſpũm Chriſti non habet, hic non eſt eius. & nunc ait: Quicunq; enim ſpũ dei aguntur, hi filij ſunt dei. Et facta carnis, de quibus ait, Si autem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, uiuetis: fructus ſunt, ex quib⁹ falſi prophetæ cognoſcũtur, à quibus filios dei diſcernit ſpiritus dei, qui teſtimonium reddit
Pſal. 47. ſpiritui ipſorum. Hic ſpiritus, illa miſericordia eſt, de qua in Introitu cãtamus: Suſcepimus de
1. Cor. 3. 6. us miſericordiam tuam in medio templi tui, id eſt, in nobis ipſis, qui ſumus templum tuum: &
Actu. 2. hoc in medio, id eſt, manifeſto. Manifeſte enim uenit ſpiritus ſanctus ſuper apoſtolos. Huic
Pſal. 30. (inquam) ſpiritui clamat eccleſia in graduali: Eſto mihi in deum protectorem: & in offeren-
Pſal. 17. da, Populum humilem ſaluum facies domine, iuxta illud: Super quem requieſcet ſpiritus me
Eſai. 66. us, niſi ſuper humilem & quietum? Abſcondit enim hæc à ſapientibus & prudẽtibus, & reue
Matt. 11. lauit ea paruulis. Vnde congratulando dicitur eis in communione: Guſtate & uidete, quoni-
Pſal. 33. am ſuauis eſt dominus.

Dominica nona poſt pentecoſten. Caput IX.

EVangelium dominicæ nonæ, præpoſitos animarũ inſtruit ad miſericordiam, ut compatientes moderatam iniungant pœnitentiam confitentibus, quantum debeant, uel quãta peccata commiſerint. Laudauit enim dominus uillicum iniquitatis, quia pru-
Luc. 16. denter feciſſet ea, quæ de illo propoſita narrat parabola. Et ad hoc Apoſtoli lectio,
1. Cor. 10. quæ præmittitur, conſonat, retexendo de illis qui mare tranſierant, & dona dei guſtauerant: & nihilominus concupiſcentes & fornicantes, à ſerpentibus uel ab exterminato-
Qui ſtat, uideat ne cadat. re perierunt. & ſtatim adiungendo, Itaq; qui ſe exiſtimat ſtare, uideat ne cadat &c. ¶ Nã quo modo & hi, licet iam glorificati, perierunt, & ille uillicus in euangelio gratiam domini ſui habuerat, à qua tamen excidit, ſic & prælatus quiſque meminiſſe debet, & ſcire ſe quoque aut peccaſſe, aut ſi non peccauit, eiuſdem tamen fragilitatis eſſe, ut potuerit, uel adhuc poſſit peccare, atque de ſeipſo commonitus, recogitet infirmarum ſe ſuſcepiſſe curam animarum, non
Pſal. 53. 8. ſuper ſanas tyrannidem. Introitus, Ecce deus adiuuat me: & graduale, Domine dominus no-
Pſal. 18. ſter: offerenda quoque, Iuſtitiæ domini, uoces ſunt ſupra dicti uillici, gratias referentis domino deo ſuo, miſericordibus miſericordiam facienti. Communio uero, Primum quęrite regnũ
Matt. 6. Luc. 16. dei, idem imperat, quod illa domini ſententia de euangelio iam dicto, Facite uobis amicos de mammona iniqtatis &c.

Domi

Dominica decima poſt Pentecoſten. Caput X.

DOminica decima legitur hoc euangelium, quo dominus fleuiſſe refertur ſuper ci uitatem Hieruſalem. Qui & ingreſſus in templum, cœpit eĳcere uẽdentes in illo. ¶ Notum eſt pene cunctis, tamq; in ſcripturis, quàm in ore oĩum ſatis uſitatum, per hoc illud ſignificatum eſſe, quòd illos de eccleſia ſua dominus eĳciat, q ſacros ordines emunt aut uendunt, quia uidelicet tales negotiatores columbas quoque, id eſt, ſancti ſpiritus dona uenalia faciunt. ¶ Itaque recte & opportune illa præmittitur Apoſtoli lectio, quę ſatis aperte indicat, non poſſe ab homine dari, nedum uendi aliquid doni ſpiritualis, ſed à ſolo ſpiritu dei diuidente ſingulis prout uult, dari gratuito, alĳ ſermonem ſcientiæ, alĳ ſermonem ſapientiæ, alĳ genera linguarum, alĳ fidem, alĳ prophetiã &c. Et qui huius, id eſt, ſancti ſpiritus expectat electionem potius quàm hominum, dicitur in Introitu, Iacta cogitatum tuum in domino, & ipſe te enutriet. In domino, inqt, iacta cogitatũ tuũ, non in teipſo, dicendo quod alibi ſcriptum eſt: Domine, non eſt exaltatum cor meum, neque elati ſunt oculi mei. Neque ambulaui in magnis, neque in mirabilibus ſuper me. Videlicet ut Simon magus ille, qui dei donum æſtimauit pecunia poſſideri. Et ipſe te enutriet, inquit, dicentem ſcilicet quod in graduali canitur, Cuſtodi me domine ut pupillam oculi, ſub umbra alarum tuarum protege me, ne ſuperbiendo & euagando, fiam ſicut ablactatum ſuper matre ſua. Potius de uultu tuo iudicium meum, id eſt, electio mea prodeat, quàm ipſe me commendem præſumptione mea. Idem in Offerẽda dicit: Ad te domine leuaui animam meam, etenim uniuerſi qui te expectant, non confundentur. His autem qui ab hominibus expectant uel emunt, dicit ſapientia dei: Hæreditas, ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimo benedictione carebit. Et q; talium ſacerdotum ſacrificium non acceptet deus, q; ſacrificia ſunt iniuſtitiæ, monſtratur per oppoſitum in communione, Acceptabis ſacrificium iuſtitiæ &c.

Epiſtola. 1. Cor. 12. Pſal. 54. Pſal. 130. Actu. 8. Pſal. 16. Pſal. 130. Pſal. 16. Pſal. 24. Pro. 20. Pſal. 50.

Dominica undecima poſt pentecoſten. Caput XI.

DOminica undecima ponitur hoc euangelium, Duo homines aſcenderunt in templum ut orarent &c. Cui manifeſte conſonat ea, quę præcurrit, epiſtolę lectio: Notum uobis facio euangelium. ¶ Nam exemplum publicani in euangelio ſe accuſantis & dicentis, Non ſum dignus leuare oculos meos ad cœlũ, optime in hac epiſtola Paulus imitatur, dicens: Ego enim ſum minimus apoſtolorum, qui non ſum dignus uocari apoſtolus, quoniam perſecutus ſum eccleſiam dei &c. Et quia talis hæc humilitas unitatem domeſticorum dei conſeruat, ut nõ alius aduerſus alium infletur, recte hic Introitus præmittitur, in quo dicitur: Deus qui inhabitare facit unanimes in domo. Quodq; in graduali dicitur, Et ex uoluntate mea confitebor illi. itemq; in Offerenda, Domine, clamaui ad te, & ſanaſti me, uocibus concordat publicani à longe ſtantis, & peccata ſua confitentis: & tali, ſcilicet non phariſaice glorianti, q; decimas det omnium quæ poſſidet, ſed humilem cõfeſſionem, ſe ipſum prius offerenti dicitur in Communione, ut ſua demum offerat: Honora dominum de tua ſubſtantia &c.

Luc. 18. 1. Cor. 15. Humilitas Pauli. Pſal. 67. Pſal. 27. Pſal. 29. Pro. 3.

Dominica duodecima poſt pentecoſten. Caput XII.

OFficium dominicæ duodecimæ quibuſdam ex partibus ad illos reſpicit, qui ſurdũ & mutum ad dominum adducentes, deprecantur eum, ut imponat illi manus: quibuſdam autem ad ipſum mutum, adaperto ore recte loquẽtem. Nam ille ſurdus & mutus humanum ſignificat genus, quod in primis parentibus ab audiendis præceptis creatoris obſurduit, & à prædicanda laude eius obmutuit. Qui autem illũ adducunt, & dominum pro illo deprecantur, uniuerſum prædicatorum ſignificant chorum, q genus humanum ad Chriſti gratiam uoce ac literis inuitare non deſinunt. Et huius ſurdi ac muti ualde congrua uox eſt Introitus hic: Deus, in adiutorium meum intẽde, tanquam ſi medicata paralyſi, quæ linguam tuam ſubito ligauerat, primo eiuſdem motu linguæ, dei nomẽ repente ad adiuuandum inuoces. Idem ipſe loquens recte dicit in graduali, Benedicam dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. Epiſtola, Fiduciam talem habemus per Chriſtum ad deum &c. ad ipſos reſpicit, qui illum adducunt, fiduciam habẽtes non in ſeipſis, ſe quaſi à ſemetipſis os uel aures eius aperire poſſint, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt &c. ¶ Et pulchre hæc Offerenda ponitur, Precatus eſt Moyſes. Nam eius exemplo, qui in tẽpore iracundiæ factus eſt reconciliatio, iratus enim erat dominus propter uitulum quem fecerat Aaron, & dixerat ut diſperderet eos, eius (inquam) exemplo cuncti rectores ſeſe debent opponere, pro peccatis ſubditorum, & deprecari dominum, ut imponat illis miſericordię manum. Et quia prædicatores ĩdẽ, terra illa ſunt, quæ (ſicut in Pſalmo legimus) ſatiata de fructu operum domini, id eſt, de donis ſpiritus ſancti, producit fœnum iumentis, id eſt, doctrinam carnalibus, qui deum neſciebant, populis, recte & hoc in communione canitur: De fructu operum tuorum domine ſatiabitur terra.

Surdus & mutus genus humanũ ſignificãt. Marc. 7. Pſal. 69. Pſal. 33. 2. Cor. 3. Exo. 32. Interceſſio Moyſi pro populo. Pſal. 103.

Dominica tertiadecima poſt pentecoſten. Caput XIII.

Luc.10. Samaritanus Chm designat.

IN officio dominicæ tertiædecimæ cunctæ partes ad illud de euangelio ſpectant, quòd Samaritanus ille, qui dei interpretatur cuſtos, ſcilicet dominus noſter Ieſus Chriſtus, appropians homini à latronibus deſpoliato & conuulnerato, quẽ pertranſierant ſacerdos & leuita, id eſt, omne uetus inſtrumentum, qui quod recõciliari nõ potuit genus humanum, appropians inquam, id eſt, noſtram humanitatem aſſumens, oleum conſolationis & uinum pœnitentiæ peccatorum plagis infudit, & imponens ſuper iumẽtum ſuum, id eſt, in corpore ſuo peccata noſtra perferens ſuper lignum, ad ſtabulum eccleſię perduxit, & abiens in cœlum, ſtabularijs ſuis, i. apoſtolis & apoſtolicis uiris, uice ſua curam atq; prouidentiã noſtri contradidit. Huic, ut dictum eſt, euangelio cęteræ concurrunt partes officij. Primum epiſtola, Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones & ſemini eius, per hoc q; tali euangelio prędmittitur, mul

Galat.3. tum ad intelligẽdum aperitur ipſa, ſimulq; tota pene diſputatio Pauli apoſtoli ad Galatas, un

Sacerdos & leuita pteriens. de hæc lectio ſumpta eſt. ¶ Nam per hoc q; tam ſacerdos quàm leuita uiſo homine illo præteriuit, innuitur, quid lex contulerit, quæ poſt quadringentos & triginta annos data eſt, à teſtamento dei cum fideli Abraham per repromiſſionẽ confirmato, uidelicet quia nõ quidem ipſa aduerſus promiſſa dei, ſed nullꝰ iuſtificari potuit coram deo ex operibꝰ eiuſdem legis. In hoc itaq; intelligimus per hoc, q; (ut dictum eſt) tam ſacerdos quàm leuita, uiſo homine præteriuit. ¶ Quia ſic ſubintrauit lex, q̃modo medici puer ad ægrotum nonnunq̃ ingredit, mor-

Lex ſicut puer medici. bi quidem cauſas ſciens, ſed quod opponat antidotũ, conficere non ualens, tantũq; hoc ęgroto dicere nouit, quibus ab eſcis uel potibus abſtinendum ſit, ne morbus inualeſcat, & de ſemiuiuo penitus mortuum reddat. Hoc nanq; illud eſt, quod in prædicta epiſtola dicit Apoſtolus, Quid igitur lex? Propter tranſgreſſiones poſita eſt &c. Plagis nanq; originalis peccati ſemiuiuꝰ homo naſcit. Actualibus uero trãſgreſſionibus, propter quas lex poſita eſt, ſinõ abſtineat, tanq̃ noxijs cibis, penitus moritur. Itaq; ſecundum hæc bene in Introitu præmittitur,

Pſal.73. Reſpice dñe in teſtamentum tuum, quod in graduali repetitur. Vox enim hæc erat antiquorum, aduentũ Chriſti ad infirmitatem uel imperfectionem legis flagitantiũ, tanq̃ ſi prætereũtibus ſacerdote & leuita, Samaritanum ſupradictum uulneratus ille poſtulet appropiare, cui

Pſal.30. Sapi.16. & dicat illud quod canitur in Offerenda, In te dñe ſperaui &c. Et qa corpus Chriſti, quod ſumimus, illa ſpecialiter curat uulnera, Bene & illud de libro Sapientiæ canimus in communione, Panem de cœlo dediſti nobis.

Dominica quartadecima poſt pentecoſten. Cap. XIIII.

Luc.17. nouẽ leproſi, hæretici ſunt: unꝰ autẽ reuerſus, eccleſia.

IN euangelio dñicæ quartędecimę, decem uiri leproſi à dño mundati referũtur, & unus tantum ex eis unicę eccleſiæ figuram gerens, cæteris ingratis exiſtentibus, qui hæreticorum typum prędferunt, reuerſus & gras agens, de fide ſua, qua ſaluus factus eſt, ab eodem domino laudatur. Eiuſdẽ eccleſię, quę per illũ unũ ſignificatur, uox eſt illa in Introitu, Protector noſter aſpice deus, maxime q̃d ait, Quia melior eſt dies una in atrijs tuis ſupmi-

Pſal.83. Actu.4. 1.Cor.1. Cant.6. lia. Nam idem eſt ac ſi dicat, Melius eſt cor unũ & animã unã habere, & idipſum ſapere ac dicere, q̃ diuerſis, imò contrarijs ſenſibus diuidi, & ſchiſmata facere. Quod obſeruans ſancta eccleſia, & ideo una columba dicta, bene per illum unũ (ut dictum eſt) in euangelio figuratur.

Gala.5. Epiſtola uero in eo prædicto euangelio congruit, q; patenter exprimit, qd per illoꝝ leprã ſignificatum fit, cum dicit: Manifeſta autẽ ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, luxuria &c. inter quæ, ſectę (i. hęreſes) ponuntur. A quibus emundata eccleſia, dicit, gratias

Pſal.17. agens in graduali, Bonum eſt confidere in domino &c. uidelicet quia nouꝰ homo, non principes ſacrificioꝝ carnalium, de qbus dixit eiſdem leproſis dominus, peccatoꝝ lepram tollere poſ-

Pſal.33. ſunt, ſed ſolus dñs. Quod autẽ in offerenda dicitur, Immittet angelum dñs in circuitu timentium eum, & eripiet eos, guſtate & uidete q̃niam ſuauis eſt dñs, ad fructus illos ſpectat, qui ex

Matt.3. Iohã.6. primũtur in epiſtola: Fructus ſpũs eſt, charitas, gaudium, pax, patiẽtia &c. q̃s guſtare, eſt à lepra ſupradicta curari. Et qa præcepit dñs illi, q; gratias egit, Vade & offer munus quod præcepit Moyſes in teſtimoniũ illis, bene in cõmunione canimꝰ: Panis quem ego dedero, caro mea eſt pro mundi uita, uidelicet quia caro & ſanguis, munus eſt, q̃d pro emundatione ſua iugiter offert unica eccleſia Chriſti.

Dominica qntadecima poſt pentecoſten. Caput XV.

Matt.6. OFficium dominicę quintæ decimæ, ſi recte animaduertitur, claret, quia maxime aduerſus excellentiam & inanẽ gloriam decantatur. Nam ad hoc pertinere illud, q̃d in huius dominicæ euangelio Matthæus ait, Nolite ſoliciti eſſe, dicẽtes, quid manducabimus, aut quid bibemꝰ &c. Lucas teſtatur, quid cum eadem diceret, adiecit:

Luc.12. Parabola de diuite ſtulto. Et nolite in ſublime tolli. Et quidem ſecundum eundem Lucam, ante hęc uerba dominus parabolam de diuite ſtulto, cuius ager cũ uberes illi fructus attuliſſet, & dixiſſet ipſe, Deſtruam horrea mea, & maiora faciã, & dicã animæ meæ: Anima, habes multa repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare, ait ad eum deus: Stulte, hac nocte repetunt animam tuã

1.Tim.6. à te, q̃ aũt parauiſti, cuius erunt? Igit aduerſus diuites, qbus prędcipiendũ eſt, nõ ſupbe ſapere, ne

q; ſpe

que ſperare in incerto diuitiarum, hoc in Euangelio ſupradicto præcipitur: Nolite ſoliciti eſſe, & cætera. Cui & conſonat præcedens epiſtola, in eo quod ait: Non efficiamini inanis gloriæ cupidi. Et rurſum: Quæ enim ſeminauerit homo, hęc & metet. Et qui ſeminat in carne, de carne & metet corruptionem. ¶ Eius itaque, qui hoc præceptum fideliter amplectitur, illa uox eſt in introitu ad patrem noſtrum qui ſcit omnia quibus indigemus, ſicut in eodem Euangelio dictum eſt: uox, inquam, illa: Inclina domine aurem tuam ad me, uox eſt pauperis de manu dei primum regnum dei, & iuſtitiam eius, & deinde neceſſaria corporis, quæ adiicienda ſunt, humiliter quærentis. Qui & in graduali eodem reſpectu ait: Bonum eſt confiteri domino, id eſt, neceſſaria quærere à domino, & in ea ſpe pſallere, id eſt, bene operari, nomini tuo, id eſt, ad honorem nominis tui altiſſime, Ad annuntiandum mane miſericordiam eius, id eſt, primum quærere regnum dei, & iuſtitiam eius. Ipſe idem gratulabundus, quod neceſſarium à patre uictum acceperit, narrat in Offerenda aliis dicens: Expectãs expectaui dominum, id eſt, non aliunde ſed à domino quærens eius regnum, expectaui quæ adiicienda ſunt, & reſpexit me, id eſt, adiecit quę neceſſaria ſunt huic uitę. Communio clare exprimit cibum eiuſdem regni dei, qui primum quærendus ſit. Qui manducat carnem meam, & bibit ſanguinem meum in me manet & ego in eo. Quod eſt enim regnum dei, niſi manſio eius in nobis? Hoc autem ut maneat in nobis, fit manducando carnem eius, & bibendo ſanguinem eius. Vnde & hoc in cõmunione recte ponitur.

Galat. 6
Primo regnũ dei dẽinde neceſſarius uictus à deo quærẽdus.
Pſal. 83
Pſal. 91
Pſal. 39
Iohan. 6

Dominica ſextadecima poſt pentecoſten. Caput XVI.

DOminica ſextadecima legitur hoc Euangelium, quo dominus flenti uiduæ matri mortuum unicum filium uiuum reddidit, & accepit omnes timor, & magnificabãt deum. ¶ Hæc autem uidua ſanctam ſignificat matrem eccleſiam, id eſt, uniuerſum prælatorum ordinem, qui regenerandarum in Chriſto curam habent animarum, qui mortem cuiuſque animæ, quoties manifeſtis apparet criminibus, magnis proſequuntur fletibus. Moritur enim tunc filius uiduæ, quando quis per crimen aliquod ſeparatur à corpore eccleſiæ, quæ uidua eſt, Chriſto ſponſo in præſenti non manente cum illa. Huic ergo Euangelio bene illa præmittitur Apoſtoli lectio, Fratres obſecro uos ne deficiatis in tribulationibus meis, pro uobis, quæ eſt gloria ueſtra. Huius rei gratia flecto genua mea, & cætera: qui ait: Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Chriſtus in uobis, pulchre in officio perſonam uerbis quoque exprimit eccleſiæ uiduæ, uitam filiorum magnis gemitibus poſtulantis. Introitus miſerere mihi domine, quoniam ad te clamaui. Itemq; Offerenda: Domine in auxilium meum reſpice. Voces huius uiduæ ſcilicet ſanctæ matris eccleſię ſunt, quas emittere debet, pro filiorum ſuorum, qui forte in mortẽ peccati prolapſi ſunt, reſuſcitatione. Graduale uero: Timebunt gentes nomen tuum domine, ad hoc conſonat, quod dictum eſt in prædicto Euangelio. Accepit autẽ omnes timor. Nam quomodo ædificat dominus Syon, iuxta eiuſdẽ gradualis uerſum, niſi procurãdo uitã & incolumitatẽ animabus ſpiritualiũ eius filiorũ? Quod quia perficit per cibũ corporis & potũ ſanguinis ſui: recte in cõmunione ponit gratiarũ actio, eadẽ uidua ſcilicet ſancta eccleſia dicẽte: Dñe memorabor iuſtitię tuę ſoli, &c.

Lucæ 7
Vidua mortuũ plãgẽs filiũ: Eccleſia eſt & ordo plator.
Ephe. 3
Galat. 4
Pſal. 58
Pſal. 70
Pſal. 101
Lucæ 7
Pſal. 70

Dominica decimaſeptima poſt pentecoſten. Caput XVII.

IN officio dominicæ ſeptimædecimæ nobis innuitur qualiter ad hoc contendere debeamus, ut in oculis domini, magni & honore digni iudicemur, & in domo quæ eſt eccleſia primos recubitus, non noſtra præſumptione præripere, ſed ab eius electione expectare debeamus. Dicitur in Euangelio huius dominicæ parabola hæc: Cum uocatus fueris ad nuptias, non diſcumbas in primo loco, & cætera: uidelicet, hoc in ſuo cœleſti cõuiuio futurum eſſe indicans quod ad ultimum infert: Omnis enim qui ſe exaltat, humiliabitur, & qui ſe humiliat, exaltabitur. Hinc eſt, quod in præeunte epiſtolæ lectione Apoſtolus ait: Obſecro uos, ego uinctus in domino, ut digne ambuletis uocatione qua uocati eſtis, & cętera. ¶ Quod utique idem eſt, ac ſi diceret: Obſecro uos, ut uocati ad nuptias Chriſti & eccleſiæ, ſic intretis & diſcumbatis, quomodo & ille qui uos uocauit, qui & dixit: Ego autem in medio ueſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat. Et tandiu miniſtrauit, donec diceret illi pater: Amice, aſcende ſuperius, id eſt, donec obedienti uſque ad mortem, daret illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Introitus: Iuſtus es domine, manifeſte illam collaudat ſententiam, qua in Euangelio dicitur: Omnis qui ſe exaltat, humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur. Simulq; oratio eſt, pro illo qui ſe humiliat: Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam, hanc uidelicet miſericordiam, ut dicas illi, amice, aſcende ſuperius. Graduale: Beata gẽs cuius eſt dñs deus eius, uniuerſalis beatificatio populi gentilis, qui ſuperbiẽte Iudaico populo, humiliatus ſub ſigno crucis Chri, ſuperius aſcẽdere meruit, id eſt, ſupra populũ illũ qui primo loco cõſederat, imò de primo cõſeſſu ſuperbiebat. ¶ In Offerẽda exẽplũ ponit efficaciſſimũ, q cũ humiliatꝰ diceret, peccauimus, iniquitatẽ fecimus, impie geſſimus, &c. meruit ita exaltari, ut cũ oraret, ſicut in eadẽ Offerẽda ipſe teſtat, dicẽs: Oraui deũ meũ ego Daniel, &c. mitteretꝰ illi iudex futuroꝝ archãgelus

Lucæ 14
Ephe. 4
Qui ſe humiliat exaltabitur.
Lucæ 22
Philip. 2
Pſal. 108
Pſal. 32
Danielis 9
Exaltatio Danielis p humilem orationem

gelus Gabriel, ſicut habet ſequens uerſus: Adhuc me loquente, &c. Per illam nanque uiſionem ſic exaltatus eſt, ut non tantum uenturum ad ſalutem noſtram Chriſtum præuideret (quod cæteris prophetis cõmune eſt) ſed & tempora aduentus eius propria quadam gratia prædiſceret, dicente ſibi angelo: Septuaginta hebdomades abbreuiatæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper urbem ſanctam tuam, & conſummetur præuaricatio, & cætera. Communio
Pſal.75 quoque: Vouete & reddite domino deo ueſtro, in eo maxime imperare uidetur, ut in nouiſſimo loco recumbamus: quod ait terribili & ei qui aufert ſpiritum principum, id eſt, ſuperborum, quos utique uel conuertendo uel deiẽciendo factis ipſis dicit cuique illorum: Da huic locum.

Dominica decimaoctaua poſt pentecoſten. Caput XVIII.

Officium prelatorũ. Matth.23

SVpradictum ergo officium hoc innuit, ut ad nuptias Chriſti quilibet inuitatus, tali in loco recumbat, ut merito dicatur ei: Aſcende ſuperius. Huius autem ſequentis dominicæ officium, magna & mira declamatione demonſtrat eidem, qui uocatus eſt ſuperius, id eſt, prelatus eſt domui Chriſti, & curam animarum ſuſcepit, qualiter in eodem ſuperiori loco ſe habeat, uidelicet, ne, iuxta Euangeliũ eiuſdem officiũ, ſint ſicut ſcribæ & phariſæi, qui ſederunt ſuper cathedrã Moyſi: ſed ſint ſicut ipſe Moyſes, de cuius exemplo, quod eccleſiaſtici ſequi debeant rectores, longa & ualida declamatio eſt in offerẽda. Sanctificauit Moyſes, & uerſibus eius. Non enim ignorare debẽt animarum rectores, quale ad negotium ſuperiorem in locum uocati ſunt, ſcilicet ut nõ tam præeſſe ſtudeant quàm prodeſſe, & ſedentes in cathedra Moyſi dicant & faciant, imò prius faciant, quod cum authoritate dicant, neq; uelint uocari Rabbi, ſed ad hoc tendant, ut portare poſſint peccata populi, & à ſubditis ſuis auertere iram dei. ¶ Bene ergo cum hoc Euangelio poſitum eſt in offerẽda exemplum Moyſi, qui ſic ſedit in cathedra magiſterij, ut per nimiam humilitatem poſſet interuenire pro ſubditis, imò & tenere deum dicentem: Dimitte me ut iraſcatur furor meus contra eos. Fecerant enim uitulum (quando ſicut in uerſu Offerendę canimus.) Videns Moyſes, procidens adora
Interceſſio Moyſi pro populo. Exodi 32 Lucæ 12 Eccli. 36 uit, dicens: Obſecro domine, dimitte peccata populi tui, & dixit ad eum dominus: Faciam ſecundum uerbum tuum. Hæc eſt fidelitas ſerui, quem cõſtituit dominus ſuper familiam ſuam quam poſtulabant ipſi dicentes in introitu, ut prophetæ tui fideles inueniantur: Da pacem, inquiunt, domine ſuſtinentibus te, id eſt, eorum, quos nobis commiſiſti, peccata dimitte. Pax enim dei, peccatorum remiſſio eſt. Vt prophetæ tui fideles inueniãtur, ut nos fideles ſerui inueniamur, dum familiæ tuæ non tantũ præſumus, ſed & utiliter pro illis interueniendo pro
1. Cor. 1 Pſal. 121 Pſal. 95 Pſal. 105 ſumus. Talibus in præſente lectione epiſtolæ dicit apoſtolus: Gratias ago deo meo pro uobis in gratia dei, quæ data eſt uobis, quoniã in omnibus diuites facti eſtis & cætera. Ipſi idem dicunt in graduali: Fiat pax in uirtute tua, id eſt, remiſſio peccatorũ in ſpiritu ſancto tuo. Ipſis nihilominus in cõmunione dicitur: Tollite hoſtias & introite in atria eius, uidelicet quia ueſtrum officium eſt, ut pro ſubditis interueniatis, exemplo Moyſi, in conſpectu domini ſtantes in confractione cordis.

Dominica decimanona poſt pentecoſten. Caput XIX.

Matth. 9 Paralytic9, homo diſſolutus abſque bonis operibus.

IN Euangelio dominicæ nonæ decimæ, ait dominus paralytico, confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et his qui audierant cogitantibus mala in cordibus ſuis, & dicentibus: Blaſphemat, & cætera: ut ſciaris, inquit, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, tũc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. ¶ Per hunc autem paralyticum, ſignificatur homo diſſolutus, & ab omni bono opere remiſſus, qui cum à domino curatur, & iuxta præeuntem epiſtolam renouatur ſpiritu mentis ſuæ
Ephe. 4 complet apoſtolicum præceptum, quod in eadem epiſtola ſequitur: Qui furabatur, iam non furetur, magis autem operetur manibus ſuis, ut habeat unde tribuat neceſſitatem patienti.
Offerentes paralyticũ prelatiſunt Nam quãdiu paralyſi erat diſſolutus, nihil boni operabatur, imò labores operantium furabatur. Qualiter ergo prælati uel rectores animarum ſalutem procurare debeant ſubditorum, ſicut in præcedenti officio dictũ eſt, hoc ſequens exprimit officium. ¶ Nam ipſorum eſt, offerre paralyticum in lecto iacentem, id eſt, orare pro his, quorũ peccata animas in mala conſcientia à bono opere torpentes detinent, & ita pro eis interuenire, ut uidens dominus fidem illorum, dicat: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. In introitu dum dicit dominus: Salus populi ego ſum, hoc idem nobis de ſeipſo teſtatur, quod & in Euangelio iam dicto murmurantibus phariſęis, curatione paralytici comprobatur, uidelicet, quia poteſtatem haberet in terra dimittendi peccata. In graduali uero iam curatus idem paralyticus, iamq; laborans
Pſal. 140 operando quod bonum eſt manibus ſuis, quæ prius diſſolutæ fuerant, dicit: Eleuatio manuũ mearum. Et hoc experimento uirtutis confortatus in fide, & fidens in remiſſione peccatorũ
Pſal. 22 Pſal. 118 conſequenda, dicit in Offertorio: ſi ambulauero in medio tribulationis, & cætera. Itemq; roborans genua, diſſoluta quondam, dicit in Communione: Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis. Vtinam dirigantur uiæ meæ ad cuſtodiendas iuſtificationes tuas.

Domi-

Caput XX.

Dominica uicesima post pentecosten.

OFficium dominicæ uicesimæ partim ex uocibus constat, eorum, qui ad nuptias intrauerunt, partim ex uocibus patrum gementium pro illis qui ad nuptias easdem uocati, quas fecit rex filio suo, non solum uenire noluerunt, sed & illis qui à se missi sunt seruos tenuerunt, & contumelijs affectos occiderunt. ¶ Hoc enim priores fecisse Iudæos notum est, qui missos ad se prophetas & sapientes persecuti sunt, & apostolos Christi contumelijs affecerunt. Hos igitur homicidas iuste perdendos & ciuitatem illorum subuertendam prophetæ prꝛuiderunt, quorũ illa uox est quę in introitu ex uerbis Danielis decantatur. Omnia quæ fecisti nobis domine in uero iudicio fecisti, & cætera. Item in offerenda: Super flumina Babylonis illic sedimus & fleuimus. In hac eñ seu in uersibus eius hoc deplorant, quod ad salices Babylonis organa sua suspẽderunt, id est, propter infructuosos & sterriles auditores, prædicantium uoces conticuerunt: propter eos, inquam, qui uocati ad nuptias, ut dictum est, uenire noluerunt, quia non fuerunt digni. ¶ In lectione uero epistolę eos qui de exitibus uiarum congregati sunt, ut implerentur nuptię discumbentium, Paulus apostolus opportune commonet dicendo: Videte quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes, & cætera: hoc uidelicet intendens, ne inebriatus uino, in quo est luxuria, inueniatur quis absque ueste nuptiali, cum rex ad uidendos discumbentes intrauerit: sed ecõtra impleamini spiritu sancto loquentes uobismetipsis in psalmis & hymnis & canticis spiritualibus, quę uere harum sunt epulæ nuptiarum, de quibus in sequenti graduali gratias agẽtes dicimus: Oculi omnium in te sperant domine, & cætera: uel quas in communione postulans quis nostrum dicit: Memento uerbi tui seruo tuo domine.

Matth. 22 — Recusantes uenire ad nuptias Iudæi. — Danielis 3 — Psal. 136 — Intrãdũ cũ ueste nuptiali. — Ephe. 5 — Psal. 144 — Psal. 118

Caput XXI.

DE Dominica uicesima prima post pentecosten.

OFficium dominicæ uicesimæ primæ uoces continet hominis in conflictu uirtutum uitiorumq; positi, qui interdum, cum cœperit sanctis florere uirtutibus, & iuxta benedictionem hominis timẽtis deum, uxor illius uidelicet domus dei, cui forte præsidet sicut uitis abundans excreuerit in lateribus domus suæ, id est, in ampltudine sanctæ ecclesiæ, & filij eius sicut nouella oliuarum in circuitu mensæ suæ: cum, inquam, ita profecerit, repente tentator diabolus occulta dei dispensatione permissus, domum, id est, cõscientię eius statum concutiens euertit, & filios eius, id est, uirtutes animi, turbata in cognitione conscientia, pene conterit. Hoc luce clarius ex offerẽda comprobatur. Vir erat in terra nomine Iob. Moraliter enim in eiusmodi homine aguntur ea, quæ in tentatione huius beati Iob historialiter acta memorantur. Huius ergo nobilis & præliatoris animi concussionẽ, uel periculum significat in Euangelio febris, quę pene extinxerat Reguli filium. ¶ Præcurrens autẽ epistola confortat eum circumuentum tentationibus, & cõsolatur, ne abundantiori tristitia absorbeatur dicendo: Confortamini in domino, & in potentia uirtutis eius. Non enim est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, & cætera. Introitus autem: In uoluntate tua domine, & cætera: uox est eiusdem militis, humili conscientia cum beato Iob in terram corruentis, id est, terram se esse cognoscentis ac dicentis: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. Post quam cõfessionem petit: circunfusus è tentatione effugium, dicens in graduali: Domine refugium factus es nobis. Et in cõmunione: In salutari tuo anima mea, & uerbum tuum speraui.

Tẽtatio iusti & proficientis. — Psal. 127 — Iob 1 — Iohan. 4 — 2. Cor. 2 — Epistola. — Ephe. 6 — Hester 13 — Iob 1 — Psal. 89 — Psal. 118

Caput XXII.

DE Dominica uicesima secunda post pentecosten.

IN officio dominicæ uicesimæ secundæ dicimus ad introitũ: Si iniquitates obseruaueris domine, domine quis sustinebit. Nimirum in persona serui illius de quo Euangelium narrat semetipsum quisque nostrum humiliter recognoscit, qui decem milia talẽta suo debebat regi, procidensq; rogabat dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Itaque magnitudinem debiti, id est, peccati sui quisque nostrum perpendens, dicit: Si iniquitates obseruaueris domine, & cætera. Vt autem laxationem quisque nostrum obtineat, agendum est, quod dicit Paulus in præeunte epistola: Et hoc oro, ut charitas uestra magis ac magis abundet in scientia, & in omni sensu, & cętera: subauditur enim, ut remittatis unusquisque fratri suo de cordibus uestris. Vbi uero charitas hæc abundat, sicut dictũ est, recte congratulatio illa deponitur, secundum quam in graduali dicimus: Ecce quàm bonum & quàm iucundum, habitare fratres in unum. ¶ Et si quæras, quantum uel quale bonum sit unitas, id est, charitas fratrum cohabitantium, sequitur in uersiculo: Sicut unguentum in capite, & cætera: id est, sicut remissio peccatorum effusa per spiritum sanctum, quæ de capite nostro, scilicet Christo, descendit ad barbam Aaron, id est, in fortes & perfectos Christi apostolos, & ab illis usq; ad nos. Tunc enim cohabitatio fratrum est sicut illud unguentũ, cum donamus inuicem, si quid habemus aduersus alterutrũ fratres & cõserui, sicut euãgelicus rex, Christus donauit nobis. Mandauit nanq; benedictionẽ, id est, eandem remissionis charitatẽ, ut donemus, inuicem: & uitam usque in seculum, subaudis, fore promisit huius charitatis præmium.

Philip. 1 — Psal. 132 — Maximum bonũ charitas fratrũ. — Matth. 18 — Psal. 132

¶ In offe-

Hester 14 ¶In offerenda uero recordare mei domine, quæ ſumpta eſt de oratione Hester, commonemur ſummopere curandum eſſe & orandum, ut placeant uerba noſtra in cõſpectu principis, ſcilicet eiuſdem regis magni, qui poſuit rationem cum ſeruis ſuis, uerba, inquam, noſtra dicen-
Matth. 6 tium: Dimitte nobis debita noſtra. Non enim placebunt hæc uerba noſtra in conſpectu prin-
Lucæ 15 cipis, cum ille rationem poſuerit, ſi non dimittimus & nos debitoribus noſtris. Quod autem canimus in communione ex authoritate Euãgelij: Dico uobis, gaudium eſt angelis dei ſuper uno peccatore pœnitẽtiam agente, de illo ſentiendum debitore, qui ſic pœnitet, & ſic ſibi poſtulat dimitti, ut primum dimittat ipſe conſeruis ſuis.

DE Dominica uigeſimatertia poſt pentecoſten. Caput XXIII.

1. Tim. 2 INtantũ ſacroſancta eccleſia iuxta edictum Apoſtoli, obſecrationes, poſtulationes, gra-
Roma. 11 tiarum actiones, pro omnibus agit, ut pro futura quoq; filioꝝ Iſrael ſalute, gratias agat, quos ſuo quandoque corpori uniẽdos fore cognoſcit. Nam quia in fine mundi reliquiæ illorum ſaluæ fient, in hoc ultimo anni officio, gratulatur de illis, utpote futuris mem-
Hiere. 29 bris ſuis. Dicit ergo in introitu annuntians iugiter quod prophetatum eſt de illis: Dicit domi-
Reductio Iudæoꝝ ad fidẽ in fine ſeculi. nus, ego cogito cogitationes pacis, & non afflictionis, & cætera. Pacis enim cogitationes co-
Gene. 43 gitat & non afflictionis, qui conuiuium gratiæ ſuæ facturũ ſe repromittit, cum illis ſecũdum carnem fratribus ſuis, ſicut in patriarcha Ioſeph præfiguratum eſt. Nam ſicut ad illum in to-
ta terra Aegypti dominantem uenerunt, qui eum uendiderant fratres ſui, fame compulſi, & ab eo recogniti atque recepti ſunt, & ipſe cum illis celebrauit conuiuium: ſic ad ipſum domi-
num noſtrum, toti mundo principantem, & Aegyptios, id eſt, gentiles, qui in peccatorum te-
nebris fuerant, pane uitæ copioſius alentem, reuertentur reliquiæ filiorum Iſrael, & ab eo re-
cipientur in gratiam, quem negauerunt & occiderunt, & tunc menſam ſuam communicabit
Iohan. 6 eis, & inebriabitur Ioſeph iſte cum fratribus ſuis. Huius menſæ gratiam ſignat illud Euange-
lium in officio dominicæ, quo ipſe narratur de quinque panibus ſaturaſſe quinque milia ho-
minum. Tunc eñ quinque libros Moyſi aperiet Iudæis, quos nunc uelut integros panes por-
tat puer, ſcilicet idem populus ſenſu puerili, edentq; & ſaturabuntur etiam ipſi, & laudabunt
Hiere. 23 dominum requirentes eum. Tunc implebitur illud Hieremię uaticinium quod hoc Euange-
lio recte prẽmittitur: Ecce uenient dies dicit dominus, & non dicent ultra, uiuit dominus qui
eduxit filios Iſrael de terra Aegypti: ſed uiuit dominus, qui eduxit & adduxit ſemen domus
Iſrael de terra aquilonis, & de cunctis terris ad quas eieceram eos illuc, & habitabunt in ter-
Pſal. 43 ra ſua. Soluti ergo illi, qua nunc tenentur, captiuitate animarũ, clamabunt alta deuotione gra-
Pſal. 129 tiarum actionem, quam ſequẽs innuit graduale. Liberaſti nos domine ex affligentibus nos,
& cætera. ¶Supplicatio quoque qua dicimus in offerenda, de profundis clamaui ad te domi-
Gene. 50 ne, eidem rei uel tempori manifeſte congruit: Dicent enim ad hunc magnum Ioſeph, fratres
Marci 11 ſui in illa die: Obſecramus ut obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorum. Communio quoq;: Amen
Gene. 50 dico uobis quicquid orantes petitis, & cætera: reſponſio eſt eiuſdem Ioſeph dicentis: Nolite timere: Vos cogitatis de me malum & deus uertit illud in bonum, ut exaltaret me, ſicut im-
præſentiarum cernitis, & ſaluos faceret multos populos. Nolite metuere, ego paſcam uos & paruulos ueſtros.

Item, de nocturnis lectionibus per æſtatem. Caput XXIIII.

Lectio libroꝝ Regum, mox poſt pentecoſten. NOcturnæ lectiones tota æſtate ſua uarietate ſuoq; ordine, ſeriem deſignant tem-
porum uel profectuum ſanctæ eccleſiæ. ¶Primum nanque hiſtoria Regum, quę
1. Reg. 8 ſtatim poſt pentecoſten ponitur, primis duobus libris, myſtice aſſimilatur pri-
Pſal. 77. 88 mis Chriſtianitatis temporibus, quando paulatim creſcente fide Chriſti, uetus
2. Reg. 5 idololatria decidit. Nam ſicut regnanti Sauli, quem populus appetierat contra uoluntatem dei, ſuperuenit electio Dauid, quem dominus ſecundum cor ſuum ſe inueniſſe dicit, tandẽq; totum regnum à domo Saulis auerſum, eidem Dauid ſe ſubdidit: ſic dæmonum cultui ſu-
peruenit in mundum cultus dei, ſtatim poſt aduentum ſpiritus ſancti, tandemq; Chriſtiana fides per bella martyrum uictrix, ſedit in throno Romani imperij, totusq; deinceps mun-
dus manu forti, Chriſto ſe ſubdidit. ¶Duobus ſequentibus libris, in quibus regnum diui-
Hieroboã typus hæreticorum. ſum eſt à domo Dauid, ex quo Hieroboam regni ſciſſuras (ſicut illi per manum Achiæ Sy-
3. Reg. 12 lonitis ſignificatum eſt) inuaſit, & contempto templo domini duos uitulos fecit: illa ſignifi-
cabantur tempora, quibus eccleſiam hæreticorum inſania ſcidit, & contempto altari Chri-
Libri Salomonis, typus doctorum eccleſiæ. ſti, reiecto cultu ueritatis, falſitatum ſuarum ſimulachra diuerſa fabricauit. Sequuntur dein-
de libri ſapientiſſimi Salomonis, uidelicet ſicut poſt pugnas hæreticorum claruerunt in ec-
3. Reg. 4 cleſia ingenia doctorum, qui excitati contentionibus illorum, non dormitantes, ſapientiæ &
Liber Iob ſcientiæ ſtuduerunt, & diſputauerũt quodammodo & ipſi, ſicut de Salomone legitur, ſuper lignis à cedro quę eſt in Libano uſq; ad hyſſopũ qui egreditur de pariete, id eſt, nihil omnino de ſacra ſcriptura, nec paruum, nec magnum, aliquod uerbum ab allegoria uel aliqua utili moralitate uacare paſſi ſunt. Deinde nihilominus congrue ſequitur liber Iob, quia uidelicet

maxime

maxime in pace eccleſiæ non deſunt illæ tentationes uiris ad uirtutem tendentibus, quæ in omnibus percuſſionibus, uel conſolationibus eiuſdem ſancti Iob, authore beato Gregorio, moraliter figurãtur. Tunc enim urgent interius tentationes ſpiritualium uitiorum, quorum quanto occultior pugna, tanto difficilior uictoria. contra tentationes.

Caput XXV.

Item de nocturnis lectionibus à menſe Septembri.

ABhinc iam menſe Septembri, quatuor imponuntur libri, uidelicet Tobias, Iudith, Heſter & Eſdras. Quorum conſideratio quàm congrue quatuor cardinales uirtutes, prudentiam ſcilicet, fortitudinẽ, temperantiã, & iuſtitiam exprimat, palàm eſt. Tobias quippe in figura prudentiæ non inconuenienter accipitur, qui cæcatis oculis exterioribus, uidenti filio mandata uiuendi largitur, ut illud Salomonis impleatur. Sapientis oculi in capite eius. Per caput enim mentis induſtria, per oculos uero intelligiſ pro uidentia, quæ idem eſt, quod prudentia. Bene ergo prudentiæ titulo præfulget, qui menti illius munimen prouidet, cuius ducatu ipſe foris eget. Tobias typus prudentiæ. Eccli.2

Iudith uero fortitudinis ſpeciem in hoc nimirum prætẽdit, quod formidantibus uiris bellicoſis, immaniſſimo tyranno pro liberatione patriæ ſe oppoſuit, & principem militiæ fœmina inermis dei adiutorio ſuperauit. Fortitudo enim eius à deo fuit, ſicut ipſa in oratione dicit: Et nunc domine ſubueni mihi uiduę, ut quod per te põſſe credidi, perficiam. In quo quàm ue refortis fuerit, caput Holofernis, ebrietate ſopiti, amputatura ipſius pugione, oſtendit dicẽs: Conforta me deus meus in hac hora. Et præcidit caput eis. Verum hæc duo uolumina apud Hebræos non ſunt in canone, ſed Niceną ſynodi authoritate, ad inſtructionem uenerunt ſanctæ eccleſiæ. Iudith fortitudinis ſpecimen. Iudith 9

Heſter autem pro temperantia ponitur, quæ repudiata ob arrogantiam Vaſthi regina, in regnum ſubrogatur. Nam ipſius temperantiæ hoc indicium eſt ſpeciale, quod leonem illum, de quo ipſa ad dominum dicit: Et da mihi gratiam in conſpectu leonis, id eſt, Aſſueri regis, in manſuetudinem conuertit, eiuſq; edictum ex inſtinctu Aman intemperantiſſime ſuperbientis, & genus Iudæorum perdere cupientis, in conſolationem ſuæ ſtirpis trãſtulit. Heſter temperãtię ſpeculum. Heſter 14.

Eſdras autem qui his adiungitur, priuilegium iuſtitiæ in uerbis & factis habere demõſtratur. Nam ſicut iuſtitia reſtituit, quod iniuſtitia deſtruxit: ſic iſte dirurum propter peccata populi, templum cum ciuitate reſtaurauit. Idem quoque ſicut in duo uolumina diuiſus, unitur (nam Neæmias ei in eodem copulatur) ſic iuſtitię duo præcepta ſibi conueniunt, ſcilicet quę uultis ut faciant uobis homines, eadem facite illis, & quod tibi non uis fieri, alĩ ne feceris. Hi itaque quatuor libri, prædictis uirtutibus inſigniti, recte librum Iob, qui afflictiones ſanctæ eccleſiæ, beato Gregorio teſte, exprimit, ſequuntur, quia poſt tentationes ualide ſuperatas, gloria uirtutum electis datur. Eſdras iuſtitiæ decus. Matth.7

Sed quia quãdiu in hoc mundo à domino peregrinamur, inter uirtutes uitiorum bella patimur, eueſtigio Machabęorum libri leguntur, in quibus magnus ille hoſtis Antiochus contra iuge ſacrificium præualere refertur, deiq; martyres perſequitur. Qui tamen Iudæ & fratrum eius labore uincitur, quia confeſſione operum malorum cum exercitio operum bonorum aliquando deo donante ſuperatur. 2. Cor.5 Libri Machabæorũ. 2.Mach.4 1.Mach.4

Poſt, prophetarum libri, uſque in aduentum domini concrepant, qui modo terrorem diſtricti iudicis, modo blandimenta pij conditoris prædicant. Ex his Ezechiel, qui interpretatur fortitudo dei, & Daniel, qui ſonat iudiciũ dei, maiores & primi ſunt, quia ſpes, quæ ex fortitudine diuini auxilĩ, & metus, qui eſt ex iudicio dei, mentẽ æqualiter docent, præſentibus uti, ne aut de deo deſperans deficiat, aut in ſe preſumens corruat. De reliquis duodecim prophetis in unũ uolumen [illegible]partatis loqui ſuperſedemus, quia à ſanctis patribus de his copioſe diſputatum ſcimus. ¶ Ideo autem uſque ad aduentum domini leguntur, ut inter tenebras & conflictus huius ſeculi, uſque ad reditũ Chriſti, ſcripturę nos illuminent & conſolentur. Per eundem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui cum patre & ſpiritu ſancto uiuit & regnat deus, per omnia ſecula ſeculorum. A M E N. Libri prophetarũ uſq; ad aduẽtum. Roma.15

RVPERTI ABBATIS TVITIENSIS (ANTE QVA-
dringentos ferme annos defuncti) de Diuinis Officijs, libri duodecim, Impenſis Arnoldi Birckman iam ſecundo in lucem
æditi. Anno à natali Chriſtiano.
M. D. XXXII.

martyrij acerbitate nõ dissipa
uerũt: cũ vicijs ⁊ ↄcupiscẽtijs
illa crucifixerũt. ℟. Letamini
iusti ⁊ exultate in dño. Et gl'iami
ni oẽs recti corde. ℣. Cantate ei
canticum nouum bene psallite ei
in vociferatiõe. Et. In ij. noct.
Añ. Iusti aũt in perpetuũ viuent.
⁊ apud dominũ est merces eoꝝ.
Ps. Cum inuocarẽ. Añ. De⁹
tentauit illos ⁊ inuenit illos di-
gnos se: ideo accipient regnũ de
coris de manu dñi. Ps. Uerba
mea. Añ. Leticia sempiterna su
per capita eorum: gaudium ⁊ le-
ticiam obtinebunt. Ps. Dñe do
min⁹ noster. ℣. Corpora sancto
rum in pace sepulta sunt. Et vi-
uent nomina eorum in eternum.
Martyres citius L. iiij.
subcubuerũt: cõfessores
non impares diurni⁹ diuinis
laudibus inheserunt. Austeri
tas enim cõfessiõis in ieiunijs
in vigilijs ⁊ in his similibus
exhibetur: que quanto ampli-
us in virtute abundat: tanto
acrioꝛ i afflictiõe carnis volu
ptates suderat. In charitate
radicata amplificata: in om-
nibus misericordie operibus
comprobatur. Si tamen ẜm
carnem aduersa quandoq; for
midat: nullo modo spiritus a

contemplatione diuina segre-
gatur. ℟. Sancti per fidem vi-
cerunt regna operati sunt iustici-
am: adepti sunt repromissiones:
⁊ fortes facti sunt in bello. Om-
nes testimonio fidei probati. ℣.
Castra verterunt exterorum effu
gauerunt aciem gladij. Omnes.
Per patientiam va- L. v.
rie afflictionis: venerabi
lis vita cõfessoꝝ ↄfirmata est.
Nam dum asperitate viuẽdi
caro macerat: interioris ho-
minis intentio in alta specula
tione subleuatur. Unde hi san
cti viri poterant dicere cũ apo
stolo. Nostra aũt ↄuersatio in
celis est. ℟. Reddet deus mer-
cedem laborũ sanctoꝝ suoꝝ ⁊ de
ducet illos in via mirabili. Cũ
dextera sua teget illos ⁊ brachio
suo defendet eos. ℣. Accipient re
gnum decoris ⁊ diadema speciei
de manu dñi. Cũ. Lcõ. vj.
Nos igit fratres q̃ de san
ctoꝝ cõfessionib⁹ cõcre-
pamus in ħa ↄfessiõe oculos
mẽtis ad celũ leuemus. Inno
centiã eoꝝ de quib⁹ loq̃mur
consideremus. q2 ideo recolit
eoꝝ memoria: vt instar virtu-
tis illoꝝ nr̃a infirmitas resur-
gat. Uitã itaq; nostrã cõmen
damus. vt inter retributionis

En p̃ꝗz Venerãdi patres breuiarij huiusce vr̃i dioeces
dudũ affectãter expectatã finẽ: quã certe nõ minori diligẽt
ni labore: sũmo optimo maximoq; deo fautore tandẽ foel
attigim⁹: in quo q̃nto studio conati sim⁹ (castigatiõis ac
ma) vt ab omĩ vitioꝝ ferrugine priscis longe tersiores red
neminẽ nisi quos nõ mõ mediocriter doctos verũ in eccl
admodũ p̃stãtes fore certũ est: in testes cõuenienti⁹ accit
diiudicaui. Proinde p̃ꝗ. V. P. si q̃s diligẽs lector acrior
mẽtis indagine q̃d (q̃d erroꝝ cẽsura dignũ existimauerit)
ne poti⁹ nr̃e fragilitatis icuriã q̃ etiã nimiã exẽplarioꝝ cor
icusare velit hũili p̃ce rogam⁹. Nixi eni sum⁹ p igenioli
tate ne crebris mẽdoꝝ spinis humanitas vestra lederetur
ppter q̃liacũq; illa fuerint: grata amplitudini vr̃e vt sper
beãt admodũq; accepta. si nos vo quoquo modo deliq̃sse
salutiferi xp̄i amore (cui⁹ ⁊ vos estis scã ꝓpago) fraterna
charitate idulgere benigne nõ dedignemini. Uõ si fecerit
dñ Guillelmũ de Broq̃rio cui⁹ industria atq; solertia hoc
op⁹ anno xp̄iane salutis septimo post. M. vi. k'ls. nouẽbris
nũ absolutũ est: in oĩbus habebitis obseq̃ntissimi.

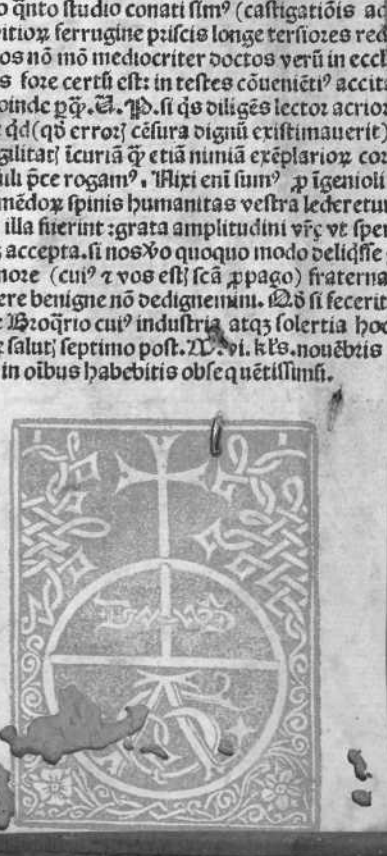

...loꝝ thesauro abscon
...grocũ sua omelia. vt
...s virginis. fo. ccxx.
... ℟. Pulchra facie ẜ
...de btã es. ℟. respuẽs
...beris cũ angelis. Inter-
...us nobis. ℣. Specie
...tudine tua: intẽde p
...ede ⁊ regna. Intende.
... Regnũ mũdi. fo.
...audibus ⁊ p horas.
...n esset rex i accubitu suo
...ea dedit odorẽ suauita
...In odorem vnguẽto
...m currim⁹ adolescentu
...nt te nimis. Añ. Iam
...sijt imber abijt ⁊ recess
...balsamita coronaberis.
... electa mea ponã in te
...Añ. Ista est specio-
... vt luna: electa vt sol:
...t castroꝝ acies ordina
...n. Confitebor tibi.
...ccxx. ℣. Specie tua et
...d bñs. añ. Simile est
...oꝝ sagene misse in mare
...ccxx. Oro. Exaudi
... Per horas diei. añe
... Ad. iij. cap. Confite
...vt. s. fo. ccxx. ℟. ℣.
... virginis. Ad. vj. Cap.
...erasti me ẜm multitu
...em misericordie no-
...i a rugientib⁹ prepa-

ratis ad escam de manib⁹ que
rentium animam meam ⁊ de
multis tribulationibus q̃ cir-
cũdederunt me. Ad. ix. Cap.
Laudabit vsq; ad mortẽ
anima mea dñz qm̃ eru-
is sustinẽtes te: ⁊ liberas eos
de manu angustie dñe de⁹ no
ster. Ad vs. añe. laudũ. Capl'z.
Confitebor. vt. s. fo. ccxxj. ℣.
Specie tua. vt. s. Ad magt. añ.
Uidi speciosã. vt. s. fo. ccxxj.
Oro. vt. s. In natali pluri-
marũ virginũ in vis. Caplm.
Qui virgini- j. Cor. vij.
bus p̃ceptum dñi nõ ha
beo consiliũ aũt do: tanq̃ mi-
sericordiã cõsecutus a dño. vt
sim fidelis. Hy⁹. Larum ob
tentu. Quere in hymno. Vir-
ginis ples. ℣. Adducẽtur regi
virgines post eam. Proxime ei⁹.
Añ. Uirgines sancte dei interce
dite p nobis. vt scelerum veniam
per vos mereamur accipere. Ps.
Magnificat. Oratio.
Sanctarum virginum et
martyrum tuarum. ℟. ⁊.
℟. dñe suffragia imploram⁹.
vt a cunctis liberemur offen-
sis: ⁊ gaudia eterna consequi
mereamur. Per. Si vero fue-
rit festuz duplex super. ps. añ.
In odorem vnguentorum tuoꝝ

placuit. In solis virginib⁹ cõ
fessionis gr̃a ⁊ martyrij acer-
bitas laudat. ⁊ multo ampli⁹
virginitatis pseuerãtia. Uirgi-
nitas eni p̃xima celo nihil pe
ne distat ab angeloꝝ cõsortio.
℟. Hec est virgo prudẽs q̃ veni
ente sponso accepit oleuz in vasis
suis cũ lampadibus ⁊ Introiuit
cum eo ad nuptias. ℣. Propter
veritatẽ ⁊ mãsuetudinẽ ⁊ iusticiã.
Introiuit cum eo. Lectio. vj.
Solius virginitatis lauda-
bile p̃miuz per q̃d retinet
diuine dilectiõis preciũ. In so
la virginitate dilectio spirita-
lis potius extitit. Unde scẽ
virgines cum pfectiori cumu
lo virtutũ templũ di facte sũt:
⁊ q2 thorũ libidinis nescierũt:
ipsi sponso virginitatis inhe-
serunt: tam puritate mẽtis q̃
integritate corporis. ℟. Re-
gnum mundi ⁊ omnẽ ornatũ secu
li cõtẽpsi ꝓpter amorẽ dñi mei ie
su xp̄i. Quẽ vidi quem amaui in
quo credidi ⁊ speraui. ℣. Eructa-
uit cor meũ verbũ bonũ dico ego
opa mea regi. Quẽ. Glia. In iij
noct. añ. Pulchra es ⁊ decora fi
lia ierusalem terribilis vt castroꝝ
acies ordinata. ps. Cantate.
Añ. Quã pulcra es casta genera
tio cũ charitate. ps. Dñs reg.

exul. Añ. In odore vnguentoꝝ
tuoꝝ cucurrimus adolescẽtule di
lexerũt te nimis. ps. Cantate.
ij. ℣. Specie tua ⁊ pulchritudine
tua. Intẽde p̃spe p̃cede ⁊ regna
Scdm math. ca. xiij.
In illo tpe. Dixit ihs disci
pulis suis. Simile est re-
gnũ celoꝝ thesauro abscõdito
in agro quem q̃ inuenit hõ ab
scõdit ⁊ pre gaudio illi⁹ vadit
⁊ vendit vniuersa que habet ⁊
emit agruz illum. Et reliqua.
Omelia beati gregorij pape.
Celorũ regnũ fratres cha
rissimi idcirco terrenis re
bus simile dicit: vt ex his que
ainus nouit surgat ad icognita
q̃ nõ nouit: quaten⁹ exemplo
visibiliũ se ad inuisibilia rapi-
at ⁊ p ea que vsu didicit quasi
confricatus incalescat: vt per
hoc quod scit notum diligere
discat ⁊ incognita amare. ℟.
Hec est virgo sapiẽs quã dñs vi
gilantẽ inuenitã acceptis lampa-
dibus sumpsit secũ oleũ. Et veniẽ
te dño intrauit cũ eo ad nuptias.
℣. Media autem nocte clamor fa
ctus est ecce spõsus venit exite ob
uiam ei. Et veniente. L. viij.
Ecce eni regnũ celoꝝ the-
sauꝝ abscõdito i agro cõ
pat quẽ q̃ inuenit hõ abscõdit ⁊

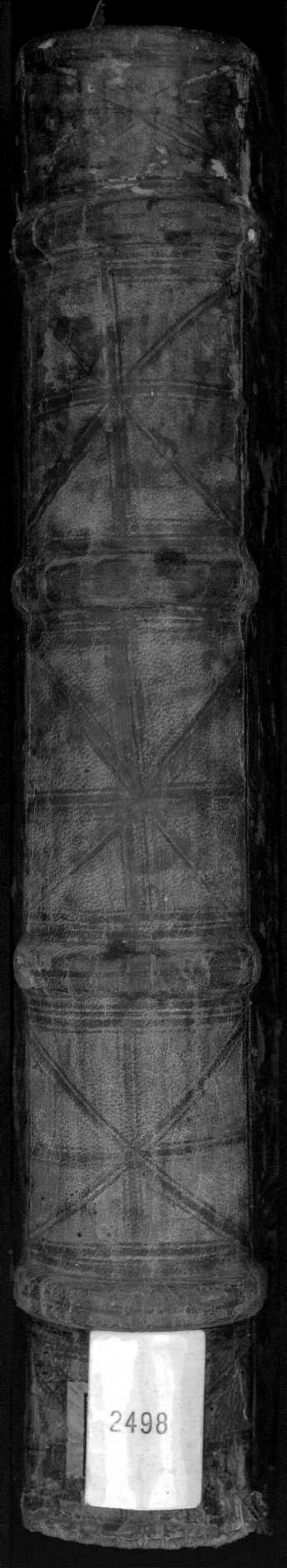
2498